Gudenus János József – Jankovich B. Dénes
Komáromi Csaba

Grófkisasszonyok a 20. század elején

Gróf Lónyay Márta naplója 1912–1922

Grófkisasszonyok a 20. század elején
Gróf Lónyay Márta naplója 1912–1922

Megjelent gróf Lónyay Menyhért születésének 200. évfordulója tiszteletére
a Nemzeti Kulturális Alap,

Nemzeti Kulturális Alap

és a Petőfi Irodalmi Múzeum szakmai támogatásával.

PETŐFI
IRODALMI
MÚZEUM

Grófkisasszonyok a 20. század elején

Gróf Lónyay Márta naplója 1912–1922

Közreadja

Gudenus János József

Jankovich B. Dénes

Komáromi Csaba

Tuzsér Községért Közalapítvány
Tuzsér, 2023

A borítón gróf Lónyay Menyhért dédunokái:
Gabriella (fent), Mária Antónia (lent) és Márta (jobbra)
(Fotók: magángyűjteményből)

Felelős kiadó:
Klicsu Ferenc elnök
Tuzsér Községért Közalapítvány

Nyomdai előkészítés:
Jurás László
JPG Stúdió Bt.

Készült a Grafit Nyomda "R" Kft.
nyomdaüzemében 500 példányban.
Felelős vezető: Ördögh J. Gábor

ISBN 978-615-01-7101-2

Tartalom

Előszó 6
Bevezetés 8
1912 19
1913 24
1914 31
1915 93
1916 147
Budapesti élmények szeptember 21–26. 178
1917 189
A királykoronázás 189
Farsang Pesten, február 10–27. 195
Lóversenyszezon Pesten, május 15–25. 205
Találkozások Imrével 1916–1917. 224
1918 240
Farsang Pesten, január 24–február 14. 241
A forradalom alatt Pesten, november 24.–január 24. 262
1919 270
1919 – Menekülés a „vörösök” elől az Alföldre: június 1.–július 18. 287
1920 313
Versenyszezon Fóton, május 1–22. 334
1921 350
Hely- és személynév mutató 358
Képmelléklet 389
Támogatók és együttműködő partnerek 442

Előszó

Kedves Olvasó!

Szervezetünk – a Tuzsér Községért Közalapítvány – immár 30 éve szolgálja nem csak a településünk, de tágabb környezetünk kulturális életét is. Néhány éve, amióta a közművelődési feladatokat látjuk el Tuzséron, sokkal nagyobb energiával szervezzük, rendezzük és valósítjuk meg programjainkat, hiszen munkavégzésünk a Lónyay-kastély egyik szárnyépületében, a Művelődési Házban zajlik. Az épített örökségi helyszín sok mindenre kötelez minket, s igyekszünk ennek megfelelni. Ilyen például az a teória, hogy épített örökségi helyszínen minőségi kultúrát kell szolgáltatni a nagyérdeműnek, vagy például az is, hogy a Lónyay család történetét, cselekedeteit minél nagyobb szakmaisággal tárjuk fel és mutassuk be.

Alapítványunk bevonásával már községünk 800 éves fennállásának alkalmából is valósultak meg a Lónyay család és Tuzsér történetét bemutató események, konferenciák, melyek aztán kiadvány alakban is formát öltöttek. Ez 2012-ben történt, aztán pedig óhatatlanul beindultak azok a folyamatok, melyek kapcsán ez a kiadvány is megjelenhet. Mind a település, mind a Lónyay család történetének kutatása rávilágított arra, hogy egyiket a másik nélkül kutatni, feldolgozni lehetetlen, és nem is érdemes. A Lónyayak több évszázados jelenléte nagymértékben befolyásolta nemcsak Tuzsér, de szűkebb-tágabb környezetének történéseit, fejlődését.

A kutatások révén egy szerteágazó, mozgalmas és földrajzilag is nagy kiterjedéssel bíró család története bontakozik ki előttünk, melyben törést okozott egyrészt Trianon, másrészt pedig a II. világháború utáni, „a múltat végképp eltörölni” ideológia. Így történt ez nálunk is, de más történelmi családokkal is. Kifosztott, eltűnt kastélyok, megsemmisült, széthordott családi levéltárak, néhány fotó. Nagyjából ez annak az időszaknak a leltára. Azóta mi is mozaikszerűen jutunk információkhoz, dokumentumokhoz, fotókhoz, de ez közel sem elég ahhoz, hogy egy átfogó, mindere kiterjedő kiadvány, vagy esetleg kiállítás megvalósuljon.

Mindezen ténykedések közepette jutottunk el a család legismertebb tagjának, gróf Lónyay Menyhért születésének 200. évfordulójához. Korábbi útjaink, kutatásaink révén kapcsolatba kerültünk olyan településekkel, melyek egykoron a Lónyay család birtokaihoz tartoztak határon innen, s azon túl. Értelemszerűen az Emlékévbe ezek a települések is bekerültek, az ő szellemi és épített örökségük is nagymértékben hozzájárult ismereteink bővüléséhez. Igen, Emlékévet írtam, hiszen ezek a települések (Bodrogolaszi, Beregsom, Deregnyő, Vásárosnamény,

Lónya, Tuzsér), a Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Önkormányzat, valamint a térség országgyűlési képviselője, dr. Tilki Attila velünk együtt kezdeményezték Magyarország Kormányánál, hogy 2022 legyen Lónyay Emlékév. Sajnos nem lett az, de forrást tudtak biztosítani a terveink megvalósításához. Kiadványok, konferenciák, kiállítások, emléktáblák, kulturális fesztiválok, események, versenyek szerepelnek terveinkben, melyek közül már nagyon sok megvalósult különböző partnerekkel és helyszíneken.

Kedves Olvasó!

Egy véletlennek köszönhetően sikerült kapcsolatba kerülnöm gróf Lónyay Menyhért leszármazottaival, akik tevőlegesen is hozzá tudtak tenni a Lónyay 200 Emlékév ilyen szintű megvalósításához. Ekkor már terveink között szerepelt az a távoli elképzelés, hogy a tuzséri Lónyay-kastélyban hozzunk létre egy Lónyay Örökség Központot, melyet az emlékév során feltárt szellemi örökségekkel meg tudunk tölteni. Ennek az elképzelésnek a mentén úgy gondoltuk, hogy begyűjtünk mindent, ami Lónyay.

Az egyik szépunoka, Jankovich-Bésán Dénes figyelmembe ajánlotta a nagynénje, gróf Lónyay Márta fiatalkorában írt, s kalandos körülmények között hozzá került, 1912–1922 között kézzel írott 7 füzetből álló naplóját. A megtekintése után nem volt kérdés, hogy közkinccsé kell tenni. A Petőfi Irodalmi Múzeum szakmai közreműködésével ez most meg is valósul. Ezúton is köszönjük segítségüket.

Szeretnék köszönetet mondani Dénesnek, Jánosnak, valamint Csabának az áldozatos közreműködésükért, az emlékév minden támogatójának, együttműködőjének, partnerének, akik nélkül ez a kiadvány sem jelenhetne meg. Köszönjük!

Önöknek, Kedves Olvasók, pedig jó olvasást kívánok a naplóhoz, ami bemutatja a család mindennapjait, s amely egyben kortörténeti dokumentum is. Jó szórakozást!

Klicsu Ferenc
elnök
Tuzsér Községért Közalapítvány

Bevezetés

Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Márta Antónia Mária Gabriella Margit 1897. november 8-án született a Bereg vármegyei Bátyúban (Batovo). Apja gróf Lónyay III. Menyhért (1873–1937), anyja malomvízi Kendeffy Ilona (1873–1958). Édesapja – ki az azonos nevű miniszterelnök unokája – Pesten született, és a református gimnáziumba járt. Az érettségin magyarból megbukott, és később a kecskeméti gimnáziumban tette le a pótvizsgát. Eredményei alapján egyedül a földrajz és valamennyire a természetrajz érdekelhette. További tanulmányokat nem folytatott. Későbbi tevékenységéről nem sokat lehet tudni. Politikával nem foglalkozott, a közéletben sem forgolódott, éppen e naplóból tudjuk, hogy az arisztokrata társadalmi életben is csak korlátozottan vett részt. Nagyapja negyvenezer holdas birtokaiból a Szabolcs vármegyei Eszeny és Ágtelek, a Bereg megyei Lónya és Bátyú egyes részeit örökölte,[1] és kezdetben Bátyúban lakott, két első gyermeke is itt született. Nyilván azért, mert Bátyún a Lónyay család más tagjaival is osztoznia kellett, 1900-ban egy kassai árverésen vásárolta meg a mindössze 465 kh. 768 négyszögöl nagyságú kisbózsvai (Abaúj vm.) birtokát, ahol családjával egészen haláláig élt. Annak sajnos nem maradt nyoma, hogy elszórt birtokai (Eszeny, Tiszaágtelek, Bátyú, Pátroha, Hunkóc, Vaspataka[2]) mekkorák voltak és milyen gazdasági erőt képviseltek. Nem tudjuk, hogy birtokain miképpen gazdálkodott, egyáltalán foglakozott-e velük. Éppen Márta naplójából derül ki, hogy Bátyút bérbe adta, és valószínűleg így tett a többivel is. 1921-ben a felsorolt birtokok mind határon kívül kerültek és örökre elvesztek, egyedül Kisbózsva maradt. Szinte állandóan úton volt, a napló szerint legfeljebb néhány napot töltött egyvégtében családjával. Leginkább vadászatait emlegeti a napló, és azt is megtudjuk, hogy a háború végére teljesen elszegényedtek.

Egyetlen testvére, Margit (1870–1931) Vásárhelyi Árpád felesége lett.

Márta édesanyja, Kendeffy Ilona, Kendeffy Árpád és Inkey Gabriella elsőszülött gyermeke részben a család Hunyad vármegyei birtokán, Boldogfalván, illetve édesanyja pozsonyi házában, majd Budapesten nevelkedett. Négy testvére született: Gábor (1875–1962), Lajos (1877–1958), Róza (1878–1904) és Margit (1880–1949).

Lónyay III. Menyhért és Kendeffy Ilona 1897. február 20-án Pozsonyban házasodtak össze, és a menyasszony édesanyja, Kendeffy Gáborné született Inkey

[1] Cieger András, *Lónyay Menyhért 1822–1884. Szerepek – programok – konfliktusok.* Bp. 2008, 489–495.

[2] Eszeny és Tiszaágtelek (Tiszjanka), valamint Bátyú (Batovo) ma Ukrajnában, Alsóhunkóc (Choňkovce) és Vaspataka (Železník) Szlovákiában van.

Gabriella (a naplóban: „Nagymama”) 50.000 forint összegű hozományt adott leányával. A kilencedik hónapban már meg is született Márta. Őt követte egy év múlva Mária Antoinette Róza Gabriella (1898–1970), majd 11 évvel később Gabriella Johanna Margit (1909–1966).

Kiadványunkban Márta hétkötetes naplóját adjuk közre, melyet 1912. január elsején kezdett el írni, az első két évben összefoglalóan, azután már valóban napló formátumban. Az utolsó bejegyzés 1922. május 29-én kelt. Ekkor már férjezett volt gróf Hunyady Ferenccel, és a további életéről szinte alig tudunk valamit. Kéthelyi gróf Hunyady Ferenc (1895–1966) Hunyady Károly és Nádasdy Mária (Irma) egyetlen gyermeke, a Fejér vármegyei Agárdon született. Középiskoláit Aradon végezte, majd a budapesti egyetemen közgazdaságot tanult. Az első világháborúban a 7. huszárezredben szolgált az orosz, szerb és román frontokon, 18 hónapi román hadifogságot szenvedett. Mivel nem rendelkezett Magyarországon saját földbirtokkal, így az ifjú házasok először Zichy Béla szívességéből Lengyeltótiban laktak, de hamarosan szerzett kisebb birtokokat Somogy megyében és kezelte édesanyja Fejér megyei birtokait is. Emellett politikai pályára lépett. Először 1927-ben a móri kerületben a Keresztény Nemzeti Párt országgyűlési képviselője, majd átlépett a Kisgazdapártba. 1935-ben nem vállalt mandátumot, 1939-ben viszont már a Magyar Élet Pártja színeiben újra az országgyűlés tagja lett. Aktív közéleti szerepet játszott, tagja volt az Országos Magyar Gazdasági Egyesületnek és több sportklubnak is. Mártával Lengyeltótiból Somogyszilbe költöztek, majd 1945-ig Budapesten, az Érmelléki utca 13. szám alatt laktak. Márta a két világháború között – gyermeke nem született – az arisztokraták társasági életében vett részt, patrónája volt az Emerica Egyesületnek. Kedvenc időtöltése volt a fényképezés. A háborúban ápolónőnek állt, az ostromot Pesten élte át, és a családi hagyomány szerint méhrákban halt meg 1948-ban.

Márta naplója alapjában véve egy lányregény. Valószínűleg karácsonyra kapta 14 éves korában az első kötetet, és nyilván kioktatták, hogy minek kell egy ilyen naplóban szerepelnie, és ezt hűségesen és következetesen be is tartotta. (Például rendszeresen leírta, hogy milyen idő van.) A felserdült leány érdeklődése természetesen hamarosan a fiúk felé fordult, és a naplóban nyomon kísérhetjük első, Andrássy Imre iránti – viszonzatlan – szerelmének fordulatos történetét, belső vívódásait. Önvallomásaiban kibontakozik az önzetlenségen alapuló házasság-ideálja („Istenem csak azt add, hogy a másikat boldoggá tudjam tenni”.) Ez a vágya házasságában teljesült is, kárpótolva őt egy hiábavaló, reménytelen szerelemre elvesztegetett nyolc esztendejéért.

A napló azonban nem csak lányregény. Bepillantást enged a fiatal arisztokraták gondtalan életébe az első háború előtti boldog békeidőkben, amikor a fő

kérdés és esemény a szórakozás, elsősorban a bálok, egyéb mulatságok voltak. A háború végén azonban fordult a kocka, jöttek az anyagi nehézségek, de ennek ellenére a vidámság a szűkös időkben is központi kérdés maradt, és minden lehetőséget kihasználtak a szórakozásra.

Ha azt gondoljuk, hogy csupán a léhaság érdekelte Mártát (voltak társai között többen ilyenek, akiket naplójában bírált is), tévedünk. A Lónyay-lányok – hasonlóan társaikhoz – otthon tanultak és csak vizsgázni mentek a középiskolába. A tanulást idegen anyanyelvű (német, francia, angol) „kisasszonyok" segítették, mindhárom nyelven sokat olvastak. Márta ebben különösen élen járt, úgy tűnik nagyon szeretett olvasni, és így szerzett tudását a társaságban csillogtatni. Ezen kívül festett, portrékat fizetségért is, meséket illusztrált, sajnos ezek közül napjainkra semmi sem maradt meg. Természetes volt, hogy tudnak zongorázni, táncolni, de meg kellett tanulni a házimunkát: varrást, főzést is. Nyilván ezekről kevesebb szó esik a naplóban, Mártát olvasmányain kívül elsősorban a tánc, a báli események, a fiúk és lányok külseje (csinos, csúnya) és modora érdekelte, a ruhák és ékszerek már kevésbé. Korosztályához képest szokatlanul széles a politikai érdeklődése is. Elolvasta az újságokat, véleményt formált a vezető politikusokról, nyomon követte a háború eseményeit is. Kezdetben lelkesülten, később inkább fásultan. Politikai nézetei természetesen elsősorban környezete véleményével egyeztek, jól érzékelhető a „társasági életben" elhangzó vélemények befolyása. Nyilvánvaló, hogy társadalmi osztálya érdekeit tette magáévá, meg sem fordult a fejében, hogy ebből ki kellene törni. Elutasította kortársai közül azokat, akik megpróbáltak más viszonyok között élni. Ugyanakkor empatikusan viszonyult a szegénységhez, a háborús sebesültekhez, Ormándon és Boldogfalván lelkesen és odaadóan vett részt az urasági kastélyok kötelező háborús feladatában, a sebesültek ápolásában és rehabilitációjában.

A háború első szakaszában az egyébként is túlfűtött, romantikus magasságokba emelkedő hazaszeretet mindenkit megérintett. A bakák énekelve vonatoztak a frontra, az ifjú grófok és bárók kötelességüknek érezték, hogy azonnal kardot ragadjanak és – természetesen huszárként – a frontra induljanak. Megszégyenítették azokat a kortársaikat, akik bármilyen okból otthon maradtak és megpróbálták elkerülni a szolgálatot. Ez a lelkesedés Mártára is átragadt, de ahogyan változott a helyzet, nála inkább kétségbeeséssé alakult, míg az ifjak már 1915-ben elkezdtek „hazajönni", vagy ha ez nem volt lehetséges, mindenképpen valami könnyebb hátországi beosztást kieszközölni.

A forradalmak idején, 1918–19-ben az állandó veszélyhelyzet egy időre még a készülő trianoni veszteség híreit is elnyomta. Fő kérdés volt a „vörösöket" elkerülni, legyenek azok a betörő orosz bolsevikok vagy a magyarok. Az előbbiek elől 1918 őszén Pestre húzódtak, utóbbiak elől pedig a románok által elfoglalt

Alföldre. A családnak ezzel kapcsolatos kalandjairól részletesen szól a napló, és úgy gondoljuk, hogy ezek a részletek újabb adalékok a korszak ismert történetei között, ami akkor általános gond volt.

A naplóból futólagos képet kaphatunk az életmódról is. Lónyay Menyhért nem tartozott a dúsgazdag arisztokraták közé, de anyagi gondjaik a háború végéig nem voltak. A még oly elszórt és alkalmasint rosszul kezelt birtokai ahhoz így is elegendőnek bizonyultak, hogy megfelelő házat vezessenek 15 fős személyzettel, mindig készen álljanak akár több váratlan vendég fogadására, elszállásolására is. Az életmód része volt ugyanis az állandó vendégjárás. A vidéki kastélyokban nem telt el hét úgy, hogy valamelyik szomszédtól ne érkezett volna látogató, és viszont. Autóra már nem futotta, Bózsván sem villany, sem folyó víz, sem telefon nem volt még (a jobb helyeken már igen), de a lovak és kocsik, kocsisok bármikor rendelkezésre álltak. A hosszabb távú utazásokat ekkor már a vasút megoldotta, a Pesten való átszállások, vagy a báli szezonok idején akár hetekig is laktak fővárosi előkelő szállodákban, és a társaság kedvelt helyein étkeztek. Ilyenkor napközben vásároltak, felkeresték a fővárosi rokonokat és ismerősöket, esténként, ha nem volt éppen valamilyen bál, akkor színházba, operába is elmentek. A farsangi báli szezon és a májusi lóverseny-évad volt az a két esemény, amikor a vidéki arisztokraták szinte kötelezően Budapestre sereglettek, és ilyen módon töltötték az időt.

A napló „főszereplői” főleg a Kendeffy–Inkey családokból kerülnek ki, az események többsége róluk szól. Lónyay-rokonnal alig találkozunk, Gábor és családtagjai kétszer vannak említve, az elvétve felbukkanó „Jancsi bácsi” (Lónyay János) és „Margit néni” (Lónyay Margit) tartozik még ebbe a körbe. Az alföldi menekülésből visszatérve csupán két hetet töltöttek kényszerűségből Deregnyőn, de az ottani viszonyokról és személyekről még egy elejtett megjegyzést sem találunk a naplóban.

Az események gyakrabban említett helyszínei közül a kisbózsvai kastély az 1960-as években megsemmisült, az ormándi viszont – legalábbis külsőleg – teljes épségben megvan. Taródháza szerencsésen elkerülte a végpusztulást, ma felújítva működik. Hasonlóképpen Bogát is. Iharost lebontották, (Iharos)Berény viszont iskolaként működik. A határon túliak közül Perbenyik épségben áll, Bélyt jelenleg újítják fel, Boldogfalva kívülről mutatja eredeti formáját, Deregnyő áll, de nagy része még romos, Bátyút teljesen átépítették. Kázmér és Velejte semmivé lett, Csörgőre nem lehet ráismerni.

A korabeli újságokból átvett hadijelentések valóságtartalmát nem ellenőriztük, úgy véljük ebben a kérdésben Lónyay Márta „adatai” témánk szempontjából nem bírnak jelentőséggel. Ugyanezen okból sem a hadszíntereket, sem az akkori Magyarországon kívül eső helységneveket nem vettük fel a névmutatóba.

A naplóban előforduló – és azonosítható – katonai vezetők és hazai politikusok pontos adatait lábjegyzetben adjuk.

A napló magyar nyelvezete megfelel a korban általános beszédmódnak, Márta általában szépen fogalmazott, kerek mondatokban. Írása azonban tükrözi az arisztokraták körében akkoriban szokásos kevert beszélt nyelvet. Gyakran használ német, francia, később angol szavakat, kifejezéseket a magyar mondatokban. Az is szokásban volt, hogy német és magyar szórészeket összeolvasztva alkottak új szavakat, melyeket a beszélt nyelvben előszeretettel használtak, és így a szövegben is megjelennek. Mivel azok, akik ezeket használták, már jórészt kihaltak, így fordítása, értelmezése sok esetben nem is sikerült egyértelműen. 1916 elején édesanyja tanácsára, hogy gyakorolja a nyelvet, nagyobb összefüggő szövegeket angol nyelven is írt. Ezeket magyar fordításban adjuk, megjelölve az eredetiben angol nyelven olvasható szövegrészeket (> <). Márta nyilván folyékonyan beszélte a három kötelező nyelvet, a helyesírással azonban voltak nehézségei, még a magyarban is. Az ilyen hibákat javítottuk. Megtartottuk viszont a rá jellemző kiejtési („mindég”) és szerkezeti („úgy örültem rá”) kifejezéseket. Nagyon sok társasági személyt említ Márta a naplóban, többekről jellemzést is ad, véleményt formál, becenevén említ. A neveket igyekeztünk azonosítani a genealógiai irodalomban ismert személyekkel. Ha kiírta a teljes nevet, akkor ez általában megoldható volt, de a becenevekkel sajnos ritkábban boldogultunk.

A napló kötetei Hunyady Ferenc halála (1966. május 30.) után, második felesége, Mahachek Aurélia révén kerültek Piliscsabára Szilágyi Andráshoz, és onnan – Hollandiát megjárva – Csikós Imréné Vargha Hedvig szívességéből 1997-ben jutottak vissza Lónyay III. Menyhért örököseihez.

Köszönettel tartozunk mindenekelőtt Csikós Imrénének, aki megőrizte és átadta a naplókat és fényképalbumokat. Köszönet illeti a Tuzsér Községért Közalapítványt és személy szerint Klicsu Ferenc elnököt, tuzséri alpolgármestert a napló megjelentetéséért. Köszönjük a Lónyay-leszármazottak: Erdélyi Ferencné Kárász Margit, Szabó Gyuláné Erdélyi Gabriella, Jankovich-Bésán Gyuláné Kálnoky Teréz, Jankovich-Bésán Katalin és Jankovich-Bésán Mihály segítségét a szavak, kifejezések egy részének értelmezésében, a fényképek rendelkezésre bocsátásában.

Lónyay III. Menyhért leszármazása:

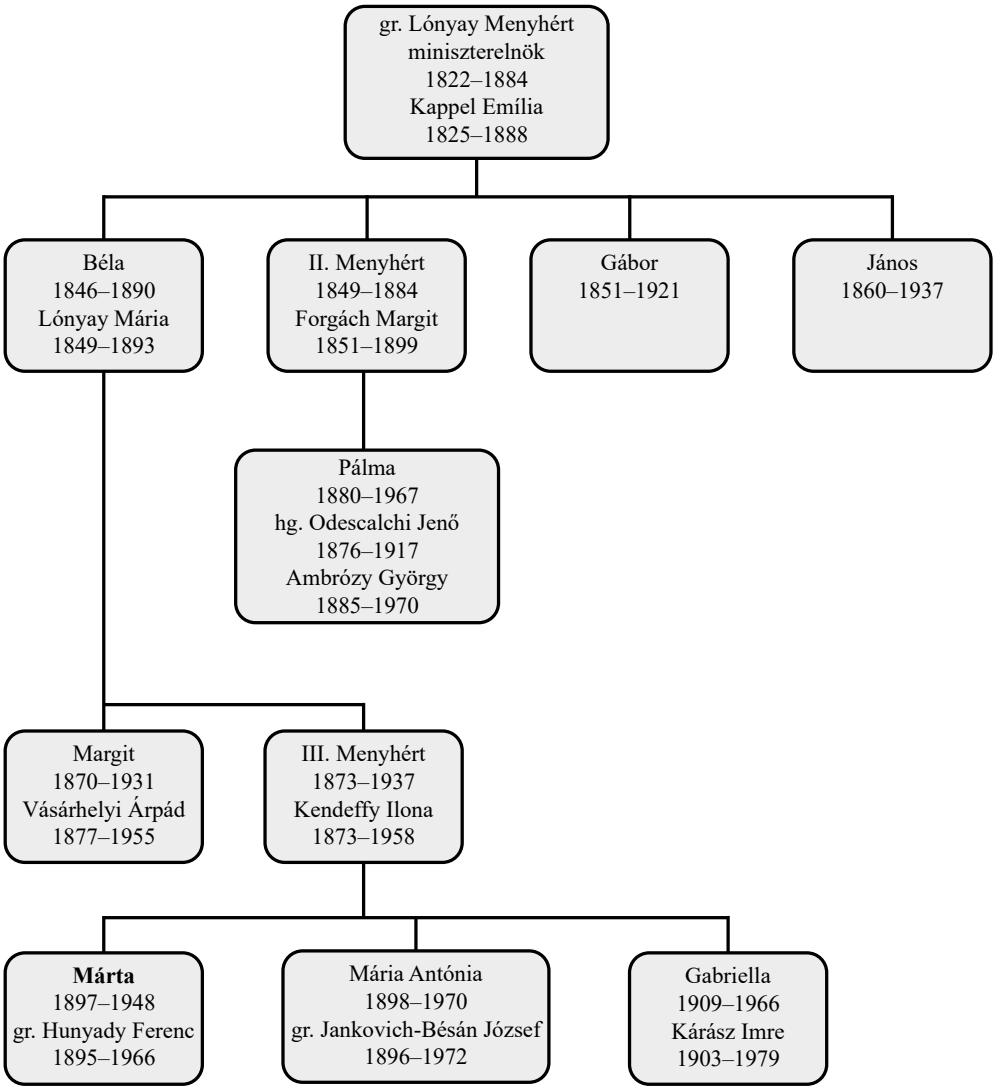

Rokonság a Lónyay és Kendeffy családok között:

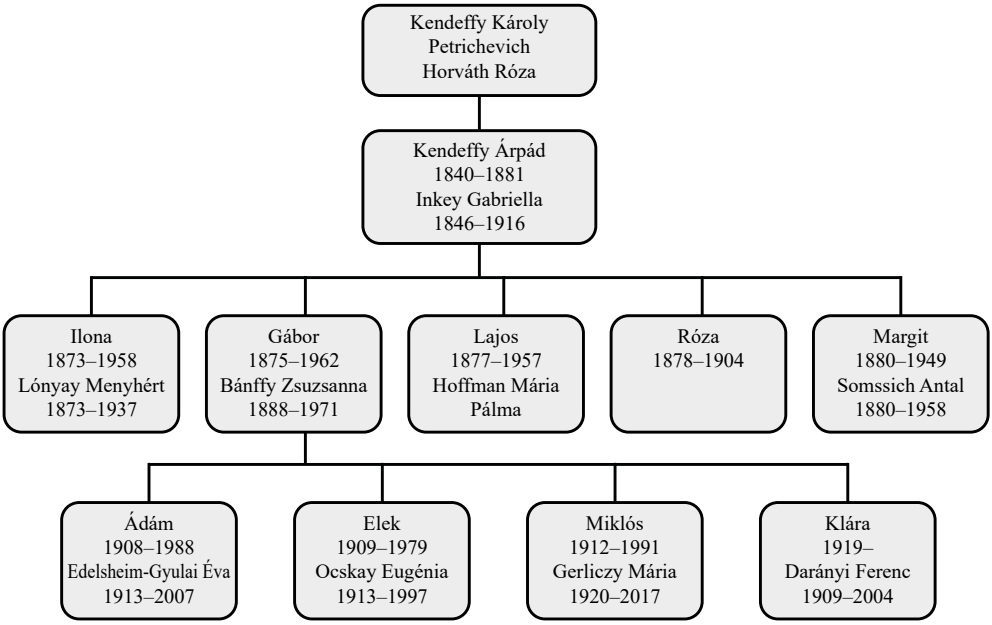

Rokonság a Kendeffy és Inkey családok között:

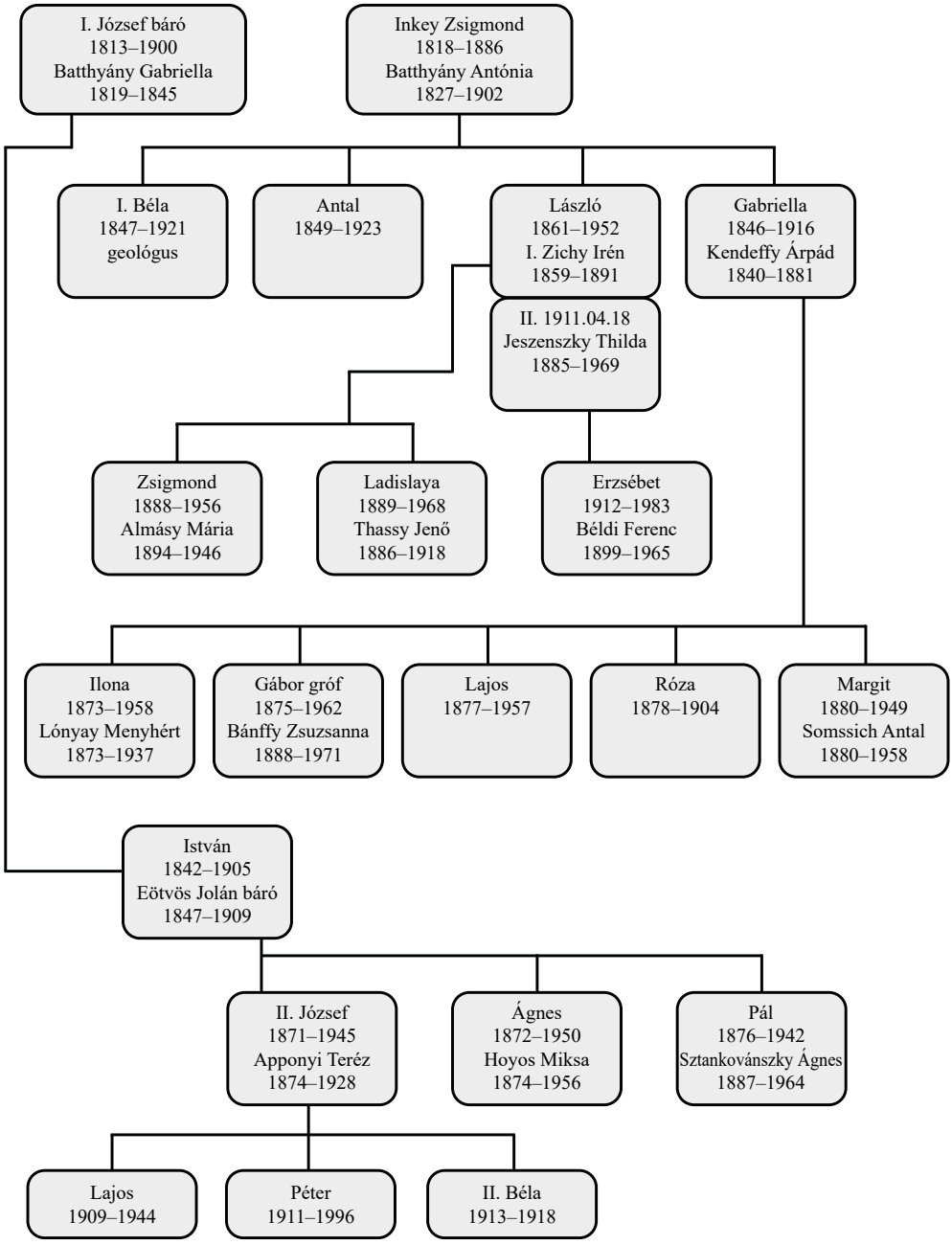

Gyakrabban előforduló idegen kifejezések

agaszíroz, agaszant, agacírt	bosszant, kellemetlenkedik, idegesítő
alteratio (orv.)	zavartság
alterál	izgat, zavar
animo	hangulat, lelkesedés
arangíroz	rendez
attakíroz	rohamoz
aufgeregt	izgatott
auf gut Glück	jó szerencsével
au fond	alapvetően
ausagol	jelent, bejelentkezik
beemol	enyeleg
beneventál	üdvözöl
blokkol, blokkíroz	ostromzár alá vesz
canonnier	tüzér, hevesen udvarló
charadok	szórejtvény
chic	sikkes
cosy	kényelmes, barátságos
croquett	kriketthez hasonló labdajáték
coquetíroz	kokettál
courmacher	udvarló
dezidiert	határozottan
déjenuer	ebéd
desperál	bánatos
dictée	diktálás, helyesírás
diskurál	beszélget
divízió	hadosztály
dovolenka	cseh utazási igazolvány
dreadnought	csatahajó
elephantieroz	közvetít, „összeboronál”
empört	felháborodott
erquicklich	felüdít
etappe	tartalék
facsni	fásli, sebkötöző pólya
flirt	flört, udvarlás
galoppíroz	vágtat
gaszlizni	a mai bobhoz hasonló alkalmatosságon (toboggan) szánkózni

gemütlich	kellemes
geniert	zavart, idegesítő
genisten	fészkelődve, feszengve
generalstab	főparancsnokság
generalstabschef	főparancsnok, vezérkari főnök
generalstäbler	főparancsnokságon szolgáló
grantig, crantig, krantig	rosszkedvű, nyűgös
heimlich	barátságos
hercig	kedves
horreur	borzalom
jour	társas uzsonna
kader	parancsnokság
komissiózik	vásárol
konferál	tárgyal
konfúzus	szétszórt, zavart
konverzáció	beszélgetés
korus	hadtest
K. T. D.	lovas hadosztály (Kavallerie Truppen Division)
Maschienen Gewehr Abteilung	géppuskás szakasz
ménage	házaspár
nervozus	ideges
ordonánc	küldönc
patrouille	járőr
pertraktáció	beszélgetés, előadás
pflame	duma, üres fecsegés
pionír	utász
plane	főképpen (pláne)
poszt	őrhely, ellenőrző pont
prahlerei	hencegés
quadrille	francia négyes
reminiskál	visszaemlékezik, visszaidéz
rendezvous	találkozó
retablíroz	visszavonuló/tartalékban lévő katona
rukkolás	vonulás
rührend	megható
sash	vállszalag, stóla
scharm	báj, vonzerő
schluss	kész, vége

schneidig	jóvágású, csinos
schrapnell	repeszgránát
schwärmerei	ábrándozás
schwarzseher	borúlátó
séjour	tartózkodás
simpfel	szid (Schimpf)
soirée	estély
stürmol	ostromol
svadron, schwadron	század
szappört	utász (sappeur)
szuflé	felfújt
tableau	élőkép
terre á terre	földhözragadt, kicsinyes
tratsch	pletyka
train	katonai menetoszlop
unberufen	hogy el ne kiabáljam, szerencsére
unerquicklich	lehangolt
ungemütlich	kellemetlen, barátságtalan
unheimlich	ijesztő, félelmetes, barátságtalan
vage	bizonytalan
vieille	= öreg (francia nevelőnő)
weiss Gott	Isten bizony
wichtig	fontos, fontoskodó
zwieder	kiállhatatlan (zuwieder), undok

„Úgy szeretem ezt a jour vallomást, hogy ha szomorú vagyok,
vagy valami bánt, hát leülök, és leírom, aztán mindég jobb.
Ha Mama itt van, akkor neki mondok el mindent,
de ha nincs itt, akkor a journak.”
(1914. november 6.)

Istennel

1912

14 éves voltam

Január 1., Kis-Bózsva
Ma inkább később keltünk fel, mert tegnap Berchtoldék itt voltak és mindenféle Silvester Scherreket csináltunk, nagyon mulatságos volt. Ma majdnem az egész délelőtt olvastam egy nagyon érdekes könyvet *Der Schatz im Silbersee* [Az ezüst tó kincse][3] v. Karl May. Délután egy kalendáriumot kezdtem festeni, Mama Mariette néninek[4] akarja adni. Aztán kosztümöket néztünk. Este charadokat csináltunk. Szegény pici Ella[5] folyton szerepelt, nagyon hercig volt. Aztán olvastam. Vacsora után gramofonoztam.

2. Kedd
Ma kezdtünk megint tanulni. Mind a ketten köhögünk, és azért nem mehetünk ki. Olyan kár, már lehetne korcsolyázni. Délután a karácsonyfát leszedtük. Mostanáig tanultunk. Most átöltözködtünk és majd a szalonba megyek valószínűleg olvasni.

3. Szerda
Ma mentünk végre sétálni, de csak egy fél órára. Széchényi Júliának[6] és Kizsinek írtam. Béla bácsi[7] beteg. Este olvastam.

4. Csütörtök
Ma megint egy kicsit kimentünk. Megint olvad, ma délelőtt 5 fok meleg volt. Ma megy el Béla bácsi.

---

[3] Karl May (1842–1912) német író indiánregénye 1894-ben jelent meg először könyvalakban. Magyarul először 1934-ben lett olvasható Vida Aladár fordításában.
[4] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Sándorné szül. galánthai gróf Esterházy Mária (1870–1962).
[5] Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Gabriella (1909–1966), Márta húga, később horgosi Kárász Imre felesége.
[6] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Júlia (1900–1989).
[7] Pallini Inkey Béla (1847–1921) geológus.

5. Péntek
Minni néni, Lilly és Marcsi[8] reggelire átjöttek, mert Lilly Marie Antoinettnek egy goromba levelet írt. Jól mulattunk szegény Lilly nagyon aufgeregt volt, már kettőkor elmentek.

6. Szombat
Reggel olvastunk. Aztán festettem. Délután olvastam és festettem felváltva és mikor sötét lett a szilveszteri tűzijátékot csinálták az inasok a teraszon, nagyon szép volt. Olvad, nagyon meleg van.

7. Vasárnap
Ma nagyon havazott. Olvastam. Bibi kiment és egyszer legoszlizott, de most már megint olvad. Festettem. Estefelé táncoltunk aztán megint olvastam.

8. Hétfő
Ma reggel nagyon hideg van, az egész éjjel nagyon fújt a szél. Holnap elmegy a Nagymama,[9] nagyon szomorúak vagyunk. Papa elment.

9. Kedd
Ma elment a Nagymama. Nagyon havazik. Papa este hazajött és Mama ágyában aludt. Mama Nagymamát Pestig elkísérte.

10. Szerda
Nagyon sok hó van, még mindig köhögünk, és nem mehetünk ki, nagyon unalmas.

Az évnek az első részét nem is igen szeretem, mert mindig történik valami kellemetlen. Nem akarok minden nap valamit írni, mert az nagyon unalmas, és nem is igen történik minden nap valami, azért inkább im grossen ganzen [összefoglalóan] írok. Tehát: januárban nagyon kevés volt a hó, de meglehetős hideg volt, úgyhogy minden nap korcsolyáztunk. Schaller kisasszony inkább gyengén korcsolyázik, de nem is csoda, mert olyan vastag. Azonkívül nem történt semmi különös, feszt tanultunk inkább érdekes dolgokat. Mamával olvastam *Toldi*t és *Buda halálá*t, igazán gyönyörű szép.[10]

Februárban nagyon hideg lett és erősen kezdett havazni. A szegény öreg dada beteg lett, megint azokat a gyomorgörcsöket, mint két évvel ezelőtt. Két napig igen rosszul volt, a harmadikon reggel már azt állította, hogy nincsenek fájdalmai, de rémisztően nézett ki és nagyon nyugtalan lett. Mama megijedt és a

[8] Ungarschitzi frattingi és pullitzi gróf Berchtoldt Kázmérné széki gróf Teleki Ilona Mária Jozefina (1884–1967) csillagkeresztes hölgy és leánya, Mária (1908–1984).
[9] Malomvízi Kendeffy Árpádné szül. pallini Inkey Gabriella (1846–1916).
[10] Arany János művei: *Toldi* (1847), *Buda halála* (1863).

doktorért küldetett. Mi éppen zongoraóránál ültünk, mikor Mama jött mondani, hogy a doktor azt állítja, hogy nincs több remény és talán tíz percre rá már meg volt halva. Igazán rettenetes volt, már a harmadik a házban. Mindjárt levitték a lányok szobájába és Mama a fiának sürgönyözött, aki leányával és még két öregasszonnyal eljött. Két napra rá volt a temetése. Ellához jött a vastag Irma, ki nagyon ért a gyerekekhez, és akit Ella azóta nagyon megszeretett. Talán tíz nappal ezután én meghűltem, és kezdett fájni a torkom, épp egy szombaton. Másnapra voltunk Csörgőre[11] híva, én nem mehettem. Napról napra kezdett jobban és jobban fájni a torkom, úgyhogy alig bírtam nyelni. Szerdán Mama Göncön volt,[12] mikor hazajött, már úgy fájt, hogy elhívatta a doktort, az kipimslizte [ecsetelte], de az semmit sem használt. Akkor az ágyba fektettek és hat napig ott is maradtam. Borzasztó fájdalmaim voltak, mindkét mandulám megdagadt és elgennyesedett, végre felpattantak. Nem tudtam enni, aludni, beszélni, szegény Mama éjjel-nappal velem volt. Még soha nem voltak olyan fájdalmaim, mint akkor. Mikor elmúlt, a kis doktor kisütötte, hogy ki kell őket szedetni. Elhatározták, hogy február végén felmegyünk Bécsbe. Még azelőtt jött Zsuzskó,[13] Gábor bácsi,[14] Toni bácsi[15] és Lajos bácsi.[16] Voltak nagy vadászatok, Berchtoldék és Pálfiék is átjöttek, kitűnően mulattunk.

Február végén felmentünk Bécsbe, Papa, Mama és én. Ott találtuk Nagymamát, Pexy nénit,[17] Toni bácsit és Lajos bácsit. Első nap komissióztunk és este mentünk az operába. *Der Gaukler unserer lieben Frau*t[18] [Miasszonyunk bohóca] játszották és utána volt egy balett, *Die vier Jahreszeiten der Liebe*[19] [A szerelem négy évszaka]. Az opera nagyon szép, de nekem nem tetszik, hogy a Szűz Máriát egy színpadra teszik és egy olyan alak ugrál előtte, aztán meghal és szent lesz. A balettban a nyár és az ősz nagyon szép, különösen az ősz. Sárga levelek és törpék táncolnak és aztán meghalnak egymás után és egy olyan szép

[11] Csörgőn (ma: Čerhov, Szlovákia) ‘Sennyey Géza épített kúriát a 19. század utolsó harmadában.

[12] A gönci Pálffy-kastélyt 1780-ban építtették, később eklektikus stílusban átalakították.

[13] Malomvízi gróf Kendeffy Gáborné szül. losonczi báró Bánffy Zsuzsanna (1888–1971).

[14] Malomvízi gróf Kendeffy Gábor (1875–1962).

[15] Pallini Inkey Antal (1849–1923) huszárkapitány.

[16] Malomvízi Kendeffy Lajos (1877–1958).

[17] Saárdi gróf Somssich Antalné szül. malomvízi Kendeffy Margit (1880–1949).

[18] Jules Massenet (1842–1912) francia zeneszerző *Le jongleur de Notre-Dame* című háromfelvonásos operáját 1902-ben mutatták be először a monte carlói operaházban, Bécsben pedig 1912 márciusában.

[19] Heinrich Hermann Regel (1869–1934) osztrák librettista Franz Schubert dalaira írt balettjét *(Die Jahreszeiten der Liebe – Vier Altwiener Tanz-Bilder)* 1911. december 2-án mutatták be a bécsi Operában.

világítás volt. Az igazán gyönyörű. Második nap (egy szombaton) Pexy nénivel és Mamával mentem a Professor Chiárihoz.[20] Inkább féltem. Ő sokáig nézte a torkomat, rázta a fejét és végre kisütötte, hogy nem veheti nekem mindjárt ki a mandulákat, hanem másnap majd a Sanatorium Loevben kiszedi őket, és hogy utána legalább két napig feküdnöm kell. A doktortól visszajövet komissióztunk aztán uzsonnára elmentem Mailáth Máriához, hol nagyon jól mulattam. Onnét meg mindjárt a szanatóriumba. Johanna néni is velünk jött. Vasárnap 9 órakor elvittek egy operációs szobába, ott várt a professzor és az asszisztens, egy ápolóné és egy apáca. Háromnegyed óráig vagdosott a torkomban, rémítően fájt. Mikor végre kiszedte őket, visszavittek a szobámba és ott majdnem az egész nap aludtam, az apáca mindenkit kidobott és ott ült mellettem. Két napig feküdtem. Mária kétszer meglátogatott, Johanna néni többször. Végre visszamentünk a Sacherba. Még egy hétig Bécsen voltunk. Minden nap Máriánál ozsonnáztam, olyan kedves leány, nagyon jól mulattam vele. Az utolsó nap voltunk Máriával a Burgtheaterben *Die fünf Frankfurter*t[21] [Az öt frankfurti] adták, kitűnő egy darab, nagyon jól mulattunk. Másnap reggel elutaztunk Ormándra.[22]

Mama engem ott hagyott tíz napra, nagyon jól mulattam. Pexi néni Pestig vitt, onnan Mamával mentem haza. Ella beteg volt, meghűlt. Egyáltalában egész májusig majdnem folyton beteg volt. Húsvét vasárnapján nagy ijedtség volt, Ellának torokgyulladása volt és majdnem megfulladt.

Májusban voltak Pesten nagy heccek. Tisza[23] mindenkit kidobott a parlamentből, a szocialisták nagy lázadást csináltak, és az utcán verekedések is voltak.

Június elején Nagymama, Lajos bácsi és Béla bácsi jöttek. Vizsgám volt, elég jól sikerült. Papával és Lajos bácsival sokat rákásztunk.

15-én mentünk Boldogfalvára.[24] Az utazás nagyon jó volt, rém sokat nevettünk. Ott majdnem minden nap volt valamilyen kirándulás, Kolcvárra,[25] Csopéai erdőben[26] rönköket úsztattunk. Azután volt egy nagy automobil kirándulás. Először Mikesékhez, ott aludtunk, onnan mentünk M[aros].újvárra,[27] megnéztük a

[20] Ottokar Chiari (1853–1918) osztrák gégészprofesszor.
[21] Carl Rössler /Franz Ressner/ (1864–1948) osztrák drámaíró 1912-es vígjátéka.
[22] A ma Zalakomár területén fekvő ormándpusztai eklektikus Somssich-kastély 1906 és 1910 között épült.
[23] Borosjenői és szegedi gróf Tisza István (1861–1918) miniszterelnök.
[24] Óraljaboldogfalva (ma: Sântămăria-Orlea, Románia) községben lévő, barokk eredetű Kendeffy-kastély, melyett az 1870-es években építettek át neogótikus stílusban.
[25] Kolcvár (ma: Cetatea Colț, Románia) a Kendeffy család ősi fészke a Retyezát-hegységben, Hunyad vármegyében.
[26] Csopea/Csopoly (ma: Ciopea, Románia) falu Hunyad vármegyében.
[27] Marosújvár (ma: Ocna Mureş Románia) város Alsó-Fehér vármegyében.

bányát, gyönyörű és ebédre Teleki Anihoz[28] mentünk, aztán haza. Kitűnő volt. A kisfiúk nagyon kedvesek, különösen Elek. Elsejére megint hazamentünk.

Az egész nyáron volt valaki itt. Pexi néni, Elluci,[29] Laya,[30] Mademoiselle Courteau. Egy nagyon kedves mademoiselle volt velünk az egész nyáron. Októberben jött Frau Schaller. Október 15-kén volt a mi fesztünk [ünnepségünk]. Pexi néni és Somssich Laci bácsi[31] jöttek, harminc ember volt. Első nap volt teniszugrás és ilyenek, kitűnően mulattunk, aztán volt egy nap pauza és aztán a második nap reggel volt egy nagy lovaglás, díjakkal. Szegény Marcsi felbukott, de azért ő kapta a díjat. Délután volt céllövészet és este tánc.

Októberben voltunk egy párszor Csörgőn, hol kitűnően mulattunk, aztán Radványban golfoztunk.[32] Október 27-én meg lettünk Károlyiakkal és Sennyeyekkel együtt bérmálva. Nagyon szép volt.

Egész december szép volt. Volt hó és jég, többször mentünk Radványba korcsolyázni. Azután előadtunk egy színdarabot Radványban. *Die Froschbraut* [Békamenyasszony] nagyon buta volt és nem is nagyon szép, de azért kitűnően mulattunk. Karácsony előtt az egész család meghűlt, Ella szegény kicsi olyan beteg volt, hogy a Karácsony estéjét nem is tartottuk meg, csak két nap múlva. Lajos bácsi itt volt. Karácsony estéjén, vagy inkább aznap, amikor megtartottuk, Bibi meg akart gyújtani egy rakétát, és az alatt lent meggyulladt a szoknyája. Egy perc alatt az egész batisztruha lángban állt. Papa, Lajos bácsi és Pista eloltották. Az egész ruha és alsószoknya elégett. Egy igazán nagy Schreck [ijedtség] volt. Újévre mentünk Radványba. Ólomöntés és ilyen viccek voltak. Mama csak kilencig maradt Ella miatt, ki még nem volt egész jól.

Az évnek az utolsó fele nagyon aufregend [izgalmas] volt a háború miatt. Úgy sajnáltuk a szegény törököket, hogy elvittek nekik mindent. Novemberben már itt is mindenkit behívtak az oroszok ellen, nagy ijedtség volt. De mégsem lett belőle semmi, reméljük, hogy nem is lesz. Októberben voltam Marika esküvőjén nyoszolyóleány, kitűnő volt.

---

[28] Széki gróf Teleki Ádám (1867–1918) és felesége, zeykfalvi báró Zeyk Ágnes (1878–1977).

[29] Saárdi gróf Somssich Ella (1907–1982), később sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Endre felesége.

[30] Pallini Inkey Ladislaya (1889–1968).

[31] Saárdi gróf Somssich László (1874–1956), a háború alatt a Haditermény Rt. elnöke, később a Magyar Nemzeti Bank alelnöke.

[32] Ma: Füzérradvány, a Károlyi grófok kastélyának parkjában működött az ország egyik legnagyobb golfpályája.

Istennel

1913

Lajos bácsi újév után nemsokára elment. Aztán a Károlyiak is. Ella nagyon beteg lett, folyton láza volt, senki nem tudta, miért. Végre a doktor kisütötte, hogy egy fülmirigy, én nem tudom, mi. Szegényke rém rosszul nézett ki. Azon kívül jött hozzá egy új mademoiselle, kit semmi áron nem akart látni. Végre január közepe felé jött Pexi néni. Akkor nagy tervezgetés volt, hogy mi történjen. Bibinek Karácsonykor egy erős influenzája volt, és az idevaló csacsi doktor azt állította, hogy a tüdeje meg van támadva. Persze nem volt igaz, de azért Mama mégis meg akarta mutatni egy jó doktornak. Így hát úgy történt, hogy: Mama, Pexi néni és Bibi 15-e körül felmentek Pestre a Bokaihoz,[33] ki azt mondta, hogy Bibinek semmi baja. Pexi néni és Bibi Pesten maradt, Mama hazajött Ellához. Frau Schaller meg én Pestre mentünk, onnét Pexi néni mindnyájunkat elvitt Ormándra. Én nagyon sajnáltam elmenni, mert tudtam, hogy Mamsit sokáig nem fogom látni. Mama még egy hétig Bózsván maradt és aztán levitte Ellát Abbáziába. Bibi is csak egy hétig maradt Ormándon aztán lement Mamához Abbáziába.

Én Frau Schallerral Ormándon maradtam, mert az túl sokba került volna az egész társaságnak. Aztán tavaly nagyon rossz termés volt. És a jó Nagymama azt mondta, hogy mink kettőnket ő fizet, és ő csak február közepén ment le és így nekünk várni kellett. Pexi néni elvitt Somogyvárra és Bogátra, ami nagyon mulatságos volt. Aztán jött Zsiga[34] Ormándra, Széchényi Géza és felesége,[35] aztán Somssich Gyula,[36] az mind nagyon mulatságos. Pexi néni olyan angyal, nagyon jó volt, de azért mégis nagyon sajnáltam a Mamsit. Ormándon kiütött a difteritisz [torokgyík]. Anti bácsi[37] Imrét Pozsonyba vitte, mi pedig Ellucit Taródházára.[38] Pexi néni meg Ormándon maradt pakolni. Tíz napig voltunk Taródházán. Az inkább müram [fárasztó] volt. Szegény pici Ellucival sok volt a baj, nagyon hercig, hanem nagyon rossz. Február 10-én indultunk Nagymamával Abbázia felé. Először mentünk Iharosba,[39] ott aludtunk, onnét mentünk le. Este értünk

[33] Ifj. Bókay János (1858–1937) gyermekgyógyász, egyetemi tanár.
[34] Pallini Inkey Zsigmond (1888–1956).
[35] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Géza (1860–1930) és felesége, gróf Hoyos-Sprinzenstein Terézia Mária (1882–1953).
[36] Saárdi gróf Somssich Gyula (1876–1953).
[37] Saárdi gróf Somssich Antal (1880–1958) huszárszázados.
[38] A mai Sorkifalud község településrészén lévő 17. században épült Nádasdy–Lengyel–Inkey-kastély magántulajdonban van.
[39] 1860-ban báró Inkey Lajos építtette a háromszintes kastélyt, az épületet 1978-ban lebontották.

Fiumába, ott várta Papa, Mamszi és azzal fogadtak, hogy Laya menyasszony egy Thassy Jenő[40] nevezetű somogyi úrral. Abbáziában minden nagyon gemütlich [kellemes] és mulatságos. Ott volt Laya, Zsiga, László bácsi, Thilda, Pexi néni, Elluci, Anti bácsi. Egyszóval a hotel egész dépedance-ja [területe] tele volt csak a mi családunkkal. Rém mulatságos volt. Laya eljegyzésén[41] egy nagy ebéd volt. Aztán lassan széjjelment a társaság. A mátkapár hazament, Pexi néni és Anti bácsi a Harmóniával Nápolyba mentek. Mi egészben hat hétig voltunk ott. Egyszer voltunk egy színházban, a *Butterflyt*[42] láttuk, egyszer meg egy koncertet hallottam melyet egy Vay bárónő adott. A hotelben többször volt mozielőadás, az rémítő mulatságos. Az utolsó napon voltunk Pálffy Mucinál uzsonnára. Aznap, amikor el kellett volna utazni, Ella elkezdett hányni és így Mama minket egyedül küldött el, ő még az Ellával Abbáziában maradt. Pesten találkoztunk Pexi nénivel. Mikor Bózsvára értünk, kapunk egy sürgönyt, hogy Mama nem jöhet, mert Ellának láza van.

Épp a nagyhét volt. Mi persze nagyon meg voltunk ijedve. Nagypénteken este kapunk egy sürgönyt, hogy csak jövő hét elején jönnek, és szombat reggel meg hogy Papa jöjjön le. Papa aznap este leutazott. Húsvét vasárnapján nem kaptunk semmi hírt. Hétfőn jött a sürgöny, hogy jól vannak, és nemsokára jönnek. Csak pénteken délután érkeztek haza. Mama azt mesélte, hogy Ella igazán nagyon rosszul volt, folyton hányt. Aztán kitették őket a szobájukból, egy egészen kicsiben laktak hárman. Egyszóval borzasztó lehetett.

Vasárnapra rá mentünk Csörgőre, Forgách Erzsébet[43] ott volt. Aztán szombatra rá jöttek a bélyiek, mesélték, hogy Sennyey István[44] felbukott a lovával és eltörte a lábát. Aztán hallottuk, hogy rosszul lett kezelve, mert a térde felett képződött egy trombózis, azt nem vették észre, és begipszelték. A gipsz alatt a lába elrothadt és így le kellett vágni. Egy hétre rá mentünk Bélybe ott mindet elmeséltek nekünk, igazán borzasztó lehetett.

Májusban eljöttek ide Gábor bácsi, Zsuzskó néni, Lajos bácsi és Mikes Sofika,[45] és Nagymama. Az erdélyiek egy hétig maradtak. Gábor bácsi sokat vitt minket automobilon. Mama, Papa elkísérte őket Homonnára[46] autón. Vasúton

[40] Miskei és monostori Thassy Jenő (1885–1919) huszárfőhadnagy.
[41] Thassy Jenő és Inkey Ladislaya 1913. április 26-án kötött házasságot Bogáton.
[42] Giacomo Puccini *Pillangókisasszony (Madama Butterfly)* című operáját 1904-ben mutatták be Milánóban, Budapesten pedig 1906. május 12-én a zeneszerző jelenlétében.
[43] Gimesi és gácsi gróf Forgách Erzsébet Zsuzsanna (1891–1942), később báró Waldbott Kelemen felesége.
[44] Kissenyei báró ‘Sennyey István (1889–1969).
[45] Zabolai gróf Mikes Zsigmondné szül. uzoni gróf Béldi Zsófia (1874–1930).
[46] Homonna (ma: Humenné, Szlovákia) településen a középkori eredetű Drugeth–Zichy–Csá-

jöttek vissza Lajos bácsival. Lajos bácsi még két napig itt maradt. Nagymama három hónapig. Júniusban iszonyúan tanultam, hogy elvégezzek mindent, sikerült is. A hó végén tartottunk egy vizsga-félét, minden szerencsére jól ment és így jövőre csak Literatur [irodalom] és Kunstgeschichte [művészettörténet] marad. Schaller kisasszony elment, nem nagyon bántuk, mert ő annyira ki nem álhatta Mamát és azt olyan kellemetlen volt tudni. Jól tanított, az biztos, de még elmenetele után is annyi kellemetlenséget csinált Mamának. Július elején jött megint Mademoiselle de la Fruglay két hónapra. Aztán Fruli,[47] olyan jó volt megint őtet látni. Mama minden nap elment lovagolni. Egyszer lovaglása után ráültetett minket a lóra, minden nap először csak itt az udvaron, később a réten föl és alá galoppra is.

Augusztus 1-én jött ide Vay Marika[48] két hétig volt itt, kitűnően mulattunk vele. Egyszer voltunk vele Kázméron. Egyszer László-tanyán, onnét lett egy túra partie arangírozva. Lóháton voltunk ott, főztünk magunknak ebédet. Kitűnően mulattunk. Aztán voltunk Marikával Füzérváron,[49] a Károlyiak is ott voltak. Utolsó este csináltunk egy általános nagy kosztümírozást. Augusztusban semmi más nem történt. Szeptember elsején ment el Fruli és Mademoiselle de la Fruglay.

Szeptember

Szeptember 15-ig egyedül voltunk. Ellánál sem volt senki. Nem nagyon kellemes idő volt. Végre 15-én megérkezett egy franciáné, ki elég jó lehet. Mi sokat lovagoltunk már ki a rétekre, árkokat is ugrattunk. Mais de cela j'ai plustôt peur. [Ettől inkább félnék.] Nem nagyon, de hát kicsit. Szeptember végén a szarvasbőgésre eljött Gábor bácsi, Zsuzskó és Kállay Ella néni.[50] Gábor bácsi lőtt két nagyon gyenge bikát, de azért nagyon jól mulattunk, különösen Mamának jót tett az a sok gyerekőrzés után egy kis szórakozás.

Október

1-én megérkezett egy kerek, vastag, nagyon gutmütig [jópofa] kinézésű kisasszony. Mindjárt elkezdtük a tanulást. A kisasszony német és Petschnek hívják. Én már alig tanulok valamit. Csak Kunstgeschichtét, Literaturt és számtant, de az már Karácsony után elmarad. Aztán sokat olvasok (szép, de azért néha na-

ky-kastélyt 1812 óta az Andrássyak bírták, akik neobarokk stílusban átépíttették.

[47] Felsőpulyai Rohonczy Gedeonné szül. nagylónyai és vásárosnaményi Lónyay Flóra (1854–?).

[48] Vajai és luskodi gróf Vay Mária (1896–1935), később hallerkeői gróf Haller Ferenc felesége.

[49] A füzéri vár a radványi uradalom részeként 1686-tól volt a Károlyi család tulajdonában.

[50] Nagykállói Kállay Frigyesné szül. vajai báró Vay Ella (1877–1922).

gyon unalmas dolgokat is) és zongorázok. A vastag nagyon szépen zongorázik. Minden második nap lovagolok. Egy nap Bibi, egy nap én. Az kitűnő. Más semmi különös nem történt.

November

Novemberben itt volt Csáky Gugu néni[51] és Erzsébet.[52] Erzsébet 13 éves, inkább csinos, de inkább unalmas. Minden este kosztümbe öltözködtünk, hogy mulattassuk őtet. Egyszer elvittük egy csörgői jourra (csak erre az egyre mentünk egész télen). Ott persze nagyon jól mulattunk. Ott volt Klárika és István báró (szegény iszonyú szomorú látni, erősen húzza a lábát), Lenke és Márta néni,[53] Marika, Jaqui,[54] Pali, Wiltschekék, kázméria k, Windischgrätz Mária,[55] Waldbott Fritz, Vécsey Feri,[56] és egy Szapáry. Sokat nevettünk és beszéltünk. November végén erősen kezdett havazni. Egyszer egy vasárnap itt volt Mariette néni, Eszterházy Toinette[57] a kis Margittal.[58] Margit rémítő hercig és furcsa. Akkor Mariette néni meghívott minket egy kosztümbálra, melyet ő nemsokára akart adni. Persze rémítően örültünk. (Csak azt sajnáltam, hogy Imre[59] nem lesz ott, mert ő most katona). Most nagy gondolkozás volt, hogy milyen kosztümök lesznek. Végre el lett határozva, hogy Bibi az ő régi Highländer ruháját[60] fogja felvenni, én pedig „fliegende Blätter" [hulló levelek] leszek. Ruhám egész fehér volt, fekete bársony szalagokkal, aztán kivágtunk fliegende Blätter képeket és körülragasztottuk a szoknyán és az ujjakon, egész hercig volt, de nekem fertelmesen állt. (Legalább azt találtam.) Mama hermelin volt. Papa pedig Strolch [csavargó]. Elindultunk innen 3 órakor délután. Nagy hó volt. Velejtén[61] fogadott

[51] Özv. körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Lászlóné szül. gróf Degenfeld–Schonburg Auguszta Katalin (1877–1965).

[52] Körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Erzsébet (1900–1974), előbb gróf Csáky Andor, majd báró Thierry Heribert Frigyes felesége.

[53] Vajai és luskodi gróf Vay Gáborné szül zichi és vásonkeői gróf Zichy Márta (1870–1942).

[54] Zichi és vásonkeői, enyiczkei és széplaki gróf Zichy–Meskó Jacqueline (1903–1991).

[55] Herceg Windischgrätz Lajosné szül. sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Mária Erzsébet (1887–1972).

[56] Hernádvécsei és hajnácskeői báró Vécsey Ferenc (1891–1945).

[57] Galánthai és cseszneki gróf Esterházy Antónia Mária Jozefa (1868–1927), galánthai és fraknói gróf Esterházy Mihály felesége.

[58] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Margit (1902–1984), később vajai és luskodi gróf Vay László, majd elbersbergi és ischlitzi báró Buttler Elemér felesége.

[59] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Imre (1891–1985).

[60] A Skót-felföldről nevét kapó tradicionális viselet jellegzetessége a gyapjúból készült kockás tartan (szövet).

[61] Az egykori Csáky–Andrássy-kastélyt 1928-ban tűzvész pusztította el.

minket Mikó és Sándor gróf.[62] (Mariette néninek fájt a feje, Margit tanult, és Lacika láthatatlan volt.) Nagyon szépen volt minden előkészítve, a szalon úgy volt berendezve, mint egy restaurant és az ebédlőben volt a büfet. (8 órakor érkeztek a vendégek):

Andrássy Ella	generalis
Ilonci	cowboy
Boy	clown [bohóc]
Katus	zsidó fiú, később apacs
Kája	japán
Hadik Endre	zsidó
Klára néni	Murce
Hella	hollandi
Bandi	kéményseprő
Lenke néni	tót menyecske
Jaqui	Piroska
Pali	hollandi
Andrássy Géza	szakács
Eszterházy Pál	baby
Batthyány Gyula	néger asszony
Mimi néni	orientalin
Sennyey István	kidobott színész
Mariette néni	Wirtin [háziasszony], később török
Budrássy Sándor	Wirt [házigazda]
Miki	apacs
Margit	clown
Lacika	vénasszony

Pallavicini Gyuri[63] nem volt kosztümben.

Még a bál kezdete előtt elárulta nekem a vastag Irma, hogy Sándor sürgönyzött Imréért és hogy az meg fog még a bál előtt érkezni. Igazán háromnegyed nyolckor megjelent az Imre. Mariette néni rémítően örült. Katonaruhában volt. Mindjárt ment öltözködni és egy apacsruhában jelent meg. A bál maga rém mulatságos volt, főleg one-steppet táncoltunk és csárdást. Egy quadrille volt. Én Imrével táncoltam. Katus[64] és Imre táncoltak egy one-steppet együtt, amelyik

[62] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Sándor (1863–1946).
[63] Őrgróf Pallavicini György (1881–1946), Andrássy Borbála férje.
[64] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Katalin/Katinka (1892–1985), később gróf Károlyi Mihály felesége.

gyönyörű volt. Mindenki megállt és nézte őket. Az a borzasztó Almásy Pali folyton velem táncolt és velem beszélt. Ha beszél, nem is olyan bouter [buta] de ha táncol, akkor borzasztóan néz ki, pedig nem rosszul táncol. 1-ig tartott az egész, akkor mindenki elment. Mi másnap reggel tízkor hazaindultunk, Mama, Papa egyenesen Pestre mentek. Mi itthon találtunk egy rém krantig Pelschet és egy inkább unalmas hetet töltöttünk, míg Mama vissza nem jött.

December

Sokat kötöttünk Karácsonyra, szánkáztunk, goszliztunk. Karácsonyra megérkeztek a Károlyiak. Egy délután átmentünk és segítettünk nekik a fájukat díszíteni. Karácsony estéje nagyon gemütlich volt. Sokat kaptunk. Egy rosenquarts [rózsakvarc] toiletteasztal-garnitúrát, aranytűket, könyveket, zenét és még sok mást. A második ünnepen volt itt egy nagy szánkázás. Velejtéről: Sándor p. Mariette néni, Imre, Miki, Margit, Berchtold Kázmér,[65] Ily,[66] Károlyi Fanny,[67] Fruzsina,[68] István, Klára és egy magyar kisasszony. Volt egy álló büfet. Sokat ettünk, aztán mind elindultunk két szánon. A mi szánunkon ült bent: Papa és Kázmér. A kicsiken Ily, kisasszony és én. Egyen aztán Miki, István és Imre. A Koplalóig[69] mentünk. Ott leakasztottuk a kis szánokat és lecsúszkáltunk a hegyen. Egyszer mentem Imrével. Nagyon jól tud vezetni, rém messze mentünk. Talán egy fél óráig maradtunk ott. Aztán megint elindultunk. Most Imre ült előttünk. Ő mindenáron fel akarta fordítani a mi szánunk. Kisasszony és én ültünk együtt, mögöttünk Miki és István. Alig ülünk le, hát Imre megrántja a szánját, a miénk felborul. Én fejjel nekirepültem egy kórószárnak. Kisasszony lába meg a szánba akadt. Szerencsére Miki és István ledobták magukat és így nem történt neki semmi baja. Imre nagyon megijedt. Hát az igaz, hogy én könnyen kitörhettem volna a nyakamat és kisasszony a lábát. De meg sem ütöttük magunkat. Hazáig rém sokat nevettünk. Uzsonnára átöltözködtünk. Én föltettem a hajamat. De akkor még egy copfom volt, mely fertelmesen állt. Uzsonna után még táncoltunk. Fanny akart mindenáron one-steppet táncolni Imrével, de az nemigen sikerült. Végre egy társasjátékot játszottunk, melyet Fanny proponált és inkább unalmas volt. Coco est bien assis [jól megy][70] sokkal mulatságosabb, de azt Fanny nem

[65] Ungarschützi, frattingi és pullitzi gróf Berchtoldt Kázmér (1877–1946), császári és királyi kamarás.
[66] Széki gróf Teleki Ilona (1884–1967).
[67] Nagykárolyi gróf Károlyi Lászlóné szül. nagyapponyi gróf Apponyi Franciska (1879–1958).
[68] Nagykárolyi gróf Károlyi Fruzsina/Eufrozina (1899–1993), később pribérdi és vuchini gróf Jankovich Dénes felesége.
[69] A mai Nyíri község része a Koplaló-tanya.
[70] Francia eredetű társasjáték, melyben bekötött szemmel kell kitalálni, ki ült az ölünkbe.

akarta. Hat órakor széjjelment a társaság. Másnap ebéd után kaptunk egy levelet Fruzsinától, hogy jöjjünk át, mert az Andrássy fiúk ott vannak. Mi persze mindjárt mentünk. Ott is hét szán volt és egyáltalában ugyanaz, mint Bózsván. Bibi jobban mulatott Radványban, mert mindég Mikivel volt, de én nem. Teakor Fanny azt találta, hogy Bibinek nagyon jól állana egy bandeau [konty], mint amilyen Fruzsinának van. Mindjárt elkezdték minden oldalról fésülni, én azt találom, hogy nem áll neki. Tea után one-steppeltünk, Fanny egy ideig táncolt a fiúkkal, de aztán abbahagyta. Akkor táncoltam én Imrével egy one-steppet. És aztán kitaláltunk egy jeux de barre-t [zsebkendőlopó]. Én Imrével, Bibi Mikivel. Az én vállamon volt egy zsebkendő, melyet Bibinek le kellett szedni. Az nagyon mulatságos volt. Arra jövet Mama azt találta, hogy én olyan förtelmesen vagyok megfésülve, hogy ő rám tette a baudeau-t [kontyot]. Mindenki azt találta, hogy jól áll, és azóta azt hordom. Vasárnap voltunk Fannyval Csörgőn egy déjenuerre. Ott jól mulattunk, mint mindég. Szilveszter estéjén Radványban voltunk, az ritka unalmas volt. Fruzsina egy áldott jó és kedves leány, de rémítő unalmas.

Istennel

1914

Január

Első felében a Károlyiak elmentek Pestre, onnan meg Párizsba. Laló[71] itt maradt a vadászatok miatt. Papa is fenn volt, 12 disznót lőtt. Egészben 60 disznót lőttek, iszonyú büszkék voltak. Papa és László bácsi egy nap itt voltak teára.

Egyszer este vacsora után Papa és Bibi verekedtek. Bibi rálógott Papára, Papa megbotlott és a nyakával ráesett fotelre, úgyhogy annak egy lába eltörött, onnan fejével egy asztal sarkára és úgy a földre. Egy percig fekve maradt, aztán felkelt és azt mondta, hogy nincs semmi baja, csak a nyaka fáj és leült egy székre. Ott egyszerre halálsápadt lett és összeesett, borzasztó volt nézni. Mama hideg umschlagokat [borogatás] tett a fejére, de nem jött magához. Aztán egyszerre elkezdett beszélni és azt mondta: „Semmi bajom sincs, csak felbuktam a lovammal annál az ároknál. Én tovább fogok menni, Lacika fogd meg a lovamat." Mi persze akkor még jobban megijedtünk, szegény Bibi egész kétségbe volt esve. Végre Mama ecettel megdörzsölte a szívét (a pulzus alig ment), és akkor egyszerre magához tért. Első szava az volt, mikor minket lavórokkal és kendőkkel állni látott: „Hát maguk mind meg vannak bolondulva?" Ennek persze rémítően örültünk. Aztán meg is jött a doktor, és azt mondta, hogy egy kis agyrázkódás volt. Hál' Istennek semmi baja nem lett. Kivéve, hogy egy ideig még rekedt volt.

Tizedike tájt voltak Boldogkőn[72] és Hián vadászatok. Mama Boldogkőn volt két napra. Jetti néni és férje itt voltak három napra. Aztán Zichyék egyszer átjöttek teára. Aztán Homonnán voltak vadászatok. Mariette néni is egyszer itt volt teára. Sok hó volt és naponta korcsolyáztunk is, a hó végén itt volt László bácsi és Tilda[73] egy-két napra, egész mulatságos volt. One-steppeltünk és zongoráztunk. Aztán voltunk Mamával két napra Berkeszen,[74] ott kitűnően mulattunk. One-steppeltünk, aztán szánkáztunk. Laci egy csomó bolondságot mesélt és mi rém sokat nevettünk. Berkesz egy óriási nagy, de nagyon ungemütlich kastély. Semmi szomszédok nincsenek. Január utolsó napjaiban volt több vadászat, ahova Papa ment.

---

[71] Nagykárolyi gróf Károlyi László (1859–1936), császári és királyi belső titkos tanácsos.

[72] A Boldogkőváralján lévő Péchy–Zichy-Meskó kastély 1768-ban épült, ma gyermekotthonként működik.

[73] Pallini Inkey László (1861–1952) és felesége, nagyjeszeni báró Jeszenszky Matild/Tilda Mária (1885–1969).

[74] A nagyméretű Szabolcs vármegyei kastélyt a Vay család építtette klasszicista stílusban a 19. század első felében.

Február

Tizedike előtt Mama és én felmentünk Bécsbe. Pesten találkoztunk Lajos bácsival, ki velünk Bécsig utazott. Pozsonyban beszállt Kizsi. Nagyon csinos és rémítő chic. Nagyon örültem őt megint látni, persze iszonyú sokat beszéltünk. Bécsben Kizsi elment egy nénijéhez ebédelni, mi pedig a Sacherba. Ott találtuk Nagymamát és Pexi nénit. Ebéd után eljött Kizsi hozzám. Egész délután diskuráltunk. Kizsi este megint haza akart menni, de akkor rábírtuk, hogy jöjjön először velünk az operába, *Hoffman meséjét*[75] adták. Kizsi éjjel hazament. Három napig voltunk Bécsben. Az alatt rém sokat komissióztunk, viziteket csináltunk Mami barátnéinál (Lolly Bombel, Sophel[76] stb.) Aztán voltunk a Tain doktornál. Az bekénezte a hajamat, aztán adott egy vizet, mellyel kenni kell és három hónapig nem szabad mosni. Szép kilátások! (tetű stb.) Aztán voltunk a *Zigány prímás*ban.[77] Ott kitűnően mulattam. Nagymamával és Pexi nénivel együtt mentünk Ormándra. Ott négy napig maradtunk. A gyerekek rührendek voltak, majd megöltek. Ott kaptunk egy délután egy sürgönyt, hogy Toni bácsi nagybeteg. (Toni bácsi a Máramarosban Teleki Gyulánál[78] vadászott) és hogy Lajos bácsi egy doktorral és egy ápolónéval a Máramarosba ment. Persze nagy volt az ijedtség. Másnap jött a hír, hogy influenzája van, de hogy már jobban van. Ahogy hazajöttünk pontos híreket kaptunk Toni bácsiról. Mert Papa ott volt nála. Toni bácsi a vadászaton meghűlt és egy erős lázat kapott. Az odavaló doktor tüdőgyulladástól félt, azért sürgönyöztek Lajos bácsiért, ki Lumniszerrel el is jött, de akkor már sokkal jobban volt. Egy pár napra rá Pestre utazott, és aztán Raguzába. Február végén nem történt semmi különös. Esett az eső, nagy sár volt (ami felett Petsch kétségbe volt esve).

Március

Az idő rossz, sokat esik az eső. One-steppeltünk[79] és tangóztunk Bibivel (Utóbbit Berchtold Ilytől és Weib bárótól tanultuk, kik az utolsó farsangnapon itt voltak). Nagyon graziosus [elegáns] és szép tánc, ha az ember rendesen táncolja és

---

[75] Jacques Offenbach (1819–1880) *Hoffmann meséi (Les Contes d'Hoffmann)* című egyetlen operáját 1881-ben mutatták be Párizsban. 1914. február 10-én adták a bécsi Operában az ott 1901. november 11-én bemutatott darabot.

[76] Feltehetően gróf Bombelles de la Motte-Sainte-Liée Alajos (1854–1933) és húga, Zsófia (1869–1937).

[77] Kálmán Imre (1882–1953) *A cigányprímás (Der Zigeunerprimas)* című operettjét 1912 októberében mutatták be a bécsi Johann Strauss-Theaterben, 1913 januárjában pedig a budapesti Király Színházban.

[78] Széki gróf Teleki László Gyula (1866–1936).

[79] A foxtrotthoz hasonló, a korban igen népszerű észak-amerikai eredetű társastánc.

egy két unlustendig [bonyolult] figurát kihagyja. 15-e felé Mama és Bibi Pestre mentek. Bibinek két fogat húztak, három napig voltak ott. Nagyon sok embert láttak és sok újságot hallottak. Vay Mariette néni[80] megvakul. (Ezt már Marika is megírta nekünk.) Aztán tableaukat adtak elő az Uránia színházban. Csupa angyalképek híres festőktől. Mind az ismerős leányok játszottak benne. Helláé volt a fő szerep. Azon kívül Katus, Jaqui, Kája, Miki, Vay Ádi,[81] Andrássy Manó[82] és még sok más. A hónap másik fele csendesen múlt el. Lovagoltunk. Volt egy csomó kellemetlenség Frau Petschel: minden második héten Kassára megy, visszajövet Csörgőn száll ki, ott hál, és egy csörgői kocsin jön haza. Ez már így megy két hónap óta. Végre Mama mondta neki, hogy csörgői kocsin ne jöjjön haza, most többet nem teszi. De Csörgőn Miss Gordonnal rém sokat összetraccsolt és ránk annyit simpfelt, hogy most már egész össze vagyunk veszve a csörgőiekkel. Tegnap volt Mama Kázméron és Ily mondta neki, hogy jó lesz Petschet mentől előbb elküldeni. Szegény jó Mamsikának annyi baja és kellemetlensége van ezekkel a kisasszonyokkal. Mama sürgönyzött Langocskának, hogy nem jönne el egy pár hétre, és akkor Mama fel fog mondani Petschnek. Hogy Csörgővel mi lesz, azt nem tudom. Amíg Miss Gordon ott lesz, addig mindig lesz baj. Inkább sajnálom, mert Csörgőn mindig mulatságos volt. Mamának igaza van, hogy nem jó Csörgővel túl nagy barátságban lenni, de azért egész összekapni sem volna jó. Hát azt hiszem, hogy nemsokára szent lesz a béke.

Április

Ma (virágvasárnap, április 5.) reggel Mamával voltunk misében. Mama megfázhatott, mert délután alteraciót kapott és egyáltalában rosszul érezte magát. Remélem, hogy nem lesz semmi. Ellánál van egy új magyar kisasszony, nagyon szerény, de hercig. Jövő szombaton várjuk Lajos bácsit. Húsvét után Papa, Mama Boldogfalvára akarnak vele menni. Ha Langocska itt lesz, Mama nem akar Petschel egyedül hagyni, mert azt hiszik, hogy egy kicsit bolondos. Úgy remélem, hogy Lajos bácsi jön, Mamának egy distrakció [szórakozás] volna. Ma teniszeztünk először, Mama Petschnek felmondott. Azóta majd megesz minket mind. Ella beteg volt, úgy, mint múltkor Abbáziában. Ma már sokkal jobban van, hála Istennek.

Lajos bácsi nagyszombat este megérkezett. Péntekig maradt itt. Lovagoltunk és teniszeztünk vele. Minden este mentek vadászni. Aztán volt bridge. Tegnap

[80] Vajai és luskodi gróf Vay Ádámné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Mária/Marietta (1869–1947).
[81] Vajai és luskodi gróf Vay Ádám (1895–1930).
[82] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Manó (1892–1953).

(péntek) reggel elindult Papa és Lajos bácsi Erdélybe. Lángocska tegnap este érkezett meg. Mama holnap reggel indul Boldogfalvára. Amíg Mama Boldogfalván volt, minden jól ment. Csak utolsó nap reggelinél Petsch kijelentette, hogy neki másnap hajnalban kell Rómába utazni, mert a barátnéjával van neki rendezvous-ja. Mama este megérkezett, az első dolog, amit Petsch mondott neki, volt az utazása, de hogy két hét múlva megint vissza akar jönni. De akkor Mama kijelentette, hogy holnap ámbár elmehet, de vissza többet ne jöjjön. Erre nem felelt semmit és másnap reggel elment. Most én vettem át Bibi tanítását, minden nap tanulok vele két órát.

Május

5-én mentem Papával és Mamával két napra Pestre. Első nap délelőtt a Vajnánál voltunk és egy Tein asszonynál, ki adott egy krémet és uborkatejet. A Casinóban[83] ebédeltünk Frigyes bácsival. Aztán Mama lehívatta Rohonci Lencit. Ebéd után voltunk Hadikéknál egy angolné végett. Hellával rém sokat diskuráltunk, sokat mesélt a télről.

Onnan visszamentünk az Angol királynéba.[84] Uzsonnára Mariette nénihez mentünk. Ott Margit körülvitt minket az egész palotában, a pincétől a padlásig. Este mentünk a *Sybill*re,[85] egész hercig operett, sokat lehet nevetni. Atty is velünk volt. Másnap délelőtt csak a Vajnánál voltunk. Megint Frigyessel ebédeltünk a Casinóban. Azután mentünk Mikes Timóhoz.[86] Timsi nem volt otthon, Angliában volt. Azután mentünk a Zichy-palotába Sennyeyekhez. Éppen egy versenyre készültek a leányok, nagyon kedvesek voltak. Uzsonnára megint Mariette néninél voltunk, most Papa is velünk volt. Az Angol királynéban viszszajövet ott találtuk Kállayakat, kikkel az operába mentünk. A népoperában[87] a *Traviatát* adták olasz énekesek.[88] Gyönyörű volt. Utána voltunk a Casinóban

[83] A Nemzeti Casinót Széchenyi István gróf alapította 1830-ban, először a Dorottya utca 5. szám alatt működött, 1859-ben költözött a Cziráky-palotába a Hatvani (ma: Kossuth Lajos) utca 5. szám alá. Az arisztokraták kedvenc találkozóhelye volt, ahol megszállni, étkezni is lehetett, 30 ezres könyvtárral rendelkezett, évkönyvet adott ki. 1944-ig működött, az 1945-ben rombadőlt épületet lebontották.

[84] Az Angol Királynő Szálloda a mai V. kerületi Deák Ferenc utca 1. számú ház helyén állt, 1792-ben épült, először kávéházként, majd szállodaként működött egészen 1916-ig. Deák Ferenc a 19. század második felében 15 évig lakott benne. Az épületet 1940-ben bontották le.

[85] Jacobi Viktor (1883–1921) operettjét 1914 februárjában mutatták be a budapesti Király Színházban.

[86] Zabolai gróf Mikes Klementina (1897–1984).

[87] A mai Erkel Színház a VIII. kerületi Tisza Kálmán (ma: II. János Pál pápa) téren.

[88] Giuseppe Verdi operáját 1853-ban mutatták be Velencében, az első magyarországi bemutatója Temesvárott volt, 1855-ben. Az 1914. május 8-i előadás olasz vendégművészekkel (Enenkel

vacsorázni. Másnap hajnalban volt indulás. Mama Taródházára ment, Papa meg én haza. Itthon mindent jól találtunk. A mi gangunkat építik, és a Mama toiletteszobájában egy új ajtót törtek. Petsch írt, hogy a kofferjait Bécsbe küldjük, tehát nem jön vissza. Mama hétfőn ért haza. Nagymama 22-én jön ide. Laya és férje is Taródházán voltak. Csak szomorú dolgokat mesélt róluk Mama. Mindég több adósság sül ki. Szegény Laya. Legjobb volna, ha elválna. Múlt héten itt voltak a Pálffyak ebédre. Másnap akartunk Bélybe menni, de Bibi egyszerre lázat kapott, délután már 40 fokra ment fel. A doktor nem talált semmit, valószínűleg egy gyomorrontás volt.

24-én délután érkezett Nagymama. Mama és én elibe mentünk Újhelybe. Bibi most már egész jól van, mégiscsak egy mérgezés lehetett. Az építéssel ma készültek el, nagyon szép lett minden. Sokkal gemütlichebb. Mama és Papa ma Göncre mentek ebédelni. Tegnap este (26-án) egy földrengés volt. Egész erősen éreztük. Éppen le akartunk feküdni, mikor egy furcsa zúgást hallottunk, aztán az ablakok rezegtek és a szekrények megmozdultak. Egy nagyon unheimlich érzés. Az idő gyönyörű, már nagyon kéne eső.

Most olvasom a *Gainselizel*t,[89] az első nem történelmi regény, nekem nagyon tetszik. Elfelejtettem megírni, hogy május első vasárnapján Csörgőn voltunk. Rém kedvesek voltak. Egy szó sem esett Petschről. Miss Gordon kühl volt, de nagyon höflich [hideg, de udvarias]. A leányok úgy csináltak, mintha nem tudnának semmit. Ott volt Klára is, az egy nagyon kedves és jó leány. Most nagyon megcsinosodott, és sokkal jobb a modora, mint ősszel. A télen sokat volt együtt Hellával és Kájával, az úgy látszik, jót tett neki. Tehát a barátságunk megint helyre van állítva. Persze nem úgy, mint előbb, de az sokkal jobb is. Csörgőn volt S. [Sennyey] István, Kosuthok, Berchtoldék és még egy pár úr.

Pesten Mariette néni mesélte, hogy Imre egy más garnizonba lett téve. Az ősszel Mama akar egy bált adni Zsuzskó tiszteletére, akkor valószínűleg ő is ott lesz, kíváncsi vagyok rá. Én eltökéltem, hogy én teljesen ignorálni fogom, az sokkal jobb lesz. Talán nem is fog nekem többet tetszeni. Hát majd meglátjuk.

Lángocska ma hajnalban elutazott, nagyon sajnáltuk, olyan gemütlich és kedves volt. Pünkösdhétfőn itt voltak a csörgőiek és Széchényi Mici.[90] Egész mulatságos volt.

Toinon, Fernando Carpi, Romano Rasponi) zajlott le a Népoperában.

[89] Nataly von Eschstruth (Nataly von Knobelsdorff–Brenkenhoff, 1860–1939) igen népszerű német írónő *Gänseliesel, eine Hofgeschichte* című regénye 1886-ban jelent meg Jénában, magyarul pedig Wildner Ödön fordításában *Vadrózsa* (Hajnal kiadás, 1924) címen.

[90] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi–Wolkenstein Ernőné szül. kissennyei báró ‘Sennyey Mária (1867–1945).

Június

2-án este érkezett meg a mi angolnénk. Egész kedves, de rémítő csúnya. A nővére Hadik Hellánál van, sokat mesélt róluk. Szegény Bandi[91] nagyon beteg volt, az egész fejét felvágták, majdnem meghalt. Most már sokkal jobban van. Andrássy Manó a pólónál felbukott és eltörte a kulcscsontját. Andrássy Géza[92] és Klára néni[93] is nagyon szeretnék, hogy Manó elvegye Hellát, de az ostoba fiú nem akar. Sohasem fog egy olyan jó feleséget kapni, mint Hella.[94] Miss Brindlay meséli, hogy Katus menyasszony valószínűleg Szentkereszty Bélával.[95] Kája[96] is rosszul van, vakbelét fogják kioperálni. Marikáról Hella azt mesélte, hogy a doktorok megtiltották neki a tanulást, szemei miatt. Így nem fogja letenni az érettségit.
Most szakad az eső, a szénát levágták, nagyon sok volt, most egész vizes lesz. Papa Lónyára ment, mert Jancsi bácsi[97] ott van, jövő héten ide fog jönni. Nagymama most unberufen jól van, jó éjszakái vannak. Vay Mariette néniről nem tudunk semmi biztosat, némelyek azt mondják, hogy sokkal jobban van, mások pedig, hogy már alig lát. Mama kapott egy levelet Klára nénitől, ki írja, hogy Bandi sokkal jobban van és Kája operációja is jól sikerült.

11. Csütörtök
Tegnap délután érkezett Jancsi bácsi. Éppen teniszeztünk. Mama tegnap mosta meg a hajamat, most a kúrának vége, és fel fogom tenni a hajamat pour tout a fait [csakazértis]. Au foud [mindenesetre] inkább büszke vagyok. Tegnap este felvettem az új fehér ruhámat. Vacsora után gramofonoztunk és one-steppet és tangót táncoltunk, Jancsi bácsinak nagyon tetszett. Másnap este megint táncoltunk és jeux d'espirits-kot [barkochbához hasonló kitalálós játék] játszottunk Jancsi bácsival. Harmadnap délután mind Hollóházára mentünk, visszafelé jövet itt találtuk Vécsey Lászlót. Vacsora után folyton jeux d'esprits-kot játszottunk. Szegény Lacika nagyon unta. Tegnap volt Bibi neve napja. Reggel voltunk misében és áldoztunk az angolnéval együtt. Jancsi bácsi ma délután megy el. Minden nap esik. A széna folyton ázik. Tegnap nagy nehezen 17 szekeret be tudtak hordani,

[91] Dr. futaki gróf Hadik–Barkóczy Endre (1899–?).
[92] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Géza (1856–1938).
[93] Szalai és futaki gróf Hadik–Barkóczy Endréné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Klára Mária (1875–1946) csillagkeresztes palotahölgy.
[94] Szalai és futaki gróf Hadik–Barkóczy Eleonóra/Hella (1895–1923), később Hohenlohe–Waldenburg–Schillingsfürst Hubert herceg felesége.
[95] Ifj. zágoni báró Szentkereszty Béla (1885–1944) huszárhadnagy.
[96] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Klára (1898–1941), később szerémi herceg Odescalchi Károly felesége.
[97] Nagylónyay és vásárosnaményi gróf Lónyay János (1860–1937), Lónyay Menyhért miniszterelnök legkisebb fia.

s többi ázik. Kaptunk egy meghívást B. [Berchtold] Illytől egy túra kirándulásra, hol 30 ember jelen lesz. Holnap kellene, hogy legyen. Nagyon remélem, hogy megyünk.

Az egész nap szakadt az eső, és Illy lemondta a kirándulást. A kirándulás helyett Papa, Mama és én Kassán voltunk Widdernél,[98] mert nekem az utóbbi időben fájt a gyomrom és a fejem. Megvizsgált, és nem talált mást, mind vérszegénységet. Ott találkoztunk szegény Bessenyey Idával.[99] Férje[100] a télen meghalt. Szegény egész oda van. Csináltunk egy pár komissiót aztán hazajöttünk. Menet és jövet Forgács Istvánnal utaztunk.

17-én Papa, Mama Enyickére mentek déjenuerre. Mi festettünk és olvastunk az egész délután. Uzsonna alatt egyszerre hallunk egy kocsit és bebronzol Károlyi Laló. Ő két napra Radványba jött, és átjött valamit Papával megbeszélni. Papa és Mama csak ¾ hétkor érkeztek meg, addig Nagymama és mi ketten Lalót mulattattuk. Semmi érdekeset sem mesélt. Fanny és a gyerekek csak július végén jönnek ide. Enyickén Gini is ott volt férjével és gyerekével.

A szénát mind behozták, az eső úgy látszik nem igen ártott neki. A Nagyréten 57 szekér van, Nagybózsván még nem tudom mennyi.

Sokat festek. Majdnem az egész délután. Délelőtt van mindig egy angol dictée [diktálás], aztán van nekem egy órám Bibivel.

Ma (21-ikén) várjuk a Pálffyakat. Három napra jönnek. Állítólag most megint lesz egy háború a törökök és görögök közt. Remélem, hogy a szegény törökök visszaszereznek valamit, amit tavaly elvesztettek. A szegény albán király[101] nagy bajban van. Még az lesz a vége, hogy agyonlövik. Jobban tette volna a német kastélyában szép nyugodtan tovább él. Amerikában is verekednek Mexikó és az Egyesült Államok.[102] Én a mexikóiak pártján vagyok. Mostanáig még nem lehet tudni, hogy ki fog nyerni. Itt más nem történik, mint hogy Tisza csinál újításokat és Duci[103] ír ellene dörgő cikkeket.

Giuni mesélte, hogy Márta néni beteg. Írtam Marikának hírekért. Pálffyak vasárnap délután megérkeztek. Hétfőn ment Bibi Lalóval lovagolni, este táncol-

---

[98] Widder Ignác (1853–1917) kassai orvos.

[99] Özv. nagybessenyői Bessenyey Béláné szül. helpenseni és reelkircheni báró Mengersen Ida (1873–1938).

[100] Nagybessenyői Bessenyey Béla (1862–1914) kassai ítélőtáblai bíró.

[101] Wilhelm Friedrich Heinrich zu Wied herceg (1876–1945), Vilmos néven Albánia tényleges fejedelme 1914 márciusa és szeptembere között, Erzsébet román királyné unokaöccse.

[102] Az 1910 óta zajló mexikói polgárháború egyik fejezetére utal, amikor az Egyesült Államok csapatai elfoglalják hat hónapra Veracruz kikötőjét 1914. április végén.

[103] Ifj. csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Gyula (1860–1929), politikus, belügyminiszter, osztrák–magyar külügyminiszter.

tunk. Tegnap (szerdán) voltam én lovagolni, délután érkezett Toni bácsi. Szakadt az eső, és este volt megint egy áradás. Pálffyak csütörtök délután elmentek. Miss B. hallotta nővérétől, hogy Katus Károlyi Mihály menyasszonya.[104]

Toni bácsi ma hajnalban ment el. Ő jól néz ki és szemei is jobbak. Szegény kicsi Imrének egy tüdőgyulladása volt, szegény Pexi néni borzasztó izgalomban lehetett. Most már hála Istennek Imre jobban van. Nagymama már a jövő héten el akar utazni Ormándra, azt mind nagyon sajnáljuk, de ő már nagyon szeretné Imrét látni. Én most rém sokat festek, amit nagyon élvezek. Ma kisütött a nap, remélhetőleg az idő most szépre fog fordulni, már elég lenne az esőből. Csak Bátyúban esne! Ott már majd két hónapja nem volt rendes eső, semmi sem tud kikelni.

Vay Mariette néni állítólag már kezd egy kicsit jobban látni. Talán még egészen meggyógyul. Toni bácsi azt mesélte, hogy Márta nénit megütötte a guta, ő valami dámától hallotta Pesten. Remélhetőleg nem igaz. Marika még nem felelt.

29. Hétfő

Most érkezett egy rémítő hír: Ferenc Ferdinánd trónörököst feleségével együtt Szarajevóban megölték.[105]

Vasárnap, június 28-án ölték meg a trónörököst. Először egy bombát dobtak az autóra, de az nem csinált semmi bajt, mert a trónörökös karjával visszadobta. Mikor a bomba földre ért, felrobbant, és a következő autóban ülő adjutánst megsebezte. A merénylet után a trónörökös és felesége[106] a városházára mentek és ott egy fél óráig maradtak. Onnan a megsebzett adjutánst akarták meglátogatni. Az egyik utca sarkán egy ember felugrott az autóra és három lövést tett. Az egyik a trónörökösné jobb csípőjét érte és a két másik a trónörökös nyakába fúródott. Mindketten mozdulatlanul ülve maradtak, úgy, hogy a sofőr azt hitte, hogy nincs semmi bajuk és tovább hajtott. Egy idő múlva megint visszafordult, és látta, hogy a főherceg szájában vér van. Akkor doktorokat hozattak, de már meg voltak halva. A két gyilkost elfogták. Az egyik 18 a másik 21 éves és mindkettő szerb anarchista.[107] A főherceget és feleségét a „Viribus unitis" dreadnoughton

[104] Andrássy Katinka és Károlyi Mihály 1914. november 7-én házasodott össze a budavári Mátyás-templomban.

[105] Habsburg–Estei Ferenc Ferdinándot (1963–1914), az Osztrák–Magyar Monarchia trónörökösét és feleségét 1914. június 28-án ölték meg Bosznia–Hercegovina tartomány székhelyén, Szarajevóban, amikor hadgyakorlati szemlére utaztak. Ez az esemény indukálta az első világháború kitörését.

[106] Chotkowai és wognini gróf Chotek Zsófia, később Hohenberg hercegnő (1868–1914), Ferenc Ferdinánd felesége.

[107] Nedjeljko Čabrinović (1895–1916) és Gavrilo Princip (1894–1918) boszniai szerb diákok, az Ifjú Bosznia nevű forradalmi ifjúsági szervezet tagjai, a szarajevói merénylet végrehajtói, akiket

hozzák Triesztbe. A temetés július 7-én lesz. Egy borzasztó eset, különösen a szegény gyerekek[108] sajnálatra méltók. Nekik még aznap este megmondták, szegénykék egy borzasztó sírógörcsöt kaptak, nem lehetett őket megnyugtatni. A király Ischlből mindjárt Wienbe utazott és az új trónörökös[109] is.

30-án délben váratlanul megjött Széchényi György[110] és 1-ig maradt. Délután teniszeztünk vele, nagyon mulatságos volt. Miss Brindlaynek a lábain óriási hólyagjai vannak, a doktor nem tudja mitől, egy hét óta fekszik.

Július

3.-án délután Nagymama elutazott. Mama, Papa és Bibi Újhelyig elkísérték. Nagymama most Ormándra megy. Imre jobban van csak néha még alterációja van. Tegnap délután átjött Berchtold Kázmér, Ily és a két gyerek. Ella nagyon örült nekik, rém furcsa volt őket együtt látni.

A szegény trónörököst és feleségét tegnap temették el az artstetteni kriptába, a trónörökös kívánsága szerint.[111]

Mostanáig gyönyörű volt az idő, ma egy kicsit esik. Vasárnap délután Papa, Mama és én Göncre mentünk uzsonnára. Ott volt Zichy Jaqui bácsi[112] és Mici néni[113] is. Ott el lett határozva, hogy vacsorára is ott maradunk. 10 órakor éjjel indultunk haza. Pálffy László egy csukott kocsit kölcsönzött nekünk, mert esett. Két órakor értünk haza.

Mici néni meghívott minket péntekre Boldogkőre hálásra. Már nagyon örültünk. Csütörtök este jön egy levél Nagymamától, hogy Béla bácsi egyszerre elutazott Ormándról, és ide készül. Mi persze megijedtünk, hogy azon a két napon fog jönni, mikor mi Boldogkőn leszünk. Pénteken reggel szakadt az eső. Bibi,

---

még aznap letartóztattak.

[108] Ferenc Ferdinánd és Chotek Zsófia morganatikus házasságából három felnőtt kort elért gyermek származott: Zsófia hohenbergi hercegnő, Miksa és Ernő hohenbergi hercegek.

[109] Ferenc Ferdinánd halálával unokaöccse, Habsburg–Lotharingiai Károly Ferenc József főherceg (a későbbi IV. /Boldog/ Károly király) lett a Monarchia trónörököse, aki Ferenc József öcscsének, Károly Lajos főhercegnek volt az unokája.

[110] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi György (1889–1938) tartalékos huszárhadnagy, császári és királyi kamarás, Zemplén vármegye főispánja.

[111] Ferenc Ferdinánd úgy döntött – mivel rangon alul kötött házassága miatt közvetlen családtagjai közül egyedül ő volt jogosult az osztrák császári család tagjainak fenntartott bécsi Kapucinus-kriptába temetkezni –, hogy artstetteni kastélyában magának és családjának közös temetkezőhelyet alakíttat ki Ludwig Baumann műépítésszel 1909–1910-ben.

[112] Zichi és vásonkeői, széplaki és enyiczkei gróf Zichy–Meskó Jakab (1872–1948) országgyűlési képviselő.

[113] Zichi és vásonkeői, széplaki és enyiczkei gróf Zichy–Meskó Jakabné szül. helpenseni és reelkircheni báró Mengersen Mária (1876–1942).

ami előtt megfürdött volna, kinézett az ablakon és látott egy fiákert feljönni és benne ül a Béla bácsi. Tehát semmi Boldogkő. Mindjárt le is sürgönyözték. De aztán el lett határozva, hogy másnap megyünk Papával. Mama itt marad Béla bácsival. Azt nagyon sajnáltuk. Tehát szombaton 10 órakor elindultunk, 12-kor értünk Göncre. Ott a Pálffyaknál ebédeltünk. Ebéd után fotográfiákat néztünk Jetty néni szalonjában. ½ háromkor kimentünk az állomásra. Pálffyak azt mondták, hogy csak este jönnek Boldogkőre. ½ négykor Váralján voltunk, ott várt két kocsi. A ház előtt fogadott minket az egész család. Rezső és Manó[114] már egész felnőtteknek néznek ki. Rezső 18 éves és nagyon megcsúfult. Manó 16 és nagyon szép lett. Henni[115] 15 éves és olyan, mint előbb volt csak nagyon megnőtt. Jáqui óriási korára (11 éves) most még nem csinos, de később talán az lesz. Mi letettük a kabátjainkat és mentünk a fiúkkal croquetozni. Eleinte inkább félszegek voltak aztán felmelegedtek és nagyon mulatságos volt. Ötkor volt uzsonna aztán folytattuk a croquett-et, egészen vacsoráig játszottunk. Közben megjöttek a Pálffyak. Nyolckor mentünk öltözködni és fél kilenckor volt a vacsora. Vacsora alatt egyszer csak az ajtó előtt cigányok kezdtek játszani, persze annak nagyon megörültünk. Vacsora után felmentünk a szalonba és kezdtünk táncolni, először Jaquinak és Rezsőnek megtanítottuk a one-steppet. Manó nem táncol, mert gelenks reumatianusa [reumás ízületi panasza] volt, Heny pedig lusta. Aztán egy quadrille-t és egy Sir Rogert[116] táncoltunk. Utána Jaqui bácsi, Heny, Manó és Jaqui charadokat adtak elő. 1 óráig fent voltunk, rém mulatságos volt. Másnap 11-ig szobánkban tandlisztunk. Aztán a hallba mentünk és mindenféle játékokat játszottunk ebédig. Délután háromkor az egész társaság felmászott a várra, ott volt uzsonna. 5 órakor indult a vonat. Majdnem lekéstünk. Göncön még egy percig megálltunk a Pálffyaknál, 8 órakor itthon voltunk. Kitűnő volt, csak kár, hogy Mama nem jött velünk.

14. Kedd

Ella ma egész éjjel okádott, most hála Istennek sokkal jobban van. Szombaton lesz egy majális Göncön. Szerdán délután voltunk mind a két kocsin a postán. Egy sürgöny érkezett Deregnyőről, melyben írják, hogy másnap hárman jönnek ebédre Gábor autóján. Csütörtök reggel Mama nagyon rosszul volt, fájt a feje és a gyomra, de dél felé jobban lett. Ebédre megjelent: Marika, Percy[117] és

[114] Zichi és vásonkeői, széplaki és enyiczkei gróf Zichy–Meskó Rudolf (1896–1974) és Emánuel (1897–1979).

[115] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Henrik (1899–1915).

[116] A Sir Roger de Coverley egy, a 17. század vége óta ismert angol és skót eredetű country-táncműfaj.

[117] Rayhofeni gróf Pachta Percival (1882–1938).

Gábor. Délután Papa és Gábor Kázmérra mentek autón a kázmériakat vacsorára meghívni. Mi Marikával és Percyvel teniszeztünk. Fél hétkor Béla bácsi elutazott. Knapp [éppen] vacsora előtt érkeztek meg a kázmériak. Este 11-ig táncoltunk. Pénteken délelőtt Marikával ültünk, sokat mesélt kis leányáról és Pestről. Uzsonna után megint volt tenisz és este tánc. Marika tanított nekünk egy másfajta one-steppet, azt, amit Pesten táncolnak. Szombaton korán reggel elindultak a deregnyőiek. Mi még dictée-ztünk aztán öltözködtünk. 12-kor volt ebéd. Egykor indulás. A kocsikázás inkább meleg volt. Mire Göncre értünk már majdnem mindenki ott volt. Zichy Jancsi bácsi, Rezső, Manó, Heny, Schell Józsi,[118] felesége, Miza[119] és Józsi.[120] Schell Gyula,[121] Louise-Anne,[122] Péter. Mici néni és Jaqui csak egy kicsit később érkeztek meg. Mikor az egész társaság együtt volt, kimentünk a kertbe. Minden nagyon szépen volt arangírozva, tele girlandokkal és zászlókkal. A kert végén várt minket egy óriási uzsonna, cigány, és mindenféle mulatságos dolgok: konfetti, knall bonbon [pukkanó cukorka] etc. Evés után megkezdődött a tánc. Louise-Anne kitűnően táncol. Volt 2 boston,[123] 1 csárdás a többi mind one-step. Schell Gyula nagyon jól táncol, de nem nagyon szépen. Hat óra felé Laló bácsi hozott egy csomó maszkot és mi mind felöltözködtünk, óriási lábakat húztunk fel és mind egy sorban leültünk. Aztán a mamáknak és papáknak kellett kitalálni, hogy ki kicsoda. Ezután megint táncoltunk. Fél 9 felé megint egy óriási evés, aztán mindenki hazament. Mi kitűnő jól mulattunk.

Holnapra van megint egy kirándulás tervezve. Ugyanaz a társaság mind tegnap, menne egy erdőbe Kassa környékén, remélhetőleg nem fog esni.

Hétfőn reggel fél 12-kor indultunk, Hidasnémetire kellett menni. Rémítő messze van, már azt hittem, lekésünk. De egész jól érkeztünk meg. Az állomáson összejöttünk Pálffyékkal. Éppen, mikor beszálltunk a vonatba, érkeztek a Zichyék. (Ők a vicinálissal jöttek, és át kellett szállniuk.) Majdnem lekéstek, rémítően rohantak. A vonatban volt Zichy János három fiával.[124] Háromnegyed háromkor Kassán voltunk, rém meleg volt. Elmentünk az alléeba [fasorba] és leültünk. Egy idő múlva megjelent Schell Pali[125] és mondta, hogy a többiek még

[118] Id. bauschlotti báró Schell József (1868–1930) császári és királyi kamarás.
[119] Nem a felesége, hanem a leánya: bauschlotti báró Schell Mária Lujza (1899–1982), később hallerkeői gróf Haller István felesége.
[120] Ifj. bauschlotti báró Schell József (1900–1970).
[121] Ifj. bauschlotti báró Schell Gyula (1893–1955).
[122] Bauschlotti báró Schell Louise-Anne (1895–1979), később dr. székhelyi gróf Mailáth József felesége.
[123] Észak-amerikai eredetű, népszerű, lassú társastánc, melyből a mai angol keringő fejlődött ki.
[124] Zichy János és Zichy Margit fiai: Zichy János (1894–1976), Pál (1896–1974) és György (1900–1967) grófok.
[125] Bauschlotti báró Schell Pál (1898–1979).

komissióznak. Legalább is egy félórát vártunk, míg végre megjelentek mind a Schellék két kocsiban. Egy nagyon csúnya, már inkább öreg Crouy leány[126] is velük volt. Mikor mind együtt voltunk, beleültünk a villamosba és a legborzasztóbb melegben egy fél órát mentünk benne. Végre kiérkeztünk a hegyekbe. Ott volt egy hotel és egy kuglipálya. Mi mindjárt egy kuglipartit organizáltunk. Kuglizás után volt uzsonna (cigányok is voltak). Aztán mind nekiindultunk és felmásztunk egy rém magas hegyre, melyet Bankónak hívnak, a hegy tetején van egy nagyon szép kilátás. Csak egy pár percig maradtunk fent, aztán megint egy borzasztó gyors tempóban lejöttünk. Az egész mulatságos volt, legalább egy jó mozgás. Mire leértünk, már vacsoraidő volt. Egész jó vacsorát kaptunk, csak az volt a baj, hogy mindent egy tányéron kellett enni. Evés után még gyorsan két csárdást táncoltunk, aztán haza indultunk. Egy páran még azt proponálták, hogy menjünk még a cirkuszba és csak egy későbbi vonattal haza. Persze mi rögtön beleegyeztünk volna, de Papa, Mama és a Pálffyak nem akartak. Végre elhatározták, hogyha a vonatot lekéssük, megyünk a cirkuszba. A cigányok még beszálltak a villamosba és ott húzták. Zsaky bácsi, a kis Zsaky, Schell Péter[127] és én, és Rezső és Miza elkezdtünk táncolni. De ahogy a városba értünk, persze elhallgattak a cigányok. A vonatról nemhogy lekéstünk, de még egy negyedórával túl korán érkeztünk. Tehát még egy negyedórára kimentünk a kertbe. Negyed tízkor indult a vonat. Pálffyak, Zichyék és mi együtt mentünk. Schellék kocsin mentek haza. A négy Zichy gyerek és mi ketten egy kompartiméntben [fülkében] ültünk. A papák és a mamák a második osztályra mentek. Mi nagyon jól mulattunk, rém sokat beszéltünk is nevettünk. Igazán ritka kedvesek a Zichy fiúk. Negyed tizenegykor voltunk Hidasnémetiben, és egy órakor itthon. Mama nagyon fáradt volt. Mi nem.

[126] Gróf Crouy–Chanel Mária (1889–1945).

[127] Bauschlotti báró Schell Péter (1898–1974), Schell Pál ikertestvére, huszárfőhadnagy, belügyi államtitkár, Abaúj-Torna vármegye és Kassa főispánja (1941–1944), majd 1944-ben belügyminiszter.

22. [Szerda]
Ella tegnap este nagyon lázas volt, megint elrontotta a gyomrát. Ma már fenn van. Az idő gyönyörű, rém meleg van. Miss Brindlaynek folyton vannak Blisterjei [hólyagjai], szegény már nagyon unja.

26. Vasárnap
Tegnapelőtt egy borzasztó vihar volt. A tenisznél az egyik nagy fenyőt kidöntötte. Tegnap Mama Kázméron volt teára. Úgy látszik háború lesz a szerbekkel a trónörökös meggyilkolása miatt. Már nagyon várjuk az újságokat. Tisza és Andrássy Duci kibékültek a háború miatt. Nagyon remélem, hogy nem lesz ebből a verekedésből semmi, borzasztó volna. Ma reggel voltunk Miss Brindlay-jel a templomban. Mama franznikat [tincseket] vágott ma a hajamból. Én azt találom, hogy jobb, Papa és Bibi is, csak Mamának mégsem tetszik. Talán megszokja.

27. Hétfő
Hát úgy látszik igazán kitört a háború. Papa ma reggel Pálházán volt, és azzal a hírrel jött vissza, hogy hat hadtestet a szerb határra rendeltek és mindenkit behívtak.

Kaptunk egy meghívást Nádaskára. Holnap reggel kellene indulni. Még nem tudom, hogy megyünk-e.

A 13-as huszárokat is behívták, akkor valószínűleg Imre is már a határnál lesz. Úgy remélem, hogy talán mégsem lesz háború.
27-én este:
Az újságok tele vannak a mozgósítással, úgy látszik, nagyon komolyodik a helyzet. Nádaskára nem megyünk.

28. Kedd
A helyzet nem változott. Még folyik a mozgósítás. A Duna mellett kisebb lövöldözés volt szerb hajókkal, de még semmi komoly. Ma egy elég kellemes lovaglásunk volt.

29. Szerda
A háborúüzenet el van küldve. Belgrádot kiüresítették. A Duna egyik szigetén agyonlőttek egy magyar bakát. A vonatok már nem járnak rendesen. Nagymamától ma jött egy levél, hogy Anti bácsit behívták, Károlyvárosba ment. Szegény Pexi néni! Csak lokalizálódna a háború! Ha az oroszok bele nem beszélnek, akkor a szerbeket rapityára verjük. Pesten és Bécsben óriási demonstrációk vannak a háború mellett. Csak Imrét és Anti bácsit ne lőjék agyon. Ma van a nevenapom. Kaptam egy pár gyönyörű cipőt és négy pár esti harisnyát. Egy rózsaszín, egy kék, egy barna és egy fehér. Aztán kaptam három nagyon szép blouse-t [blúzt].

Most érkezett Gáborka[128] autón vacsorára. Marika és Percy nem jöttek, mert Percy folyton várja a behívóját. Marika kétségbe van esve. Dunántúl a vonatok már nem mennek rendesen. Attól félek, hogy most sokáig nem fogunk semmit Ormándról hallani. Adja Isten, hogy csak Szerbiával verekedjünk.

30. Csütörtök
Belgrádot bevettük!
Tegnap reggel 3 órakor kezdték a monitorok a várost lövetni, mert a szerbek a Száva hídját felrobbantották. 9 órakor bevonultak a katonák. A kevés szerb katona ki még a városban maradt, megfutott. Mi oldalunkról csak két sebesült van. A király Bécsbe ment, onnan Pestre akar jönni, ha igaz. Andrássy Sándor mint önkéntes megy az automobil csapatban, talán fog valahogy vigyázhatni a fiára. Mariette néni a vöröskeresztbe megy. Olyan jó volna, ha mi is mehetnénk és tehetnénk valamit, akármit. A legborzasztóbb ez a tevéketlenség.

Papa Gáborral ma reggel Újhelyben volt, ő hozta ezeket a híreket. Az állomásfőnökkel beszélt, ki azt mondta, hogy innen Pestre egész jól mennek a vonatok, csak tovább nem. Aztán megígérte, hogy tudósítani fog, ha az oroszok ellen mozgósítanánk, hogy még a mozgósítás előtt elutazhassunk. Az oroszokról nem tud senki semmit. Az idő gyönyörű, naponta vannak kilovaglások, de azért csak úgy másznak a napok. Soha nem tűnt nekem egy hét olyan hosszúnak, mint ez az utolsó. Szeretnék legalább egy héttel idősebb lenni.

31. Péntek
A hír, hogy Belgrádot bevettük, nem igaz. Az újságoknak nem szabad semmi bizonytalant írni. Ma alig áll valami az újságban, csak hogy Belgrádot éjjel-nappal bombázzák. Még ütközet sem volt. Hadik János, Eszterházy Mór és Pál, Andrássy Géza és sok más az automobil csapathoz vonultak be. Papának is nagy kedve volna menni, reméljük, hogy nem megy. Ma jött Nagymamáról két levél, csupa rossz hírekkel. Zsuzskó írt, hogy egyelőre nem jönnek, csak ha komoly volna helyzet. Pesten az élelmiszerek drágulnak. Bibi ma lovagolt Papával. Másképpen minden reggel csinálunk egy angol dictée-t, aztán tanulok Bibivel. Most végezzük el a földrajzot. Délután zongorázok, aztán festek Miss Brindlay-vel. Uzsonna után van vagy lovaglás vagy séta. Este újságolvasás és a háború megbeszélése. Most olvasom *La dernière année de Marie-Antoinette* [Marie Antoinette utolsó éve][129] igazán borzasztó. Mindamellett a napok nagyon lassan múlnak.

[128] Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Gábor (1888–1954).
[129] Feltehetően Arthur-Léon-Georges Imbert de Saint-Amand (1834–1900) francia történész 1885-ben, Párizsban megjelent művéről van szó.

Augusztus

1. Szombat
Az oroszok mozgósítanak. Itt mindenkit behívtak, a lovakat mind elvitték! Papa hétfőn megy el, hogy hová, nem tudom. Ő ma Kassára ment, ott talán fog valami biztosat hallani. Papa már népfelkelő, így hála Istennek nem kell verekedni. Hogy mivelünk mi történik, azt még nem tudjuk. Talán Pestre megyünk, vagy Ormándra. Mama és Bibi ma az egész ezüstöt bepakolták. Borzasztó lesz a Papától elválni, ki tudja, meddig nem fogjuk látni. Borzasztó felfordulás van mindenütt. Papa ma este, legkésőbb holnap reggel jön vissza Kassáról.

Most kaptunk Papától egy kártyát, melyet Újhelyből írt. Most általános pakolás van, mert Papa írta, hogy holnap délután kell menni. Nem tudom, hogy mi történt. Most egyelőre Pestre megyünk, aztán még nem tudjuk. Papa este jön haza.

2. Vasárnap
Papa este hazajött. Sokkal jobb hírekkel. A háború az oroszokkal még nagyon bizonytalan. Papát nem vették be. Ő mint önkéntes is jelentkezett, de ott is kiszuperálták. Annak mind nagyon örülünk. Szegény kicsi Névtelent megvették 400 koronáért. Olyan jó kis ló volt. Soha többet nem fogjuk látni. Rémítően sajnáljuk. El lett határozva, hogy nem ma délután, de holnap reggel utazunk, de még az is bizonytalan. A vonatok már csak ma és holnap mennek, aztán már csak katonákat fognak szállítani. Most mentek el a behívottak a faluból. Borzasztó jajgatás van.

Este 7 óra
Papa délután Újhelyben volt. A háború az oroszokkal úgy látszik már egész bizonyos. Mi most azt hiszem, egyelőre itt maradunk. A vonatok állítólag annyira tele vannak tartalékosokkal, hogy néha 20-25 ember a vagon tetején van. Ellával nemigen lehetséges így utazni. Borzasztó időket élünk. Amikor a mozgósításnak vége lesz, akkor fog egy vonat menni, mely egykor délben indul Újhelyből és másnap reggel 6 órakor van Pesten. De nagy poggyászt nem szabad vinni. Hát nem tudom, mi lesz. Só egész Újhelyben nincs. Talán Kassáról fog kelleni hozatni. Németország is mozgósít, Svéd- és Norvégia is, és állítólag Japánia is megtámadja az oroszokat. Franciaországban forradalom van, talán ott nyugton maradnak. Szegény Papának és Mamának most rém sok gondjaik vannak, maguk sem tudják, hogy mit csináljanak. Bele kell nyugodni Isten akaratába, ő majd megsegít minket. Lovaink sincsenek, azt sem tudjuk, hogy hogyan menjünk az állomásra. Hogy a szerbekkel mi van, azt nem tudjuk.

3. Hétfő
Ilona két gyermekével ma reggel elutazott. Boldogfalváról jött egy sürgöny, melyben kérdezik, hogy a kassai hadtest elment-e már. Nem tudjuk, hogy mit akarnak ezzel. Mama csak annyit felelt, hogy „Igen”. Remélhetőleg nem román kémek sürgönyöztek. Papa most bement Kassára, talán hoz valami hírt. Mama el szeretne innen menni, mert attól fél, hogy nemsokára nem lesz mit enni. Azért csirke, kukorica, krumpli és más főzelék mindig lesz, csak sót lehessen kapni. Arról is van szó, hogy talán Kassára megyünk. A szegény kis kertész Józsit megharapta a farkas, elég mély a seb. Mama bekötötte és elküldte a doktorhoz.

4. Kedd, Budapest
Papa tegnap éjfélkor jött haza avval a hírrel, hogy reggel 5 órakor indulunk Pestre. Útközben rém sok tartalékossal és lóval találkoztunk. A vonat nyolc helyett tízkor indult és háromkor voltunk itt. Hatvanban egy egész regiment osztrák katona volt. Ella integetett nekik, és ők éljent kiabáltak. Itten nagy csend van, csupa asszonyt látni. Mi itt az Angol királynéban lakunk három szobában, hogy mi fog történni, azt nem tudom. A németek az oroszokat elverték, de azért a világháború, azt mondják, elháríthatatlan. Borzasztó ez a gondolat. Rém szomorú volt Bózsváról elmenni. Ki tudja, mikor jövünk megint haza. Most mind nagyon fáradtak vagyunk. A szerb háború most a napokban fog eldőlni.

5. Szerda
A helyzet mindég borzasztóbb és borzasztóbb lesz. Most már Anglia is hadat üzent Németországnak. Az oroszok visszavonulnak. Papa, Ella és kisasszony most indultak Ormándra, ha lehet, mi is oda megyünk egy-két nap múlva. Itt rém meleg van. Sokkal jobb, hogy Ella elment. A mi háborúnkról még most sincsenek hírek. Mama kiment most az állomásra, majd ha visszajön, talán elmegyünk Andrássyékhoz. Schell Feri[130] itt volt az egész délután. Este voltunk Mamával Flóra néninél és Mariette néninél. Szegény Mariette néni azt sem tudja, hogy mit beszél. Sándor Bécsben van. Miki vasárnap megy, Imre már lent van Boszniában és azt mondják, hogy a 13-asok már átlépték a szerb határt. Szegény, talán már agyonlőtték.

Most vacsoráztunk Schell Ferivel, egy másik katonatiszttel és Schell Francival.[131] Vacsora alatt megérkezett Waldbott Fritz.[132] Iszonyú rosszul néz ki, Zimonyból jön. Persze mindjárt rátámadtunk, hogy meséljen. Ő sem mesélt többet, mint ami az újságban van, de azt mondja, hogy gyönyörű rém nagy a lelkese-

[130] Bauschlotti báró Schell Ferenc (1864–1955) császári és királyi kamarás.
[131] Bauschlotti báró Schell Ferenc (1892–1918) császári és királyi alkonzul, huszárfőhadnagy.
[132] Bassenheimi báró Waldbott Frigyes Henrik (1889–1959).

dés. Döntő ütközet még nem volt. Egészben csak 12 sebesült és halott van. Azt mondja, hogy a legszebb a monitorokat nézni. Csak úgy fütyölnek az ágyúgolyók. De jó volna katona lenni. Waldbott Fritz egész fel van puskaporozva. Most volt itt Kállay Ella néni szegény, Frigyes bácsi berukkolt, mint közkatona, jövő héten megy Galíciába. Azt mondják, hogy szárazföldön győzni fogunk, de tengeren megvernek az angolok. Reméljük, hogy talán mégsem. Borzasztó ez az egész dolog.

6. Csütörtök

Ma az a jó hír van, hogy mi elfogtunk 3 francia automobilt, melyekben 115 millió aranyat találtak, melyet Oroszországba és Szerbiába akartak vinni. Ma reggel itt volt Toni bácsi és Flóra néni. Mama Toni bácsival kint volt a Keleti pályaudvaron, és azt mondták neki, hogy vonat mindig fog menni és foglyokat is visznek. A németek állítólag bevették Lillét, azt mondják, hogy nemsokára Párizs alatt lesznek. Párizsban forrongások és utcai harcok vannak. Mi az egész délután itt voltunk és pakoltunk. 5 óra után jött Ella néni és Frigyes bácsi. Frigyes bácsi hétfőn megy Galíciába. Aztán mentünk Flóra nénihez uzsonnázni, onnan meg a Hadikéhoz. Miss Storyt és Margitot láttuk. Visszajövet a földalattin Mikivel találkoztunk. Borzasztó rosszul néz ki. Jókedvű, de azt hiszem, hogy ez csak pflaume. Ő vasárnap megy Kecskemétre, ott betanítják aztán valószínűleg Galíciába. Frigyes bácsi mesélte, hogy Imre áthelyeztette magát a 13-asoknál az első ezredbe és az ezredben az első századba vagy micsodába, csak hogy legelöl legyen az attackban [rohamban]. Bolond egy fiú, csakhogy egész biztosan agyonlőjék. Inkey Józsi bácsival[133] és Schell Ferivel vacsoráztunk, semmi nagyobb hír nincs. Mindenkinek más a véleménye. Egyesek nagyon rózsásan látják a jövőt, mások nagyon feketén. Papa talán ma este jön, talán holnap. Olyan rettenetes a hangulat mindenhol, hogy az embernek egész összezavarodik a szíve. Főleg, ha katonát lát.

7. Péntek

Papa tegnap este hazajött nagyon jó hírekkel. Ormándon nagyon várnak minket. Szegény Pexi néni egész oda van, jót fog neki tenni Mamával egy kicsit kibeszélni magát. Nagymama Taródházára megy, mert Zsuzskó jön oda a fiúkkal.[134] Gábor és Lajos bácsi Marosvásárhelyen vannak berukkolva, de ők hála Istennek csak helyi szolgálatot végeznek, így nem jönnek be a harcba. Zsiga mostanáig Pécsen van, e napokban Galíciába fog menni. Mi valószínűleg ma este utazunk.

[133] Pallini báró Inkey József (1871–1945) tartalékos huszárfőhadnagy, császári és királyi kamarás, országgyűlési képviselő.

[134] Kendeffy Gáborné Bánffy Zsuzsanna fiai: malomvízi gróf Kendeffy Ádám (1908–1988), Elek (1909–1976), Miklós (1912–1991).

Mi egész délelőtt Toni bácsival voltunk. Mama Teréz nénihez ment. Egykor volt itt a hotelban ebéd. Itt volt Károlyi László, Fanny, Adele, Ella néni, Frigyes bácsi és Toni bácsi. Károlyi Fanny igazán rettenetes. Folyton csak arról beszél, hogy nem fog falkázhatni, mert nincs ló és nincs master [falkanagy, irányító], nem fog táncolhatni, mert a táncosokat agyon fogják lőni. (Csak azért sajnálja őket.) Aztán vett magának egy biciklit Belgiumban és az most nem jöhet el, csak azért sajnálja, hogy kitört a világháború. De arra a sok emberre, ki most szerencsétlen és később talán éhezni fog, arra nem gondol. Frigyes bácsitól elbúcsúztunk, hétfőn utazik. Ki tudja, mikor látjuk, vagy egyáltalában látjuk-e valaha. Egész délután pakoltunk. Ötkor kimentünk a Városligetbe a Hadikékkal uzsonnázni a tejcsarnokba. Ilona nagyon kedves és jókedvű. Egy idő múlva megérkezett Hella, Bandi és tanára. Hella rémítő csinos és persze rém kedves. Nagyon jó volt ez az uzsonna. Olyan jó volt megint jókedvű fiatal arcokat látni, az pedig most ritkaság. Itten mindent bepakoltunk, 8-kor megyünk vacsorázni, 9-kor ki az állomásra és 10-kor megy a vonat. Holnap 2 órakor leszünk ott.

8. Szombat, Ormánd

Tegnap este még Schell Ferivel és Francival vacsoráztunk. Sokat nevettünk, az már az utóbbi időben ritkán fordult elő. Tízkor bent ültünk a vonatban, egy nagy fülkénk volt lefoglalva. Elég jól aludtunk. Én Fehérváron ébredtem fel. Ott állott egy nagy vonat, tele tüzérekkel. Éppen akkor ébredtek fel és reggeliztek. Sokáig néztem őket. Galíciába mentek. Siófokon kiszálltunk és reggeliztünk. Vettünk egy csomó kis konyak üvegeket a katonáknak. A különböző állomáson csomó zsidó leány állott és gyümölcsöt, virágot és cigarettákat adtak a katonáknak. Fonyódon találkoztunk egy vonattal, tele honvédhuszárokkal és ulánusokkal. Kiszállottunk a vonatból és odaadtuk nekik a konyakot és a csokoládét. Szentgyörgyön megint egy csomó honvédhuszár volt. Papa vett cigarettlikat és mi odaadtuk nekik, nagyon örültek neki. Mind Galíciába mentek. Nagyon szomorú volt őket nézni. De ők nagyon jókedvűek voltak. Semmi újság sincs a különböző harcterekről. Azt hiszem, hogy nem szabad nekik írni. Itt Nagymama, Béla bácsi és Pexi néni és a két gyerek van. Szegény Pexi néni rémítő szomorú, de az érthető is. Ámbár Papa azt állítja, hogy Anti bácsi nincs nagy veszélyben, mert csak a generális mellett van, és viszi a parancsokat. De azért mégis baja történhet. Mi az egész délután pakoltunk. Most korán megyünk aludni, mert rém fáradtak vagyunk. Pesten annyi újságot hallott az ember, hogy itt egész kellemetlen lesz olyan sokáig hír nélkül lenni. Ki tudja, mikor hallok megint a 13-as huszárokról. Borzasztó lesz ez a várás. Szegény Mama rém fáradt. Talán itt kipiheni magát egy kicsit. Ella rém jókedvű és unberufen jól van.

9. Vasárnap
Reggeli alatt megérkezett János kocsis, ki mostanáig Anti bácsival volt. Most hazaküldték, mert más ezredhez tartozik. Anti bácsi Mitrovicán volt. Jól van. Nagyobb ütközet nem volt, csak éjjelenkint vannak kisebb csatározások szerbekkel. A gyerekeknek küldött két kis pálcát és Pexi néninek is valamit egy kis skatulyában, azon kívül írt egy hosszú levelet. Pexi néni nagyon rosszkedvű, nem beszél se a Nagymamával, se Papával. Papa holnap hazamegy. Mi ketten valószínűleg Nagymamával megyünk Taródházára. Mama Ellával talán itt marad. Rettenetes mindez. Csak otthon maradtunk volna. Úgy remélem, hogy talán hazamegyünk. Zsuzskó a gyerekekkel Gernyeszegen[135] van sógornéjánál, Teleki Edinánál,[136] Judit fiával is oda ment. A bácsik 35 napig maradnak Marosvásárhelyen, aztán mennek Galíciába. De tűzbe nem jönnek. Ma reggel jött Somssich Laci.

10. Hétfő
Sok újság nincs. Papa ma délután megy el. Mama rém fáradt a sok ki- és bepakolástól. Csak otthon maradtunk volna. Tegnap állott az újságban, hogy 800 gimnazista megtámadott 1000 oroszt, 400-at lelőttek a többinek elvették a fegyverét és elfogták. Ezek aztán bátrak. Pexi néni rém nervozus. Nem tudom, hogy mi lesz velünk. Úgy remélem, hogy hazamegyünk.

11. Kedd
Papa tegnap délután nem utazhatott, mert a vonatban nem volt más, mint III. oszt. vagon, melyek már annyira tele voltak, hogy az emberek már álltak benne. Így Papa, Lacival együtt csak ma hajnalban utazott el. Nincs semmi újság. Pexi néni sokkal kedvesebb. Rém meleg van. Minden reggel megvetjük az ágyunkat és a mosdóasztalokat és a toiletteasztalt rendbe hozzuk, majd megsülünk a munka alatt. Széchényi Kata[137] írta az idevaló mademoiselle-nek, hogy Imre most Boszniából visszajön és Galíciába megy. Legalább most 10 napig nem lesz veszélyben. Mademoiselle jobban megnézte a levelet és kisült, hogy nem Imre, de Széchényi Emil[138] ment Galicíába. A harctérről nincs semmi különös. Montenegró hadat üzent nekünk. Az orosz határon folyik a harc.

---

[135] A gernyeszegi (ma: Gorneşti, Románia) Teleki-kastély 1772 és 1803 között nyerte el mai formáját feltehetően Mayerhoffer András tervei alapján, ma újra a család tulajdonában van.
[136] Széki gróf Teleki Domokosné szül. széki gróf Teleki Eduardina (1883–1953).
[137] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Katalin (1893–1968), később wchynitzi és tettaui herceg Kinsky Ulrik felesége.
[138] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Emil (1865–1932) közgazdász, Sopron vármegye főispánja, a Magyar Vöröskereszt elnöke.

12. Szerda
Pexi néni ma Kanizsára ment. Rém aufgepulverten [törődötten] jött haza. Sok katonát látott. Holnap megyünk az állomásra és viszünk a katonáknak cigarettliket és enni. Rém meleg van. Anti bácsitól jött ma egy levél. Jó hírek. Tovább fognak rukkolni. Nem szabad megírni, hogy hova. A harctérről nem tudunk semmit.

13. Csütörtök
Ma reggel, amikor a ház előtt ültünk, jött egy asszony egy kisfiúval kéregetni. Azt mondta, hogy egy színészné. Nagymama és Mama adtak neki valamit, aztán elment. Pexi néni attól fél, hogy egy szerb kém. Nem igen hiszem. Pexi néni tegnap Kanizsán beszélt egy obersttal [ezredessel] aki azt mondta, hogy a taktika az, hogy Szerbiát kiéheztetni. Nagy attaque egyáltalán nem lesz, csak minden élelmiszertől elvágják őket, míg meg nem adják magukat. De ki tudja, hogy igaz-e.

Délután mind mentünk az állomásra cigaretlikkel, kenyérrel, borral, édességekkel, és vártuk a vonatokat. Az elsőben osztrák train volt. Szegények nagyon örültek mindennek. Pexi néni egy magyar hadnaggyal diskurált, ki valahogyan belecseppent a sok osztrák közé. Mama pedig egy osztrák rittmeisterrel [kapitány]. Szegény Mama mindenkitől kérdezi, hogy hol vannak a 13-asok, senki sem tudja. Igazából buta tőlem, hogy annyit gondolok és trakazsírozom [izgatom] magamat Imre miatt, úgyis hiába. Amíg tudtam, hogy semmi baja, addig már nem is gondoltam rá, de amióta tudom, hogy minden percben agyonlőhetik, hát mindég rá kell gondolnom, buta, de nem tehetek róla. A második vonaton osztrák pionerok [utászok] voltak, a harmadikon magyarok. A magyarok mind kiállottak, a *Himnusz*t és a *Szózat*ot énekelték. Aztán a Kossuth-nótát Ferenc Józsefre. Végül megéljenezték Pexi nénit és Mamát. Aztán a neveinket kellett felírni, és azt mondták, hogy kártyákat fognak küldeni Kragujevácból. Oda soha nem fognak jutni, mert Montenegró ellen mennek. 8 órakor értünk csak haza. Holnap megint megyünk.

14. Péntek
A hajnali vonattal megérkezett Béla bácsi. Mi az egész délelőtt barackokat és cigarettákat készítettünk a katonáknak. Tegnap írt Papa, hogy Gábor bácsi autójával Pestre jön, helyi szolgálatra. Hála Istennek. Anti bácsi írt valami Száva-parti fészekből, hogy jól van és Kampflustig [harcra kész]. Nem szabad neki megírni, hogy hol van. Oroszország ellen volt egy nagyobb ütközet, hol 500 orosz és 120 mienk esett el. A franciákat verik mindenhol. Már mi is hadat üzentünk Franciaországnak. Az is nagy eredmény, Montenegró hadat üzent Németországnak. Nagyon érdekes időket élünk az bizonyos, de jobb lett volna, ha nem éltük volna

őket. Ha győzünk, akkor csak jó volt ez a háború, ha vesztünk, akkor végünk van. Délután kimegyünk a vonathoz. Rémítő meleg van. Pexi néni nagyon kedves. Uzsonnára megérkezett Pál és Ágnes.[139] Mind együtt kimentünk az állomásra. Ma csak egy vonat jött. Osztrák bakák. Rémítően örültek mindennek. Visszajövet mesélte Ágnes, hogy öccse is a 13-asoknál van. Hogy már voltak ütközetben, a golyók csak úgy fütyöltek a fejük mellett. Hogy pure [tiszta] szerencse, hogy a Sztankovánszky fiút[140] agyon nem lőtték. Hogy Imrével mi van, azt ő nem tudja, talán él, talán nem. Borzasztó ez a gondolat. Hazulról írt Szalmásy, hogy minden rendben van. Anti bácsi írt, hogy most nem tudja, mikor írhat megint, mert úgy látszik, komolyodik a helyzet. Éjjel patrujjon [őrségben] volt. Szegény Pexi néni egész oda van. Kár volt ezt megírni. Holnap megint megyünk katonát etetni. Ma nagyon megéljeneztek minket. Állítólag a szerb háború már csak három hétig tarthat. Adja Isten, hogy úgy legyen.

15. Szombat, Maria-Himmelfahrt [Nagyboldogasszony].
Délelőtt megjött Laci bácsi. Délután voltunk a kertben és egy csomó virágot szedtünk a katonáknak. Uzsonnára egyszerre megérkezett Somssich Miklós felesége[141] és Véssey Ágota.[142] Pexi néni nem akarta őket látni és ezért előre kiment a bánváglihoz [vasúthoz]. Mi mind utána mentünk. Mama és Laci bácsi marad a vendégeknél. Egy vonat jött. Tiroler Jägerek [tiroli hegyivadászok] voltak, 1600 ember. Engemet majdnem agyonnyomtak a cigarettlik miatt. Szlovének és olaszok voltak. A zenekar is a vonaton volt. Folyton magyarokat húztak, iszonyúan köszönték szegények, ki tudja, hogy visszajönnek-e.

16. Vasárnap
12-kor ebédeltünk és mindjárt ebéd után kimentünk a katonavonathoz. Osztrák tüzérek és ulánusok voltak. Egy ulánus tiszt egy Colorédó[143] volt és azt mondta Pexi néninek: „In ein paar Tagen werden Sie schöne Sachen hören.” [Néhány nap múlva szép dolgokat fog Ön hallani.] Hogy mit akart ezzel mondani, azt nem tudom. Lacinak pedig a tisztek azt mondták, hogy kaptak egy sürgönyt, melyben az áll, hogy 8000 oroszt fogtunk el. Adja Isten, hogy igaz legyen. Szerbiába is már behatoltunk és egy várost foglaltunk el.

[139] Pallini báró Inkey Pál (1876–1942) mezőgazdász és felesége, sztankováni Sztankovánszky Ágnes (1887–1964).
[140] Feltehetően vitéz sztankováni Sztankovánszky Pál (1890–1945).
[141] Saárdi Somssich Miklósné szül. Püspöky Margit (1879–1919).
[142] Véssei Véssey Lajosné szül. saárdi Somssich Ágota (1870–1944).
[143] A Colloredo-Mansfeld grófi családból származó.

17. Hétfő
A reggeli újságban áll, hogy már két helyen behatoltunk Szerbiába és több helyet elfoglaltunk, de nagy veszteséggel. Már nem megyünk a vonathoz, mert nincs több cigarett. Majd holnap. Laci ma reggel elutazott, a hét végén jön vissza. Bibi és Pexi néni barackokat főznek be. A postán jött egy levél Papától. Bózsván minden rendben van, csak abszolúte nincs hús. Papa örül, hogy nem vagyunk ott. Anti bácsi is írt, úgy látszik épp a bemasírozás előtt. Adja Isten, hogy semmi baja sem történt az ütközet alatt. De Imre az ő legelső századában ki tudja, hogy él-e. Inkább nem, mint igen. Béla bácsi meg van hűlve és fekszik. Csak komoly baja ne legyen. Szegény Mama szomorú, hogy nem mehetünk haza. Szegénynek most rém sok gondja van. Csak már túl volnánk e nehéz időn.

18. Kedd
Ma van Mama neve napja. Mind gratuláltunk neki és átadtam neki 12 festett menüt. Délután kinn voltunk a vonaton. Megint a Tiroler Jägerek mentek. Az oberst leutenant [alezredes], ki őket vezette rém sokat diskurált. Ő szerinte a háború három évig fog tartani, mert ő az Urálig akart menni. Az csak pflame. Bibi egy közkatonának azt mondta: „Ich wünsch ihren viel Glück und bringen Sie viele Russen zurück.” [Sok szerencsét kívánok Önnek, és sok oroszt hozzon visszafelé!] Amikor a vonat kiment, a katona Bibinek intett és azt kiabálta. „Ich bringe Ihnen 3 Russen zurück Fräulein Bibi!” [Én visszafelé három oroszt hozok Önnek Bibi kisasszony!] Hogy honnan tudta a nevét, azt nem tudom. Papától és Anti bácsitól jöttek levelek. Semmi új. Szerbiában mindenhol győzünk, katonáink gyönyörűen viselkednek. Sok sebesült van már Pesten. Egy öreg szerb megtámadott egy magyar bakát, kinél nem volt fegyver. A baka ráugrott és addig harapta a torkát, amíg meg nem halt. Mindenütt az áll, hogy csak a tüzérek és bakák verekednek, úgy látszik, hogy a huszárok csak később jönnek, az mindig még egy vigasztalás.

Pexi néni minden nap kap hírt Anti bácsitól, úgy mégis könnyebb, de ha az ember semmit sem tud, az borzasztó. A német császár elutazott a harctérre, és azt mondta, hogy egy hét múlva Párizsban akar ebédelni. Adja Isten, hogy úgy legyen. Béla bácsi sokkal jobban van.

19. Szerda
Ma reggel jött egy sürgöny Anti bácsitól: „Zwanzig eins und zwanzig Züge im Graz abwarten.” Hogy ez mit jelent, azt senki nem tudja. Úgy látszik ő Grácban lesz, de hogy sebesülten, vagy átutazóban, azt nem lehet tudni. Pexi néni és Béla bácsi ma délután Grácba mennek.

20. Csütörtök
A kozákokat nagyobb ütközetben megvertük. Drina partján van egy győzelem aztán Szabács várost bevettük. Tegnap 60 sebesült érkezett Pestre, 42 Bécsbe. Ma akartunk az állomásra menni, de azt telefonálták, hogy nincs vonat. Az nagyon kár. Pexi nénitől nem tudunk semmit. Papától jött egy levél, melyben írja, hogy a megmaradt lovakat és ökröket is el fogják vinni. Az újságban nincs semmi új. Egy csomó sebesült ért megint Pestre, kik Szabács bevételénél voltak. Azok mesélnek egy pár detaille-t [részletet], más újság nincs. Nagyobb ütközet nem volt.

21. Péntek
A pápa meghalt.[144] Japán átadott egy ultimátumot Németországnak, melyre 23-ig felelni kell. Ma reggel voltam Mamával a postán, hogy 250 koronát kivettünk könyveinkből, melyet a vöröskeresztnek küldjük Kassára. Egy sürgöny jött Grazból: „Komme Samstag 6 an. [Szombaton 6-kor érkezem.] Inkey Béla.” Tehát holnap hajnalban itt lesznek. Hogy mind a ketten, vagy Béla bácsi egyedül, azt nem lehet tudni. Már arra gondoltunk, hogy Pexi néni elmegy Anti bácsival Strasbourgba vagy Krakkóba. Este jött Anti bácsitól egy kártya, melyben írja, hogy a 9-esek Galíciába lettek kommandírozva és Grácon át mennek oda. Tehát azért hívta oda Pexi nénit. Csak tudnám, hogy mi van a 13-asokkal. Úgy látszik, ők egyedül maradnak lent. Így talán nagyobb veszélyben lesznek, vagy nem? Magam sem tudom. Ki tudja, talán már nem is él. Csak véget érne már ez a borzasztó háború. Az újság tele van csupa győzelmekkel, de semmi különös. Csupa kis verekedések.

22. Szombat
Pexi néni és Béla bácsi ma hajnalban hazajöttek. Anti bácsit tegnapelőtt este látták. Egész ezredével Galíciába ment. Pexi néni beszállt hozzá, és Bécsújhelyig utazott vele. A szerbek ellen mindenütt győztünk, de több mint négyezer embert vesztettünk, a kaposvári bakákból csak három ember maradt hátra. A huszárok nem is voltak ütközetben, most mind felmennek, csak egy század a 9-esektől maradt lent, mert már mélyen bent vannak Szerbiában, nem lehet őket visszahívni. Elől mentek a 10-esek Grácon át, aztán a 9-esek és végül a 13-asok. Béla bácsi látta őket, de azt mondja, hogy senki ismerőst nem látott közöttük, de ő azt mondja, hogy Imrét csak egyszer életében látta és nem ismerné meg. Úgy remélem, hogy köztük volt. A németek bevették Brüsszelt. A napokban a tengeren is lesz egy ütközet a mi és a francia flotta között. Szegény Jóska, ő is kaposvári, valószínűleg meghalt.

[144] X. (Szent) Piusz pápa (1835–1914) 1914. augusztus 20-án halt meg Rómában.

23. Vasárnap

A németek Metznél tökéletesen megverték a franciákat. Ez a német császár igazán egy nagyszerű egy ember. Béla bácsi ma elutazott Taródházára. Holnapután hazajön. Margit néni és én elkísértük az állomásra és onnan voltunk a postán. Egy conducteur [kalauz] mesélte, hogy Pesten a kórházak már tele vannak sebesültekkel és hogy most kezdik már őket iskolákban és más épületekben elhelyezni. Fönt és lent is vannak kisebb győzelmek. A sabáci ütközetnél az 55-ös és a 44-es bakák véletlenségből egymásra lőttek. Éjjel volt és mind a ketten kukoricában voltak elbújva, kétszázan lettek megölve. Igazán szamarak. Állítólag azért vesztettünk ennél az ütközetnél annyi embert, mert túl korán keltek át a Száván már nagy baj volt. Ha Tercsánski egy fél órával később érkezik, végünk van. Azt a generális, aki ezt elfurálta [elrontotta], mindjárt eltették. Csak gyorsan végezne a német császár a franciákkal, és jönne nekünk segíteni, akkor minden jól menne.

Mama a jövő héten haza akar menni, nekünk még mindenfélét hozni. Azt remélem, hogy akkor mi is nemsokára hazamegyünk. Gábor bácsi Tallián Bélával[145] az Alföldön van. Zsuzskó a gyerekekkel nemsokára hazamegy. Pesten csak lenti sebesültek vannak. A fentiek a felvidéki városokban lesznek elhelyezve. Talán már Kassán is vannak. Ma kaptunk megint kártyákat két szappörtől [utásztól], kik itten átutaztak. A szegény Szapáry István, kit tavaly Csörgőn láttunk, egy automobil szerencsétlenség következtében meghalt.[146]

Ma csináltunk egy nagyon kellemes sétát.

24. Hétfő

Mama és Pexi néni ma Kanizsán voltak. Odamenet találkoztak egy autóval, melyben egy szerb fogoly ült négy katonával, felhúzott bajonettel. Nagyon hasonlított a szerb volt trónörököshöz,[147] reméljük, hogy ő volt. Mama hozott egy csomó kötnivalót a katonák részére, most sokat fogunk dolgozni. A katonáink most mind fel lesznek kommandírozva, úgy látszik a szerbekkel végeztünk egyelőre. Le csak népfelkelők lesznek küldve határőrzésre. Gábor bácsi Tallián Bélával az okkupált szerb területekre fog menni, csak ne történjen baja. Ezek a szerbek annyira el vannak keseredve, hogy felmásznak a fákra, belebújnak a szénakazlakba, kukoricába, és onnan lőnek. Így Gábor bácsinak is történhet véletlenül valami baja. Lajos bácsi még Vásárhelyen van. Anti bácsi Oderbergről

[145] Vizeki báró Tallián Béla (1851–1921) földművelésügyi miniszter.

[146] Muraszombati, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry István (1888–1914) 1914. augusztus 21-én halt meg gépkocsibalesetben, az albertirsai családi sírkápolnában helyezték örök nyugalomra.

[147] Karagyorgyevics Sándor koronaherceg (1888–1934) 1921-től meggyilkolásáig a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság, illetve Jugoszlávia uralkodója volt I. Sándor néven.

írt, tehát még utaznak. Ha a 9-esek csak még ott vannak, akkor a 13-asok még nagyon hátra lehetnek, ők egy nappal később indultak. Így még valószínűleg még egy hétig nem lesznek tűzben? Hella írt nekem tegnap, hogy mostanáig még egy ismerősnek sincs baja. Hála Istennek!

25. Kedd
Délután érkezett Toni bácsi. Margit néni és én kint voltunk érte az állomáson. Vele együtt utazott Inkey Józsi, ki Pesten a Vöröskeresztnél van. A sebesültek borzasztó dolgokat mesélnek. Az 1. honvéd huszárokból alig maradt egy pár ember. Egy elhamarkodott attaquot csináltak orosz gyalogság ellen, kik őket beleeresztették karéjukba és hátulról lelövöldözték. Windischgrätz Lajos és Eszterházy Mór hősiesen viselkedtek. Szegény Frigyes bácsi mint sebesült jött Pestre, azt mondják, inkább súlyos.

Anglia a francia parton debarkíroztatott [partra tett] egy csomó katonát. A németek egész addig előnyomultak és az angolokat megverték.

Uzsonnára itt volt Dréger ezredes és felesége. Ezek mesélték, hogy a felszuronyozott autóban nem egy szerb foglyot vittek, hanem pénzt. Anti bácsi még Oderbergből írt. Szegény mademoiselle nagyon szomorú, hogy a franciákat verik. Hát az érthető. Rém sokat kötünk.

26. Szerda
Béla bácsi ma hajnalban jött meg. Toni bácsit akarta látni. Az újságban van egy pár újabb győzelem a szerbek és oroszok ellen. Szerbiában csak kétszázezer embert hagynak határőrzésre, a többi négyszázezret felviszik. Görögország Szerbia pártjára állott. Japán ultimátuma vissza lett utasítva. A többi nemzetek mostanáig semlegesek. Azt mondják, hogy nemsokára lesz döntő ütközet az oroszokkal. Adja Isten, hogy megnyerjük. Annyi mindenféle hírt hall az ember, hogy én már egész konfúzus vagyok.

27. Csütörtök
Toni bácsival voltunk a postán sürgönyöket feladni. Aztán akácokat gyomláltunk. Rém meleg volt. Holnap jön Pál, Ágnes[148] és Józsi ebédre. Estére Drégerék. Japán hadat üzent Németországnak. A németek bevették Namurt. Minekünk is van egy pár nagyobb győzelem az oroszok ellen. 10000 francia esett el.

Most olvastuk a mi első győzelmünket az oroszok ellen. Hála Istennek. Csak igaz legyen. A huszárokról nem tudok semmit. Mostanáig, amíg ők utaztak, egész nyugodt voltam, de most valószínűleg nemsokára megint a harctéren lesznek. Most megint fog kezdődni az aggodalmas idő, mikor az ember annyira szeretne híreket, és kérdezni meg nem lehet. Nem nagyon kellemes, az bizonyos.

[148] Pallini báró Inkey Ágnes (1872–1950).

Szegény Pexi néni megint nagyon nervozus, holnap jönnek az iharosiak és Józsi. Pexi néni nem nagyon akar mutatkozni az egész nap. Szép kilátás. Mama holnapután reggel indul, nem is szeretek rá gondolni. Nekem már borzasztó, ha a Mamát egy napig nem látom, hát még egy egész hétig, és ilyen időkben. Csak már megint itt volna. Papától ma nem jött levél.

28. Péntek
Úgy látszik, a krasniki győzelem igaz. 4 oroszt vertünk meg. A német császár és a mi királyunk gratuláltak egymásnak. Délelőtt voltunk Béla bácsival az állomáson katonavonatnál. Osztrák honvéd tüzérség volt. Nagyon hálásak voltak. Egy tiszt lefotografírozott és megígérte, hogy fog írni. Ebédre megérkezett Pál, Ágnes és a kis Pista. Józsi nem jöhetett. De holnap hajnalban utazik Pestre. Tehát Mama nem lesz egyedül. Uzsonna után Pálék elmentek és megjöttek Drégerék. Szegény Nagymama nagyon szomorú, hogy Mama elmegy. Mi is. Csak már megint itt volna.

29. Szombat
Mama ma reggel elment. Nagyon szomorú nélküle. Anti bácsitól ma nem jött hír. Szegény Margit néni. Óriási csatározások folynak Oroszországgal úgy, mind Franciaországgal. Nagyon aggasztó hírek. Mi lehet Imrével. Úgy remélem, hogy Mama fog valamit róla hallani Pesten. Az oroszok ellen úgy látszik főleg a huszárok harcolnak. Tehát sokkal több az aggodalom most, mint mikor Szerbia ellen voltak. Állítólag 4 millió ember fekszik momentán egymás hajában. Franciaországban nagyszerűen megy a dolog. Itt úgy látszik kevésbé. De még nem lehet semmit sem tudni. Adja Isten, hogy győzzünk.

30. Vasárnap
Ma reggel érkezett Laci. Ő semmi újat sem tud. A krasniki győzelem úgy látszik csak az eleje volt a dolognak, most jön csak az igazi. A mi balszárnyunk győzelmesen vonul előre és már nagyon mélyen van bent Oroszországban. A jobbszárnynál már nem megy olyan jól, de azért az oroszok nem lépték át a határt. A közepében az oroszok már elég mélyen behatoltak Galíciába, azért állítólag a mi csapataink már megállították őket, de az még nem olyan biztos. Jancsi írt ma Pexi néninek, hogy Szerbiában nagy debâcle [csata] volt és most 580 sebesült érkezett Sopronba. Anti bácsitól semmi. Azt remélem, hogy ők a balszárnynál vannak, mert azt írta, hogy Krakkóba megy. Az még jobb volna, mert akkor a németekkel együtt vannak és azok százszor okosabbak, mint mi. A németek már Maubeuge-t bevették, tehát egész közel vannak Párizshoz. Az esti újságokban áll, hogy minden jól megy, az oroszokat azért még nem vertük ki Galíciából. Anti bácsitól megint nem volt hír már nyolc nap óta. Laci azt mondja, hogy az a rémhír az 1-es huszárokról nem igaz. Az attaque az orosz gyalogság ellen sike-

rült, és nem esett el sok. De az éjjelre rá campíroztak [táboroztak] egy faluban, és ott a falu népe támadta meg őket, de akkor sem esett el sok. És mikor Sabácnál az 55-ösök rálőttek a 44-esekre, nem 400 ember halt meg, de 4. Az újságok mind azt mondják, hogy a győzelem valószínű. Adja Isten, hogy úgy legyen. Mama sürgönyzött: „Frigyes jól van, Zsigát az ütközet után látta egészségesen, és jól utaztam.” Ez is jó hír. Szegény Margit néni nagyon szomorú.

31. Hétfő
Anti bácsi még mindig nem írt, ez a hallgatás már aggasztó kezd lenni. Ma írt egy dáma Pexi néninek, hogy a 9-eseket Locownál vagonírozták ki. Az egész Lemberg felé van. Tehát az a remény, hogy a balszárnynál vannak, sem igaz. Egész a centrumban vannak. Ma az újságban csak az áll, hogy a dolog jól megy, a jobbszárnynál megvertük őket, a centrumban meg folyik a harc. Krasnik felett volt megint egy győzelem, már csak 4 km-re vannak Lublintól. A németek megverték a belgákat tökéletesen, a franciákat több helyen, és az angolokat először elvágták a tengertől, aztán megverték őket. Az oroszokat is megverték, sajnos nagy veszteséggel. Mamától ma nem jött hír.

Szeptember

1. Kedd
A helyzet nem változott, de azt mondják, hogy a döntés a napokban várható. A németek körülvettek egy egész orosz regimentet és kapitulációra akarják őket kényszeríteni. Mamától jött tegnap egy sürgöny, hogy jól utazott, és Papa Újhelyen várta őtet. Anti bácsitól még mindig nincs hír. A gyerekekhez most minden délután jön egy tanító, ők uzsonnáig nagyon szeretnek tanulni, de hogy meddig fog ez a lelkesedés tartani, nem tudom. Mi most sokat kötünk, mostanáig van 20 otizly és 38 haskötő. De mi ez ahhoz, ami még kell. Mi lehet Imrével, most igazán nagy veszélyben van, nem tudok semmit róla. Csak legalább tudnám, hogy melyik szárnynál vannak a 13-asok. Rettenetes ez a tudatlanság. Szegény Pexi néni.

2. Szerda
Ma reggel 9 órakor jött az állomásról a telefon hír, hogy 9.40-kor jön egy vonat 110 sebesülttel. Mi rögtön rohantunk a kertbe virágokért, aztán cigarettlit és bort vittünk nekik. Mire az állomásra értünk már ott volt a vonat. Főleg horvát katonák voltak. Egy kis bakának egy srapnelle széjjelzúzta a kezét, nagyon büszke volt és jókedvűen szivarozott. Főleg a karjukon és lábukon vannak megsebesülve. Volt 3 becsukott lori [vagon] ágyakkal, hol a nehéz sebesültek voltak, de azokhoz nem lehetett bemenni, mert aludtak. Szegények, szomorú látvány volt, de ők maguk jókedvűek voltak.

Este jött végre egy levél Anti bácsitól. Írja, hogy jól van, két ütközetben vett részt. Kincs nagyszerűen viselkedik, kitűnően ugrik és már négyszer neki köszönheti életét. Margit néni azóta kicsit meg van nyugtatva. Az újságban semmi új. Volt egy ütközet Lembergnél és Lublin körül mi győzünk, de igazi döntés még nincs.

3. Csütörtök

Egész délelőtt haskötőket szabtam, van már 67 darab, lesz még több is. Aztán van 7 facsni de az is lesz még. Mamától jött tegnap egy levél. Írja, hogy Frigyes bácsi egy hemeroida [aranyér] operáció miatt jött haza a végkimerülésből. Zsigát látta Krasnik után, egészséges és nagyon jókedvű. Az utcán volt imádság és litánia. Mama írja, hogy nagyon impozáns volt, de szomorú. Mást nem tudok. Itt a hangulat ma gyenge. Béla bácsi holnap megy Pestre. Az esti újságok rossz híreket hoztak. Az áll, hogy Lemberg még a miénk és ottan a helyzet nagyon nehéz, túlnyomó az orosz. Dankl generális[149] Lublint nagy sikerrel ostromolja. Auffenberg[150] generális az oroszokat tökéletesen megverte és a Bugon túl kergette. Mindig csak a balszárny győz és nyomul előre. A centrumban és a jobbszárnyban még áll a harc és úgy látszik az oroszok előnyére, mert ezekről hallgatnak az újságok. A németek lassan nyomulnak előre, Łódźt már bevették. De mit használ az. Fent viszanyomják az oroszokat, és lent, Bukovina felől fognak betörni. Szép kilátások. Béla bácsi nagyon feketén látja a helyzetet. A német trónörökösnek[151] volt megint egy nagy győzelme. Pestre 2400 sebesült érkezett. A sebesült huszárok rém érdekes epizódokat mesélnek. A mi huszárjaink nagyszerűen viselkednek. A kozákok elnevezték őket vörös ördögöknek. Egy foglyul ejtett tiszt kérdezte, hogy van-e még sok azokból a vörös ördögökből. Szeretném tudni, hogy hol verekedik Imre, ő biztosan bátran viselkedik. Mert ha más jó tulajdonsága nincs is, azt meg kell neki hagyni, hogy nagyon bátor, néha túlságba is viszi. Ki tudja, talán már agyonlőtték, azt borzasztó elgondolni. Csak már vége volna ennek a rettenetes háborúnak és győznénk. De én úgy félek, hogy megint elfussolják [elrontják]. Már alig várom Mamát, olyan borzasztó nélküle. A németek Lille-t bevették és állítólag ma vagy holnap Párizsnál lesznek.

4. Péntek

Nagyon, de nagyon csúnyán állnak a dolgok. A mi centrumunk már 7 nap óta hátrál. Lemberg még eddig a miénk, de sokáig nem marad. A balszárny mindég

[149] Viktor Karl Dankl von Kraśnik gróf (1854–1941) osztrák altábornagy.

[150] Moritz Auffenberg von Komarów gróf (1852–1928) gyalogsági tábornok, 1911–12-ben osztrák–magyar hadügyminiszter volt.

[151] Vilmos porosz királyi és német császári koronaherceg (1882–1951), II. Vilmos német császár és Auguszta Viktória schleswig-holsteini hercegnő elsőszülött gyermeke.

győzedelmesen vonul előre. Auffenberg 11.600 orosz foglyot küldött és a napokban még 7000-et fog küldeni 200 ágyúval és sok nagyon fontos titkos irattal. A balszárnynál kitűnően megy, de a többi helyeken nagyon gyengén. Mama írt ma egy levelet. Bózsván minden rendben van, de Mama örül, hogy ott van. Csak 6-án indulnak Bózsváról, mert akkor járnak a vonatok, tehát még egy nappal később érkezik. Már annyira vágyom utána. Szegény Pexi néni megint nagyon kétségbe van esve. Anti bácsitól semmi hír.

Állítólag Galíciában nem nagy a veszteségünk. Tegnap este 800 sebesült érkezett Pestre. Auguszta főhercegné[152] nagyszerűen viselkedik. Néha egész éjjeleket tölt az állomáson a sebesülteknél. A 13-osokról nem tudok semmit, Mama írja, hogy Mariette néni Margittal Homonnán van. Ma sok haskötőt vágtam, már 84 darab van és 12 facsni. Holnap megyünk Kanizsára sebesültekhez, akkor veszünk még flanelle-t hogy 100 haskötő legyen, mire Mama megjön. Hogy mi fog szegény öreg hazánkkal történni, azt most még senki sem tudja előre megmondani. Talán a jó Isten még megsegíti katonáinkat és még győzni fogunk. Az ember mindig remél az utolsó percig is. Mama írja, hogy Pesten a hangulat nagyon nyomott. Szomorú, borzasztó szomorú ez az egész.

6. Vasárnap

Tegnap 1 órakor délben indultunk. A vonatban utaztunk egy sebesült bakafőhadnaggyal. A lába át volt lőve. Szegény borzasztó dolgokat mesélt. Háromszor fogták el a kozákok. Utoljára úgy szökött meg, hogy éjjel leszúrt egy-kettőt belőlük, aztán elkezdett futni. Végre talált egy kis kocsit egy lóval, arra ráugrott és elindult olyan gyorsan, ahogy csak bírt. De szegény eltévesztette az utat és ahelyett, hogy a mieinkhez jött volna, az orosz tábor felé hajtott. Egyszerre hall lódobogást mögötte. Megáll, egy osztrák ulánus oda galoppírozik és azt kiabálja: „Nicht dort hien dort is der Feind auf die andere Seite." [Ne arra, arra van az ellenség, a másik irányba.] Erre ő megfordítja a lovát és elmegy. A szegény főhadnagy amilyen gyorsan csak bírt megfordította kocsiját és olyan gyorsan, ahogy csak bírt, visszahajtott. Az egész éjjel ment, már olyan fáradt és gyenge volt, hogy háromszor leesett a kocsiról. Végre reggel meglátta a táborunkat. Ahogy a táborba ért, rögtön elájult. Most hazamegy egy időre, aztán megint vissza akar menni. Kanizsán kiszálltunk vele és vittük enni. Margit néni felírta a nevét és a címét. Kanizsán először a Drégerékhez mentünk, onnan a kórházba. Még nincs nagyon sok beteg Kanizsán. Cigarettliket vittünk nekik. Az első teremben csupa horvát feküdt. Egy egész fiatal katonának négy lövés volt a testében. Egy a nyakán, egy a fejében, egy az oldalában és egy az egyik lábán át. De egész jókedvű

[152] Wittelsbach Auguszta Mária Lujza bajor királyi hercegnő (1875–1964) József Ágost főherceg (1872–1962) neje, I. Ferenc József király unokája.

volt és vígan cigaretlizett. Egy külön szobában feküdt egy szegény kis önkéntes. A jobb lába volt amputálva. Szegény az is rémítő dolgokon ment keresztül. Lent Sabác környékén voltak. Egy nagy folyót kellet átúszniuk este 5 óra felé. A víz inkább hideg volt. Mire a másik oldalra értek, parancsot kaptak, hogy egy emelkedést vegyenek be attaque-kal. Mire a hegy tetejére értek a kis önkéntes érez egy ütést a jobb térdében, mely olyan erős volt, hogy ő magasan ugrott a levegőben. Aztán elesett. Hat óra este volt és másnap 11-ig maradt fekve, míg megtalálták. Azt mondja, hogy soha nem felejti azt az éjszakát. A ruhája egész vizes volt, nagyon hideg volt. Nagy nehezen lehúzta a nadrágját, és betakarta magát takarójával, mely egy kicsit szárazabb volt. Körülötte feküdt egy csomó halott. A golyók és schrapnellek folyton repültek a feje felett. Szegény borzasztó kínokon mehetett keresztül. Mikor evvel a kórházzal végeztünk, akkor átmentünk az apácákhoz. Ott sokkal nagyobb a tisztaság, és jobban is vannak ellátva. Ott volt horvát, magyar és osztrák. Az egyiknek a szeme volt kilőve, a másiknak bement a száján és kijött a hátán. Rém sok nyomort lát az ember. Volt két magyar baka, azok nagyon jókedvűek voltak, mesélték, hogy a szerbek nagyon szívósak és kitartóak, de ahogy csak messziről hallják a hurrá-t, akkor már futnak. Kanizsán csináltunk még egy pár komissiót aztán vacsoráztunk. Vonatunk 1-kor ment, Hőhn eljött értünk. Mesélte, hogy reggel fél négytől kezdve fog egymásután három sebesült vonat menni. Mi elhatároztuk, hogy kimegyünk, és vettünk 4 ezer cigarettlit. 2 órakor itthon voltunk. Hőhn megígérte, hogy fél négykor jön értünk. Mi nem is feküdtünk le. Tercsi főzött nekünk egy teát, aztán kint voltunk a képnél imádkozni, úgy 3 óra tájt. Gyönyörű holdvilág volt. 4-kor kint voltunk az állomáson. Az első vonat rém hosszú volt, de a betegek aludtak és így nem állt meg. Az állomáson rém sok ember volt, egy csomó asszony mindenféle enni és innivalókkal. A többi három vonaton rém sok volt a sebesült. Szegények mind rém éhesek voltak. Azt mesélték, hogy ők nem kapnak semmit sem enni. A balatoni állomásokon sem kaptak semmit. Szegények, úgy kértek! Sokan nagyon rosszul voltak, az egyik haldoklott. A doktor Komárváros[153] beszállt hozzá, de azt mondta, hogy nem igen jön élve Kanizsára. A fején ment át a golyó, aztán nyitva volt a vagonajtó, és ő kiesett. Az is borzasztó. Egy szanitéc sem volt az egész vonaton. Amikor még egészségesen mentek a háborúba, akkor minden állomáson várták őket mindenféle jóval. De most, mikor betegen, fáradtan, néha haldokolva, de azért mint hősök jönnek haza, senki sem törődik velük. Olyan éhesek és szomjasak voltak, hogy rettenetes volt rájuk nézni. Sokat kérdeztem, hogy mi a helyzet Lembergnél. Mind azt mondták, hogy 30-án nagyon rosszul állott, de most már visszavertük őket. Különösen amióta a német császár egy

[153] Ma Zalakomár nagyközség településrésze.

regimentet küldött segítségül. Mi ½ 8-kor értünk haza. Lefeküdtünk és aludtunk ebédig. Mamától jött levél, semmi új. Ma megy el Bózsváról. Holnap jön Somssich Marie.[154] Anti bácsi: semmi. Már megint nyolc napja. Az idő szép, de hűvös.

7. Hétfő
Reggel haskötőket szabtam, van 109 db és 16 facsni. Ebédre érkezett Somssich Marie. Béla bácsitól jött egy sürgöny, hogy holnap érkezik Mamával. Hála Istennek. De a postán jött egy kártya, melyben Béla bácsi írja, hogy Mama Pestre érkezett, de betegen, láza volt és lefeküdt. A doktor gyomorrontást constatírozott [állapított meg]. Reméljük, hogy semmi rosszabb. Én nagyon aggódom, csak már holnap volna. Lemberget kiüresítették, az oroszok bombázzák. Auffenberg és Dankl csapatainál fegyverszünet van, csak Lublin környékén folyik egy kisebb harc. Mama írta, hogy az ebédlőt és a pipázót becsukta. Már úgy örülök Mamának, csak egészséges legyen. Anti bácsitól semmi. Nagyon hűvös van. A sebesültek mesélik, hogy ott fent nagyon hideg van, különösen éjjel. Szegények tele vannak reumortizmussal [reumatikus fájdalmakkal]. Pexi néni rém aggódik Anti bácsi miatt.

8. Kedd
Mama és Béla bácsi ma délután megérkeztek. Mama hála Istennek jól van. Csak nagyon fáradt. Lemberg orosz kézen van. Mama mesélte, hogy csupa lengyel szökevényekkel utaztak. Papa nagyon nervozus. Most hazament. Otthon minden rendben van. Rém sok a gyümölcs, a főzelék és a takarmány. De termés egyáltalában nincs se Bózsván, se Bátyúban. Lembergnél most 3 napi fegyverszünet van. Mama látta Mariette nénit. Imrétől két hét előtt kapott egy kártyát. Auffenbergnél van. A 9-esek is. De most ott is fegyverszünet van. A haskötőket Mikinek küldjük Kecskemétre a 13-asok részére, annak nagyon örülök. A szerbeket Mitrovicánál rémítően megvertük. Ez az egyedüli jó hír. Most egyelőre haza nem mehetünk, Mama azt hiszi, hogy csak októberben. Anti bácsitól semmi. Én csak attól félek, hogy megvernek, pedig az borzasztó volna.

9. Szerda
Ma igazán semmi különös nem történt. Béla bácsi elment. Én boldog vagyok, hogy Mama itt van. Anti bácsitól semmi. Fent mindenhol fegyverszünet van. Maubeuge kapitulált és a németek 40.000 franciát és 400 fegyvert vittek el.

[154] Saárdi gróf Somssich Lászlóné szül. sárvár-felsővidéki Széchényi Mária (1886–1976).

10. Csütörtök
Somssich Marie ma reggel utazott el. Mi délután csináltunk pogácsákat, mert holnap hajnalban megy két sebesült vonat. Mamsinak este felé megint láza volt. Jancsi sürgönyzött, hogy egy fiatal fekete, ki Anti bácsival együtt volt, ma reggel volt Sopronban, és mesélte, hogy Anti bácsi egész jól érzi magát. Hála Istennek. Lembergnél megint elkezdődött a harc. Csak Mamsi jobban volna, úgy aggódom miatta.

11. Péntek
Ma reggel háromkor keltünk fel és mi ketten Margit nénivel kimentünk az állomásra. Mikor odaértünk, akkor azzal a hírrel fogadtak, hogy a vonat 4 helyett 7-kor megy. Tehát három egész órát kellett várni. 500-600 sebesült volt. Sokan nagyon súlyosan. Az állomáson megint egy csomó ember volt, így eleget kaptak enni. Délután jött Laci. Mama, Pexi néni és Bibi kint voltak az állomáson, de csak egy vagon beteg volt. Nem súlyos. Anti bácsitól jött egy kártya, jól van. Lembergnél folyik a harc, úgy látszik javul a helyzet. Minálunk van egy offenzíva. Adja Isten, hogy jól végződjék. A 13-asokról nem tudok semmit, csak azt, hogy Auffenbergnél vannak. Pedig nagyon szeretnék híreket. Mamsi ma sokkal jobban van Papsi már három nap óta nem írt. Remélhetőleg nincs semmi baja.

12. Szombat
Ma reggel 6-kor indultunk az állomásra. Egy vonat volt könnyű sebesülttel, nagyon jókedvűek voltak, de nem nagyon jó hírekkel jöttek. Már borús az idő, és esik, Ella náthás és lázas. Papától jött ma egy kártya, de már régi hírek. Az újságban csak az áll, hogy nagyon lassan nyomulunk előre.

13. Vasárnap
Papa írt. Jól van, hazautazásakor nagyon sok orosz foglyot látott. Egész nap esett az eső. Újságban semmi, csak hogy minden jól megy.

14. Hétfő
Nagymama elment, Mama elkísérte, holnapután jön haza. Anti bácsitól semmi. Lembergnél győztünk, de Rava Ruska-nál úgy látszik, rosszul megy. Párizsnál is megverték a németeket.

15. Kedd
Mind náthásak vagyunk. A harctéren úgy látszik, rosszul megy a dolog. Dankl és Auffenberg visszavonultak. Anti bácsitól semmi. Mi lehet Imrével? Sokat gondolok rá.

16. Szerda
Margit néni Kanizsára ment. Ott találkozik Mamával. Anti bácsitól jött egy kártya, hála Istennek jól van. Lajos bácsi is írt. Samborban vagonírozzák őket ki. A szerbeket kivertük a Szerémségből. Fentről nem tudni semmit, úgy látszik nem jól megy a dolog. Papa írt, ő jól van. Már nagyon örülök Mamára, ez a két nap nélküle nagyon rossz volt. Úgy látszik, hogy a németeknél nem megy nagyon jól a dolog. Adja Isten, hogy győzzünk.

17. Csütörtök
Mama és Margit néni tegnap este jöttek meg azzal a hírrel, hogy ma reggel érkezik ide négy sebesült. Ma reggel 10-kor kimentünk a pusztába ott a Hőhn házában van egy nagyon szép szoba elkészítve négy ággyal. ½ 10-kor megérkeztek, egy horvát és három magyar. Az egyiknek a keze, a három másiknak meg a lába van meglőve. Hoztunk nekik szivart, cigarettát és csokoládét. Délután megint kint voltunk könyvekkel és újságokkal. A doktor ott volt, Mama és Margit néni segítettek neki. Akkor betelefonáltak, hogy a Drégerné megérkezett. Bibi, aztán én is bementünk hozzá. Itt marad a 8 órai vonatig. Az újságban nincsen semmi, nem is tudnak semmit, úgy látszik, hogy pihennek.

19. Szombat
Mi most folyton kint vagyunk a sebesültjeinknél. Most sokkal jobban vannak. Jancsi sürgönyzött, hogy a 9-es huszárok tisztjei mind jól vannak. Tegnap este voltam Mamával a katonákat fürészteni. Szegények nagyon élvezték. Ma szemfű[155] borogatásokat kaptak.

21. Hétfő
Tegnap reggel volt a pusztában egy ünnepély. Az egyik bérest kitüntették, mert már 43 éve van itt. Egy gazdatiszt mondott egy nagyon szép beszédet, azzal végezte, hogy a jó Isten védje meg az Anti bácsit. Mikor ezt kimondta, mind elkezdtek sírni, főleg a János kocsis, látni, hogy szeretik. Ma délelőtt ment el Mama Ellával Taródházára. Mama a hét végén visszajön. Hála Istennek, mert most nekem még borzasztóbb Mama nélkül lenni, mint normális időben. Az emberre néha rájön egy olyan borzasztó szomorúság és aggodalom, akkor olyan jó nekem a Mamát látni. Szegény Imre mennyit szenvedhet, ha még él. Ma jött két levél Anti bácsitól, melyben írja, hogy áznak-fáznak, éheznek. Azt mondja, hogy Pexi néni meg sem ösmerné, annyira megváltozott, megnőtt a szakálla, és három hete nem mosakodott. Majdnem minden nap tűzben vannak. Lova olyan fáradt volt, hogy egy árokban felbukott. Anti bácsi addig, míg az ütközet tartott, az árokba bújt. Mire a kozákokat elkergették, kibújt belőle, és egy arra menő

[155] Orvosi szemvidító fű, lenvirágú fű (Euphrasia officinalis).

kozáklovat megfogott, arra ráugrott, és így érte el ezredét. Azt írja, a vezetés infámis [gyalázatos], ő szerinte ilyen túlerőnek nem lehet ellentállani. Tehát jól nézünk ki. Levelei Jarosławból vannak. Gábor bácsi ellenben ma reggel írt fent is, lent is minden jól megy, csak így menjen tovább is. De azért az az állítás, hogy a huszárok nincsenek tűzben, Anti bácsi levelei szerint nem igaz. Állítólag Salamon Andor[156] és Fráter Loránd[157] elestek. Szegények! Én nem tudom, mert nekem a háború elejétől az az érzésem, hogy mi nem fogunk győzni. Adja Isten, hogy ne úgy legyen. Zsiga írt, hogy jól van. Ma délután kint voltunk sebesültjeinket kötözni, sokkal jobban vannak. Az Olá[h] már bot nélkül jár. Párizs környékén sem mehet brillirusan [kitűnően], de azért jobban mint itt. Most jött négy német hadtest segítségünkre, talán az fog valamit használni. A szegény pápa mindenáron békét akar stiftolni [létrehozni], de persze nem sikerül szegénynek, mert persze senki sem hallgat rá. Szegény Margit néni most jött be egész kisírt szemekkel, szegény úgy tudok vele érezni.

22. Kedd
Szakad az eső és hideg van. Sebesültjeink már majdnem egész jól vannak. Az újságban más nem áll, minthogy Hindenburg[158] több helyen megverte az oroszokat és Varsó felé nyomul elő. Állítólag Péterváron azt rendelték el, hogy a mi határunkról vegyenek el csapatokat és küldjék Hindenburg ellen, ez jó volna, ha igaz. A hangulat itt rém nyomott és szomorú. Az idő is melankolikussá teszi az embert. Papa még mindig nem mehet el Bózsváról. Szegény Bózsva talán soha nem látjuk többé, vagy talán egész leégve és széjjel rombolva. Olyan borzasztó elgondolni.

25, Péntek
Mama sürgönyzött, hogy csak vasárnap jön, mert Papa ma este érkezik Taródházára. Hála Istennek! Tegnap jött egy kártya Anti bácsitól. Az újságban nem áll semmi, úgy látszik, az oroszok ott vernek, ahol csak érnek. Sebesültjeink már majd egész jól vannak. Ma voltak velünk az istállóban. Holnap megy el a rózsaszín ingű és az olá[h]. De jön helyettük két másik. Bibivel minden reggel tanulunk, aztán kötünk, varrunk, stoppolunk. Nincs egy perc a napban, hogy azt mondhatná az ember, hogy nem teszünk semmit. Reggeli után segítünk Annának. Aztán van tanulás. Utána varrás és stoppolás 12-ig. Aztán rajzolok Ellá-

[156] Alapi Salamon Andor (1870–1914) tüzérszázados 1914. szeptember 19-én halt meg a harctéren szerzett sebeibe.
[157] Feltehetően ippi, érkeserűi, bélmezői és rogozi Fráter Loránd.
[158] Paul von Hindenburg (1847–1934) német tábornagy, a weimari köztársaság birodalmi elnöke. 1914-ben a kelet-poroszországi haderő vezetőjeként komoly sikereket ért el az orosz haderő visszaszorításában, később a teljes német hadvezetés a kezében összpontosult.

val ebédig. Ebéd után kötés, aztán dictée. Három felé kimegyünk a katonákhoz, uzsonnára vissza. Akkor van egy kis újság- és levélolvasás. Aztán megint varrás vacsoráig. Vacsora után kötés. Imréről már több mint 3 hete nem tudok semmit. Az újságokat és a Verlust [veszteség] híreket mindig végignézem, de hála Istennek ő még nincs sehol. Már nagyon örülök Mamára. Nagymama náthás. Pexi néni rém kedves és jó velünk. Az idő mostanáig utálatos volt, ma kisütött a nap. Lacit ma vártuk, de jött egy sürgöny, hogy ő Pécsett berukkolt.

26. Szombat
Ma reggel kint voltunk a katonákat bekötni. Csak holnap mennek el, de jön helyettük. Mind a négyen el akarnak menni, de az még nem egészen biztos. Az újságban megint nincs semmi. Laci írt, hogy a honvédhuszárokat Zemplénbe küldik pihenni. Én azt hiszem, hogy ez a pihenni menés nem más, mint retirálás [visszavonulás]. Valószínűleg a felső megyéket most besekolják [megszállják], Párizsnál nincs semmi új.

27. Vasárnap
Ma reggel tízkor kimentünk a pusztára, az ágyakat felhúztuk. 1/2 11-kor érkeztek meg az új sebesültek. Egy pozsonyi és egy lengyel. Az egyiknek a keze, a másiknak a szája van átlőve. Délután megjött Mama. Sokat mesélt. Az oroszok már a Kárpátokig vannak előnyomulva. A főhadiszállás állítólag már Magyarországon van. Egyszóval jól nézünk ki. Az oroszok már két kárpáti szoroson próbáltak betörni, de az újság szerint visszaverték őket. Imréről újat nem tudnak. Lent Szerbiában hősiesen viselkedett. Átúszott a Száván egy fontos üzenettel. Azt úgyis tudtam, hogy bátran fog viselkedni. Csak ezek a hősiességek következtében baja ne történjen. Zsiga Parnón[159] van a többi huszárokkal. Papa jól van, és boldog, hogy itt van. Nagymama náthája jobban lett.

28. Hétfő
Mindig szebbek lesznek a dolgok. Máramaros és Ung megyébe újból betörtek az oroszok. Állítólag visszaverték őket. Azt mondják, hogy a szegény Konrád von Hörendorf[160] annyira odavan, amióta a fia elesett,[161] hogy azt sem tudja, hogy mit csinál. A sebesültek jobban vannak, a horvát ugyan goromba és szemtelen, dühös, hogy itt kell maradnia. Anti bácsitól semmi. Csak hallanék valamit Im-

[159] Parnó (ma: Parchovany, Szlovákia). A Molnár család egykori várkastélya helyén Andrássy Manó építtetett kastélyt Tudor-stílusban az 1850-es években, ma már nem áll.
[160] Franz Conrad von Hötzendorf gróf (1852–1925), az osztrák-magyar hadsereg vezérkari főnöke 1912 és 1917 között.
[161] Herbert Conrad von Hötzendorf báró (1891–1914), Franz Conrad von Hötzendorf harmadik fia 1914. szeptember 8-án halt hősi halált a rava-ruskai csatában, a bécsújhelyi katonai akadémia temetőjében helyezték örök nyugalomra.

réről. Minden este annyit kell rá gondolnom. Mindég azt képzelem, hogy át van már lőve vagy szúrva, aztán, ha az ember elgondolja, hogy mennyire fázhat, és milyen éhes lehet, az borzasztó. Vagy elfogták az oroszok, az még rettenetesebb lenne, és elküldik Szibériába. Egyszóval az embernek borzong a háta, ha rá gondol. Je me fait des scrupules [lelkiismeretfurdalásom van] hogy többet gondolok rá, mint a bácsikra, azok pedig rokonaim és Imre nekem semmi. Szegény kis Lajos bácsi, annak is borzasztó lehet, ő még öregebb, és nehezebben bírja a strapát. Elég dühös vagyok magamra, hogy annyira tetszik nekem Imre, de amióta csak ismerem, tetszik mind egész kisfiú is. Tavaly óta még inkább. Elég buta, hisz tudom, hogy nem vagyok elég szép és neki csak szép leányok tetszenek, aztán úgysem vagyok okos, hát még ha vele vagyok, akkor egy okos szót sem tudok kihozni. Akkor látom, hogy olyan sajnálkozva so gerürht chötreud [olyan fátyolosan] néz rám, mintha azt akarná mondani: „Szegény liba!” Ez igaz is rám! Az pedig rémítően dühösít. Hát szegény talán már nem is él. Most egyelőre az oroszok a mi szegény Bózsvánkat fogják pusztítani Bátyúval együtt és azzal vége minden szép álomnak. Szegény Papa és Mama. Mi az én kis buta schwärmereim az ő gondjaikhoz képest. Nagyon élvezem Mamsi ittlétét, de sajnos már csütörtökön el akar menni.

29. Kedd
Az oroszok újból betörtek, de állítólag Uzsokig visszaverték őket. Én már nem hiszek semmit. Délután kint voltunk kötözni. A szegény pozsonyi keze borzasztó. Uzsonnára egyszerre itt volt Béla bácsi. Holnap jön Pál és Ágnes. Talán Ágnestől hallok valamit a 13-asokról.

Október

1. Csütörtök
Mama ma délben Béla bácsival elment. Vége a szép napoknak. Olyan gyorsan múltak el. Csak 10-e után jön vissza. Pexi néni bekísérte Kanizsára, ma este jön vissza Lacival, akit megint hazaküldtek. Az oroszokat egészen kikergettük az országból. Galíciában egyesült a mi seregünk a némettel, és az oroszok megkezdték a visszavonulást. Hindenburg tábornok meg felülről kergeti őket. Talán, talán csak jóra fordulhat még a dolog. De még nem bízok nagyon a dologban. Betegeink szemlátomást javulnak, kivéve a pápai, kinek sok genny van a sebében. Pál, Ágnes lemondtak. Az idő gyönyörű. Papa írt, hogy Ellával sokat sétálnak, és kis papírhajókat tesznek a horogra.

2. Péntek
Margit néni sokat mesélt, rém sok a sebesült. Állítólag Kassán kitettek 80 kolera halottat és az egész várost kiüresítették. A szegény kertész fia elesett Lemberg-

nél. Egy barátja írta meg. Galíciát elzárták, a tábori posta megszűnt. Mind a kolera végett. Tehát vége a híreknek. Nagymama írt, hogy Mama szerencsésen megérkezett. Egy levelet kapott Zsigától, melyet Bózsváról írt, hova ellovagolt, és ott hált. Szegény! Olyan rossz Mama nélkül, az ember olyan egyedül érzi magát. Délután kint voltunk a katonáknál. Pexi néni a pápait átkötötte. Nagyon ügyesen csinálta. A többi jól van. Az újságban abszolúte nincs semmi, tehát roszszul megy. Szegény Imre! A sok többi veszély között még a kolera is ott van. Az ember igazán egész megbolondul, ha csak rá gondol. Ha Mama nincs itt, sokkal többet kell rá gondolnom. Nem tudom miért. Este mindig legjobban szeretnék leülni és sírni. Minden olyan borzasztó szomorú. Csak nyomort és fájdalmat lát és hall az ember. Jókedvű arcok már nem léteznek. Az ember néha nevet és beszél, de csak azért, hogy másra gondoljon. Adja Isten, hogy ne tartson sokáig, és Imre élve kikerüljön, hogy aztán mit csinál, az már nekem egész mindegy.

3. Szombat
10-kor jött a doktor. Ma tovább tartott a kötözés, mert még egy sérült béres is köztük volt. Én kaptam egy ápolókötényt. Avval sokkal jobb. A pápainak megint sok genny volt a karjában. A pozsonyi keze jobb. Az újság szerint csapataink mindenhol offenzívában vannak. Más újat nem tudok. Holnap jönnek Pálék és megy el Laci.

4. Vasárnap
Lacit kikísértük az állomásra aztán mentünk a templomba. Ebédre jött Pál és Ágnes. Ágnes 10-e óta nem tud semmit öccséről. Przemyślben feküdt. A 13-asok Brudermannál[162] voltak. Tehát a vesztő félnél. Most azt állítják, hogy Kassán van az egész ezred. Jó volna, ha igaz volna, sokan azt mondják, hogy nem igaz. Délután mentünk a katonáknál a pápait átkötni, visszajövet az istállóba mentünk, ott egyszerre csak szól a telefon és Höhné mondja, hogy jött egy sürgöny Anti bácsitól, hogy reumával Sopronban van. Hála Istennek. Ágnes egyedül ment haza. Pexi néni és Pál az éjjel mennek Sopronba.

5. Hétfő
Reggel itt volt a doktor, segítettünk. Én facsniztam őket be, mind jobban vannak. A harctérről semmi. Az oroszok bevették Máramarosszigetet, de állítólag a napokban megint kidobják őket. A kolera nagyon terjed. Hindenburg elverte az oroszokat. A németek Antwerpen két erődjét bevették. Állítólag ott a napokban lesz döntés Franciaországban. Csapataink már mind szerb földön vannak. Galíciáról hallgat a krónika. Mama már küldött nekünk sawlokat [sálakat] és írt Pexi néninek egy levelet, azt sajnos nem nyithatjuk ki. Csak már kapnánk tőle

[162] Rudolf Nikolaus von Brudermann (1851–1941) osztrák–magyar lovassági tábornok.

levelet, az olyan jó lesz, az ember most még jobban egyedül érzi magát, akkor olyan jó csak Mama írását is látni. Azt Papa is mondja. Csak már vége volna a háborúnak, olyan borzasztó minden. Bátyúban egy koleraeset volt. Lónyay Károly[163] Szerbiában hősiesen viselkedett, egy magyar zászlót visszaszerzett egy pár gyalogossal és egy szerb ezredet kivert pozícióiból, de a térdén megsebesült. Batthyány Gyula[164] eljegyezte Károlyi Zsuzsannát[165] Tőketerebesen[166] és Károlyi Mihály Katust Pesten.

6. Kedd

Anti bácsi ma délután megérkezett. Reumatizmusa van, de másképpen nagyszerűen néz ki. Ma reggel kaptuk a sürgönyt, hogy jönnek. Kint voltunk az állomáson a gyerekekkel. Papa és Toni bácsi is a vonatban voltak. Mi először azt hittük, hogy Papa itt marad, és nagyon örültünk, de egyszerre csak visszaugrik a vonatba, nagy volt a désappointement [csalódás]. Bogátra megy vadászni, aztán megint visszajön, és itt megáll két napra. Mama is jön nemsokára. Anti bácsi rém rossz híreket hozott, azt mondja, hogy alig lehetséges, hogy még győzzünk. A németek nagyon kevés segítséget küldtek és csupa vén frátereket, kik az első ágyúszónál mindjárt megszöktek. Anti bácsi sokat látta Imrét, hála Istennek még jól van. Anti bácsi elmesélt mindent, eleitől fogva. Kardattaque-ra soha nem jött a sor, az oroszok csak messziről harcolnak. De az egész egy nagy visszavonulás volt egy nagy débâcle-val [bukással]. Enni alig kaptak, nyers káposztából, kukoricából éltek. Ő és a 13-asok mindig együtt voltak, Imrét többször látta. Mindvégig nagy nyers kukoricacsutka volt a szájában és azt rágta. Szegény milyen éhes lehet. Azt mondta, hogy a legrosszabb az eső és a srapnelle, mert attól nem lehet aludni. Szegény rém fáradt és apatikus, folyton alszik, egy nagy nerfeuschoch-ot [idegsokkot] kaphatott. De két hét múlva megint a harctérre akar menni. Máramarossziget még az oroszoké. De az újság szerint offenzívánk több sikert aratott. Szegény, szegény Imre. Mennyit szenvedhet. Úgy szeretnék Anti bácsitól sok mindent kérdezni, ő mindig vele volt. De az lehetetlen. Pexi néni olyan jó és mindég kérdezősködik, mert tudja, hogy én hogy szeretnék mindent tudni. De mostanáig csak a kukoricacsutkáig jutottunk. Csak a jó Isten vigyázna rá és rájuk mind és adna nekünk győzelmet.

---

[163] Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Károly (1886–1963).

[164] Németújvári és szabadbattyáni gróf Batthyány Gyula (1887–1959) huszárhadnagy, festőművész.

[165] Nagykárolyi gróf Károlyi Zsuzsanna (1882–1930) palotahölgy, a Magyar Gazdaasszonyok Országos Egyesületének elnöke.

[166] A tőketerebesi (ma: Trebisov, Szlovákia) Csáky–Andrássy-kastélyt a 19. században építették át az Andrássyak, itt született a vőlegény anyai nagyapja, id. gróf Andrássy Gyula miniszterelnök, osztrák–magyar külügyminiszter.

7. Szerda
Anti bácsi nagyon jól aludt. Az éjjel egyszerre elkiáltotta magát: „Milyen ezredből való vagy?” Pexi néni nagyon megijedt, és azt felelte: „Nem tudom.” Akkor még egyszer kérdezte: „Azt mondtam, hogy hányas huszár vagy?” Pexi néni álmos is volt, és a gyorsaságban nem jutott neki semmi sem eszibe, és azt felelte: „Körös”, erre megnyugodott és tovább aludt. Ma reggel nem emlékszik semmire. Ő nagyon levert és apatikus, alig beszél és úgy maga elé néz. Azt mondta, hogy egy oroszt sem ölt meg. Egy kozákra nyolcszor rálőtt, de úgy látszik elhibázta. Egy orosz kémet pedig agyonlövetett. Rémítő sokat eszik, borzasztó ki lehet éhezve. Szegény Imre is most mennyit szenvedhet. Lajos bácsitól 12-e óta nincs hír és most meg a tábori posta is megszűnt. Csak kolerát ne kapjanak. Az újságban ma megint jó hírek vannak. Máramaros megyében és Uzsoknál állítólag teljesen megvertük az oroszokat és Galíciában is vannak győzelmek, ha igaz. Mamától ma jött egy levél, azt hiszem, hogy nemsokára jön, az nagyon jó volna. A szegény Forisnyinak ma nagyon fájt, a doktor egy csomó halott bőrt tépett ki egy pincettel [csipesszel]. Megjött a Kincs egy kozák nyereggel.

8. Csütörtök
Szombaton jön Somssich Gyula és holnap valószínűleg Marie és Laci. Anti bácsi kicsit jobb kedvűbb. Hihetetlen, hogy mennyit eszik. Tegnap mesélt is. Ők dekkolták mindég a többiek rückzugját [fedezték a visszavonulásukat]. Felállították őket, mint egy falat, és ők kapták a srapnelleket. Az első lövéseknél az ágyúk még nincsenek jól beállítva így az első srapnellek mindég eléjük estek. A másodikak mögéjük, és a harmadikak éppen közéjük, az borzasztó lehet. Egyszer elküldték, hogy hívja be a patrujjokat. Mikor odaért már a patrujjok mind elmentek, most egész egyedül volt és nem tudta, hol van az ezrede. Az egész délelőtt lovagolt, délután találkozott brigadérosával, ki szintén elveszett és este meg Hamvayval. Most hármasban mentek. Másnap délelőtt egy erdő és egy mocsár közé értek. Az erdőben kozákok voltak. Tehát a mocsárba mentek. Egész nap lovagoltak. Este egy kis faluba értek. Ott betértek egy zsidóhoz, az adott nekik kenyeret és tejet, aztán felmásztak egy szalmakazal tetejére és elaludtak. Talán egy órával később tüzérek érkeztek a faluba, azok nem tudták, hogy a kazal tetején huszárok vannak és alulról kezdték a szalmát kihuzigálni és a huszárok így lassan lekocsikáztak és nagyon megijedtek. Másnap reggel akkor megtalálták az ezredüket. A mai újságban az áll, hogy Máramarosszigetet visszavettük és hogy Galíciában is jól megy, de a németeket Franciaországban verik. Lajos bácsiról még mindig nincs hír. Mamsi írt Bibinek, hogy csak jövő hét végén akar ide jönni, tehát megint egy hét nélküle.

9. Péntek

Mamától jött egy levél. Jól vannak. Lajos bácsitól még mindég nincs hír. Mariette néni írt Mamának, Imre még 29-én élt, Miki Kecskeméten van, Sándor p. Galíciába ment, tehát a főhadiszállás már ott van. Homonnán kitört a kolera, az ápolónék mind megszöktek, így Mariette néni odament ápolni, igazán egy angyal. Anti bácsi sokkal jókedvűbb, tegnap este sokat mesélt nekünk. Egyszer már mind nagyon éhesek voltak és kenyerük nem volt, csak az ezredesnek volt egy kis darab. Mikor senki sem látta, kihúzta a zsebéből és megfelezte adjutánsával. Anti bácsi véletlenül éppen látta, mikor a kenyeret megfelezték, az adjutáns azt észrevette, és odament Anti bácsihoz és neki is adott egy kis darabot; ezt meg a kapitány meglátta. Most Anti bácsi hozzá ment és neki is adott még egy kis darabot. Szegények milyen éhesek lehettek. Egyszer meg elveszett Hamvayval. Nagyon éhesek voltak, éppen találkoztak valami bakával a trainjével, abba egyszer csak belelőttek az oroszok, nagy kavarodás lett belőle és több kocsi feldűlt. Az egész éppen Anti bácsi előtt, tele volt kockacukorral. Leugrottak a lovakról és mind a ketten legalább 30 db kockacukrot megettek. Aztán tele rakták a zsebüket és a nyergüket is vele.

Ma megint jó hírek vannak. Máramaros megyében még vannak azért oroszok. Brezovot visszafoglaltuk. (Most sül csak ki, hogy már az oroszoké volt.) Przemyślből több kitörést rendeztek, melyek jól sikerültek. Ma átkötöttük a pozsonyit és a pápait. Pápai és a zsidó holnap elmegy. Arapalla? kevésbé dagadt.

10. Szombat

Délután jött Somssich Marie, Gyula és Laci. Délután volt Imre vizsgája, nagyon jól sikerült. Este Laci felhozta Anti bácsi journalját [naplóját], rém érdekes volt. A fele le van írva, a felét elmesélte. Rémítő szamárságok történhettek. Azt hiszem, hogy kikeresték a világ legnagyobb szamarait, és azokat tették meg generálisnak. Újságot nem olvastam, de azt hiszem, jók a hírek. Lajos bácsitól jött egy kártya, Mamától is. Nagymama írt, hogy egy orosz tiszt akart Taródházára beszállni, de aztán túl kicsinek találta a házat, és tovább ment. Nem hiszem, hogy orosz. Mert ha fogoly, akkor nem kérdezik, hogy hova akar szállani, és egy szabad orosz tiszt nem fog autón körülkocsikázni és bejelenteni, hogy orosz. Már nagyon kíváncsiak vagyunk, hogy ki lehet. Laci látta Papát Kanizsán, tehát Taródházára ment. A pápai és a zsidó elmentek. A pozsonyi Svehereshez ment a kezét megmutatni. Már rém mód vágyódom Mama után, olyan jó, ha ő itt van. Az ember olyan verlorennak [elveszettnek] érzi magát nélküle. Azt hiszem jövő csütörtökön jön.

11. Vasárnap
A román király meghalt.[167] Úgy látszik, a mi offenzívánknak megint voltak sikerei. A pozsonyinak a keze sokkal jobb. Mamától ma sajnos nem jött hír. Antwerpen a németeké. Papa holnap délután jön, az nagyszerű. A 13-asoktól egy hadnagy elesett. Anti bácsit nagyon érdekelte, de nem tudta kisütni, hogy mikor. Imréről is volt szó. Anti bácsi mondta, hogy Zugsführer [szakaszvezető] de többet megint nem mondott róla, pedig már úgy örültem, hogy jön valami érdekes. Laci kérdezte, hogy látta-e, arra azt felelte, hogy igen és hogy Zugsführer. Aztán Schluss. Pedig, ha annyit látta, többet is tudhatna róla. Talán Papa fog holnap kérdezősködni, és akkor talán a kukoricacsutkán és Zugsführeren kívül még megtudok valamit. Szegény, nem is szeretek rágondolni, mennyit szenvedhet, ha még él.

12. Hétfő
Papsi ma reggel lesürgönyzött. Rémítően sajnáltuk, már úgy örültünk. Toni bácsi délután megérkezett, nagyszerű hírekkel: Imre megint hősiesen viselkedett. Patrujba volt 7 emberrel. Beléjük lőttek az oroszok. Ők megfordultak és visszamentek. Egy idő múlva észreveszi Imre, hogy nem 7, de 5 embere van csak. Visszanéz, és látja, hogy a két másiknak kilőtték alóluk a lovat, és futottak. Erre Imre tovább küldte az öt huszárt, visszament, maga elé vette a lóra az egyik hátramaradottat és visszavitte a többiekhez, aztán megint vissza galoppírozott és a másikat is biztonságba hozta. Igazán nagyszerű egy fiú, a golyók csak úgy fütyöltek körülötte, és akkor még azt mondják róla, hogy szívtelen. Most kadétot csináltak belőle, megkapta az ezüst medaillont, és megengedték neki, hogy elhozza az autóját a harctérre. Ezt mind Toni bácsi Andrássy Leontine-től[168] hallotta, ki Pestre ment Imrét látni. Igazán rém bátor egy fiú. Przemyślt felszabadították, és az oroszokat majdnem egészen kiverték az országból. Hála Istennek! Milyen gemütlich lett volna Papát ma este látni, olyan kár, hogy nem jött. Már egész két hónapja nem láttuk. Mama remélhetőleg csütörtökön fog jönni.

13. Kedd
Toni bácsi és Marie mama[169] ma reggel elmentek. Délután egész váratlanul megérkezett Papa. Nagyon örültünk neki. Ő holnap délután Bogátra megy, onnan Boldogfalvára, és aztán Bózsvára. Az oroszok már csak 18 km-re voltak Bátyútól, de most hála Istennek kikergették őket. Papa és Anti bácsi is nagyon dicsér-

[167] I. (Hohenzollern–Sigmaringen) Károly (1839–1914), Románia uralkodója (1866/1881-től haláláig) 1914. október 10-én hunyt el a sinaiai királyi kastélyban.
[168] Özv. csíkszentkirályi és krasznahorkai Andrássy Aladárné szül. báró Wenckheim Leontine (1841–1921), id. Andrássy Gyula miniszterelnök sógornője.
[169] Saárdi gróf Somssich Imréné szül. sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Mária (1848–1927).

ték Imrét, hogy olyan bátor. Anti bácsi elolvasta az egész journalját [naplóját] Papának.

14. Szerda
Pexi néni, Anti bácsi és Papa ma délután Pestre mentek. Reggel itt volt a doktor; még egy bérest bekötöttünk, a keze volt meggyűlve. Az idő gyönyörű. Mama holnap jön. Hála Istennek. Már úgy örülök rá. Az újságban van megint egy pár győzelmi hír, de azt hiszem, hogy nem nagyon nagyok. Lajos bácsi írt, jól van. Papa mesélte, hogy az orosz tiszt Taródházán nem volt más, mint egy magyar tiszt és egy orosz, kik jöttek Taródházát megnézni, mert azt hitték, hogy laktalan és mikor látták, hogy tele van, akkor tovább mentek. Orosz tiszteket akartak ott bequartírozni [elszállásolni].

15. Csütörtök
Mama ma délután megérkezett, legnagyobb örömünkre. Délután kötöztünk. Az újságban nincs semmi.

16. Péntek
Pexi néni és Anti bácsi ma éjjel 1 órakor megérkeztek. Semmi újat nem mesélnek. Pesten most mindenki rózsásan látja a világot. Egy nagyon jó históriát mesélnek Auguszta főhercegnéről. Ő egy 44-es bakával beszélt, és azt kérdezte tőle: „Látta maga a József főherceget?” A baka azt felelte: „Láttam, hogy a fene egye meg, bárcsak sose láttam volna!”. Ez igazán nagyszerű. Az újságban az áll, hogy az oroszok a Visztula mellett nagyon erős állásokban csoportosulnak, és hogy most lesz a döntő ütközet. Hát ezt már szeptember eleje óta halljuk. Hogy ma este mi áll az újságban, azt nem tudom. Reggel voltunk mind sétálni. Ebédre jött Ágnes. Délután volt kötözés. Ágnes éjjelre itt marad. Pál valószínűleg ma este 8-kor jön.

17. Szombat
Pál nem jött, Ágnes ma reggel elment. Ebédre jött Dreger és felesége. Délután volt Imre vizsgája, megint jól sikerült. Holnap reggel megyek én Mamával Bogátra. Pexi néni, Anti bácsi és Bibi meg Taródházára. Hétfőn megyek Mamával Taródházára és Anti bácsi vissza Sopronba. Adja Isten, hogy ott maradjon. Kedden Pexi néni és mi ketten megint visszajövünk ide. Újságot nem olvastam.

20. Kedd
Vasárnap reggel indultam Mamával Bogátra. 1-kor meg ment Pexi néni, Anti bácsi és Bibi Taródházára. ½ 3-kor értünk Jádra, ott várt Papa. Szegény nagyon rosszul néz ki, rém sok baja van szegénynek. Thassy negyedike óta be van rukkolva Komáromba az 5-ös huszároknál. Laya most utána megy. Szegény sokat mesélt Mamának. Rém sok mindenféle komplikált dolgot, én nem igen értem.

A dolog veleje az, hogy Thassynak annyi az adóssága, hogy nem tudja kifizetni, és mindig több és több sül ki. Szegény Laya, borzasztó lehet neki. Bogáton hétfő reggelig maradtunk, egész mulatságos volt. Laya Fonyódig elkísért. Délután 4-kor érkeztünk Dömötöribe.[170] Az állomáson volt Béla bácsi, Pexi néni, Bibi és Anti bácsi. Mi nagyon örültünk, hogy Anti bácsit még láthattuk. Akkor utazott Sopronba. Béla bácsi és Pexi néni Szombathelyig elkísérte őtet. Úgy remélem, hogy ott marad. Taródházán találtuk Nagymamát és Bipót. Mindketten nagyon jól néznek ki. Nagyon örültem Bipót megint látni. Kedd reggel 11-kor indultunk vissza mi ketten Pexi nénivel. Mamát megint két hétig nem fogjuk látni, az nagyon szomorú. Olyan gyorsan múlnak el azok a napok, mikor ő ott van. Itt minden a régi rendben van. Pexi néni igazán nagyon kedves, és jó velünk. Az idő szép. Sebesültjeink javulnak.

21. Szerda
Ma reggel itt volt a doktor, kötöztünk. Az idő gyönyörű. Az újságban most mindég jó hírek vannak. Állítólag nincs több orosz magyar földön, de ez csak félhivatalos jelentés. Hivatalos jelentés szerint Galíciában mindenütt visszavertük az oroszokat. Lovasságunk már átlépte a határt és a német lovassággal együtt visszavert egy nagy orosz lovashadosztályt. Szegény kis Lajos bácsi is ott van. Vasárnap jött két kártya tőle Oroszországból, reméljük ebben a nagy ütközetben nem vett részt. Papa kapott Mariette nénitől egy kártyát, melyben írja, hogy sokfélét hallott Imréről, melynek nagyon örül. Miki e hó végén megy fel. Papa most Boldogfalván van. Gábor bácsi e napokban akar Taródházára menni egy napra. A kolera nagyon terjed.

22. Csütörtök
Mamától jött egy levél. Tegnapelőtt megint lázas volt. Igazán nem tudom, mitől kaphatja. Nagyon aggódunk. Gábor bácsitól jött egy levél, melyben írja, hogy most vettük vissza Zimonyt a szerbektől. De a híd még a szerbeké. Így tudja meg az ember az igazat. Pexi néni szombaton megy Sopronba. Egyikünket el akar vinni Taródházáig, az jó volna, de nem tudom, Mama megengedi-e. Csak Mamának ne legyen komoly baja. Az újságban jó hírek vannak.

23. Péntek
Az idő gyönyörű. Nem tudom, hogy mi lesz holnap. Pexi néni írt Mamának, hogy hozza-e egyikünket, és melyiket. Sürgöny választ kért. Valószínűleg holnap fogjuk megkapni. Mama írt, hogy Bitz [Pitz?] bácsitól jó hírek vannak. Írja, hogy a népfelkelőknek könnyű veszély nélküli dolguk van. Remélhetőleg Lajos bácsinál is így van. Megint egy öröksége nem hallottam a 13-asoktól.

[170] Ma Sorkifalud község része.

29. Csütörtök
Tegnap este jött egy sürgöny Papától, hogy ma este érkezik, és egy másik Pexi nénitől, melyben írja, hogy ma délben utazik keresztül. Tehát már reggel kimentünk az állomásra, mivel Pexi nénivel ide jöttem. Itt minden rendben van. Bibi jól néz ki. Uzsonnára jöttek Józsiék, csak egy óráig maradtak, mi nagyon fáradtak voltunk és korán lefeküdtünk. Annyit gondolok Mamára szegény, úgy szeretnék vele együtt lenni. Szerencsére, hogy ma este jön Papa. Szegény Szidit kivitték a sebesültházba és holnap reggel temetik. Anti bácsi jól van, de tíz nap múlva megint felmegy. Tegnapi és mai újságokban megint visszavonulásról van szó. Ivangowo felől megint kezdődik a dolog elölről. Bissingen Károly, ki a 13-asoknál van, írt Sopronban, hogy ők most semmit sem csinálnak. Egy faluban vannak és várnak. Imréről senki sem tud semmit. Talán Papa fog valami hírt hozni. Ma az egész éjjel róla álmodtam.

30. Péntek
Az idő gyönyörű, ma van Bipó születésnapja, 5 éves. Mamától nem jött levél, pedig nagyon reméltem. A harctérről semmi, Galíciában a helyzet nem változott és valahol visszaszorítottuk az oroszokat. Franciaországban úgy látszik jól megy. Az újságban volt egy levél, melyet Horthy[171] a 13-asok parancsnoka Székesfehérvárra írt a stábba, melyben mondja, hogy most nemrégen volt egy győzelmes ütközetük, hol hat óra alatt visszaverték az oroszokat. Hogy veszteségük volt-e, azt nem írja. Csak a jó Isten már megengedné, hogy vége legyen ennek a háborúnak. Olyan borzasztó ez az aggódás, hisz az igazán csak egy véletlen, hogy valaki egy ilyen ütközetből élve kikerüljön. Pexi néni igazán rém kedves velünk, az ember igazán nem lehet elég hálás neki, olyan kedves és jó velünk, úgy vigyáz ránk, mint a saját gyermekeire.

31. Szombat
Délelőtt festettem egy képet Mamának, nemigen sikerült. A pozsonyi felesége megérkezett, nem éppen csinos, de nagyon hercig. Anti bácsitól jött egy levél, hogy láza van és fekszik. Valahol meghűlt. Pexi néni szegény persze nagyon aggódik, szegénynek igazán borzasztó, most hogy nincs a harctéren, hát beteg. Mamától semmi, pedig ma biztosan vártam. Hát talán majd holnap. Az újságban többféle dolog áll. A törökök megtámadták az oroszokat, több hajót elsüllyesztettek. Mi állítólag visszaszorítottuk több helyen az oroszokat, de azért a helyzet nem változott. Most állítólag 50 évig fogják behívni az embereket. Az már igazán rettenetes. Holnap megy Pexi néni Taródházára és onnan Sopronba.

[171] Nagybányai Horthy István (1858–1937) lovassági tábornok, Horthy Miklós kormányzó bátyja.

November

1. Vasárnap
Pexi néni Taródházára ment. Mamától jött egy kártya, hogy Papa ott van, és nemsokára hazamegyünk. Az újságban megint elég jó hírek vannak. Adja Isten, hogy igaz legyen.

2. Hétfő
Az idő gyönyörű. Mamától jött egy hosszú levél. Azt mondja, hogy nemsokára hazamegyünk, a vonatok megint kezdenek rendesen jönni és a kolera csökken. Mariette néni írt Mamának, hogy Imre jól van és egy érmet kapott. Miki még Kecskeméten van és csak mint tiszt fog felmenni. Az igazán hallatlan. Miki itt ül, nem csinál semmit, és tiszt lesz. Szegény Imre ott a harctéren bravúroskodik és riszkálja [kockáztatja] az életét és nem lesz tiszt. Ez akar igazság lenni. Mamsi a születésnapomra el akar jönni. Már nagyon örülök. Milyen furcsa, hogy már 17 éves leszek. Milyen másnak képzeltem magamnak. Sohasem gondoltam, hogy akkor egy ilyen borzasztó világ lesz. Milyen szép volt tavaly ilyenkor, milyen jól mulattam azon a velejtei[172] bálon. Igazán csúnya, hogy ilyen időkben még a magam mulatságára gondolok. De olyan valami gyönyörűnek képzeltem magamnak ezt az őszt. 17 éves, majdnem felnőtt. Terebesen egy kosztümbál, hubertus [vadászat], Csörgőn jour, és a többi. Hát persze, hogy gyönyörű lett volna. De hát ez mind olyan mellékes, csak már vége volna e rettenetes háborúnak, és ezek a szegény katonák mind hazamennének, és Lajos bácsi és Imre élve és egészségesen itt volnának, az olyan jó volna. Csak megengedné már a jó Isten. Most már a törökök is verekednek az oroszokkal. A mai újságban megint hála Istennek jó hírek vannak. Galíciában állítólag tökéletesen megvertük az oroszokat. A németeknek is vannak egyes sikereik. De olyan rém lassan megy az egész, most már 3 hónapja tart és nem igen úgy néz ki, mintha hamar akarna véget venni.

3. Kedd
Sok új nem történt. Holnap jön Marie mama. Mama írt egy levelet Bibinek, semmi új nincs benne. Az újságban jó hírek vannak. Adja Isten, hogy tovább is így menjen.

4. Szerda
Ma reggel jött két új sebesült. Holnap fogjuk őket átkötni. Délután megérkezett Marie mama. Az újságban elég jó hírek. A huszárok elfogtak egy orosz üteget és egy traint. Talán a 13-asok voltak. Szabácsot végre valahára visszavettük. A

[172] A velejtei (ma: Veľaty, Szlovákia) Csáky–Andrássy-kastély 1928-ban leégett.

németeknél is elég jól megy. Adja Isten, hogy úgy legyen tovább is. Mamától ma nem jött levél. De hisz most már három napig egymás után jött, hát nem kell unbescheiden [szerénytelennek] lenni. Most Taródházán vadászatok vannak. Holnap van Imre neve napja.

5. Csütörtök
Ma van Imre neve napja. Kapott egy ulánus csákót és boldog. A két sebesültnek már alig van sebe, csak nagyon gyengék és ki vannak éhezve. Az egyiknek az egész teste tele van kiütésekkel. Hőhnné nagyon megijedt, és azt hitte, hogy sarlach [skarlát], én azt hittem, hogy rüh. De a doktor azt mondta, hogy sem az egyik, sem a másik, hanem egy vérkiütés, nem ragályos és pár nap múlva el fog múlni. A postán nem jött semmi különös. Mamától nem volt levél. Az újságban hála Istennek megint elég jó hírek vannak. Lajos bácsiról már régen nem hallottunk semmit.

6. Péntek
Laci ma délután megérkezett. Taródházáról jött. Ott volt vadászni. Azt mondja, hogy a Nagymama nagyon rosszul van, mindég alszik, és nagyon apatikus. De hisz az tavaly is volt. Igazán borzasztó, mindig remélem, hogy Laci talán nem eléggé ismeri, hisz ő sokszor szokott elaludni. Csak itt volna Mama, az legalább valami biztosat tudna. Az emberek mindig szeretnek valami sensationel [szenzációs] dolgot mondani. Marie mama persze absichtlich [szándékosan] mindjárt a legvégsőre van elkészülve. Folyton meséli, hogy Pexi nénit nem kell egyedül hagyni, hogy Anti bácsi be van rukkolva és Nagymama olyan rosszul van. Ezt folyton nekünk meséli. Ha már gondolja is, legalább tartsa meg magának. Olyan szerencsétlen vagyok. Csak tudnék valami biztosat. Szegény jó Nagymama. Csak a jó Isten tartaná meg nekünk még nagyon sokáig. Én mindég úgy szerettem. Nagyon fogok imádkozni. Zsiga megsebesült, de hála Istennek könnyen, ma érkezik Kaposvárra. Lajos bácsitól jó hírek vannak. Papa ma ment haza. Laci azt mondta, hogy szó sincs róla, hogy nemsokára hazamenjünk. Már úgy örültünk. De azt remélem, hogy azt talán csak úgy mondják, és hogy mégis haza megyünk. Anti bácsi jól van, és egyelőre Sopronban maradt. Hogy Pexi néni mikor jön haza, azt senki sem tudja. Vasárnap megyünk Annával Kanizsára, ott találjuk Mamát és megyünk vele Berénybe.[173] Már úgy örülök Mamára, meg sem mondhatom.

Úgy szeretem ezt a jour vallomást, hogy ha szomorú vagyok, vagy valami bánt, hát leülök, és leírom, aztán mindég jobb. Ha Mama itt van, akkor neki

[173] Ma: Iharosberény. Az itteni kastély volt 1750-től 1945-ig az Inkey család egyik ágának uradalmi központja.

mondok el mindent, de ha nincs itt, akkor a journak. Bibinek is mindent el szoktam mondani, olyan kicsiségeket Imréről meg úgy (amikor még nem volt háború), de most nem is szeretek róla beszélni, csak a journalnak. Csak hallanék megint valamit róla.

7. Szombat
Marie mama és Laci ma délben elmentek. Uzsonnától vacsoráig olvastam *Hády Baby*t. Nagyon érdekes.

10. Kedd
Tehát már 17 éves vagyok. Születésnapomon (vasárnap) délben elindultunk Annával. Mamával találkoztunk Kanizsán és lementünk Berénybe. Ott nagyon kellemes volt. Hétfőn reggel csináltunk kocsival egy hosszú kocsikázást. Délután voltunk Iharosban. Pálék nem voltak otthon. Ott megnéztük a kriptát, az esperest, a házat és a gyerekeket. Vacsorára eljött az esperes. Ma reggel 12-kor indultunk Berényből és 3-kor voltunk itt. Pexi nénit már itt találtuk, ő tegnap érkezett. Olyan jó Mamával lenni. Berényben mindig fent reggeliztünk és 10-ig diskuráltunk, az nagyon gemütlich volt. Egy nagy újság történt. Zsiga könnyen megsebesült a fején Stary-Sombornál, és Almásy Dénes[174] leányát, Mariettát eljegyezte. Most László és Toni bácsival Kétegyházára ment és nagyon boldog. Az újságokban most megint nincs semmi az északi harctérről. Szerbiában és Franciaországban úgy látszik, jól megy. A perzsák is hadat üzentek az entente-nak.

11. Szerda
Mama ma délután megint elment. Pexi nénivel kint voltunk a sebesülteknél őket átkötni. A két újnak igazán nincs sebe. Az egyik egy zalaegerszegi pék egész Pallavicini Gyurihoz hasonlít, a másik egy kis bánáti schwab [sváb]. Holnap jön Józsi és Teréz ebédre. Szerbiában megint győzünk. Potiorek[175] kijelentette, hogy karácsonyig végzünk a szerbekkel. A németeknek volt egy győzelmük az oroszok ellen és franciák ellen is. A törökök meg a Kaukázuson átjöttek és ott is győztek. De a mi harctérünkről semmi.

13. Péntek
Tehát Przemyśl megint szerencsésen körül van zárva és Brezow és Hincow [Pińczów] az oroszoké. De azért Anti bácsi tegnap írt, hogy most már ő is kezd bízni a győzelemben, pedig ő rém schwarzseher. Hát ezt nem értem. Szerbiában jól megy és Franciaországban is. Azt állítják, hogy a németek és a franciák ki

[174] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Dénes (1863–1940), a gyulai kastély ura, császári és királyi kamarás, családja történetét 1903-ban adta ki Kétegyházán.
[175] Oskar Potiorek (1853–1933) osztrák táborszernagy, Bosznia–Hercegovina katonai kormányzója, majd a szerb front parancsnoka.

fognak békülni, és együtt mennének az angolok ellen. Tegnap ebédre itt volt Józsi, Teréz és a kis Lajos.[176] Este olvasta M[ademois]elle a *Les travailleurs de la mer*t,[177] nagyon szép volt. Mamától semmi, Lajos bá, semmi. Tegnapelőtt volt egy hosszú levél, azóta semmi. Addig jó volt és tűzben nem volt. Az idő gyönyörű. A postán jött egy levél Mamától, melyben írja, hogy csak jövő hét vége felé jöhetünk Taródházára, mert most egy dáma, melyet Teréz Ruhnak hívnak, jön oda. Papától jött egy gyönyörű levél, gratulált nekem és gyönyörűen írt, ide beteszem, mert olyan szép:

Bózsva 1914. november 9.
Édes Mártha!
Jövök neked születésnapodra gratulálni. A jó Isten adjon neked a jövőben is sok-sok örömet és boldogságot, mit a sorstól megérdemelsz, mert mindég jó gyerek voltál, Mamának, Papinak csakis örömöt okoztál. Maradj a jövőben is ilyen Édesem, akkor nem hagy el a jó Isten sohasem. És légy angyali jó Anyádnak az, mi eddig is voltál, öröme a jó időkben és támasza, ha arra szüksége van, vagy lenne a jövőben. Légy kedves és hálás Pexi néni iránt, ki benneteket annyi jósággal halmozott el, épp most, mikor jóságára és barátságára a legnagyobb szükségünk volt. Ezért duplán kell iránta hálásaknak lennünk, mert az az igazi barát, ki az embert, ha bajban van, nem hagyja el. Ezt ne feledd el fiam soha.
Jó Mamsi most valószínűleg veletek van, lélekben én is – és imádkozom érettetek oly buzgón, ahogy csak tudok. Kérvén a jó Istent, segítene meg benneteket e nehéz időkben és hárítson el tőletek minden bajt és veszélyt. Mert idáig csakis örömben volt részetek s ezt csakis jó Mamsinak köszönhetitek, ki az életben úgyszólván mindenről lemondott, csak hogy nektek meg legyen mindaz, ami kell. Nem lehettek elég hálásak iránta.
Tegnap délután szerencsésen megérkeztem ide. Az utazás meglehetős sok kényelmetlenséggel járt. Miskolcig még valahogy elvoltam egy zsúfolt II. oszt. fülkében, de onnan (mert át kellett szállani) egész Újhelyig a folyosón álltam a podgyászom mellett. Mint hallom, ezek az állapotok még e holnapban tartani fogják magukat. Decemberben azután már több vonat fog járni. A napokban az egyik vonat 7 órát késett. Írjatok gyakran. Csókol Papsi.

[176] Pallini báró Inkey József (1871–1945) és felesége, nagyapponyi gróf Apponyi Teréz (1874–1928) csillagkeresztes palotahölgy, valamint fiuk, pallini báró Inkey Lajos (1909–1944).
[177] Victor Hugo (1802–1885) francia író *A tenger munkásai* című, saját rajzaival illusztrált regénye 1866-ban jelent meg, s még ugyanebben az évben magyarul is Szász Károly fordításában.

Csak már vége volna a háborúnak és Papsi és Mamsi megint nyugodtan és boldogan élhetnének. Ma voltak megint jobb hírek az újságban. Egy lovassági harc volt Orosz-Lengyelországban a mi javunkra. Szerbiában és Franciaországban jól megy. Most mindég lovassági harcokról olvas az ember, borzasztó, mi lehet Imrével, ő biztosan bent lehet a legnagyobb rumliban. Valószínűleg mindig a huszároknak fog kelleni menni. Mert a többiek, a dragonyosokat kivéve mind nem érnek semmit. Van egy dragonyosezred, azok arra tanították a lovaikat, hogy mikor attaque-t fújnak, a lovak mind elkezdenek forogni, persze így az attaque-ból nem lesz semmi. Papsi nem ír semmit a felvidéki helyzetről. Holnap Pexi néni és a gyerekek Sopronba mennek.

15. Vasárnap

Pexi néni és a gyerekek tegnap délben elutaztak. Mama írt, hogy jövő szerdán délután legyünk Taródházán, az nagyszerű. A tegnapi újság szerint az oroszok bevették Tarnówot, Jaroszlót, és még egy várost, mindamellett nagyszerűen állunk, hogy az hogyan lehetséges, azt nem tudom. Kíváncsi vagyok, hogy mi lesz az újságban.

Az újságban semmi különös nem áll. Galíciában nem volt harc. Máshol mindenütt jól megy. Tisza írt nem tudom milyen főispánoknak, hogy tudassák a közönséggel, hogy ne aggódjanak, visszavonulásunk stratégiai okokból történik és hogy a döntés most várható, természetesen a mi javunkra. Én már nem tudom, hogy higgyen az ember vagy ne higgyen. Ugyanezt a nótát halljuk már a háború kezdete óta. Az aggasztó, hogy mindég lovasságunk van harcban. Most kapott Imre annyi attaque-ot, amennyit csak kívánt. Teréz mesélte, hogy Imre írt nagyanyjának Somogyvárra, hogy egy golyó elütötte a lámpát, amelyik a mellére volt kötve. Ha csak egy centiméterrel mélyebben jön a golyó, hát vége van. Igazán a jó Isten őrizte. Ez a levél persze két vagy három hete jöhetett, hogy azóta mi minden történt, azt Isten tudja. Minden nap végignézem az újságot, azt hiszem, ha valami baja volna, biztosan bent lenne. Csak azt csodálom, hogy a kitüntetése nincs bent. Most az egész délután festettem. Reggel voltam a templomban, az olyan jó volt, most az egyedüli vigasz és reménység az imádság. Olyan borzasztó dolgok történnek és most már egy olyan nyomor kezdődik, hogy nem is szeretek rá gondolni, minthogy úgysem segíthetek. Most már az utóbbi időkben és különösen ma a templomban rém heimweht [honvágyat] kaptam Bózsva után. Csak már megint ott lennénk, mind együtt. Szegény Mamsi mennyi gondja és dolga lehet neki, csak segíthetnék. Az ember olyan tehetetlennek érzi magát.

16. Hétfő

Pexi néni sürgönyzött, hogy a gyerekek csak holnap jönnek. Az újságban semmi különös, Przemyślt ostromolják, az oroszok megint a kárpáti szorosoknál van-

nak, de vissza lettek verve. A németek és oroszok közt most nagy harc folyik, de még nincs döntés. Szerbiában haladunk, Obrenovácot bevettük, és ezzel állítólag nyitva áll az út Belgrád felé. Franciaországban a nagyon rossz időjárás miatt nagyon lassan harcolnak a németek, de azért haladnak. A szultán[178] tartott egy nagy beszédet és felhívja minden izlamot [iszlám országot] a szent háborúra. Mamától semmi. Én ma az egész nap festettem Mamának egy képet, azt hiszem jól sikerült, majd elviszem neki, már megőrülök rá, alig várom szerdát.

17. Kedd
A gyerekek délután megérkeztek, nagyon jól mulattak, de rém fáradtak voltak. Elluci az egész este sírt, katzenjammer [másnaposság, de itt inkább gyomorrontás]. Csak ne legyen valami baja, de azt hiszem csak fáradtság. Az oroszokat mind verik, csak mi nem. Úgy remélem, hogy semmi sem jön közbe és holnap megyünk Taródházára. Úgy örülök már.

19. Csütörtök, Taródháza
Tegnap reggel Elluci hányt, de semmi komoly baja nincs. 1 órakor elindultunk Annával és egész jól megérkeztünk ide egy borzasztó szélben és hidegben. Itt találtuk még a Teréz Ruht. Egész a Toni nénihez hasonlít és egész kedves, de rém osztrák érzelmű, ámbár egy Batthyány. Béla bácsi Pesten volt és csak este jött haza. Azért ment fel, mert Sztankovánszky Mimi felmegy autón a harctérre, és visz fel meleg ruhákat és leveleket, és Béla bácsi vitt neki meleg ruhákat Lajos bácsinak és leveleket. Mama felküldött vele Toninak és Dankónak is meleg dolgokat. Reméljük, hogy megkapják. Lajos bácsitól jött egy levél, melyben írja, hogy most Németországban van, és 5 napi pihenőt kaptak, ami nagyon jól esik nekik. Állítólag lovasságunk nagy része Németországban vagy Orosz-Lengyelországban van Hindenburg vezénylete alatt. Teréz néni ma délután elment. Mi sétáltunk Mamával. Olyan jó vele lenni. Este volt bridge.

20. Péntek
Ma is nagyon hideg van, és mindég fúj a szél. Tegnap nem jött magyar újság, csak a Fremdenblatt.[179] Tisza elment a német főhadiszállásra, a német császárral konferálni. A mi csapataink elfogták Varsó orosz kormányzóját,[180] különböző iratokkal. A mi frontunkon különös esemény nem történt. Az oroszok a kárpáti

[178] V. Mehmed (1844–1918) török szultán (1909-től haláláig) 1914. november 14-i isztambuli proklamációjával lép be hivatalosan a központi hatalmak oldalán a háborúba az Oszmán Birodalom.
[179] 1847 és 1919 között megjelenő osztrák napilap.
[180] Pavel Nyikolajevics Jengalicsev herceg (1864–1944), Varsó (Orosz-Lengyelország) utolsó orosz főkormányzója 1914–15-ben.

szorosokat ostromolják. Szerbiában jól megy és állítólag nemsokára Belgrádban leszünk.

21. Szombat
Tegnapi újság szerint Orosz-Lengyelországban folyik a harc (Łódź környékén) és mostanáig kedvező volt nekünk. Galíciáról és a Kárpátokról nem áll semmi, úgy látszik, nem jól megy. Jött egy levél Papsitól és egy Berchtold Ilytől. Papsi nem ír semmit a helyzetről, de azt mondja, hogy megint megy asszentálásra [itt: felülvizsgálatra] csak ne vennék be. Talán csak kiszuperálják. Ily írja, hogy testvére megint Uzsoknál van. Tehát már a második visszavonulás, állítólag egész Zemplén tele van katonával. Ily sokat ápol Mihályiban, az állomáson kötözi őket és Kázméron is van 10 betege.

22. Vasárnap
Tegnap esti újság szerint döntés még sehol sincs. Przemyśl déli részén volt egy kisebb harc, hol mi győztünk. Papától jött egy sürgöny, hogy ma este jön. Tehát hála Istennek nem vették be. Gábor bácsi ma reggel sürgönyzött, Horthyt, a 13-asok kommandusát [parancsnokát] látta Pesten, ki mesélte neki, hogy Lajos bácsi jól van. Ma nagyon hideg van, erősen meg van fagyva és egy keveset havazik. Mi valószínűleg kedden megyünk vissza Ormándra, akkor utazik Pexi néni is. Papsi este megérkezett, nem nagyon jó hírekkel. Eperjest állítólag már kiürítették. Boroevics[181] Kassán van, Papa látta. Uzsoknál beeresztettek egy nagy orosz csapatot aztán körülkerítették őket, reméljük, hogy igaz. A kolera rém mód dühöng. Állítólag négy korus van tőlünk Franciaországban és három Németországban. Minthogy egészben 20 korusunk van, tehát csak 13 marad itt a határvédésre, és az oroszoknak van 32. Az igazán nem szép a német császártól. Vagy talán ő jobban tudja, hogy mit csinál, csak Magyarországból ne csináljanak harctért. Hella írt, hogy Imre most Pesten van, megkapta a Silberne Verdienstmedaille-t [ezüst érdemérem] és most az automobil korusban fog menni. Tehát hála Istennek most már nem lesz nagy veszélyben. Sándor p. küldött egy fényképet Papának, amelyiken ő van Imrével október 2-án. Azóta nem látta. Tegnap volt Batthyány Gyula esküvője Károlyi Susannéval.[182] Kassa, Homonna és mind a felső városok tömve vannak katonával. Bózsva olyan, milyen volt, persze oda nem jut semmi. Papa mondja, hogy ott minden olyan, milyen volt. Windischgrätz Mária Újhelyen ápol, férje Tercsánszkinál van. Széchényi György valami honvédhuszároknál van, Uzsoknál verekedik. Szegény olyan rövidlátó, hogy

[181] Svetozar Borojević von Bojna (1856–1920) horvát származású táborszernagy az osztrák–magyar hadseregben.
[182] Batthyány Gyula és Károlyi Zsuzsanna 1914. november 22-én házasodtak össze a fehérvárcsurgói Károlyi-kastélyban.

belelovagol az oroszok közé, kilőtték alatta a lovat és nagy nehezen meg tudott szökni. Andrássy Géza Konrádnál van, és azt mondják egész bolond. Andrássy Manó is ott van. Papa menekültekkel is utazott, kik sok borzasztót meséltek az oroszokról, mindent széjjelrombolnak és ölnek. Katonák mondták, hogy ami előtt elvitték katonáinkat a németek, nagyszerűen álltunk; azóta persze megint mindennek vége. Talán Tisza kicsinál valamit a német császárnál. Olyan jó Papsit megint látni, már egy hónap óta nem láttuk. Most, hogy Imre él és verhältnissmässig [viszonylag] nincs olyan nagy veszélyben, nem akarok többet rá gondolni. Mamának igaza van, ez egy szamárság, úgy is hiába. Tehát Schluss!

23. Hétfő

Reggel rendeztük Mamával Nagymama bibliotékáját. Aztán voltunk Béla bácsival és Papával sétálni, nagyon erősen fagyott, de most nincs nagyon hideg. Papa mesélte, hogy Miskolctól felfelé az állomások úgy be vannak kenve mésszel, mintha erősen havazott volna. Aztán az állomásokon csak akkor szabad kiszállani, ha egy vöröskeresztes ember megvizsgálta az embert. A vagonok előtt állanak szuronyos bakák és nem eresztenek ki senkit. A vasúti közlekedés infámis [gyalázatos]. Újhelyből elindult Papa 1 órakor és este 10-kor volt Bátyúban. Az borzasztó. Mi csak holnapután megyünk Ormándra, mert Pexi néni csak akkor utazik át. Konrád állítólag most Rómában van, és valami csatatervet süt ki az olaszokkal. De azt csak sejtik, senki sem tud semmi biztosat. Az olasz határon van 5.0000 [?] ember, mert mostanáig nem igen hittünk nekik, ha most ezek felszabadulnak, akkor talán jobban menne. Papának december 6-ig kell megint jelentkezni önként, mert akkor van sorozás, és akkor mindenkit besoroznak a bakákhoz és Papa természetesen jobb szeretne huszároknál lenni. Akkor valószínűleg az 5-ös honvédhuszárokhoz jönne Kassára. De én azt hiszem, nem veszik be, túl borzasztó volna.

24. Kedd

Ma éjjel erősen havazott, minden fehér. Mama, Papa, Béla bácsi és mi ketten voltunk a postán. A Kárpátokban, Galíciában, Orosz-Lengyelországban, Franciaországban, a Kaukázusban és Arábiában óriási harcok folynak. Döntés sehol sincs. A törökök bevették a Szuez kanálist. Afganisztán hadat üzent Oroszországnak. A búrok fellázadtak, egyszóval az egész világ verekszik. Egy olasz lap azt írta, hogy ahogy mi bevettük Szerbiát és a németek Calais-t, meglesz a béke. Adja Isten, hogy úgy legyen. Orosz lapok is a béke mellett írnak, és Párizsban demonstrációkat is csinálnak a béke mellett. Tercsánszky azt mondotta, hogy karácsonyig végzünk a szerbekkel és februárban az oroszokkal.

25. Szerda
Most indulunk Taródházáról. Olyan jó volt Papsival és Mamsival együtt lenni, ez már augusztus óta nem történt. Papa most megint felmegy, és ki tudja, mikor látjuk megint. Tegnap esti újságban aggasztó hírek voltak. Átengedtünk az oroszoknak egynéhány kárpáti szorost „stratégiai okokból". A sok stratégia vége az lesz, […]

26. Csütörtök, Ormánd
Tegnap épp az írás közt el kellett indulni. Lajos bácsitól jött tegnap egy kártya Sziléziából, hogy jól van, sokat alszik és eszik és 26 levelet kapott egyszerre. Szegény, hála Istennek. Itt minden a régi rendben van, sok a hó, a gyerekek náthásak. Kiskomáromban lesz lóspitál [lókórház] és az 1. [olvashatatlan szó] ulánusoknak [lándzsás könnyűlovasság] a kadere. Tegnap esti újságban áll, hogy Ungból kiverték az oroszokat, csupán még Zemplénben vannak, de ott is megverték őket. Adja Isten, hogy úgy legyen.

27. Péntek
Tegnap délután jött egy ulánus hadnagy quartejt [szállást] csinálni. Sokat mesélt, és azt hiszem, sokat hazudott. Poprádfelkáról szöktek az oroszok elől. Pexi néni mesélte, hogy Bécsben beszélt Izike főhercegnével,[183] ki mesélte, hogy Frigyes főherceg telefonált, hogy nagyszerűen állunk és nemsokára lesz döntés. Mire Pexi néni Sopronba jött, ugyanezt hallotta, de hogy a döntés el lesz halasztva, mert egy nagy orosz had jön Varsó felől. Tegnapi újságban áll német hivatalos jelentés, hogy Hindenburg a Varsó felől jövő haderőt megsemmisítette, és hogy most következik a döntés. Reméljük a legjobbat. Félhivatalos jelentés szerint Ungban nincs több orosz, és Zemplénben meg lettek verve. Az idő gyönyörű.

28. Szombat
Ma van Bibi születésnapja. 16 éves. Reggel jött Mamsikától egy levél, írja, hogy nemsokára jön, az olyan jó lesz. Meg sem mondhatom, hogy nekem milyen borzasztó Mamsi nélkül. Nem tudom, mit fogok később csinálni. Tegnap már hivatalos jelentés szerint dobtuk ki az oroszokat.

29. Vasárnap
Tegnapi újság szerint Csernovicot megint kiüresítettük. És hogy máshol mindenhol folyik a harc. Mamsitól jött egy levél és egy kártya. Szegény jó Mamsi vágyódik utánunk. Csak már megint együtt lehetnénk. Olyan rossz nélküle. Ha ő ott van, akkor az ember sokkal rózsásabban látja a világot. Mamsi írja, hogy

[183] Isabella von Croÿ-Dülmen hercegnő (1856–1931), Habsburg–Tescheni Frigyes főherceg felesége.

Júlia nénitől[184] hallotta, hogy Homonnán volt egy ütközet, az borzasztó. Az újságban volt egy cikk, hogy milyen felfordulás volt az utolsó időkben Zemplénben. Mindenütt áll a harc, döntés nélkül. Az „Est” szerint nincs több orosz magyar földön. Szerbiában bevettük „Uszicet”.[185] Anti bácsi írt, hogy a héten megy megint egy transzport fel, és nem tudja, ki fogja vezetni, talán ő, és Pexi néni jöjjön. Így Pexi néni holnap indul Sopronba. Mamsi ma megint írja, hogy nemsokára jön, arra megint nagyon örülünk.

30. Hétfő
Pexi néni ma délben elment. Az idő gyönyörű, egész tavasz. Mamától ma nem jött levél. Az újság szerint Zemplénben visszavertük az oroszokat, különben a helyzet változatlan. Marikától jött egy levél, ő, Mia,[186] Sarolta néni[187] és Rózsa[188] Bécsben vannak. Gábor bácsi Pesten, Gáborka Ungváron. Percy be van hajózva augusztus 5-e óta. Az ulánus hadnagyot visszahívták Felkára, így talán nem jönnek.

December

1. Kedd
Tehát már december, és a háború még mindég tart. Csak már vége volna. Ma jött egy levél Papától Bibinek. Nagyon szomorú. Szegény Papsi! Most megint haza akar menni, bele az oroszok közé. Ma az újságban áll a homonnai csata. Sándor p. maga látta. Azt mondja, hogy a legborzasztóbb volt neki látni, hogy a saját kastélya mögött állítják fel az orosz ágyúkat és lőnek a mi katonáinkra. A kastélyt kirabolták, de nem rombolták le, a téglagyárat összelőtték és 20 házat leégettek. Most már állítólag a Kárpátokig szorították őket vissza. Ungról és Beregről nincs semmi, pedig már ott is voltak. Talán csak Bátyúig nem jutottak? Bózsvára azt hiszem nehezebben juthatnak, mert az úgy bent van a hegyek közt, de Bátyú épp a vonalon van: Munkács–Újhely. Pexi néni írt, hogy Anti bácsit nem találta ott, de hogy ma este jön, így azt hiszem nem fog felmenni. Most van országgyűlés, hogy Tisza mit csinált a német császárnál, azt még most sem tudja senki. Mamsitól nincs levél. Az szomorú. Ha kapunk tőle levelet, akkor sokkal

[184] Kissenyei báró majd gróf ‘Sennyey Béláné szül. nádasdi és fogarasföldi gróf Nádasdy Júlia (1869–1930).
[185] Užice város Szerbia nyugati részén.
[186] Rayhofeni báró Pachta Perciválné szül. nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Sarolta Mária (1891–1920).
[187] Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Gáborné szül. földvári báró Földváry Sarolta (1863–1946).
[188] Nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Róza (1889–1925).

jobb kedvűek vagyunk egész este. Ha csak az írását látjuk, az már olyan jót tesz. Csak Papsi ne menne fel. De én értem, hogy neki itt nincs nyugta. Istenem, csak már vége volna!

2. Szerda
Ma jött egy levél Mamsitól Bibinek. Írja, hogy Zsuzskó Taródházán van, nagyon jókedvű, és rózsásan látja a világot. Az nagyon jó, talán majd felvidítja egész Taródházát. Szegény Szalmásyné írt egy desperált [elkeseredett] levelet, hogy múlt héten erősen hallották az ágyúkat és hogy szombaton mindég messzebb és messzebb mentek el. Az újságban semmi új. A Kárpátokban folyik a harc, Przemyśl déli oldalán csináltak egy kitörést a várból, és visszaszorították az oroszokat, mindenhol máshol áll a harc. Azok a szerencsétlen ulánusok mégis jönnek, ma délután érkezett az első fur [fuvar] Kiskomáromba és Höhn szerint ide jön egy alezredes. Szép kis mulatság. Mamsi mondja, hogy ő 15-én akar haza menni és még azelőtt idejönni, így valószínűleg e hét végén, vagy jövő hét elején fog jönni. Papa nem tudom mikor megy haza. Holnap jön Laci. Két új sebesült van, de alig van sebük.

3. Csütörtök
Tehát Belgrádot végre bevettük. Hála Istennek! Laci ma délután megérkezett. Höhn szerint az ulánusok holnap vagy holnapután jönnek. Ide a házba jön egy major [őrnagy] és a múltkori hazug hadnagy. Ennek nem nagyon örülünk. Mamától jött egy levél, ő nem ír semmit, de küld egy csomó érdekes levelet. Júlia néni ír Hantosról.[189] A két fiú nincs berukkolva. Pál Bélyben van és gazdálkodik. Ilona Bottyánban ápol Móki nénivel. Maria és a két csörgői leány Hantoson van. Szalmásy írt, hogy múlt pénteken lehetett legerősebben hallani az ágyúkat. Akkor ők felmentek a padlásra, onnan lehoztak mindent, és becsukták a kis kammerliba [kamrába], amelyik a kisasszony szobája mellett van, és elibe állítottak egy szekrényt. Ma nem jött újság, mert az egész posta Pesten lemaradt. De más újság nincs, mint Belgrád bevétele.

4. Péntek
Sok újság nincs. Mamától nincs levél. A pusztán van 80 ló és nem tudom menynyi ulánus. Ide a házba akartak három tisztet tenni, de Höhné telefonált ma este, hogy úgy látszik nem fognak jönni, mert túl messze van nekik. Délután voltunk Kiskomáromban a pesti szegény gyerekeknek valamit bevásárolni. Minden tele van katonával. Margit néniről egyáltalában nincs hír. Mama írta, hogy Taródházára várják. Nem tudom, mi lesz.

[189] Az 1840-es években épült Batthyány–Zichy-kastély az 1910-es években került a ‘Sennyey család tulajdonába, ma üresen áll.

6. Vasárnap
Tegnap reggel sétáltunk a gyerekekkel és találkoztunk egy csomó ulánussal, két tiszt volt velük. Azok bemutatkoztak, és mondták, hogy nem jön ide senki, hogy a lovakat is már elvitték, mert túl messze van. Kicsit körülgaloppíroztak nekünk, nagyon szép volt nézni. Délután kint voltunk a sebesülteknél. Mikor kint vagyunk, egyszerre megjön egy kocsi és bent ül Mamsi. Persze mi nagyon örültünk. Mama azért jött, mert hallotta Pálék által, ki Lacival beszéltek, hogy itt minden tele van katonával. Erre Nagymama nagyon megijedt és Mama mindjárt eljött. Nagyon gemütlich volt, mi nem is álmodtuk, hogy egy olyan jó esténk lesz. Megbeszéltük Mamsival, hogy most egyelőre itt maradunk, és 15-e tájt eljövünk Taródházára, és ott maradunk Újévig. Aztán majd valószínűleg Mamsi levisz Boldogfalvára Zsuzskónak ápolni, segíteni. De persze ezek csak tervek, ilyen időben nem lehet semmit elhatározni. Mamsi ma 1 órakor sajnos megint elment, mert Papa és Béla bácsi ma mentek Pestre így nem lehet Nagymamát egyedül hagyni. Béla bácsi Zsiga esküvőjére ment, Papa meg haza, ha lehet. Mama azt a hírt hallotta Posztpisiltől, hogy Kassát kiürítették, az újságban nem áll semmi, így talán nem igaz. Szerbiában nagyon haladunk. Lajos bácsitól jött egy kártya, hogy most megint Oroszországba mennek, és hogy most nagy dolgok fognak történni. A német császár most az orosz harctéren van, tehát úgy látszik, lesz valami. Pexi nénitől mostanáig semmi, a mai postával jön valami remélhetőleg, Anti bácsinak nem fog kelleni felmenni.

7. Hétfő
Łódźot bevettük mi és a németek, máshol nincs újság. Szerbiában haladunk és a törökök megverték az angolokat Egyiptomban. Ma reggel itt volt major Dobzensky négy tiszttel és három ordonánccal kérdezte, hogy itt van-e Pexy néni. Károly mondta, hogy nincs, akkor elmentek. Pexy nénitől semmi hír, ezt nem értem. Mamától sincs levél. Az idő ma gyönyörű volt.

8. Kedd
Délután megérkezett Pexy néni és Anti bácsi. Anti bácsi megint visszamegy Szerbiába, az nagyon szomorú, de azt hiszem ott nem olyan nagy a veszély. Most nem tudom, hogy mi lesz velünk.

9. Szerda
Úgy látszik, mi holnapután megyünk Pexy nénivel Taródházára. Mamától ma megint nincs hír. Nagyon aggódom, mert Pexy néni mesélte, hogy megint fájt a gyomra. Ma ebédre itt volt major Dobzensky. Anti bácsi ma éjjel megy vissza Sopronba. Az idő gyönyörű, olyan meleg van, mint áprilisban. Lajos bácsitól kaptam egy kártyát, írja, hogy nagyon jól állunk.

11. Péntek
Pexy néni ma elment, mi még itt maradunk, míg visszajön. Tegnap délután lovagolt Pexy néni Dobzenskyvel. Mamától semmi. A helyzet most unberufen javult, de persze döntésről még szó sincs. A Kárpátokban még mindig folynak a harcok. Csak már jönne hír Mamától.

13. Vasárnap
Mamsitól ma két levél jött, Pexy nénitől egy. Mama írja, hogy kedden jöjjünk Taródházára és hogy valószínűleg velem Pestre fog menni, mert Papsi oda hívta. Pexy néni szerdán jön haza. Anti bácsiról nem tudok semmit. Már nagyon örülök Mamsira.

14. Hétfő
Ma reggel Dobzensky ide hozott nekünk 300 ulánust és a ház előtt eltrappoltatta őket. Gyönyörű szép volt nézni. Mamától nincs hír, tehát holnap megyünk Taródházára, ha nem jön semmi közbe.

16. Szerda, Taródháza
Tegnap délután ide érkeztünk. Az utazás inkább unalmas volt. itt mindenkit jó egészségben találtunk. Papától az a szomorú hír van, hogy nemsokára be fog rukkolni, de úgy látszik, csak itt az országban marad. Adja Isten, hogy úgy legyen. Lajos bácsi jól van. Belgrádot a szerbek megint visszavették. Egyáltalában megint nagyon rosszul állunk, mindenütt hátrálunk.

18. Péntek
Papától egyáltalában nincs hír. Már nagyon aggódunk. Csak nem rukkolt be egészen? Ma egy nagy győzelem áll az újságban. Az oroszok az egész fronton hátrálnak. Beregben bent vannak, de már ott is megkezdték a visszavonulást. Német drednoughtok bombázzák az angol partot. Pexy néniről sem tudunk semmit. A szegény Mur ezredes csak múlt héten ment a harctérre és már elesett négy másik tiszttel. Az rém szomorú. Lajos bácsi jól van, Oroszországban vannak. Csak már jönne Papsitól hír. Ez a hallgatás egész unheimlich kezd lenni. Az idő gyönyörű.

19. Szombat
Papától jött egy sürgöny Pestről, hogy holnap jön. Ez a mostani győzelem úgy látszik döntő. Az oroszok mindenhol futnak. A szerbek azért már Zimonyban vannak.

20. Vasárnap
Papsitól jött sürgöny, hogy nem ma, de holnap jön. Orosz-Lengyelországban kergetjük az oroszokat. Galíciában az offenzívánk megint szerencsésen megakadt. Limanovánál volt egy nagy ütközet, ott a 9-es huszárok nagyon kitüntet-

ték magukat. Ott esett el szegény Mur és sok más. Csak már vége volna ennek az embermészárlásnak. Holnap megyünk mind Szombathelyre.

21. Hétfő
Most jövünk Szombathelyről. Nagyon jól sikerült minden. Pexy nénit láttuk átutazóban. Ő a gyermekeket holnapután Sopronba viszi ünnepekre. Papa csak holnap jön, miért, azt nem tudom. Voltunk egy kórházban. Borzasztó dolgokat látni és hallani. Az egyiknek úgy látszik nagy láza lehetett, mert mindég azt kiabálta: „Zwei Tage und zwei Nächte bis daher im Dreck" [két nap, két éjjel a sárban], és a derekára mutatott. Egy másik szegénynek a felesége és 3 gyermeke Lembergben van, nem tud róluk semmit. Szegény egész kétségbe van esve. És még sok más borzasztóság. Három huszár volt köztük 2 12-es közös és egy 1. honvéd. Forgács Istvánt láttuk Szombathelyen, ki oda menekült. Azt mondja, hogy az állapotok borzasztók, vonat nem jár, ló persze nincs és két hétig igen közel hallották az ágyúkat. Az angolokról és franciákról azt mondja, hogy disznók. Egy bizonyos pontig igaza van. Az új offenzívánk Galíciában, úgy, mint Lengyelországban nagy ellenállásra bukkant és így persze megint Stockau [megakadás]. A szerbek állítólag már Zimonyban, Bunnán és Mitrovicán vannak, hogy igaz-e, azt nem tudom. Mama bevásárolt egy csomó ennivalót és meleg ruhát és küldi a szegény Dankónak, és Jóskának, ki még Kaposváron van, de állítólag nemsokára megy. Anti bácsiról nem tudni semmit, úgy látszik, még egy ideig Sopronban marad. A kórházban nem annyira sebesültek voltak, mint hűltek. Tüdőgyulladásuk volt, soknak a lába le volt fagyva. Egész fekete és nem érzik.

23. Szerda
Papsi tegnap este megérkezett. Azt mondja, hogy azért nem írt, mert nem tudott semmi biztosat. Sok helyen jelentkezett, de azt mondta, hogy sehol sem sikerült. Attól fél, hogy a jövő assentáláskor [sorozáskor] beveszik bakának. Az borzasztó volna. Adja Isten, hogy ne történjen. Pesten most nagy a lelkesedés. Azt mondják ez igazán egy nagy győzelem, az egész orosz front hátrál borzasztó gyorsasággal, állítólag 20 km-t naponta. Hogy miért, azt senki sem tudja. Azt mondják, hogy belső zavarok vannak, és nincs muníció. Papa látta Imrét Pesten. Most automobillal van fent és az ünnepekre hazajött. Papsi mondja, hogy nagyon megkomolyodott, egyáltalában az előnyére megváltozott. Azt úgy is gondoltam. A fout-ja [megjelenése] mégsem rossz. Miki még itt van, borzasztóan viselkedik. A majorjának minden arckifejezését szidás közt levette cinematographon [filmfelvevőn]. Abból borzasztó hecc lett, és Mariette néninek sok bajt okozott. Az újságok szerint elég jól megy. A Felvidéken borzasztó állapotok vannak. Más vonat nem megy, mint egy Pestről Újhelyig. Minden tele van trainnel és szanitécekkel. Az utóbbiak főleg csehek, rém mód viselkednek, betörnek és rabolnak.

Egyáltalában a csehek borzasztóan viselkedtek mindenhol. Papa azt mondja, hogy a legborzasztóbb látványt nyújtanak a szegény menekültek. Főleg lengyel zsidók. Egész verstört [zavart] arcokkal mennek, maguk sem tudják hová. Rettenetes, hogy civilizált világban ilyen horreurok még történhetnek. Holnap jön Toni bácsi.

Ma díszítettük a karácsonyfát, egész szép lett. Délután kint voltunk a vasútnál. Pexy néni és a két gyerek utazott át Sopronba, de alig beszéltünk velük. Az egész nap szakadt az eső.

25. Péntek, karácsony

Tegnap az egész nap a fadíszítéssel voltunk elfoglalva. Lent a csarnokban állt. 4 órakor lett meggyújtva, a béresgyerekek is ott voltak, Lebzeltnit [kis mézeskalács] kaptak, és a végén meg lett nekik engedve a fát leszedni. Mind nekirohantak, egy perc múlva üres volt. Uzsonnára megérkezett Toni bácsi. Fent az ebédlőben voltak a mi cadeauink [ajándékaink] felállítva. Rém sokat kaptunk. Egy vasgyűrűt, ruhára való kelmét, három könyvet Nagymamától. Egy ezüst Schislit [edénykét] és nagyon szép zsebkendőket Mamsitól. Béla bácsitól egy gyönyörű könyvet. Egy antik pendeutifót [nyakláncot] Nagymamától. Toni bácsi nem hozott semmi új hírt. Az oroszok állítólag hátrálnak, és hogy Przemyśl egyik oldala már a mienk volna, de ezt persze csak gondolják. Potiorek hála Istennek el lett téve és Jenő főherceg[190] ment a helyibe. Szegény jó kis Lajos bácsi csak itt lehetett volna, tegnap olyan szomorú volt nélküle. Tegnap jött tőle egy kártya. Jól van és most egyelőre Mierzicán[191] marad. (Egy kis fészek Orosz-Lengyelországban, egész a német határon.)

27. Vasárnap

Toni bácsi tegnap délután elment. Papa ma este megy Pestre valami berukkolás miatt. Mi megyünk Mamával Fülesre,[192] ott hálunk, és holnap megyünk Sopronba, este megint itt leszünk. Az újságban nincs semmi új. Papa valószínűleg valami helyi szolgálati állást fog kapni.

29. Kedd

A kirándulásunk nagyon jól sikerült. Fülesen találtuk Jaqui bácsit is, ki nemrég jött vissza a harctérről. Szegény nagyon sokat szenvedett. Egész Ivangorodnál volt már, az egész visszavonulást végig csinálta. Kétszer volt nagyon nagy tűz-

[190] Habsburg–Tescheni Jenő (1863–1954) osztrák főherceg, a Német Lovagrend nagymestere. 1914. december 27-én kinevezik a balkáni front parancsnokává.

[191] Ma: Myerzice, Lengyelország.

[192] A középkori eredetű fülesi (ma: Nikitsch, Ausztria) Zichy–Meskó-kastélyt a 18. század elején átépítették.

ben. A kardját elgörbítette egy golyó. Most Pápán van a kadernál és ott is marad február 7-ig. Mi egész jól mulattunk a fiúkkal. Mi Fülesen háltunk. Mici néni sokat mesélt sógornéiről. Márta néninél van 45 sebesült, Marika nagyszerűen ápol, egész orvosné és most az is akar lenni. Lenke néni[193] a legjobb ápolónő, nem tudom, milyen kórházban van. Klára néni a belgyógyászatnál van (rákbetegek stb.) azt mondják, hogy az a legborzasztóbb. Az Ella is ápol egy kórházban. Hella csak kötözni jár. Boldog teremtések, hogy tehetnek valamit. Szívesen cserélnék velük. Szegény Mamsit úgy sajnálom, ő is úgy szeretne valamit tenni. Tegnap reggel 11-kor indultunk Fülesről és kocsin mentünk be Sopronba, 1-kor ott voltunk. Mindjárt a kaszárnyába mentünk. Ott találtuk Pexy nénit, Anti bácsit és S. Jancsit. Csekonics Sándort[194] és Margitot[195] Wiltschekékat, épp ebédnél ültek. Akkor mind felmentünk Anti bácsi lakásába, ott találtuk a gyermekeket rém jókedvben. A lakás áll három szobából. Nagyon piszkos minden, de egészen gemütlich. Oda felhozatták nekünk az ebédet, aztán elmentünk az istállóba. Ott Anti bácsi felnyergeltette az egyik lovát és a Reitschulban [lovaglóiskolában] előlovagolt nekünk. Utána elmentünk az udvarokba és megnéztük a gyalogrukkolást, az nagyon szép volt, különösen a sebelsehringen [kivont karddal a fej felett körözni]. Onnan mentünk a magazinokba [raktárakba]. Rém sok meleg ruha van ott felhalmozva. Most elmentünk Csernel alezredesnek[196] egy vizitát csinálni. N[agy]idán voltunk velük együtt. Onnan mentünk Cs[ekonics]. Margithoz. Igazán rém csinos és chic. Ezek után visszamentünk Pexy nénihez uzsonnázni, aztán a vasútra. 8-kor itt voltunk. Én borzasztó náthásan. Sok újságot a harctérről nem hallottunk. Galíciában megint visszavonulunk. Ellenben a németek nagyon közel vannak már Varsóhoz. Az angolok most asszonyezredeket csinálnak; hát nem igen lesz kár azokért a sufragettekért [női polgárjogi harcos]. Menet utaztunk Zichy Ödönnel,[197] ki mint biztos tényt mesélte (valami minisztertől hallotta), hogy január 15-ig meg fognak kezdődni a béketárgyalások, és hogy tavaszig meg lesz a béke. S[omssich]. Jancsi mesélte, hogy állítólag oláh lázadás van, és hogy Temesvárt már kiürítették volna. Ha igaz, akkor borzasztó. De nem hiszem, mert akkor Gábor bácsi csak elment volna már. Lajos bácsitól jött tegnap egy nagyon jókedvű kártya Bibinek. A szegény Hunyadi Madélaine ápolásnál inficiálódott [megfertőződött] és Pesten meghalt.[198] Jancsi bácsi mesélte, hogy ő is

[193] Feltehetően tolnai gróf Festetics Andorné szül. Pejacsevich Lenke (1851–1936).
[194] Dr. zsombolyai és janovai gróf Csekonics Sándor (1872–1952) jogász, politikus, császári és királyi kamarás.
[195] Dr. zsombolyai és janovai gróf Csekonics Sándorné szül. vajai báró Vay Margit (1876–1941).
[196] Feltehetően chernelházi Chernel Gusztáv (1884–1964) alezredes.
[197] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Ödön (1874–1967).
[198] Kéthelyi gróf Hunyady Józsefné szül. gróf Riquet de Caraman-Chimay Mária Magdolna

bent volt a Froreich-féle attaque-ban.[199] Hogy az a szegény ember mennyi kárt tett, az borzasztó. Papáról nem tudunk semmit.

30. Szerda

Papa tegnap este megérkezett. Úgy látszik, csak februárban kell neki berukkolni. Pesten a hangulat most nem olyan jó, mint előbb. Galíciában nagyon visszavonulunk, és állítólag az oroszok most egész erejüket Magyarország ellen akarják küldeni, minthogy fent nem sikerül. Az orosz generalstab fel akarta adni Varsót, de Nikolaj Nikolajevics[200] mikor ezt meghallotta, odajött, megverte és felpofozta őket, és minden kiürítést megtiltott. Ez aztán energikus. Már Renenkampfot[201] is felpofozta a mazuri vereség után. Az oláh lázadásban igazán van valami. Papa beszélt Gábor bácsival és Nopcsa Ferivel.[202] Utóbbi most egy titkos misszióval Bukarestbe megy, és azt mondta, hogy öt-hat nap múlva fog a dolog eldőlni. De momentán még nincs semmi. Sáros megyében akarnak az oroszok betörni. Azt állítják ugyan, hogy veszély nincs, mert kétszázezer katonánk védi a határt. De az oroszok valószínűleg négyszázezren vannak, vagy még többen. Egyáltalán egy ilyen többség ellen verekedni, hozzá egy ilyen rossz vezetéssel őrültség. Csak embermészárlás. Gábor bácsi mesélte, hogy Jenő főherceg alá egy nagyon ügyes embert tettek, és most az egész alsó hadsereg megint nagyon bízik. Ami borzasztó, az hogy a mi train és hidászaink a Felvidéken lopnak, rabolnak, még gyilkolnak is a tisztek jóváhagyásával. Főleg csehek és lengyelek. Zichy Ödön békéjéről szó sincs. Lajos bácsitól jött két kártya 21 és 22-éről. Jól van, mélyebben bement Oroszországba és a hadtáposztályhoz tették át. A szegény Ambrózi Agerli meghalt.[203] Mama és Béla bácsi elmentek a temetésére. Az idő ma nagyon

(1879–1914) 1914. december 26-án hunyt el Budapesten, a Kerepesi-temetőben helyezték örök nyugalomra.

[199] Froreich(-Szabó) Ernő (1855–1914) altábornagy, az 5. honvéd lovashadosztály gorodoki rohamát vezette, amelyben az indokoltnál több katona esett el 1914. augusztus 17–18-án, köztük maga a tábornagy is, máig tisztázatlan körülmények között. Az eset hosszú ideig foglalkoztatta a közvéleményt.

[200] Nyikolaj Nyikolajevics Romanov nagyherceg (1856–1929), III. Sándor orosz cár unokatestvére, az orosz hadsereg főparancsnoka 1914–15-ben.

[201] Pavel Karlovics Rennenkampf (1854–1918) orosz lovassági tábornok, akit már a Mazuri-vereség előtt is megpróbáltak leváltani, de csak a visszavonulás után, 1915 októberében mondott le. 1918. április 1-jén a bolsevikok kivégezték.

[202] Dr. felsőszilvási báró Nopcsa Ferenc (1877–1933) huszárfőhadnagy, paleontológus, albanológus, a Magyar Földtani Intézet igazgatója, az MTA tagja.

[203] Özv. sédeni báró Ambrózy Lajosné szül. monyorókeréki és monoszlói gróf Erdődy Ágota/Agáta Mária Gobertina (1839–1914) 1914. december 28-án halt meg Tanán, ott is helyezték örök nyugalomra.

szép. Én attól félek, hogy a mostani orosz betörés lesz az igazi. Isten óvja a mi szegény Felvidékünket.

31. Csütörtök
Máramarosban és Sárosban nagy harcok folynak. A németek már nagyon közel vannak Varsóhoz. A francia offenzíva megakadt. A déli harctérről nincs semmi. Az idő gyönyörű. Mama és Bibi ma délután elmentek a litániába. Lajos bácsitól jött egy kártya Mamának, karácsony este írta. Azt mondja, hogy csináltak maguknak egy fát. Egy félig összerombolt lengyel faluban vannak, de egy pár nap múlva megint tovább mennek. Szegény csak már itthon lehetne. Az esti újságban jobb hírek vannak. A kárpáti szorosoknál, főleg Uzsoknál visszanyomjuk az oroszokat. A németek már csak 40 km-re vannak Varsótól. Az oroszok már nagyon kívánják a békét, az újságok csak arról beszélnek. Nemcsak ők kívánják a békét. Mit fog az új év hozni? Istenem, csak már vége volna ennek a borzasztó időnek és mind megint együtt lehetnénk a mi szép kicsi Bózsvánkban. Talán az Isten megsegít.

Istennel

1915

Lónyay Mártha
17 éves koromban

Január

1. Péntek, Taródháza
Bibi és a kisasszony a templomban voltak. Az újságok szerint a Kárpátokban jól megy. A német császár elrendelte, hogy ma kell Varsót bevenni. Hindenburg azt felelte: „Ich werde mein möglichtes tun.” [Megteszem a tőlem telhetőt.] Mit is feleljen szegény. Az oroszok nagyon kívánják a békét, mennyire igazuk van. Kíváncsi vagyok, hogy a mai újságok mit fognak hozni.

4. Hétfő
Pexy néni ma 11-kor átutazik a gyermekekkel. Bibi és Anna elmennek vele Ormándra és auf unbestimmte Zeit [bizonytalan ideig] ott maradnak Pexy néninek segíteni gyermekkarácsonyra, stb. Mama és Papa ma délután mennek Pestre ott 2-3 napig maradnak, és onnan, ha lehet, haza. Mama egy hét múlva akar megint itt lenni. Az újságokban nem áll sok, mostanáig támadunk a Kárpátokban. Tegnap óta megint visszavonulunk Uzsoknál. Állítólag Péterváron lázadás van, nem tudni biztosan. Másképpen nincs semmi újság. Nagyon kellemes volt ez a két hét Papsival és Mamsival. Én itt maradok Nagymamánál. Az idő esős és borús, de nincs hideg.

5. Kedd
Az újságokban nincs semmi a Kárpátokról, akkor úgy látszik, rosszul megy. Galíciában (Gorlicénél) előrehaladtunk és Orosz-Lengyelországban egy várost bevettünk. Béla bácsi ma Szombathelyre ment, délben jön vissza. Szalmásynétől jött egy desperált [rosszkedvű] levél, hogy folyton hallják az ágyút, most már két oldalról. Aztán az ezüst, amelyet a pincében elástak, víz alá került. 70 kiöntő vizet kellett kihordani, míg ki tudták szedni az ezüstöt, de szerencsére semmi sem romlott el. Reggeli után írtam fent. Mostanáig olvastam. Nagymamának most fogok zsebkendőt stoppolni.

6. Szerda
Ma van Papsi neve napja. Az idő szép. Semmi különös nem történt. Sokat olvasok Nagymamával. Ha a szobámban vagyok, akkor stoppolok vagy rendezek. Beregben, Ungban és Máramarosban bent vannak az oroszok, de állítólag nem mélyen. Duklánál megállították őket. A többi harctereken nincs változás.

7. Csütörtök
Tegnap az esti postával jött egy sürgöny Mamsitól, hogy este jön. A 8 óraival megérkezett, szomorú hírekkel. Mindenki lebeszélte, hogy felmenjen, így Papa ment egyedül. Az oroszok állítólag nagyon mélyen bent vannak az országban és állítólag nagy erővel. A környékről már mindenki mindenét elvitte. Papa az ezüstöt, és minden más értékesebb dolgot el fog hozni Pestre. A hangulat Pesten nagyon nyomott. Senki sem akar már a háborúra gondolni is. Egyszóval nagyon szomorú. A legújabb vicc Pesten: „Miért jöttek az oroszok Ökörmezőre? Mert azt hitték, hogy az osztrák Generalstabot ott fogják találni."

8. Péntek
Az újságokban kissé jobb hírek vannak. Ungban hátrálnak az oroszok. Varsónál meg közös erővel előre megyünk. Ma este jön valószínűleg Pexy néni és Bibi, de nem biztos.

10. Vasárnap
Pénteken délután megjött Pexy néni egyedül. Lázasan és náthásan. Sok újat nem mesélt. Főleg a limanovai ütközetről beszélt. Anti bácsi egyelőre Sopronban marad. Pexy néni tegnap délután ment tovább Sopronba. Béla bácsi Pestre ment fogai végett és Gábor bácsival akar ma találkozni. Papától nincs hír. A Kárpátokban állítólag jobban megy. Zborón, Mezőlaborcon és Uzsokon túl kergették az oroszokat. A Vereckei szoros állítólag a mienk. Máshol nincs újság. Bibi holnap jön.

12. Kedd
Tegnap délután voltam mamával Tanán.[204] Ott volt Ma fille, Ambrózy István,[205] felesége[206] és két gyermeke.[207] A leány 19 éves és egész kedves. Bibi délután jött, semmi újat nem mesélt. A helyzet változatlan a Kárpátokban, úgy látszik megállítottuk őket. Papsi írja, hogy csak nagyon ritkán és nagyon messze hallani az ágyúzást. Zsuzskó írt ma, hogy Gábor bácsi most otthon van és 16-án utazik megint le. Zsuzskó vele jönne Pestig és ott találkozna velünk, és levinne engemet Boldogfalvára. Hát nem tudom, hogy mi lesz. Nagymama és Mama közt volt egy konferencia. És Nagymama, ki egyáltalában az ápolás ellen van, egé-

[204] Ma: Tanakajd (Vas m.).
[205] Dr. sédeni és remetei, walli és sonnenthurmi gróf Ambrózy–Migazzi István Gobert (1869–1933) tartalékos huszárkapitány, a politikatudományok doktora, jogász, botanikus, a malonyai és a jeli arborétum létrehozója.
[206] Walli és sonnenthurmi gróf Migazzi Eugénia Melánia Antónia (1867–1945).
[207] Sédeni és remetei, walli és sonnenthurmi gróf Ambrózy–Migazzi Ágota/Agáta Gobertina (1895–1978), később zabolai gróf Mikes Zsigmond felesége, valamint öccse, gróf Ambrózy Lajos Gobert (1897–1925).

szen lebeszélte Mamát, hogy lemenjek. Pedig már úgy örültem. Az egész télen át mindenki dolgozik és tesz valamit. Én is úgy szerettem volna. Nagyon rossz lett volna nekem Mama nélkül lenni. De legalább ápoltam volna. Ez az én fő kívánságom. És most olyan jó alkalom lett volna. Gábor bácsi biztos nem hagyná ott Zsuzskót, ha az oláhok veszedelmesek volnának.

13. Szerda
Tegnap délután nagyon desapointè [elkeseredett] voltam és azért írtam olyan aufgeregten. Nem volt szép tőlem, belátom. Szegény Mamsi egész este olyan zerrissen [zaklatott] volt, nem tudta mit csináljon. Az újságban elég jó hírek vannak. Egy pár kozák ezred Romániába behatolt és ott egy kisebb összetűzés volt a románokkal. Az jó volna, csak összekapnának. Dukla, Lupcowi szorosok[208] a mieink. Béla bácsi Pesten van, nem tudom, mikor jön vissza.

14. Csütörtök
Ma van az orosz Újév. Egy olyan rumeur [pletyka] volt elterjedve, hogy az orosz katonák csak az újévükig akarnak harcolni, és hogy akkor megadják magukat. Szép volna, de azt hiszem nem igaz. Majd meglátjuk holnap. Berchtoldot[209] eltették és most Burián[210] helyette a külügyminiszter. Nem tudni miért. Valószínűleg összekapott a királlyal vagy Tiszával. Ungban hátrálnak az oroszok. Állítólag visszahívták a kozák ezredeket az ország belsejébe, hogy ott a revolúciókat csillapítsák. Nem tudom, hogy igaz-e.

16. Szombat
Tegnap voltam Mamával Apátiban, Széchényi Rezső[211] lakik ott. Nagyon szép établissement [birtok]. A felesége[212] volt otthon, aztán Rudi felesége született Lipt[h]ay Zsófi.[213] Nagyon csinos és kedves. Rudi gr. fönt van Kassán. Aztán még egy fiatal osztrák asszony, kinek férje a 11-eseknél van Szombathelyen. Visszajövet találkoztunk Béla bácsival. Nem mesélt semmi újat. Azt mondják, hogy az oroszok most Bukovinából akarnak betörni, és Erdélyen át Szerbiával összeköttetésbe lépni. Ma reggel jött egy sürgöny Zsuzskótól, hogy én mikor jövök? Csak mehetnék! Holnap jön László bácsi és Thilda.

---

[208] Palota (ma Palota, Szlovákia) és Lupków (Lengyelország) közötti vasúti átkelőhely volt.
[209] Leopold von Berchtold gróf (1863–1942), 1912 és 1915 között az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminisztere.
[210] Rajeczi gróf Burián István (1851–1922), 1915–16-ban az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminisztere.
[211] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Rudolf (1862–1928).
[212] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Rudolfné szül. gróf Herberstein Mária (1867–1945).
[213] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Rudolfné szül. kisfaludi és lubellei báró Lipthay Zsófia (1893–1973), később kászoni báró Bornemisza Lipót felesége.

17. Vasárnap
Ma jött három levél Papától. Jól van, ágyút nem hallanak, csak Bátyúban hallani Uzsok felől az ágyúzást. Bukovinában előre haladnak az oroszok, de még nem lépték át a magyar határt. Papa küldött egy csomó dolgot Bózsváról, ruhát, porcelánt, kottákat stb. Az idő gyönyörű, egész meleg, és a levelek kezdenek kibújni. Lajos bácsitól csak tegnapelőtt jött kártya, még Lengyelországban van, de azt hiszi, hogy a Kárpátokba kerül. Azt mondja, hogy az idő borzasztó, és a szolgálat nagyon fárasztó. Szegény kicsi Mamsi úgy szeretne hazamenni, úgy érzem.

18. Hétfő
Tegnap délután megjött László bácsi és Thilda. Ők sem meséltek semmit, hisz most senki sem tud valamit. Mind a ketten nagyon vérengzők, és mindenkit küldenének a halálba. Többek közt Zsigát. A harctérről nem tudunk semmit. Uzsoknál minden nap felmegy egy páncélvonat, kicsit meg gépfegyverezi őket, aztán megint visszajön. Lajos bácsi írt 14-éről, be lett a kolera ellen oltva, másképpen jól van. Hellától kaptam megint egy kártyát, igazán kedves tőle, hogy annyit ír. Anyja meghűlt az ápolásnál és bronchitist kapott. Imre Pesten van, mert autóját összetörték, és reparáltatja. Eszterházy Pál (a vastag) Pesten volt egy időre, de most megint felmegy. Hella azt írja, hogy minálunk csend van.

19. Kedd
Lajos bácsitól jött két kártya. A Viola [Wisłok] mellett van, 10-én volt schrapnelltűzben. Mariette néni írt, hogy Imre autója elromlott, és hogy ő most megint visszament az ezredhez. A huszárok most gyalog mennek, a kard a lovon marad, revolvereik pedig akkor, mikor kellene, sohasem sülnek el. Majdnem a biztos halál. Azon kívül azt mondják, hogy a kolera megint kezdődik, és méteres hó van Galíciában. Abban éjjel nappal feküdni Isten óvja! Béla bácsinak 28-án lent kell lenni Boldogfalván valami pör miatt. Most arról van szó, hogy engemet levigyen. Nem tudom, mi lesz. Ma erősen fúj a szél és hideg van. Szegény Mamsi nem tudja, hogy mit csináljon Boldogfalva miatt.

21. Csütörtök
László bácsi és Thilda tegnap délben elmentek. Ma jött egy levél Papsitól. Kassán volt, és ott a katonák mesélték neki, hogy az oroszok főereje most ellenünk jön és a legnagyobb betörés Duklánál lesz. Három német korus és a Dankl-hadsereg egy része már a határunkon van. Úgy látszik, hogy most nagyobb dolgok fognak történni. Bukovinában visszavetettük az oroszokat. Most el lett határozva, hogy én nem megyek Béla bácsival Boldogfalvára. Túl unsicher [bizonytalan], majd később Papával. Lajos bácsitól kaptam egy kártyát. Tercsi írt ma Mamának, hogy Pexy néni beteg volt Ormándon, most már jobban van és láztalan, így Mama elmegy holnap meglátogatni. Nem értem, hogy Pexy néni nem írt

semmit nekünk. Ma havazott egy keveset, de az idő kellemes. A francia harctérről nincs semmi új, az újságok még mindig a két hét előtti Svissoni győzelmet robachírozzák [ismételgetik].

22. Péntek
Mama Ormándra ment. Az egész délelőtt havazott. A harctérről semmi új. Két német Zeppelin átröpült Angliába,[214] és ott egy csomó bombát dobott és meg is ölt egy pár embert. Ezt igazán nem tudom szépnek találni, szegény ártatlan emberek sokszor asszonyok és gyerekek lesznek ezekkel a bombákkal megölve, hogy ez mire jó, azt nem tudom.

24. Vasárnap
Mama és Pexy néni holnap délután jönnek. Az egész éjjel esett az eső, most nagy a pancs. A jakobáni ütközet óta nem történt semmi nevezetes a harctereken. Papától jött két levél, de már régiek lehetnek.

26. Kedd
Mama és Pexy néni tegnap délután megjöttek. Pexy néni nagyon rosszul néz ki, de másképpen jól van, ma délután megy tovább Sopronba. Béla bácsi is ma megy Erdélybe, de sajnos nélkülem. Papsi sürgönyzött, hogy ma este jön. A harctérről nincs semmi újság. Bukovinában visszaszorítottuk őket és Kirlibaba falut visszavettük. Egy csomó Zeppelin ment megint Angliába. Egy ütközet volt az Északi-tengeren, egy német és egy pár angol hajó elsüllyedt.

29. Péntek
Papsi kedden este megjött nagyszerű hírekkel. A mi határunkon van 500.000 ember, részint német, részint miénk. Bózsván minden rendben van, két hétig nem hallottak ágyút; csak aznap, mikor Papa elutazott, volt erős ágyúzás, de akkor már nem ijedt meg senki. Inkább örültek, mert azt mondták, hogy most dobják ki az oroszokat. Ez hála Istennek sikerült nekik, mert az Uzsoki-szoros már a mienk. Papa Pesten beszélt sok emberrel, kik azt mondták, hogy nagyon jól állunk. Andrássy Sándorral utazott, ki mondta, hogy Imre Kassán van.
Béla bácsi szerdán este visszajött, mert kisült, hogy nem Dévára, de Vasvárra kell neki menni, szerencse, hogy nem voltam vele. Tegnap rém erősen havazott, ma süt a nap, fagyva van és gyönyörű az idő. Kisasszonnyal voltunk ma reggel a postán. Pisil úrnál van ma nagy vadászat, Papa is kint van.

[214] Ferdinand von Zeppelin grófról elnevezett német léghajótípus, melyből az első világháború alatt 87 darabot építettek katonai használatra. 1915. január 19-én történt az első támadás Nagy-Britannia ellen: két Zeppelin dobott bombát Sheringhamre, Thornhamra és Brancasterre. Az év folyamán az angol fővárost is még többször érte Zeppelin-támadás.

Február

2. Kedd
Múlt vasárnap ebédre itt volt Ambrózy István, felesége és leánya, uzsonna utánig maradtak. Igen kedves leány, 19 éves, de nagyon csúnya. Papsi tegnap reggel hazautazott. Mamsi és Bibi tegnap reggel Bécsbe mentek Nagymama számláit kifizetni és ma este jönnek vissza. Az idő napos, de hideg. Lajos bácsiról jó hírek vannak, előléptették főhadnagynak. A kárpáti szorosok mind birtokunkban vannak, és Lajos bácsi írja, hogy fent is jól megy.

3. Szerda
Mama és Bibi tegnap este megjöttek, nagyon élvezték séjourjukat [útjukat]. Lolly mesélte nekik, hogy Frigyes főherceg írta: Nikolai Nikolajevics megint szokás szerint pofon ütötte egyik tisztjét, és az rálőtt, állítólag Nikolai most haldoklik. Az igazán jó volna. Nem szép kívánni, de inkább ő haljon meg, mint ez a sok ártatlan ember.
Száraz, hideg idő van. Hordják a jeget.

4. Csütörtök
Semmi különös hír nincs. Német untersee Bootok [tengeralattjárók] elsüllyesztettek egy csomó angol hajót. Lajos bácsi írt több kártyát, nagy ágyúharcok vannak és erősen nyomjuk az oroszt. A Kárpátokban nagyobb esemény nincs. Hideg, napos idő van. Minden délelőtt olvasok Nagymamának. Most *Christománus naplóját*[215] a királynéról, nagyon poétikus. Az egész délután festettem. Most lesz uzsonna, aztán jön a posta. Utána a többiek bridgeznek és én olvasok. Ebéd után tanulok Bibivel francia és angol történelmet, fizikát, minerológiát és kémiát. Így nagyon gyorsan múlnak a napok. Mentől gyorsabban múlnak, annál jobb, olyan borzasztó ez a háború.

5. Péntek
Pexy néni ma átutazott. Kint voltunk az állomáson. Hétfőn utazik vissza és akkor valószínűleg Laya ide jön. Toni bácsi írta, hogy szegény Fiáth Lala[216] elesett. Mici néni írt Pápáról, hogy Jaqui bácsi nemsokára megint felmegy és Rezső jövő hónapban berukkol. Zsuzskó írt nekem, hogy február vége felé Gábor bácsi ide

[215] Constantin Christomanosz (Konsztandínosz Hrisztománosz) (1867–1911) görög történész, drámaíró, 1891 és 1894 között Erzsébet királyné felolvasója. Már a királyné halála után, 1898 decemberében jelentette meg *Tagebuchblätter* címen erről az időszakról szóló visszaemlékezéseit. Magyar kiadása: Kontantinos Christomanos, *Naplójegyzetek Erzsébet királyné görög felolvasójától*, Szépmíves Könyvek, 2019.
[216] Eörményesi és karánsebesi báró Fiáth László (1882–1915) Mérfalva mellett halt hősi halált 1915. január 31-én.

készül jönni és akkor ő is vele jönne. Az nagyon jó volna. Mindig remélem, hogy akkor visszamehetek vele. Az oroszok mindenütt hátrálnak. Tarnówot feladták. Dukla előtt van most főerejük. A kárpáti harcok nagy nehézséggel járnak, mert méteres a hó. Az oroszok Przemyślt ki akarják éheztetni, de azt hiszem, hogy a várnak van még elég eledele 1-2 hónapra, és addig adja Isten, hogy felszabadítsuk őket. Az újság szerint Przemyślben 29 fok hideg van. A német tengeralattjárók blokkírozták Angliát. Most ott persze nagy az ijedelem. Az idő szép, de hideg, Papától meg nincs hír.

6. Szombat
Papától jött egy levél. Az oroszok nagy erőkkel törtek be Laborcnál, Nagymihályt kiüresítették. Papa azt mondja, hogy míg az oroszok Nagymihályt be nem vették, ott marad, akkor majd eljön, és háznépből is elvisz mindenkit, aki jönni akar. Gábor bácsi írt, hogy ő most repül és bombákat dobál Belgrádra. Az borzasztó. Ma utálatos idő van.

7. Vasárnap
Mamával voltunk gyalog a templomban. A német tengeralattjárók teljesen blokkírozva tartják Angliát, hogy mi lesz még ebből, nem tudom. Az újságban nagyszerű hírek vannak a Kárpátokról, mindenütt offenzívába mentünk át és Sambor és Stryj felé törünk előre. Azt kezdjük remélni, hogy a hír Nagymihály kiürítéséről csak újhelyi tratsch. Most várjuk Kinsky Zdenkót[217] és fiát[218] kik a délutánra ausagolták magukat. Az újságok tele vannak a növekedő drágaságokkal. Azt mondják, hogy egy idő múlva nem lesz több liszt, sem kenyér, sem tea, rizs, lencse. Aztán petróleum is fogytán van. Egyszóval jól nézünk ki. Holnap délután jön Laya.

9. Kedd
Vasárnap Zdenko egyedül jött. Tegnap délután átutazott Pexy néni és Laci. Laya kiszáll, jól néz ki. Ma reggel megérkezett Thassy. Az újságokban elég jó hírek vannak. Bukovinában visszavonulnak az oroszok, Kimpulungot bevettük.

11. Csütörtök
Papsitól jött több levél. A személyforgalmat mifelénk megint beszüntették két hétre. Laborcnál megint erősen betörtek, sok katona van a környéken. Az újságok szerint Bukovinában erősen megyünk előre, a Kárpátokban áll a harc. Az angol blokád tart. Layáék 13-ig itt maradnak. Az idő csúnya és nedves.

[217] Wchynitzi és tettaui gróf Kinský Zdenko (1844–1932).
[218] Wchynitzi és tettaui gróf Kinský Zdenko Radslav (1896–1975).

12. Péntek
Papa sürgönyözött, hogy a vasúti forgalom megint helyre áll és hogy Mama jöjjön. Tehát Mama holnap este megy. Én jövő héten megyek Annával Pestre Mama elejbe fogaim miatt.

14. Vasárnap
Tegnap reggel ment el Laya és Jenő. Mama este ment. Csütörtökön megyek elejbé Annával. Holnap jön Pexy néni. Az idő egész tavaszi. A Mazuri tavaknál megint megverték az oroszokat. Bukovinában és a Kárpátokban előbbre haladunk.

15. Hétfő
Mamától jött két sürgöny. Pesten tegnap reggel lekésett, és így csak nem megy tovább Bózsvára. Úgy látszik Gábor bácsit látta Pesten, mert sürgönyzi, hogy én egyelőre ne jöjjek Pestre, mert Gábor bácsi és Papa pénteken ide jönnek. Most várjuk Pexy nénit. Az idő gyönyörű. A harcterekről jó hírek vannak, mindenütt előre haladunk, és a duklai szorost kivéve a többi mind birtokunkban van. Már nagyon örülök a jó Pexy nénire, úgy szeretem. Igazán angyali jó, és velünk mindég olyan rém kedves, sohasem lehetünk neki elég hálásak mindazért, amit értünk tett.

16. Kedd
Mamától jött egy kártya, hogy Toni bácsit látta Pesten, Almásy Dénesékkel dejeunirozott és délután Mariette nénivel volt a kórházban. Pénteken jönnek Papával ide. Gábor bácsi is írt, hogy ő is jön pénteken. Talán Zsuzskóval. Pexy néni ittléte nagyon gemütlich volt ma 11-kor ment el és szombaton szándékszik viszszajönni. Az idő szép. A harctérről jó hírek vannak, csupa előnyomulás.

18. Csütörtök
Mama sürgönyzött tegnap, hogy jól érkezett haza. Azóta nincs hír. Ma kezdődik az igazi angol blokád, mostanáig úgy látszik még nem volt komoly. Galíciában bevettük Vadvornát[219] és a németek Lengyelországban Płockot. Más újság nincs.

19. Péntek
Mamáéktól nincs hír, pedig ma kellene megjönniük. Pexy néni ma éjjel itt átutazott, és egy kártyát kiadott, melyben írja, hogy Anti bácsitól tegnap jött egy sürgöny. „Parancs jött, gyere első vonattal”. Eszerint megint felmegy szegény Pexy néni. A 9-esek most Ungban vannak. A harctérről jó hírek vannak. Bevettük Kolomeát és Csernovitzot. Kíváncsi vagyok, hogy Mama milyen híreket fog hozni. Az idő tavaszi, de szeles.

[219] Ma: Nadvirna város, Ukrajna.

20. Szombat
Mamsi egyedül jött. Gábor bácsinak torokgyulladása van, és Papa Pestről megint hazament. Mama mondja, hogy minálunk minden a legnagyobb rendben van, ágyút nem hallani. Zsuzskótól jött egy levél, hogy hétfőn Pestre jön, hogy jöjjön innen is valaki, és engem magával visz. Jó volna, csak Nagymama semmi áron nem akarja.

21. Vasárnap
Tegnap este megjött Pexy néni és Anti bácsi, ma délben megint tovább mentek. Anti bácsi szerdán megy le Szerbiába, az borzasztó. Mi holnap megyünk Pestre. A Kárpátokban most óriási harcok folynak, mindkét fél offenzívában van.

23. Kedd, Budapest
Tegnap este megérkeztünk. Gábor bácsi és Zsuzskó még nincsenek itt. Szakad az eső. Most megyünk a fogorvoshoz. A kárpáti harcok még folynak, de úgy látszik a mi javunkra. Már egész közel vagyunk Stanislauhoz.

25. Csütörtök
Kedden ebédeltünk Béla és Toni bácsikkal, Józsival és Almásy Dénessel, később jött Denise. Rém csúnya. Az egész délutánt Marikánál töltöttem, nagyon gemütlich volt. Megmutatta az egész kórházukat, nagyon szép. Hét óráig maradtam vele, sokat diskuráltunk. Este a Casinóban ettünk Kállay Ella nénivel és Nopcsa Ferivel. Ott volt még Sennyey Mária[220] és Feri,[221] utóbbi uniformisban, rémségesen nézett ki. Aztán ott volt Szapáry Lajos[222] és felesége,[223] az rém hercig, és egy csomó Fiáth. Ily nagyon en beauté [szép]. Tegnap egész reggel fogorvos. Ebéd Mártha néni, Marika, Vay Ádi és Haupt-Stummer Gertrud[224] a Casinóban. Ott volt megint Almásy Dénes és két leány, Toni bácsi és a Szapáryak. Délután voltunk Földváry Mädinél,[225] és onnan mentem Hellához teára. Ott volt Jaqui is. Mesélte, hogy Irma lázas, és nagyon aufgeregtek voltak mind. 7-ig maradtam. Hella sokat mesélt a tavalyi világba járásról és ellátott jó tanácsokkal. Olyan kedves leány. Jaqui visszahozott autóján. Itt találtam Csáky Gugut és Erzsébetet. Aztán mentünk a Casinóba. Ott volt Toni bácsi, Nopcsa Feri, Fiáthék és Weiss

[220] Kissennyei gróf ‘Sennyey Mária (1894–1949).
[221] Kissennyei gróf ‘Sennyey Ferenc (1895–1944).
[222] Dr. muraszombati, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry Lajos (1886–1965) politikus, Baranya, Somogy vármegye és Pécs város főispánja 1931 és 1935 között.
[223] Gróf Szapáry Lajosné szül. galánthai gróf Esterházy Mária Anna (1894–1980).
[224] Tavarnoki és buchenrodi báró Haupt-Stummer Gertrúd (1886–1979), később Nessner Ödön aradi orvos felesége.
[225] Körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Károlyné szül. bernáthfalvi és földvári Földváry Valéria (1872–1964), az V. kerületi Bálvány (ma: Október 6.) utca 5. szám alatt lakott.

Jenőt[226] is láttam messziről. Hella mesélte, hogy Imre most a lövészárkokban van, itt volt karácsonyra, apja elvitte engedély nélkül, nagy baj lett belőle, és ha nem viselkedett volna előbb olyan jól, hát agyonlőtték volna. Igazán nem értem, hogy Sándor p. arra nem gondolt. Most szegény ördög ülhet a lövészárokban. Mártha néni azt állítja, hogy Lajos bácsi kapott egy kitüntetést, mi még nem olvastuk sehol. Gábor bácsi holnap reggel jön, mi este megyünk.

Ma [ebéd] Almásy Dénessel és Woracziczkyékkal,[227] Toni bácsi is ott volt. Ebéd után kimentünk Flóra nénihez, ott volt Lónyay Zsiga[228] avval rém mód kedveskedtem, hogy jóvátegyem a két év előtti gorombaságomat. Mama azt mondja, hogy úgy nekimentem, hogy most azt fogja hinni, hogy tökéletesen bele vagyok gabalyodva. Onnan mentünk Mariette nénihez, Sándor p. is ott volt. Mariette néni adott nekem egy képet a fiúktól. Onnan mentünk Vajnához, és az Angol királynéba, hol Marika várt rám és együtt mentünk S[ennyey?] Klárához teára. Ott volt Hertelendy Lilly[229] és Radvánszky Dóra.[230] Utóbbi nagyon csinos. Később Ferike is odajött. Nagyon jól mulattam. Marika elment Ginihez vacsorázni. Irma nagyon rosszul van. Trombózist kapott. Vacsoráztunk Ella nénivel, Nopcsa Feri és Toni bácsi is velünk voltak. Azon kívül az összes Fiáth és Szapáryak is ott voltak.

27. Szombat, Taródháza

Tegnap reggel megjött Pesten Gábor bácsi és Zsuzskó. Gábor bácsi nagyon roszszul néz ki. Egy krónikus torokbaja van és most kétheti szabadságot fog kérni, hogy kúrálja magát. A Casinóban ettünk velük és Toni bácsival és Bethlen Margittal. Utána mindjárt elutaztunk és semmi különös esemény nélkül megérkeztünk ide. Itt volt Pexy néni, ki ma Wienbe ment. Anti bácsi már lent van. Most jött egy levél Papsikától és küldött nekünk pâqueretteket [százszorszép], a ház előtt szedte, milyen szép lehet most otthon.

28. Vasárnap

Ma utálatos hideg van, az ötórai vonattal várjuk Józsit és Terézt. A harcterekről nincs semmi új.

---

[226] Horstensteini báró Weiss Jenő (1891–1944).

[227] Pabieniczi gróf Woracziczky Jánosné szül. belasi gróf Khuen Szabina Alexia (1863–1942) és gyermekei, Olivér és Károly.

[228] Nagylónyai és vásárosnaményi Lónyay Zsigmond (1888–1950).

[229] Hertelendi és vidornyalaki Hertelendy Eleonóra (1897–1985), hajadon maradt.

[230] Radványi és sajókazai báró Radvánszky Teodóra (1896–1978), később kuhnenfeldi báró Kuhn Béla, majd bebenburgi báró Karg Antal felesége.

Március

1. Hétfő
Józsi és Teréz ma 11-kor elutaztak. A Kárpátokban az oroszok most rém sok erősítést hoztak. A Dardanellákat 40 orosz hajó bombázza.

3. Szerda
Pexy néni tegnap este megjött, ma elment Bibivel, én egy pár nap múlva utánuk megyek. Tegnap jött egy kártya Lajos bácsitól, 26-án írta, azt mondja, mindenhol jól állunk. Az újságokban nincs semmi. Az idő szép, de hűvös. Papsi küldött nekünk tegnap cukerlikat és írja, hogy minálunk is csúnya az idő, neki sok dolga van az új adóval. Azt mondja, hogy Kassán a censura rém szigorú, minden levél fel lesz bontva, és ha csak egy szó nem tetszik, el lesz dobva.

5. Péntek
Most 37-től 42-ig lesznek az emberek behívva, nagyon félünk Papsi miatt. Adja Isten, hogy ne vegyék be. Mindenhol borzasztó csaták vannak, főleg a Kárpátokban.

7. Vasárnap
Ma jött egy levél Papsitól, a sorozás április elején lesz, azelőtt még eljön. Otthon szép az idő, de hideg van. Sok ember volt most Bózsván, szolgabíró, doktorok, katonák, és most jön valami miniszteri alak az adó miatt. Úgy vélem, ezek majd szereznek Papának egy jó helyet. A két vak lovat és Buksit Papa eladta. A Kárpátokban most szünetelnek a harcok, mert sok a hó. Lajos bácsi is írt 2-áról, hogy sok hó van. Most az angol és francia hajók nagyon bombázzák a Dardanellákat, de úgy látszik nem nagy sikerrel. A mi hajóink széjjellőtték Antivárit.[231] Titi minden nap ír, semmi különös nem történik náluk. A sebesülteket kötözik minden nap, azt mondja, hogy az egyik sebe nagyon csúnya. Én minden reggel zongorázok, amit nagyon élvezek. Aztán olvasunk Nagymamával. Délután festek, este olvasok. Nagyon gemütlich itt, olyan jó Mamsival lenni.

9. Kedd
Tegnap írt Toni bácsi, hogy Gábor bácsi egy orroperáción ment keresztül és most a Pajor-szanatóriumban[232] fekszik. Béla bácsi ma ment fel Pestre, onnan fog sürgönyözni, ha Gábor bácsi rosszul van, úgy Mama és Nagymama szintén Pestre mennek. Az idő hideg és szeles. Papsitól jött ma két nagyon elkésett levél, azt

[231] Ma: Bar (Montenegró).
[232] 1908-ban Hültl Dezső tervei szerint épült fel a VIII. kerületi Vas utca 17-ben a Pajor Szanatórium és Vízgyógyintézet. Az államosítás után kórházként működött, jelenleg a Semmelweiss Egyetem Egészségtudományi Karának otthona.

írja, hogy minálunk nem hallani többet az ágyút és az emberek kezdenek megnyugodni. Papsi valószínűleg a hét végén jön ide. Most megint borzasztó harcok kezdődtek Bukovinában, Galíciában, a Kárpátokban és Dél-Lengyelországban. A Dardanellákat bombázzák, de úgy látszik siker nélkül. A japánok és kínaiak is összekapnak, és úgy látszik, Amerika beleavatkozik.

10. Szerda
Borzasztó hideg szél fúj. Gábor bácsitól jött egy levél, hogy négyheti szabadságot kapott. Az operáció nem súlyos, és hogy március végén ide fog jönni. Béla bácsitól nem jött még hír. Az oroszokat a lupkovi szorosnál megvertük. Más újság nincs. Papsitól sem tudunk semmit. Pexy néni írt, hogy holnap valószínűleg eljön Bibivel, de azóta megkapta Nagymama levelét, amelyben leírja az egész Gábor bácsi esetet, most nem tudom, mi lesz.

11. Csütörtök
Ellának láza van, még nem tudjuk mi lesz belőle, adja Isten, hogy semmi komoly. Tegnap sürgönyzött Béla bácsi, hogy Gábor bácsi jól van és Béla bácsi pénteken érkezik. Ma jött Papától sürgöny, hogy szintén holnap érkezik. Pexy néni írt, hogy ők most nem jöhetnek, mert Elluci elrontotta a gyomrát és láza van. Ma megint az egész nap erős szél fújt. A németek elsüllyesztettek 3 angol hajót és a legnagyobb angol drednoughtot megrongálták.

13. Szombat
Ella tegnap háromszor okádott, de ma hála Istennek már jól van, fent is volt. Béla bácsi tegnap este megjött, Papa csak ma este jön. Béla bácsi látta Papát Pesten, 18-án kell jelentkeznie és akkor a bakákhoz vennék be, az borzasztó volna, ha legalább valamely huszárezredhez mehetne, az kevésbé veszélyes. Tegnap délután itt volt Ambrózy István és felesége. Pesten már nagyon szűken megy minden, rém drága és alig kapni. Azt mondják, hogy a mi vidékünkön kezdődik az éhínség. Mindenhol borzasztó harcok folynak. Semmi kilátás, hogy nemsokára vége legyen. Az kétségbeejtő.

14. Vasárnap
Papsi tegnap este megérkezett. Berukkolása még bizonytalan, mint minden a mai világban, nem tudni hol és mikor. Péter bá Bózsván volt 5 napi szabadságra, jó megy a dolga, ők 200-an őrzenek egy negyvenkettes német ágyút, melynek neve „Moritz”. A Kárpátokban három ilyen Moritz van és több 30 és 1/2-es mitőlünk. A helyzet általában jó, de borzasztó csaták vannak, 25-30 fok hideg van a Kárpátokban, 1 méteres hóban lefagy kezük-lábuk, utálatos kegyetlenség ez az egész és nem akar véget venni. Imre Duklánál van, ott folynak most a legnagyobb harcok. A Dardanellák ostromát abbahagyták. Olaszországgal úgy látszik

kibékülünk, de azt beszélik, hogy Triesztet odaadjuk nekik, az nekem egészen mindegy. Hogy mikor megyünk haza azt nem tudom, pedig már jó volna. Ma elment Anna Bibiért mivel Papa csak három napra van itt, hogy legalább lássa már úgyis másfél hónapja nem láttuk. Ella hála Istennek egészen jól van. Az idő meleg és száraz.

17. Szerda
Bibi és Pexy néni hétfőn délután megérkeztek. Tegnap délután elment Papa és Mama. Előbbi haza és utána Kassára sorozásra. Utóbbi pedig Pestre, Gábor bácsit látni. Pexy néni bekísérte őket Szombathelyre, mert Wenckheim Károllyal akart beszélni, este visszajött. Ma reggel elment Pexy néni, Bibi és Schneider Anna Ormándra. Holnap este várjuk Mamát és Toni bácsit. Olyan gemütlich és jó volt ez a pár nap Papsival és Bibivel, csak már vége volna a háborúnak és megint együtt lehetnénk Bózsván. A Kárpátokban nagy harcok folynak, különösen Uzsok körül. A déli harctéren csend van, és azt mondják még sokáig lesz, mert a folyók kiáradtak és Szerbiában borzasztóan dühöng a flecktiphus [flekktífusz]. Az idő szép meleg.

19. Péntek
Tegnap este megjött Mamsi és Toni bácsi. Papsi csak ma megy haza, mert a sorozás 29-én lesz. Sok újságot nem tudok. Azt mondják, hogy a helyzet általában jó. Mindenütt folynak a harcok.

22. Hétfő
Tegnap délben ment el Toni bácsi Ormándra. Bibi minden nap ír, most a kis pónin kezd el lovagolni, azt talán élvezni fogja. Tegnap voltam Mamával és Béla bácsival Tanán. Nagyon jól mulattam. Agáti igen kedves leány. Az oroszok elfoglalták Mammelt. A Przemyśli helyőrség egy kirohanást tett a várból, de úgy látszik vissza lettek verve. Másképpen a helyzet változatlan.

23. Kedd
Przemyśl elesett! Höfer jelentés szerint: „Négy hónapi körülzárás és hősies ellenállás után Przemyśl március 22-én becsületben elesett.” Tehát igaz, nem fér kétség hozzá. Borzasztó egy csapás. Nem tudom most mi lesz. Szegények egészen ki lettek éhezve. Most aztán nekünk jön az egész nagy sereg, mely Przemyśl körül állt, hogy azt felfogjuk-e, megtartani tudni az nem valószínű. Ma jött Papától egy levél, egy generálissal utazott és az magához fogja venni, mint ordonánc. Az bizony jó volna. Azt mondja, hogy nagyon kedves ember, előbb a Generalstábnál volt, de azért egy cseppet sem szamár és nagyon jó vicceket mond. Adja Isten, hogy oda kerüljön, az nem olyan veszélyes. Ma reggel voltam Mamával Szombathelyen komissiózni, ott hallottuk a borzasztó hírt Przemyśl-

ről, egész le vagyunk verve. Velünk jött Anni kisasszony, este megy megint vissza. Az idő gyönyörű meleg.

24. Szerda
Ma van Nagymama és Ella neve napja. Az idő gyönyörű. Lajos bácsitól jöttek kártyák 21-ről. Fényképét is küldte, nagyon jól néz ki, hála Istennek. Mi még egészen le vagyunk verve Przemyśl miatt. Szegények múlt pénteken látták már, hogy nem tarthatják magukat, azért csinálták ezt a kétségbeesett kirohanást. 7 óráig hősiesen küzdöttek, de vissza kellett vonulniuk, az oroszok hétszeres gyűrűben vették körül a várost. Mikor már látták a mieink, hogy eszerint áttörni nem lehet, minden munníciójukat kilőtték, borzasztó ágyúzást vittek véghez, úgyhogy az oroszok azt kezdték hinni, hogy jön a felszabadító sereg a Kárpátokból. Mikor mindent kilőttek, felrobbantották az erődítményeket, elrontották az ágyúkat, fegyvereket, egyszóval mindent, amit az oroszok használhattak volna. A fliegereket [repülőket] mind visszaküldték mihozzánk az üzenettel, hogy mindent széjjelromboltak. Hétfőn reggel hatkor küldték az utolsó Marconi-sürgönyt,[233] hogy most megy Kusmanek altábornagy[234] az oroszokkal tárgyalni. Aztán azt is széjjelrombolták. 6 óra 55 perckor átadták Przemyśl romjait az oroszoknak. Legalább az a vigasz van, hogy romokat kapnak. Most borzasztó hevesen folynak a kárpáti harcok. Csernovitznál volt egy győzelmünk egész az orosz határig nyomultunk előre. A németek visszavették Mammelt. Más újság nincs.

25. Csütörtök
Az idő szép. Semmi különös nem történt. A Przemyślnél felszabadult orosz csapatok most a Kárpátok ellen jönnek. Adja Isten, hogy ellentálhassunk nekik. Az oroszok nagyon szépen viselkedtek Przemyśl bevétele után. Kusmáneknek meghagyták a kardját és a többi tisztnek is megadtak minden Ehret [tiszteletet]. Csernovitztól éjszaka egész az orosz határig előnyomultunk.

28. Virágvasárnap
Tegnap délután megjött Bibi és Anna. Mesélték, hogy Imre meg van hűlve. Vacsorára itt volt Ambrózy István és felesége. Ma reggel a templomban voltunk. Délután Bibi és Mama Szombathelyre mennek. Holnap jön Gábor bácsi és Zsuzs-

[233] Guglielmo Marconi márki (1874–1937) olasz elektromérnök találta fel a drótnélküli távírót 1901-ben, mely folyamatosan fejlődő vívmányt természetes haszonnal vettek igénybe az első világháború alatt is, s amelyért 1909-ben fizikai Nobel-díjat kapott.

[234] Hermann Kusmanek von Burgneustädten (1860–1934) osztrák altábornagy, Przemyśl erődítményrendszerének parancsnoka, aki 1915 márciusában kénytelen volt felrobbantatni azt az orosz túlerő miatt. Június 3-án, a sikeres gorlicei áttörés következtében a központi hatalmak visszafoglalták.

kó. Papa 3-án megy sorozásra. A helyzet változatlan, mindenütt borzasztó harcok vannak.

30. Kedd
Tegnap este megjött Gábor bácsi és Zsuzskó. Igen gemütlich, hogy itt vannak, rém sokat nevetünk. Zsuzskó mint mindég, nagyon rózsásan látja a helyzetet, bízik a győzelemben. Azt mondja, hogy az nekünk egész mindegy lehet, ha Ausztriát széjjel is szedik. Abban igaza van. Egy csomó viccet meséltek. Egyszer egy ló, egy ökör és egy szamár összejöttek. A ló mesélte, hogy neki milyen rossz dolga van a háborúban: ütik-verik, és végül megeszik, az ökör azt mondta, hogy ő éppúgy járt. Csak a szamárnak volt jó dolga, kapott enni, inni eleget és pedig azért, mert mindig a Generalstabban ül. Azt mondják, hogy a németek nagyon protegálnak [támogatnak] minket, az osztrákokkal gorombák és minket majd megesznek. Szép tőlük. Zsuzskó nagyon szeretne engem elvinni Boldogfalvára. Nekem rém kedvem volna menni. Csak Mamát nem szeretném elhagyni, ő jobb szereti, ha itt vagyok. Pedig olyan jó volna ápolni, és Zsuzskónak segíteni.

Április

1. Csütörtök
Zsuzskó és Gábor bácsi ma délután mennek el. Nagyon gemütlich volt ittlétük, sokat nevettünk. Ma becsaptuk Zsuzskót. Küldtünk neki egy sürgönyt, melyben Rohonczy Lenci tudatja vele, hogy a Vöröskeresztből ki lett tüntetve. Elhiszi. És holnap akar Csekonics Endréhez menni megköszönni. Papsi ma írt, a sorozás megint el lett halasztva, és így talán az ünnepekre idejön. Az jó volna. Thassy 3-án megy a harctérre. Pexy néni most Komáromba megy, hogy Layát Ormándra hozza. A helyzet változatlan. A harcok folynak nagy hevességgel. A Dardanellák ostromát abbahagyták. A szegény Zichy Jacqueline néni meghalt.[235]

3. Szombat
Tegnap voltunk Annával Szombathelyen a lamentációkra [zsolozsmákra] de sajnos túl későn jöttünk, csak a sírokhoz mehettünk. Ella kisasszonya ki lett nevezve mint állami óvónő és tegnap este elutazott. Nagymama nincs jól, alig alszik, rém apatikus, nagyon keveset beszél. Csak adná Isten, hogy megint jobban legyen. Én azt hiszem, hogy ez a tavasz, és aztán nagyon nervozus is, de szegény jó Mamsika rémítően aggódik. Olyan borzasztó nekem azt látni és nem lehet segíteni. Most már nagyon kezd minden drágulni, főleg az evés és Nagy-

[235] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Rezsőné/Rudolfné szül. péchújfalusi gróf Péchy Jacqueline (1846–1915) 1915. március 27-én hunyt el, az enyickei családi sírboltban helyezték örök nyugalomra.

mama nem engedi, hogy akármit is redukáljanak itt, így egy méreg pénzbe kerül Lajos bácsinak ez a sok ember. Így Bibi hétfőn Annával Ormándra megy. Papsi vasárnap jön csak egy-két napra, mivel a sorozást elhalasztották. Aztán Papsi levinne engemet Boldogfalvára. Nekem borzasztó Mamsit így egyedül hagyni Ellával és Nagymamával semmi segítség nélkül. Mama írt Frulinak hogy nem jöhetne-e, az jó volna, mert az Mamsinak egy moralische Stütze [lelki segítség] is volna. Haza úgy látszik, nem lehet menni, borzasztó harcok folynak a Kárpátokban. Aztán Nagymamát sem lehet elhagyni. Szegény Mamsi, csak neki ne lenne annyi gondja. Kíváncsi vagyok, hogy Papsi milyen hírekkel jön. Az idő nagyon szép.

6. Kedd

A húsvéti ünnepeink nem voltak nagyon vígak. Nagymama nincs jól. A doktor tegnap délután itt volt. Azt mondja, hogy a szív nem jó és a lábakban sok a víz. Egész megtiltotta a lépcsőjárást. Most hozatott Mamsi egy széket és azzal majd viszik. Ma megint nagyon rosszul aludt. Papsi vasárnap este megérkezett. Sorozása 13-ára el lett halasztva. Holnap este sajnos megint elmegy. Pospisil beszélt Szombathelyen egy huszártiszttel, ki a 7-es honvédeknél van Csáky Ö.-vel[236] látta Lajos bácsit. Azt mondja, jó dolga van, nincs veszélyben, mert a postánál vannak. Enni, inni kap eleget, és naponta még 6 szivart is. Ma jött egy kártya Lajos bácsitól március 25-éről, 50 km-re északra mentek a németekhez. Annyi sört iszik, hogy fél, hogy meg fog hízni. Bibi tegnap délelőtt elment Ormándra. Egyrészt jobb, hogy nem vagyunk itt annyian, de én nagyon szomorú vagyok nélküle, úgy felfrissíti az embert. Pexy néni még nem ment Komáromba, mert Imre még mindég lázas. Csak rásürgönyzött Layára, hogy jöjjön rögtön Ormándra. A helyzetről nem tudunk semmit. Papsi inkább jó hírekkel jött, ágyúzást nem hallani. Lufkownál egy kissé visszavonultunk, de azért még mindég a Kárpátok galíciai oldalán vagyunk. Másképpen a leborzasztóbb csaták történnek döntés nélkül. Én azt hiszem, hogy most már nem tarthat sokáig, hisz az borzasztó, hogy milyen mészárlások folynak. Az idő nagyon szép, de szeles. Csak adná Isten, hogy Nagymamánál javulás álljon be.

7. Szerda

Nagymama nincs jól. Mamsi most minden második éjjel fent marad vele. Ma megint nem aludt semmit. A doktor adott Nagymamának egy nagyon erős szert, attól félek, hogy túl erős, és azért nem tud aludni. Azt mondja, ha ez nem hasz-

[236] Körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Ödön (1875–1916) császári és királyi kamarás, tartalékos huszárfőhadnagy 1916. április 13-án halt meg a harctéren szerzett betegsége következtében a mai Fehéroroszország területén fekvő Pruzhanyban, Pozsonyban helyezték örök nyugalomra.

nál, mást nem tud adni. Tegnap este elég friss volt, sokat beszélt. Ma reggeli után megint elaludt. Aztán írt egy csomó levelet, Mamsi mondja, jó, hogy egész frissen. Szegény Mamsi is rosszul néz ki, egész nap szaladgál, aztán éjjel nem alszik semmit. Mamsi írt Pexy néninek, hogy jöjjön, talán az jót fog tenni Nagymamának. Papsi ma délután elmegy. Sorozás után visszajön, ha nem veszik be, hosszabb időre, ha beveszik csak pár napra. Adná Isten, hogy ne vegyék be, hiszen szegény Mamsinak már elég aufregungja [izgalma] van. Laya írt, hogy tegnap Ormándra érkezett. Bibi is írt tegnap. Imre jobban van, fel is kelt csak este van néha alteratiója. A Kárpátokban visszavonulunk, de állítólag most olyan nagy német erősítés jön, hogy az új pozíciókat tartani fogjuk. Istenem, csak már Nagymama jobban volna.

9. Péntek
Tegnap megjött Pexy néni, Mama írt érte. Nagymama egyformán van. Mama és Pexy néni írtak Pál professzornak, hogy jöjjön el. Ma délután jön a Szombathelyi. Mama rém rosszul néz ki, túlfárasztja magát.

11. Vasárnap
Ma jön Pál professor és a Szombathelyi doktor is. Nagymama ma éjjel nem jól aludt, de most eléggé friss. Tegnap éjjel jól aludt, és nappal megint olyan volt amilyen mindég szokott lenni. Csak Pál adna valami jót, hogy most mindég jobb legyen. Tegnap voltam Pexy nénivel Szombathelyen. Nagyon mulatságos volt, komissióztunk, aztán Emília kisasszonynál teáztunk. Az állomáson volt Wenckheim Károly,[237] és minthogy szokás szerint nagy volt a késés, sokat diskuráltunk. Ma kaptam egy levelet Hellától, szegény nagyon szomorú. Írja, hogy Pesten fegyverszünet híre volt elterjedve, de úgy látszik nem igaz. Aztán azt beszélték, hogy Imre egész századával orosz fogságba került, de minthogy azóta írt, nem igaz. De minthogy minden rémhírben van egy csepp igaz, valószínűleg el voltak veszve egy pár napra az ezredtől, vagy pedig körülzárási veszélyben voltak. Egyszóval veszélyben. Wenckheim Károly mondta, hogy úgy hallotta, hogy az egész 10. divízió Stanislaunál van, ott pedig most nagy harcok folynak. Isten óvja őket. A Kárpátokban a mai újság szerint az orosz támadások csökkennek. Érthető is, hisz az időben egy olyan ember pazarlást vittek véghez, hogy borzasztó. 15 sorban attakíroztak és néha 5-6 sorban feküdtek az orosz halottak. Iszonyú, hogy milyen dolgok történnek. Csak egy magaslat stürmolásánál [ostrománál] azt mondják hetvenezer német vérzett el. A legborzasztóbbak talán azok a sebek, lefagyott lábak, kezek. Azt mesélik, hogy Bécsben feküdt egy katona, kinek lábai és karjai le voltak vágva és azon kívül vak volt. A király

[237] Gróf Wenckheim Károly (1876–1926).

meglátogatta, és kérdezte, hogy mi a kívánsága: „Einen Fangschuss Majestät.” [Egy kegyelemlövés, Felség.] volt a felelet. Ez a királynak egy olyan benyomást csinált, hogy azóta nem engedik többet kórházba. Ma fúj a szél és hideg van.

12. Hétfő
Pál nem igen volt megelégedve Nagymamával, de jobbnak találta, mint hitte volna. Erős szívbaj tehát folytonos veszély. Egy szigorú diétát adott, de Nagymama semmi áron nem akarja betartani. Szegény Mamsinak borzasztó baja van vele. Most várjuk a Szombathelyi doktort. Örülök, hogy jön, mert ma nekem nem tetszik Nagymama, jól aludt az éjjel, és mégis olyan bágyadt, az egész nap alszik. Margit néni ma reggel elment. Nagymama rém rosszkedvű, és haragszik Mamsira, mert nem engedi enni. Az megnyugtató, hogy Pál mindent helyeselt, amit az idevaló doktor mondott. Pál azt mondta, hogy ahogy Nagymama jobban lesz, egy szanatóriumba kell mennie. Nem tudom, hogy fogja ezt a tervet venni, még nem mondták meg neki.

13. kedd
Nagymama jól aludt, de azért gyenge. Tegnap a doktor a szívét jobbnak találta. Most várjuk Cziráky Marittát és Lousiettet. Lajos bácsitól kaptam egy kártyát. Mariette néni írt Mamának. Imréről jó hírek vannak, 29-én írt utoljára. Miki Kecskeméten van és a jövő transzporttal felmegy a harctérre. Szegény!

14. Szerda
Most kaptunk sürgönyt, hogy Papsikát bevették. Egy pár nap múlva jön ide. Szegény Mamsi már így is olyan nervozus, most még ez is. Nagymama ma unberufen jobban van, jól aludt, a tejkúrát használja, úgy látszik használ neki. Mamsi írt Pexy néninek, hogy jövő héten ide egy pár napra, akkor Papsival elmegy Bózsvára. Azt hiszem Papsi egy-két hónapig nem megy sehová, valószínűleg a kadernél marad, vagy a generálishoz jut.

16. Péntek
Most kaptunk egy expresszlevelet Papától, hogy az 55-ös honvédhuszárok pótszázadához kerül; hogy mikor kell berukkolnia, nem tudja, vasárnap jön. Ma jön Toni bácsi. Nagymama jól aludt, és egyáltalában unberufen jobban van. Már le is vitték a székkel és kint ül a kertben. Az orosz offenzíva hála Istennek a Kárpátokban meghiúsult, most nyugalom van ott. Azt igazán nem hittem volna. Azt képzeltem, hogy egy hét múlva Pesten leszek. Nikolai Nikolajevicsnak rákbaja van. Nem szép mondani, de nem kár érte, hisz az ő lelkén szárad ez az iszonyú háború. De azért szegénynek egy gyorsabb halált, például egy golyót gondoltam volna. Ma gyönyörű idő van, már két fecskét is láttam. Talán végre ki fog tavaszodni, igazán már ideje volna.

18. Vasárnap
Pénteken délután itt volt a doktor. Meg volt elégedve Nagymamával. De szegény Réziről azt mondta, hogy valószínűleg tífusza van. Az borzasztó volna, de ma már sokkal alacsonyabb a láza, így talán mégsem az. Toni bácsi most ment el. Papát Pesten látta és azt mondja, hogy kriegs-untauglichnak [harctérre alkalmatlannak] találták és így valószínűleg egy irodába fogják tenni. Papa persze szerencsétlen és kijelentette, hogy analfabéta, de azt nem akarták neki elhinni. Valószínűleg ma este jön. Az idő gyönyörű. Nagymama jól alszik, de most nem olyan friss, mint az utolsó két napban volt.

20. Kedd
Papa csak ma este jön. Tegnap délután voltam Mamsival Szombathelyen, egész mulatságos volt. Az idő gyönyörű. Nagymama egész jól van, jól alszik. Rézi jobban van, ma már láztalan. Nagyon gyenge tífusz lehetett, ha az volt. A harctereken csend van.

22. Csütörtök
Papsi elég jó híreket hozott. Talán a pesti cenzurához kerül, de nem biztos. Ma délután megy megint el. Nagymama jól van. Rézi már egész láztalan. Papa azt mondja, hogy tiphoid [tífusz], mert neki is volt. Az idő gyönyörű. tegnap írt Lajos bácsi. Papa akar Imrének egy helyet egy generális mellé szerezni, de biztos nem fogják elengedni az ezredtől. Most az ő divíziójuk nagy harcokban volt. Tegnap itt voltak a tanaiak, egész mulatságos volt. Agati nagyon kedves. Tegnap kevésbé csúnya volt, mint szokott lenni.

23. Péntek
Papát bekísértük Szombathelyig. Adja Isten, hogy Pesten maradjon. Pexy néni tegnap délután ide jött. Nagymama jól van, de rosszkedvű, mert nem szabad neki vizet inni. Ma délután megyünk Szombathelyre a moziba, a *Quo vadis*t[238] adják. Már nagyon örülök. Bibi jól van, és azt hiszem, nagyon jól érzi magát Ormándon. Az idő nagyon szép.

26. Hétfő
Pexy néni tegnap visszament Ormándra. Marika most odajön pár napra. A *Quo vadis*t nagyon élveztem. Szeretnék egy gazdag római patríciusné lenni. Papától nincs semmi hír, félek, hogy az azt jelenti, hogy nem marad Pesten. Az idő gyönyörű, a harctereken csend van.

[238] Az ekkor még élő, Nobel-díjas lengyel író, Henryk Sienkiewicz (1846–1916) azonos című regényéből készült olasz sikerfilmet Enrico Guazzoni (1876–1949) rendezte, és 1913 márciusában mutatták be Berlinben.

28. Szerda
Papa írt két levelet, de még nem tudja, hogy mi lesz vele. Tegnap itt voltak acsádiak.[239] Csúnyák és nem nagyon szimpatikusak. Az idő gyönyörű. A doktor tegnap nagyon meg volt elégedve Nagymamával. Rézivel vérpróbát csinál, és megállapította, hogy nem tífusz volt. A harctereken aránylag csend van, csak felváltva Uzsoknál vagy Duklánál csinálnak az oroszok egy támadást. Csak már vége volna a háborúnak, hisz már az egész világ torkig van vele.

29. Csütörtök
Ormándról jönnek dühös levelek, hogy egy levelet sem kapnak tőlünk, pedig minden nap írunk. Papától semmi hír. Az idő gyönyörű. Bipó egész nap cserebogarakat öl. Béla bácsi ma Szombathelyre ment, még most sincs itt, mivel másfél óra késés van. A harcterekről semmi. Egy francia hajót elsüllyesztettünk a Jón-tengerben.

30. Péntek
Ma reggel jött egy sürgöny Papától hogy kapott száznapi szabadságot és hogy Mama rögtön jöjjön. Így Mamsi most a 11 órai vonattal elment Ormándra, holnap tovább Pestre és holnapután Papával Bózsvára. Valószínűleg jövő hét végén jön vissza. Nagymama ma nincs olyan jól, mint máskor, remélem, hogy Margit néni holnap jön.

Május

1. Szombat
A doktor tegnap nem volt nagyon megelégedve Nagymamával, de ma jól aludt és megint egész friss, unberufen. Ma írt Margit néni, hogy Maritta tegnap este jött meg, így Margit néni csak pár nap múlva jön. Annak nem nagyon örülök, remélem, hogy ma vagy holnap jön. Az idő gyönyörű, a fák mind olyan szép zöldek és tele vannak virágokkal, a madarak énekelnek. Az ember igazán nem hinné, hogy most száz és száz ember hal meg és a legborzasztóbb horreurok történnek az ország másik oldalán. És semmi békekilátások. Ma megint orosz támadásokról beszél az újság. Zsuzskó írt nekem egy hosszú levelet főleg tífuszbetegéről. Ella rossz, elég baj van vele.

2. Vasárnap
Tegnap délután itt volt Höhn és azt a jó hírt hozta, hogy holnap délután jön Margit néni, Biby és Maritta. Én már rémítően örülök Bibyre már oly rég nem lát-

[239] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Pál (1880–1918) és felesége, mezőszegedi Szegedy Erzsébet (1881–1957). A 18. századi eredetű acsádi Szegedy-kastély Vas megyében ma szociális otthonként működik.

tam. Az idő gyönyörű. Nagymama ma délelőtt megint aludt egy ideig, azt most már rég nem tette, remélem, hogy talán délután frissebb lesz. Mamsika most már utazik hazafelé. Remélem, hogy minden jó fog menni. Most megint kezd a Vas megyei szél fújni. Az utálatos.

4. Kedd
Megérkeztem, nagyon örül szegényke rám, nem csoda, hiszen olyan szeretetre méltó lény vagyok. Egy egész hónapja, hogy nem látott, az pedig még soha se történt. I. Annát otthon hagytam, minek cipeljem azt is velem, pedig Mártha már nagyon számított reá.
Lónyay Marie-Antoinette
egy szamár
aki írja, az saját maga.
Taródháza 1915. május 4. délután 5 órakor.[240]
Hétfőn Margit néni, Biby, Maritta és Laya megérkeztek. Utóbbi rém csúnya, de hercig, kedves és mulatságos. Nagymama elég jól van.

5. Szerda
Olyan mulatságos most, rém sokat nevetünk. Az nagyon jót tesz. Bibit rém mód élvezem. Tegnap nagyon jó hírek voltak az újságban. Észak-Galíciában és Lengyelország déli szélén nagyon visszanyomtuk az oroszokat, állítólag áttörtük frontjukat és 30.000 foglyot ejtettünk. Marittának mesélte Toni bácsi, hogy Papa megkapta pesti helyét és hadnagyi rangját. Adná Isten, hogy igaz legyen. Mama sürgönyzött, hogy szerencsésen hazaérkezett. Az idő inkább csúnya.

7. Péntek
Mama ma este jön. Tegnap délután elment Maritta. Az idő szép. Nagymama nincs nagyon jól. Most készülünk vele kocsikázni menni. Minden tele van győzelmi hírekkel. Gorlicétől Jaskó felé nyomulunk előre, Tarnówot és Duklát visszavettük. 50.000 fogoly van. Az oroszok egész frontjukon visszavonulnak. Hella írt, hogy Imre elő lett terjesztve a nagy ezüst vitézségi éremre. Szeretném tudni, hogy most mit csinált. >Az ember mondhatja, hogy mit szeret benne, de senki sem tagadhatja azt, hogy ő bátor, az a férfi első számú tulajdonsága, és nem tud olyan szívtelen lenni, hogy ne kockáztatná életét, hogy megvédje katonáit.< A 13-asok, 9-esek, 5-ösök, egyszóval a 10. Kavallerie Truppen Division most Bukovina északi részén van Okna városnál.

[240] A dőlt részeket Bibi írta.

10. Hétfő
Mamsi pénteken este megjött, jó hírekkel. Papsi megkapta pesti cenzúrahelyét, egy penzióban vett egy lakást és nagyon meg van elégedve. Bózsván nagy a rendetlenség, de máskülönben nincsen semmi baj. Mama felfelé Andrássy Sándorral, lefelé B. Gyulával utazott, így elég jól telt az idő. Arrafelé csak harmadosztályú kupék mennek a ragályok miatt. Pesten sok embert látott, mert főrendiházi gyűlés és országgyűlés van. Gábor bácsival Mamsi be is ment a Házba, éppen Tisza beszédét hallotta. Margit néni szombaton visszament Ormándra. Tegnap voltam Bibivel Tanán, csak István és fia voltak otthon, elég unalmas volt. Bibi jövő csütörtökön visszamegy Ormándra, azt rémítően sajnálom. A bácsiktól jó hírek vannak. Nagymama elég jól van. Győzelmeink mindég előbbre haladnak. Bevettük Jaskót, Rimanovot és Zalecki hídját. A kárpáti szorosok a mieink. A németek bevették Libant és egy német torpedó elsüllyesztette a *Lusitaniá*t,[241] melyen egy csomó arany volt, melyet azok az utálatos amerikaiak az angoloknak küldtek. Adja Isten, hogy továbbra is így menjen.

11. Kedd
Nagymama nincs nagyon jól, nem aludt. Lajos bácsitól jött egy kártya, schwärmel [rajong] a németekről. A győzelmek előre haladnak. A Lusitaniával 1954 ember halt meg. A németek egész fairen [tisztességesen] csináltak mindent, de mégis utálatos.

13. Csütörtök
Bibi ma délelőtt elment Annával (ki tegnap reggel megjött) Ormándra. Én rémítően sajnálom, olyan gemütlich volt ittléte, annyit diskuráltunk. De ő nagyon szeret Ormándon lenni, így minden jól van. Nagymama tegnap egész friss volt, mert jól aludt. Délelőtt sétált is egyet, délután meg csináltunk vele egy nagy kocsikázást. Ma megint nem aludt jól, és nagyon rosszkedvű. A doktor múltkor meg volt elégedve szívével, csak a lábai dagadtak. Rémítő nehezére esik, hogy nem szabad vizet innia, és titokban iszik, az pedig nagyon rossz neki. Azt hiszem, attól dagadnak a lábai. Győzelmeink unberufen mindig nagyobbak lesznek, bevettük Rzeszówot (az pedig nagy szó, mert gócpont) és Sanokot. A Violát [Wisłok] és a Sant átléptük, 100.000-nél több foglyunk van. Papsi írt tegnap két levelet. Jól érzi magát, nagyon érdekes munkája van, és azt hiszem elég jól mulat, leírta az egyik napját. Déjenuer Csekonics Margitnál,[242] Kállay Ella is ott

[241] Az 1907-ben először útnak induló brit Lusitania óceánjárót 1915. május 7-én süllyesztette el Írország partjainál egy német tengeralattjáró 1200 ember halálát okozva, mert az hadianyagot csempészett be az Egyesült Államokból.
[242] Özv. nagykárolyi gróf Károlyi Istvánné szül. zsombolyai és janovai gróf Csekonics Margit (1848–1936) palotahölgy.

volt. Délután Park Club[243] és este Casinóban vacsora. Margit nénit 16-ára várjuk ide Imrével. 20-án mennénk Mama és mi ketten Pestre, az nagyon jó volna. Papsira nagyon kíváncsi vagyok, azt mondják, olyan szép uniformisban. De nem is merek még a pesti útra örülni. Ki tudja, mi minden fog még 20-ig történni. Most mindég minden másképp jön, mint ahogy tervezi vagy hiszi az ember. Úgy szeretnék már otthon lenni. Tegnap állt az újságban, hogy a szegény Wolkenstein Oswald[244] swadronának [lovasszázadának] élén harcolva elesett. Mennyi erős fiatalember veszti most életét és miért?

Bibivel most sokat tanultam, mindig feladok neki egy darabot, azt Ormándon megtanulja, és ha találkozunk, felmondja nekem. Ma olvastam az újságban, hogy szegény Nádasdy Tomi végre meghalt Párizsban.[245] Annak igazán egy jótétemény, annyit szenvedett. Szegény Tisza Lajos (a nagy Tisza öccse) borzasztó rosszul van, mindég 40 fokos lázzal. Azt hiszem az a szegény is meg fog halni.[246]

14. Péntek

Nagymama jól aludt, de rosszkedvű és agacirt [zsémbes]. Már most megunt mindent, minket, azt hogy mindég vigyáznak rá, hogy nem szabad vizet innia, az ittlétet, az idevaló evést. Egyszóval változás kellene neki. Legjobb volna, ha Ormándra menne, vagy valaki más jönne ide hozzá, mert mi már dezidiert untatjuk. Most már kezdem hinni, hogy nemsokára hazamegyünk, az igazán jó volna. A harctéri hírek kevésbé jók. Galeckit kiürítettük és az oroszok Horvolenka felé nyomulnak előre. Ezzel szemben az Uzsok-Kolomea közötti orosz front inogni kezd. Maritta írta ma Layának, hogy Tisza a főhadiszálláson volt, hol a német császárt látta, aki nagyon in der Höhes [nagyképűen] azt mondja: „Jetzt werden wir schon bald mit diesen Schweinen enden.” [Most már nemsokára végzünk ezekkel a disznókkal.] az oroszokat érti. Adja Isten, hogy igaza legyen. De most az olaszok tanácskoznak, még most sem tudják magukat elhatározni, hogy milyen párthoz tartsanak. Szép szövetségesek. A szegény Tisza Lajosról azt írja Maritta néni, hogy még él, de csupa seb és tályog. Jobb volna szegénynek meg-

[243] A Park Club neobarokk épületét, a Stefánia-palotát a Városligethez közeli Stefánia úton borosjenői báró Atzél Béla (1850–1900) ötlete alapján alakították ki Meinig Artúr műépítész tervei szerint 1893 és 1895 között. A Club a legszűkebb társadalmi körnek, kizárólag arisztokratáknak volt fenntartva.

[244] Ifj. Wolkenstein Trostburg Oswald gróf (1880–1915) császári és királyi kamarás, huszárfőhadnagyként a Kárpátokban halt hősi halált 1915. május 7-én, Bodrogkeresztúron temették el.

[245] Nádasdi és fogarasföldi gróf Nádasdy Tamás (1870–1915) császári és királyi kamarás, huszárhadnagy, Komárom vármegye örökös főispánja 1915. május 10-én halt meg Párizsban.

[246] Borosjenői és szegedi gróf Tisza Lajos (1879–1942) huszárfőhadnagy, Tisza Kálmán miniszterelnök legkisebb gyermeke, Tisza István miniszterelnök öccse 1915. május 2-án Bálintpusztánál súlyos haslövést kapott, nyolcszor operálták, de végül túlélte a sebesülést.

halni. A 7-es huszároknak volt egy nagy rohamuk Mezőlaborc felett, ott esett el szegény Wolkenstein és állítólag mind megsebesültek kivéve egy Baich.[247] Remélhetőleg akkor még a vastag Eszterházy Pál Pesten volt a főrendi gyűlésen, mert ő is 7-es. Aztán Teleki Sándor,[248] Fiáth Tibor[249] meg még sok más. Azokról nem tudunk semmit. Most írt Papsi. 2 órakor éjjel a hivatalban írja. Jól érzi magát, és érdekli a munkája.

15. Szombat
Nagymama unberufen jól van, a doktor tegnap nagyon meg volt elégedve. Tegnap írt Bibi, hogy Imre megint beteg, csak egy kis hűlés, de azért mégis el lesz halasztva Pexy néni jövetele és a mi pesti utunk. Ma sürgönyzött Papsi, hogy jöjjünk 21-én, mert 22-én szabad. Most nem tudom mi lesz. Elmenésünk is már nagyon sürget, Nagymama már nagyon szeretné. A harctérről elég jó hírek vannak. A németek bevették Kielce-t. Az olaszokkal is azt hiszem, ki fogunk egyezni.

16. Vasárnap
Minden nap más tervek vannak. Tegnap Nagymama határozottan azt mondta, hogy szeretné, ha mentől előbb elmennénk. Ma megint nem akarja. Én pedig már úgy örültem haza. Most megint tudja Isten, meddig fog a dolog húzódni. Nagymama unberufen jól van, tegnap kint volt gyalog a temetőben és utána egész jól érezte magát és jól aludt. Papától jött két levél, már nagyon vár minket 21-én. Ki tudja, addig mi lesz. Imrének még mindég van láza, így most persze nem jönnek. Béla bácsi ma délután megy Pestre. A harctéri hírek elég jók, csak Kolomea felé vonulnak előre az oroszok. Az idő nagyon szép. Csak már otthon lehetnénk. Sohasem szerettem a Dunántúlt, de most kevesebbet, mint valaha.

Mama meg én bekísértük Béla bácsit kocsin Szombathelyre. Nagyon kellemes volt. Mamsi eléggé élvezte. Szegény Mamsi már phisisch und moralisch [fizikailag és lelkileg] nagyon fáradt, bántják őtet mindezek a dolgok. Már szeretne hazamenni, de Nagymamát elhagyni neki megint nagyon fáj. Minálunk nincs doktor, nincs ló, az neki unheimlich Ella végett. Egyszóval csakis gondjai vannak. Istenem, mit adnék érte, ha minden gondját elvehetném. Kibújhatnék a bőrömből, ha látom, hogy valami bántja. Olyan angyal, mint a Mamsi nincs második a világon.

Szombathelyen a dombon van egy Szent Imre-oltár, ott imádkozok mindég Imréért, ma is tettem. Talán a védőszentje őrködik felette a harctéren. Most éppen arrafelé nyomulnak erősen előre az oroszok. Isten óvja őtet!

---

[247] Feltehetően varadiai báró Baich Péter (1886–?) főhadnagy.
[248] Széki gróf Teleki Sándor (1885–1950).
[249] Dr. eörményesi és karánsebesi báró Fiáth Tibor (1883–1944) huszárszázados, később a Tolna Megyei Gazdasági Egyesület elnöke.

17. Hétfő
Ma írt megint Margit néni és Bibi, hogy Imszi[250] mindég lázas és erősen köhög. Szegény Margit néni borzasztóan aggódik, adja Isten, hogy szegény kisfiú nemsokára megint egészséges legyen. Papa sürgönyzött, hogy csak 22-én jöjjünk. A harctéri hírek jók, bevettük Jaroslaut és Stary Sambort. Przemyślt három oldalról körülvettük. Szegény Kusmanek hogy örülne, ha tudná. Most voltam gyalog az állomáson két levéllel, nagyon szép az idő, csak persze fúj a szél.

18. Kedd
Nagymama jól aludt és jól van. Semmi különös nem történt. Sambort bevettük és Drohobycz előtt vagyunk. De ami aggasztó, az Olaszország. Nagy tüntetések vannak a háború mellett. A Salandra-kormány[251] ki szintén a háborúért van, megmaradt. Igazán utálatos, hogy azok hogy viselkednek. Hogy mivelünk mi lesz, azt megint nem tudjuk. Mama szeretne Margit nénivel beszélni, de persze az szegény nem jöhet ide, Mama meg nem mehet oda. Nagymama arcán láttam, hogy nem bánná, ha elmennénk, csak nem mondja, mert fél, hogy az utazáson vagy ott fent valami bajunk lesz. Az olyan kellemetlen, mikor az ember nem tudja, hogy mi lesz.

19. Szerda
Nagymama nem jól aludt és bágyadtabb. Most voltam gyalog a pusztán, inkább meleg van. Imszi Biby tegnapi kártyája szerint láztalan. Adja Isten, hogy most már egészséges legyen szegényke. Az olaszok most nagyban tárgyalnak, holnap lesz országgyűlés és 22-én ül össze a szenátus. Nem hiszem, hogy valami jót fognak kisütni. Már most is tárgyalnak az „entente”-tal. Akkor azt hiszem, hogy végünk van, ha azok is ránk másznak. Drohobyczot bevettük, de a San-vonalnál egyelőre megálltunk, ott ellentállást fejtenek ki az oroszok. A szegény Kizsi férjét is bevették, úgy sajnálom.

20. Csütörtök
Béla bácsi tegnap este megjött. Pesten nyomott a hangulat Olaszország miatt. Azt hiszik, hogy ki fog velük a háború törni. Papa jól van, és vár minket 22-én. Minden Nagymama egészségétől függ. Ma jól aludt és egészben jobban van. Most jön a doktor, ő majd megmondja, hogy elmehetünk-e egypár napra. Béla bácsi látott Pesten egy fiatal Trauttenberget, ki szegény Wolkenstein Oszvaldi halálát elmondta. Három század 7-es huszár egy hegyet stürmolt, hol az oroszok jól el voltak sáncolva. A huszárok mögött német ágyúk voltak felállítva. Az

[250] Saárdi gróf Somssich Imre (1895–1929), a 3. számú honvéd huszárezred őrvezetője.
[251] Antonio Salandra (1853–1931) olasz miniszterelnök és belügyminiszter javaslatára lépett be az Olasz Királyság az antant oldalán a háborúba 1915 májusában.

egyik srapnellt úgy látszik túl alacsonyan lőtték el, mert szegény Oszvaldinak, ki százada élén futott, éppen elvitte a fejét. Szegény legalább semmit sem szenvedett. Trauttenberg is megsebesült. A roham alatt egyik barátja sebet kapott és elesett. Lehajolt hozzá, hogy lássa, él-e még. Mikor látta, hogy meg van halva, fejét lassan visszatette a fűre. Abban a percben egy golyó fölülről belement a vállába és végigszaladt a karján. Szerencséje, hogy lehajolt, másképpen mellbe kapta volna a lövést. Így aránylag nem nagy a sebe és boldog, hogy otthon lehet. Ma éjjel volt egy zivatar, most hűvösebb van, és persze fúj a szél. Imszi még köhög, de láztalan. Most ott van Marie mama pár napra.

21. Péntek
A doktor tegnap itt volt, és azt mondta, hogy bátran elmehetünk 4 napra. De Nagymama ma megint gyöngébb, így nem tudom, hogy mi lesz. Most igazán még máról holnapra sem lehet terveket csinálni. Már nagyon kíváncsiak vagyunk, hogy mi lesz Olaszországgal. Tegnap délután volt országgyűlés Rómában, és akkor dűlt el. Ma esti újságokban bent lesz. Gábor bácsi sürgönyzött, hogy most ő is Pesten lesz. Ha véletlenül Zsuzskó is ott volna, úgy most Mama megengedné, hogy vele lemenjek Boldogfalvára, én örülnék neki. Zsuzskót nagyon szeretem, és ápolni is szeretnék. Ellához jön egy franciáné, és Mama Bibit ide hozná, így itt nem kellek; egész jó volna. De hát ezek csak tervek, valószínűleg minden másképpen lesz, mint minden mostanában. Csak már otthon lehetnénk.

23. Pünkösdvasárnap, Budapest
Tegnap a 11 órai vonattal elutaztunk Taródházáról. Laya Ormándon kiszállt és Bibi be. Margit néni kint volt az állomáson. Imszi láztalan. Pestre másfél óra késéssel megérkeztünk. Papsi várt az állomáson nagyon szép uniformisban. Ma reggel itt volt Gábor bácsi, délután elment Boldogfalvára, szerdán jön vissza talán Zsuzskóval. Akkor Zsuzskó levinne. Délelőtt voltunk a templomban. Aztán Casinóban ebéd Gábor bácsival, Toni bácsi, Nopcsa Feri, Frigyes bácsi és Pecol. Egy percre bejött Józsi és Teréz. Délután fent voltunk Budán Márta néninél, de nem volt otthon. Onnan telefonáltam Hellának, hogy mikor láthatom. Megbeszéltük, hogy eljövök hozzá, és együtt megyünk a Margitszigetre. Először lementünk Apponyi Margerite-hoz[252] ott volt Gyula és amerikai felesége,[253] onnan mentem Hellához. Bibi és Mama először a Kuglerhez,[254] aztán a Városligetbe.

[252] Nagyapponyi gróf Apponyi Lajosné szül. Seherr–Thoss Margit (1848–1931) csillagkeresztes palotahölgy.
[253] Nagyapponyi gróf Apponyi Gyula (1873–1924) császári és királyi kamarás és felesége, Gladys Virginia Steuart (1891–1947), Apponyi Geraldine későbbi albán királyné szülei.
[254] A soproni Kugler Henrik (1830–1905) 1870-ben nyitotta meg cukrászdáját a mai Vörösmarty téren, melynek működtetését 1884-ben átadta Gerbeaud Emilnek. A cég nevében és a népnyelv-

Én Hellával autón kimentem a szigetre (velünk volt a két Miss Brindlay). Nagyon kellemes volt Hellával. Sokat mesélt nekem Katus és Mihály flirtről. Aztán Imre és Széchényi Toinette[255] flirtről. Hella nem tudja, hogy Imre miért kapta az ezüstérmet. Hallotta, hogy egy sebesült tisztet saját élete kockáztatásával megmentett. De az érmet másért kapta. Hella megint visszahozott a lakáshoz. Kedves és hercig volt, mint mindég. Vacsora a Casinóban volt: Józsi, Teréz, Manci és fia, Vécsey László, Pecol, Nopcsa Feri. Az olasz hadüzenet megtörtént. De itt senki sem izgul, azt mondják, hogy az nem lesz nagy baj. Manci mesélte, hogy a 10. K. T. D. [Kavallerie Truppen Division] nagy tűzben és csatában volt, főleg a 13-asok rém sokat vesztettek.

24. Hétfő
Papa elment a hivatalba, most 11-kor jön vissza. Mi kilencig aludtunk. Mama és Bibi elmentek egy pár komissiót csinálni, ha lehet. Tegnap este még bejött Kállay Ella néni egy percre. Én most várom Papát és olvasok.

25. Kedd
Tegnap délelőtt elmentünk a templomba, onnan Kállay Ellához és a Casinóba. Ott Frigyessel, Mártha nénivel, Marikával ettünk. Ott volt még Sigray feleségével és a Kosuthkák. Mindketten be vannak rukkolva és vichtigek [fontoskodók]. Délután voltunk Marikával és a Kállayakkal a Margitszigeten. Este Mariette néninél vacsoráztunk. Miki is ott volt, az mulatságos volt. Marika mesélte nekem, hogy itt, mint majdnem biztos hír, el van terjedve, hogy Imre elveszi Hellát. Szívből kívánom nekik, hogy nagyon boldogok legyenek. Olyan furcsa ez a sok kombináció. Jövendőbeli találkozás vele: mit fog mondani, mit fog találni, stb. mit einem Schlag [egycsapásra] most minden szép álomnak vége. Mama és Bibi azt mondják, hogy jobb így, igazuk van, de olyan szép volt még minden tegnap reggel és most olyan üresnek találok mindent, mintha valami hiányozna. Szeretnék Boldogfalvára menni, ott minden más lesz. Taródházán az ember olyan sokat ráér gondolkozni. Remélem, hogy Hella nagyon boldog lesz vele, ő úgy megérdemli, olyan jó leány.

Az olaszokkal már megkezdődtek a verekedések, igazán kétségbeejtő, hogy ez a háború nem akar véget venni. Marika nagyon szerelmes Cziráky Kuociba,[256] és Kuocinak is tetszik Marika, Az egész család szeretné, hogy sikerüljön. Ma este jönnek velünk vacsorázni, Marika szeretné, hogy Kuoci is ott legyen. Mama

ben azonban még évtizedekig megmaradt a Kugler név.

[255] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Antoinette (1896–1971), később zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Imre felesége.

[256] Feltehetően cziráki és dénesfalvi gróf Cziráky Józsefről (1883–1960) van szó, aki 1917-ben vette feleségül a megözvegyült Andrássy Ilonát.

megpróbálja valahogy odahozatni, de nem hiszem, hogy sikerülni fog. Szegény Marika egész piros lesz, ha csak az ember a Kuoci nevet kimondja.

26. Szerda
Tegnap délelőtt komissióztunk. Ebédre kimentem Mártha nénihez. Mama és Bibi Csekonicsékhoz. Én nagyon jól mulattam fent, ott volt még Feilics [Feilitzsch] Cecile az egész délután. Uzsonnára feljött Bibi is. Este 7-kor lehozott Anna ide a lakásra, és innen mentünk Mamával a Ritzbe enni. Ott volt Mártha néni, Papa és Vécsey László. Kuocit nem lehetett megtalálni, így nem jött. Szegény Marika bánta. Ma reggel megérkezett Gábor bácsi és Zsuzskó. Holnap megyek vele Boldogfalvára. Nagymamától nincs hír, Mamsi nagyon aggódik, de én azt hiszem, no news good news [az a jó hír, ha nincs hír]. Örülök Boldogfalvára, de persze az szomorú, hogy Mamsi nem lesz ott. De annál jobb lesz a viszontlátás. Velencében széjjellőttük az Arsenalt és a Doge-palota felét.[257] Kellett ez nekik, a szamaraknak?

27. Csütörtök
Tegnap reggel megjött Gábor bácsi és Zsuzskó. Bibi és Zsuzskó elmentek komissiózni és meg Mamsival. Ebéd a Hungáriában[258] volt, Gábor bácsi, Papa és mi négyen. Délután Papsival sétáltunk. Uzsonna a Kioskban[259] volt, mi mindnyájan Pecol ex Károlyi Fanny. Utána mentünk az Auguszta-hajóra.[260] Ott volt Mártha néni, Marika, Kája, Feilitzsch Cecile[261] aztán a Feilitzsch papa[262] és még egy csomó ember, akiről nem tudom, hogy kik voltak. Mamsi egy csomó öreg dámának bemutatott. Az egyik rémítően ki volt festve. A hajókázás is nagyon kellemes volt, a naplemente gyönyörű. Teleki Domonkos,[263] ki szintén ott volt, rém sok butát mesélt és így sokat nevettünk. Az egész társaság vacsorára a Casinóba ment, ott volt még Pál, Max, Vécsey László, Pecol és Józsi. Egy mellékasztalnál

[257] Ilyen nem történt, ez téves információ.
[258] Az V. kerületi Dunakorzón épült fel a Grand Hotel Hungária Szkalnitzky Antal és Koch Henrik tervei alapján 1871-ben, amely a főváros egyik legkorszerűbb és legelegánsabb szállodája volt. 1945-ben bombatalálatot kapott, lebontották, helyén ma a Marriott Hotel van.
[259] Az V. kerületi Vigadó téren állt a Hangl Márk osztrák vendéglős által 1870-ben alapított kerthelyiséggel bíró étterem (Hangli kioszk), a főváros 1945-ös ostroma idején pusztult el.
[260] Az Auguszta főhercegnő által létrehozott alapítvány működtette dunai sétahajózási lehetőség rokkant katonák javára.
[261] Báró Feilitzsch Cecília (1894–1982), később szentgyörgyi gróf Hugonnai Kálmán felesége.
[262] Báró Feilitzsch Berthold Emil (1867–1949) osztrák származású jogász, legitimista politkus, Szabolcs, később Bihar, majd Békés vármegye főispánja, a magyarországi Johannita Lovagrend egyik vezetője.
[263] Széki gróf Teleki Domokos (1880–1955).

ült Almásy Ella[264] és legkisebb fia,[265] aztán Teleky Ily, Dusa és Szapáry Mária.[266] Nagyon mulatságos volt, sokat nevettünk. Ma délben indul Mamsi és Bibi, de maguk sem tudják, hogy fognak megérkezni. Zsuzskó meg én holnap reggel megyünk, mivel a gyors nem megy. Gábor bácsi tegnap éjjel elment Talliánnal. Azt mondják, hogy most Szerbiával megint megkezdődik a harc. Szegény Pexy néni megint aggódhatik. Mamsi meg Bibi elmentek Olyan borzasztó szomorú nélkülük. 2.10-kor megy egy gyors Győrig, de aztán vége. Nem tudják, hogy fognak tovább jutni. Adja Isten, hogy szerencsésen megérkezzenek. Mamsi megígérte, hogy sürgönyözni fog. Ma délelőtt szaladgáltunk legitimációért, jegyért. Aztán itt ültünk egy ideig, 12 után mentünk a Cziráky házba.[267] A Ferenciek terén találkoztunk egy csomó öreg népfelkelővel, kik énekelve mentek a harctérre. Borzasztó szomorú látvány volt. Cziráky Maritta[268] néni nem volt otthon, de helyette Kuoci. Az ajtón át beszéltünk vele, mivel nem volt felöltözve. Meghívtuk ma este az Auguszta-hajóra, megígérte, hogy jönni fog. Marikának telefonáltam, hogy jöjjön, persze rögtön megígérte. Remélem, hogy most végre sikerülni fog a találkozás, mivel alle guten Dinge sind drei [három az igazság]. Igazán mi úgy futunk az a szegény Kuoci után, hogy az már scandalum [botrány]. A Casinóban ebédeltünk Nopcsa Ferivel és Pecollal. Ott volt még Sennyey Béla,[269] Júlia néni, tisztelendő úr, Ilona és Anna, Almásy Dénes, Maritta,[270] Trauttenberg, Inkey Józsi, Széchényi Domonkos,[271] Vécsey László, Sigray és felesége[272] és Schell Franci. Az szegény most megy a harctérre Olaszország ellen. Azután Mamsi és Bibi elmentek. Ki tudja, mikor látom őket megint, remélhetőleg nemsokára. Olyan szomorú nélkülük. Most itt vagyunk Papával a lakásban, én pakolok, és várjuk Zsuzskót. Zsuzskóval csináltunk egy-két komissiót, aztán mentünk a

[264] Pabieniczi gróf Woracziczky Jánosné szül. zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Gabriella (1892–1958).
[265] Pabieniczi gróf Woracziczky Antal Dénes (1914–1985).
[266] Muraszombati, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry Pálné gróf Przezdźiecka Mária (1874–1949).
[267] Az V. kerületi József nádor téren lévő ingatlant 1833-ban vette meg a Cziráky család és Hild Józseffel építtetett palotát, ezt lebontva 1910–11-ben Cziráky Béla ötemeletes bérházat emeltetett eklektikus stílusban.
[268] Cziráki és dénesfalvi gróf Cziráky Béláné szül. galánthai gróf Esterházy Mária (1856–1940) csillagkeresztes palotahölgy.
[269] Kissennyei gróf ‘Sennyey Béla (1865–1939) császári és királyi kamarás.
[270] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Mária Paulina Erzsébet (1894–1946), később Inkey Zsigmond felesége.
[271] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Domonkos (1871–1950).
[272] Alsó- és felsősurányi gróf Sigray Antal (1879–1947) legitimista politikus, Sopron, Vas, Moson és Zala vármegyék főispánja és felesége, Harriot/Hattie Holmes Daly (1884–1950).

hajóra. Ott volt Hella, Jaqui, Marika, Jánosi, Zsuzskó, Domonkos, Papa és én. Az egész egy óriási blamage [kudarc] volt. Kuoci alig beszélt Marikával. Azt hiszem, nagyon jól tudta, hogy miről van szó. Inkább Jaquival foglalkozott. Azt hiszem, hogy az egyáltalában egy rivális. Szegény Marikát nagyon sajnáltam. A Cenci lányok nem jöttek a Casinóba vacsorázni, Kuoci sem. Mi voltunk, láttuk Marittát egy csomó Almásyval.

29. Szombat, Boldogfalva
Az utazás egész kellemes volt. Sokat ettünk és nevettünk. Egy német katonavonat ment előttünk, minden állomáson találkoztunk, nagy ordítozásokkal fogadtak: „Da sind Sie schon wieder! Noch immer die Selben! Auf Wiedersehn auf der nächsten Station!” [Újra itt vannak Önök! Megint ugyanők! Viszontlátásra a következő állomáson!] Aradon 10 percünk volt, kirohantunk az étkezőbe és ettünk egy snitzlit [bécsi szelet]. Egész pontosan érkeztünk ide. Reggel 8-kor keltünk. 10-ig a gyerekekkel sétáltunk. 10-től 11-ig a kórházban mindent előkészítettünk. Facsnikat forgattunk és egynek a fagyos lábait bekötöttük. 11-kor érkezett a doktor. 1-ig tartott a vizit. Egynek a fejét felvágta és kiszedett egy schrapnellgolyót, nagyon fájt szegénynek. Ebéd után még egy kicsit lent ültünk, mert Zsuzskó lefeküdt és én írtam Mamának és Papának. Mamától még nem kaptam sürgönyt, remélem, hogy a nap folyamán fogok. Délután voltunk sétálni, Zsuzskó az egész kertet megmutatta, igazán gyönyörű szép most. Uzsonna után a teraszon ültünk és cigarettákat tömtünk. Hét óra felé bejöttünk, felkurtuk [felhúztuk] a gramofont és a fiúk táncoltak. Igazán bámulatos, hogy Elek milyen szépen és graciózusan [elegánsan] táncol. Miki rém hercig. Mikor a gyermekek elmentek, mi kimentünk a kórházba, a vacsorát kiosztottuk, fehérneműt adtunk nekik és az egyik ujját átkötöttük. Most nyitva van az ablak, és nézem a Retyezátot, olyan gyönyörű. Istenem, csak ne volna háború és Mamsi itt volna. Ma nem kaptam sürgönyt, de Zsuzskó azt hiszi, hogy annak a mozgósítás az oka. Az lehetséges. Adja Isten, hogy ne legyen semmi bajuk.

30. Vasárnap
Reggel voltam Monikával a templomban. Utána 1-ig a kórházban kötöztünk. Délután rendeztünk Zsuzskó szobájában, aztán olvastunk és sétáltunk uzsonnáig. 6-ig volt gramofon a kórházban, aztán cigaretta tömés és vacsora kiosztás. Délután erősen esett, most nagyszerű a levegő. A harctérről nincs különös hír, folynak a harcok, a Sannál kissé visszavonultunk, az olaszok meg siker nélkül támadnak.

31. Hétfő
Reggel voltam Hátszegen Zsuzskóval bevásárolni, 11-kor jött a doktor, 1-ig kötöztünk. Három katona gyógyultan megy el, de mindjárt kapunk újakat, mert

nagy szállítások jönnek Szászvárosba. Mamától jött egy sürgöny, hogy Mathild szerdán jön, de arról, hogy hogyan utaztak és Nagymama hogy van, egy szót sem, pedig megígérték. Adja Isten, hogy Nagymama ne legyen rosszul. Szegény Zsuzskó annyira behecceli magát már augusztus óta, egész nervozus és vérszegény. Én olyan örömmel átvenném a munka felét, de ő nem engedi. Bámulatos, hogy mit leisztol [dolgozik]. A harcterekről semmi új.

Június

3. Csütörtök
Mamától jött tegnap egy levél, hogy jól utaztak, végig gyorsvonaton. Nagymamát hála Istennek egész frissen találták, de állítólag Mama távolléte alatt nem volt jól, és azért nem írt, hogy ne rontsa pesti séjourunkat. Taródházán nagyon terjed a tífusz, és ezért Mamsi elküldi Bibyt valószínűleg Ormándra. Így Mamsi egész egyedül maradna. Most itt volt Mathilda, ki meséli, hogy mind jól vannak, és Bibi talán mégis Mamával marad, azt úgy szeretném. Úgy vágyódóm Mamsika után. Istenem, csak ő is itt lehetne. Most jött Zsuzskó mondani, hogy Przemyślt visszavettük. Hála Istennek, az igazán nagyszerű. Tegnap meg Stryt vettük be. Tegnapelőtt voltunk Zsuzskóval Hátszegen ápolónői fogadalmat letenni. Utána volt ágyfelhúzás a kórházban, mely alkalomhoz feljött a jegyzőné, sógornője, és a tanítónő. Uzsonnára is itt maradtak. Aztán volt zongora. Zsuzskó meg én bemutattuk a one-steppet, mely általános tetszést aratott. Utána volt általános séta. Tegnap reggel jött négy sebesült, de nincs nagy bajuk. Az idő gyönyörű. Most olvasom a *Quo vadis*t, mit nagyon élvezek. Mamsika azt írja, hogy vágyódik utánam. Hát még én ő utána. Csak remélem. hogy Bibi ott marad, az igazán túl szomorú volna, ha Mamsi egész egyedül maradna.

4. Péntek
Egész délelőtt a kórházban voltunk (11-től 1-ig). Délután kanapékon hevertünk, uzsonnára átmentünk Nalácra.[273]

5. Szombat
Ma itt volt a doktor, hat katona elmegy gyógyultan, így délután lesz ágyhúzás. Szegény Mártát a doktor ma jól megkínozta, úgy sírt szegény, mint egy kisgyerek, és kiabált: Istenem, Istenem, jaj, jaj! Borzasztó volt hallgatni. Egy férfit sírni látni sokkal borzasztóbb, mint egy asszonyt. Papa elmondta Zsuzskónak a Imre-ügyet, és most sokat beszélünk róla. Zsuzskó sokat prédikál nekem, és egész igaza van. Mert már nem is fogom olyan tragikusan fel a helyzetet. Csak féltem

[273] Ma: Nalácvád (Nălațvad, Románia). A Naláczy–Fáy-kastélyt Teleki György és felesége, Kendeffy Ilona építtette a 19. század második felében.

szegényt ott fent a harctéren. De ha élve visszakerül, amit adna Isten, akkor már nem fogok többet őmiatta sírni, mint múltkor Pesten. Lehet, hogy belülről nem is olyan jó, de olyan szép arany haja van, és olyan szép szeme és termete, azon kívül rémítő bátor és Ich bleib dabei [én ennél maradok] hogy szíve sem lehet olyan nagyon rossz. Hát érthető, hogy tetszik az embernek. De hát az most már tökéletesen wurscht [mindegy], ha úgyis elveszi Hellát. Zsuzskó azt hiszi, hogy az talán még nem olyan biztos. Nagyon élvezem az itt létemet, Zsuzskó olyan kedves és jó hozzám. Csak persze Mamsi után vágyódom, de hát az már régi dolog, hogy ha Mama csak egy délutánra elment, már rossz volt nekem. De hát meg kell szokni, mit fogok csinálni, ha majd férjhez megyek. Annál jobb lesz a viszontlátás. Bibitől még kaptam egy levelet, Taródházán van, remélem ott is marad.

6. Vasárnap
Kaptam két levelet Bibytől, egyikbe Mama is beírt egy pár sort. Nagymama nincs jól, gyenge és nagyon sanft [bágyadt], ami bizony nem jó.
Ma reggel volt kötözés, ebédre itt volt Nopcsa Hexi. Uzsonna után volt gramofon a kórházban. Gábor bácsitól semmi hír, de azt hiszem annak a posta a hibája. Most osztottuk ki a vacsorát. Adja Isten, hogy Nagymama jobban legyen, persze teljes gyógyulásról szó sem lehet, de legalább javulás. Biby inkább jókedvűen ír, így remélem, hogy felvidítja Mamsit.

9. Szerda
Minden nap jön levél Taródházáról, jól vannak, csak Nagymama nem. Hétfőn délelőtt Zsuzskó a tífuszos szobáját dezinficiálta. Délután volt fotografírozás, aztán jött a doktor és kötöztünk utána. Zsuzskó, a gyerekek, Pecol, a doktor, a tanítóné és én levonultunk a kertbe, és ott volt nyárson sütés, ami nagyon jó volt. Tegnap nagyon meleg volt, délelőtt kötöztünk. Délután olvastam *Quo vadis*t, gyönyörű szép. Ma volt nagy operáció. A gyáva németnek levágták az ujját, iszonyúan ordított szegény, én folyton itattam konyakkal, és Zsuzskó a hátát simogatta. Nagyon meleg van. A harctérről unberufen nagyon jó hírek vannak, előre haladunk minden oldalról. Imrére alig gondolok, nincs idő hozzá, aztán igazán nem érdemes őérte búsulni, ki tudja mi lesz, míg a világban járok. Csak el ne essen szegény. Zsuzskó ma nagyon fáradtan néz ki, olyan karikái vannak a szemei alatt. Én egy csöppet sem vagyok fáradt, igaz is, hogy Zsuzskó kétszer annyit tesz, mint én. Csak Nagymamáról már jobb hírek jönnének. Szegény Mamsi megint hogy aggódhat. Remélem, hogy Biby felvidítja.

11. Péntek
Tegnap volt Ádám vizsgája, mely nagyszerűen sikerült. Utána volt egy rém gyors kötözés. Délután olvastam. Ebédre itt volt a tanítóné. Uzsonna után volt gramo-

fon a kórházban. Ma jött két levél Taródházáról. Nagymama nincs nagyon jól és Ella is elrontotta a gyomrát. A harctérről jó hírek vannak. Stanislaut bevettük. Nagyon meleg van. Most jött egy sürgöny Szászvárosról, hogy a sebesülteket transzportálni [szállítani] kell. Talán csak nem akarják kiüríteni az oláhok miatt. Az bizony nem volna jó dolog.

12. Szombat
Ma reggel voltam Mathilddal gyónni. Nagyon örülök neki, most oly jól érzem magam. Hátszegen az egész kórházat kiürítették. Most már nagyon meg vagyunk ijedve, de még mi nem kaptunk kiürítő parancsot, de azt hiszem, jönni fog. Igazán olyan kár, egész szomorúak vagyunk Zsuzskóval. Az ember úgy megszokja ezeket a szegény katonákat, annyit látja szenvedni őket. Még Majokafát is fogjuk sajnálni, az a fő ellenségünk. Másztóról, Gombosról és Szapáról nem is beszélünk. Délután fent voltunk Malomvizen autón a viszgán, az idevaló tanítónőt is elvittük. Uzsonna után zenéltünk egy kicsit, aztán volt vacsora és fehérneműkiosztás a kórházban. Most Zsuzskó konferál [vitatkozik] Pecollal az elszökés miatt. Igazán kár volna ezt a szép helyet itthagyni. Biby írt egy levelet, semmi új. Szegény Mamsi, milyen kellemetlen napjai lehetnek, nem is szeretek rá gondolni. Ma nagyon imádkoztam, talán még minden jóra fordul.

14. Hétfő
Katonáinkat még nem vitték el, nem értjük miért. Tegnap voltam a templomban. Aztán jött a doktor. Délután olvastunk. Azután a grediscsében [gradiscse – várhegy] voltunk sétálni, egy nagy versenyfutást arangíroztunk. Öt katonánk elment gyógyultan: Szabó, Gelencsér, Hoffman, Szekera és a horvát, nagyon sajnáltuk őket.

15. Kedd
Ma reggel jött egy sürgöny Papától, hogy egész nyugodtak lehetünk. Biby írt Zsuzskónak, hogy Nagymama jól van. Margit néni és Elluci is ott vannak és Toni bácsit is várják oda.

16. Szerda
Tegnap délután gyomláltunk a kertben, aztán öntöztük az epret és a rózsát. Ma jött levél Mamától, Bibitől és Gábor bácsitól. Taródházáról hála Istennek jó hírek vannak. Margit néni két hónapra egy fürdőbe megy Imrével, így addig Mama még Taródházán maradna. S. Jancsi felmegy a harctérre. Anti bácsi még Temes megyében van, de úgy látszik az olasz harctérre megy. Ella már egész jól van. Nagymama gyónt és áldozott, és most sokkal jobb kedvű. Gábor bácsi írja, hogy csupa jó hír jön Romániáról.

Tegnap este Zsuzskó még sokáig prédikált Imre végett. Olyan igaza van, nagyon hálás vagyok neki, most már egész másképpen fogom fel a helyzetet, a jókedvű oldaláról. Milyen jó lenne, ha béke lenne, és Zsuzskó eljönne Bózsvára, és Imre is ott volna, mennyit nevetnénk. Talán még az is meglesz. Zsuzskót nagyon megszerettem, egész más, mint ahogy képzeltem. Azt hittem, inkább hideg, nem sokat érez, rém flegmatikus, és épp az ellenkezőre jöttem rá. Nagyon melegszívű, poetikus, szereti a szépet. Külső nyugalma csak önuralom, igazán bámulatra méltó. Szeretnék én is olyan lenni, mint ő.

19. Szombat
Mamától ma jó hír, hála Istennek jól vannak. Biby pár napra Ormándra ment. Nagymama unberufen jól van. A harctérről jó hírek. Hubacovát, Gródeket és Lemberget bevettük. Az olaszokat verjük. Mi itt folytatjuk kellemes életünket. Ápolunk, sétálunk, nevetünk, filozofálunk és remélünk. Zsuzskó olyan szépen játszik magyarokat. Csak Mamsi is itt lehetne, úgy élvezné, úgy sajnálom őtet, hogy ott kell, hogy üljön Taródházán. Szegény Bibyt is, de ő legalább nem nervozus. Szegény Wenckheim Béla elesett.[274] Csak lenne már béke. Otthonról nem tudok semmit.

22. Kedd
Taródházáról hála Istennek jó hírek vannak. Biby nagyon jókedvűen ír így a kedély is jó. A harctérről is jók a hírek. Románia úgy látszik nem fog beleavatkozni. Az olaszokat már többször elraktuk, és adja Isten, hogy az még sokszor megtörténjen. Itt minden egyforma kellemes, Zsuzskó egy angyal, a gyerekek hercigek. Délelőtt ápolunk, délután különféle történik. Ma a gyerekekkel együtt voltunk kocsin Csopeán, hol a lövészárkokat megnéztük. Igazán nagyon érdekes, egy százados megmutatott mindent. Egy pár hetet igazán egész jól el lehet tölteni egy ilyen fedett lövészárokban, ha nem jön bele víz. Persze hónapokat, az nem lehet mulatság. Borzasztó pénzbe kerülhet ez az építés, reméljük, hogy hiába lesz. Tegnap és ma esett, már igazán hey time [ragyogó idő] volt. Pexy néni ma írt Zsuzskónak, hogy Anti bácsi egy boszniai fészekbe került, hol sok a kolera. Szegény Pexy néni, úgy sajnálom, hogy aufegrégolja [izgatja] magát. Lajos bácsi állítólag augusztusban kap szabadságot.

24. Csütörtök
Taródházáról hála Istennek jó hírek vannak. Minekünk a kórházban most kevés a dolgunk, így a kertben dolgozunk. Tegnap ment el 5 beteg. Ma volt ágyfelhúzás és cigarettatömés. Jegyzőné és Irén fent voltak. Utóbbi nagyon szimpatikus. Ma

[274] Gróf Wenckheim Béla (1882–1915) tartalékos huszárfőhadnagy 1915. június 12-én halt hősi halált Zaleszczyki mellett, a Békés megyei Gerlán (ma: Békéscsaba része) temették el.

délután gereblyéztünk Zsuzskóval a kertben és iszonyúan megáztunk. A harctérről jó hírek vannak, verjük őket mindenhol. Mamsi e napokban hazamegy egy hétre, mikor fogunk mi is menni, azt tudja Isten!

27. Vasárnap
Tegnap és tegnapelőtt két nagyon hasznos napot töltöttünk. Pénteken délelőtt saraboltunk és délután rámákat políroztunk. Irén fent volt segíteni. Tegnap reggel felkeltünk fél hatkor és negyed 8-ig saraboltunk. Délelőtt stoppoltunk és kötöztünk. Délután rámákat políroztunk. Uzsonna után csináltunk a papnénak egy vizität. Irén megint mindenben segített. Ma voltam a protestáns templomban az istentiszteleten. Abban is van sok szép, de kicsit hidegnek tűnik a mi misénk után. Mamsi ma írt egy hosszú levelet. Nagymama hála Istennek jobban van, annak rémítően örülök. Mamsi tegnap ment el, ma Pesten van. Holnap meg Bózsvára, ott 2-3 napig marad. Azt írja, hogy talán augusztusban hazamegyünk. Az igazán jó volna. Alig merek rá gondolni. Még egy tél Taródházán, az borzasztó volna. Nem szép tőlem, de nem tehetek róla, ki nem állhatom Taródházát, olyan kellemetlen időt töltöttem ott. Most megint visszamenni még rosszabb volna. Ide azt hiszem, mindig örömmel fogok visszajönni.

29. Kedd
Tegnap 5-kor keltünk és fél 8-ig dolgoztunk. Délelőtt stoppoltunk és kötöztünk a doktorral. Délután olvastunk, rámát pucoltunk. Korán mentem lefeküdni. Zsuzskó még az ágyamon ült 10-ig. Hella írt Miholjácról,[275] de egy szót sem Imréről, az még nem fordult elő, valószínűleg ő sem tud semmit. Mama már otthon van. Azt mondta, hogy hosszasan fog írni. A harcterekről jó hírek vannak. Biby írja, hogy Nagymamának minden második nap szabad egyedül a lépcsőn lemenni. Ez már nagy haladás. Adja Isten, hogy tovább is így menjen. Zsuzskó vasárnap felöltözködött székely parasztleánynak, gyönyörűen áll neki. Ritkán láttam olyan szépnek.

30. Szerda
Ma olvastuk, hogy a vastag Eszterházy Pál elesett.[276] Igazán borzasztó, de főleg szegély Iloncsit[277] sajnálom. Taródházáról már két napja nem kaptam hírt. Szakad az eső. Délután volt ágyfelhúzás, mely alkalomra feljött Irén és Idus. Zsuzskó meg én gernyeszegi parasztlányoknak öltöztünk. Nagyon furcsa volt.

[275] Alsómiholjác (ma: Donji Miholjac, Horvátország). 1902 és 1906 között épült fel gróf Mailáth László nagyméretű, Tudor-stílusú kastélya.
[276] Galánthai báró és fraknói gróf Esterházy Pál (1883–1915) 1915. június 26-án halt hősi halált a galíciai Dzievietniki mellett.
[277] Özv. galánthai báró és fraknói gróf Esterházy Pálné szül. csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Ilona (1886–1967).

Uzsonna után zenéltünk. A harctérről jó hírek vannak. Tomaszówot bevettük és mindenütt visszavonulnak az oroszok. Az olaszok egész abba hagyták a támadást. Csak ágyúharc van. Mikor lesz már vége?

Július

1. Csütörtök, Boldogfalva
Szakad az eső. reggel voltunk a gyermekekkel Hátszegen. Ma megint az újságban áll Eszterházy Pál halála, úgy látszik igaz.

2. Péntek
Ma kaptam egy levelet Mamsitól Bózsváról. A vastag Béla vitte fel autón. Otthon minden a legnagyobb rendben van, nagy a szárazság. Mama csak két napig maradt ott. Ma délben jött egy levél, hogy Márta át lett helyezve Kecskemétre. Ma délután utazott el. Mind, őt is beleszámítva többé-kevésbé meg voltunk hatva. Az újság szerint egy Széchényi Alajos elesett, azt hisszük, Emil fia.[278] Azon kívül Janik[279] elesett. Szegény egyszer már oly nagy bajjal mentette meg az életét. Most elállt az eső, megyünk sétálni.

3. Szombat
Tegnap egész délután zenéltünk, nagyon szép volt. Megjött Eszterházy Pál partéja [nyomtatott gyászjelentése], így nem fér kétség hozzá. Szegény Iloncsi milyen szerencsétlen lehet. Most úgy egymás után annyian estek el. Csak már adná Isten, hogy vége legyen a háborúnak. Taródházáról hála Istennek jó hírek jönnek. Nagymama már egyedül jár le a lépcsőn és a lábai leapadtak. Ma is folyton szakad az eső. Tegnap este egy hosszú, komoly diskurzus volt Zsuzskóval (nagyon sokszor van olyan). Karaktereinkről volt szó. Ő azt mondta, hogy saját magával sehogy sincs megelégedve, és magát megveti. Arra igazán nincs oka, ő egy ritka erős karakter és önuralma bámulatos. Sokat adnék, ha olyan lehetnék, mint ő. Uzsonnára Nalácon voltunk, most jövünk vissza, szakad az eső. Gábor bácsit a hét végén várjuk.

4. Vasárnap
Biby írt Pestről, ahova Mama elejbé ment. Nagyon élvezi ottlétét, látta Marikát, volt a cirkuszban és Mariette néninél. Imre otthon volt két heti szabadságra,

[278] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Alajos (1892–1915) huszárzászlós 1915. június 25-én halt hősi halált Dobronoutz (ma: Dobrinivci, Ukrajna) mellett. A Kerepesi-temetőben temették el, majd Nagycenken a számára készített új sírboltban helyezték örök nyugalomra.
[279] Feltehetően Janik László főhadnagyról van szó, aki 1915. június végén halt bele háborús sérüléseibe a bukovinai Okna mellett.

tegnap ment vissza egy biztos helyre. Ma reggel voltam Idussal a templomban. Az idő elég szép.

6. Kedd
Idő szép. Nagymama írt egy inkább rosszkedvű levelet, gyengének érzi magát, de Biby és Mama azt írják, hogy unberufen igazán jobban van. Ella megint roszszul volt a gyomrával, furcsa, hogy mindig van valami vele és az egész télen nem volt. Tegnap délelőtt volt kötözés doktorral. Sucska, Kora és Harkány ma reggel elmentek. Majdafer szomorúságában, hogy Sucska elment, ma délelőtt lekaszált egy darab rétet a kertben. Tegnap délután rámát políroztunk és uzsonna után a fűrészben voltunk. Este a teraszon filozofáltunk, nagyon szép volt. Ma délelőtt felhívtuk Irént és bent a rózsáknál szénát gyűjtöttünk. Zsuzskó nagyon rosszul van a gyomrával, rosszul is néz ki, de ments Isten, hogy vigyázzon magára. Ma reggel szénát gyűjtött, mint egy őrült, pedig nem érezte magát jól, láttam rajta. Természetesen letagadta. Most benéztem a szalonba, ott fekszik a chaiselongueon [sezlonon] és alszik. Ha felébred, olyan piros, mint egy kicsi gyerek, olyankor nagyon szép. Lajos bácsi írt, hogy augusztus elején bizton hazajön. Igazán szeretném tudni, hogy velünk mi lesz. Taródházán mégsem maradhatunk örökké. Szegény Mamsit és Bibyt úgy sajnálom, jó-rossz napjaik lehettek nekik. Én mindég olyan igazságtalannak érzem a dolgot, hogy én itt olyan jól érzem magamat, és ők szegények ott ülnek. Pexy néni és Elluci úgy látszik most Taródházán vannak. Feltettem magamban, hogy nem fogok többé Imrére gondolni, mivel Zsuzskó mondja, hogy az Mamsit bántja, de az nem olyan könnyű dolog. Próbálok, de mostanáig gyengék a sikerek. Úgy három hét előtt még jobb volt, de mióta a vastag Pál, Janik és Széchényi Lulu elestek, nem olyan jól megy, ámbár Biby írja, hogy most egy biztos helyre küldik. De talán épp azért történhet valami baja. A legcsúnyább az egészben az, hogy az első gondolatom, mikor Biby levelét olvastam az volt, hogy milyen jó, hogy Hella most nincs Pesten. Pedig szegény Hella épp talán még jobban szeretné látni, mint én és több joga is van hozzá. Neki legalább kurizált [kedveskedett], nekem pedig soha, sőt ellenkezőleg. Igazán kíváncsi vagyok, hogy elveszi-e Hellát, Marika erről már két év előtt is beszélt. Egyáltalában rossz tőlem, hogy még csak egy kicsit is gondolok rá, mikor úgy látszik, félig-meddig Hella vőlegénye. De ahhoz Zsuzskó karaktere kellene, hogy ma azt mondjam, hogy vége és többet nem gondolok. I will do my best. [Megteszem a tőlem telhetőt.] Szegény Mamsi, már úgyis annyi baja van, most még az is bántsa, hogy én búsulok az a szamár Imre miatt. Igazán meg tudnám magamat verni, hogy akkor Pesten sírva fakadtam, épp az elválás előtt. Most írtam neki, hogy már nem búsulok; nem is akarok, csak adja a jó Isten, hogy ne essen el.

8. Csütörtök
Tegnap és ma délelőtt bent dolgoztunk a kertben, nagyon meleg volt. Tegnap uzsonnára itt voltak a naláciak. Este feljött Idus és zenéltünk. Taródházáról két nap óta nem kaptam hírt. No news good news [az a jó hír, ha nincs hír]. Reméljük, hogy úgy van. A harctérről jó hírek jönnek. Kraśniknál áttörtük az orosz frontot és jól megvertük őket. Az olasz harctéren meg három hadtestet megvertünk.

9. Péntek
Papsitól kaptam egy levelet, de Taródházáról semmit. Tegnap délután Szentpéterfalvára mentünk Irénért, mivel megígértük neki, hogy elhozzuk. Hátszegről 75 baka volt itt tegnap a kertben kapálni. Uzsonnát és vacsorát kiosztottuk nekik, hálából énekeltek nekünk. Ma is jöttek, de csak 26-an. Ma reggel 6-tól fél 9-ig saraboltunk, 11-kor mentünk a nagyvízbe fürödni. Nagyon jó volt.

10. Szombat
Zsuzskóval Hátszegen voltunk a Takarékban. 11-kor volt fürdő. Taródházáról semmi hírt sem kaptam, csak nincs valami baj Nagymamával. Toni bácsi írt ma Zsuzskónak, hogy megint rosszabb híreket kapott. Én nem értem, hogy semmit sem írnak. Adná Isten, hogy ne legyen komolyabb rosszabbodás.

12. Hétfő
Gábor bácsi ma éjjel megjött. Mamsitól és Bibytől kaptam tegnap leveleket, Nagymama kissé gyengébb, de éjjelei jók. Úgy látszik, augusztusban igazán hazamegyünk, milyen jó volna. Ádám elrontotta a gyomrát, láza van és fekszik. Ma délután fürödtünk, nagyon kellemes volt.

16. Péntek
Kedden Majdafa, Gombos és Cseke elmentek. Ádám három napig erősen lázas volt, most már egész jól van. Szerdán este megjött Edina és Judit. Mind a ketten nagyon kedvesek. Edina nagyon szép és Judit rém szimpatikus. Este Edina énekelt, gyönyörű volt. Tegnap volt nagy fürdés.

17. Szombat
Tegnap délután rönkúsztatással összekötött fürdés volt. Az nagyon mulatságos. Judit meg én mindig rosszul ütöttük be a cabinánkat a fába, és mikor meghúztuk, kijött, és mi beleestünk a vízbe. Judit este elment, Zsuzskó meg én bekísértük autón Piskibe. Nagyon szép volt, egy gumidefektet kivéve minden jól ment. 12-kor érkeztünk haza. Edina azt hiszem, holnap megy. Nagyon meleg van. Taródházáról elég jó hírek vannak, Nagymama nincs se jól, se rosszul. A harctéren csend van.

18. Vasárnap
Mama írt Pestről, hova felment pár napra, Papát meglátogatta. Papának ízületi csúza van egy szanatóriumban volt egy hétre. De most már visszament lakásába és Mama Taródházára. Nagymamától, hála Istennek jobbak a hírek, de hiába örül az ember egy pár napig, akkor megint jön egy rosszabbodás és az borzasztó. Bibi Tanán volt egy teniszpartira, amit úgy látszik élvezett. Szegény egészben d[isznó]. mód unja magát, ha Mamsi nincs ott. Ma fúj megint a „vintu mare" [nagy szél] és őrült meleg van. Hátszegen voltunk a templomban, Zsuzskó is majd megsült és fájt a térde a térdepléstől. Tegnap volt kitűnő fürdő és este Edina énekelt. Az igazán egy élvezet őt hallani. Hindenburg 30.000 oroszt és 30 ágyút elfogott. A német császár a Dnyesztertől a Balti tengerig egy óriási offenzívát rendelt, reméljük sikerülni fog.

20. Kedd
Tegnap uzsonna után nagy nyárson sütés volt a kertben. A doktor, Kuther és Pecol jelen voltak. Igazán kitűnő jól csinája a doktor. Este éneklés volt. Edina ma délben elment. Egész nap esett. Az orosz frontot áttörtük, egy pár várost elfoglaltunk és egy pár ezer foglyot ejtettünk.

22. Csütörtök
Ma nagyon szép az idő. Papsi még nincs egész jól, vannak fájdalmai. Taródházáról hála Istennek elég jók a hírek. Az oroszokat minden oldalról verjük. A németek elfoglalták Windornt és megint van vagy 6000 fogoly. Azokkal azt hiszem, most már nemsokára végzünk.

25. Vasárnap
Gábor bácsi ma délután elmegy. Papa írt tegnap, hogy két hónapi szabadságot kapott. (Még nem egész biztos, de valószínű.) Most Taródházára ment. Mama írt, hogy Lajos bácsi 1. és 10. közt jön, és mi 15-én megyünk haza. Nagymama hála Istennek jobban van. Tegnap este Pecol meg én segítettünk kévét rakni a cséplőgépnél. Nagyon mulatságos, csak ne lenne az ember olyan piszkos. Most voltam istentiszteleten Zsuzskóval. Tiszteletes úr nagyon szépen beszélt. Így valószínűleg 10.-e tájt megyünk Taródházára. Örülök, hogy Zsuzskó is jön, így még egy ideig együtt leszünk.

27. Kedd
Mamsi írt, hogy Lajos bácsi 5-én jön, így azt hiszem éppen jó lesz minden. Ma egy kitűnő fürdőnk volt. Három órakor kiültünk a cséplőgéphez a napra, hogy jó melegünk legyen, aztán mentünk fürödni.

29. Csütörtök
Tegnap volt Elek születésnapja. Este egy fáklyás menetet rendezett Monika. A kertész elölment egy táblával, melyre éljen volt ráírva, utána jöttek konyhalányok stb. lampionokkal. Egy kis olasz fiú harmonikázott. A körmenet után volt tánc. Ma 6-kor mentünk ki a géphez kévét hányni. Mivel ma a nevenapom van, kaptam Zsuzskótól egy nagyon hercig lógantyút egy bársony szalagon a nyakra és a gyerekektől egy csomó virágot. Nagyon meleg van.

Augusztus

2. Hétfő
Tegnap délután 3 órakor indultunk mi ketten Vajdahunyadra. Zeykfalván beszállt hozzánk Irén, Piskin találkoztunk Nopcsa Ferivel, ki most titkos küldetésben fent volt a havasban oláh ruhában. Most elment Bécsbe. Fél 6-kor értünk Hunyadra. Az állomáson várt Idus. Kocsin felmentünk a várba. Gyönyörű szép. Az egyik lovagterem egész restaurálva van,[280] impozáns lehetett abban egy díszebédet látni Hunyadi idejéből. Körülsétáltuk az egész várat. A kápolna ajtaja és egy csigalépcsőhőz vezető ajtó gyönyörűek. Van egy mély kút, melyek három török 12 évig fúrt, a nevük egy kőre van írva. Amiután mindent megnéztünk, Idus nővérénél[281] uzsonnáztunk. Bent a várban laknak, mivel a férje építész[282] és restaurálja a várat. 8 órakor indultunk vissza. Piskin két órát vártunk és vacsoráztunk, 12-kor voltunk itt. Gyönyörű volt, nagyon élveztem.

A harctérről hála Istennek jók a hírek. Az orosz frontot 25 km szélességben áttörtük. Lublint bevettük. József Ferdinánd főherceg[283] lovassága vonult be először. Az olasz harctéren pedig a második görzi csatát az egész vonalon megnyertük. Az olasz veszteség 100.000. Adja Isten, hogy tovább is így menjen. Nagymama hála Istennek jól van. Lajos bácsiról még nem tudjuk, hogy mikor jön, így nem is tudjuk, hogy mi mikor megyünk. Valószínűleg e hét végén.

5. Csütörtök
Tegnap volt az aratóbál. Nagyon mulatságos volt. A ház előtt táncoltunk 9-ig csárdást, oláh táncot (az nagyon mulatságos) és bostont is. Kilenckor volt büfé, utána még zenéltünk. Ma kaptuk a hírt, hogy Varsó elesett és Ivangorodnak két erődjét bevettük. Papa írt, hogy Bátyúba ment tíz napra, és ha hazaértünk, megy

[280] A 19. században többször is tűz pusztította épületet 1870 és 1874 között Steindl Imre tervei szerint építették újjá, egészítették ki, majd Möller István restaurálta 1907 és 1913 között.
[281] Möller Istvánné Berger Hermina (1860–1916).
[282] Möller István (1860–1934) műépítész, egyetemi tanár, az MTA levelező tagja.
[283] Habsburg–Toscanai József Ferdinánd Szalvátor főherceg (1872–1942), vezérezredes, a 4. hadsereg parancsnoka 1915–16-ban.

egy fürdőbe, mert még fájdalmai vannak. Zsuzskó sürgönyzött neki, hogy jöjjön velünk Taródházára. Mi holnap délután megyünk. Nagymama sürgönyzött, hogy Lajos bácsi tegnap este megérkezett. Mi szombaton találkozunk Gábor bácsival és este Taródházán leszünk. Már nagyon örülök az egész családra. Ivangorod elesett.

10. Kedd, Taródháza
Pénteken délután elindultunk öreg Lexivel és Filka nénivel, Léonie[284] és Pogány Károllyal[285] utaztunk. Két óra késéssel értünk Pestre. Egész délelőtt komissióztunk, a Casinóban ebédeltünk. Ott volt Pejacsevich Endre és Elli.[286] A Keleti pályaudvaron találkoztunk Gábor bácsival. Győrig Zichy Jaqui bácsival, Mici nénivel, Jaqui, Manó, Heny és Hadik Bandival utaztunk. Este értünk ide. Lajos bácsi hála Istennek jól néz ki, 3 heti szabadságot kapott. Olyan jó őt látni, csak ne kellene megint visszamennie. Nagymama unberufen jól van. Mamsi, Biby is. Olyan jó őket megint látni. Pexy néni és Anti bácsi is itt voltak. Utóbbi kapott aratási szabadságot. Holnap sajnos megint lemegy Oláhországba [Romániába]. Pexy néni, Anti bácsi vasárnap délben elmentek. Gábor bácsi, Zsuzskó tegnap este mentek. Zsuzskó ma talán megint visszajön. Annak nagyon örülnék. Ma este jön Toni bácsi, talán vele megy. Csütörtökön megyünk haza. A harctérről jók a hírek.

11. Szerda
Tegnap Lajos bácsi, Mama és mi ketten bementünk Szombathelyre. Mamának volt bevásárolni valója, Emiliánál voltunk. A gyorssal megjött Toni bácsi és Zsuzskó. Most volt utóbbi neve napja, mely alkalomra ma ebédnél kis híján berúgtunk. Holnap utazunk mindnyájan, már rémítően örülök, haza. A harctérről jók a hírek.

13. Péntek, Budapest
Tegnap délután indultunk el. Nagyon szomorú volt Nagymamától elválni. Adja Isten, hogy egészségesen találjuk viszont. Az elutazás nagy viszontagságokkal jár. Szombathelyen a gyorsot lekéstük. Zsuzskó megint kocsin kiment Taródházára. Mi Szombathelyen maradtunk, 11-kor mentünk tovább. Itt Papát találtuk, ki hála Istennek jól van. Délelőtt Zsuzskóval, Papával és Lacikával komissióztunk. A Casinóban ebédeltünk. Papa, Mama, Zsuzskó, mi ketten, Inkey Pál, Sztankovánszky Palcsi,[287] Mikes Sofika, Horthy Jenő.[288] Jelen volt még Almásy

[284] Ifj. nagyklopotivai Pogány Károlyné szül. széki gróf Teleki Léonie/Leona (1866–?).
[285] Ifj. nagyklopotivai Pogány Károly (1848–1925) Krassó-Szörény vármegye főispánja.
[286] Verőczei és hídvégi gróf Pejacsevich Mikó Endre (1884–1939) és felesége, galánthai gróf Esterházy Amália (1880–1957).
[287] Sztankováni vitéz Sztankovánszky Pál (1890–1945) tartalékos huszárfőhadnagy.
[288] Nagybányai Horthy Jenő (1877–1953) vadász, Horthy Miklós kormányzó legfiatalabb test-

Ella gyermekeivel és Trauttenberg Imrével.[289] Maritta beült hozzánk egy időre, Zichy Béla felesége,[290] Széchényi Péterné[291] és még sok más. Most ide jöttünk a penzióba kicsit pihenni, aztán még számtalan terv van, így nem tudom mi lesz.

14. Szombat
Tegnap délután a Kuglernél uzsonnáztunk. Nyolckor vacsoráztunk a Casinóban, ugyanazok voltak, mint délben. Utána kimentünk az Auguszta-hajóra. Ott volt Mártha néni, Gábris bácsi,[292] Marika, Ádi, Laci, mi mindnyájan, Maritta, Sofika és Horthy. Nagyon jól mulattunk. Ádi[293] egy nagyon kedves és csinos fiú, Laci meg rém furcsa. Ma reggel komissióztam Zsuzskóval. Délben láttuk a trónörököst feleségével elutazni. A Casinóban ebédeltünk, Sofika, Horthy, Maritta és Andrássy Miki ott voltak. Miki mesélte, hogy Imre be lett terjesztve az arany vitézségi éremre. Már megvan a kis és nagy ezüst, most az arany, egész jól csinálja. Zsuzskó és Papa elutaztak. Előbbi haza, utóbbi Taródházára. Anna és Matild Bózsvára mentek.

16. Hétfő
Tegnap Marikával ebédeltünk. Délután felmentünk a Sváb-hegyre Andrássy Ellához.[294] Ott a Tárnok utcai sebesülteket mulattattuk különböző játékokat játszottunk velük. Azt hiszem, jól mulattak. Ott maradtunk vacsorára, és Márta néni és Gábor bácsi hazahoztak minket. Nagyon jól mulattunk. Kája nagyon kedves és azt találom nagyon megszépült május óta. Papa tegnap este visszajött Taródházáról. Holnap utazunk.

19. Csütörtök, Kis-Bózsva
Tehát hála Istennek megint itthon vagyunk. Borzasztóan élvezzük ittlétünket. Tegnapelőtt este érkeztünk meg egy nagyon kellemes utazás után. Tegnap az egész nap pakolással és rendezéssel telt el. Mamsi és Ella a jövő hét elején jönnek. Az idő sajnos nem nagyon szép. A harctérről hála Istennek jók a hírek, Kowno két erődjét elfoglaltuk, Novogeorgievszknek pedig 3 erődjét, Breszt-Litovszktól 20 kilométernyire vagyunk.

---

vére.

[289] Báró Trauttenberg Imre (1890–1925) huszárkapitány.

[290] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Béla Rezsőné szül. Elisabeth Mabel Wright (1869–1926).

[291] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Péterné szül. galánthai gróf Esterházy Mária Ilona (1882–1927).

[292] Vajai és luskodi gróf Vay Gábor (1862–1931).

[293] Vajai és luskodi gróf Vay Ádám (1895–1930).

[294] Ifj. csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Gyuláné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Eleonóra (1867–1945), Andrássy Tivadar gróf özvegye.

22. Vasárnap
Kowno, Novogeorgievszk elesett, 85.000 fogoly és 700 ágyú. Breszt-Litovszkot ostromoljuk. Ma nagyon szép az idő. Tegnapelőtt este teniszeztünk, tegnap meg kocsin voltunk a postán.

28. Szombat
Igazán borzasztó, hogy már milyen régóta nem írtam, de annyi volt a dolog. Mamsi, Ella és mademoiselle csütörtökön délután jöttek meg. Utóbbi betegen. Tegnap egész nap feküdt, de ma már jól van. Olyan kitűnő, hogy most mind együtt vagyunk. Zsuzskó nagyon gyakran ír nekem, az kedves tőle, nagyon örülök mindég a leveleinek. Tegnap és ma sokat pakoltunk és rendeztünk. Tegnap uzsonnára megjelent Károlyi László és István. Uzsonna után teniszeztünk Istvánnal, nagyon jó volt. Füzéren állítólag kolera van, hatan már meghaltak, a falu el van zárva, azon kívül meg diphteritis. A harctérről nagyon jók a hírek: Breszt-Litovszk elesett. Lajos bácsi visszament a harctérre. Adja Isten, hogy Włoszczowán maradhasson. Nagymama hála Istennek jól van és úgy látszik örül Lángocskának.

30. Hétfő
A szegény kis Zichy Heny meghalt,[295] igazán borzasztó. Írtam Hellának, kérdezni hogy mi baja volt. Tegnap Mama meg én reggel a templomban voltunk, utána Radványban déjenueroztunk. Délután átjött Lalo és István, teniszeztünk és croquettoztunk, nagyon jó volt. Vacsorára itt maradtak. A galíciai frontot több helyen áttörtük. Papa Újhelyen volt. Megkezdtük megint a tanulást Bibyvel. Az idő szép. Nagymamáról hála Istennek jók a hírek.

Szeptember

2. Csütörtök
Hétfőn Károlyi László itt volt uzsonnára. Tegnap délután István átjött és elvitte Bibyt és mademoisellet Kőkapura rákászni.[296] Ma megint jön Laló és István vacsorára. Az idő szép, de hűvös. Az oroszokat verjük.

[295] Gróf Zichy Henrik (1899–1915) 1915. augusztus 22-én Bécsben hunyt el, Fülesen temették el.
[296] A ma Nagyhuta község területén található vadászkastélyt gróf Károlyi László építtette, a Kemence-patak folyik mellette.

8. Szerda
Nagyon kellemesen telik az idő, élvezzük az ittlétet. Egy hét óta esik az eső. Minden délelőtt tanulok Bibyvel. Délután van befőzés, stoppolás stb. Ma a templomban voltunk mademoiselle-vel. Nagymama jól van. Lajos bácsi ma írt még Włoszczowáról. Az oroszokat verjük, Grodno elesett.

12. Vasárnap
Az idő gyönyörű. Napjaink nagyon kellemesen telnek. Tanulunk délelőtt, délután befőzés, stoppolás. Este séta és tenisz. Most lesz egy hónapja, hogy itt vagyunk, olyan gyorsan múlt el. Csak itt maradhatnánk sokáig. Nagymamáról hála Istennek jók a hírek, Lajos és Anti bácsitól szintén. A harctéren úgy látszik, elég jól megy, Dubnót bevettük.

16. Csütörtök
Kedden voltam Mamával Kázméron. Ily sok érdekeset mesélt az elmúlt télről. Borzasztó lehetett. Adja Isten, hogy ne ismétlődjön többé. Kázmér gr. épp Újhelyből jött és mesélte, hogy Bukovina határán megint 50 km-re visszaszorítottak, de azóta megint offenzívába mentünk át, így úgy látszik momentán megint helyre jöttünk. Most békehangok jönnek Angliából. Igazán már ideje volna, hogy ez a csúnya dolog véget érjen. Szegény kis Zichy Henny vakbélgyulladásban halt meg. Igazán kár érte. Pálházán volt egy koleraeset, de csak egy idáig, remélhetőleg nem lesz több. Holnapra ausagolták magukat a csörgőiek. Az idő elég szép. Mi 8 tájt kelünk, 9-kor van reggeli, 10-ig a konyhában van dolgom. 10-től 12-ig tanítom Bibyt és közben stoppolok. Ebédig különféle történik. Délután befőzünk, vagy varrunk, sétálunk, teniszezünk. Este van zongora Bibyvel. Most írni való is elég van, mert tudakozódni kell az eltűnt katonák után. Vacsora előtt mindég olvasok egy keveset, azt nagyon szeretem. Olyan furcsa érzés az, hogy most már felnőtt vagyok, alig tudom elhinni. Annyira tele vannak napjaim, hogy nincs időm gondolkodni, így alig gondolok már rá. Jobb is csak mindég imádkozni érte. Csak a jó Isten óvná meg és hozná haza. Szegény Hella milyen szerencsétlen volna, pedig ő szegényke megérdemelné, hogy nagyon boldog legyen. Zsuzskó már rég nem írt. E hó végén valószínűleg Taródházára mennénk, Mama meg én. Én nagyon örülnék menni.

17. Péntek
Ma délután itt volt Mimi néni, Marcsi, Ily és Kázmér gr. Nagyon mulatságos volt. Marcsi nagyon csinos lett, egész felnőttnek néz ki. Papa Kassán volt. Pinszk elesett, de azt állítják, hogy a bukovinai visszavonulásnál 12.000 emberünket fogtak el.

18. Szombat
Szakad az eső. Délelőtt tanítás és stoppolás. Délután 3-ig festés. 3-5-ig haskötő kivágás. A Kassa 5-ös honvéd huszároknak csináljuk. Zsuzskó írt egy kártyát, fent volt Gábor bácsival a havason, egy medvét lőttek. Szegények most nagy bizonytalanságban élnek Románia miatt.
20. Hétfő

Wilnát bevettük és állítólag Hindenburg Ruski seregének egy részét körülkerítette. Adja Isten, hogy igaz legyen. Lajos bácsi írt, jól van. Úgyszintén a család összes többi tagjai. Lajos bácsi a „Signum Laudist”[297] kapta.

22. Szerda
Tegnap délután voltam Mamsival Újhelyen, Széchényi Mici néninél. Megmutatta nekünk kórházát, 200 betege van, nagyon szép. Vacsorára jöttünk haza, nagyon élveztük. Papa ma Pestre ment. Ma uzsonna után feljön három leány a majorból, és fogunk haskötőket varrni.

26. Vasárnap
Papa múlt héten két napra Pesten volt. Inkább rózsás hírekkel jött vissza, de azóta úgy látszik az orosz harctéren egy kicsit megvertek. Toni és László bácsi itt vannak Kőkapun bőgésre. László bácsi ma reggel a Koplalóból jött ide az első reggelire, délben meg felment László-tanyára.[298] Mama meg mi ketten a templomban voltunk. Ott találkoztunk Károlyi Lalóval és Toni bácsival, kik ide jöttek ebédre. Délután ők ketten és Papa visszamentek Kőkapura.

Október

1. Péntek
Hétfőn délre itt volt Széchényi Mici és Ernő.[299] Délután elkísértük őket Radványig. Kedden délelőtt Papa és Toni bácsi lejöttek. Toni bácsi megint felment, Papa itt maradt, mivel Ékes kapitányt és egy br. Szilágyi főhadnagyot várt bőgésre. Tegnap délután végre megérkeztek, ma reggel elmentek anélkül, hogy valamit lőttek volna. Mama meg én holnap megyünk Pestre, mivel Zsuzskó és Gábor bácsi ott lesznek. Az idő gyönyörű.

[297] I. Ferenc József király által 1890-ben alapított katonai érdemérem.
[298] A Füzér község területén, a Nagy-Milic oldalában lévő vadászkastélyt gróf Károlyi László építtette.
[299] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi–Wolkenstein Ernő (1864–1935).

7. Csütörtök, Taródháza
Szombaton délután indultunk hazulról gyönyörű időben. Toni és László bácsival utaztunk. Éjjel 12-kor, két óra késéssel érkeztünk Pestre. Vasárnap későn keltünk, 10-kor Zsuzskó jött hozzánk, a penzióba. Egy ideig diskuráltunk. Mondta, hogy Gábor bácsi még nincs Pesten. 11 tájt kimentünk és meglátogattuk Toni bácsit. Onnan Kállay Ella nénihez, kit nem találtunk otthon. Ezután Csekonics Margithoz mentünk és körülbelül egy negyedórát ültünk nála. 12-kor vele együtt a templomba. 1-kor a Casinóba enni. Ott rengeteg ember volt, hosszú volna leírni. Ebéd közben megjött Gábor bácsi. Délután Mama meg én Kállay Ellához mentünk és ott adtunk magunknak rendezvous-t Gábor bácsi, Zsuzskó és Judittal. Gábor bácsi elhagyott minket, mert különböző dolga volt. Zsuzskó, Judit, Mama meg én kimentünk a versenytérre a hadijátékokat megnézni. Ott nagy nehezen kaptunk egy páholyt Hadik Klára mellett. Már egész a végére jöttünk, így nem láttunk sokat. A legérdekesebb volt egy páncélos autó, mely egy gépfegyverből lőtt. Inkább ízléstelen az egész, ha az ember elgondolja, hogy menynyi ezer hal meg eközben, és ott egy csomó szépen felöltözött ember nevetve, tapsolva, mint egy színházból nézi. Akár a rómaiak. Pionírok hidat építenek, huszárőrjáratok jönnek, nagy ágyúkat hoznak, lövészárkokat ásnak stb. A játékok végeztével haza készültünk, egy rém tolongás közepette nem kaptunk kocsit, a földalatti zsúfolva volt. Mire a Kuglerhez értünk, hol Zsuzskó anyja várt, ki voltunk merülve. A Kugler szintén zsúfolva volt, nem kaptunk sokáig asztalt. Végre Judit nagy nehezen requirált [szerzett] egyet. Megittunk egy csokoládét és hazamentünk. Este volt nagy vacsora a Casinóban, rém sok emberrel. Hétfőn egész délelőtt bevásároltunk. Egy nagyon szép kosztümöt vett nekem Mamsi és egy bársony kalapot. Ebéd megint a Casinóban volt rém sok emberrel. Délután Gábor bácsi elutazott. Mama meg én a penzióba mentünk, oda jött Kállay Ella. Azután kimentünk Zichy Mici nénihez az Andrássy úti hadikórházba,[300] mert Rezsőnek[301] kivágták a vakbelét. Most már hála Istennek jól van. Szegény Mici néni, igazán borzasztó, hogy mi mindenen megy keresztül. A kórházban találtuk Marikát, Manót és a kis Jaquit. Azon kívül Zichy Magdát, ki ott ápol. Onnan hazajöttünk, és 8-kor vacsoráztunk megint a Casinóban. Zsuzskó kedden reggel elment. Kedden, alighogy felkeltünk, bejött hozzánk Margit néni. Ki Pozsonyba utazott Imrének egy nevelőt keresni. Felöltözködtünk, és kimentünk egy-két komissiót csinálni. Aztán a Casinóba enni. 2-kor elutaztunk. Győrig egy német

[300] Feltehetően a Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskola (ma Magyar Képzőművészeti Egyetem) épületében, a VI. kerületi Andrássy út 71. alatt kialakított hadikórházról lehet szó.
[301] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Béla Rezső (1868–1944), a Magyar Automobil Club egyik alapítója.

hadnaggyal utaztunk. Nagyon szerettem volna kikérdezni, azt hittem, sokat tud. Kisült, hogy nem tud semmit. Még nekem kellett neki megmondani, hogy Mackensen[302] a déli armadia [hadsereg] vezetője. Győrtől Széchényi Rudival[303] utaztunk, ki sok érdekeset mesélt nekünk.
Itt mindenkit unberufen igen jól találtunk. Nagymama nagyon jól néz ki és jól is érzi magát, hála Istennek. Toni bácsi tegnap ért ide, ma várjuk Margit nénit. Mi holnap este megyünk vissza. A helyzetről általában jó híreket hallottunk. Azt állítják, hogy karácsonyig vége a háborúnak. Adná Isten.

13. Szerda, Kis-Bózsva
Múlt péntek délben megjött Margit néni, délután a tanaiak boldogítottak, sajnos Agati nélkül, és este legnagyobb örömünkre megjött Lajos bácsi. Egy heti szabadságot kapott. Így elmenetelünket szombat estére toltuk el. Szombat éjjel nagy késéssel értünk Pestre. Vasárnap reggel egy-két komissiót végeztünk, a misében voltunk, aztán a Casinóban ifj. Nopcsa Elekkel és feleségével[304] ettünk. Délután a Kaasékat[305] akartuk meglátogatni, de nem voltak otthon. Ezután hazamentünk és 5-ig pihentünk. Akkor mentünk Zichy Mici nénihez, Rezső sokkal jobban volt. Ott ült még Marika, Manó, a kis Jaqui és Mailáth Gigi.[306] Két órát maradtunk ott, szegény Mici néni Mamának elmondott mindent szegény Hennyről. Mi, az ifjúság annak ellenében sokat nevettünk és bolondoztunk. Onnan Mariette nénihez mentünk. Imre jó helyt van Tirolban. Úgy reméltem, hogy ott lesz. De a szép tervek dugába dőltek. Pedig minden este imádkoztam, hogy lássam. Most úgy látom, talán novemberben. Olyan kíváncsi vagyok rá. Este a Casinóban ettünk. Nem volt más ott, mint Széchényi Mimi egy mellékasztalnál egy osztrák asszonnyal. Papa aznap éjjel jött meg. Hétfőn egész délelőtt komissióztunk. A Casinóban ettünk Apponyi Marguerittal. Délután Kállay Ellánál voltunk, ott volt Csekonics Margit is. Onnan még komissióztunk és 6 tájt kimentünk Papával Mici nénihez. Megint ott volt Marika és Zichy Pali. Egy nagyon mulatságos és csinos fiú. Búcsúzáskor Rezső kezet csókolt nekem, nem tudtam kiszűrni, hogy miért, a legnagyobb komolysággal, attól félek, hogy összetévesztett Mamával. Mariette néninél vacsoráztunk. Kedden hajnalban elutaztunk, délben itt voltunk. Mindenkit unberufen jól találtunk. Az idő gyönyörű.

---

[302] August von Mackensen (1849–1945) német császári tábornagy 1915 őszén sikeres hadjáratot vezetett Szerbia ellen.
[303] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Rudolf (1891–1931).
[304] Felsőszilasi báró Nopcsa Elek (1879–1920) huszárszázados és francia felesége, Catherine de Coudekerque-Lambrecht (1891–1964).
[305] Reventlowi báró Kaas Ivor (1842–1910) hírlapíró, országgyűlési képviselő és felesége, nagylónyai és vásárosnaményi Lónyay Ilona (1848–1934) családja.
[306] Feltehetően székhelyi gróf Mailáth Géza (1896–1971).

18. Hétfő
Három napja szakad az eső. Vasárnap Csörgőn voltunk. Mici, Ernő és Lilly voltak otthon. Holnap készülünk Kassára, ha eláll az eső. A harctéren sok újság nincs. A bolgárok már csak 40 km-re vannak Ništől, mi is megyünk előre, a többi harctereken aránylag nyugalom van.

22. Péntek
Kedden Kassán voltunk. Hajnalban indultunk. Biby nagyon meg volt rémülve, hogy befogják, mert csak egy kis igazolványa volt, melyet a jegyző kiállított neki. De szerencsére nem kérték. Egész délelőtt bevásároltunk Kassán. A Salk-házban[307] ettünk Zichy Mici nénivel, Manóval és Vay Lacival. Olyan furcsa volt azt a két gyereket uniformisban látni. Délután Mici néninél voltunk, sokat nevettünk a fiúkkal. Ott is teáztunk. 6-kor indultunk, és semmiféle avanivel [bántalmazással] ide érkeztünk. Tegnap délután mademoiselle, Ella meg én a postán voltunk, magunkkal hoztuk a postamesternét vacsorára, egész este haskötőket és kapcákat varrtunk. Az idő nagyon szép. Ma délután mindnyájan Nagybózsván voltunk. A háborúról nem tudunk semmi újat, a bolgárok valami szerb városokat bevettek.

Mici néni mesélte Mamának, hogy úgy látszik, hogy már egész biztos, hogy háború után Imre elveszi Hellát. Eljegyzés úgy látszik még nincs, megkérésről sem tudnak. Mind úgy sajnálják Hellát. Azt nem értem. Ő nagyon szereti Imrét, azt látni, Imre meg őtet, hát akkor miért ne legyenek boldogok. Imrében jó tulajdonság is van elég, és minthogy szereti a feleségét, így biztosan fog a jó influence-nak [befolyásnak] engedni és a javára megváltozni. Így nem hiszem, hogy Hella szerencsétlen lesz vele. Azon kívül azt mondják, hogy a háború is sokat változtatott rajta. Annyira szeretném látni, hogy most milyen. Mostanáig minden este és reggel imádkoztam, hogy novemberben Pesten legyen, de most már nem tudom, mit csináljak. Attól félek, hogy látni nagyon fájni fog. Az igazat megvallva mostanáig mindég azt hittem, hogy ez a hír egy Marika tratschek [pletyka]. Nagyon jó leány, de mindég tele van mindenféle hírekkel, amik nem mindig valók. De most már azt hiszem egész biztosan igaz. Az a jó, hogy meg vagyok győződve, Imre nagyon boldog lesz egy olyan angyallal, mint Hella. Csak adja Isten, hogy hazakerüljön szegény!

31. Vasárnap
Mama múlt hétfőn Újhelyben volt a kórházban. Szerdán volt Mamsi születésnapja. Ella mondott egy francia verset. Csütörtökön Mamsi Kassán volt Mici né-

[307] A kassai Schalkház Szállodát Schalkház Lipót építtette 1872–73-ban eklektikus stílusban, évtizedekig a város kulturális életének egyik fő színtere volt. 1964-ben lebontották.

ninél. Tegnap volt Ella 6 éves születésnapja. Egy íróasztalt kapott, délután meg egy teaszervízt. Előkészítettünk egy nagyon hercig teát és aztán kosztümökbe felöltöztünk és jöttünk hozzá teázni. Mademoiselle egy oláh leány volt, Anna egy Rotkäppchen [Piroska], Matild egy rokokó dáma. Biby meg én egy „australian squatter and his wife" [ausztrál telepes és felesége] Ella nagyon élvezte. Papa csak a jövő hét közepén jön haza. A harctéren minden unberufen jól megy, a bolgárokkal egyesültünk és úgy látszik, a görögök is hozzánk csatlakoznak. A múlt héten mindennap varrtunk haskötőket stb. Most már 150 haskötő, 55 kapca és 9 pár facsni van kész, még fogunk csinálni.

November

5. Péntek
Papa szerdán este jött haza. Nagyon jól mulatott, 3 zergét lőtt. Sokat mesélt Boldogfalváról. Zsuzskó a télen talán ide jön, az nagyon jó volna. Mama tegnap Bodrogkeresztúron volt a szegény Wolkensteinéknál.[308] Holnap Papa és Bibi Kassára mennek. A harctéren nincs semmi új. Pesten mint mindég, rém sokat beszélnek az emberek, de azt hiszem nem tudnak semmit. Sokan azt mondják, hogy két hét múlva lesz készen a háború, mások karácsonyra várják a békét. A Schwarzseherek pedig jövő őszre jövendölik a békét. Én azt hiszem a Schwarzsehereknek lesz igazuk. Annyi ember verekszik most, hogy nem tudom elhinni, hogy az úgy egyszerre véget vegyen. Győzni biztosan fogunk, ha Isten továbbra is megsegít, de még nagyon sokáig fog tartani. Mariette néni írt a harctérről, azt mondja, hogy nagyon sok a dolga, de örül, hogy elment. Értem. Szeretnék a bőrében lenni.

A szegény Vetsera Feri elesett,[309] és egy Lipt[h]ay fiú orosz fogságba került. Az idő gyönyörű. A színek és világítások olyan szépek. Nem emlékszem, hogy valaha ilyent láttam volna. Talán. >A természet meg akarja szépíteni ezeket az utálatos dolgokat, amik a Földön történnek.< Vagy talán más években nem vettem úgy észre. Olyan szép volna az élet, csak ne lenne háború.

Mama kicsit meg van hűlve, Bibynek meg fáj a torka, azért viszik holnap Widderhez. Azonkívül Schell Rózsival[310] akar Mama beszélni, mert mi egy

[308] Gróf Wolkenstein–Trostburg Oswald (1843–1937) császári és királyi kamarás, huszárőrnagy és felesége, gróf Schaffgotsch Mária (1856–1925).
[309] Báró Vetsera Ferenc Albin (1873–1915) császári és királyi kapitány, a Rudolf koronahercegge l együtt meghalt Vetsera Mária testvéröccse 1915. október 22-én Volhínia területén, Kukly (ma: Ukrajna) mellett halt hősi halált.
[310] Bauschlotti báró Schell Gyuláné szül. márkus- és batizfalvi Máriássy Rozália Ida (1870–1961).

gyűjtést kezdtünk egy felvidéki falu iskolájának felépítésére, így mindenkinek adunk íveket gyűjtésre. Louise Annának is szeretnénk egyet adni. Kíváncsi vagyok, hogy mennyit fogunk összehozni. Minden délelőtt tanulás után olvasunk Bibyvel *Ein Kampf um Rom*ot[311] [Egy harc Rómáért]. Azaz Biby olvas, én stoppolok. Olyan szép! Totilába[312] egész beleszerettem. Ő is szőke, csinos, schneidig (és milyen!). Egyszóval minden, amit én szeretek. Jókedvű, mindig nevet. Azt is úgy szeretem.

8. Hétfő

Ma vagyok 18 éves. Múlik az idő. Nem hittem volna egy pár év előtt, hogy 18 éves koromban ilyen háború lesz. Ma reggel Mamsi szobájában egy cadeaux [ajándék] asztal volt elkészítve. Kaptam nagymamától egy muffot [kézmelegítőt]. Mamától egy vázát, kalaptűket. Bibytől egy kristályflakont gránátokkal. Papától egy Kugles skatulyát, és Ellától egy kicsi papírházat, melyet ő maga csinált nekem. Annyival szebb az idei születésnap, mint a tavalyi Berényben, mikor még minden bizonytalan volt, és az oroszok bent voltak az országban, és minden percben várta az ember a hírt, hogy Bózsva, Bátyú már nincs többé, és tudja Isten, mikor kerülünk vissza a mi szép Felvidékünkbe. Ezidén hála Istennek itthon vagyunk, és az oroszok messze. Adja Isten, hogy soha se jöjjenek vissza. A harctéri hírek unberufen elég jók. Ella egy kicsit meg van hűlve és náthás. Remélhetőleg nem lesz semmi komoly. Az idő nedves és hűvös, de olyan tipikus falka idő, az embernek eszébe jutnak az elmúlt idők. Nemsokára két éve lesz a velejtei bálnak, az olyan szép volt, hogy sohasem fogom elfelejteni. Mi minden történt azóta. Szegény Eszterházy Pál nincs többé. Imre, Miki, Batthyány Gyula, Pallavicini Gyuri, Andrássy Géza és Sándor a harctéren vannak. Szegély Iloncsi és Mariette néni az olasz harctéren ápolnak. Katus asszony, Hella menyasszony. Cebrián Magdi[313] a ragálykórházban ápol. Bizony most más idők járnak. Mamsi mindég sajnál engem, hogy 18 éves vagyok és ilyen szomorú minden, és nincs mulatság. De én azt találom, hogy örülhetünk, hogy itthon vagyunk, és mostanáig minden jól ment.

10. Szerda

Ella náthás, tegnap feküdt is. Ma jött a doktor és mi házunkat beoltotta himlő ellen, mert Újhelyen és környékén több eset volt. Tegnap Papa és mi ketten dé-

[311] Felix Dahn (1834–1912) német jogtudós, történész és regényíró 1876-ban megjelent igen népszerű történelmi regénye, magyar nyelvű kiadása nem ismert.

[312] A regény egyik szereplője Totila /Baduila/ (516–552) keleti gót király, aki 541-től haláláig uralkodott.

[313] Gróf Cebrián-Figuerollas Istvánné szül. hernádvécsei és hajnácskeői báró Vécsey Magdolna Mária (1873–1960) csillagkeresztes palotahölgy.

jenuerre Kázméron voltunk. Anti bácsi Kielcére lett áthelyezve, mint gazdasági valami. Lajos bácsi írta, hogy telefonice már érintkeztek. A harctereken nincs nagy változás. Szerbiát verjük, minden városát, Ništ stb. elvettük tőlük, úgyhogy most már csak falvak állnak rendelkezésükre (a szerbeknek). A többi harctereken az ellenséges offenzívát unberufen mindég visszaverjük.

12. Péntek
Tegnap délután Papával voltam az erdőben, nagyon szép volt. Zichy Mici néni és Zenke[314] írtak Bátyúból útközt Oroszország felé, mert szegény Jaqui bácsi felbukott lovával, kartörést és agyrázkódást szenvedett. Szegényeknek, azoknak ezidén elég bajuk van.

16. Kedd
Ma reggel havazott. Most már én vagyok náthás. Manó sürgönyzött Kassáról, hogy Jaqui bácsiról jobb hírek jöttek. Másképpen nem történik semmi különös. Ma bevégeztük a *Kampf um Rom*ot, igazán nagyon szép. Anti bácsi meglátogatta Lajos bácsit, nagyon örültek egymásnak.

21. Vasárnap
Papa két napig Pesten volt, tegnap jött vissza azzal a hírrel, hogy állítólag holnaptól kezdve 14 napra minden személyforgalom le lesz állítva a vasutakon, úgy látszik, valami készül. De persze lehetséges, hogy az egész nem igaz. Mama meg én annak dacára ma délután indulunk. Nagyon lehet, hogy megint visszajövünk Újhelyről. Teljesen a jövő titka, hogy mi fog velünk történni.

23. Kedd, Budapest
Egy nagyon kellemes utazás után vasárnap este ide megérkeztünk. Tegnap délelőtt a jegyirodában voltunk, a vonatok rendesen mennek tovább, így úgy látszik az egész nem igaz. Józsival déjenueroztunk, ott volt még Almásy Dénes, Maritta, Alajos,[315] Denise, Káli.[316] Délután Kállay Ellánál voltunk, aztán Istványinénál. Fél hatkor találkoztunk Marikával és Miss Maryval a Kuglernál. Hétkor mentünk Guguhoz. Erzsébet egész csinos és mulatságos. Este az Almásy családdal vacsoráztunk túri László bácsi és Thilda ott voltak. Azonkívül Széchényi Toinette anyjával és Zichy Lilly és Mária. Mind a hárman nagyon kedves és csinos leányok, nagyon jól mulattam velük.

---

[314] Özv. zsadányi és törökszentimklósi Almásy Györgyné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Zenaide/Zenke (1865–1924).
[315] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Alajos (1895–1945) országgyűlési képviselő.
[316] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Kálmán (1902–?).

24. Szerda
Tegnap délelőtt a Dieu doktornál voltunk. Körülbelül ugyanazokkal ebédeltünk. Délután Kállay Ellánál voltunk. Odajött László bácsi, Thilda és Marika. Ezekkel elmentem a moziba, nagyon szép volt. Este Mama, Marika, Miss Mary és én elmentünk a Nemzeti Színházba, a *Bor*ba,[317] nagyon mulatságos volt. Ma délután megyünk Ormándra.

December

1. Szerda, a vonaton Komárváros és Pest közt
Hat napig voltam Ormándon. Mama pénteken Taródházára ment, és tegnapelőtt jött vissza. Nagymama jól van, és most az az új terv, hogy télire Pestre megy. Az igen jó volna. Most keresünk mi neki egy lakást. Anti bácsi Włoszczowán van, Lajos bácsival együtt. A szerbeket teljesen megvertük, a német császár Bécsbe jött a királlyal konferálni.[318] Tisza és Burián is odamentek, talán megcsinálják a békét. Igazán már ideje volna.

6. Hétfő, Kis-Bózsva
Múlt szerdán este egész jól értünk Pestre. Este Almásy Dénessel és Denise-zel ettünk. Csütörtökön délelőtt egy-két komissiót csináltunk. Délben Pállal ettünk. Rém sokan voltak a Casinóban, többek közt az egész Mailáth család. Délután Mama és Pál az Angol királynéban konferáltak Nagymama lakása miatt. Én az alatt Mailáth Máriával ültem, amit igen élveztem. Onnan Csekonics Constence nénihez[319] mentünk, aztán Csáky Guguhoz teára. Onnan Louisette és Maritta nénihez. Este Vécsey Lacikával és Somssich Lacival voltunk. Péntek délelőtt komissióztunk, és kettőkor elindultunk. Egy csinos kis katonaasszonnyal utaztunk, ki férjéhez, egy tüzérhadnagyhoz ment Kolomeába.[320] Sok érdekest mesélt múlt utazásairól, mert már háromszor volt a harctéren férjénél. Itt mindenkit jó egészségben találtunk. Mostanáig sok volt a dolog, rendezés stb. Az idő inkább csúnya. A helyzetről Pesten azt mondták, hogy unberufen javul. Hogy a német császár látogatása nagy jelentőségű és hogy annak eredménye kettő lehet: vagy közeli béke, vagy ha propozícióit [ajánlatait] az ellenség nem fogadja el, egy óriási offenzíva az olasz, orosz és francia fronton egyszerre. Az újságok szerint

[317] Gárdonyi Géza (1863–1922) *A bor – Falusi történet 3 felvonásban* című sikerdarabját adták aznap a Nemzeti Színházban, melyet 1901 márciusában mutattak be ugyanitt.
[318] II. Vilmos 1915. november 29–30-án látogatást tett az osztrák császárnál Bécsben, a két uralkodó ekkor találkozott utoljára, de békéről ekkor még feltehetően szó sem eshetett.
[319] Zsombolyai és janovai gróf Csekonics Endréné szül. cziráki és dénesfalvi gróf Cziráky Konstancia Karolina (1847–1922) palotahölgy.
[320] Ma: Kolomija város, Ukrajna.

Görögország és Románia most velünk kedveskednek. Úgy látszik igazán jól állhatunk unberufen! Az ember most mindég fél örülni, olyan gyorsan megfordulhat minden.

14. Kedd
Már egy öröksége nem írtam, de nem történt semmi nevezetes. Kellemesen múltak napjaink. Tanítottam Bibyt, sétáltunk, olvastunk, írtunk stb. Papa Bátyúban volt múlt szombaton. Ott, azon a környéken egy orosz fogoly agyonlőtt egy zsidó bérlőt és rálőtt a zsidó leányára, kit csak megsebzett. Az oroszt Kassára vitték és felakasztották. Tegnap voltam Papával Kassán Zichy Lonka néninél, és kórházba vittem zsebkendőket, és egy nyilatkozatot kértem, hogy Dankót áthelyezhessék Troppauból Kassára, ahol transportábel [szállító] lesz. Mama, Papa és Biby ma délután Pestre utaztak. Nagymama és Béla bácsi szintén ma este érkeznek Pestre, azon kívül Gábor bácsi és Zsuzskó is. Margit néni írta, hogy Thassy két hónapi szabadságra hazajött betegen, de Bogáton úgy látszik, annyira nem megy László bácsi és Thassy közt, hogy szegény Laya elhatározta, hogy elmegy apósához. Az valahol a világ végén Szlavóniában van, és nagyon nedves ház. Így Margit néni írta nekik, hogy jöjjenek Ormándra. Úgy remélem, hogy Nagymama utazása simán fog menni. Félek, hogy Béla bácsi nagyon nervozus lesz, és az nem jó Nagymamának. Szegény kis Biby már nagyon örült Pestre, hisz augusztus óta nem volt sehol. A háborúban úgy látszik, minden elég jól megy, de vége úgy látszik még sokáig nem lesz. Lajos bácsi Włoszczowáról Piotrkówba lett áthelyezve. Igazán kár, hogy most megint elvált Anti bácsitól, pedig úgy örültek, hogy együtt lehetnek.

23. Csütörtök
Nagymama szerencsésen Pestre jött és unberufen jól érzi magát ott. Anti bácsi karácsonyra hazajön. Biby nagyon jól mulatott Pesten, sokat járt moziba. Általában azt meséli Mama, nagy successea [siker] volt, nagyon tetszett. Gábor bácsi az ünnepekre szintén hazajön. Itt pár nap óta nagy a hó és fagy, naponta gaszlizunk. Az ünnepek után lesznek a radványi vadászatok, Toni és László bácsi jönnek. Most sok dolog volt a cseléd karácsony miatt. Kedden Papa, Mademoiselle és mi ketten Kassán voltunk bevásárolni. Borzasztó hideg volt, főleg visszajövet, mivel a vonat nem volt fűtve. Most egyáltalán a Kassa felé menő vonatok fűtetlenek és sötétek. Háborús állapotok! Ma voltam Mamával szánon a postán, sok csomagot hoztunk.

25. Szombat, karácsony
A tegnapi karácsonyest nagyon gemütlich volt. Rém sokat kaptunk. Mamsitól egy nagyon szép délutáni ruhát piros selyemből, nagyon örültem neki. Aztán egy rámát. Nagymamától egy blouse-t [blúzt] és még sok mást. Ella volt a béres

karácson, nagyon hercigek voltak mindnyájan és azt hiszem mindennek nagyon örültek. Ma sajnos olvad, olyan kár a szánútért. Papa holnap megy fel László-tanyára vadászni. Mennyivel szebb az ezidei karácsony, mint a tavalyi. Milyen közel voltak tavaly ilyenkor az oroszok. Csak már vége volna ennek a fertelmes háborúnak, de úgy látszik, mégsem igen lesz.

31. Péntek, Szilveszter

Ma éjjel azt álmodtam: a német császárral utaztunk, Mama odament hozzá, és azt mondta: „Majestät, verneien Sie, aber ich komm nicht wiederstehen Sie zu fragen wann der Krieg aus sein wird?” [Felség, bocsásson meg, de nem tudok ellenállni, hogy megkérdezzem, mikor lesz vége a háborúnak? Erre a császár nevetett és azt mondta: „Jetzt kommt eine grosse offensive gegen Frankreich und in acht Monaten ist der Krieg aus.” [Most jön egy nagy offenzíva Franciaország ellen, és nyolc hónap múlva vége a háborúnak.] Tehát augusztusban kíváncsi vagyok, hogy mi lesz. Ma este várjuk Papát és Toni bácsit vacsorára. Nagymama már rég írt, csak nincs valami baja? Adja Isten, hogy a német császárnak igaza legyen!

Istennel!

1916

Január

1. Szombat
Tony bácsi és Papa tegnap este megérkeztek. A Szilveszter este igen gemütlichen telt el. Biby meg én úsztattunk dióhéjakat, de inkább lehetetlen alakok úsztak össze, nem valószínű. Például Hella és Almásy Alajos, Andrássy Imre meg én. Ha Hella tudná, hogy én úsztam Imrével! Biby Zichy Palival úszott, és Vay Ádi Hadik Margittal.[321] Biby inkább dühös. Papa és Tony bácsi ma délután megint elmentek, és mi Hollóházáig kísértük őket. Ott egy nagy társaság volt. Először az egész Istványi család, aztán Károlyi László, István, László bácsi és Eszterházy Gyula. Istványiéknál egy igen jó uzsonnát kaptunk, aztán a gyárat mutatta Lalló az uraknak. 5 tájt hazajöttünk, az urak meg fel László-tanyára. Eddig csak 18 disznót lőttek, de egész jól mulattak. Nagymama sürgönyzött tegnap, hogy egyformán van, és fog írni, az nem igen jó. Mamsi nagyon aggódik, de azt hiszem, hogy míg Nagymama megszokja a pesti életet, addig nem lesz igen jól. Adja Isten, hogy javuljon.

Az oroszok megint hevesen támadnak a besszarábiai és a kelet-galíciai fronton. De unberufen mostanáig a Pflanzer[322] serege mindég visszaverte őket.

5. Szerda
Az oroszok tovább támadnak, mostanáig hála Istennek eredmény nélkül. Nagymama írt kétszer elég víg kártyákat, úgy látszik, kissé jobban érzi magát unberufen. Mama meg én péntek reggel készülünk Pestre. Papa Bibyt 11-én hozná szintén oda, ott találkoznánk Zsuzskóval, ki Bibyt egy hónapra levinné Boldogfalvára. Mostanáig ez a terv persze még sokat változhat. A László-tanyai vadászatok hétfőn végződtek be. 23 disznót lőttek. Már nagyon örülök Pestre, csak mindég félek, hogy valami közbejön, vagy Nagymama nem lesz jól. Reméljük a legjobbat. Gyűjtésünk elég jól halad. Eddig 2780 koronánk van, de lesz még több is.

[321] Futaki gróf Hadik Margit (1899–1978), Hadik János miniszterelnök leánya, később gróf Wengersky Viktor felesége.
[322] Karl von Pflanzer-Baltin báró (1855–1925) osztrák vezérezredes, a közös hadsereg egyik legnépszerűbb katonai vezetője.

13. Csütörtök, Budapest
Múlt pénteken délben ide érkeztünk. Margit nénit az állomáson találtuk. A Casinóban ettünk, rém sok ember volt ott. Délután fejet mostam a Perzelnél, aztán mentem Nagymamához. Őt elég jól találtuk. 6-kor mentem Pexy nénivel és Ellucival a moziba. Nagyon szép volt. Szombaton a Casinóban ettünk Marittával és Almásy Imréékkel. Este voltam Pexy nénivel a moziban. Vasárnap ettünk Piacsovics [Pejacsevich] Ellivel és férjével. Ott voltak még Almásy Imréék, Maritta, Lenke néni, Jaqui és Pali. Délután elmentem Marittához, onnan meg Hadik Klára elvitt egy moziba. Hellát nem láttam, mert fekszik és meg volt hűlve. A hétfő délutánt Hellánál töltöttem, szegényke még az ágyban feküdt, de jól nézett ki. Kedves volt, mint mindég. Mesélte, hogy Imre itt volt 10 napra, és egyszer sem volt náluk. Az igazán hallatlan, egész empört vagyok rá. Szegény Hella szomorú, ami érthető. Kedden délután volt egy leány tea [női zsúr] Hertelendy Lora[323] néninél. Itt volt Marika, Klára, Bene Gizi[324] és persze a házi kisasszony. Igen jól mulattunk. Onnan elvitt Marikát és engem Bene Ily Jaqui bácsiékhoz. Ott volt Laci és Gábris bácsi, és Mama is odajött. Nagyon sokat nevettünk. Manó igazán feltűnő csinos, csak nagyon álmos volt, mert éppen inspekciós volt a kaszárnyában, és csak egy órára haza eresztették. Én kitűnően mulattam. Tegnap délben Pexy néni elment. Nagymama állapota sajnos rosszabbodott. Tegnap délután Csáky Erzsébettel sétáltam. Este a „Hamletbe”[325] kellett volna menni (Marikát is vittük volna), csak egy confusio [zavar] volt a páholyokkal, úgyhogy nem kaptunk. Mindnyájan le voltunk sújtva, és minthogy szegény Marika már lejött Budáról, így a Váci utcán még felszedtük Lacit és a Corso moziba mentünk, ami nagyon érdekes volt. Ma reggel telefonált Tini, hogy Nagymama nagyon rosszul aludt. Így Mama korán reggel elment hozzá és engem itt hagyott. Délután Hellához megyek. Papa, Biby holnap jönnek.

Csütörtökön délután Hellánál voltam. Négykor odajött értem Marika és Miss Mary és mentem velük a moziba. Este Mariette néninél voltunk vacsorázni. Sok érdekeset mesélt az olasz harctérről. Pénteken délben a Casinóban ettünk sok emberrel: Józsi, Teréz, Maritta. Evés alatt megjött Biby és Schneider Anna, mesélték, hogy Ella beteg, és azért Papa nem jött. Mama persze nagyon megijedt. Délután voltam Inkey Teréz nénivel a Ritz-teán.[326] Ott volt Auguszta főhercegné

[323] Özv. hertelendi és vidornyalaki Hertelendy Lászlóné szül. körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Eleonóra/Lóra (1871–1945).
[324] Röjtöki Bene Gizella (1897–1984), később dr. galánthai és szentgyörgyvölgyi báró Bakách–Bessenyey György felesége.
[325] 1916. január 12-én a Nemzeti Színház Shakespeare *Hamlet*jét adta Hevesi Sándor rendezésében, a bemutató 1911-ben volt.
[326] A pesti Dunakorzón 1910 és 1913 között épült Fellner Sándor és Sós Aladár tervezte ötemele-

és leánya.[327] Utóbbinak mi leányok voltunk a mulattatói. Hella, Jaqui, Marika, Toinette, Keglevics Maritta és én. Egy nagy asztalnál ültünk vele és néztük a kabaréelőadást, ami egész mulatságos volt. A kis főhercegné kevésbé. Este a Casinóban ettünk Józsiékkal és Apponyi Gyuláékkal. Zsuzskó péntek reggel jött Pestre, de nem sokat láttuk, mert családjával volt.
Szombat reggel kaptunk egy sürgönyt, hogy jöjjünk, mert Ella még lázas. Így Bibyt átküldtük a Ritzbe Zsuzskóhoz, a Casinóban ettünk Józsi- és Pálékkal, Toni bácsi, Zsuzskó és Judittal. Kettőkor elutaztunk. Nagymama nem volt aznap nagyon jól, mert nem aludt. Bibytől a búcsú inkább kellemetlen volt.

16. Vasárnap, Kis-Bózsva
Tegnap este szerencsésen megérkeztünk. Ella ma már láztalan. Papa nincs nagyon jól a szívével. Én igen élveztem a pesti hetet, csak az utolsó nap volt kellemetlen. Itt van egy kevés hó. Remélem, hogy Biby élvezi a pesti napokat. Szegényke nagyon aggódott Ella és Papa miatt.

19. Szerda
Papa elment Bátyúba, holnap este jön haza. Biby írt, hogy jól mulat, színházban is volt. Tegnap utaztak el Pestről. Nagymama is írt, elég jól van. Van itt fagy és egy kevés hó is van. Montenegró kapitulált és békét kér. Ez az első békekötés 17 hónap óta. Csak a többiek is folytatnák. Igazán már elég sokáig tart. Én egész empört vagyok Imrére. Igazán utálatos egy szegény leányt így ugratni. Hellát úgy látszik bántja a dolog, ami természetes. Én egész kiábrándultam Imréből. Az a kedves jó Hella most ez a szamár miatt bánkódjék, az igazán nem járja. Sokat festek. Másképpen sétálok, írok Bibynek, és olvasom *A lőcsei fehér asszony*t.[328]

25. Kedd
Mama meg én Göncön voltunk ebédre. Szegény Jetty néni nagyon szomorú, mert férje lent van az olasz határon. Papa két napig Ungban vadászott, ma jött vissza. Biby nagyon jókedvű leveleket ír Boldogfalváról, úgy látszik már megszerették egymást Zsuzskóval. Más újság nincs. Az oroszok őrültül támadnak, eddig hála Istennek eredmény nélkül.

---

tes luxusszálló a Ritz-szállodalánc minden kínálatával rendelkezett, ám 1916-ban csődbe ment. Tulajdonosváltás után továbbra is szállodaként működött, 1945-ben bombatalálatot kapott és lebontották. Helyén ma a Intercontinental Budapest szálloda található.

[327] Habsburg–Lotharingiai Magdolna Mária Rainéria főhercegnő (1909–2000), József Ágost főherceg és Auguszta bajor királyi hercegnő legkisebb gyermeke.

[328] Jókai Mór (1825–1904) regénye 1875-ben jelent meg először.

28. Péntek
Szerdán délben itt voltak Berchtoldék. Sokat nevettünk. Jövő héten Kassára készülünk.

Február

2. Szerda
Tegnap voltunk Kassán. A kórházba vittük a zsebkendőket és Lonkáékkal és Schell Rózsival uzsonnáztunk. Anti bácsi meglátogatta Lajos bácsit Piotrkówban és azt írta Margit néninek, hogy Lajos bácsi vissza lett helyezve az ezredhez a frontra. Az nagyon szomorú. Isten óvja! A szabadságát most nem kapja. Nagymama unberufen jól van. Thassy Pesten fekszik, kivágták a manduláit. Ma délután korcsolyáztam Papával. Két év után először.

3. Csütörtök
Papsi ma délután elutazott Pestre. Én délelőtt a bírót átkötöttem, kinek egy kelés van a lábán. Délután Mamsival korcsolyáztunk.

6. Vasárnap
Tegnap reggel voltunk mindnyájan gyónni. Ma este várjuk Papsit. Ha igaz, úgy holnap délben Mamsi meg én megyünk Pestre. Papsi sürgönyzött, hogy Margit néni bevár és Lajos bácsiról jók a hírek.

12. Szombat, Budapest
Elutazásunk otthonról viszontagságokkal járt. Reggel Ella jelenti, hogy fáj a torka. Megmértük, hát 37,1. Erre nagy gondolkodás, hogy menjünk-e, igen vagy nem. Ebéd után szintén megmértük, de akkor láztalan volt. Tehát elindultunk. Kál-Kápolnán kigyulladt egy vagon, és álltunk örökségig, de azért egész jól ide érkeztünk. Itt találtuk Margit nénit és Béla bácsit. Kedden délelőtt volt nagy kupaktanács, hogy mi történik Nagymamával, és el lett határozva, hogy még március 15-ig itt marad és aztán valószínűleg egy társalkodónővel megy Taródházára. A Casinóban ettünk Béla és Toni bácsival. Délután Mama és Nagymama kocsikáztak, én komissióztam Tinivel. Tea Nagymamánál, igen sok ember volt. Este vacsora a Casinóban a bácsikkal és Thassyval. Szerdán ettünk a bácsikkal. Délután Mikes Timánál voltam az ívek miatt konferálni. Megbeszéltünk egy közös vacsorát másnap estére. Timsi ígért nekem egy pár urat. Mama eljött Timsihez értem és együtt mentünk a Pajor-szanatóriumba Schell Soffelhoz, aki Hunyady Terézt[329] ápolja, ki a harctéren szerzett magának egy vesebajt. Nagy-

[329] Kéthelyi gróf Hunyady Teréz (1882–1973).

mamánál teáztunk, a két bácsi, Bethlen Livia,[330] Schell Soffel, Kállay Ella és Eszterházy Gyula voltak jelen. Utóbbit megpuskázták az oroszok, be van pikkolva [ragasztva] az arca, de azért vígan sétál. Este Zichy Jaqui bácsiéknál ettünk. Mártha néni, Gábris bácsi és Laci is ott voltak. Utóbbi Mikes Timsihez készült egy soirée-ba rém lámpaláza volt. Timsi később mesélte, hogy rém genírt volt, nem köszönt senkinek, és szótlanul ült egész este. A mi vacsoránk egész mulatságos volt.

Csütörtökön délután, míg Mama kocsikázott, én Bessenyey Idánál voltam Tinivel. Fél hatkor Gugu néni, Erzsébet, Mama meg én indultunk az Operába. (Ifjúsági előadás volt, így hatkor kezdődött.) A *Névtelen hősök*et[331] adták. Nem volt nagyon szép, kilencig tartott. Utána elmentünk Gugu lakására és lefektettük Erzsébetet. Tízkor Gugu és mi ketten átmentünk a Hungáriába. Alighogy leültünk, jött már Mikes Tima, Timsi, Haller Ferenc[332] és Bethlen Béla.[333]

14. Hétfő, Kis-Bózsva

>Mama azt akarja, hogy gyakorlásképpen angolul írjam a naplómat. A hibák borzasztóak lesznek, de én folytatom, ahol abbahagytam. Tima Mikes, Timsi és két fiú bejött, és miután be lettek mutatva, leültünk. Haller Ferenc Timsi mellé, Bethlen Béla mellém. Én inkább ideges és „genée” [zavart] voltam, még nem voltam soha ilyen vacsorán. A nagy szalon csillogóan ki volt világítva, sok elegánsan öltözött emberrel, cigányokkal, és a közelemben egy elég ismeretlen, csinos, de borzasztóan ünnepélyes fiatalember, aki kezdetben egy szót sem szólt hozzám. Ő Zsuzskó unokatestvére, akiről sokat mesélt nekem az elmúlt nyáron és néhány fényképet is mutatott róla. Így ültünk csendben egy darabig, Timsi élénken beszélgetett Haller Ferenccel, én még vártam, hogy Bethlen Béla elkezdi, de nem tette. Így én azt gondoltam, hogy Erdélyben talán más az illem és nem lenne baj, ha én kezdeném. Ez helyesnek látszott, mert elég sokat beszélgettünk. Néhány érem lógott a mellén, ezért megkérdeztem, hogy mi az. Ő felelte: „Katonai érdemkereszt a hadi ékítménnyel”. Elcsodálkoztam, mire ő azt mondta: „Hi ha”. Elpirult, mint egy leány, és elég zavart lett. Én azt mondtam, hogy sohasem láttam még bárkin ilyesmit, csak a „Signum laudis”-t. (Azt is viselte.) Újra elpirult és azt mondta, nem tudja, hogy miért adják az érdemkeresztet olyan ritkán.

[330] Bethleni gróf Bethlen Andrásné szül. foeni Mocsonyi Livia (1862–1944).

[331] Erkel Ferenc (1810–1893) négyfelvonásos operáját 1880. november 30-án mutatták be a budapesti Nemzeti Színházban, 1916. január 15-én az Operaházban Kern Aurél, Martos Ferenc és Rékai Nándor átdolgozásában vitték színre.

[332] Hallerkeői gróf Haller Ferenc (1892–1984) főhadnagy, gépészmérnök.

[333] Dr. bethleni gróf Bethlen Béla (1888–1979) huszárfőhadnagy, jogász, politikus, az erdélyi Országos Magyar Párt elnöke, 1940–44 között Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód vármegyék főispánja, 1944-ben Észak-Erdély kormánybiztosa.

Úgy láttam, hogy bántja a dologról beszélni, ezért fordítottam a beszélgetésen. Ő elég csinos és jó modorú, Haller Ferenc viszont csúnya, de szórakoztató. Nagyon csalódott volt, mert azt gondolta, hogy Vay Marika szintén velünk vacsorázik, de őt a szülei nem engedték el. Haller F. nagyon dühös lett, és azt mondta, hogy egészen fél nyolcig várt rá, és sohasem fogja megbocsátani nekünk, hogy nem hoztuk el Marikát. Nem értettem, hogy miért minket hibáztat, és inkább furcsa, hogy valaki ilyen nyilvánvalóan fejezi ki érzéseit. De mi dicsértük Marikát, hogy egy jó választás számára és adná Isten, hogy feleségül vegye. Hella megígérte nekem, hogy megírja, hogyan halad az ügy. Így mi ültünk a Hungáriában éjfélig. Nagyon élvezetes volt és én szomorú voltam, amikor vége lett. Pénteken Mikes Timánál ebédeltem. Marika szintén ott volt. Sokat nevettünk és elmeséltük neki, hogy Haller Ferenc elég mérges volt rá. Eléggé izgatott lett. Ebéd után Timsi fel akarta hívni Hallert, hogy megkérdezze, mikor indul a vonat, mivel a Tátrába készülnek. Marika azt mondta, hogy ő is szeretne vele beszélni. Timsi és Marika dühösen és értelmetlenül vitatkoztak, ami akkor ért véget, amikor én azt mondtam, hogy én nagyon dühös vagyok Bethlen Bélára és állandóan ő jár az eszemben. Ez borzasztó volt számukra és rosszul esett nekik. Úgy tűnik, Haller Ferenc azt mondta nekik, hogy Bethlen Bélát küldi a telefonhoz, mire Timsi felsikoltott. Én mondtam, hogy akarok beszélni Bethlen Bélával, mire ő a kezembe adta a kagylót és mindketten hagyták, csináljak, amit akarok. Borzasztó volt! Én azt mondtam, hogy nem akarok semmit, és sohasem akartam vele beszélni. Ekkor Timsi közel jött, és bekiabálta, hogy én még két napja mást láttam! Ó! Mérges lettem. Mintha azt akarta volna mondani neki, hogy én látni akarom őt. De szerencsére ő nem hallotta, hogy hány napja, és megkérdezte. Én feleltem, hogy nem tudom. Akkor azt mondta, hogy szeretné befejezni az ebédjét és az lenne a hasznos, ha utána térnénk vissza erre. Így azután hála Istennek véget ért a dolog. Elég boldogtalan voltam és csúnya viselkedésnek találtam. Marika és Timsi viszont azt elég természetesnek találták. Én nem voltam olyan mérges Timsire az erdélyi viselkedésért, de Marika tudta, hogy ő azt hiszi, hogy bármit megtehet, mert orvosnak készül. Engem nem érdekel, hogy mit csinál, de engem ne hozzon ilyen helyzetekbe. Háromig beszélgettünk még Timával, majd hazavitt engem az Angol királynőbe. Fél ötkor mentem Hellához. Szegény mindent elmesélt nekem az anyja betegségéről, az borzasztó lehetett. Elmeséltem neki ezt a buta telefon-történetet és ő igazat adott nekem. Mindketten azt mondtuk, hogy ideje Marikának férjhez menni, modora mindig rosszabb lesz, és már sokat beszélnek róla az emberek. Én megígértem Hellának, hogy én „daumen halten” [szorítok], hogy Haller Ferencnek el kell vennie feleségül. Nem nagy az esély, mivel ő most a Tátrában van és négy nap múlva jön vissza Pestre, aztán megy a frontra szegény fickó. Így ebben a négy napban kell a dolgot elintézni. Ha Haller

megfontolja ezt, akkor „Chapeau bas” [le a kalappal]. Péntek este Toni bácsival, Kállay Ellával, Jeszenszky Pistával[334] vacsoráztunk, ő Tilda apja, és nagyon unszimpatikus. Én egyszerűen nem tudom elviselni azt az embert. Józsi nagyon vidám volt, így sokat nevettünk. Szombaton ugyanezekkel ebédeltünk a Casinóban, kivéve, hogy Józsi helyett Pál volt ott. Sennyey Mimi és Lilly[335] szintén ott voltak, Lilly szörnyen rideg volt. Nem tudom eldönteni, hogy ő zavarban volt, vagy érdektelennek akart látszani. Azt gondolom, mindkettő. Nem szeretem őt. A jelenlévő többiek mind érdektelenek voltak. Délután az Angol királynőben Sennyey Klára[336] látogatott meg, és hozta a gyűjtőíveket és a pénzt. Ő nagyon csinos és kedves, az összes Sennyey közül a legkedvesebb. Teára ismét Hellához mentem. Nagyon kedves volt, hogy felolvasott nekem a naplójából, amit néhány évvel ezelőtti világkörüli útján írt. Tényleg nagyon érdekes, nagyon szép időt tölthettek el. Kíváncsi vagyok, hogy a háború után a dolgok ugyanúgy lesznek? Hella a legédesebb lány a világon. Sokat beszélgettünk, elég bizalmas dolgokról is. Szeretném, ha Imre feleségül venné, úgy látszik, hogy nagyon szereti, és azt gondolom, hogy nagyon boldog lenne. Jaqui bácsival vacsoráztunk, Rezső is ott volt. Ő ezen a héten megy a frontra. Remélem, hogy semmi sem történik vele, az borzasztó lenne a szüleinek. Szép esténk volt, a fiúk vidámak voltak, beszélgettünk és nevettünk. Vasárnap délben indultunk haza. Itthon minden rendben és mindenkit jól találtunk. Én nagyon élveztem pesti tartózkodásomat.

15. Kedd

Egy kicsit meghűltem. Tegnap egész este írtam az „adakozók” listáját a „gyűjtésünkhöz”. Mostanáig összegyűlt 4800 K. Kértem Pecolt, hogy adjon még 200-at, hogy legyen 5000 K. Remélem megadja. A háborúról nincs nagy hír, az emberek a békéről beszélnek. Adja Isten, hogy igazuk legyen. Biby gyakran ír, de ő szegény mindig ugyanazokat a vicceket írja a leveleibe, és ez nagyon bosszantja a Papát és a Mamát. Én nem merem megírni neki ezt, mert olyan érzékeny, és elkeseredik, ha ilyen dolgokat mondanak neki. Nem akarom elrontani a boldogfalvai tartózkodását sem, amit úgy látszik, élvez.

17. Csütörtök

Nem volt komoly a meghűlésem, most már jól vagyok. Ijesztően esik a hó. Mama és én csatornákat csinálunk a kiserdőben. Minden reggel képeket festek egy Borg bárónak Beregszászra. Mialatt én festek, Szalmásy Feri szorgalmasan

[334] Nagyjeszeni báró Jeszenszky István (1854–1916) császári és királyi kamarás.

[335] Kissennyei gróf ‘Sennyey Erzsébet Melanie (1898–1968), később udvardi és kossuthi Kossuth Lajos (1890–1988) felesége.

[336] Kissennyei báró ‘Sennyey Klára (1896–1952), később draskóczi és jordánföldi báró Ivánka Géza felesége.

írja az „adakozók” jegyzékét. Borzasztó lassan megy, de van időnk. Papa ma délután Pestre ment. Toni bácsival Boldogfalvára készül.

20. Vasárnap
Múlt éjjel óta folyamatosan havazik. A hó nagy, de olyan nedves, hogy lehetetlen szánkózni. Ma reggel voltunk templomban, de szegény lovak alig tudták húzni a kocsit ebben az utálatos hóban. Tegnap azt gondoltam, hogy közeledik a tavasz, de úgy látszik nagy tévedés volt. Befejeztem a képet a beregszászi bárónak, és Pestre küldöm kereteztetni. Az én magánvállalkozásom hatalmas, eddig négy ügyfelem van. Biby vidám leveleket ír a „nőegyleti mulatságról”, melyet Hátszegen tartottak nagy sikerrel. Zsuzskó azt mondja, hogy Biby mint egy sztár viselkedett (és egyben okos is volt) a hátszegi lányok között, akik csak bonyodalmakat okoztak. Ezek a nap legizgalmasabb hírei, más nincs.

23. Szerda
Ma néhány izgalmas hírem van, sajnos ezt kell mondanom. De előbb tegnapról írok. Kázmérra akartunk menni, de olyan magas hófúvás volt, hogy Mikóházánál vissza kellett fordulni. Ma reggel Anna azzal ébresztette Mamát és engem, hogy ég az egyik vendégszoba. Mama gyorsan felugrott felöltözött és rohant. Mire én is megérkeztem, a tűz már majdnem elaludt. A szomszédos szoba kéménye gyújtott meg néhány gerendát a Béla bácsi szobájában, és a mennyezet leszakadt. A gerendák már több napja éghettek. Borzasztó füst volt. A szoba bútorai egyáltalán nem károsodtak, mindent időben ki lehetett vinni. A holmi csak fekete lett a füsttől. Egész délelőtt mostunk, és most már minden bútor tiszta és rendben van, ez minden kár, ami történt velük. Borzasztó izgalom volt. Papa táviratozott, hogy menjünk mi is Pestre, ahol találkozunk Zsuzskóval, Bibyvel és Lajos bácsival, de Mama válaszolt, hogy a tűz miatt nem mehetünk.
Most Ella akar velem szánkózni menni. Nem sok kedvem van hozzá, de talán jó lesz egy kicsit a levegőre menni. Szegény Mama, borzasztó, hogy mindig ilyen izgalmakat kell kiállnia.

26. Szombat
Esik az eső. Béla bácsi írt Mamának, hogy jöjjön, mert Nagymama úgy látszik, rosszabbul van. Mama válaszolt, hogy vasárnap előtt nem tud menni. Pexy néni és Lajos bácsi szintén Pesten vannak, így Nagymama nincs egyedül. Mama táviratozott Papának, hogy hétfő előtt jöjjön vissza, ő válaszolt, hogy holnap reggel jön. Így mi készülünk Pestre (Mama és én) holnap délután, vagy holnapután. Biby és Zsuzskó remélhetőleg szintén Pesten lesznek. Mama haza akarja hozni Bibyt, de Zsuzskó nem akarja őt elengedni március végéig. Én szeretném, ha már hazajönne, unalmas nélküle. Még egy hónap nagyon hosszú! Az elöntött utak utálatosak lesznek.

27. Vasárnap
Papa megjött ma reggel. Azt mondja, nem kell indulnunk Pestre holnap délután előtt. Pexy néni és a négy nagybácsi Pesten van. Nagymama fizikailag jól van, de úgy látszik, nagyon zavart, és néha összekever dolgokat. Például mindig az édesanyjával[337] akar beszélni, és amikor Pexy néni mondja neki, hogy az nem lehetséges, mert ő meghalt, akkor azt feleli, nem baj, ha ő nem tud beszélni. Gyakran olyan, mint aki nem aludt. Biby és Zsuzskó szintén Pestre érkeznek. Én olyan boldog vagyok, hogy láthatom Bibyt legalább néhány napig, mivel visszamegy Boldogfalvára egy hónapra. Az időjárás rettenetes, havazik és esik felváltva.

Március

3. Csütörtök, Budapest
Hétfő éjjel érkeztünk, következő nap a Casinóban ebédeltünk a nagybácsikkal és Pexy nénivel. Biby csak pénteken jön. Nagymama egyáltalán nincs jól. Ma Mama és Pexy néni elviszik a szanatóriumba. Kedden este mindnyájan a Hungáriában vacsoráztunk. Tegnap délelőtt felhívtam Hellát. Délután Pexy nénivel Timsinél voltunk. Ott volt még Biss Lilly[338] és Sztojanovics Missi. Az utóbbi egész kedvesnek látszik. Este az Astoriában[339] voltunk. Lajos bácsi nagyon vidám. Ma mindenkinek útban vagyok, de Hella egy angyal, mert meghívott, hogy töltsem vele az egész napot. Ez tényleg nagyon kedves tőle. Szegény Mama viszi a Nagymamát a szanatóriumba, aki elég zavart volt ma reggel. Állandóan az anyjához beszél, és nem akarja elhinni, hogy már nem él.

8. Szerda
Folytatom, ahol abbahagytam. Múlt csütörtökön Hella értem jött. Egykor ebédeltünk. Hella, Bandi gr. Szilágyi kisasszony és a tanár. Ebéd után meglátogattuk Klára nénit, és legalább egy órát ültünk nála. Azután sétáltunk Hella, Szilágyi kisasszony és Louise-Anna jött teára. Ő énekelt néhány dalt, majd gramofonoztunk. Hétkor Anna jött értem, és a szállodába mentünk átöltözni az esti operához. Én borzasztóan élveztem a napot Hellával. Ő olyan kedves. Nekem adta két versét, melyeket csak magának írt. Nekem nagyon tetszenek, jól kifejezik az érzéseit, amit én nagyon jól megértek. Szeretném, ha nagyon boldog lenne a jövőben és az a szamár Imre elvenné. Lajos bácsi jött értünk, és vitt el az Operába. A

[337] Inkey Gabriella édesanyja pallini Inkey Zsigmondné szül. németújvári gróf Batthyány Antónia Karolina Mária (1827–1902) volt.
[338] Gróf Bissingen-Nippenburg Mária Lívia (1893–1962).
[339] Az V. kerületi Kossuth Lajos utca és Múzeum körút sarkán álló, Hikisch Rezső és Ágoston Emil tervezte épület 1914 márciusában nyílt meg a főváros egyik legelőkelőbb szállodájaként.

Boëmet[340] adták. Nagyon szép volt, de én a *Pillangókisasszony*t jobban szeretem. Mama és Toni bácsi szintén ott voltak az Operában. Pénteken reggel Zsuzskó és Biby megérkeztek. Bibyvel Timasnál ebédeltünk, azután Mama jött Bibyért és elmentek ruhát próbálni. Én még maradtam egy órát. Jaqui, Marika és Prónay Zsosi jöttek. Jaqui rettenetesen „wichtig" rá, ő Laibachba[341] készül a 71-es hadikórházba. Zenke néni egyfajta szárazdajkája, mindig viszi magával Jaquit, és minden írását felügyeli. Ez nem valami szórakoztató. Szegény kedves Marika mindig mosolyog. Hella mondta, hogy unberufen a dolgok nagyon jól alakulnak. Haller Feri dühödten korholja Marikát. Bethlen Béla a „fő elefánt" és üzenetvivő. Haller F. Marosvásárhelyen van, de ezen a héten visszajön és akkor remélhetőleg a dolog megtörténik. Marika és Haller F. sokszor teáztak és együtt voltak a bálban, melyet Katus adott. Bethlen Béla hozott egy üzenetet Marikának Haller Ferenctől, mely szerint ő mennyire szereti őt. A mulatságos ebben az, hogy az egész világ azt gondolja, hogy Marika halálosan szerelmes Bethlen Bélába. Az igaz, hogy ő egy kicsit túl sokat kokettál vele. De reméljük, hogy a dolgok jóra fordulnak. Négy után Annával a szállodába mentem. Ott felvettük Bibyt és Hellához mentünk teára. A Casinóban vacsoráztunk. Az egész család ott volt, plusz Béldy Bába és Bethlen Ádám.[342] Az utóbbi nagyon szórakoztató. Tegnap délelőtt Bibyvel meglátogattuk Nagymamát a Liget Szanatóriumban.[343] Ő unberufen jól van, amióta ott van. Az egész családdal a Casinóban ebédeltünk. Délután Mama, Toni bácsi és mi ketten felhívtuk Wenckheim Krisztina[344] nénit. Teára a Zichy lányokhoz mentünk, Lilly és Maria nagyon kedvesek. Lilly egész idő alatt azt játszotta, hogy ő egy fiú, Aladárnak hívják és természetesen katona, és bíróságra visz minket. Nagyon mulatságos volt. Mielőtt elmentünk volna, ő azt kérdezte, hogy hozzámennék-e feleségül, mire én válaszoltam, hogy természetesen igen. Papa elvitt minket egy bálba, amit a Révay fiúk és Károlyi István[345] adott a Santellinél.[346] Az nagyon mulatságos volt. Az alábbi lányok voltak ott: Biss. Gina és Margit. Gina: fehér ruha, mályvaszínű sash [vállszalag], fehér stóla, fekete cipő;

[340] Giacomo Puccini olasz zeneszerző *Bohémélet (La bohème)* című operáját Torinóban mutatták be 1896-ban, magyarországi bemutatója 1905. április 5-én volt a budapesti Operaházban.
[341] Ma: Ljubljana, Szlovénia fővárosa.
[342] Bethleni gróf Bethlen Ádám (1881–1958) huszártiszt, politikus, országgyűlési képviselő.
[343] 1909-ben épült Komor Marcell és Jakab Dezső tervei alapján, az intézményt dr. Jakab László vezette. A VI. kerületi Benczúr utca 47. alatti épületet a II. világháború után már nem eredeti funkciójában használták.
[344] Özv. gróf Wenckheim Frigyesné szül. gróf Wenckheim Krisztina (1848–1924).
[345] Nagykárolyi gróf Károlyi István (1898–1967).
[346] Italo Santelli olasz vívómester (1866–1945) vívóterme 1909 és 1933 között működött a VII. kerületi Erzsébet körút 1. szám alatt, és elég nagy volt ahhoz, hogy különféle estélyeket rendezzenek benne.

Margit: fekete-fehér csipkeruha sötétvörös sash-al csíkozott, a cipő mint Gináé, mindketten nagyon kedvesek, jó modorúak és rettentően csinosak. Sztáray Mária (rózsaszín nyári ruha fekete sash-al) nem túl csinos, de nagyon mulatságos. Bene Gizi (fehér ruha, vörös sash) inkább uncomme il faut [illetlen] kinézetű, de jó lány lehet. Hertelendy Lilly (halványkék nyári ruha) mindenesetre elég kedves. Jankovics Mizi[347] (fehér nyári ruha) csúnya, jó modorú és kedves. Festetics Róza[348] (fehér ruha fekete sash, uszály fekete szalagokból és kellékek) nem lenne csúnya, ha nem lenne olyan vastag, de egy kicsit craecked [bolond] és olyasmikről beszél, aminek semmi értelme sincs. Azután volt ott két vagy három 11-12 éves kislány csúnyák és „kisasszonyka" modorúak. Biby fehér nyári ruhában volt rózsaszín sash-al és rózsaszín szalaggal a hajában. Rajtam fehér ruha volt, a derekamon egy vörös rózsa és egy halványkék szalag a hajamban. Volt egy csomó fiú, 12 és 18 év közöttiek. Kivéve egy Serényi és Festetics fiút, mind borzasztóak voltak. Károlyi István, Csekonics Endre[349] és Zichy Gyurka[350] természetesen nem tartozik ide. A francia négyes nagyon szórakoztató volt, életemben először táncoltam. Papa háromkor vitt haza bennünket. Fáradt voltam és örültem, hogy ágyba kerülök. Biby inkább bánta, hogy menni kell. A többiek, kivéve a Bissingen lányokat, reggel hétig táncoltak. Nagy mulatság volt. Vasárnap reggel misére mentünk Annával. Ebéd a családdal a Casinóban. Ötkor teára mentünk Szirmayékhoz, Mama vitt oda minket. A tea felnőtteknek szólt, és Biby inkább kiakadt, de annyi tömérdek nép volt ott, hogy én azt hiszem, hogy ő észrevétlenül elment. Nem tudok leírni mindenkit, mert olyan sokan voltak. Hella szintén ott volt, azután Ilma,[351] Zichy Lilly, Mária, Vera, Erzsébet, Sennyey Klára, Lilly, Bissingen Vera[352] (ő gyönyörű), Edelsheim Lilly,[353] Pirée [Piret] Erzsébet és sokan mások. A fiúk: Pirée Eugen[354] (borzasztó), Zichy Pali, Schell Franci és Gyula, egy Barcha nevezetű,[355] egy Jakabffy[356] és a harmadik, akinek nem tudom a nevét. Zichy Manó (olyan kedves, mint mindig), Vay Laci és Bethlen Béla (nagyon csinos). A házi kisasszonyok nem voltak csúnyák, de a modoruk

[347] Feltehetően özv. fáji Fáy Zoltánné szül. jeszeniczei és vadasi Jankovich Ilona (1868–1946).
[348] Tolnai gróf Festetics Róza (1901–1948), később szarvaskendi és óvári Sibrik György felesége.
[349] Zsombolyai és janovai gróf Csekonics Endre (1901–1992) vadász, a Magyar Véreb Egylet alelnöke.
[350] Zichi és vásonkeői gróf Zichy György (1900–1967).
[351] Futaki gróf Hadik Amália (1894–1967), később székhelyi gróf Mailáth László felesége.
[352] Gróf Bissingen-Nippenburg Vera (1896–1978), később von Hanstein Ágost felesége.
[353] Marosnémeti és nádaskai gróf Edelsheim-Gyulai Lily (1898–1935), később nagyalásonyi Barcza Károly felesége.
[354] Báró Piret de Bihain Eugéne (1889–1965).
[355] Nagyalásonyi Barcza Károly (1894–1963).
[356] Feltehetően somosközi Jakabffy Tibor Ferenc (1891–?).

furcsa volt. A fiatalabb azonban határozottan csinos. Beszélgettünk, megittuk a teát, azután Szirmay Juliska[357] szervezett egy táncolást, mely nem ment nagyon jól, mivel csak a Schell fiúk és Zichy Pali[358] táncolt. Én nem élveztem a dolgokat túlságosan. Bár szórakoztatott a sok ember. Az ember kénytelen olyan lánnyal beszélgetni, akit nem ismer. Hosszú beszélgetésem volt Lacival, aztán Manóval. Később Bethlen Bélával. Szép volt tőle, hogy azonnal odajött hozzám beszélgetni, mikor meglátott. Mi nagyon kellemes társalgásban voltunk, amikor a kis Piret Erzsébet[359] odajött, és megzavart minket. Ő és Szirmay Juliska borzasztóan futnak B. [Bethlen] Béla után, nevetséges nézni. Szegény fiút ez halálosan idegesíti. Hétig voltunk ott, vacsora a Casinóban. Az volt a „búcsúebéd" Lajos bácsival, ezért nagyon szomorú. Hétfőn délelőtt Zsuzskóval voltunk. Ebéd a Casinóban a családdal. Délután mentünk Nagymamát meglátogatni. Zichy Jaquinál volt tea. Azután visszajöttünk, átöltözni az operához. Hella velünk jött. *A tékozló fiút*[360] adták. Dohnányi[361] kísérte a pantomimot. Gyönyörű volt. Egészen el voltunk bűvölve. Utána hazavittük Bibyt és a Hungáriába mentünk vacsorázni, Papa, Mama, Zsuzskó és én. Ott mi együtt ettünk Mikes Timával, Timsivel és Bethlen Bélával. Nagyon jó volt. Sokat beszélgettünk és nevettünk. Béla tényleg nagyon kedves. Mama elég izgatott, hogy én szerelmes vagyok B. Bélába. Hát igen, egy kicsit. De az elég furcsa, amikor egy fiú sokat beszél hozzád. Mostanáig sohasem tette ezt senki, még a kedves Almásy Pali sem, de ő nem számít. Imre sohasem szólt hozzám, ha az nem volt szükséges, csak amikor kislány voltam. Ez nagyon mulatságos. 12-ig maradtunk a Hungáriában.

Tegnap délelőtt Hella, Tima, Mama és én elmentünk Khuen-Héderváryhoz,[362] és elvittük neki a listát és a pénzt a mi iskolánkra. Nagyon furcsa volt, hogy közülünk senki sem beszélt.

Hella velünk maradt 1 óráig. A Casinóban ebédeltünk. A család, később Bethlen Béla jött, hogy elbúcsúzzon Zsuzskótól, mivel ő és Biby kettőkor akartak elutazni, de amikor kimentek az állomásra, megtudták, hogy a vonat nem megy, így visszajöttek a Casinóba. Papa, Béla bácsi, Bethlen Béla és én még

---

[357] Szirmabessenyői, cserneki és tarkeői gróf Szirmay Júlia (1895–1983), később Liptay László felesége.

[358] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Pál (1896–1974).

[359] Báró Piret de Bihain Erzsébet (1895–1980).

[360] André Wormser (1851–1926) francia zeneszerző pantomimjét *(L'Enfant prodigue)* 1890-ben mutatták be Párizsban. 1916. február 21. és március 27. között hat alkalommal jótékonysági céllal mutatták be a budapesti Operaházban.

[361] Dohnányi Ernő (1877–1960) zeneszerző, karmester betétdalokat játszott Wormser pantomimjében, melynek zongoraátiratát is ő készítette.

[362] Dr. hédervári gróf Khuen-Héderváry Károly (1849–1918) horvát bán, volt miniszterelnök.

— **Grófkisasszonyok a Feldult Tüzhelyekért.** Néhány előkelő történelmi családunk fiatal leányai a társaságukhoz tartozó ifjuság körében gyüjtést rendeztek egy elpusztitott kárpáti falu iskolájának felépitésére. A gyüjtés, a melyet *Lónyay* Márta grófnő kezdeményezett, 5030 koronát eredményezett; a gyüjtés körül különösen *Hadik* Hella grófnő, *Lónyay* Antónia grófnő, *Sennyey* Lilly bárónő, *Mailáth* Mária grófnő, *Mikes* Tima grófnő, *Somssich* Ella grófnő, *Sennyey* Klára bárónő, *Schell* Louise-Anne bárónő, *Bay* Lucy, *Istványi* Ferenczné és *Körffy* Margit buzgólkodtak. *Khuen-Héderváry* Károly gróf, a Háboruban Feldult Tüzhelyeket Ujrafelépitő Országos Bizottság elnöke, a lelkes fiatal gyüjtők, intenczióinak megfelelően ugy határozott, hogy ezt az összeget egy felsőzemplénmegyei iskola felépitésére fogják forditani és ennek falán emléktáblán fogják megörökiteni a jószivü fiatal hölgyek hazafias áldozatkészségét.

„Grófkisasszonyok a Feldult Tüzhelyekért."
(Az Ujság, 1916. jún. 25, 15. oldal – Arcanum)

ott voltunk. Így mindnyájan együtt sétáltunk a szállodába. Bethlen Béla sokat beszélt hozzám, nagyon élvezetes volt. A délutánt a hotelben töltöttük. Tea a Gerbeaud-ban,[363] vacsora a családdal a Casinóban. Vacsora után Papa, Mama és én elindultunk. Hálókocsiban utaztunk és Újhelyig aludtunk. Biby és Zsuzskó ma reggel mennek. Kitűnő kirándulás volt. Itt egész tavasz van.

14. Kedd

Az idő gyönyörű, a sár kezd felszáradni. Bárcsak így tartana. Hála Istennek jó hírek vannak Nagymamáról. Biby is boldog, hogy újra Boldogfalván lehet, így a dolgok most rendben vannak. Kíváncsi vagyok, meddig mennek a dolgok simán. Általában nem szokott sokáig tartani. A német offenzíva Franciaországban tart, el akarják foglalni Verdunt, ami igen nehezen megy. Bárcsak véget érne ez a há-

[363] A Gerbeaud Emil (1854–1919) svájci cukrász által 1884-ben alapított cukrászda, az egykori Kugler ma is működik az egykori Gizella (ma: Vörösmarty) téren.

ború, már túl sokáig tart. Mamával tanulok minden nap teától vacsoráig. Nagyon szeretem, egyik nap irodalom, másik nap művészettörténet.

18. Szombat
Csütörtökön Papa, Mama és én Kassán voltunk. Reggel indultunk, a mozdony elromlott, és így két óra késéssel érkeztünk. Schell Rózsi nénivel és Louise-Annával ettünk, délután vásároltunk. Lonkas néninél teáztunk. Louise-Anna megígérte, hogy a jövő héten eljön hozzánk két-három napra. Papa ma reggel Pestre ment. Mama kapott táviratot, hogy Nagymama következő szerdán készül Taródházára, így Mama kedden megy Pestre, hogy még lássa őt. Az idő nagyon szép. Ilyen időjárásban az ember élvezi az életet. Szeretném, ha sokáig tartana. Biby vidám leveleket ír, úgy tűnik elégedett, így minden rendben van.

22. Szerda
Mama tegnap reggel elment, ma jelezte, hogy Papával együtt holnap éjjel hazajönnek. Nagymama hála Istennek készen áll Taródházára utazni ma éjjel Béla bácsival, egy doktorral és egy ápolónővel. Később egyikük vele marad Taródházán. Ma esett az eső, de meleg van. Az oroszok elfoglaltak egy hidat és lövészárkot Zalezikynél.[364] Remélem megállítják, mert nagyon borzasztó lenne, ha megint visszajönnének.

24. Péntek
Papa és Mama megjöttek ma reggel. Nagymama rendben van és biztonságban megérkezett Taródházára. Szemerkél az eső. Kaptam egy szép blúzt Pexy nénitől. Fehér csipke, rózsaszín géz alatta. Mama vett nekem egy kék kalapot, hogy kiegészítse a tavaszi ruházatomat, de még nem érkezett meg.
30. Csütörtök
Az idő gyönyörű. Zsuzskó és Biby 10-én jönnek ide. Mama és én Pesten fogunk velük találkozni.

31. Péntek
A dolgok sohasem mennek simán, ez már tény. Most kaptunk egy táviratot Béla bácsitól: „Ma kissé jobban, Szenty írt neked, reméljük, hogy hamar jössz. Béla.” Bárcsak tudnám most, hogy ez mit jelent. Nagymama bizonyára újra rosszabbul van. De akkor miért ír ilyen kitérően? Szegény Mama borzasztó izgatott állapotban van. Holnap reggel indul Taródházára, és gondolom, én megyek vele.<

[364] Zaleszczyki város (ma: Zaliscsikij, Ukrajna).

Április

6. Csütörtök, Taródháza
Itt vagyunk vasárnap este óta. Utazásunk simán ment. Itt találtuk Pexy nénit és Béla bácsit. Mesélték, hogy a múlt héten Nagymama kapott egy rohamot, a víz a tüdejébe tódult és fuldokolni kezdett. Azóta megint javult, de nagyon gyenge. Hétfőn reggel Nagymamát az ebédlőben találtuk. Teljesen friss volt és abszolúte nem konfúzus. Csak én azt találtam, hogy nagyon rosszul néz ki, egész más volt, és a hangja olyan furcsa volt. Délelőtt ültünk vele és diskuráltunk. Pexy néni délben akart elutazni. Fél 11-kor kapott Nagymama egyszerre egy rohamot, de másfajtát, mint múltkor. Zavartan kezdett beszélni, és minden áron ki akart menni. Átvitték a szobájába és lefektették. Béla bácsi Vasvárra küldött egy orvosért. Az megnézte Nagymamát és feladta. Azt mondta, hogy ő itt már nem tud segíteni. Délután jött Szenty. Az egy csomó rém erős szert adott be, és azt mondta, hogy ha azokra két nap múlva reagál a természete, akkor átélheti. Hétfőn este nagyon rosszul lett, elküldtek a papért. Az meggyóntatta, áldoztatta és ráadta az utolsó kenetet. Kedden jobban lett. Szerdán reggel összehívott mindnyájunkat az ápolóné, hogy jöjjünk, mert nagyon rosszul van. De azóta javult. Toni bácsi tegnap reggel jött meg, Gábor bácsi tegnap este, ma jön László bácsi. A mai éjjel nem volt nagyon jó. Nagymama igen nyugtalan volt, mindég járni akart, és az meg van neki tiltva. Ma Mama szerint megint rosszabbul van. Holnap jön megint a doktor.

9. Vasárnap
Toni, Gábor és László bácsi megint elmentek, de a két előbbi jövő héten visszszajön. Péntek este jött Lajos bácsi tíz napra. Szegényre rém benyomást tett Nagymama, mert aznap este nem is ösmerte meg. Tegnap jött a hír Ormándról, hogy Laya dadája diphteritisben megbetegedett. Így szegény Margit néni gyorsan haza utazott, remélhetőleg holnap megint visszajön. Az már igaz, hogy egy baj sohasem jön egyedül. Nagymama állapota egyforma, csak gyengült, nem tud beszélni, a környezetét sem ismeri mindég meg. Borzasztó szomorú látvány, csak azt szeretnénk tudni, hogy szenved-e? A doktor szerint nem. De az arckifejezése szenvedő, és sokat nyög. Én azt hiszem, hogy itt javulásról nem lehet szó. A doktor mindég remél. De ahhoz azt hiszem, túl gyenge. Szegény Mamsit borzasztóan felizgatja ez az egész, egész ijesztő nézni. Csak ő ne betegedne meg! Ma várunk egy apácát Pozsonyból, mert ezt az éjjel-nappali ápolást már nem bírják ki. Mama és Margit néni úgy néznek ki, mint a halál. Csak adja Isten, hogy Margit néni holnap visszajöhessen.

19. Szerda, Kis-Bózsva
Már 10 nap óta nem írtam, de csak szomorút írhattam volna. Nagymama állapota egyforma maradt egész múlt péntekig, akkor kis javulás állott be. Szombaton a doktor is javulást konstatált, és azóta van megint remény. Margit néni múlt hétfőn Taródházára ment, de szerdán megint hazament egy pár napra, csak e héten akar megint visszajönni. Múlt hétfőn este jött Gábor bácsi, kedden Zsuzskó, ki Bibyt Pesten Papának átadta. Gábor bácsival még Szombathelyre mentünk Zsuzskó elejbé. Toni bácsi szerda reggel érkezett. A taródházi majorban erősen terjed a skarlát. Így Mama elhatározta, hogy én Zsuzskóval elmegyek. Így szombat este Gábor bácsi, Zsuzskó meg én elindultunk. Nyomban majdhogy lekéstünk, szaladtunk mint a bolondok. Reggel Pesten voltunk, ott aludtunk. Délután Kuglernél uzsonnáztunk, aztán Zsuzskó elvitt egy jótékony célú Bazárba a Kossuth Lajos utcába, hol rendez vous volt Hellával. >Ő kedves volt, mint mindig. Sokat mesélt az új párról, Marikáról és Haller Ferencről. Úgy tűnik, eléggé szétszórt. Két hétre megy a káderéhez, és amint lehet, visszajön Pestre és az eljegyzés ki lesz hirdetve. Marika kivirult, sohasem volt ilyen szép, és Ferenc boldogan néz rá, úgy látszik, nagyon egymásba vannak bolondulva. Szegény kicsi Majkó, bárcsak minden rendben menne, és nagyon boldog lehetne. Este 8-ig voltam a Bazárban. Kalapokat árultunk. Minden lány, akit ismerek, ott volt. Kevés fiú: Laci, Zichy Edy,[365] Zichy Pali és két vagy három másik fiú, én nagyon élveztem. Hétfő reggel Matild jött értem és Zsuzskóval délelőtt vásároltunk és Matilddal haza indultunk. Itt hála Istennek mindent rendben találtam. Csak az időjárás ronda. Szemerkél az eső. Mademoiselle egy igen erős migrént kapott és ágyban fekszik. Mama holnap éjjel jön, ha igaz.<

22. Szombat
Mama csütörtök este érkezett haza, Nagymama egyformán van, javulásról én azt hiszem, szó sem lehet. Szakad az eső. Most megyünk a feltámadásra. Különben nincs semmi új. Nagyon élvezem Bibyt, olyan jó megint együtt lenni.
27. Csütörtök
Tegnap jött két sürgöny Taródházáról: „Állapot lényegesen súlyosbodott, tüdőgyulladás kezdődött”, a második: „Szegény anyád tegnap este meghalt, Margit, Laya, Toni itt, temetés csütörtök este hat óra.” Tehát szegény jó Nagymama kiszenvedett.[366] Papa már tegnapelőtt ment Pestre számolni. Szegény Mamsi tegnap este elindult, azt remélte, hogy ma reggel még eléri a vonatot, és a temetésre még odaér. De ma kaptuk a sürgönyt, hogy lekésett, és délután megy

[365] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Edward (1898–1958).
[366] Inkey Gabriella 1916. április 25-én hunyt el, Taródházán temették el.

Gábor bácsival, így valószínűleg mire odaérnek, már mindennek vége lesz. Papa vasárnap reggel jön haza.

Május

7. Csütörtök
Mama, Papa és Gábor bácsi a temetésről lekéstek. Papa vasárnap reggel jött haza, Mama pedig hétfőn. Szegény Nagymama hála Istennek nem jött magához végig, és nyugodtan elaludt, a körülötte levők észre sem vették. Az idő gyönyörű. Papa Bátyúban volt. Ma este jön haza Jancsi bácsival.

8. Hétfő
Jancsi bácsi két napig itt volt. Tegnap uzsonnára Károlyi István és László itt voltak. Istvánt bevették, 29-én vonul be az 1. tüzérekhez, rém büszke. Lalló mesélte, hogy Almásy Pali vőlegény, egy Sacher leányt vesz el. Azért ült mostanában mindég Bécsben. Az egész család persze desperál [elkeseredett]. Holnap estére várjuk Marikát, ide küldik, mivel Haller Ferenc a harctérre ment, hogy kissé másra gondoljon. Szegényke olyan boldog, kártyát írt a kihirdetéskor. Csak adja Isten, hogy Ferencnek baja ne történjen.

12. Péntek
>Marika itt van három napja. Ez nagyon gemütlich, borzasztóan boldog, tömérdek levelet ír a vőlegényének, mostanáig csak egyet kapott tőle. Felolvasta nekünk, az borzasztóan kedves, ez az első igazán szerelmeslevél, amit én láttam (könyvekben természetesen láttam eleget, de azok nem számítanak). Nagyon jó dolog lehet ilyen leveleket kapni. Tegnap teniszeztünk, tegnapelőtt Marika, Biby és István Kőkapura mentek horgászni.

19. Péntek
Marika csütörtök reggel elment, nagyon sajnáljuk, olyan nagyon kedves lány. A modora nem nagyon jó, és nem nagyon intelligens, azonban arany, érző szíve van. Olyan jó dolog látni valakit olyan boldognak, mint most ő. Múlt vasárnap voltunk vele Hollóházán. Kedden Louise-Anne jött, és egy kiváló tenisz partit játszottunk. Louise-Anne ma reggel elment Perbenyikre.[367] Ő nagyon jó modorú, intelligens, de egy kicsit szívtelen, és érzéketlen volt Marika öröme iránt. Nagyon szép hangja van, sokszor énekelt nekünk. Bárcsak a kedves kicsi Majkó nagyon boldog lenne, megérdemelné. Ferenc intelligensnek és jószívűnek látszik a levelei után ítélve, Isten adja, hogy épségben hazatérjen.<

[367] Ma: Pribeník (Szlovákia). Az 1799-ben épült Mailáth-kastélyt száz évvel később átalakították, ma iskola működik benne.

28. Vasárnap
Míg egyedül voltunk, tanultam Bibyvel. Stoppoltunk, olvastunk stb. A harctérről unberufen jó híreink vannak. Úgy látszik áttörtük az olasz frontot kb. 25.000 foglyunk van, rengeteg ágyú stb. Adja Isten, hogy továbbra is így menjen. A felső harctéren hála Istennek csend van, másutt is, kivéve Verdunt még egyre lövik. >Múlt vasárnap Csáky Gugu és leánya Erzsébet jöttek, úgy tervezik, még egy ideig maradnak. Erzsébet olyan nagy, mint Apponyi Adéle,[368] az arca elég csinos, de semmi különös. Furcsa, hogy a fiatal lány magát gyönyörűnek tartja, amikor nem az, és azt mondja, hogy a pesti fiúk mind bele vannak bolondulva. Hát igen, az emberek ízlése különböző, de az mégsem nagyon szép, hogy egy 15 éves leányka ilyen öntelt legyen. Mesélte, hogy nagyon élvezte a pesti tartózkodását. Rengeteg vacsorán és teniszpartin volt a Révay fiúkkal, és mindazok a borzalmak, amik a Santelli-bálon történtek volt az egyedüli nap, ami nem telt vidáman. Ő bizonyára egy jó kislány, de elbizakodottsága unszimpatikussá teszi. Teniszeztünk, kocsikáztunk vele, most May Károly[369] könyvét olvassa nagy izgalommal. Az nagyon jó, ha ilyen könyveket olvas, amiből nekünk sok van, és így el tudja magát szórakoztatni velük. Papa elment Boldogkőre, Rezső hazajött két hétre, Manó szintén néhány napra, és most egy nagy lövészverseny van ott.

30. Kedd
A Csákyak még itt vannak, valószínűleg a hét végén mennek el.

Június

5. Hétfő
Gugu és Erzsébet pénteken elmentek, szombaton Jaqui bácsi, Zichy Mici néni, Rezső, Manó és Jacqueline[370] jött. Nagyon élvezetes volt. A fiúk nagyon vidámak, nem szégyenlősek, ami meglepetés. Rezső otthon volt 14 napig, Manó még Kassán van, készül az érettségijére egy hónap múlva, és borzasztóan büszke. Szombat délelőtt sétáltunk, majd krokettezünk a legnagyobb melegben, de sokat nevettünk és így elfeledtük a nehézségeket. Délután sétáltunk, majd Rezső és én zongoráztunk. Rezső nagyon szépen játszik, nagy átérzéssel. Tea után teniszeztünk. Nagyon kiváló volt, a fiúk nagyon jól játszanak, egyáltalán nem jöttek ki a gyakorlatból. Hétkor Rezső és Manó elmentek, Manó Kassára, Rezső a harctérre. Az volt a legszomorúbb indulás, amit valaha láttam. Biby és én adtunk

[368] Nagyapponyi gróf Apponyi Adél (1876–1945).
[369] Karl May (1842–1912) német író rendkívül népszerű indiánregényeiben megalkotta Winnetou és Old Shatterhand legendás alakját.
[370] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Jacqueline (1895–1951), később gróf Bissingen-Nippenburg Károly, majd Louis Joseph Cartier ékszerész férje.

neki két négylevelű lóherét. Láttuk, hogy Rezső állandóan vágyakozott, de könnyek voltak a szemében. Rémes volt. Mindenki próbált vidám lenni, és könnyeit elrejteni, amennyire csak tudja.< Mi a dombról integettünk nekik, ők meg kihúzták kardjaikat, és azokkal feleltek. Még sokáig láttuk a kardokat csillogni a napfényben. Szegény fiú, Isten óvja őtet. Olyan ritka jó fiúk mind a ketten, de főleg Rezső. Adja Isten, hogy egészségesen hazajöjjön. Az oroszok állítólag megint mozognak. Az olaszokat vígan verjük tovább. A német flotta pedig kolosszálisan megverte az angolt Skagerraknál. Mici néni, Jaqui és Jaqui bácsi ma reggel mentek el, Papa pedig Kassára.

Most olvasom, hogy Volhíniában az oroszok pergőtűz alá vették 20 km szélességben a mieinket. Az a veszélyesebb, épp ott van Rezső ezrede is, csak ne legyen semmi baj.

8. Csütörtök

Volhíniában Luck irányában visszavonultunk az ellenséges túlerő miatt (menynyit olvastuk az ilyen fajta jelentéseket két év előtt). A front minden más pontján visszavertük az oroszokat. Az ember igazán selfish [önző]. Más fronton akármilyen nagy esemény történhet, az ember alig regardírozza [veszi figyelembe], de ahogy az orosz frontról van szó, minden kicsiség a legnagyobb izgalommal lesz megbeszélve. Én alig hihetem, hogy még egyszer betörjenek, én azt hiszem elég volt nekik a Kárpátokból egyszer is, de persze semmi sem lehetetlen. A jó Isten óvjon meg minket a múlt és azelőtti év megismétlődésétől. Olyan gyönyörű itt minden, és olyan jó otthon lenni. Olyan kellemes volt az elmúlt három hét, hogy már többször gondoltam, hogy kell megint valamik rossznak is jönnie. Szegény Eszterházy Gyula Csernovicz mellett elesett,[371] szegény ember, mennyien fognak most megint elesni.

19. Hétfő

>Régóta nem írtam, rossz hangulatban voltam. Egy hétig Pesten voltunk, az egész család összegyűlt ott. Pexy néni, Imre, Ella, Béla bácsi, Gábor bácsi, Zsuzsko, Ádám, Elek. Délelőtt mindig vásároltunk, egyszer sétáltam a Margitszigeten Hellával. Egy tea Marikával, voltam cirkuszban a Somssich gyerekekkel. Aztán ismét egy délután Hellával és végül egy kör az „Angol parkban”[372] a gyerekekkel. Egyszer vacsoráztunk Mariette néninél, a többi estét a Casinóban töltöttük, szombaton Timával és Bethlen Bélával. Minden nagyon szép volt, de mégsem

[371] Galánthai és cseszneki gróf Esterházy Gyula (1868–1916) császári és királyi kamarás, hadnagy súlyos sérülései következtében hunyt el, Pozsonyban temették el.

[372] Az egykori városligeti Ős-Budavár telkén nyitotta meg 1912-ben a bajor eredetű Meinhard család szórakoztató komplexumát, mely bár az első világháború alatt sokat veszített népszerűségéből, egészen 1950-ig állt fenn, helyén hozták létre az azóta megszűnt Vidámparkot.

tudtam igazán élvezni. Az első délután mondta Hella, hogy Imre Pesten van, és olyan régóta nem láttam, amikor Mariette néninél vacsoráztunk, nem volt ott, egy partin volt a „Park Clubban”. Azután én mindig reméltem, hogy valahol fogom látni, de hiába. Sohasem gondoltam, hogy az ember érzései ilyen mélyek, elég zavart voltam. Nem törődtem vele többet, de úgy látszik, ez mégsem így van. Ez nagyon furcsa, az egész élet furcsa. Miért nem meri az ember elfogadni a tényeket. Úgy látszik, ilyen az emberi természet. Szegény Hella nagyon boldognak látszik, majdnem minden nap együtt vannak. Én fogadtam Hellával, hogy egy éven belül férjhez megy, ő mondta, hogy nem, de én biztos vagyok benne. Remélem, nem találta ki, hogy mit érzek, bár nagyon úgy látszott. Sokat beszélt nekem Imréről beszélgetéseink során, de akkor hirtelen megszakította, és elkezdett felolvasni egy kis történetet, amit ő írt, amelyben két lány egy fiút szeret. A történet annyira illet kettőnkre, hogy én megdöbbentem. Remélem, csak véletlen volt. Talán Toinette-re gondolt, amikor írta. Igen, én buta vagyok, és Hella is buta, és Toinette, Kaja, Jaqui és Katus valójában mindnyájan. Azok a lányok, akik voltak, vannak, vagy lesznek, reménytelenül szerelmesek Imrébe (mindenek felett Hella), akinek nincs jó jelleme. De az ilyen fiatal lányok, mint mi vagyunk, nem a férfi jellemét nézzük, elég a külső. Aranyszínű haja van, és szép kék szeme, három „Tapferkeits medallion” [bátorság érdemérem] és ez elég minden lánynak. Nem tudom, miért vagyok most olyan rosszkedvű, nem akarok már sokáig az lenni. Lassanként elmúlik.<

Az oroszokat hála Istennek unberufen megállítottuk (azaz a németek, mert most Mackensen és Linsingen[373] vezetnek). József Ferdinándot hála Istennek elcsapták, de ügyetlensége következtében 40 ezer halottunk van és 120 ezer fogságba került a mieink közül. Kellett ez nekünk? Így jár az, ki elbizakodik, mindég mondták, hogy túl sok csapatot vittek el felülről. Most küldik fel a németeket gőzerővel. Jövet is találkoztunk három vonattal. Dankó azt állítja, hogy tegnap hallotta az ágyúkat.

23. Péntek

Az oroszok bevették Csernoviczot, átkeltek a Pruton és Szereten, egyszóval futunk megint. Ennek ellenében fent Lucknál meg mi megyünk előre. Szerdán vacsorára itt volt Károlyi László. Papa Bátyúban volt, tegnap este ért haza, azt mondja, sokat beszélnek az emberek, hogy az oroszok már Ökörmezőn vannak (úgy látszik megint az osztrák Generalstabot keresik). Pflanzer Máramarosszigeten, egy másik Beregszászon. Mások megint azt állítják, hogy Csernoviczot megint visszavettük. Senki sem tud semmit, mint rendesen.

[373] August von Mackensen (1849–1945) és Alexander Linsingen (1850–1935) német tábornokok.

24. Szombat
Az oroszok csak mennek előre. Ökörmezőn még hála Istennek nincsenek, de azért elég baj az így is. Csak ne kelljen megint szökni, borzasztó volna. Talán a jó Isten megsegít.

25. Vasárnap
Ella tegnap és ma lázas volt. Elrontotta a gyomrát és náthás. Nagyon meleg van. Reggel voltunk a templomban. Most itt ültünk Bibyvel az ajtó előtt és olvastunk, egész tisztán hallottuk az ágyút. 3 lövést és később még valami morajt, persze nagyon tompán, olyan, mint egy messzi dörgés. Olyan szörnyű elgondolni, hogy ez a hang hány ember halálát jelenti. Csak már vége volna.

26. Hétfő
Ella jól van. Ma még nem hallottam az ágyút. Kuty várost visszavettük. Papát ma Ékes őrnagy sürgönyileg Kassára hívta, csak nincs baj? De azt hiszem, hogy talán más ügyben akar vele beszélni. Ékes megígérte, hogy ahogy a Kadert evakuálják, minket is tudósít. Adja Isten, hogy ne legyen szükséges.

29. Csütörtök
Az orosz offenzíva állítólag megállt, de már Beszterce megyében is voltak. Verdunnél a németek nagyon előre mentek, állítólag nemsokára el fog esni. Adná Isten, hogy mindez igaz legyen.
>Tegnap Széchényi Mici néni és a két Sennyey lány megjöttek teára. Elég könnyed volt, bár én nem nagyon szeretem Lillyt. De ő nagyon kedves akart lenni, és nem mondott egyetlen kellemetlen dolgot sem. Nagyon jó alakja van, egészen az anyja. Marcsi kedves, jó természetű, és ahogy megnőtt, csinos is. Kitűnően zongorázik. Sokat beszélgettünk és nevettünk. Én tényleg szeretem Marcsit, olyan édes.<

Július

3. Hétfő
Az oroszok bevették Kolomeát, mi persze visszavonultunk. Tegnap délután mintha ágyút hallottam volna, nem vagyok egész biztos benne. Az újságok szerint az orosz offenzíva megállt, hogy ezt honnan veszik, nem tudom. Lónyay Jancsi bácsi itt van péntek óta, holnap este megy el. Az idő gyönyörű, nagy a szárazság.

4. Kedd
Jancsi bácsi ma elment. Kolomeánál unberufen megállítottuk az oroszokat, de mindenütt nagy harcok vannak. Az angolok egy monstre offenzívát kezdtek.

Jeszenszky Józsi[374] és Haller István[375] súlyosan megsebesültek. Előbbi Bécsben, utóbbi Pesten fekszik. Haller Ferenc [olvashatatlan szó] szintén Pesten van, 15-én lesz ő és Marika esküvője.[376] Gábris bácsi a nagy ezüstöt kapta, és kapitány lett. Laci már három nagy ütközetben volt, nagyon kitüntette magát és be lett adva két éremre. Rezső is nagy harcokban volt, most kergetik az oroszokat Luck felé. Egyszóval jól viselik magukat a mi fiaink, mint mindég. Tegnap kaptam a Tudakozó Irodából egy kovácsvágási parasztemberről hírt. Szibériában van, fogságban. Igazán nagyon örültem neki, olyan hercig kis felesége van. Ma reggel egy kis falusi fiúnak bekötöztük a fejét, beleesett a patakba, egy mély vágása van. Különben nincs újság, olvasunk, tanulunk, stoppolunk, croquettezünk és zongorázunk. Tegnap voltunk a Hidegkútnál[377] rákászni, nagyon mulatságos volt. Iszonyú a hőség.

10. Hétfő

>Szombaton a déli vonattal mentünk Boldogkőre. A vonaton találkoztunk Manóval, aki Kassáról jött. Teára érkeztünk, azután croquetteztünk vacsoráig. Vasárnap mentünk misére. Délután kirándultunk a hegyre, és teáztunk egy kis fenyőerdőben, egy olyan helyen, ami talán fél méter széles volt. Kicsit szomorúak voltunk talán a rövid idő, a hideg kávé és a lekváros edény miatt. Szórakoztató volt. Manó egész idő alatt morgott: a kávé rossz, a csizmája nehéz, az egyenruha túl meleg, stb. Rengeteget nevettünk. Hazajövet megint játszottunk még egy croquette-partit, vacsoráztunk és hazaindultunk. Éjjel egykor értünk haza. Nagyon mulatságos volt.<

16. Vasárnap

Már rég nem írtam, pedig van téma elég; elejénél kezdem. Papa vett nekünk egy nagyon szép kis sárga lovat, egy pólópóni fajta, „Narancs”-nak hívják. Csütörtökön Mamsi fog kilovagolni rajta, megpróbálni. Őszerinte egy kicsit fog. Péntek délután mi lovagoltuk, csak itt a réten, próbaként. Nagyon jól ment, engem egyszer egy kicsit vitt, de aztán megtanultam, hogy hogyan kell lefogni, azóta minden jól megy. Holnap megy Biby vele. Nagyon mulatságos lesz megint lovagolni. Péntek reggel megjött Toni bácsi három napra Lalónál vadászni. Holnap este megy el. Papa, Biby és én tegnap Kassán voltunk, a déli vonattal mentünk és este jöttünk. Mici néninél uzsonnáztunk, ott volt az egész család és Ékes őrnagy. Ott mesélték nekünk a szomorú hírt, hogy az egész 5. huszárezredet elfogták az

[374] Nagyjeszeni báró Jeszenszky József (1888–1956).
[375] Hallerkeői gróf Haller István (1896–1971).
[376] Haller Ferenc és Vay Mária esküvője 1916. július 18-án volt a budavári Mátyás-templomban. 1933-ban elváltak.
[377] Tállya község területén lévő forrás.

oroszok. Az igazán borzasztó. Laci állítólag sértetlenül fogságban van, Zichy Ediről nem tudnak semmit. A K. T. D. állott az 5-ös, 9-es, 3-as és 2-es honvéd huszárezredekből. Az 5-ösök mellett állott egy brigád lengyel legionárius. A légiónak kifogyott a muníciója, és visszaüzenték, hogy nem tudják tovább tartani, kértek muníciót vagy engedélyt a visszavonulásra. Erre a mi híres vezetőségünk azt felelte nekik, hogy csak tartsák tovább, de muníciót nem küldtek. Az ötösök egyszerre csak nem hallanak több lövést oldalukon. Hegedűs elküldött egy hadnagyot megnézni, hogy mi van a légióval. A hadnagy visszajött, és jelentette, hogy a légió többet nincs ott. Erre Hegedűs ráförmedt: „Én hadnagy urat agyonlövetem, az nem igaz, annak ott kell lennie, hadnagy úr gyáva, menjen vissza még egyszer." A szegény hadnagy becsületszavát adta, de nem hittek neki. Így visszament. De légió helyett már az oroszok voltak ott. Körülfogták a mi szegény huszárainkat, és elfogták az egész társaságot. A három másik ezredből is elfogtak és megöltek sokat, de nem mind, de a szegény ötösök megsemmisültek. Maradt a Hegedűs, 3 tiszt, a Sennyey fiú és 14 ember. Éjjel történt az egész, nagy kézitusa is volt, így nem lehet biztosan tudni, hogy ki maradt élve. Szegény kis Laci, úgy sajnálom. Nem nagyon szimpatikus fiú, nem is különösen szerettem, de úgy megszoktam. Aztán szegényke még olyan gyerek, 18 éves korában, egész egyedül egy idegen országban, mint fogoly, nem lehet kellemes. Úgy el tudom magamat az ő helyébe képzelni. Szegény Marika, hogy elrontotta ez az ő boldogságát. Még ezer szerencse, hogy Ferenc nem volt fent. Szeretném tudni, hogy Bethlen Bélát elfogták-e, ő is 9-es. Manó mesélte mindezeket a szomorú dolgokat, de azután, amilyen már az ifjúság, sokat nevettünk és bolondoztunk is. Manó már csak a harctérre törekszik, de csak augusztusban megy egy menetszázad, vagy jobban mondva, mindaz, ami még 5-ös huszár. Ékes most gőzerővel szervezi újra az ezredet. Szegény 5-ös huszárok, kár értük, jól viselték magukat eddig mindég. Kaptak is egy dicséretet Linsingentől. Adja Isten, hogy egészségesen térjenek haza mind háború után.

19. Szerda

A hírek nem éppen fényesek, az oroszok már a Kárpátokban vannak, Máramaros megye határán. Újság szerint valóban talán már bent. Az olaszok hadat akarnak üzenni a németeknek, de azt hiszem az nem határoz semmit. Az emberek közeli békéről beszélnek, adná az ég! De nem igen úgy néz ki. Mi most nagyszerűen mulatunk, minden nap lovagolunk. A ló nagyszerűen megy, az idő is jó, egyszóval kitűnő volt. Papa ma Bátyúban van, este jön haza.

22. Szombat
Megint izgató hírek. Az oroszok állítólag Kőrösmezőn vannak. Megint szökésről van szó. Papa holnap Velejtére megy hírekért. Talán ott tudnak közelebbit. Borzasztó mindez! Csak már béke volna!

24. Hétfő
A hírek nem jók. Az oroszok ugyan még nincsenek Kőrösmezőn, de nem messze, és mindenütt visszavonulunk, nem tudom, mi lesz. Papa ma Kassán van, mivel szegény Jancsit behívták. Az idő szép, holnap este jön Lángocska.

>Biby és én tegnap Csörgőn voltunk. Nagyon mulatságos volt. Tömérdek ember volt ott. Berchtoldék, Windis[ch]grätz Mária két gyerekkel, Szirmay Juliska és Erzsébet, Sztáray Puszi Máriával és egy fiú, Moki néni,[378] Mici, Sz. Ernő, Waldbott Edy[379] és egy Postocky nevű fiatalember. Beszélgettünk, teát ittunk és teniszeztünk. A Szirmay lányok nem nagyon jó modorúak, de szépnek látszanak és jó természetűek, és nem kicsit „mauvaise langue" [rossz nyelvűek]. Sztáray Mária[380] nagyon csúnya lett és borzasztóan rossz kedélyű. A Postocky rosszul érezte magát „wichtig", mint egyedüli fiatal fiú. Nagyon unszimpatikus. Engem asszonynak nézett, és kezet csókolt. Én tényleg öregnek látszom, mivel senki sem néz engem fiatal lánynak. Csodálkoznak, amikor meghallják a nevemet. Ez inkább szomorú, hogy fogok kinézni …mondjuk 10 év múlva? Mint egy vén banya.<

Papa most jött haza, Jancsit visszahozta és unberufen jó hírekkel jött. Úgy látszik, a németek jönnek segíteni, akkor jól van. Mert a mi hadvezetőségünk!

28. Péntek
>Amit le akarok írni, olyan három éve nem történt, mint ma. Ezen a délutánon Marietta néni, Sándor, Margit és Imre jöttek. Nagyon kedves volt, és minden úgy történt, ahogy szerettem. Megpróbáltam olyan jól viselkedni, ahogy csak lehetett, hogy ne látsszak a réginek. Azt hiszem, jól sikerült. Imre nagyon csúnya lett, és ez kár. Ha haja már nem arany, és bajusza van, ami egyáltalán nem illik hozzá. Egyébként kedves volt, sokat beszélgettünk. Ő még sohasem volt életében ilyen kulturált velem. Beszélt nekem Helláról. Úgy tűnik a fiú még erősen szerelmes. Remélem menni fog. A kedves Hella egyáltalán nem jól látja a dolgokat. Meg kellett volna vitatnunk azokat a dolgokat, amiket olyan szomorúan írt nekem. Most elégedett vagyok. Nem akarok többé semmit. Meg akartam mutatni neki,

[378] Kissenyei báró 'Sennyey Pálné szül. eörményesi és karánsebesi báró Fiáth Mária (1847–1940) csillagkeresztes palotahölgy.
[379] Bassenheimi báró Waldbott Edmund Ottó Viktor (1875–1929).
[380] Sztárai és nagymihályi gróf Sztáray Mária (1899–1969), később körösszeghi és adorjáni gróf Csáky Imre felesége.

hogy nem érdekel, nem jegyeztem meg, hogy szőke haja odalett, és így nem tetszik nekem. Azt hiszem, nem sok belső értéke van, és most, hogy már felnőttem, és amikor Hella sokat beszélt nekem róla, úgy látom, ami valójában. Azért szeretem őt, mert sok szép pillanatot okozott az életemben. Természetesen nagyon reszkettem érte, amikor csatában volt, és szerencsétlennek éreztem magam miatta legutóbb Pesten. De köszönöm neki a múltam minden boldog pillanatát. Ő olyan csinos volt akkor, és én olyan szerelmes. Most minden elmúlt, jól végződött, és elégedett vagyok. Csak azt szeretném, hogy elvegye Hellát.<

A harctérről nincs nevezetes esemény, de úgy látszik, most mi akarunk előre menni, adja Isten, hogy sikerüljön.

30. Vasárnap
Tegnapi nevem napomra kaptam egy nagyon szép toiletteasztalt egész rózsaszín batisztból, ezüst garnitúrával, gyönyörű, nagyon örültem neki. A harctérről unberufen jó hírek, nem is merem írni.

Augusztus

4. Péntek, Velejte
Tegnap este óta itt vagyok, valószínűleg hétfőig itt maradok rajzolni tanulni. Tegnap délután jöttem át Mamával. Mama este hazament. Vacsora után Sándor papa és a rajztanár tarokkozni akartak tanítani. Rengeteget magyaráztak, én egy szót sem értettem, fájt a fejem, álmos voltam, mindenre azt mondtam, hogy igen. Most azt hiszik, hogy tudom, és ma este készülnek megint játszani. Szép lesz! Most megyek Sándor papával lovagolni. Imre nincs itt, az kár, legalább lehetett volna egy kicsit bolondozni.

A lovaglás nagyon jó volt. Egész délelőtt rajzoltam, az kitűnő. Csak tanulhatnék tovább. Ez a három nap nem lesz sok. Ebéd után „Fesztungot” játszottunk. Most olvasok egy kicsit, Margit meg Mariette néni tanulnak francia grammatikát.

5. Szombat
Ma reggel hétkor Mariette néni, Margit, egy lovász és én elmentünk lovagolni. Egész délelőtt rajzoltunk, most olvasok, uzsonna után megint lesz rajz, aztán bridzselni megyünk Sándor papával, mint tegnap. A tegnap esti taroque [tarokk] elég jól sikerült. Én hihetetlen módon mindig azt játszottam ki, amit kellett, pedig csak találomra ment az egész.

6. Vasárnap
>Imre megérkezett tegnap, egyenruhában, minden rágalmat visszaveszek, csinosabb volt, mint valaha. Tarokkot játszottunk. Sándor papa és Mariette néni

mindketten annyira néztek bennünket, hogy mindketten zavarba jöttünk, és nem mertünk egymással beszélni, egymásra nézni, ez nagyon furcsa volt. Ma megpróbálok beszélni vele, és megtudni Hella iránti érzéseit, nagyon szeretném tudni, de nem lesz könnyű, állandóan figyelnek minket. Tegnap Mariette néni és én egész délután rajzoltunk, Margit egyedül ment az apjával. Az én képem egész jól sikerült, Marietta néni mondta, hogy ma be kellene fejezni. Nagyon mulatságos rajzolni.

7. Hétfő
Tegnap délelőtt rajzoltunk. Ebéd után birkóztam Margittal. Azután nevettünk és beszéltünk Imrével. Tea után kihajtottunk az erdőbe és nagyot sétáltunk két óra hosszat. Rettentően élveztem. Vacsora után tarokk, mint mindig. Én bámultam és nevettem, Imre olyan mulatságos volt. Ma reggel mi lovagoltunk és rajzoltunk, borzasztóan élveztem az ittlétet. Bárcsak maradhatnék itt még egy kicsit, a rajzolás nagyon jó, és most kezdek tényleg belejönni, és mikor lesz megint ilyen alkalom? Imrével minden jól megy, kiváló a barátság, nem szemtelen, amikor határozottan megállítom. Flörtölünk egy kicsit, de nem nagyon, de ha nem tudunk egyebet csinálni, akkor miért ne? Ő nem akar beszélni Helláról, bárcsak tudnám, ez nagyon furcsa volt. Legutóbb Bózsván Imre nagyon rossz formában volt, most nagyon csinosnak találtam, olyannak, mint volt.

8. Kedd, Kis-Bózsva
Tegnap este érkeztem haza. Borzasztóan élveztem ottani tartózkodásomat, és sokat tanultam, ahogy mondják. Béla bácsi van itt.<
Már a harmadik könyvemet végzem be, és még mindig van háború. Adja Isten, hogy vége legyen nemsokára.
Rövid az élet, hosszú a sír, bolond ki ilyen könyvekbe csak valamit is ír.
Budapest 1915. augusztus 12.

9. Szerda
Semmi különös. Az idő gyönyörű, de inkább hűvös. Béla bácsi itt van. Tegnap voltunk Hollóházán, Károlyi László és Andrássy Sándor is ott voltak. Ma készülünk egy hegytetőre felmászni, mivel Béla bácsit érdekli. A harctérről semmi különös, csak Romániával van baj.

11. Péntek
Minden nap csináltunk egy kirándulást egy hegytetőre Béla bácsival, egész mulatságos volt. A harctérről semmi különöst, az olaszok bevették Görzöt.

Este 10 óra. Megint nagy izgulás, állítólag a kassai káderek mennek, az oroszokat be akarják engedni. Megint szökés és pakolásról van szó, nem tudom, mi

lesz. Papa írt Ékesnek. Ma délután itt voltak a csörgőiek, Marcsi nagyon szép volt. Istenem, csak már vége volna ennek a rettenetes háborúnak.

12. Szombat
Most kezd esni. Jancsit Kassára küldték Ékeshez hírekért, izgalommal várjuk hazajövetelét, csak ne kellene megint szökni.

Jancsi sürgönyzött, hogy lóháton jön haza, úgy látszik, talán még sincs nagy baj, de azért nem lehet tudni. Stanislaut és Deljatint bevették az oroszok. Megint kezdődik a régi nóta.

Este ½ 10. Most érkezett Jancsi, Ékes üzeni, hogy szó sincs elmenésről, és előreláthatólag nem is lesz. Hála a jó Istennek! Csak sohase kerülne többé rá a sor.

16. Szerda
Az idő nagyon szép. A harctérről unberufen elég jók a hírek, azaz a felsőről, lent az olaszok megint előre mennek. A románok még nem határoztak, de Boldogfalván úgy látszik, nagy az izgalom, sok a katonaság, a petrozsényiak menekülnek. Szegény Zsuzskó betegen feküdt, de most már fent van. Isten tudja mi lesz. Mostanában az ember csak du jour au lendemain [egyik napról a másikra] él. Ma délután várjuk Sándor papát és Margitot rákászásra. Naponta lovagolunk.

18. Péntek
Szerdán Velejtéről itt volt Sándor papa, Margit, Miss Pletsher és a rajztanár. A rákászás egész mulatságos volt, itt maradtak vacsorára is. Mariette néni Pesten van most, Ellinek epeköveit operálják.

Tegnap Mama névnapja. Tiszteletére csináltunk egy kis előadást, mely egész jól sikerült. Nagyon meleg van. A harctérről semmi új, Románia úgy látszik a mi oldalunkra áll, vagy talán semleges marad, Bulgáriával barátkozik.

19. Szombat
Ma reggel egy nagyon jó lovaglásom volt. Most egy kicsit esik, bizony nem ártana.

22. Kedd
Tegnap a csörgői leányokkal volt lóhátas rendezvous a téglaégetőnél. Lilly kocsin jött ide Bibyhez, Marcsi meg én lóháton. Nagyon élveztem. A leányok kocsin mentek vissza. A harctérről semmi különös, folynak a harcok. Szegény Toni bácsi betegen fekszik Pesten. Papa, Mama ma Kassára mentek.

23. Szerda
Toni bácsiról nem jó hírek jöttek tegnap, így Mama holnap reggel felmegy hozzá Pestre.

25. Péntek
Mama nem ment Pestre, mivel Béla bácsi sürgönyzött, hogy nem szükséges. Az idő nagyon szép. Papa, Biby ma Velejtére mentek.

27. Vasárnap
Ella ma lázas volt, elrontotta a gyomrát, adja Isten, hogy ne legyen más. Szegény Toni bácsi sincs jól, szegény, olyan borzasztó.

>Ma Mama és mi Csörgőn voltunk, teára. Mindig ugyanazok az emberek: Moky néni, Széchényiek, Berchtoldék, Sztáray Mária, Sennyey Pál[381] és egy Brandis gróf, úgy látszik, nagyon udvarol Lillynek, ezért Lilly nagyon „en pretention" [rátarti] vele. Az elég jó lenne, ha összeházasodnának. Én nem irigylem Lillytől, borzasztóan csúnya, kancsal és feketék a fogai. Elég mulatságos délután volt.

28. Hétfő, Velejte
Itt vagyok két vagy három napig. Mariette néni hívott rajzolni, Imre is itt van, így elég vidám. Ma délután Margit, Imre és én a ház előtt ültünk, és raktunk egy kis tüzet. Imre nagyon kedves, nem szemtelen, jól éreztük magunkat ezen a délutánon. Tea után rajzoltunk, azt is nagyon élveztem, sokat tanulok. Most öltözöm vacsorához.

Szeptember

2. Szombat, Kis-Bózsva
Azt hiszem, semmit sem élvezek annyira, mint a hétnek ezt a részét. Imre és én nagyon jó barátokká váltunk. Elmondja nekem az összes gondolatait és érzéseit, egészen csodálkozom. Azt mondja, soha senkinek nem beszélt ennyire komolyan, mint velem. Hát igen, én sohasem álmodtam, hogy ilyen jó kapcsolatba kerülök vele valaha is. Ő egy percig sem udvarolt. Beszéltünk Helláról, szegény fiú úgy el van keseredve emiatt, mivel nem szerelmes belé, csak őt mint egy testvért szereti, és nagyon bántja, hogy boldogtalanná tenné. Én nem mondanék egy szót is róla, és azt hiszem, nem sikerülne leírnom az érzéseit. Olyan önző módon élveztem a helyzetet, hogy én egyáltalán nem gondoltam át a szörnyűségét annak, ami történt. Az nem volt szép, de mostanáig ez volt életem vágya. A rossz dolgokról a végén írok, most a velejtei tartózkodásomat írom le. Kedden egész délelőtt rajzoltunk. Délután kimentünk az erdőbe, és ott főztük meg a vacsoránkat. Szerda: Rode [lovaglás] Mariette nénivel reggel, rajzolás délelőtt. Hosszú beszélgetés Imrével egész délután. Tea után mentünk rajzolni. Vacsora után tarokk. Csütörtök: Rode és rajz reggel. Délután zongoráztunk, és Imrével

[381] Kissennyei gróf 'Sennyey Pál (1891–1945).

beszélgettem. Tea után a tanár elment. 7-től 8-ig hosszú sétát tettem Imrével és nagyon komoly beszélgetést folytattunk. Mire hazaértünk, már sötét volt, és nevetve hangoskodtunk azon az ötleten, hogy mit szólnának a Sennyeyek, ha minket így látnának.[382] Péntek: Rode reggel mindnyájan, Imre kivételével. Rajz. Ebéd után a szobáinkban olvastunk. Mama és Biby jöttek teára. Hétkor mentünk el. Ez minden, gyönyörű volt.<

Tehát a rossz most következik. Románia hadat üzent, már bevette Brassót, Kézdivásárhelyt és Petrozsényt. A boldogfalviak Pestre menekültek. Lajos bácsiról nem tudunk semmit. Ez elég a rosszból. Hogy most mi lesz, azt a jó Isten tudja.

4. Hétfő

>Szép napunk volt tegnap. A velejteiek jöttek teára. Nem tudtam sokat beszélgetni Imrével, de minden ugyanaz, örültem őt látni. Olyan szépen mondott búcsút, ugyanazzal a tekintettel, mint amivel Velejtén magyarázta az érzéseit: „Tehát ég vele, Mártha.” Önző vagyok, amiért boldognak érzem magam, mikor olyan sok baj van, pedig nem tudok rajta segíteni. Olyan jó érzés ilyen jó barátságban lenni Imrével. Sohasem hittem, hogy engem akar feleségül venni, én csak szeretem a baráti érzéseket.<

Mama ma reggel Pestre ment Toni bácsit és a boldogfalvaiakat látni. Szegények, azokat úgy sajnálom. A románok csak egyre előre mennek, kétségbeejtő ez az egész.

6. Szerda

Ma egy nagyszerű lovaglásom volt egy másik lovon, melyet Ékes küldött. Fekete, Reménynek hívják. Kitűnően megy. Mamsi tegnap sürgönyzött, hogy Toni bácsi jobban van. Zsuzskó és a gyerekek Pesten, Gábor bácsi Kolozsvárt, Lajos bácsi pedig egy biztos helyen van. Hála Istennek, megint tudunk a családtagok felől valamit. Mama sürgönye szerint holnap este jön haza. A harctérről mindég ugyanaz: folynak a harcok. Állítólag Orsovát megint visszavettük. A változatosság kedvéért nagy veszekedések vannak Pesten. Tiszát szidják minden oldalról, kormányválságról is beszélnek. Azért mégsem volna jó Tiszát megbuktatni.

8. Péntek

Mamsi tegnap este hazajött. Zsuzskó gyerekestül az anyjánál van, egyik pillanatról a másikra szöktek, iszonyú fejetlenséggel. Peccol még lent van. A falubeli oláhok betörtek a speisba [spájzba] és pincébe, megettek és ittak mindent. A ház szerencsére be volt csukva. Gábor bácsi Kolozsvárt van, Lajos bácsi a fronton [van a] Divisions Kavallerie [huszárezrednél], az bizony nem nagyon jó. Isten

[382] Erről újra részletesen ír 1917. szeptember végén.

óvja! Judit még útközt van, a marháját hajtja szegény. Mama azt mondja, hogy borzasztó izgalom és fejetlenség van a szegény erdélyiek közt. Arról van szó, hogy a boldogfalviak ide jöjjenek, de még nem biztos. Szegény Zsuzskó, borzasztóan sajnálom, mi is tudjuk, hogy mi az szökni.

A bolgárok és németek úgy látszik nagy győzelmet arattak Dobrudzsában. 20.000 fogoly, 400 tiszt, 100 ágyú, 2 tábornok, az elég. Adná Isten, hogy jól megverjük őket. Toni bácsi hála Istennek sokkal jobban van, de azt mondják, hogy olyan, mint régen sohasem lesz többet szegény. Juditék talán Taródházára mennek, Béldy Barba Iharosban az öreg Eötvösné házát[383] akarja kivenni. Mama Mikes Timát, Emmát[384] (Sofika lányát) meghívta ide egy időre. A Házban nagy az izgalom, Tiszát szidják, amiben egész igazuk van, de azért mégsem kellene veszekedni ilyen nagy bajok alatt. Mama visszajövet látta Imrét, ki a jövő héten át akar jönni egy kis baltáért, melyet Mama neki ígért. Kíváncsi vagyok, hogy jön-e. Az idő gyönyörű, hogy élvezné az ember az életét, ha nem volna mindez a disznóság. Olyan szép a természet, és olyan jó fiatalnak lenni!

10. Vasárnap

A román foglyok száma 30.000-re emelkedett. Azt beszélik, hogy a németek átveszik az orosz és olasz frontot, és minden, ami magyarul beszél, Románia ellen megy; az jó volna, akkor bizony nem volnának a románok sokáig bent. A 10. K. T. D. is már Erdélyben van, Miki 15-én vonul be ezredéhez mint „Maschienen Gewehr Abteilung”. Imre október 1-én megy szintén az ezredhez. Annak egy bizonyos pontig örülök, nem hasonlított volna hozzá, hogy ilyen nagy bajban az „Etappe”-nál üljön és ne csináljon semmit. Állítólag a 10. K. T. D. nagy tűzben volt, sokan megsebesültek, szeretném tudni, hogy mi van Rezsővel, már rég nem írt. Azt beszélik, hogy Thassy el van fogva. Mindég szegény Lajos bácsira kell gondolnom, milyen tűzben lehet. Ők (a 9. Népfelkelő Honvéd Huszárezred) dekkolják a bakák Rückzugját [fedezik a visszavonulást] és épp ott, ahol ő van, vonultunk tegnap megint vissza.

Ha az embernek békében egy ilyen gondja volna, mint most számtalan, azt hiszem desperát [elkeseredett] lenne, most pedig, talán mert annyi van, nem gondol semmire, vegetál „du jour au lendemain” [egyik napról a másikra] és ami élvezni való van, azt kiélvezi. Az ember önző lesz.

Tegnapi újság szerint a románok Hátszeg felé mennek előre. Az oroszok azt mondják, Kőrösmezőn vannak. De állítólag sok német és török megy fel, a ma-

[383] Az ún. Inkey-Kiskastély Iharoson, mely ma a községháza. Itt lakott 1913. május 9-én bekövetkezett haláláig báró Eötvös Józsefné barkóczi Rosty Ágnes (1825–1913), akinek második gyermeke, Jolán pallini báró Inkey István helyi birtokoshoz ment feleségül.

[384] Zabolai gróf Mikes Emma (1899–1929), később losonczi gróf Bánffy István felesége.

gyarok meg Erdélybe mennek. De ezt mind csak mondják, feltételezik, biztosat persze, mint mindég, nem tud senki.

13. Szerda
Tegnap Mama és mi ketten Kassán voltunk. Berchtoldékkal utaztunk. Kassán találkoztunk Ginivel és Jaquival. Azokkal utaztunk vissza. Jaqui ma megy Pestre. Megint kezdünk egy gyűjtést az erdélyiek részére, Jaqui ígérte, hogy segíteni fog. Hella Pesten van. Ma egy nagyszerű lovaglásom volt.

19. Kedd
A bolgárok, törökök és németek nagyon elrakták a románokat Dobrudzsában. Azt mondják, hogy ez a döntő. 100.000-nél több fogoly. Hála Istennek, csak így menjen tovább is. Lajos bácsi írt 2-káról, akkor még jól volt, de úgy látszik Erdélyben most nincsenek nagy harcok. Inkább hideg van, Biby lovagol, Papa kimegy bőgésre. Tervek vannak Pestet illetőleg. Nem írok semmit, mert nem tudni még, mi lesz.

26. Kedd, Budapest
Itt vagyok Mamával csütörtök óta, ma délután megyünk haza. Nagyon élveztem az ittlétet. Otthon majd mindent rendszeresen leírok, mert sok érdekeset láttam és hallottam. Borzasztó, hogy mennyi ismerős fiú esett fogságba. Rezső szegényke szintén, úgy látszik, mert négy hét óta nem tudnak róla. Szegény fiú, az borzasztó, sajnálom, adja Isten, hogy ne legyen baja. Manó Dornavátránál harcol, de az írta nemrég, hála Istennek. Lipthay Tónit,[385] Almásy Alajost az oroszok fogták el. Hunyady Ferenc[386] pedig román fogságba esett. Az a legborzasztóbb, mert valószínűleg megölték. Úgy féltem Ádit, az is a 7-eseknél van. Isten óvja! Imre, Miki még itt vannak, elsején mennek be az ezredhez. Csak azok ne túl sokat szamárkodnának, amilyen őrültek, biztos lesz valami bajuk. Lajos bácsi hála Istennek jó helyen van, Segesváron vannak jelenleg. Gábor bácsi itt van. Zsuzskóék úgy látszik, nem jönnek Bózsvára. Amióta Petrozsényt visszavettük, arról beszélnek, hogy hazamennek. Az egy szamárság, és azt hiszem nem is fog megtörténni. Toni bácsi unberufen sokkal jobban van, csak szomorú szegény, szeretne bőgésre menni.

[385] Kisfaludi és lubellei báró Lipthay Antal (1895–1987).
[386] Kéthelyi gróf Hunyady Ferenc (1895–1966), Márta későbbi férje. Márta halála után elvette Machacek Arankát.

Budapesti élmények szeptember 21–26.

27. Szerda, Kis-Bózsva
Tegnap este szerencsésen haza érkeztünk. Itt mindenkit jó egészségben találtunk. Most leírom az egész pesti tartózkodást. Múlt szerdán délután indultunk. Széchényi Micinél uzsonnáztunk, ott volt a két csörgői leány és Windis[ch]grätz Mária. 8-kor kimentünk a vasútra. Nagy üggyel-bajjal 11-kor elindultunk. Másnap 10-re értünk Pestre, a penzióban nem volt szoba, így a Bristolba[387] mentünk. Megmosakodtunk, kipakoltunk. 12-kor mentünk Toni bácsihoz. A Casinóban ettünk Pállal, Sztankovánszky Gigi és Tiborral.[388] Délután visszamentünk a hotelba pihenni. 4-re Mama elvitt Hellához, onnan felment Zsuzskóhoz. Hellával sétáltam, azután uzsonnáztunk és diskuráltunk. Persze sokat Imréről. Örömmel hallottam, hogy Imre náluk volt vacsorára, egész jó barátságban vannak és Hella egész jókedvűen veszi a dolgot, belátja, hogy milyen gyerek, és még nem érett a házasságra. Mondta, hogy Imre sokat beszélt rólunk, Bibyt nagyon szépnek találja és állítólag énrólam is dicsérőleg nyilatkozott, persze nem a külsőt illetőleg. Hella angyal volt, mint mindég. 6-kor Mama és Zsuzskó jöttek értem. Toni bácsihoz mentünk, a Casinóban vacsoráztunk. Péntek reggel csurgó esőben Mama meg én kimentünk az Üllői útra, hol a Műcsarnokban osztják ki a ruhákat az erdélyi menekülteknek.[389] Ott Zsuzskó, Haller Ilona,[390] Mártha néni, Jósika Irén,[391] Leonie és Kargné működnek (persze még sok más ismeretlen). Az ott lévő ismerős leányok voltak a 3 Bissingen, egy Jósika leány, Kornis Klára,[392] Zichy Erzsébet[393] és Hella. Mi leányok osztottuk a ruhákat a szegényeknek. 1-ig ott voltunk. Ettünk Guguval és Erzsébettel. Teára Mama meg én Szécsenékhez[394]

---

[387] A budapesti Dunakorzón a Grand Hotel Hungária telke mellett 1896-ban az Első Magyar Szálloda Rt. alakíttatott ki Bristol néven szállodát és kávéházat két, már ott lévő épület felhasználásával. Az egyik épületrész 1926-ban Carlton néven önállósodott. A főváros 1945-ös ostromakor csak kis mértékben sérült épület Duna Szálló néven működött tovább, ám végül az 1960-as évek végi területrendezés áldozatává vált.
[388] Sztankováni Sztankovánszky Tibor (1888–?).
[389] Az Iparművészeti Múzeum IX. kerület Üllői út 33. alatti épületében, a fővárosi leányiskolák Vöröskereszt-bizottsága szervezésében gyűjtötték a menekülteknek a fehérneműket és ruházati tárgyakat 1916. szeptember 11-ével kezdődően.
[390] Özv. id. cosmanosi őrgróf Mirbach Hugóné szül. hallerkői gróf Haller Ilona (1851–1935).
[391] Branyicskai báró Jósika Sámuelné szül. branyicskai báró Jósika Irén (1853–1940) palotahölgy, Jósika Miklós regényíró unokája.
[392] Gönczruszkai gróf Kornis Klára (1893–1983).
[393] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Erzsébet (1893–1972).
[394] Temerini gróf Szécsen Miklós (1857–1926) diplomata, vatikáni, majd párizsi nagykövet, udvarnagy és neje, zabolai gróf Mikes Johanna/Janka (1866–1930).

mentünk. Erna[395] nagyon csúnya, de különben nekem egész szimpatikus. Egész más persze, mind a pesti leányok, így nem nagyon szeretik. Adorálja [dicsőíti] a főhercegnéket, mindég arról beszél, így persze kinevetik. Szécsen-tea után Mama be akart nézni Mariette nénihez, mivel azt hitte, hogy a fiúk Zalában bőgnek [szarvasbőgésen vannak]. A kapu előtt találkoztunk Mirivel, ki mondta, hogy Mariette néni a Sacré Coeurbe[396] készül Bocsért. Így mi is elmentünk vele és Bocsot hazahoztuk. Becipeltek a házba és Mariette néni rábírta Mamát, hogy maradjunk vacsorára. Mindkét fiú ott volt, rengeteget nevettünk, amit nagyon élveztünk. Imre nagyon kedves volt, nem kellemetlenkedett.[397]

Szombaton Judith délelőtt kivitt az Üllői útra, 1-ig ott dolgoztunk. Ettünk Judit, Zsuzskó, Baba, Pál és Gábor bácsi, ki épp akkor érkezett Kolozsvárról. Sok érdekeset mesélt a hátszegi csatáról, erdélyi helyzetről stb. 4-re Mamsi Hellához vitt. Lea[398] is ott volt, amit nagyon untam, mivel Lea azon kevés emberek közé tartozik, akiket nem szeretek. Együtt mentünk sétálni. Lea boldog menyasszonya egy Horváth Dénes[399] nevezetű generalstäbler kapitánynak [vezérkari tiszt]. Rengeteget mesélt róla. Uzsonnára is ott maradt, kiabált, ugrált, izgult, fellélegeztem, mikor végre elment. Akkor jött Jaqui, az egész kedves, szegényke egész nap Irmánál ül, ki beteg. Izgatott, mert Wenckheim Józsi[400] Pesten van, hogy mikor és hol látja, mikor egész nap a klinikán van, azt nem tudom. Miután Jaqui elment, még egy fél órát maradtam egyedül Hellával. Elolvastuk egymásnak meséinket, Helláé gyönyörű! Casinóban ettünk, az egész család.

Vasárnap misében voltunk aztán Budára mentünk Zsuzskóékhoz. Enni bementünk Gábor bácsival. Délután Gábor bácsi megint felvitt Budára, az egész délutánt Zsuzskóval töltöttem. Kuglernél uzsonnáztunk. Onnan Idus elvitt Toni bácsihoz, hol Mama várt. Casinóban ettünk mindnyájan.

Hétfőn Kállay Ella néni vitt ki az Üllői útra. Ettünk Judit és Gábor bácsival. Teára Haller Ilonához mentünk, hol Tima lakik. Ott volt Bissingen Vera és Bethlen Béla. Utóbbi mindég kevesebbet tetszik nekem, nem tehetek róla, de van valami benne, ami nem úr. Vera gyönyörű volt. Vacsoráztunk a családdal, plusz Bethlen Béla. Kedden délelőtt megcsináltuk komissióinkat, Gábor bácsival ebédeltünk, délután hazautaztunk.

---

[395] Temerini gróf Szécsen Erna (Ernesztina) (1897–1984).

[396] A XIV. kerületi István út (ma: Ajtósi Dürer sor) 19–21. szám alatt működött Sacré Coeur Zárda és Leánynevelő Intézet épületei 1883 és 1897 között épültek fel. Az államosítás után a Pártfőiskola, később az ELTE intézetei használták az épületeket, ma átalakítás alatt vannak.

[397] Részletesen 1917. szeptember. végén.

[398] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Leontine/Lea (1889–1916).

[399] Pusztaszeri és tömörkényi Deák–Horváth Dénes (1883–?).

[400] Gróf Wenckheim József (1877–1952).

Gábor bácsi mesélte, hogy Boldogfalván a train nagyon piszkított, de nagyobb kárt nem tett. Borzasztó fejetlen lehetett ez az egész erdélyi menekülés. Az emberek úgy futottak el, ahogy álltak. Zsuzskó és Gábor bácsi a hadüzenet napján utaztak Brassóba, nem tudtak semmiről semmit. Brassó előtt a vonat megállt és minden civil utast kiszállítottak. Gábor bácsi Zsuzskót betolta egy tiszti kocsiba és így beérkeztek Brassóba. Onnan már egy evakuáló vonat a másik után ment. Bementek a városba, ott találkoztak Bethlen Ádámmal. Vonat már nem ment, és mivel más „Turwerk" [közlekedési eszköz] nem volt, bele ültek egy „Konflisch"-ba és elindultak, mivel azt mondták, hogy két óra múlva az oláh ott lesz. 25 km-t mentek, aztán találkoztak Gábor bácsi autójával és avval bementek Kolozsvárra, útközt látták egy percig Lajos bácsit. Kolozsvárt hallották, hogy a gyerekek már Pesten vannak. Gábor bácsi és Zsuzskó autón lementek Boldogfalvára, este érkeztek, egész éjjel pakoltak, mondták nekik, hogy siessenek, mert minden percben itt lehet a román. Hat ökör kocsit felpakoltak és elindították őket Arad felé. Reggel ők is elindultak. Olyan álmosak voltak, hogy úgy látszik elaludtak, mert Nagyenyed előtt nekihajtottak egy telegraphpóznának és felborultak. Mind a hárman a gép alá kerültek, csak nagy nehezen tudtak kibújni. Gyalog mentek be Nagyenyedre és sürgönyöztek egy Eradisch gépért és avval bementek Kolozsvárra és onnan Pestre. Szegények, borzasztó lehetett. Mikesék is úgy mentek el, hogy mindent otthagytak. Az egész cselédségük 22 szekéren három hétig ment Kolozsvárig, mely idő alatt mindég kint háltak, alig kaptak enni. Egy gyerek meghalt és három született. Az volt a baj, hogy Háromszék megye főispánja (Szentkereszty Béla)[401] teljesen elvesztette a fejét, és első ijedtségében elvágta az összes sürgöny- és telefondrótokat, felrobbantotta az összes hidakat, úgyhogy az egész megye ott rekedt. Az Olton kellett a menekülőknek átgázolni. A csíkszeredai árvaházbeli gyerekek 76-an 120 km-t mentek gyalog, mivel nem volt semmi, amin szökhettek volna. Mikor Kolozsvárra értek, ezt mondják, siralmasan néztek ki, nem volt több cipőjük, mosatlanok és fésületlenek volta, kiütött rajtuk a skarlát és a diftéria, rengetegen meghaltak. A brassói árvaház meg ott rekedt. Bethlen Margit[402] és Bornemissza Carola[403] elmentek értük és kihozták a gyerekeket a legnagyobb ágyútűzből.[404] Azt mondják, hogy egész Erdélyben a

[401] Zágoni báró Szentkereszty Béla (1851–1925).
[402] Bethleni gróf Bethlen Istvánné szül. bethleni gróf Bethlen Margit (1882–1970) írónő, a későbbi miniszterelnök felesége.
[403] Kászoni báró Bornemisza Elemérné kecsetfalvi és cseszeliczki Szilvássy Carola (1876–1948).
[404] A két hölgy valójában a nagyszebeni gyermekmenhely és fiúárvaház lakóit segítette átmenteni Kolozsvárra a román betörés idején. Lásd részletesen: Bethlen Margit, *1916-ban*, Ünnep, 1941/19. szám, 1–2.

menekülés alatt 8000 gyerek halt meg. A menekülő vonatokból a halott gyerekeket az ablakból dobták ki. Borzasztó dolgok történtek ott.

Papa Kőkapun van bőgésre.

29. Péntek
Az idő gyönyörű. Az a tipikus szép bózsvai ősz, amit úgy szeretek, amikor a hegyek színesek lesznek. Papa, Mama, Biby tegnap Kassán voltak Ékes néninél teára. Énnekem egy gyönyörű lovaglásom volt. Ma várjuk Lallót és Horthy Jenőt teára, Biby a csörgőiekkel készül lovagolni.

Október

1. Vasárnap
Egyszerre nagyon hideg lett, de azért szép az idő. Ma jött Ellához egy magyar kisasszony. A románokat úgy látszik, visszaszorítjuk. Különben nincs semmi új.

3. Kedd
A románokat úgy látszik nagyon megvertük Nagyszebennél, úgyhogy a Verestorony-szoroson túl már román területre léptünk. Ma erősen esett az eső. Sokat festek, illusztrálom Hella meséit. Hella írt nekem Tavarnáról szegényke olyan boldog megint otthon lenni, de csak pár napig maradtak ott. Imréről nem tudok semmit, 1-én berukkolt, de hogy hová, azt mégiscsak szeretném tudni. Múltkor Pesten még mindég azon gondolkozott, hogy flieger [repülő] lesz. Remélhetőleg nem lett az, és hogy nem fog baja történni. Minden szerelemtől eltekintve igazán nagyon megszerettem őt, egy jó fiú „au fond” és olyan kedves tud lenni, ha akar. Hella nem lenne szerencsétlen vele, mert szíve és „gemütje” [esze] van. Csak ne lövesse agyon magát a szamár azzal a sok bravúroskodással.

13. Péntek
A románokat verjük tovább, már Predealban vagyunk. Különben semmi új. Az idő gyönyörű. Papa, Mama és Biby Kassára mentek. Ezt a lóherét Ella adta nekem.

19. Csütörtök
Esik az eső, hideg van. Sokat festek, amit nagyon élvezek. Olvasunk Bibyvel, írok „irodalmat”. Egyszóval nagyon hasznosan telik a nap és rém gemütlich.

22. Vasárnap, Nagy-Ida[405]
Itt vagyok tegnap este óta. Mathilddal jöttem. Az utazás rendesen folyt le. Kassán Schell Rózsi néni várt rám és kocsin kihozott ide. Louise-Anne nagyon ked-

[405] A reneszánsz–barokk eredetű nagyidai (ma: Vel’ká Ida, Szlovákia) Csáky–Schell-kastélyt többször átépítették.

ves és csinos. >Tegnap este két Crouy-leány szintén itt volt, név szerint Margo és Marie-Andrea.<[406]

23. Hétfő
Szombat este olvastuk egymásnak Louise-zal műveinket. Van egy német meséje, mely igazán szép, de az az egyedüli szerintem, a többi valahogy olyan hideg. Vacsora után nagy ijedtség volt, mert kigyulladt a faluban egy szalmakazal. Óriási lángokkal égett, gyönyörű lett volna, ha nem lett volna olyan szomorú.

24. Kedd, Kis-Bózsva
Folytatom nagyidai élményeimet. Vasárnap reggel sétáltam Louise-Anneval, aztán volt mise. Ebédre jött egy Lucy Grotkass nevezetű német leány, ki a környéken lakik. Egész csinos, 28 éves, ein echtes deutsches Mädchen [egy igazi német leány]. Délután a fivére is jött, nagyon hasonlít Mikihez, sokat volt Amerikában, amerikai honpolgár is, nagyon szépen hegedül. Egész délután énekeket próbáltak, ami inkább unalmas volt. Délután mindnyájan átmentünk Sacára Crouyékhoz. Egy nagyon régi kastély,[407] szép, de olyan „düster" [komor] akár az ember egy pincében lakna. Nagy zenélés volt. Louise-Anne igazán gyönyörűen énekelt, öröm volt hallgatni. Margó rém kedves, mutatott nekem szép rajzokat, ellátott jó tanácsokkal, és megígérte, hogy az egyik mesémet: „Az ezüst fonál" illusztrálni fogja. Nagyon későn jöttünk haza. Tegnap délelőtt a gazdaságban kocsikáztunk. Délután Louise olvasott nekem. Schell papával[408] és Louiseal mentem be Kassára, ott találtuk Papát és Ékest a cukrászdában és incidens nélkül jöttünk haza. Nagyon élveztem az egészet, sok szépet hallottam, láttam, érdekes volt. Ilyen emberekhez kellemes menni, hol az ember mindég tanul valamit, nem mint a Sennyey család, kikkel csak a gazdaságról, tehenekről, ökrökről lehet beszélni, a többit megvetik. Hisz a praktikus dolgok nagyon szükségesek és hasznosak, de nekem legalább más is kell.

31. Kedd, Ormánd
Pénteken délután indultunk hazulról, Mama, Biby meg én. Széchényieknél uzsonnáztunk Újhelyen és az éjjelivel felmentünk Pestre. Nagy késéssel érkeztünk, alig kaptunk kocsit. Tisztálkodtunk a penzióban, odajött Kállay Ella néni. Egy-két komissiót végeztünk. Egykor ettünk a Casinóban, ifj. Nopcsa Elek és francia felesége hozzánk ültek. Az asszony nagyon csinos, csak fertelmesen van öltözve. Egy zöld kosztüm, hozzá egy égő piros blúz, egy fekete bársonykalap és

[406] Crouy-Chanel Mária Andrea (1889–1945) és húga, Margit Mária (1891–1977), később gróf Sizzo-Noris Kristóf császári és királyi kamarás, huszárkapitány és máltai lovag felesége.
[407] A sacai (ma: Šaca, Szlovákia) Semsey-kastély 1776-ban épült rokokó stílusban.
[408] Bauschlotti báró Schell Gyula (1861–1938).

azon egy rózsaszín rózsa. Józsi is bejött egy percre és Toni bácsi, utóbbi unberufen igen jól néz ki. Egész délután komissióztunk. Kállay Ella néninél teáztunk, ott volt Csekonics Margit is. Nagyon chic és elegantos, de nem szimpatikus. Vacsoráztunk a Casinóban Toni bácsival és egy Jósika Máci nevezetű erdélyi leánnyal. Vasárnap Tima jött hozzánk fél 11-kor, sokat nevettünk, olyan kedves leány. 12-kor a misében voltunk. Ettünk Eszterházy Etussal és fiával. Délután Ella néninél voltunk, aztán felmentünk Budára Bánffy Margithoz.[409] Zsuzskó Vásárhelyt van Gábor bácsinál, ki most Arznak[410] adjutánsa lett Kuhn Karcsi helyett. Judith sem volt ott. A gyerekek rém hercigek voltak, mint mindég. Onnan Mariette nénihez mentünk, ott volt Batthyány Ilona néni. Bocs megnőtt és csinosabb lett, a termete egész jó. Mindkét fiú az ezrednél van és most Erdélybe viszik őket hol állítólag egy-két hétig retablierungon [pihenő, váltás] lesz az egész 10. K. T. D. Imre küldött nekem egy fotográfiát, melyet rólunk a nyáron vett. Hihetetlen jó. Vacsoráztunk Toni bácsival, Józsival, Timával és Bethlen Bélával. Utóbbit nagyon megsértettem, mert kérdeztem, hogy még mindég Pesten van? Iszonyúan kikelt, hogy itt mindenki kérdi, hogy ő nem tehet róla, hogy ő nem drukker, stb. Aztán nagyon kedveskedtem vele és így megbékült. Tegnap hajnalban indultunk Pestről és délben voltunk itt. Itt mindenki unberufen jól van. Mama és Pexy néni ma Taródházára mentek 1-2 napra, mi ketten itt maradtunk. Mama ide visszajön és Bibyvel hazamegy, én itt maradok kb. egy hónapig. Sokat beszélnek a békéről, adná a jó Isten!

November

6. Hétfő

Mamsi és Biby tegnap utaztak haza. Itt nagyon gemütlich minden. Ma egész nap szakadt az eső. Laci és Marie mama itt vannak, azaz Laci már ma reggel elutazott. Marie mama holnapután megy. A harctérről nincs semmi nevezetesebb újság, kikiáltották a Lengyel Királyságot, hogy az most mire jó, azt nem tudom. Hogy ki a király, azt sem tudom.[411]

---

[409] Özv. losonczi gróf Bánffy Györgyné szül. bethleni gróf Bethlen Margit (1858–1929), a Budapesti Központi Segítő Bizottság anyavédő osztályának elnöke a Gellérthegyen lévő, XI. kerületi Kelenhegyi út 7–9. alatti villában lakott.

[410] Straussenburgi báró Arz Artúr (1857–1935) vezérezredes, a Monarchia vezérkari főnöke 1917–18-ban.

[411] II. Vilmos német császár és I. Ferenc József osztrák császár 1916. november 5-én közös szándéknyilatkozatot adtak ki arról, hogy egy önálló Lengyel Királyságot hoznak létre. Az állam kijelölt királya Habsburg–Tescheni Károly István főherceg (1860–1933) lett, ám a tervet meghaladták a háborús események. Az újra függetlenné váló Lengyelország 1918-ban Józef Piłsudski marsall vezetésével a köztársasági államforma mellett döntött.

10. Péntek
>Már tíz napja itt vagyok, az idő elég szépen telik. 8-án volt a születésnapom, 19 éves vagyok. Hogy megy az idő! Lassan megöregszem és a háború még tart. Nehezen képzelem el, hogy már nem vagyok gyerek, és néha úgy érzem, hogy a koromnál is öregebb vagyok. De csak nagyon ritkán.

11. Szombat
Az újságok és az emberek sokat beszélnek a békéről. Adja Isten, hogy igaz legyen. Az idő gyönyörű. Este Pexy néni, a gyerekek és én az „irodában" ültünk. Én Victor Hugo-t olvastam a gyerekeknek, amikor hirtelen egy hatalmas katona toppant be. Mi tátott szájjal bámultunk rá, míg Pexy néni meg nem szólalt: „Jó estét, József". Én csak akkor ismertem meg, hogy ő Széchényi József,[412] Andor Pál[413] fia. Lekéste Kanizsán a vonatát, és fiakkerrel jött idáig. Ivott egy teát, maradt egy órát, majd Pexy néni elküldte Marcaliba. Egy napra ment haza, hogy elbúcsúzzon, mivel jövő héten megy a frontra. Ő 9-es. A 10. K. T. D. a romániai fronton van, volt kéthetes retablierungja [pihenő], de úgy látszik, ismét mennek a frontra. Szegény Mariette néni most reszkethet a két bolond fiáért. Isten óvja őket!

A Széchényi fiú elég csinos. Mama és Biby 8-ra értek haza. Biby úgy látszik nagyon élvezte pesti tartózkodását. Zsuzskóval színházban volt, egy délutánt Timával töltött. Nagy társaságban evett a Casinóban. Bethlen Béla és Kuhn Kuri[414] udvaroltak neki. Egyáltalán nem rossz. Csak Mama mondja, hogy Biby egy szót sem szólt a mellette ülő Kuhnhoz. De ő nagyon vidáman írt, így azt hiszem élvezte a dolgot.

14. Kedd
Tegnap Pexy néni és én Berényben voltunk. Teréz, Adus, Apponyi Marguerite és a gyerekek voltak ott, Józsi Pesten volt. Ebéd után Ágnes is megjött. Ágnes és Teréz diskuráltak, és annyi rosszat meséltek emberekről, hogy elég gusztustalan volt. Elég későn jöttünk haza, és az út nagyon rossz volt, hogy a sofőr gyalog ment elöl, és Pexy néni vezetett. Biby vidám levelet ír otthonról, mindnyájan jól vannak, hála Istennek.

21. Kedd
Pénteken Adus és Ágnes voltak itt ebédre, az elég jó volt. Én Pexy nénivel szombaton mentem Hetesre, és tegnap jöttünk vissza. Nagyon élveztem. Marie mama,

---

412 Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi József (1897–1971), a Magyar Országos Tűzoltó Szövetség későbbi elnöke.
413 Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Andor Pál (1864–1943).
414 Ifj. hédervári gróf Khuen–Héderváry Károly (1888–1960).

Attemes, Margit, Gyula és Laci voltak ott. Vasárnap Andrássy Leontine és Kata jöttek vacsorára. Tegnap Kaposváron újra láttuk Katát, amikor benéztünk egy antikvárushoz, ahol szép dolgokat láttunk. Az egész kirándulás nagyon élvezetes volt, sokat nevettünk.<

22. Szerda
A szegény öreg király meghalt.[415]

24. Péntek
Az idő gyönyörű. Semmi újság, Otthon mind jól vannak. A király tüdőgyulladásban halt meg. Az új királyt proklamálták [kihirdették], decemberben akarják megkoronázni. Itt nagyon gemütlichen élünk, sokat festek és olvasunk. Kata mesélte, hogy Miki otthon van, mert manduláit vágják, Imre Erdélyben még retablíroz [pihenőn van], de már nem sokáig. Lajos bácsi unberufen csendben van.

28. Kedd
Ma van Biby 18 éves születésnapja. Múlik az idő. Adja Isten, hogy nagyon boldog legyen, olyan, amilyen egy ilyen kis angyal, mint ő, megérdemli. Semmi újság. Sokat olvasunk. A király koronázása valószínűleg 18-án lesz. Nagyon kedves dolgokat ígér nekünk. Hogy az év egy részét itt tölti, stb. Csak meg is tartaná!

29. Szerda
>Ma este nagyon rosszkedvű vagyok, mivel két napja nem kaptam levelet otthonról. Már olyan hosszú ideje vágyom rájuk és a nyugodt, vidám otthonomra, ahol mindenki kedves és együttérző. Bárcsak láthatnám a kedves arcukat. Nagyon jó itt, de nincs igazi vidámság, együttérzés és kedvesség, mindenki olyat akar, amije nincs. Otthon, együtt vagyunk igazán elégedettek. Szeretnék leülni és sírni. Bolondság, de nem tudok rajta változtatni. Reggel megyünk Pestre Anti bácsit látni, és remélem, hogy a jövő héten jön Papa és hazavisz.

December

3. Hétfő, Budapest, Ritz
Péntek óta vagyunk itt, nagyon élvezem, noha egy nagyon furcsa helyzetben vagyok. Isten tudja, mióta nem hallottam hírt hazulról. Egyik vasúti szerencsétlenség történik a másik után, és fogalmam sincs, ha valaki otthonról utazik! Ez a bizonytalanság félelmetes. Toni bácsi mondta, hogy Kuoci azzal a hírrel jött, hogy a 10. K. T. D. nagyon rossz helyen van, éjjel-nappal lövik őket. Isten óvja

[415] I. (Habsburg–Lotharingiai) Ferenc József császár és király 1916. november 21-én hunyt el születési helyén, a schönbrunni kastélyban életének 87., uralkodásának 68. évében.

mindnyájukat! Ma délután voltam Hellánál, és az első alkalom volt az életünkben, hogy Imrével kapcsolatos érzéseinkről beszéltünk. Ő azt mondta, hogy tudja nagyon jól, hogy én szerettem Imrét. Azt mondta, hogy az nem bolondság, és nincs okom a visszahúzódásra. Fogadjuk a helyzetet nyugodtan. Az egyetlen, akit ő szeretni fog és őt boldoggá teszi, azé legyen. Borzasztóan kedves volt és nagyon szép tőle, hogy ilyesmiket tesz. Ezek a dolgok nagyon izgatottá tesznek és feldúlnak. Le fogom írni az egész tartózkodásomat később, amikor nyugodtabb leszek, most nem tudom.<

6. Szerda
Leírom az egész pesti utat. Csütörtökön 10-kor indultunk, 6-kor Pesten voltunk. Kállay Ella nénihez mentünk, este a Casinóban ettünk Toni bácsival. Pénteken délelőtt komissióztunk. Ettünk a gentry Casinóban[416] Toni bácsival. Délután Timához mentem, ott voltak a Szécsen leányok is. Erna antipatikus és zwieder. Tima nagyon kedves volt, olvasott nekem a meséiből. Kedvesek, de Helláét jobb szeretem. A Ritzben uzsonnáztunk, odajött Ella néni és Sztankovánszky Mici és Elka. Utóbbiakat nem nagyon szeretem, kicsit olyanok, mint Ágnes. Vacsoráztunk szintén a hotelben Toni bácsival. Anti bácsi éjjel 11-kor jött meg török pasájával és 2 adjutánssal. Szombaton délelőtt komissióztunk, Anti bácsi külön a törökökkel. Ettünk a Ritzben, Anti bácsi egy külön asztalon a törökökkel. Szintén itt evett Miksa főherceg[417] Hunyady Józsival[418] és még egy osztrák adjutánssal. Nagyon csinos a főherceg. Ebéd után a törökök nekünk bemutatkoztak, a pasa egy vén alak, ki alig tud németül és franciául. A két nyelvet folyton összekeveri, de egy nagyon jószívű ember lehet. Az adjutánsok két gyerek, de azokkal jobban lehetett diskurálni. Egész délután a törökökkel komissióztunk, nagyon furcsa és mulatságos volt. Este megint úgy ettünk, mint délben és utána 11-ig a pasát mulattattuk, míg elutazott. Vasárnap reggel templomban voltunk, ettünk a Casinóban Toni bácsival. Ott voltak a Zichykék és Ilma. Délután Hellához mentem, Andrássy Géza és Manó is ott voltak. Néztük Klára néni magyar ruháját, mely nagyon szép volt. A koronázás után az asszonyok és leányok díszmagyarban mennek a királynéhoz. Sokáig ültem Hellánál, beszéltünk az előbb említett ügyről, és nagyon jól megegyeztünk. Onnan átmentünk Zichykékhez Ilmáért. Hella,

[416] Dessewffy Arisztid kezdeményezésére a Vadászkürt szállodában találkozó köznemesek alapították 1883 januárjában a Hungária szállodában, ezért hívták „gentry kaszinó”-nak, holott arisztokraták és polgárok is tagjai voltak. 1896-ban költözött az V. kerületi mai Semmelweiss u. 1–3. szám alatti, Czigler Győző által tervezett épületbe, ahol 1945-ig működött.

[417] Habsburg–Lotharingiai Miksa Jenő főherceg (1895–1952), IV. Károly király egyetlen testvéröccse.

[418] Dr. kéthelyi gróf Hunyady József (1873–1942), császári és királyi kamarás, főudvarmester, az Aranygyapjas Rend lovagja.

Ilma Odescalchi Lillyhez mentek teára, engem Szilágyi kisasszony hazahozott a Ritzbe. Ott ettünk Toni bácsival. Hétfőn délelőtt és délután komissió. Ettünk a Casinóban. Batthyány Ilona néni és Lajos bácsi sokat beszéltek Margit néninek, hogy Mama meg én is menjünk a bemutatásra, de a magyar ruhák annyiba kerülnek, hogy azt hiszem, nem lesz belőle semmi. Hellánál voltam uzsonnára. Ugyanarról a témáról beszéltünk és megígértük egymásnak, hogy mindég őszinték leszünk és mindent megmondunk egymásnak, ahogy észreveszünk valamit, hogy Imre merre húz. Hella szerint nekem is volna kis schance-om [esélyem], de én azt nem nagyon hiszem. Fő kívánságom, hogy Hellát vegye el, más valakinek nem gondolnám. Este még fent voltunk Széchényi Máriánál. Lea az ágyban feküdt, mutatta a trouseanját [troussean – itt: kelengye], mely nagyon szép, de a vőlegény még szebb a képek után ítélve. A kis Széchényi Imre[419] nekem nagyon tetszik, épp olyan, mint a velejtei fiúk. Ettünk a Ritzben, este Somssich Jóskáéknál bridzseztünk. Tegnap délelőtt még komissióztunk. Ettünk a Lacival a Ritzben. Este itt voltunk, Béla bácsit itt találtuk és egy sürgönyt, hogy Papsi a napokban jön és hogy a koronázásra megyünk.

7. Csütörtök
Bukarestet bevettük hála Istennek. Kellett ez nekik, a szamaraknak. Papsi csak a jövő hét elején jön. Biby írta, hogy Károlyi István ígért nekünk egy ablakot, hol a koronázást nézhetjük, igazán kedves tőle, nagyon érdekes lesz. A díszmagyarból nem igen lesz valami, túl sokba kerülne.

12. Kedd
Papsit ma estére várjuk. Úgy számítom, hogy holnapután megyünk haza. Már úgy örülök, hogy borzasztó. Itt semmi újság, sokat olvasunk, az idő szép. Lajos bácsi Petrozsényen keresztül Romániába ment, unberufen jól van.

19. Kedd, Kis-Bózsva
Múlt csütörtökön indultunk el Ormándról. Este Pesten voltunk, Mamsi is oda érkezett. El lett határozva, hogy a koronázásra megyünk Mamsi meg én díszmagyarban az udvarhoz. Az egész pénteki nap futkosással telt el. Mamsi rendelt nekem egy ruhát a Girardinál.[420] Egész fehér lesz arany zsinórral és pártával, azon világoskék szalag. Sötétkék mente szürke prémmel. Azt hiszem nagyon szép lesz. Mamsinak Cziráky Maritta néni kölcsönzött egy ruhát, vörös és szörnyű hosszú. Hozzá csináltatott Mamsi egy fekete brusztlit [mellényt], fekete a fej-

[419] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Imre (1899–1922), a 7. huszárezred zászlósa.
[420] A Koronaherceg (ma: Petőfi Sándor) utca 1. szám alatt működött Girardi József jóhírű nőidivatáru-kereskedése. Nála készült számos, a koronázáson résztvevő főúri hölgy mellett Zita királyné díszöltözete is. A cég 1936-ban szűnt meg.

kötő, Mamsi szép csipke fátyola és köténye. Péntek délután Szécsen Jankánál[421] voltunk beiratkozni. Onnan Mariette nénihez mentünk. Miki ott volt, nagyon rosszul néz ki szegény fiú, össze-vissza vágták a torkát. Imre talán a koronázásra feljön. Szombaton szintén szaladgáltunk Józsival és Károlyi Lászlóval mindent megbeszélni. Mivel Józsinál lakunk és Károlyi László ad nekünk egy kocsit arra a napra. Igazán olyan kedvesek velünk az emberek, hogy borzasztó. Szombat délután még a Mailáth leányokkal voltam, mivel ők is a Ritzben laktak, rengeteget nevettünk. Szombaton délben utaztunk haza a Berchtoldékkal. Ma egész nap havazott, minden fehér. Ha igaz, úgy 26-án utazunk fel.

[421] Temerini gróf Szécsen Johanna (1902–1987).

1917

Január

A királykoronázás

8. Hétfő
Már majdnem egy hónapja, hogy nem írtam. De olyan izgalmakon mentünk keresztül, hogy íráshoz még egy kevés idő sem maradt. Leírom az egészet, mert érdekes történelmi eseményeket éltünk át. A karácsony előtti héten sok dolgunk volt a béresek karácsonya elkészítésével. Karácsony estéjén volt először a béres karácsony, azután Ellának volt egy fája és kapott játékokat. 26-án hajnalban indultunk Mama és mi ketten. Újhelyben találkoztunk Sztárayakkal és együtt utaztunk Pestig. Két óra késéssel érkeztünk meg. Józsi lakására mentünk. Kipakoltunk, este a Casinóban vacsoráztunk, és korán lefeküdtünk.

27-én körülbelül az egész délelőttöt Girardinál töltöttük. Annyi ember volt, hogy nem jutottam a próbáláshoz. A királyné ruhája[422] ott volt kiállítva, szép, de semmi különös, tiszta fehér arannyal. Délután megint próbáltunk. Teára kimentünk Zichyekhez. A földalattin találkoztunk Imrével. 14 napi szabadságon volt otthon. Örültem őt látni, kedves volt. Zichyeknél teáztunk. Este Mikes Timáékhoz voltunk meghíva. Én azt hittem, hogy nem lesz senki. De mikor megjöttünk, már az előszoba tele volt kardokkal és sapkákkal. Szörnyen megrémültem. Ott volt két szörnyű vén Tisza nővér, egy Sándorné[423] és egy Zeykné[424] két nagyon csúnya lánnyal, aztán vagy hét úr. Köztük Bethlen Béla. Biby és B. B. együtt ültek és élvezték egymást, én egy Barcza nevezetű szívbajos fiatalúrral ültem egész este, ki eleinte szörnyű melankolikus volt, később pedig a literatúrába vetette magát, Voltaire-t, a modern német írókat pertraktáltuk. Meglehetősen untam, de Biby miatt kihúztam 11-ig.

28-án délelőtt Zsuzskó próbájánál asszisztáltunk. Károlyiaknál ettünk. Délután a Kuglernál ettünk Zsuzskó, Edina és Bethlen Bélával. Ott voltak a somogyváriak és a híres Kolonjewska Marissal[425] (Andrássy Manó volt menyaszszonya). A kis Széchényi Imrével sokat beszéltem, olyan hercig kisfiú. Onnan

[422] Az udvari szállítói címmel rendelkező Girardi József cégénél készült, arannyal és gyönggyel hímzett uszályos díszruha egy Mária Terézia-korabeli, a herceg Esterházy-család tulajdonában lévő ruha hű mása volt.
[423] Csíkszentmihályi Sándor Jánosné szül. borosjenői Tisza Anna (1862–1918).
[424] Zeykfalvi Zeyk Károlyné szül. borosjenői Tisza Etelka (1858–1931).
[425] Gróf Choloniewska Mária (1892–1975), csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Manó/Emánuel felesége, csillagkeresztes hölgy.

Matilddal Hellához mentem, ott volt Eszterházy Marie Anne.[426] Nagyon kedves leány, sokat nevettünk. Miután Marie Anne elment, még egy ideig maradtam Hellával. Közös ügyünkről beszéltünk, elmondtuk egymásnak, hogy hol és mikor láttuk Imrét. Én a földalattin, ő meg kétszer Katusnál. Este már nem voltunk kint. Egy frisör [fodrász] jött próbafésülésre. (*ami du. volt B. B. flirtről kérek élénkebb leírást, mivel huncut furcsa dolog volt. –.*)[427]

29-én délelőtt nem mentem ki, Zsuzskó elvitte Bibyt. Délután Csekonics Mancinál voltunk. Onnan Mariette nénihez mentünk. Rém kedves volt, adott nekem rengeteg csipkét és öveket a ruhámra. Korán lefeküdtünk.

30-án 4-kor keltünk, megfésültek, felöltözködtünk. Biby átment Károlyiakhoz, mi fél hétkor indultunk egyenesen a pénzügyminisztériumba.[428] Ott már sokan voltak. Az ablakok előtt tribünök voltak, azokra letelepedtünk. 9-kor érkezett a menet a templomba. Nagyon jó helyünk volt, úgyhogy mindenkit megismertünk. Míg a templomban voltak, mi ettünk valamit. 11-kor indultak megint el, és jött az eskü. Gyönyörű volt. A királyné ment elöl gyönyörű 8 pár lovas kocsijában. Utána 4 gála kocsiban a 12 szolgálattévő palotahölgy, mind megismertük őket, mikor beszálltak. Azután a főhercegné és más templomban lévő palotahölgy átmentek a palotába. Mikor mind elmentek, akkor felálltak az urak a Szentháromság térre. Egyik oldalon a megyei küldöttségek zászlóikkal. Másik oldalon a főrendek, azután a zászlósurak és éppen alattunk álltak az aranysarkantyús vitézek.[429] Gyönyörűen láttuk az egészet. A Mama az esküt még hallotta is, mivel kint állt a balkonon. Az eskü után gyönyörű volt a *Himnusz*[430] és az éljenzés. Azután mind átmentek a Szent György térre a kardvágáshoz.[431] Mi fél kettő tájban sok álldigálás és várakozás után átvergődtünk a palotába. Ott folytattuk az álldigálást aztán vonultunk teremből terembe. Kb. fél 4 tájban jutottunk

[426] Galánthai gróf Esterházy Mária Anna Gabriella (1894–1980), később muraszombati, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry Lajos felesége.

[427] Bibi kézírása.

[428] A volt Pénzügyminisztérium épülete Fellner Sándor tervei alapján épült 1901 és 1904 között neogótikus stílusban a budavári Szentháromság téren, a II. világháborúban súlyosan megsérült, ma rekonstrukciója zajlik. Az épületet a koronázás alkalmával feldíszítették, innen kitűnően lehetett látni a Szentháromság-szobornál történt királyi eskütevést.

[429] A magyar királykoronázások hagyományos rendjébe tartozott, hogy a megkoronázott király első tetteként Szent István kardjával az arra kiválasztottakat aranysarkantyús vitézzé avatja. Alapvetően magasrangú tisztek kapták, de IV. Károly – a háborúra tekintettel – a fronton hősiesen harcoló közkatonákat tüntetett ki.

[430] Kölcsey Ferenc és Erkel Ferenc szerzeménye először hangzott fel magyar király koronázásán.

[431] A koronázás kötelező aktusa volt a kardvágás, ahol az új uralkodó a négy égtáj felé tett kardvágással jelzi szimbolikusan, hogy az ellenségtől megvédi az országot. 1916-ban mindez a Szent György téren felállított, Kós Károly által tervezett koronázási dombon történt meg.

mi a bemutatáshoz. Szörnyen konfúzussan [összevissza] ment minden. A királyné igazán nagyon csinos volt a trónuson. Gyönyörű ékszere van, a királynak egy jókedvű arca van, a kicsi[432] pedig nagyon hercig. Holtfáradtan, úgyhogy alig bírtam állni, értünk haza. Gyönyörű volt az egész, az a sok régi ruha, az ember azt hitte, hogy 300 év előtt van, olyan volt, mint egy darab a középkorból.[433] Egynéhány asszony gyönyörű volt, a fiatalok közül elsősorban Katus, aztán Batthyány Susanne,[434] Zsuzskó, Dersffy Ella és Gladis.[435] Az öregebbekből Batthyány Ilona, Hadik Klára, Semsey Ella. A leányok közül Jaqui, Hella, Széchényi Ili és Mama szerint (nem akarok unbescheiden [szerénytelen] lenni) én. Nagyon korán lefeküdtünk, rém fáradt voltam. A többi még a Ritzben volt, és aztán az Országosban 5-ig táncoltak.

31-én délelőtt templomban voltunk, az Országosban ettünk. Délután kint voltunk Mariette néninél,[436] mind a két fiú ott volt. Nagyon kedvesek voltak, és én igen élveztem. Onnan telefonáltunk Ádinak, hogy jöjjön velünk este a Ritzbe. Sajnos már nem jöhetett, mivel a harctérre ment szegényke. Biby egész desperát volt. Imre simpfelt, hogy Ádi és köztem nem enged meg semmiféle flirtöt, hogy eifersüchtig [irigy] és több ilyen szamárságot. Megígérte nekem, hogy csinálnak még egy nagy heccet, hogy én is táncoljak. Uzsonnára Hellánál voltam, Tima is ott volt. Ahogy Tima elment, tüstént elmondtam a délutáni eseményeket Hellának. Este a Ritzben ettünk, Gábor bácsi, Zsuzskó, Judit és férje és Bethlen Béla, Biby külön kívánságára.

1-én délelőtt templom. Délután vizitálás Budán. Széchényi leányoknál tea. Este Jaqui bácsiékhoz mentünk vacsorára. Oda telefonált Miki, hogy adnak egy bált a lila szobában és hogy jöjjünk. Matild elhozta a ruhámat, ott felöltözködtünk, Biby hazament. Mama meg én pedig a Casinóba. Nagyon sokan voltak, főleg rengeteg úr. Nagyszerűen mulattam. Imre és Hella sokáig ültek együtt. Össze is kaptak egy kicsit, mint Hella később mesélte. Ádi miatt izgult Imre, meg a Manó miatt, mivel szerinte azok szerelmesek Hellába. Ha már így izgul, akkor úgy látszik, komolyan veszi a dolgot, én nem értem, hogy azt Hella nem akarja átlátni. Imre dühös arccal 3-kor elment. Nemsokára azután Hella is elment. Mi 4-ig maradtunk, iszonyúan élveztem.

---

[432] Habsburg–Lotharingiai Ottó (1912–2011) osztrák főherceg, magyar királyi herceg, az Osztrák–Magyar Monarchia utolsó trónörököse, később dr. Habsburg Ottó néven politikus.

[433] Valóban, a magyar születési arisztokráciának ez volt – akkor még nem sejthetően – az utolsó alkalma, amikor megmutathatta országnak-világnak magát a maga által elvárt és diktált hagyományos pompájában.

[434] Gróf Batthyány Gyuláné gróf Károlyi Zsuzsanna (1882–1930), Károlyi Mihály féltestvére.

[435] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Lászlóné szül. Vanderbilt Gladys (1886–1965).

[436] Részletesen újra 1917. szeptember végén.

2-án átmentünk a Bristolba. Ettünk a Casinóban, mint courmacherek Bethlen Béla és Kuhn Kuri. Utóbbi nagyon kedves, legtöbbet én beszéltem vele, mivel B. B. és Biby nagyon el voltak egymással foglalva. Délután Kállay Ellánál voltunk, onnan Zsuzskóval mentünk a Ritzbe neki pakolni segíteni. Teára Batthyány Ilona néninél[437] voltunk, Gyula is ott volt (>csak egy percre, hogy lásson minket<). Este Gábor bácsiékat búcsúztattuk a Ritzben.

3-án ettünk Schellékkel. Délután az Eszterházy utca[438] környékét levizitáltuk. Mama meg én Csekonics Mancinál teáztunk. Erzsébet egy egész kedves leány lett, belenőtt a modorába. Rengeteget ettem, mivel igen jó dolgok voltak. Onnan a Kuglerhez mentünk Bibyért, ki ott Haller Marikával és Ferenccel evett. Ott találtuk persze Bethlen Bélát is, ki akkor érte el Bibyvel a flirtnek tetőpontját. Biby nagyon élvezte.

4-én délelőtt sétáltam Hellával, megbeszéltük a bált és Imrét. Délután Budán vizitáltunk. Ettünk a Kuglernál Wenckheim Riekával.[439] Mi azt hívén, hogy Mama fizet, rengeteget ettünk. Végül kisült, hogy Riekától ez meghívás volt, és ő fizet. Inkább meg voltunk rémülve. Este a *Csárdás királyné*ban[440] voltunk Apponyi Adéllal és Szirmay Erzsivel.[441] Nagyon mulatságos volt.

5-én délután az Andrássy út tájékát vizitáltuk le. Este egy nagy vacsora volt a Ritzben: Boldogkő, Bózsva és Gönc. Nagyon gemütlich volt.

6-án délelőtt misében voltunk. Én Hadikéknál reggeliztem, délután Hellával sétáltam. Szirmayéknál volt egy monstre tea. Egész élveztem, rengeteg ember volt, én legtöbbet Almásy Palival ültem. Kája, a Zichykék és Jakabffy szerintem szörnyen viselkedtek. Felhívtak mindenféle ismeretlen embereket telefonon és Kája csinált szerelmi vallomásokat. Egész furcsa volt, de szörnyű modortalan a Zichykről nem hittem volna. Este Adussal és Juliskával a népoperában voltunk, nem volt nagyon szép. Este Papsi megjött. 7-én délelőtt Kaaséknál vizitáltunk. Délben indultunk, Manóval és Bessenyey Idával utaztunk. Manónak szegénykének jót tett, hogy egy kicsit felvidítottuk. Újhelyen találkozott Hegedüssel, avval

[437] Németújvári és szabadbattyáni gróf Batthyány Ilona (1842–1929), előbb buzini gróf Keglevich Béla, majd beniczei és micsinyei Beniczky Gábor felesége; gróf Batthyány Lajos miniszterelnök leánya.

[438] Ma a VIII. kerületi Pollack Mihály tér a Palotanegyedben.

[439] Gróf Wenckheim Dénesné szül. gróf Wenckheim Friderika (1873–1957).

[440] Kálmán Imre (1882–1953) *Csárdásfürstin (Csárdáskirálynő)* című háromfelvonásos operettjét 1915 novemberében mutatták be először a bécsi Johann Strauss-Theaterben, a budapesti Király Színházban pedig 1916. november 3-án.

[441] Erdődi gróf Pálffy Sándorné szül. szirmabessenyői, cserneki és tarkeői gróf Szirmay Erzsébet (1897–1981).

ment tovább a harctérre. Itt semmi újság, inkább hideg van. Nagyon élveztük az egészet.

12. Péntek
Olvad és nagy a pancs. Tegnap Újhelyben voltunk ebédre Széchényiéknél. Mici meg volt hűlve, mi meséltünk a koronázásról neki. Lajos bácsiról december 10-e óta nincs hír, már mind nagyon aggódtunk. Tábori postája nincs. Anti bácsi holnap utazik át Újhelyen. Papa, Mama bemennek látni, azt sürgönyözte, hogy Lajos bácsitól jó hírek vannak. Kíváncsi vagyok, hogy honnan kapta azokat.

14. Vasárnap
Tegnap Anti bácsival Pexy néni is eljött két napra. Csak Mama volt tegnap Újhelyen. Anti bácsi este ment tovább Lembergbe. Mama és Pexy néni teára itt voltak. Lajos bácsi Oláhországban egy vonatot őriz hála Istennek, és február elején állítólag hazajön talán egy hónap szabadságra. Adja Isten, bizony jó volna. Havazott és hideg van.

19. Péntek
Pexy néni ittléte nagyon gemütlich volt. Kedden ment el, Papa Pestre kísérte, tegnap este jött haza. Andrássy Manó eljegyezte Choloniewska Márist. Igazán kár azért a fiúért. Bárki más magyar leány jobb lett volna neki. Hella úgy látszik örül neki, legalább nem lesz több tratsch. Egy egész boldog kártyát írt.

22. Hétfő
László-tanyán vadásznak. Papán kívül Horthy, Károlyi Luki, László bácsi és valamelyik Andrássy vannak. Vasárnap láttuk László grófot és Horthyt a templomban. Gyönyörű napos idő van, de inkább hideg (éjjel 8-9°). Ma délelőtt Pálházán korcsolyáztunk, amit nagyon élveztünk. Különben semmi új. A harcterekről már alig írok, mivel mindig ugyanaz: verekszünk szünet nélkül. Most állítólag lesz megint egy orosz offenzíva, adná Isten, hogy az utolsó legyen, már ideje volna. Dornavatránál még mindég vannak nagy harcok, ott van a 10. K. T. D. A békéről megint nem beszélnek. Gábor bácsi megkapta a grófi címet, úgyszintén a csörgőiek és a bélyiek. K. Lalló kegyelmes lett, Fanny és Mariette néni megkapták az Erzsébet-rendet.[442] Persze más kitüntetések is vannak, de azok nem érdekesek.

25. Csütörtök
Hideg van. Sokat korcsolyázunk. Papa ma László-tanyáról egyenesen Pestre ment egy-két napra. Visszajövet megint felmegy vadászni. Hella nagyon jóked-

[442] Ferenc József – uralkodásának ötvenéves jubileuma évében, pár nappal feleségének tragikus halála után, annak védőszentje, Árpádházi Szent Erzsébet tiszteletére – alapította 1898. szeptember 17-én.

vű kártyákat ír, hogy az új mátkapár nagyon kedves, stb. Örülök, hogy meg van elégedve.

Február

1. Csütörtök
>Hideg van és minden fehér a hótól. Szánkózunk és korcsolyázunk. Hétfőn urak voltak itt teára. Elég hangulatos volt. Károlyi László, Luki, Horthy, Berchtold Kázmér és Sándor papa. Utóbbi mondta, hogy Manó és Máris esküvője február 2-án lesz, vagyis holnap kellene lennie.[443] Hella írt nekem, de semmit sem szólt erről. Ma Berchtold Ily volt itt kora reggel. Elkísérte a férjét, aki Kőkapura ment. Korcsolyáztunk és szánkóztunk vele. Ebéd után zongoráztunk és ő énekelt. Háromkor ment el. Majdnem egész idő alatt a koronázásról beszélt és rém büszkének látszott a ruhájára. Igaz, nagyon szép volt.

3. Szombat
Havazik. Majdnem minden délután szánkózunk. Egyébként nincs semmi hír. Papa még mindig vadászik, holnap éjjel jön haza.<

6. Kedd
Amerika háborút üzent nekünk.[444] Igazán már kétségbeejtő. Ahelyett, hogy békét kötnénk! Mi lesz még ennek a vége. Nyakig ülünk a hóban. Tegnap uzsonnára és vacsorára itt volt Károlyi László. Különben semmi új. Sokat szánkáztunk, most Biby meg én náthásak vagyunk.

7. Szerda
>Nagyon hideg van, és erős északi szél fúj. Az út Újhelyre egészen be van fújva. Lajos bácsi hála Istennek Pesten van. Borzasztó lenne őt kint tudni ebben a csípős hidegben. De az összes többi szegény ember, Isten óvja őket. Bárcsak véget érne ez a kegyetlen, utálatos háború. Szombaton tervezünk Pestre menni, de Ella meg van fázva, és az út be van fújva. Biby és én többé-kevésbé rossz hangulatban vagyunk. Az nem jó, sőt nagyon rossz, hogy minden olyan nehezen megy. Mi is meg vagyunk fázva egy kicsit, és idegesnek és nyomorultnak érzem magam. Azt hiszem ez „Blutarmut” [vérszegénység]. Néha úgy érzem, hogy le kell ülnöm és sírnom, pedig semmi okom sincs rá. Mindenem megvan, hogy

[443] Andrássy Manó és Choloniewska-Myska Mária 1917. február 1-jén kötött házasságot a bécsi hercegérseki palota kápolnájában.
[444] Az Egyesült Államok lassan érlelődő háborús részvételét a német tengeralattjáró-támadások fokozódása eredményezte, s végül az ország 1917. április 6-án üzent hadat a központi hatalmaknak.

boldog legyek és amióta Imrével jó a viszonyom, mégsem lett semmi könnyebb. Azt hiszem, egy kicsit el vagyok keseredve.

9. Péntek
Ma reggel 16 fok hideg volt. Papa Kassára ment. Mi csomagolunk és azt hiszem, holnap reggel megyünk, ha nem jön semmi közbe.<

14. Szerda, Budapest
Szombaton indultunk Bózsváról reggel 10-kor. Nagyszerű volt a szánút. Hat óra késéssel éjjel egykor érkeztünk ide. Sennyey Bélával és Máriával utaztunk. >Mária meglepően beszédes volt.<

Farsang Pesten, február 10–27.

28. Szerda, Kis-Bózsva
Már két hete nem írtam, ezalatt annyi minden történt, hogy nem is igen tudom leírni. Tehát 10-én éjjel értünk Pestre. Vasárnap reggel a bácsik (Lajos és Gábor) eljöttek hozzánk. Velük ettünk a Casinóban. Délután Budán voltunk Edinánál. Vacsoráztunk az Astoriában egy mellékasztalnál ült Mailáth István.[445] Constatáltuk [megállapítottuk] Bibyvel, hogy nagyon csinos. Hétfőn evés a családdal, uzsonna Mancinál. Erzsébet egész kedves. Vacsora a Ritzben Mancival és Edinával. Délután voltam Hellánál, nagyon gemütlich volt. Kedden jött Pexy néni, különben nem emlékszem másra. Szerdán este voltunk Lajos bácsival a *Tannhäuser*ban,[446] szép volt, de Wagner „ist mir zu hoch" [nekem túlságosan magas]. Lajos bácsival sokat nevettünk a különböző színészeken. Csütörtökön Jaquinál voltunk teára. Olvasott nekünk egy-két mesét, melyek igazán nagyon jók. Onnan vele együtt átmentünk Cájához, hol már a Zichy leányok voltak, utánuk még Bissingen Vera, Széchényi Ily és Miki érkeztek. Nagy megbeszélés volt egy mozi miatt, melyet Miki akar csinálni. Van neki egy gépe, mi írtunk hozzá egy szöveget, melyet elő akarunk adni. Sok disputa, kiabálás és nevetés volt, míg végre valahogy megállapodtunk. Mi Jaquival elmentünk, a többi is elszéledt, Cája és Miki végezték be a dolgot. Este volt Mikeséknél egy bál, hova hivatalosak voltunk. Kicsit korán érkeztünk, mivel a kocsi nem akart várni. Mikor Tima szobájába jövök, ott találjuk Haller Istvánt. Lassanként jöttek a vendégek, a Bissek, Wenckheim Baby és Denise,[447] Toni és Ilus, Edelsheim Lily, Podma-

[445] Székhelyi gróf Mailáth István (1893–1962).
[446] Richard Wagner (1813–1883) német zeneszerző *Tannhäuser* című háromfelvonásos operáját 1845-ben mutatták be először a drezdai Hoftheaterben, Pesten 1862-ben németül, majd a Nemzeti Színházban 1871-ben magyar nyelven.
[447] Gróf Wenckheim Denise (1898–1973), később gróf Wenckheim József felesége.

niczky Ellen,[448] Sztojanovics Mizi és Schönborn Hanna. Az urak, két Woraczicz-ky, Podmaniczky Attila,[449] Mailáth István, Miki, Kuhn Kuri, Gerliczy István,[450] Mocsonyi Jones,[451] Mailáth Gigi, és talán még több, de nem emlékszem. Eleinte Babyvel ültem, olyan hercig kis leány, később Woracziczky Olivérrel. Mesélte, hogy itt volt Bózsván stb. Azután kezdtünk táncolni és táncoltunk 3-ig. Főleg one-step és egy-két walzer volt. Egy cotillon[452] angagement [kötődés] nélkül és egy quadrille, amelyet Woracziczky Károllyal[453] táncoltam. Mailáth István nem mutatkozott be a quadrillnál egymással szembe kerültünk, ő szörnyű gevist [zavart] lett, én abszolúte nem, de a szamár mégsem mutatkozott be. A legvégén volt egy Sir Roger, amelyet Haller Istvánnal táncoltam. Pénteken reggel Jaqui értünk jött és 12-kor volt találkozás Katus kertjében, hol a mozifelvétel lett csinálva. Körülbelül az összes leány ott volt, Zichykék, Bissek, Széchényi leányok, Edelsheim L., Podmaniczky Ellen, Wenckheim Baby, Schell Miza, Tima, Kája és mi. Egy pensionátot [penziót] ábrázoltunk, Katus volt a vorsteherin [főnökasszony], Haller István volt a főhős, név szerint Pufi, ki Z. Lilybe szeret bele és ródlizni akar vele. Helyette azonban a vorsteherin és az összes leányok jönnek. P[odmaniczky]. Attila volt egy tanár, ki a vorsteherinbe szerelmes. Piret Eugéne[454] általános rendező volt. Egész mulatságos volt, mert rengeteget nevettünk, csak mindnyájan megfáztunk, mivel másfél órát kellett a hóban állni. Délután a Hellánál voltam kértem tőle egy sweetert [pulóvert] a ródli mozi felvételre. Hella rosszul nézett ki és beteg volt, olvasott nekem egy nagyon hercig kis mesét. Este nem volt semmi, szombaton Biby meg én Mailátéknál dejenueroztunk. Mária igazán kedves. Este a Szécsenekkel voltunk az Operában, a *Lakmét*[455] adták. Igazán gyönyörű volt. Vasárnap délután fent voltunk Eszterházy Máriánál. Este volt Csekonicséknál egy bál. Azon nagyon jól mulattam, bár nem sokat táncoltam, mivel felnőtt- és gyerekbál, rengeteg volt a kisfiú, csak 4 kislány, egy csomó felnőtt leány, kb. csak 5-6 felnőtt úr. Én jól mulattam, mert egy sarokban ültünk a két Széchényi leány, W. Baby meg én és az összes felnőtt úr. Toinette, Piret Eugéne, Ilus, Haller István együtt, Miki, Kuhn Kuri álldigáltak és bárkivel

[448] Aszódi báró Podmaniczky Ilona (Ellen) (1896–1981), később Hugh Merton Graham diplomata, majd dr. Eckhardt Tibor felesége.
[449] Aszódi báró Podmaniczky Attila (1897–1965).
[450] Aranyi és szentgerlistyei báró Gerliczy István Béla (1895–1961).
[451] Foeni Mocsonyi János (1893–1930).
[452] Francia társastánc, eredetileg négy pár füzértáncát jelentette, a bálok zárótánca volt.
[453] Pabieniczi gróf Woracziczky Károly (1888–1961).
[454] Báró Piret de Bihain Jenő (1889–1965).
[455] Léo Delibes (1836–1891) francia zeneszerző háromfelvonásos operáját 1883-ban mutatták be Párizsban, 1887-ben Budapesten.

diskuráltak. H. Bandy Baby után vágyódott, csak ügyetlenkedett és sohasem tudott melléje kerülni, így én elephantieroztam neki, ami egész mulatságos volt, igazán hercig fiú. Nagyszerű büfé volt, ettünk és nevettünk Mikivel. Konstatáltuk, hogy egy jegygyűrűje van, és kérdezősködtünk, hogy ki a menyasszony. Ilus még azután is érdeklődött, if he is very much in love [hogy nagyon szerelmes-e]. Miki mesélt mindenféle butát, hogy 6 hónap óta vőlegény, háború után lesz az esküvő, stb. Haller István is hozzánk csatlakozott, és kérdezte, hogy miről van szó. Miki nagyon butouirt [ellenséges] lett, és kijelentette, hogy csak Ilus és az én fülemnek beszél, mivel Ilus cousinja [unokatestvére] és velem meg a bölcsőben együtt szopott és életünk ifjú éveit vállvetve küzdöttük keresztül. Erre H. István ellépett. Később Bandi mellém került, mesélt nekem mindenfélét, de tekintete a szoba másik vége felé irányult. Megfordultam, láttam Babyt az asztal végénél ülni, és mellette egy üres szék. Ajánlottam Bandinak, hogy üljön oda, mielőtt valaki más elfoglalja. De a csacsi nem mert. Baby ügyesebb volt, mint ő, és hozzánk jött, én meg fogtam, leültettem Bandi mellé és kámforrá váltam. Evés után megint kezdődött a tánc. Mi a mi sarkunkban nagyon jól mulattunk. Egy Sir Roger volt, melyet Bandival táncoltam, jobban mondva ültem. Egy quadrille volt, melyet Kuhn Kurival táncoltam, amire inkább büszke voltam, mivel Kuri a legelegantosabb táncos, csak kiváló táncosnékkal szokott táncolni. A mulatság sajnos csak 11-ig tartott, olyan volt az animo hogy reggelig is vígan ment volna. Hétfőn a Mailáthék adtak egy bált a Casinóban, mely már 5-kor kezdődött. Dekoltiert [kivágott] ruhákban mentünk. Kaptunk egy teát, 6-kor kezdődött a bál. M. Mária rá akarta venni Mailáth Istvánt, hogy mutatkozzon nekem be, de nem sikerült, mert István kijelentette, hogy ő most már túlságosan szégyelli magát. Szörnyű buta egy helyzet, inkább komikus, ha közel kerülünk egymáshoz, mind a ketten elfordulunk és nevetünk. Ha a táncban összeütközünk (ami nem tudom miért, de folyton előfordul) szintén röhögés. Mégis csak egyszerűbb volna bemutatkozni. Ha nem volna olyan csinos és nem táncolna olyan jól, nem bánnám, de így bosszant.

A kis Mailáth Pál[456] elsőrangúan táncolt és egyáltalán nagyon kedves. Többször táncoltam a Palival, és evés alatt is ő került mellém, sokat nevettünk. Ez is csak 11-ig tartott.

Kedden volt a ródli mozizás. Csak Biby ment, mert én köhögtem. Mama meg én Tima mamánál ettünk. Én meglehetősen untam. Délután telefonáltak nekem a ródlizók, hogy fél ötre jöjjek Cájához. Mire oda értem, már ott volt a ródlitársaság hivatalos része. Cája, Biby, Szirmay Erzsi, Zichy Magda,[457] Podmaniczky

[456] Székhelyi gróf Mailáth Pál (1899–1983).
[457] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Mária Magdolna (1894–1943).

Ellen, Malvin és Attila, Miki és Haller István. Kaptunk egy jó uzsonnát utána lehozatta Cája a gramofont és táncoltunk. Azt nagyon élveztük. Búcsúzáskor Cája meg én együtt álltunk a lépcső alján, Miki hozzánk jött, és mutatta nekünk, hogy a mozigép, melyet a hátán hordott, milyen nehéz. Cája elkezdett vele bolondozni, és én mondtam, hogy ők olyan furcsák együtt. Erre Cája csókra nyújtotta Mikinek a kezét. Én azt hittem, hogy abból egy verekedés lesz, nagyon csodálkoztam mikor Miki két kézzel megfogja Cája kezét és vehemensen megcsókolja. Erre Cája megveregette a vállát és azt mondta nekem: Ugye milyen jó fiú? Miki inkább halkan, úgy hogy csak mi ketten hallhattuk, azt mondta: bizony, ha én nem volnék, akkor nem venne el Téged még a penész sem! Ez nekem inkább gyanúsnak tűnt. Később mondtam Mikinek, hogy én azt hiszem, hogy a hat hónapos menyasszony és háború utáni feleség Cája. Miki persze szabadkozott, de egy kicsit elpirult, így mégsem egész geveher [gewähr – biztos] a dolog. Kedden este Bissingenéknél volt egy bál, de oda nem voltunk híva.

Szerdán semmi különös, este a Ritzben ettünk Mancival és Edinával, Miki is eljött vacsora után. Akkor beszéltük meg a fenti dolgot. Elhatároztuk, hogy szombatra hívunk pár embert a Ritzbe vacsorára, Miki az urakat, én a leányokat. Csütörtökön vizitáztunk. Délután kint voltunk Haller Ilonánál. Ott István mondta nekem, hogy pénteken lesz mozi, és hogy Zichy Magdának írtak egy új szerepet, mely egészen (egy ironikus mosollyal) rá illik, hol ő (István) az ágyban fekszik és Magda őt onnan kiráncigálja. Este a Zichyéknél nyolcan voltunk fiatalok: Magda, Podmaniczky Malvin,[458] Louise-Anne, én, Serényi Pista,[459] P[odmaniczky] Attila, one called Zech [egy Zech nevezetű][460] és Miki. Én élveztem, mivel mindég Mikivel voltam és ő egy olyan kedves fiú. Miki kezdte Magdának magyarázni, hogy ő milyen hercig lesz, az ő újonnan komponált szerepében, stb. Mikor Magda out of ear shot [hallótávolon kívül] volt, elővettem Mikit és azt mondtam neki, hogy ez nagyon csúnya, ezzel a szegény leánnyal elhitetni, hogy gyönyörű lesz vele egy modortalanságot csináltatni, és aztán leszidni és kinevetni. Miki szabadkozott, hogy ő bizony arra nem gondolt, meg aztán Magda minek fogadja el, stb. De úgy látszik mégis szeget ütött a fejébe, mert később simpfelt, hogy én elrontottam a heccet, hogy milyen jó lett volna. Én akkor megijedtem, hogy bajt csináltam, de Mikinek csak megmondhatom, amit gondolok, ha ő aztán rám hallgat, arról nem tehetek. Hellának elmondta, és ő igazat adott nekem, így megnyugodtam. De térjünk vissza a Zichy soirée-hoz. Ebéd alatt

[458] Aszódi báró Podmaniczky Malvin (1895–1935), később szentiváni Szent-Ivány Egon felesége.
[459] Kisserényi gróf Serényi István (1896–1979).
[460] Deybachi, sulzi és hardti báró Zech Alfonz (1895–1939) főhadnagy, a Nemzeti Egység Pártjának központi titkára.

Miki mellett ültem, beszélgettünk a régi dolgokról, végül adott nekem egy 13. Huszár jelvényt,[461] amelyiknek nagyon örültem. Ebéd után Magda mutatott az uraknak egy ignorált [ismeretlen], lehetetlen kártyatrükköt, én majd leestem a székről. Az urak persze belementek, és kezdtek mindenféle vicceket, Miki nagyszerűen viselkedett, neki is kedve volt Magda ízléstelen vicceibe belemenni, már nyitva is volt a szája, hogy mondjon valamit, de akkor rám vetett egy pillantást, és hallgatott. Én mélyen meg voltam hatva. 9 tájt felhúzták a gramofont és egy kicsit táncoltunk. Én Mikivel sokáig, beszéltünk Magdáról és Zechről, hogy ő Radvánszky Dórát csak a pénze miatt veszi el. Tánc után Louise-Anne nagyon szépen énekelt. Tízkor hazamentünk.

Pénteken déjenueroztunk Mariette néninél. Nagyon kedves volt. Mikivel megbeszéltük a szombati vacsorát. Teára Széchényi Krisztához[462] voltunk híva, rengeteg, inkább unalmas leány volt (Hertelendy Lily, Nákó Berta,[463] stb.). Az urak ugyanazok. Nem tudom, hogy egyszerre miért, de Podmaniczky Attila wie ausgeschämt [szemtelenül] ült folyton mellettem, nem mondhatnám, hogy túlságosan élveztem. Alig tudtam Mikivel egy pár szót szólni. Később Palival diskuráltam, és ő mesélte nekem, hogy milyen szép és kedves az ő Sacher [Rohrer] menyasszonya.[464] Én ajánlottam neki, hogy inkább Mirával foglalkozzon, ki neki úgyis tetszik, amint nekem ő a Mailáth-bálon mondotta. Este Jaqui bácsinál vacsoráztunk. Ott volt Mariette néni, Sándor papa és egy Bredow nevezetű német ifjú házaspár, hol az asszony egy született Bismarck.[465] Nagyon kedves és mulatságos. Vacsora után jött még Vay Mariette néni és Béla. Sándor p. kikérdezett, hogy ki Miki flörtje. Én mintha semmit sem tudnék, azt mondom, hogy azt hiszem, hogy Podmaniczky Ellen. Inkább unalmas est volt és farkasordító hideg a szobákban.

Szombaton Mailáthéknál déjenueroztunk. Egy nagy tea volt Wenckheim Krisztinánál, amit inkább élveztem, mert Mailáth Stephanie[466] annyi bolondot mesélt. Este volt a mi vacsoránk, ahol minden nagyon jól ment, egy kis bajt kivéve. Tudniillik délután a Wenckheim-teán Louise-Anne megkérdezte, hogy mi lesz este a Ritzben, hogy az egy meghívott dolog, vagy úgy is lehet jönni. Mit volt mit tenni, meghívtam őt is. Papa nem számított rájuk, így az asztal túl

[461] A 13. „Jász-Kun” huszárezred jelvénye.
[462] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Antalné szül. gróf Wenckheim Krisztina (1874–1970).
[463] Nagyszentmiklósi gróf Nákó Berta (1898–?), később báró Berg Tibor felesége.
[464] Rohrer Erzsébet (1899–?), később zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Pál felesége.
[465] Leopold Waldemar von Bredow (1875–1933) és felesége, Hannah Leopoldine Alice von Bismarck-Schönhausen grófnő (1893–1971).
[466] Székhelyi gróf Mailáth Stefánia (1891–1952), később vitéz sztankováni Sztankovánszky Pál felesége.

kicsi lett, és nem fértek el. Mama kérte őket, hogy Miráéknál egyenek, és aztán csatlakozzanak hozzánk. De ők vacsora után tüstént elmentek. Azt hiszem, haragudtak egy bizonyos pontig, de másnap kibékítettem őket. A vacsora egész jól ment. Urak: Haller István, Gerliczy István, Serényi István, Kuhn Kuri, Podmaniczky Attila, Woracziczky Károly és Miki. Leányok: Tima, Szirmay Erzsi, Sennyey Mária, Stojanovics Mizi,[467] Podmaniczky Ellen, Malvin és mi ketten. Biby és Kuhn Kuri kölcsönösen élvezték egymást. Mellettem eleinte Gerliczy ült. A társaságból már csak Miki hiányzott, ki mint rendesen, elkésett. Gerliczy kijelentette, hogy ha Miki jön, akkor ő elmegy szembe Mizi és Malvin közé. Én szabadkoztam, hogy szegény Miki minek üljön mellettem, az nevetséges. De mindhiába, Gerliczy elment. Csak később tudtam meg H. Istvántól, hogy a szíve húzta Mizi mellé. Miki tehát letelepedett mellém, én magyaráztam neki, hogy nem tehetek róla, hogy ilyen rossz helyet kapott, de minek késett el. Ő azt mondta, hogy neki egész mindegy, sőt örül neki, legalább nem kerül Ellen mellé, mivel hallja, hogy Ellennel pruczolják [ugratják], és ő bizony nem hagyja magát megfogni, ha Ellen mégannyit is kokettál és a Podmaniczky mama lehet ő előtte eu pretention [rátarti] amennyit akar. Tehát ez az én hibám. Majd leestem a székemről. Aztán kérdeztem, hogy miért hiszi Miki, hogy így beszéltek. Őszerinte azért, mert egy 13-as jelvényt adott Ellennek. Kérdeztem tőle, hogy akkor miért nem pruczolnak engem vele, hiszen nekem is van egy jelvényem tőle. Erre Miki egész komolyan azt felelte: „Ez csak jó volna. Annak én csak nagyon örülnék.” Majdnem hangosan elnevettem magamat. Megkérés a Ritz közepén. Aznap este nagyon jól diskuráltunk Mikivel.

Vasárnap délutánt Hellánál töltöttem, Louise-Anne is benézett egy órára. Összszepuszilkodtunk, így minden rendben van. Hellának főleg én meséltem az elmúlt két hétről, mivel ő beteg volt, és sehová sem mehetett. Mesélte nekem, hogy Wenckheim Anti[468] kb. megkérte, és ő kb. kikosarazta, azon kívül Manóval is kb. ugyanaz történt más genre-ban [körülmények között] mint Antival. Ezután ment ő el Bécsbe Márist megkérni. Azonkívül nagyon titokteljes arcokat vágott, hogy lesz valami nemsokára, de nem Imre, azt én megsüthetem, stb. Kíváncsi vagyok, hogy mi lesz. Remélem, hogy mindenekelőtt boldog lesz.

A hétfői napot Lajos bácsival töltöttük, ami inkább szomorú volt. Kedden utaztunk el. Csak már ne volna háború. Megint beszélnek betörésről, és ilyen szörnyűségekről. Imre a Tölgyesi-szorosnál van a Schützen Abteilungban [lövész zászlóalj]. Szegény fiú, kedves kis hely.

---

[467] Latzunási báró Sztojanovits Michaela (1895–1945), később dr. jobaházi Dőry Gyula felesége.
[468] Gróf Wenckheim Antal (1891–1976) császári és királyi kamarás később zichi és vásonkeői Zichy Líviát (1895–1971) vette feleségül 1918. október 15-én Budapesten.

Március

10. Szombat
Csütörtökön Mama és mi ketten Újhelyben voltunk Széchényieknél ebédre. Csörgőiek is ott voltak. Lajos bácsi 5-én ment vissza a harctérre. Isten óvja őtet. Gábor bácsi a főhadiszálláson van, mivel Arz Generalstabschef [vezérkari főnök] lett és Gábor bácsi az ő personál adjutánsa. Azt mondja, hogy nagyon érdekes szolgálat, naponta látja a királyt, múltkor a királynét majd felfordította. Nemsokára mennek a német császárhoz és Hindenburghoz. Ma voltunk gyónni. Inkább hideg van és erősen havazik. Azt hiszem ezidén nem akar kitavaszodni.

16. Péntek
Oroszországban kitört a forradalom.[469] Istenem, bárcsak ez a végét jelentené. Az idő szép, de hideg, ma reggel 10 fok volt. Vártuk Sennyey Ilonát,[470] de nem jött.

18. Vasárnap
Az orosz cár lemondott,[471] a forrongás állítólag általános. Ámbár az angolok azt híresztelik, hogy ők csinálták az egészet, én azt hiszem, hogy ez csak egy olyan szépítgetés, egy forradalom will never improve matters [soha nem javít a helyzeten]. Tudja Isten, hogy mi lesz most ebből. A cár fivérét kiáltották ki régensnek,[472] a minisztereket becsukták, kettőt állítólag megöltek. A szentpétervári katonaság is a felkelőkhöz csatlakozott, a kikötőkben a Kriegsmarine [haditengerészet] is fellázadt (azt talán az angolok szították?!) Egyszóval nagy a felfordulás, ha igazán Anglia tervezte és szította ezt a dolgot, akkor nagyobbra sült el az egész, mint ahogy akarták. Az idő csúnya, tegnap havazott, borús és hideg, úgy látszik ezidén sohasem lesz tavasz.

20. Kedd
Az orosz cár nem mondott le. Megszökött. Nikolaj Nikolajeviccsel szövetkezett, és most állítólag nagy tüzérséggel mennek neki Szentpétervárnak. A forradalmat úgy látszik mégis csak Anglia szította, mivel attól félt, hogy a cár a hátuk mögött békét fog velünk kötni. Így eget-földet megmozdít, hogy az valahogy meg ne történjen. Úgy látszik, nekik sohasem lesz elég ebből az öldöklésből. Kíváncsi

[469] 1917. március 8–9-én zavargások kezdődtek Szentpétervárott („februári forradalom”), a cár a főhadiszállásról kénytelen volt otthonába, Carszkoje Szelóba visszatérni, időközben a duma ideiglenes kormányt bízott meg Georgij Lvov herceg vezetésével.
[470] Kissennyei gróf ‘Sennyey Ilona (1892–1971), később eörményesi és karánsebesi Fiáth Ádám felesége.
[471] II. (Holstein–Gottorp–Romanov) Miklós orosz cár (1868–1918) 1917. március 15-én mondott le a trónról.
[472] II. Miklós testvéröccse, Mihail Alekszandrovics nagyherceg (1878–1918) javára mondott le a trónról, aki még aznap szintén lemondott, s ezzel megszűnt a monarchia.

vagyok a mai lapokra. Ha a cár kerekedik felül, akkor az miránk nézve csakis jó lehet. Egyáltalán nem látom át, hogyan verekedhet egy hadsereg tovább, melynek országában belháború van. Az érthetetlen. Ha nem szűnik meg nemsokára, egyszóval, ha az egyik fél nem kerekedik gyorsan felül, akkor össze is krachol [omlik] az egész. Hisz élelmet sem kaphatnak, sem muníciót ilyen általános felfordulásban.

Ma van az első tavaszi nap. Lajos bácsi már a frontról írt. Tegnap kaptunk egy kártyát Manótól is, unja magát és gazdasági könyveket tanulmányoz. Gábor bácsi Berlinben volt a német császárnál, Zsuzskó most Badenbe készül hozzá.

22. Csütörtök
Semmi új. Papsi pár napra Pestre ment. Az idő utálatos, ma reggel havazott is. Oroszországban úgy látszik, helyreáll a csend. Nem szép mondani, de kár. Az ember már úgy remélte, hogy béke lesz. Zsuzskó tegnap ment Badenba. Szegény Laya beteg, nem tudni, mi a baja. Hella múltkor írt Tatáról, hol megint pár napig volt. Írta, hogy Radvánszky Dóra és Zech és Bissingen Vera és Hanstein deklarálva [kihirdetve] vannak.[473] Tehát két leánnyal kevesebb.

28. Szerda
Naponta esik az eső. Csúnya, hideg idő. Gábor bácsi nagyon jó dolgokat ír, szerinte a háborúnak nemsokára vége, és az oroszokkal egy hónap leforgása alatt béke lesz. Adná Isten. Ott nagy az anarchia, egy demokratikus kormány van alapítva, a cár és családja Carszkoje Szelóban be van csukva[474] és állítólag törvényszék elé kerül, hol felelősségre vonják, hogy miért, azt nem tudom. Különben semmi új. Az öreg Sennyey Liza meghalt.[475]

31. Szombat
Esik az eső. Semmi új. Olvasunk és kalapokat igazítunk, Miss Mary igazán nagyon ügyes. A nagyvilágban izgulnak a népek. A szegény cári család fogva van, Angliába akarják őket szállítani. Állítólag Olaszország is mozog. Csak minálunk ne legyen forradalom for a change [egy változásért]. Egyszóval az emberek meg vannak bolondulva. Nem értem, hogy gondolkozó lények ilyen illogikusak tud-

[473] Báró Zech Alfonz és báró Radvánszky Teodóra eljegyzése 1917. március 8-án lett sajtónyilvános.
Gróf Bissingen–Nippenburg Vera és Hanstein Ágost 1919. január 27-én kötöttek házasságot Budapesten (1930-ban elváltak).

[474] A lemondott orosz cárt és családját az Ideiglenes Kormány háziőrizetben tartotta állandó rezidenciájukon, a Carszkoje Szeló-i Sándor-palotában 1917. márcus 20. és augusztus 1. között.

[475] Özv. kissennyei báró ‘Sennyey Lajosné szül. hajnácskői és vécsei báró Vécsey Erzsébet (1833–1917) csillagkeresztes hölgy 1917. március 26-án hunyt el Pozsonyban, Pácinban helyezték örök nyugalomra.

nak lenni, ez a háború mostan már a legcélnélkülibb energiavesztés, amit csak el lehetett képzelni. Most olvassuk a *Divina Comediát*,[476] igazán gyönyörűen van írva. Biby egész bele izzad, amikor olvassa. Egyáltalán, most olyan szörnyű dolgokat olvasunk. *Die neuen Weiber von Weinsberg [Weinsberg új asszonyai]*[477] szinte a legszörnyebb dolgokról szól a mostani háborúból.

Április

6. Nagypéntek
Semmi új. Hétfőn Mama és mi ketten egész napra Kassán voltunk komissiózni. Louise-Anne és anyja is ott voltak. Velük ettünk a Schalk-házban. Délután Louise-Anne és mi ketten elmentünk a Csermely völgyébe sétálni. Nagyon kellemes volt. Mesélte, hogy Wenckheiméknél volt egy nagy jótékony célú előadás, mely nagyon szép volt. A háborúról semmi új, folyik tovább. Odescalchi Zoárd agyonlőtte magát,[478] nem tudni miért. Szegény Pálma néni.[479] Bibynek fáj a vakbele, holnap viszi Mamsi Újhelybe egy orvoshoz, adja Isten, hogy ne legyen semmi komoly.

14. Szombat
Húsvét vasárnapján egy színdarabot adtunk elő Mamsinak, egész jól sikerült. Hétfőn Ellával Kázméron voltunk. Az idő eddig gyönyörű volt, ma esik, rengeteg az ibolya. Klári [Sennyey] esküvője már megvolt.[480] Szegény Dóra házassága széjjelment, kisült mindenféle Zechről. Mind schluss effekt [végső hír] Zichy Aladár elveszi Wenckheim Ilonát.[481] Szegény leányok!

---

[476] Dante Alighieri (1265–1321) itáliai költő *Isteni színjáték* című klasszikus elbeszélő költeményének egyes részei több fordításban is olvashatók voltak már ekkor magyar nyelven. 1912-re készül el Babits Mihály is a teljes fordítás egyik részével, a *Pokol*lal.

[477] Karin Michaëlis (1872–1950) dán írónő regénye 1916-ban jelent meg német nyelven, Berlinben.

[478] Szerémi herceg Odescalchi Jenő Zoárd (1877–1917) huszárkapitány 1917. április 3-án lett öngyilkos Demecserben. Hadiüzemeket létesített birtokain, az ezeket vizsgáló bizottság érkeztekor hozta meg tragikus döntését. Tuzséron temették el.

[479] Odescalchi Jenő Zoárd özvegye, nagylónyai és vásárosnaményi gróf Lónyay Pálma (1880–1967), később férjhez ment sédeni Ambrózy Györgyhöz. Tuzséri birtokosként sokat tett a község felvirágoztatásáért.

[480] Báró ‘Sennyey Klára és báró Ivánka Géza (1889–1961) huszárfőhadnagy 1917. március 22-én házasodott össze Budapesten.

[481] Zichi és vásonkeői Zichy Aladár (1864–1937) miniszter és gróf Wenckheim Ilona (1885–1972) esküvőjére 1917. június 3-án került sor a Békés megyei Ókígyóson (ma: Szabadkígyós).

15. Vasárnap
Louise-Anne tegnap este megjött. Igen jókedvű, még soha nem láttam őt ilyennek. Úgy látszik, mégis van valami a Mailáth-dologban. Ma itt volt Széchényi Mici, délelőtt megmutattuk neki a kórházat. Ebéd után pedig megint előadtuk a színdarabot. Ma Louise-Anne énekelt, igazán gyönyörűen. A vastag Mici egészen fel volt puskaporozva: „Lieben, lieben Kinder, es war so so schön, ich bin ganz, ganz aufgefrischt." [Kedves gyerekek, ez olyan szép volt, hogy egészen fellelkesültem]. Az igaz, hogy eleget adtunk neki elő. Ebéd után az illusztrált meséimet nézte. Azután színdarab, tableau, Lousie-Anne ének, Biby zongora. Végül Louise-Anne meg én one-steppeltünk, és bemutattuk, hogy a különféle pesti urak hogy táncoltak. Az idő gyönyörű.

22. Vasárnap, Budapest
Magam sem tudom, hol kezdjem. Louise-Anne csütörtökig volt nálunk, nagyon cosy kis idő volt, sokat nevettünk és olvastunk. Szerdán kaptam egy levelet Hellától, hogy „ő" itt van. Attól nem tudom, miért egy olyan bolond kedvem támadt, hogy egész megvadultam. Annyit bolondoztunk és énekeltünk, hogy Mama és Miss Mary is egész belejöttek, nagyon élvezték az estét. Csütörtökön Louise és mi ketten Perbenyikre mentünk. Ott volt Hella is és egy Horvát Böske nevezetű leány. Nagyon élveztük. Hella, Stefanie és én egy meleg barátságot kötöttünk. Olyan kedves egy leány az a Stefanie. Hellához való közös szeretetünk hozott össze. Egy véd- és dacszövetséget kötöttünk, hogy Hellát férjhez adjuk. Igazán agyonkínozzák szegény gyereket otthon. Klára nénitől kapott például egy 12 oldalas levelet, mely egy hosszú szidás volt. Hogy miért szidja azt az angyalt, az a jó ég tudja. Szegény gyerek sírt, mint egy kút (Stefanie kifejezésével élve). Elhatároztuk, hogy Mailáth István nagyon jó lesz neki. Stefanie pantsehol [összeboronál]. Úgy látszik, Imrével úgy sem megy, így azt már ne forszírozzuk. Perbenyikben sokat teniszeztünk, croquetteztünk, filozofáltunk és nevettünk. Rém gemütlich volt. 8 leány egy egész Mädchen penzionát [leányszállás], és a kis Pál, mint egyedüli úr. Szombat reggel áldoztunk valamennyien. A Mailáth leányok közül Stefanie-t szeretem a legjobban. Mária is nagyon kedves, de karaktereink kevésbé vágnak össze. Kicsit olyan, mint az anyja. Erzsébet pedig nem lehet egész normális, hála Istennek reggeltől estig láthatatlan volt. Louise-Anne és Biby legnagyobb örömömre nagyon összebarátkoztak, tegnap este fél 1-ig beszélgettek. Végre Biby is szerzett magának egy barátnét. Minden este volt zene, gyönyörűen énekeltek. Tegnap táncoltak, de Stefanie, Hella meg én a sötétben ültünk a kis szalonban, és nem láttuk. Ma hajnalban utaztunk el. A Kuglernél uzsonnáztunk Kállay Ella nénivel. Onnan visszajövet láttam Imre autóját messziről. Én elöl mentem Ella nénivel, Biby és Mama hátul jöttek. Mellettünk

ment el, integettek is egymásnak, én nem láttam. Biby azt mondta, hogy mellette nem a szokásos hölgy ült, hanem egy öreg úr. Hallatlan szolidaritás! Remélem, hogy ittlétem alatt azt a fiút meglátom még közelebbről is. Valahogy nagyon vágyódóm utána. De ami után az ember vágyódik, az rendesen nem szokott bekövetkezni. Hát majd meglátjuk.

Május

2. Szerda, Kis-Bózsva
Hétfő óta itthon vagyunk. Utazásunk inkább röviden sült el. Pestről egyenesen Taródházára mentünk. Ott három napig maradtunk. Margit nénit egy délelőtt láttuk, de megint hazament, mivel Anti bácsi váratlanul szabadságot kapott. Agathi Taródházán volt egy napra. Nagyon megszépült és nagyon kedves szegényke. Meghívtuk a nyárára ide, remélhetőleg sikerülni fog. Pénteken megint visszamentünk Pestre, ott két napot maradtunk. Láttuk Timát. Vasárnap fenn voltunk Máriánál varrni ott volt a két kis főhercegné. Azután meg egy gyerekbál volt Szirmayéknál, oda benéztünk. Este meg utaztunk haza. Itt nagy a felfordulás, meszelik és festik a szobáinkat, nagyon szépek lesznek. Imrét menet nem láttam, visszajövet meg úgy hiszem, nem volt Pesten, legalább az volt az érzésem.

Lóversenyszezon Pesten, május 15–25.

27. Pünkösdvasárnap
Annyi minden történt és annyi mindenféle érzésen mentem keresztül, hogy igazán nehéz leírni. Két hétig voltunk Pesten. Hecc volt elég, minden napra valami. Még mielőtt elmentünk volna, kaptam egy levelet Hellától, melyben írja, hogy Imre egy sérvoperációval fekszik a Pajor szanatóriumban. Tehát 15-én felmentünk. Röviden elmondom, hogy kb. minden nap mi történt. 16-án délután Mailáthék jöttek értünk és kivittek a Park Clubba. Ott egész cosy. Egy rakás leány és semmi úr, de az mindegy. Ott volt Stefanie, úgy élveztem. Meg voltam győződve, hogy Imre mélyen a szanatóriumban csücsül, mikor Mama azt mondja nekem, hogy ott ül az egyik teraszon. Én nem tudom miért, aber es gab mir einen Stich [de az szíven ütött engem]. Egy olyant, amilyent már rég nem éreztem, sőt azt hittem, hogy ilyeneken már régen túl vagyok. Mikor elmentünk, knopp [pont] a terasz alatt mentem el, meglátott, és intettünk egymásnak. Ettől fogva olyan voltam, mint egy trotli [bolond]. Nem ettem, nem aludtam, ennek folytán szédültem, a Ferenciek templomában majdnem elájultam. A Park Clubban cigányozás alatt elkezdtem sírni, egyszóval teljesen elvesztettem a fejemet. Hogy ennyire szeretem ezt a fiút, igazán nem gondoltam volna. Most már túl vagyok

a krízisen, és adja Isten, hogy többet ne zökkenjek ki egyensúlyomból, igazán nevetséges, mikor teljesen felesleges energiavesztés, úgysem vesz el soha.
Tehát folytassuk. 16-án este volt a Radvánszky-bál a Casinóban. Egész hecc volt, én nagyon élveztem. Sokat táncoltam és beszélgettem Palival. Szegény fiú egész kedves.

17-én, csütörtökön délután verseny. Nagyon élveztem, ott volt Stef és Hella. Utóbbi izgult, mivel először Wasi megkérte, és azt ki kellett kosarazni, másodszor meg Jaquival volt baj, kit Bissingen Kari[482] meg akart kérni. Én a tribün tetejéről figyeltem a dolgot. Szegény Wasi a legrövidebb idő alatt ment. Bissingen Kari pedig becsúszott Jaquihoz az uzsonnázó szobába. Tehát rendben volt minden. A versenyről a Park Clubba mentünk. I full of expectations [tele voltam várakozással]. Egy idő múlva Biby jött értem, hogy megint a teraszon ül. Én mint egy bolond oda futottam. Teljesen elvesztettem a fejem, összevissza beszéltem mindenféle zöldeket. Végül egy székre estem, Mailáth Mária[483] mellé. Az egész ijedten kérdezősködött, hogy mi a bajom, olyan sápadt vagyok, még az ajkam is fehér. Összehazudtam mindenfélét, hogy beteg vagyok, fáj a gyomrom, stb. Végre Mama odajött értünk. Ekkor Imre felugrott és Mamsival egy liebend conversatirt [kedélyes beszélgetést] folytatott. Ez a délután mindég egy Schandfleck [szégyenfolt] fog maradni reám nézve. Szörnyen el voltam keseredve utána. Este Mikes-bál az Országosban. 12-kor átmentünk Szirmayékhoz és ott volt folytatás, mi fél négykor elmentünk, a többi hatig cigányozott. Sohasem voltam olyan desperát, mint azon az éjjelen. Stefanie tartotta bennem a lelket, ha ő nincs, nem tudom, mit csinálok.

18-án, pénteken délben Károlyi Melindával[484] és Margittal[485] kint voltunk autón Fóton. Kicsit meleg mulatság volt és nem is nagyon élvezetteljes, ámbár láttunk néhány érdekes dolgot, például a fóti templomot és kriptát.[486] Egy nagyon szép csecsemőotthont[487] és Fanny irodáját, mely igazán hasznos dolog. Froro megcsúnyult, de kedves, teljesen olyan gyerek, mint volt. Nagyon megbarát-

[482] Gróf Bissingen–Nippenburg Károly (1891–1918).
[483] Székhelyi gróf Mailáth Mária (1897–1963), később férjhez ment széki gróf Teleki Bélához.
[484] Nagykárolyi gróf Károlyi Gyuláné szül. nagykárolyi gróf Károlyi Melinda (1872–1955).
[485] Nagykárolyi gróf Károlyi Margit (1896–1975) csillagkeresztes hölgy, később gróf Esterházy Móric felesége.
[486] Fót kegyúri (Szeplőtelen fogantatás) templomát id. Károlyi István gróf építtette 1845 és 1855 között. Az Ybl Miklós által tervezett templom az altemplomában kialakított családi kriptával együtt a magyar romantikus építészet egyik legfigyelemreméltóbb alkotása.
[487] Apponyi Franciska 1914 szeptemberében megalakította a fóti községi segítő és népjóléti bizottságot, mely az anya- és gyermekvédelmi intézetet a kegyúri templom melletti apácazárda helyiségeiben alakította ki hatvan ággyal, ahol 6 hónapostól 3 éves korig fogadták a kisgyermekeket, akikre képzett nevelők vigyáztak.

koztam Károlyi Margittal, kedves és értékes leány. 6 órára értünk vissza Pestre. Bibyt hazavitték Melindáék, mert már nagyon fáradt volt, Mama meg én bementünk Mariette nénihez. Elég soká ültünk ott. Épp amikor elmenőfélben voltunk, jött ki Imre, két szót beszéltünk és elmentünk.

19-én, szombaton Bibyt Sennyey Júlia néni vitte ki a versenyre. Mama meg én Margit nénivel töltöttük a délutánt. Uzsonna után kint voltunk a Park Clubban, Biby is odajött. Mailáthékkal ott maradtunk vacsorára.

20-án vasárnap először rosszul lettem a Ferenciek templomában. Délután kint voltunk a versenyen. Este Hella és Ilma egy vacsorát rendeztek a Park Clubban, arra én meg voltam híva. Biby Szirmayékkal evett. Bethlen Béla mellett ültem, egész gemütlich volt. Utána volt cigányozás és én kis híján sírtam, ha Stefanie nem beszél annyi bolondot, úgy igazán elkezdek bőgni.

Hétfőn Zichy Andoréknál déjenueroztunk. Utána a Bristolba visszamentünk Lajos bácsit beneventálni, ki végre, hála Istennek hazajött. 4 órakor Hellához mentem, vele teáztam és sétáltam. Nagyon jól diskuráltunk és az akkori desperátus állapotomban nagyon jót tett nekem Hella beszédje. Este Sigray Antal adott egy vacsorát Mira tiszteletére, melyre hivatalos voltam. Aznap este volt Jaqui és Bissingen Kari verlobungsdinerje [eljegyzési vacsorája]. Én egész élveztem a Sigray-vacsorát, olyan mulatságos a háziúr. Leányok voltunk Toni, Ilus, Károlyi Margit, Mira és én. Urak Piret Eugéne és Erdődy Rudi.[488] Szegény Pirée Eugén olyan szerelmes Toniba, hogy az embernek megesik a szíve rajta, de Tonika can not make up her mind [nem tud dönteni], Tima szerint Bissingen Karit siratja. Stefanie szerint valaki mást, én azt hiszem Imrét, mert mind a két Mailáth lány kérdezett engem, hogy mit gondolok, Imre elvenné-e. Mondtam nekik, hogy nem hiszem, hiszen eleget mondta nekem, hogy nem. Kari úgy beemol, hogy öröm ránézni. Hellát láttam egy percig, nem tudtunk beszélni.

22-én, kedden engem Manci vitt ki a versenyre, Bibyt Mailáthék. Mizával ültem egy ideig, mikor egyszerre megláttam Imrét, ki mit bedächtigen Schritten [lassú léptekkel] vonult le a lovakhoz. Mirával együtt tüstént én is oda készültem. És lent össze is találkoztunk és diskuráltunk egy keveset. Kedves volt, mindég akarta, hogy meséljek neki flirteket. Elmondtam neki a Toni esetet es hat ihn nicht ganz kühl gelassen [az nem hagyta egészen hidegen], láttam az arcán. Érdeklődött, hogy nekem nincs-e flirtem, hogy daumenhaltoljon [hízelegjen] nekem. Bizony nekem nincs! Bárcsak volna! Más, mint ő, mert ez a helyzet már kezd tarthatatlanná válni. A versenyről a Park Clubba mentünk, ott megint egy pár szót szóltam Imrével. Este a Casinóban ettünk összes Mailáthékkal.

[488] Monyorókeréki és monoszlói gróf Erdődy Rudolf (1883–1966).

23. Szerda volt az én legszebb napom azon az estén. Délután Hellánál voltam egy pár percig (1 órát, de nekem szörnyen rövidnek tűnt). Este a Park Clubban ettünk Sándor papáékkal. Sándor papa, Mariette néni, Gini, Imre és mi hárman. Vacsora után kiültünk a hallba és zu meiner Schaude sei's gesagt [szégyenemre legyen mondva] álló 3 órát ültem egy kanapén Imrével. Teljesen elfelejtettem az időt, szörnyen élveztem. Hogy mit beszéltünk, azt nem írom le, mert túl hosszú volna, csak annyi biztos, hogy minket sohasem fog elvenni, se engem, se Hellát. Tudja Isten, milyen hülyeséget fog csinálni.[489]

Csütörtökön Bibyt Manci vitte a versenyre. Este volt a Park Clubban a mamák bálja, úr nem volt, de különben egész jó volt. Kájával voltam, aki egész mulatságos. Imre is ott ült biztos távolságban Odescalchi Lillyvel, egy szót sem szóltunk egymáshoz. Pénteken délután kint voltunk a Park Clubban, búcsúztam Hellától és elmondtam neki az egész szerdai estét. Rossz volt a búcsúzás, tudja Isten, hogy most meddig nem látom szegény kis angyalt.

Pénteken utaztunk haza egy szalonkocsiban Mailáthékkal. Ilma is velük ment Perbenyikre. Nagyon cosy volt. Élveztem ezt a két hetet Pesten, az igaz, hogy még sohasem voltam olyan desperátus mint most, de az az egy est olyan szép volt, hogy felért minden desperációval. Csak arra vagyok kíváncsi, hogy mi lesz még mindennek a vége.

31. Csütörtök

Tegnap este megjött Ambrózy Agathi egy pár hétre. Olyan furcsa egy leány. Eingemisch von [keveredik benne] gyerekség és érettség. A világ minden finesséről [ravaszságáról], mindennapi dolgokról, amilyeneken az ember már föl sem akad, nem tud semmit. Olyanokat kérdez, mint egy gyerek. Másrészt pedig már megvan a nézete a legfőbb dolgokról. Elvégre nem csoda, mikor már 22 éves. Én kezdek megint normális kerékvágásba jönni, de ez a múlt heteki Schock [összeomlás] olyan volt, hogy azt megérzem még egy ideig. Au fond félek a jövőtől, mi lesz még? Nehéz lesz ezen a dolgon átesni. Az érzés már túl régi és túl erősen van kifejlődve. Egyszóval már nem egy bakfis Schwärmerei. De azért átesik az ember mindenen, ha akar. Hella áll előttem, mint példa, ha ő le tudott mondani, mikor csak tőle függött, hogy megkapja. Így én, aki mindég tudtam, hogy nem lesz az én dolgomból semmi, még könnyebben kell, hogy átessek rajta. De az a hallatlan, hogy akármennyire tudja az ember, hogy nem lesz meg, mégiscsak remél. Azért szép volt az, ami elmúlt, nem adnám a tavalyi nyarat és ezt az estét a Park Clubban semmiért. De ez csak „álomnak volt jó, mely elolvad, mint a hó mindörökre". Ahogy Hella versében áll.

[489] Erről a két napról ismét részletesen ír 1917. szeptember végén.

Június

10. Vasárnap
Megint egy öröksége nem írtam, én most mindent „fits and starts”-okban [szeszélyesen] csinálok. Tehát múlt vasárnap jött meg Jancsi bácsi. Hétfőn délután átjött A. [Almásy] Pali, rákásztunk a Hidegkútnál. Este volt tánc. Kedden Palit mulattattuk, séta, tenisz és tánc. Szerdán mi 3 leány, Pali és Miss Mary Újhelybe mentünk, hol rendezvous volt Mailáthéknál, a barakkokat néztük meg. Marie néni összepakolt minket és elvitt Perbenyikre, Miss Mary pedig egyedül ment haza. A barakkok nagyon szépek, kitűnően van berendezve, de szörnyű azt a sok nyomort látni, az embernek összecsavarodik a szíve. Perbenyiken szörnyű mulatságos volt. Ott volt Ilma is, kivel nagyon megbarátkoztam. Pedig azért, mert Stefanie és Ilma összekülönböztek, vagy jobban mondva azt képzeli Ilma, hogy Stefanie őt nem érti meg és nem egész őszinte vele, nem mond el neki mindent, ami életében most jelenleg történik. Ezt Ilma zokon vette és mindég szemére veti Stefanie-nak, hogy van valami, amit ő adhatna és nem ad. Ez persze bántja Stefanie-t és szörnyen intrigálja [bosszantja] hogy mi lehet az, amit nem ad, pedig sokat adhatna. Így álltak a helyzetek, mikor jöttem. Akkor mind a kettő elővett engem és kifejtette nekem saját álláspontját. Szerettem volna segíteni rajtuk, de Ilma megígértetett engem, hogy nem mondom meg Stefanie-nak az okot, mivel az úgy nézne ki, mintha ő Stefanie-től confidentiákat [bizalmat] akarna kiforszírozni [kieröltetni]. Abban elvégre igaza van, így nem szólhattam semmit. Pedig milyen jó Ilma beteges überspannt [túlságosan feszült] lelkének Stefanie egészséges, józan lelkének contactussa [kapcsolata]. Mennyi jót tehetne neki, és tett is már, ha ez a buta dolog nem jön ki köztük. De talán még megegyeznek.

Különben nagyon jó volt minden, esténként volt zene, délután tenisz és croquette. Reggel voltunk misében kétszer és áldoztunk is, ami nekem nagyon jót tett. Utolsó este pedig 12-ig táncoltunk. Mama értünk jött, tegnap jöttünk haza, Mici néninél Újhelyben ebédeltünk, teára itthon voltunk. Ez a 2 nap Perbenyiken olyan jót tett nekem, hogy hallatlan, először is főleg az áldozás, majdnem egy csoda, hogy elvágta a fájdalmat. Eddig mindég az volt az érzésem, mintha bent, a szívemben valami nehéz tárgy feküdne, ami nyom és fáj. Azóta a fájdalom elmúlt és csak a nyomás maradt hátra. Ez nem egy überspannt [túlhevült] érzelgés, egész komolyan így van. Azon kívül ott egy perc időm sem volt, hogy magamra gondolhassak, annyi dolgom volt a többivel. Írtam Hellának egy hosszú levelet, aminek nagyon örülök.

13. Szerda
Tegnap Károlyi Lászlónál voltunk valamennyien vacsorára. Szép volt a kocsikázás és nagyszerű az evés, Agathi élvezte. Szörnyű furcsa az a leány, kezdek

rájönni, hogy nagyon ostoba lehet, máskülönben nem kérdezne ilyen csacsiságokat. Azon kívül olyan ferde felfogásai vannak, hogy az ember abból igazán nem tud kiokosodni. Prédikálok neki szakadatlanul, de az az érzésem, hogy az mind abprallol [lepereg] róla. Először nem érti, vagy csak egy idő múlva, másodszor olyan új és más minden, amit mondunk neki, hogy persze egy ideig eltart, míg megemészti. Harmadszor tüstént schreckirt [ijedt] ott, ahol valóban semmi ok sincs rá. De különben egy jó kis leány szegény, szörnyen sajnálom.
Én hihetetlenül jól érzem magamat. Örülök neki, legalább élvezhetem ezt a szép nyarat. A jövő úgyis nehéz lesz még. Tehát élvezem a jelent és nem gondolok se előre, se hátra.

21. Csütörtök
Károlyi László kb. egy hétig volt a vidéken, egyszer felvitt minket Kőkapura rákászni, és egyszer Hollóházára. Agathi élvezte. Ma várjuk a Schell család néhány tagját. Sajnos nem tudjuk, hogy ki lesz. Remélhetőleg Louise-Anne. A szárazság szörnyű, ha ez így megy tovább, éhen halunk a legrövidebb idő múlva. Minden nap uzsonna után öntöztünk a veteményeskertben. Bárcsak inkább az ég öntözne. Gábor bácsi szörnyű jókedvűen ír, hogy augusztus végén meglesz a béke. Adná a jó Isten!

23. Szombat
Schellék csütörtökön nem jöttek for Dudus is misbehaving [mivel rosszul érezte magát] és Rózsinak Pestre kellett utaznia. Hellától kaptam egy nagyon hosszú levelet, fent van a Svábhegyen Kajával, sokat olvasnak és filozofálnak. Imre nevére íratták a dobi majorátust,[490] így főrend lesz, az egész jó dolog.

24. Vasárnap
Tehát vége volna… Tegnap kaptam egy levelet és egy kártyát Hellától. Az elsőben írja, hogy állítólag Imre elvett feleségül valami lehetetlen kis személyt, egy elzüllött ügyvéd elzüllött leányát. Állítólag a lakodalom is megvolt. A kártyán írja, hogy nem igaz, tehát még nem vette el. Még nem, de azért ahogy én ismerem, majd elveszi, és lesüllyed vele együtt. Szegény fiú, kár érte. Isten óvja!
Az oroszok állítólag megkezdték az egész vonalon az offenzívát.

[490] A Szabolcs vármegyei Tiszadob birtoklása azért lett központi kérdés az Andrássy-családban, mert hitbizományi birtokaik jelentős része – más családokhoz hasonlóan – később a trianoni határokon kívül maradt. A kastély ekkori haszonélvezőjének, ifj. Andrássy Gyulának nem volt fiutódja, ezért a birtok örököse unokaöccse, Andrássy Sándor lett, aki azt fiának, Imrének szánta.

27. Szerda
Vasárnap délután átjött Sennyey Mini Lillyvel. Utóbbi egész csinos volt, de úgy agacírozott, hogy egész kétségbe voltam esve. Különösen aznap a lelkiállapotom már úgysem volt kiváló. Úgy affektál az a szegény leány. Hétfőn itt volt Széchényi Mici néni, Ernő és Wolkenstein Oszvald uzsonnára. Különben a szárazság és a hőség szörnyű.

29. Péntek
Mégiscsak igaz, hogy Imre megházasodott. Hellától kaptam tegnapelőtt egy hosszú levelet, melyben mindent leírt. A leányt Pájernek [Payer Edit] hívják, 17 éves.[491] Imre civilen megesküdött vele Pesten és elvitte Balatonfüredre. Úgy jöttek rá, hogy a hotelben mint gróf és grófné voltak beírva. Imre eleinte mindent letagadott apjának, de Miki és Jakabffy utánanéztek, és az anyakönyvvezetőnél megtalálták az adatokat. Mégis csak furcsa a világ, a leány eleinte egy teljes lehetetlen személy volt, később kóristáné, majd színinövendék lett belőle, most már egy „tisztességes úri leánnyá" változott át. Végül még egy angyal lesz belőle és Imre lenyalhatja mind a tíz ujját, hogy egy ilyen feleséget kapott. … Szegény Sándor papa desperátus, és mivel csak civil házasság, így még széjjel akarja robbantani. A Pajer családnak akar egy pénzösszeget felajánlani, hogy belemenjenek a válásba. De nemigen hiszem, hogy sikerülni fog. Az egy ambiciózus kis teremtés, ki grófné akart lenni, és most hogy megfogta, nemigen fogja elereszteni. Láttam én ezt már régen jönni, csak amit az ember nem akar elhinni, azt rendesen nem is hiszi el. Kár azért a fiúért, szörnyen le fog süllyedni. Adja Isten, hogy még tisztességgel (ha még egyáltalán lehet) kievickéljen a dologból.

30. Szombat
Az a kis angyali Hella tegnap megint írt nekem, mivel az én levelem, melyet mindjárt írtam, mikor megtudtam ezen szép kis esetet, olyan desperátus volt. Igazán jótevők az ő levelei. Sándor papa most couratelle [gondnokság] alá akarná tenni Imrét és őt egy kis apanázzsal kényszeríteni a válásra. De az bizony wird sich nicht genieren [nem fogja őt feszélyezni] és fog rém adósságokat csinálni. Szörnyű ez az egész helyzet. Azután írt Hella egynehány dolgot Imréről, amik utálatosak. Egyszóval nem is szeretek a dologra gondolni, az ember kétségbe tudna esni. Isten óvja őtet, szegény fiút!

[491] Andrássy Imre első felesége Payer Edit Mária Lujza (1898–?) dr. Payer Imre budapesti ügyvéd és Röser Lídia leánya volt. Válásuk után báró Harkányi Jánoshoz (1859–1938) ment feleségül.

Július

3. Kedd
Az orosz offenzíva megkezdődött. Tehát megint kezdhetjük elölről. Kétségbeejtő ez a háború. Tegnap voltunk Aghatival Kassán, szörnyű meleg volt. Bodi Velejtén állított be, visszajövet mesélte, hogy Mariette néni és Bocs most ott vannak. Bodi mindjárt kezdte nekem a gyönyörű Imre históriát; ott a kocsisoktól és béresektől hallotta. Hogy ezt nem tudták titokban tartani, azt igazán nem értem. Mi lesz még ebből? Csak el tudnák választani.

7. Szombat
Csütörtök reggel Toni, Béla és Lajos bácsik megjöttek. Szörnyű gemütlich. Az idő mindég egyforma meleg. Tegnap esett egy keveset. Az orosz offenzíva még tart. Itt persze már azt beszélik, hogy Lembergben vannak az oroszok, adja Isten, hogy ne legyen igaz.

Lajos bácsi mesélte, hogy látta Sándor papát és Imrét együtt enni a Casinóban igen jó barátságban. Ő persze nem tudja az egész dolgot. Ebből azt következtetem, hogy talán mégis tisztázódott a helyzet. Különben talán Imre nem hagyná ott a feleségét és menne el az apjával a Casinóba. Úgy látszik szegény Sanyi papa nagyon vigyáz a fiára. Mert ebéd után azt mondta neki: „Maga csak üljön le és olvasson újságot, míg telefonálok, mindjárt visszajövök Magához.” – Hella nem ír. Stefanie szerint már Tavarnán vannak, talán azért hallgat; igazán szeretném tudni, hogy mi történt. Istenem, csak az orosz ne jöjjön.

8. Vasárnap
Tegnap írt Hella. Tehát mégis jól következtettem. Imre válik. Ő maga is akarja, most már megijedt, kézzel-lábbal kapálódzik. Gyenge kis viselkedés. Sajnálom azt a szegény leányt, most hiába van mindaz a sok erőlködés, míg kiabruktolta [itt: kierőszakolta], hogy elvegye. Nagyobb lett volna a profit házasság nélkül. Mégiscsak színészné, harmadrangú kóristáné a Vígszínháznál.
Az oroszok vernek jelenleg, az ágyút is lehet már lehet hallani. Ma reggel mikor a képnél imádkoztam, egész tisztán hallottam a lövéseket. Szép kis kilátások!

10. Kedd
Az oroszok támadnak, mi pedig hátrálunk. Szörnyű! Innen elmenni az borzasztó volna. Ezen azt hiszem, megbolondulnék. Ámbár vétek ilyet mondani, azért mert egy kicsit (nagyon) fáj a szívem. Más embernek mennyivel több baja van. Szegény Mamsinak például szörnyű volna. Az itteni vidék úgy sortolja [megnyugtatja] az embert, akármi baja van. Mostanában sokat festek, azt úgy élvezem.

18. Szerda

Az elmúlt hét elég mozgalmas volt. Szerdán reggel Agathi, mi ketten és Róza bementünk Kassára. Ott volt Dodo és Pali, kik vártak minket és kocsira ültettek. Ebédre Nagyidán voltunk. A fiúk benn maradtak Kassán és csak az esti vonattal jöttek ki. Louise-Anne egész délután olvasott nekünk meséiből. A legutolsók igazán kedvesek. Este próbáltunk egy kis táncot, de nem igen volt animo, végre cigányozással végződött, Máriássy Ödön[492] játszott. Én a kis Palival beszélgettem, mesélt nekem Ilusról, kivel nagyon megbarátkozott. Csütörtökön délelőtt elmentünk vizitára Prihradni Lidihez[493] ki a nagyidai faluban lakik. Vén leány, kb. 45 éves, annakidején nagyon szép lehetett, de Dodó szerint: „Kokette vala és gonosz, azért ülve marada." Este 7 órakor mi négy leány, mint egyedüli gardage [kísérő] Gyula[494] elmentünk Nádaskára.[495] A vonat tömve volt. 8-kor érkeztünk. Ott volt Stef. is, aminek nagyon örültem. Este nagy zenélés volt. Péntek délelőtt tenisz és séta volt. Én Steffel ültem ebédig. Délután 3 kocsin kimentünk egy elég messzi erdőbe uzsonnázni. Én Stefanival egyedül, Ilma és Gyula egy nagy flirt, mindég együtt vannak és Ilma… koketíroz vele. A fiú pedig szerelmes. Együtt kocsikáztak egész délután, és Ilma mesélte, hogy Gyula folyton példálózgatott. Este szintén egymás mellett ültek vacsoránál, ott hallottam, mikor Gyula nagyon touchy [bizalmas] hangon beszélt Ilmához, ki egy ideig hallgatta, azután egyszerre belevágott a beszédébe, és azt kérdezte tőle, hogy szereti-e az Auflaufot [felfújtat] (mivel épp azt hozták be). Erre Gyula szörnyű dühös lett és egész este úgy ült, mint egy Mops.[496] Szombaton kora reggel (1/2 10-kor) indultunk és gyalog felmentünk a Nádaskai hegyre,[497] mely márványból van és szörnyű magas. Egész délelőtt másztunk a legnagyobb melegben, ott fent ebédeltünk, délután pedig megint gyalog le. Gyula jövet-menet Ilmával volt. Ilma mesélte nekem, hogy Gyula őtet már háromszor megkérte, a koronázáskor utoljára, és kijelentette neki, hogy ha Ilma nem megy hozzá, akkor elveszi azt a bizonyos zsidónét, ki miatt annyit izgul az egész Schell család. (Nemigen értem, hogyan lehet két asszonyba egyszerre szerelmes.) Mivel Ilma tudja, hogy így állnak a helyzetek, igazán nem értem, miért kokettíroz annyira vele, és mikor a fiú fölmelegszik, akkor egy ilyen Auflaufhoz hasonló [üres] frázist vág a fejéhez. Az Gyulát ször-

[492] Márkus- és batizfalvi Máriássy Ödön (1869–1948) császári és királyi kamarás, Máriássy Félix filmrendező édesapja.
[493] Breznói Prihradny Lydia.
[494] Ifj. bauschlotti báró Schell Gyula.
[495] A tornanádaskai középkori eredetű Gyulay–Hadik-kastélyt 1890-ben építteti át neobarokk stílusban gróf Hadik János, jelenleg nevelőotthon és iskola működik benne.
[496] Ölebfajta (mopszli), morcos emberre mondják.
[497] Ma: Alsó-hegy, az Aggteleki-karszt része.

nyen bosszantja, de természetesen még szerelmesebbé teszi. Nem értem, hogy Ilma nem látja át, hogy evvel mennyi bajt okozhat.

Pénteken délután megint visszamentünk Nagyidára, a vonat zsúfolva és pokoli meleg. Nagyon fáradtak voltunk és korán mentünk aludni. Vasárnap reggel templomban voltunk. Azután üldögéltünk és diskuráltunk. Délután fél ötkor indultunk el, de a fele úton egyszerre eltörött a kocsi kereke így gyalog haza kellett mennünk Nagyidára, és sürgönyözni haza, hogy csak hétfő este érkezünk. Nagyidán ott voltak uzsonnára Zichy Béla,[498] Mabel és az amerikai Grotkass. Popper szörnyen sajnálkozott, hogy nincs autója, különben hazahozott volna.

Az esti vonattal átjöttek a nádaskaiak, úgyhogy megint mind együtt voltunk. Alexa néni[499] megleckéztette Ilmát, és megtiltotta neki, hogy Gyulával flirteljen így szörnyű feinlich [kimért] volt. Ilma szökött, a fiú szörnyű dühös volt. Azután Ilma és Stefanie becsukódtak, mindég együtt ültek és halkan beszéltek >(amit én nagyon modortalannak találtam). Mi Hellával soha nem csináltunk ilyet. Biztos vagyok benne, hogy mi legalább annyira szerettük egymást, mint Ilma és Stef.< Egyszóval nem volt gemütlich. Este volt zene és másnap délelőtt kivittük a gramofont a kertbe, és ott játszottunk. >Ilma hátat fordított Gyulának így „faute de mieux" [jobb híján] ő egész idő alatt engem bámult, Isten tudja miért. Én valóban nem néztem ki túl jól aznap.< Azután mindenki kettesben elszéledt én Margittal maradtam, ki rém sokat mesélt nekem az ő kis életéről, ami eddig szörnyű csendes és egyhangú volt, azután együtt sajnálkoztunk azon, hogy Ilma az ő céltalan flirtelésével ennyire elrontotta nekünk ezt az egy napot. Ahelyett, hogy egész egyszerűen megmondaná a fiúnak, hogy semmi kilátás sincs, de azért jó barátok maradhatnának. Az a pech Ilmánál, hogy semmit sem tud egyszerűen és világosan megmondani, >az embernek mindig mindent ki kell találni nála.<

Hétfő délután végre elindultunk Steffel együtt, hőségben és zsúfoltan ugyan, de egész jól érkeztünk Újhelybe, hol az egész család várt. Megmagyaráztuk nekik a dolgokat, és így megnyugodtak. Szörnyű izgatottak voltak, egész éjjel nem aludtak. Itt találtam egy levelet Hellától, melyben írja, hogy Tavarnára mennek. Bodi is híresztelte, hogy Imre már Velejtén van. Hella írta, hogy valóban elválik, már tíz napja elhagyta a feleségét azzal az ígérettel, hogy soha többet nem megy hozzá vissza. (Ez az úgynevezett óriási szerelem!) Azután egyelőre lemondott minden majorátusról Miki javára, és curatelle-t [gondnoki felügyeletet] kért maga ellen, mindezt azért, hogy a Pajer családot félrevezesse, hogy ne zsarolhassanak. Ha az asszonynak 17 hónap múlva nincs gyereke, akkor mindennek vége és rendben van, akkor lemond a névről is és többet nem egzisztál [létezik].

[498] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Béla (1868–1944).

[499] Futaki gróf Hadik Jánosné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Alexandra (1873–1949).

Ha lesz gyereke, és az fiú, akkor kezdődnek a komplikációk, mivel az apa nem mondhat le a fia nevében a majorátusról. Így 17 hónapig még bizonytalan minden. Sajnálom azt a szegény leányt, az igaz, hogy ő is elég csúnyán viselkedett, de meglehet, hogy mégis csak szerelmes volt Imrébe, ami majdnem természetes volna. Vele szemben pedig Imre a leg és legszemtelenebb módon viselkedett. Azt mondta, hogy esze ágában sincs őt úgy elvenni, hogy a családba behozza, csak sport volt az egész. Batthyány Ilona néni múltkor utazott vele, és meséli, hogy egész jókedvű, viccel úgy, mint mindég. Most is itt van Mariette néninél, ki szegényke úgy sírt, mikor Sándor papa elmondta neki ezt a dolgot, mint soha életében.

Agathi ma hajnalban elment, Andrássy kisasszony kísérte Pestre. Igazán már nem bánom, hogy nincs itt, olyan agaszant volt néha az a szegény leány.

19. Csütörtök

Szörnyű erősen hallani az ágyúkat, így még tavaly sem hallottuk. Nem tudom, mi lehet, tegnap dél óta szakadatlanul. Az újság szerint megint mi megyünk előre, így nemigen értem, hogy hogyan van ez az egész. Olyan kellemetlen, mint egy folytonos messzi dörgés.

23. Hétfő

Papa tegnap este érkezett meg Pestről. Almásy Pali is itt van, szörnyen unom őtet, szegény fiút. Az ember igazán nem tudja, hogy mit csináljon vele egész nap. Imre Velejtén volt vagy egy hétig, most Bécsbe ment, onnan meg Stockholmba akarják küldeni a katonai attaséhoz 10 hónapra. Ha addig az asszonynak nincs gyereke, úgy még talán rendbe jöhet az ügy. Az a komplikált, hogy semmi ok sincs a válásra, és természetesen a másik fél semmi áron nem akar. Sándor papa ajánlott nekik egy milliót, de persze volt eszük nem elfogadni. Pali meséli, hogy Imre szörnyű jókedvű, azt találja, hogy rém hecc volt az egész, főleg az esküvő, az alatt ő majd megpukkadt. Mint tanú szerepelt két kávéházbeli pincér, stb. A feleség állítólag leírhatatlan a múltjára és külsejére nézve, kifestve és a legszörnyűbb módon. Imre azt állítja, hogy egész jópofa, és némely dolgokban egész jól összeillenek. Szerelmes őszerinte soha nem volt belé, csak hecc volt az egész. Mert otthagyta, mert most átlátja, hogy teljes lehetetlen, amit tett és azt hiszem, hogy meg is van rémülve a fiú. Nem tudja, hogy hogyan bújjon ki ebből a helyzetből. A pech az, hogy az asszony apja egy igen ügyes ügyvéd, ki persze mindent meg fog tenni, hogy a válást megakadályozza. Szörnyű ez az egész dolog. Azt mondják, szegény Mariette néni folyton sír, Sándor papa pedig egész sovány lett. Mindezeket a híreket Palitól hallottam, kinek Imre maga mesélte. Most nagyon örül Stockholmba menni, csak azon gondolkozik, hogy milyen cipőt… halinacsizmát vigyen magával. Készül fókát lőni, stb. Hogy az alatt a

többi emberekkel (apja, anyja, feleségről már ne is beszéljek) mi történik, az teljesen mindegy. Én igazán azt hiszem, hogy bolond, különben nem lehet ezt a viselkedést megmagyarázni.

29. Vasárnap
Pali múlt kedd estig maradt. Fellélegeztem, amikor elment. Mostanában csakis akkor érzem magam tűrhetően, ha egyedül vagyunk és én rajzolhatok és olvashatok egész nap, nem gondolva se előre, se hátra. De ahogy vannak itt emberek, akkor mindjárt spleenes [rosszkedvű] leszek, nem tudom miért. Talán mert az az ülés és converzatio csinálás [beszélgetés] enged időt a gondolkodásra. A mostani gondolataim meg nem nagyon kellemesek. Azt mégsem hittem volna, hogy ilyen keserűen fog ez az első álmom bevégződni. Ha Imre elvette volna Hellát, és épp ők ketten, akiket úgy szeretek boldogok lettek volna, és akkor az ő boldogságuk megcsinálásához én is segíthettem volna, akkor meg lennék elégedve. Boldoggá tenni azokat, kiket az ember szeret, az a legnagyobb boldogság. Talán egy kicsit elszomorított volna az az érzés, hogy az én vágyaim nem teljesültek, de az egy nyugodt, majdnem édes szomorúság lett volna. És ez a tavalyi és idei együttlét Imrével egy szép emlék, melyre az ember mindég örömmel visszagondol. De így? Szörnyű, minden illúziónak vége, semmi sem marad, még az emlék sem tesz jót. Egy teljes üresség és egy keserűség, melyet még soha nem éreztem. Csak addig boldog az ember, míg csukott szemmel jár a világban, és mindent egy rózsaszín fátyolon keresztül lát. Mindég hittem, hogy még egy kis jó van abban a fiúban, de semmi, semmi, csak önzőség minden. Mindaz, amit nekem mondott, frázis volt és hazugság, azt mind elhittem. Egész más lettem, mint amilyen voltam, igazán jókedvről szó sincs, előbb mindenütt önkéntelenül csakis a szépet és jót kerestem mindenben. Most meg folyton a rossz tűnik fel nekem, és akkor sírni tudnék, hogy ennyi csúnya és rossz van a földön. Most kezdek csak keserű lenni, eleinte egy csöppet sem. Nem tudom miért. Stefanie mondta nekem, hogy csak egy idő múlva jön, hogy az ember egy időre elkeseredik. Hát Isten segítségével majd ezen is átvergődök úgy, mint az első fázison. Az életem első fejezete kicsit abruptan [hirtelenül] és csúnyán végződött be. Kíváncsi vagyok, hogy mi lesz a második. Akármi is lesz, „a string of bitterness will always remain from the first.” [az elsőből mindig megmarad a keserűség fonala].

Hétfőn itt voltak a csörgői leányok teára. Kedden meg Berchtold Ily a gyerekekkel. Tegnap délután jött meg Kállay Ella néni egy időre.

Augusztus

2. Csütörtök
Kállay Ella néni kedden este elment. Papsi ma reggel utazott Erdélybe. A hőség szörnyű, ilyenre még nem emlékszik senki itt. 29 fok az árnyékban, 38 a napon. Mariette néni, Bocs és Sándor papa Homonnán vannak. Mariette néni írt egy desperátus levelet Mamának. Szegényke, úgy sajnálom őt. Most Pesten van valószínűleg Imrét búcsúztatni. Azután Mamsi készül hozzá.

10. Péntek
Már rég nem írtam, de itt volt három napra Hella. Hétfőn este jött. Szerdán délelőtt ide érkezett Pali és Jaqui, tegnap este pedig mind a hárman visszamentek Garanyba. Nagyon élveztem Hella ittlétét, olyan cosy volt. Nagyon sokat diskuráltunk, egész visszazökkentette rendes mederbe kizökkent lelkületemet. Most már egész okosan fogom fel az életet én is. Olyan kis angyal ez a Hella, mindég hálás leszek neki ezért, amit tett.

12. Vasárnap
Ma reggel érkezett meg Zichy Andor Magdával és Erzsébettel,[500] milyen mások ezek Hella és Jaqui után. Zwiederek, mindenkit összeadnak, annyi nem igaz dolgot tudnak, hogy csuda. Milyen jó volt Hellával. Szegény kis angyal annyit gondolok rá, igazán szörnyű, hogy mennyire elpuskázta az életét. Rém szerelmes volt Manóba, az tavaly májusban, mikor azt hitte, hogy Márissal már nem megy, megkérte Hellát. De azelőtt mesélte neki, hogy az egyedüli leány, akit igazán szeretett, az Máris volt. Így Hella, a csacsi kikosarazta és elküldte Márishoz. Az igaz, hogy most igen boldogok, de én azt hiszem, hogy épp olyan boldog lett volna Hellával. Ő pedig szegényke most nagyon szerencsétlen, igazán nem volt érdemes egész élete boldogságát Manóért feláldozni. Az nem igen érdemli meg azok után, amit Pali mesélt róla. Ti. Manó tavaly szörnyen udvarolt Szebasztiany Angelának,[501] egy igen szép gentry leány, és meg is kérte. Pali szerint az volt az igazi szerelem, nem igen értem ugyan, mivel ugyanakkor Márist és Hellát is megkérte. És az én szegény kis angyalom lemondott róla, mert azt hitte, hogy csakis Márist szereti. Rettenetesek ezek a férfiak, nem érnek semmit egy sem. Igazán nem érdemes őmiattuk akármilyen áldozatot is hozni. Csak Hella soha ne tudja meg ezt a Szebasztiány leány dolgot, hisz akkor igazán tűrhetetlen lenne neki az élet. Az ő egész áldozata semmiért. Elő is veszem Palit, és megmondom

[500] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Andor (1858–1918) és leányai: Zichy Magda (1894–1943) és Zichy Erzsébet (1893–1972).
[501] Portai, remetei és poganjesti Sebastiani Angéla (1896–1944), később szerémi herceg Odescalchi Lóránd Károly felesége.

neki, nehogy véletlenül ezt elmondja neki, hisz az szörnyű volna szegénynek. Úgy remegett a hangja, mikor Manóról beszélt, hogy rossz volt hallgatni. Istenem, miért kell, hogy az ember mindég azt szeresse, akit nem kaphat meg? Miért vannak csak a könyvekben szerelmi házasságok? és az az egy pár szerencsés ember a földön, de akkor is szerintem azok, akik nem érdemlik meg. Nem kell skrupulisálni [aggodalmaskodni] és más emberre gondolni, kezdek rájönni, hogy csak önzőséggel és Rücksicht [tapintat] nélkül boldogul az ember. Furcsa az élet. Pl. Imre hat nappal a házassága előtt beszélt Hellával és olyannyira példálózgatott neki, hogy kb. lehet mondani, megkérte. Mikor tudta, hogy a másikat fogja elvenni. Mire volt az jó? Ezek a férfiak semmire valók valamennyien. Ha az ember nem akarja mondani, hogy utálatosak, úgy azt mondja, hogy gyerekesek, mert ezt már igazán annak lehet nevezni. Játszanak, mint a gyerekek. Olyan öregnek érzem magam, ha mindezt hallom, öregnek és teljesen dezilluzionáltnak [csalódottnak]. Nincs már semmi szép, homályos, ahol az ember vár mindenféle jót, nemeset. Az nem egzisztál. Csak egy néhány asszonynál, Mamánál, Bibynél és Hellánál, Schluss.

22. Szerda

A Zichy leányok itt voltak egy hétig. Egész jó volt, mivel igen jól teniszeznek. Egyszer rákásztunk velük. Múlt héten Papa, Biby, Magda és Ella csurgó esőben Kázméron voltak. Mama nevenapjára charadokat csináltunk, melyek igen jól sikerültek. Este mindnyájan különböző kosztümökbe öltöztünk, Magda mint Schwed [svéd] igen szép volt. Hétfőn Mama Újhelyben volt velük Mici néninél, mivel az a terv, hogy a vastag Sennyey Pállal fiancolják [eljegyzik] Magdát. Félek, hogy nem fog sikerülni. Egész kedves, jó leányok, de a modoruk infámis [gyalázatos]. Azért jószívűek és gutmütigek [jópofák]. Erzsébet egészen rührend, Magdával, mennyire vigyáz reá. Beszélgetni nem igen lehet velük, „Sie sprechen eine andere Sprache” [egy másik nyelvet beszélnek]. Sportra egész élveztük őket, mivel mindent igen jól csinálnak.

Tegnap reggel mentek el Papával. Ma érkezett Lángocska. Meleg van és száraz. A télen biztosan éhínség lesz, a krumpli nem tud nőni. Az Eszterházy-kormány[502] lemondott, most Wekerle[503] van helyette. Jobb is, hogy szegény Móric kipiheni magát, azt mondják, hogy már szörnyen nézett ki. Állítólag majd elveszi Káját. Egész jó. Tima állítólag Kurihoz megy. Széchényi György pedig elveszi Zichy Etát.

[502] Galánthai és fraknói gróf Esterházy Móric (1881–1960) kormánya 1917. június 15. és augusztus 20. között működött.

[503] Wekerle Sándor (1848–1921) harmadik kormánya 1917. augusztus 20. és 1918. október 30. között működött.

25. Szombat
Tegnap sürgönyzött nekem Pali Bécsből, melyben deklarálja eljegyzését a Rohrer leánnyal. Szegény fiú „der wird noch was mit seiner Liezi erleben” [még meg fogja tapasztalni a Lizijével].[504] Papa Erdélyben van. Reggeltől estig rajzolok.

31. Péntek
Semmi nevezetes nem történik. Tegnap esett az eső. Kalapokat igazítok télire. Uzsonna után majdnem mindég kocsin megyünk a Pestára. Most sajnos már rövidülnek a napok, petróleumunk meg nincs, így két szál gyertyánál ülünk a szalonban, vagy bridzseznek a többiek, vagy csak lamentálunk a háborús viszonyok felett. Szegény Lángocska meséli, és Fruli meg folyton írja, hogy Ausztriában milyen éhínség van már. Igazán borzasztó. Itt még azért van elég, de ezidén már sokkal nehezebben megy, mint tavaly. És békéről még mindég nem beszélnek. Most folyik a 11. isonzói csata, nem értem, hogy még nem unták meg. (Az Antante, mert mi már torkig vagyunk vele.) Múltkor olvastam a Felsőmagyarországban, hogy Manóka hadnagy lett, bizton fog örülni neki szegényke.

Szeptember

4. Kedd
Tegnap Mama és Biby Göncön voltak, szegény Jetti néni beteg. Mama attól fél, hogy tüdő, mindég láza van. Mesélte, hogy állítólag Eszterházy Franci Marosvásárhelyen valami boltos leányt akar elvenni. Igazán szörnyű! Pedig azt hittük, hogy Hellára pályázik. Hella hozzá is ment volna. Úgy remélem, hogy nem igaz. A Károlyiak vasárnap érkeztek Radványba.

Tegnap teára átjött Fruzsina és Klára, később jött az öreg Lalló, vacsorára meg István. Cosy volt megint őket látni. Reminiskáltunk [emlékeztünk], nagyon jókedvűek voltak. Froro csinos, csak a termete rossz. Különben még rém gyerekes. István szerintem nagyon megférfiasodott és megcsinosodott.

Lallo mesélte Mamának, hogy úgy látszik, Imre válása sikerül, de csak úgy, hogy ráfogják, hogy amikor esküdött bolond volt, és nem tudta, mit csinál. Szörnyű, de jobb, mintha nem lehetne. Azonkívül azt állítja, hogy Payer Editke nem kaphat gyereket, így talán-talán még rendbe jöhet a dolog. Ha sikerül, akkor annak a szemtelen Imrének igazán disznaja [szerencséje] van.

[504] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Pál 1917. szeptember 18-án Bécsben vette feleségül von Rohrer Erzsébetet.

5. Szerda
Tegnap a Károlyiak rendeztek egy rákászatot Kőkapun, egész hecc volt. Vacsorára Fruzsina és István itt voltak. Igazán kedvesek, csak akkor vannak elbutulva, ha Fanny ott van, az úgy terrorizálja szegény Frorót. Tegnap írt Mariette néni hosszasan Mamának. Bocs kilovagolt és felbukott. Valaki egy kutyára lőtt egész közel, attól a ló megijedt, és Bocs úgy hiszem lóval együtt felbukott. Nagyon megütötte magát, úgyhogy ájultan hozták haza. A városban meg az a hír terjedt el, hogy a „contesst agyonlőtték". Mivel a lövés után látták Bocsot, ahogy egy szekéren hazahozták. Szegény Mariette néni, szép kis ijedtség lehetett. Imre igen jól érzi magát Stockholmban és Mariette néni reméli, hogy rendbe tudják neki hozni az ő szerencsétlen ügyét. Miki október elején jön haza.

9. Vasárnap, Budapest
Csütörtökön a reggeli vonattal jöttem fel Mamával. Papát itt találtuk. Pénteken délután Józsi kivitt az alagi versenyre.[505] Ismerős nem volt más, mint Pejacsevich Irma,[506] meg K. [Kállay] Ella néni, ki velünk jött. Egész érdekes volt, gát- és akadályversenyt még nem láttam. Visszajövet a vonat felett keringett egy repülőgép, nagyon szép volt, egész alacsonyan jött le. Tegnap délután szintén Józsiékkal az Uránia moziban voltunk a *Möve* filmet megnézni.[507] Az kolosszális. A Möve második parancsnoka vette le, amint angol és francia kereskedelmi hajókat elsüllyesztenek. Szörnyű, de szép. Legalább 17 hajót láttunk elsüllyeszteni. Este Józsiékkal és Lacikával a Ritzben ettünk. Károlyi Margiték is itt vannak, naponta látjuk őket a Casinóban. Tegnap Podmaniczky Ellen és Edelsheim Lilly is ott ettek.

Papa megint rengeteget mesélt Imréről. Először is Sándor papa megkérte Papát, hogy írjon Imrének, és mondjon el neki mindent a feleségéről és egyáltalán arról, amit az emberek beszélnek. Tehát az megtörtént. A feleségről a legszörnyűbb detaille-ket [részleteket] és ő magát is a sárga földig leszidta. Ennek örülök, így

[505] A Magyar Lovaregylet gróf Batthyány Elemér elnöksége alatt kezdte meg az alagi verenypályák kialakítását, ahol 1891 óta versenyeztek. Az 1893-ban először meghirdetett Alagi Díj volt az egyik legfontosabb magyar galoppverseny. Az első világháború azonban megnyirbálta a pálya népszerűségét, de 1921-ben itt rendezték meg az első magyar derbit.

[506] Verőczei gróf Pejacsevich Albertné szül. zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Mária (1889–1970).

[507] Az 1914-ben épült SMS Möve a gróf Nikolaus zu Dohna-Schlodien (1879–1956) német korvettkapitány által irányított, a háborúban az egyik legtöbb hajót elsüllyesztett segédcirkáló. A hajóról készült, nagy sikert arató propagandafilmet *Graf Dohna und seine Möwe* címmel mutatták be a berlini operaházban 1917. május 2-án, a budapesti Urániában pedig szeptember 1-jén. A film alapjául szolgáló visszaemlékezések magyarul is megjelentek Holló Márton fordításában: Dohna-Schlodien Miklós, *A Möwe kalandjai* (1916), *A diadalmas Möwe második útja* (1917).

legalább végre megtudja az igazat. Mert az a szamár még most is azt hiszi, hogy a felesége egész tisztességes leány volt. De az után, azt meséli Pallavicini Gyuri, hogy Imre csak azért vette el, mert állítólag összebeszélt a Payer papával, hogy majd azt, amit Sándor papa az elválás miatt fizet, ők megfelezik. Ez egy abszurditás, egy félmillió miatt csak nem fog egy leányt elvenni és ilyen nagy bajba keveredni, elvégre van neki több, mivel a dobi majorátust ráíratták. Egyszóval ezt nem hiszem, ha még 10 P. Gyuri is mondja. Imre tehát Stockholmban ül, a feleség meg itt. Az összes határrendőrök avizálva [értesítve] vannak, hogy egy gr. Andrássy Imréné Payer Edit nevezetű nőt átereszteni nem szabad, úgyszintén a leveleket sem. P. Gyuri szerint Imre meg akarta vesztegetni a határrendőröket, hogy a leveleket eresszék át. Ha már, akkor inkább ezt hiszem, az hasonlítana hozzá. Hogy milyen hecc levelezni, mikor mindenki azt hiszi, hogy fizikai lehetetlenség. Egyszóval rengeteget rotyognak az emberek. Néha szeretném pofon ütni őket. Mindenki csak ezt a témát pengeti. Es ist schon fast zum durch gehen [már ideje túljutni rajta]. Papa mindezeket a tratschokat megírta neki. Nem árt neki, csak tudja meg. A levelet egy „courir" [futár] vitte, így biztosan megkapja. Kíváncsi vagyok a válaszra. Hella sajnos nincs itt, pedig szerettem volna látni.

Rigát a németek elfoglalták és már 100 km-t túl is mentek. A szerencsétlen cári családot Szibériába vitték.[508] Az olasz fronton még most is harcolnak azért a szerencsétlen Monte San Gabriele-ért.[509] Az igazán egy pokol lehet az a front, és a végéről még senki sem beszél. Itt valahogy többet kapni enni a Casinóban, de máskülönben azt hiszem már nagyon szűken vannak. Tudja Isten, mi lesz télen.

12. Szerda, Bózsva

Tegnap este jöttünk haza. Pesten még egész jól telt az idő. Vasárnap este Mamával és Ella nénivel a *Drei Mäderl Haus*ban[510] voltunk. Rém kedves. Hétfőn délelőtt komissiózás. Találkoztunk Flóra nénivel és Palival. Utóbbi velünk is evett. Különben mindég Józsiékkal táplálkoztunk, később még Laci és Toni bácsi is hozzá jött. Kedden reggel Kizsi eljött hozzám, nagyon örültem megint lát-

[508] A cári család tagjait az Ideiglenes Kormány vezetője, Alekszandr Kerenszkij döntése értelmében, saját biztonságuk érdekében 1917. augusztus 1. és 13. között a nyugat-szibériai Tobolszkba szállították, ahol a kormányzósági palotában tartották őket továbbra is háziőrizetben egészen 1918. április 25-ig.

[509] A ma az olasz–szlovén határral kettéosztott Gorizia város melletti hegyért véres csatákat vívtak a szembenálló felek.

[510] Berté Henrik (1857–1924) magyar származású osztrák zeneszerző *Das Dreimäderlhaus (Három a kislány)* című, Franz Schubert szerzeményeit is felhasználó, később világsikerű háromfelvonásos daljátékát 1916. január 15-én mutatták be Bécsben, 1916. április 23-án pedig a budapesti Vígszínházban. 1917 júniusában a fővárosi Nyári Színkörben mutatták be.

ni, egész délelőtt együtt voltunk. Egy tömött vonaton utaztunk haza. Különben semmi nevezetesebb újság nincs.

22. Szombat

Igazán nem értem, miért nem írtam oly soká, pedig elég mindenféle történt. Múlt héten Szirmay Erzsi és Pussi[511] itt voltak három napra, Károlyiakkal együtt minden nap elvittük őket valahová. Első nap Radványban voltak, második nap Kőkapun, végül meg László-tanyán. Széchényi György is eljött egy napra. László-tanyán ő is velünk volt. Hétfőn a Szirmay leányokkal együtt Homokosra mentünk egy állítólagos „teniszmatch”-re, de ehelyett két cigányozást kaptunk, melyeket mondhatom, nem túlságosan élveztem. Az első nem is volt Homokoson,[512] hanem Tiszalökön Vay Miklósnál, ő egy egész kedves fiú, de szerintem mégsem való egy agg- (jobban mondva ifjú, mivel csak 24 éves) legénynél cigányozni reggel 6-ig. Semsey Ella két leányával is ott volt, mondhatom, hogy nagyon ungemütlichen éreztem magamat. Azon kívül Vay Miki is ott volt mindég. Rém kellemetlen volt, mivel tudtam, hogy Mama mennyire nem szereti, ha beszélek vele. Ott pedig kellett, sőt hosszú diskurzusaim voltak vele, mit csináljak, goromba mégsem lehetek. Mesélte, hogy Imre legjobb barátja, most legalább tudom, hogy ki rontotta el Imrét. Konstatáltam, hogy Imre őt mindenben utánozza, beszéd, mozgás, felfogás, tehát teljesen Vay Miki befolyása alatt állt. Azok a bizonyos pertraktációk hol az ember a jót és a rosszat nem tudja megkülönböztetni, jobban mondva a rosszat annyira csűrik-csavarják, míg jó lesz belőle. Mikor Miki beszélt, mintha Imrét hallottam volna. Csakhogy Miki eszesebb és így plauzilisabb [hihetőbb] amit mond, és nem lehet megcáfolni. Imrével könnyebb volt, egy fél óra alatt átcsavartam őt, úgyhogy egy óra múlva már úgy beszélt, mint én. Úgy megutáltam azt a Vay Mikit, hogy szörnyű. Csak össze ne kerüljön többet Imrével. Hiába, úgy látszik minden erőlködés, mégiscsak mindég Imre jár az eszemben, hogy mit szeretek azon a csacsin, a jó ég tudja. Csak annyit tudok, ha most megkérne, hozzámennék most is, még ha pozitív is tudnám, hogy az egész boldogság csak egy hónapig is tartana. Na de hát mit rágódom azon, ami úgyis hiába, hisz talán szerelem nélkül is boldog lehet az ember. V. Miki mondta nekem, hogy egy időben sokat hallott rólam, de csakis igen szép és jó dolgokat, eleinte nem tudtam, hogy kiről beszél, de azután rájöttem, hogy Imre mesélt neki rólam. Azt bizony nem hittem volna, hogy ő is gondolt reám, talán még igaza is volt Hellának, hogy nemcsak énnekem tetszett. De ezen most már kár gondol-

[511] Szirmabessenyői, cserneki és tarkeői gróf Szirmay Paulina (1899–1980), később széki gróf Teleki Mihály felesége.

[512] A mai Tiszaladány településrésze, Nagyhomokos 1907-ben került gróf Szirmay Ottó tulajdonába.

kozni. Istenem, milyen paradicsom lehetne az élet! Es sind Dinge die muss man vergessen zu schön wären um wirklich zu sein. [Vannak dolgok, amiket el kell felejteni, túl szépek ahhoz, hogy valódiak legyenek].

A második cigányozás Homokoson volt, én épp olyan kevéssé élveztem, mint az elsőt, hála Istennek Biby jól mulatott. Vay Miklósnak úgy látszik igen megtetszett és szörnyű dich aufgetragen [célzottan] udvarolt neki. Az egy jó fiú. Nekem meg Miki jutott. Tegnapelőtt jöttünk haza, én egy phisis und moralisch [testi és lelki] elrontott gyomorral. Tegnap feküdtem, ma sem vagyok még egész jól, moralisch már pláne. No de nem baj, nemigen fog az már nálam változni. Nekem már befütyültek.

23. Vasárnap

Tegnap írt Hella, hogy Rezsőt, mint csererokkantat hazaküldték, de hála Istennek nincs semmi baja. 20-án érkezett Pestre. Ritkán örültem valaminek úgy, mint ennek. Olyan kedves fiú az a Rezső. Hella most Pesten van, október 10-én lesz Jaqui esküvője.[513] Pali most 18-án kelt egybe Lizikéjével. Tima és Kuhn Kuri úgy látszik igaz, egész örülök, Tima olyan jó leány. Mindenki azt beszéli, hogy Eszterházy Franci Imre nyomdokaiba lép, igazán sajnálom. Hellának meg nekem már nincs szerencsénk, az bizonyos.

29. Szombat

Múlt vasárnap István itt volt egész délutánra. Csütörtökön a csörgői leányok meg ismét István. Lilly szörnyen uncomme il faut [illetlenül] néz ki, Marcsi szép és kedves. Sokat meséltek a Tátráról, hol igen jól mulattak. István élvezi, hogy annyi leányt lát, hercig kis fiú, csak rém gyerek. Hella írja, hogy Rezső karanténban van és hadbíróság előtt, igazán szeretném tudni miért szegény gyerek. Egy fülére süket, remélhetőleg nem mind a kettőre. Mindjárt gondoltam, hogy lesz ebben a dologban valami, es wär zu schön um wahr zu sein [túl szép lenne ahhoz, hogy igaz legyen], hogy teljes egészségesen kerüljön haza. Úgy volt, hogy Boldogkőre jönnek bőgésre, és Ádit is hozzák magukkal. Szegény Biby már nagyon örült, most tudja Isten, mi lesz. Hella írja, hogy a múltkor az öreg Károlyi Margit grófné totyog a vári utcán híres kis kutyájával. Vele szemben jön egy csinos fiatal hölgy szinte egy kutyával. A két dög összeszaglászkodik és a két nő szóba áll egymással. Eleinte egymás állatait dicsérgetik, végül az öreg grófné megkérdi a csinos fiatalasszonyt, hogy kicsoda. Az meg büszkén kijelenti, hogy gróf Andrássy Imréné. Persze a szegény öreg majd elesett és rohant el. Szerettem volna ezt látni, igen furcsa lehetett. Eszterházy Franci házasodása

[513] Gróf Zichy–Meskó Jacqueline és gróf Wimpffen György (1896–1968) esküvője 1926. július 24-én volt.

úgy látszik nem olyan komoly dolog, mivel még kiskorú, így két évig kellene várnia és addig bizony elfelejti zsidónéját. Nevetségesek ezek a mai ifjoncok. Jaqui esküvőjére Hella megint Pesten akar lenni, addig Szlavóniába megy. Úgy látszik Louise-Anne összeveszítette Stefanie-t és Ilmát. Már múltkor, Nagyidán bosszantotta őtet, hogy ez a kettő folyton együtt csücsült, hát nevetséges is volt, és már úgy látszik, Stefike átlátja, hogy Ilma mégsem olyan valami kiváló, mint ahogy ő hitte. Nem jó dolog az, ha annyi leány összebújik és olyan sok intim barátnéja van egynek, mindég tratschokkal és összeveszéssel végződnek. Egy mindig elég. Nem is fogok többet keresni, mint Hellát, azt hittem, hogy Stefanieval is összemelegedhetnék, de nemigen fogom ambicionálni, hogy egy mindennapi barátságnál több legyen. Hella elég. Az a leány-wirtschaft könnyen läppischsé [gyerekessé] válik. Gyönyörű az idő, egész meleg van. Papa fent van Kőkapun szarvasbőgésre. A német császár a múlt héten Bátyún át utazott a felső frontra, tudja Isten, hogy mit keresett ott. Bárcsak béke volna. Gábor bácsi azt állítja, hogy novemberben meglesz. Adná a jó Isten!

Találkozások Imrével 1916–1917.

Viel Vögel sind geflogen	Sok madár elrepült
Viel Blumen sind verblüht	Sok virág elvirágzott
Viel Wolken sind gezogen	Sok felhő elszállt
Viel Sterne sind verglüht	Sok csillag kiégett
Vom Fels, aus Waldesbronnen	A waldbronni szirtek közül
Sind Wasser viel geschäumt	Sok víz zubogott le
Viel Träume sind zerronnen	Sok álom szertefoszlott
Die du mein Herz geträumt.	Amiről a szívem álmodott.

Ami előtt folytatom naplómat, le szeretném írni mindazt, amit úgy élveztem az elmúlt évben. Akkor, amikor történt, nem írtam le, mert amit az ember nagyon érez, azt nem szereti papírra tenni, mintha az profanálná [leegyszerűsítené] az érzést. Pl. amikor szegény Nagymama meghalt, nem tudtam mást, mint a puszta tényt leírni, az volt az érzésem, hogy helytelen volna többet írni. Így volt a többivel is. De most, hogy mindennek vége, így szeretném azt az egész szép időt leírni; hadd olvashassam majd át mikor öreg leszek, hogy milyen boldog voltam én akkor. Tehát kezdem az elejénél:

Tavaly nyáron: Mikor Imrét először láttam itten, akkor még nem volt semmi, örültem neki, de mivel oly csúnya volt az a nap, nem igen csinált nagy benyomást reám. Mikor először voltam Velejtén [1916. augusztus 6.], akkor sem volt még

igazán gemütlich. Sándor papa is ott volt, úgyhogy Imre meg én egyszer sem voltunk egyedül, így nem beszéltünk mást, mint banalitásokat. De a második velejtei tartózkodásomat [1916. augusztus 28.–szeptember 2.] sohasem fogom elfelejteni. Mikor megjöttem, nem tudtam, hogy ott van, kipakoltam, megfésülködtem és Margittal ketten kimentünk a teraszra. Legnagyobb csodálkozásomra ott ült Imre. Letelepedtünk a ház előtt a fűre és uzsonnáig diskuráltunk. Még akkor semmi különöset, főleg a pesti leányokról, de azért jó volt.

Másnap délelőtt nem láttam, de ebéd után Mariette néni elment aludni és otthagyott minket a pipázóban. Eleinte Imre a harctérről kezdett mesélni, rém érdekes volt, nagy izgalommal hallgattam. Körülbelül egy fél órát mesélt, azután egy nagy pauza következett. Mindketten hallgattunk. Végre Imre inkább genisten és nagyon halkan azt mondja: „Maga is azt találja, hogy nekem házasodnom kellene?” Erre én persze azt feleltem, hogy természetesen. Imre erre kezdett egy hosszú pertraktációt, hogy én valószínűleg tudom, hogy Hella és ő közte volt egy flirt, és ő egész jól tudja, hogy Hellának tetszik. Az neki rém kellemetlen, mert ő a leányba nem szerelmes, de túlságosan szereti azt az angyalt, hogy szerelem nélkül elvegye, és így talán szerencsétlenné tegye. Én nemigen tudtam, mit feleljek (akkor még nem tudtam, hogy Hellánál Manó a komoly), de azt mondtam neki, hogy Hella bár nekem sokat mesélt, de azt nem mondta, hogy Imre tetszik neki, bár azt hiszem, hogyha Imre egy kicsit erőlködik, megkaphatná. Imre rám nézett, és azt mondta: „Sokat mesélt magának?” „Igazán nem tudom, miért keresett engemet ki, de sokat mesélt nekem” – feleltem neki. Imre rám mosolygott és azt mondta: „Hisz ez természetes, maga is épp olyan jó kis leány, mint ő.” Ez nagyon jólesett nekem, éreztem, hogy elpirulok. Ezek után még folytattuk diskurzusunkat [beszélgetésünket], de inkább általánosságban, főleg a szerelemről. Ő azt állította nekem, hogy az az érzés nem létezik, stb. Akkor is feltűnt nekem, hogy milyen illogikus szegény fiú, és mondtam neki, hogy akkor, ha ez az érzés nem létezik, abszolute nem látom át, hogy miért ne vehetné el Hellát; ő erre elkezdett, már ahogy szokása, mindenfélét összebeszélni, aminek nem volt sok értelme, végre kisütötte, hogy még egy másik ok is volna, de azt nekem most nem mondhatja, mivel Margit is a szobában volt. – Ilyen délutáni diskurzus még egy volt, zongorázni akartunk, de beszélgetés lett belőle. Akkor nem volt erről az ügyről szó, én szidtam őtet, hogy túl sokat lumpol. Imre pedig szabadkozott, hogy az neki nem árt, és végül avval az ő megnyerő gyerekarcával azt mondta nekem: „Ha maguk tudnák, hogy én azt mennyire élvezem, úgy mint egy gyerek, biztosan gönnolnák [megbocsátanák] nekem.” Erre azt feleltem, hogy gönnolom. (Mann verveit alles solange man liebt.) [Az ember mindent megbocsát, amíg szeret.]

Este a tanárt kikísértük az állomásra. Visszajövet Margit hazament fürödni, Imre meg proponált egy sétát. Mariette néni egy percig habozott, azután az ő szokott modorával elkezdte: „Menjenek egyedül! Én nem fogok mindég maguk után szaladgálni, az nem árthat Mártának, ha egyszer egyedül sétál az Imrével. Vagy maga nem akar?” Én valamit dadogtam, hogy: „Én nem tudom, maguknak azt jobban kell tudniok.” De Mariette néni már elment és mi ott maradtunk egyedül. Erre Imre elnevette magát: „Jöjjön csak Márta, itt megriskírozhatjuk [megkockáztathatjuk], a csörgőiek nem látnak idáig.” Elindultunk a csörgőiekről beszélve. Meséltem, hogy azok bizony már nagyon érdeklődtek. Imre dühöngött és mondta, hogy vasárnap már azért nem volt a „jour”-on, nehogy megtudják, hogy Velejtén van, és rám fogják, hogy futok utána. Én nagyon megköszöntem neki ezt és kérdeztem, hogy Mariette néni elmondta-e neki, hogy az ő és az én szüleim megbeszélték mindezt, ami előtt én Velejtére mentem (nehogy azt higgyék, hogy én Imre miatt megyek oda). Ő mondta, hogy az anyjával mindent megbeszél és az egész ügyet tudja. Mi is még jól meg pertraktáltuk és szidtuk a buta embereket, kik tüstént rosszat látnak mindenben. Végül ezt mondtam neki: „De aztán remélem, hogy maga sem gondol semmit, én ezt a mi diskurálásainkat egész nyugodt lehet, soha nem fogom udvarlásnak venni, csak egy barátságos diskurálásnak.” Ő megkönnyebbülten felsóhajtott: „Végre egy okos leány, így minden rendben van.” Folytattuk sétánkat, egy alacsony gyümölcsfa-allén végig, mely egy alacsony dombra vezetett fel. Alkonyodott. Egy macska futott végig az úton, Imre rá akart lőni, de elkésett vele. Beszélgettünk mindenféléről. Marikáról, Ferencről, Zichy Ádiról stb. míg felértünk a domb tetejére. Ott megálltunk és szétnéztünk. A nap a kassai hegyek mögött ment le, az égalja rózsaszín volt, csak kicsit kezdődtek a szürke felhők, melyek körülbelül az egész eget befedték. Néztük a felhőket, a hegyeket, megkerestük a bózsvai hegyet, azután egy kis hallgatás után mind a ketten egyszerre azt mondtuk: „Milyen kedves ez a vidék. Maga is szereti?” Egy ideig dicsérgettük közös kis hazánkat, azután folytattuk sétánkat. A naplemente úgy látszik elérzékenyített bennünket, mert beszélgetésünk privátabb jelleget vett. Megint Helláról volt szó. Azt mondta, hogy a másik ok, melyet Margit előtt nem mondhatott nekem, az volt, hogy őneki semmihez a világon nincs kedve, semmi sem érdekli, és egy ember, akinek foglalkozása nincs, az őszerinte megvetendő. Az meg neki nagyon rosszul esne, ha Hella megvetné őt. Szerelmes eddig még nem volt (az sem volt igaz, de persze akkor még nem tudtam), de az fizikai lehetetlenség, hogy sohasem legyen (megint ellentmondott magának) és ha ő egyszer szerelmes lesz, akkor átgázol mindenen, és ha Hella a felesége volna, akkor otthagyná és megszökne a szerelmével. Nekem elállt a lélegzetem. Akkor egy kicsit kijött az igazi természete, de én akkor nem akartam elhinni, hogy komolyan beszél. Sokáig hallgattunk, a „ház kerten” jöttünk visz-

sza, az egy gyümölcsös. A kert végén már egész sötét volt a fák alatt, a cipőm meg vizes lett a harmatos fűben. Végre Imre megszólalt: „Menjen itt előttem, mert vizes lesz a lába.” Megtettem, amit mondott. Ő meg folytatta: „Ezek után még mindig azt kívánja, hogy Hellát elvegyem?” „Nem, azt azért nem” feleltem egész ijedten. „Na látja – folytatta – maguk leányok sohasem tudják magukat a mi gondolkodásmódunkba áthelyezni”, azután csendesen hozzátette, ami alatt mosolyogva rám nézett: „de hisz azt maguk nem érthetik meg, az természetes.” Ezután másról beszéltünk, mesélt mindenfélét, Ostendéről, stb. Mikor a kertbe értünk egész sötét volt, Imre mellettem járt, inkább siettünk és nem beszéltünk. Egyszerre ő elkezdett hangosan nevetni. Megálltam és kérdezősködtem, hogy mi van? „Képzelje el, ha a csörgőiek most látnának minket itt a sötétben sétálni, nem hiszi, hogy megpukkadnának.” Teljes sötétben, hangosan nevetve mentünk tovább. Ajánlottam neki, hogy jó lesz sietni, mert mit fog Mariette néni szólni. „Az nem baj, a Mama tudja, hogy én milyen vagyok. Higgye el, én nagyon kevés dolgot tisztelek és becsülök a földön, de mindenekelőtt egy jó modorú leányt a mi társaságunkból, azért is nem szerettem one-steppelni. És mind azt mondták, hogy rosszul táncolok, látták volna ezek, hogy milyen jól ment, ha a „Chat noir”-ban[514] táncoltam.

Hazaérkeztünk és futottunk öltözködni. Fogadtam Imrével, hogy én leszek az első kész. Szörnyen siettem és igazán korábban értem a szalonba. Csak Mizi, Bocs és a tanár voltak ott. Mikor már egy ideje bent voltam, jött Mariette néni és kérdezte, hogy jó volt-e a séta. Mondtam, hogy ó igen, egész kellemes. Már nyitva volt az ebédlőajtó, mikor nagy sarkantyúpengés közepette, blúzát még gombolva jelent meg Imre. Iszonyúan triumfáltam.

Este tarokk után, mikor a többi aludni ment, Mariette néni, Imre meg én maradtunk. Eleinte még mind a hárman beszélgettünk, de Mariette néni egy idő múlva elhallgatott és csak mi ketten folytattuk. Rém sok bolondot összebeszéltünk, agyonnevettem magamat. Mariette néni egy „wohlgefällig” [elégedett] mosollyal nézett minket. Végre 12 tájt felkelt és nevetve azt mondta: „Édes gyerekek, ha maguk azt hiszik, hogy én reggelig itt ülök maguknak, akkor csalódnak, aludni menni!” Kimentünk vele a kis szalonba, ott először Imre csókolta meg, azután én. Mariette néni azt mondta Imrének: „Most vigye Mártát aludni.” Tehát elindultunk teljes sötétben, én elöl, Imre csörögve utánam. A gangon végig. Ott van a földön egy ajtó, mely egy pincébe megy. Mikor azon keresztülmentem, azt mondtam: „Nekem az az érzésem, hogy egyszer még beleesek ebbe a pincébe.” „Én is meg vagyok győződve, hogy egyszer beleesem. De az egész jó lesz, ha

[514] A Fekete Macska nevű mulatóhely a VII. kerületi Király utca 9. szám alatt működött 1909-től, a házat Jakabffy Miklós táblabíró építtette 1807 és 1810 között.

mind a ketten belepotyogunk, lent majd folytathatjuk pertraktációnkat.” A gang végén lóg egy lámpa, az alatt elbúcsúztunk: „Jó éjszakát Imre, és nőjőn be a feje lágya.” – „Ha az olyan gyorsan menne. Jó éjszakát Márta, aludjon jól.”

Szeptemberben [1916. szeptember 27.] Pesten voltam Mamával, épp az erdélyi menekülés idejében. Délelőtt mindég osztogattunk a menekülteknek, délután meg vizitálás és ilyesmi volt. Egy nap úgy 6 tájt auf gut glück [a jószerencsében bízva] Mama meg én kimentünk a fasorba Mariette nénihez. A kapu előtt találkoztunk Mizivel és Mariette nénivel. Utóbbi a Sacrée Coeurbe készült Bocsért. Vele mentünk és elhoztuk Margitot haza. Mariette néni nagyon rábeszélte Mamát, hogy maradjunk ott vacsorára, Mama nemigen akart. Végre Mariette néni azt mondta: „Akkor legalább jöjjenek egy kicsit be, a két fiú összekapott, csináljon Márta rendet köztük.” Bementünk. A lépcsőn találkoztunk Mikivel és kicsit beljebb Imrével, nagy kiabálás és nevetés közepette vonultunk fel az ebédlőbe. Ott letelepedtünk, és Imre kezdte kérni a Mamát, hogy maradjunk vacsorára. Mama végre ráállt és kiment Mariette nénivel a szalonba. Mi egyedül maradtunk. Imre nézte az én szép kis kabátomat, ami nagyon tetszett neki. Levettem a fátyolomat és a kabátot. Imre segített, és mondott kedves szokása szerint egynéhány szemtelen dolgot. Én persze megdühödtem és azt mondtam, hogy vele igazán alig lehet beszélni, mindent kiforgat és boldog, ha kellemetlenkedhet. Imre egész vörös lett, és avval az ő buta gyerekarcával rám nézett és egész lágyan és halkan azt mondta: „I really didn’t want to be disagreable with you, I don’t want to tease such a little darling.” [Én tényleg nem akartam kellemetlen lenni, nem akarok ugratni egy ilyen kis drágát.”] És én mindezt elhittem és boldog voltam.

Bementünk a Mamához a szalonba és vacsoráig ott ültünk és mindennapi dolgokról beszéltünk. Miki eltűnt, nem tudom, hol volt. Vacsorára megint megjelent. A két fiú közt ültem, de Mikivel igazán alig beszéltem, Imrével bolondoztunk. Vacsora után kiültünk a szalonba, én megint a két fiú közt. Egy idő múlva Miki elment pakolni, mivel Bécsbe utazott. Mariette néni és Mama elmentek a toiletteszobába. Mi ketten egyedül maradtunk. Meggyújtottuk a kandallót, azután a cigarettákat és leültünk egymás mellé. Imre rém vörös volt. Kérdeztem, hogy mi baja van, nincs-e láza. Azt mondta, hogy igen, influenzás, bevett 4 aszpirint és most szédül. Én persze szörnyen rátámadtam, hogy lehet ilyen szamárságot csinálni, tönkreteszi magát, stb. Épp mikor egész jól diskuráltunk, kinyílik az ajtó, és belép Mizi: „Don’t you know where the countess is?” [Nem tudják, hol van a grófkisasszony?] Imre (igazán ostoba volt), elkezd simpfelni: „Really Mizi you are too disagreable, how can you disturb our tête à tête we were just getting so nice and cosy, the fire burning, the pink shade of the lamp was quite poetical, and now you spoiled the whole effect!” [Mizi, maga igazán nagyon bosszantó, hogy képes megzavarni az együttlétünket, éppen kezdtük magunkat jól és kellemesen

érezni, ég a tűz, a lámpa rózsaszín árnyéka szinte költői volt, és most maga az egész hatást elrontotta.] Szegény öreg komolyan vette a dolgot, szörnyen exkuzálta magát és rohant ki a másik ajtón. Mi agyonnevettük magunkat. Alig voltunk megint egy pár percig egyedül, bejön Mariette néni és Mama. Erre Imre megint kezdte: „Nahát, most maguk jönnek, nem tudnak minket egyedül hagyni, igazán borzasztó.” Mariette néni nevetve futott ki és Mama utána. De alig voltak kint, már jött Mama, hogy jó lesz hazamenni. A fiúk még kijöttek velünk az utcára, ott jó éjszakát kívántunk egymásnak, és mi elmentünk aludni.

Télen a koronázásnál megint láttam egy néhányszor. Délután kimentünk teára Jaqui bácsiékhoz. A földalattinál álltunk, Biby vett jegyeket. Mikor Imre szintén a jegyekhez ment be, egy ideig néztem, nem ismertem meg a sötétben, azután meglátott minket, odajött és kezdtünk diskurálni. Semmi különöst persze, a harctérről, stb. Rém sok ember volt, Hadik Ilmáék is odajöttek, de azok beszálltak egy kocsiba és elmentek, mi már nem fértünk be. Imre nézte a zsidó leányokat, és halkan kritizálta őket, úgy, hogy csak én hallottam. Rendreutasítottam szigorúan, erre elhallgatott. Végre beszálltunk. Mama kérdezősködött, hogy hova megy, nagyon „geniert” lett és dadogott valamit, hogy egy cukrászhoz megy uzsonnálni az Andrássy úton. Azalatt félszemmel mindig engem nézett, hogy mit szólok hozzá. Annyira szent arcot csináltam, hogy abbahagyta a vizsgálódást. Jaqui bácsi ajtaja előtt váltunk el.

A koronázáson a sarkantyús vitézek között volt. Épp alattunk álltak, egész jól láttam. Az egész Himnusz alatt „Habt acht”-ban [vigyázzban] állott, de utána felnézett hozzánk, a balkonon állókat megismerte, integettek egymásnak Katussal.

A koronázás utáni délután mindjárt ebéd után kimentünk Mariette nénihez, visszavinni neki a sok csipkét, melyet nekem kölcsönzött. [1916. december 31.] Fent volt a szalonjában, Imre is odajött. Mama mondta, hogy vigyen minket Ádinak telefonálni. Imre, ahogy kint voltunk kérdezett, hogy mit akarok én Ádival. „Meghívni vacsorára.” „Úgy, hát maga flirtelni akar Ádival? De én semmiféle flirtöt maga és Ádi közt nem engedek meg, mert eifersüchtig [féltékeny] leszek. A telefonhoz Miki is megérkezett, közös erővel és nagy bajjal bevégeztük a telefonírozást, és visszamentünk a szalonba. Ott Mariette néni azt mondta a fiúknak, hogy rendezzenek nekem valami heccet, hogy táncolhassak. Mindketten megígérték, hogy fognak valamit csinálni. Ezután Imre meg én ismét külön diskuráltunk, beszéltünk a nyárról, reminiskáltunk mindenfélét. Kikísértek a kapuig, és búcsúzáskor még azt mondta: „Tehát majd rendezünk valami heccet.” Másnap volt az a „Piquenique” a Casinóban, ahol olyan nagyszerűen mulattam. Imrével csak benevendáltuk egymást, csak azt mondta: „Why did you let poor little Biby girl at home?” [Miért hagytad Bibyt, szegény kislányt otthon?] Később már alig

láttam, egynéhányszor rám mosolygott. Hellával ült egy „fenster nische”-ban [ablakmélyedés]. Teleki Dusa épp előttük lépett be, így Hellához mentem, kit még az este nem láttam Imrével is beszéltem egy pár szót. A többi időt Hellával ülte, 3-kor reggel szörnyű dühben elment, mert Hella összeszidta.

Tavaszig nem láttam. Májusban egyszer megláttam a feje búbját a Park Clubban. Másnap meg egypár szót is beszéltünk, harmadszor meg mikor Mariette néninél voltunk, egy percre láttam, amielőtt elmentünk. De az mind nem volt semmi. Egy délután [1917. május 22.] Mancival voltam a versenyen. Rosszul voltam, fáztam, szédültem, mint akkor mindég. Mirával álldigáltam, amikor megláttam Imre fejét kint a sétáló publikum között. Mira le akart menni a lovakhoz. Én azt hittem, hogy Imre be fog jönni mihozzánk, így kértem Mirát, hogy maradjunk még egy kicsit, olyan jó itt a napon. De Imre csak pár szót szólt Sándor papához, azután lement a lovakhoz. Én mindjárt utána indultam Mirával, lent mindjárt megláttam, egyedül állt a korlátnak támaszkodva és sütkérezett a napon. Én arrafelé mentem Mirával és csak mikor knopp [pont] előtte álltam csináltam csak úgy, mintha megláttam volna. Csodálkoztam, hogy itt van, azt hittem, hogy még annyit nem szabadna járnia, stb. Egymás mellett nekitámaszkodtunk a korlátnak és miután Mirának, Nákó Bertának, Károlyi Margitnak bemutattam, elkezdtünk beszélgetni. Ekkor odajött Baby, ki mindég boldog, ha zavarhat, de Imre csak pár szót beszélt vele, azután megint hozzám fordult. Kérdezte, hogy mulatok, és mindenáron azt akarta, hogy meséljek neki flirtöket. Belátom, hogy nem volt szép tőlem, de mindjárt kipakolóztam Tonikával és Piret Eugénnel. Imre elkomolyodott. Én inkább ironikusan azt mondtam: „Hab ich ihnen ins Herr gegriffen?” [Megérintettem a Maga szívét?] Imre egy ideig hallgatott, azután nagyon erőltetett nevetéssel azt mondta: „Igen, megcsavarta.” Azután kikérdezett Toinette-ről. Nem volt szép tőlem, de azt mondtam neki, hogy egy macska. Imre nagyon csodálkozott. (Milyen rossz emberismerő szegény fiú.) A többi leány kezdett felfelé menni, így én is indultam. Imre mondta, hogy ne menjek még el, olyan jó itt a napon. „De csak nem maradhatunk itt egyedül ketten?” „Hát az igaz.” felelte, elbúcsúztunk és én felmentem a leányokkal. Nemsokára is feljött, de nem jött be, csak a publikum közt sétált. Stefanie meg én egész lent a rácsnál ültünk két széken. Imre előttem elment, rám mosolygott és szalutált. A versenyről Mancival a Park Clubba mentem. Elöl jöttünk meg, mindjárt megláttam Imrét a bejárat előtt ülni. Ketten bementünk Mancival, én kezet csókoltam egy ott ülő Mamának (Imre tetőtől talpig, szokása szerint végignézett) és bementem a toilette-be. Onnan visszajövet a hallban állt Imre és beszélt Karácsonyi nénivel.[515] Mikor az

[515] Feltehetően beodrai gróf Karátsonyi Aladárné szül. pazonyi Elek Margitról (1862–1925) van szó.

elment, hozzám jött és azt mondta: „Maga igazán nagyon szépen flirtölt abban a szép kocsiban.” Azután búcsúzkodott, azt mondta, hogy hazamegy. Már az ajtónál volt, mikor visszafordult és azt mondta nekem: „Márta, a Biby ott ül a teraszon.” Mondtam, hogy mindjárt megnézem, hogy mit csinál.

Most jön a vége. Sándor papáékkal megbeszéltünk egy közös vacsorát a Park Clubban, Ginit is meghívtuk. [1917. május 23.] Nyolckor már kint voltunk, több vacsora volt, így sok volt az ember. A hallban álldigáltunk és beszélgettünk Zichy Manóval. Manó vállán keresztül éppen láttam az ajtót. Először Mariette néni jött be, mögötte Imre és végül Sándor bácsi. Imre egyenesen mifelénk jött. Beneventáltuk egymást. Mikor a szülők együtt voltak, bevonultunk a vacsorához. Imre Gini és köztem ült, kijelentette, hogy Gininek fog udvarolni. De abból nem lett semmi, mert folyton velem diskurált. Az ebéd végén már a régi velejtei témákat pengettük. Mikor kimentünk a hallba, Imre intett nekem, hogy üljünk egy sarokba, én persze mindjárt mentem. Gini odajött és pont közibénk telepedett. Láttam Imre arcán, hogy haragszik, Gini is úgy látszik észrevette, mert mondta: „Zavarom magukat?” Mi persze szörnyen protestáltunk, hogy dehogy, ellenkezőleg, stb. Egy ideig hármasban beszélgettünk, azután kijöttek a többiek a különböző vacsoráikról. Mindnyájan felkeltünk és egy általános beszélgetés lett belőle. Én Keglevich Marittával kezdtem beszélgetni és leültünk egymás mellé egy nagy kanapéra. Mikor az emberek egy kicsit elszéledtek, egyszerre csak Imre letelepedett mellém a kanapéra. Maritta Gagernnel[516] beszélgetett, és mi ketten együtt. Ezen a helyen ültünk három álló órát. Olyan jó volt. Eleinte Maritta kezdett flirtölni Imrével egy nagyon csúnya módon szekírozta, hogy látta őt tegnap Budán autón, de nem volt egyedül. „Szép, szép egy ilyen viselkedés!” Imre nagyon vörös lett és valamit felelt Marittának, az megint, ugyanazon a hangon, mint előbb vissza, és így tovább. Végre Imre megunta és azt mondta: „Tudja Maritta grófné, én mondanék magának valamit, ha a Márta nem ülne itt, de ő előtte nem teszem, ő az ilyesmiket nem szereti.” Maritta csodálkozva rám nézett, azután azt mondta nekem: „Nem vagy megsértve, hogy előtted nem akar beszélni?” Erre én azt mondtam, hogy ellenkezőleg, nagyon hálás vagyok Imrének. Maritta megint Gagernhez fordult és mi nyugodtan beszélgethettünk. Mondta nekem, hogy azt találja, hogy jól vagyok fésülve és az a gyémánt csat nagyon szép a hajamban. Azután egyszerre kérdezte: „Kit utánoz maga?” Teljesen paff kérdeztem, hogy miben. „A járásban, most egész másképpen jár, mint előbb.” „Én igazán nem tudom, talán Hellát?” „Nem másképpen, de nem úgy, mint régen.” „Rosszabbul?” „Nem, jobban.” Ezután Helláról beszéltünk, megint ugyanazokat, mint régen. Szidta a mai leányokat, én védtem őket, végre azt mondta:

[516] Feltehetően báró Gagern János (1893–1971).

„Persze van egy pár jó, mint maga és Hella, de a többi nem ér semmit.” Megint Hellát kezdte dicsérni, egy egész meghatott hangon, én igazán már nem tudtam, hogy mire vegyem a dolgot. Végre kérdezett, hogy nem udvarol-e neki valaki. „Mert tudja, én megpukkadnék, ha Hellát valaki elvenné.” Én ajánlottam neki, hogy megpukkanás helyet erőlködjön egy kicsit, bizton megkapná. De ő persze akkor megint mindenfélét összebeszélt sok értelem nélkül. Egyszerre csak úgy félig felemelkedett és azt mondta: „De mondja, nincs magának egy flirtje, én igazán nem akarok magának rontani, csak mondja meg, tüstént elmegyek és „daument” haltolok [szorítok, hogy sikerüljön]. Megnyugtattam, hogy csak maradjon, nagyon gemütlichen vagyunk. Tehát visszaült, kivette cigarettatárcáját, még két cigaretta volt benne, megosztottuk, egyet ő, egyet én, azután tovább beszélgettünk. Mesélte nekem, hogy ő most végre szerelmes és az az érzés olyan jóváteszi őtet. Szörnyen megijedtem, de azután azt gondoltam, hogy ez csak egy olyan ostoba diskurzus, mint nála minden. Mesélte nekem, hogy ez a leány bár nem a mi társaságunkból való, de olyan kedves és jó, mint amilyent ritkán találni. (Már ez Payer Edit volt.) Egy olyan unheimlich érzés jött rám, nem tudom miért, és egész ijedten azt mondtam neki: „Imre, az Istenért, ne csináljon valami szamárságot, gondoljon Mariette nénire.” Ő nevetett, és valamivel elütötte, másról beszéltünk. Mondtam, hogy a villany fáj a szememnek, felkelt és eloltotta. Azután kikérdezett, hogy a télen nem udvarolt-e nekem valaki. Mondtam, hogy legtöbbet Mikivel voltam. 12-kor hazamentünk. Másnap láttam még egy percig a mamák bálján, de nem beszéltünk együtt.

Tehát ez az egész. Szép volt, nem sajnálok egy percet sem a múltból. Kár érte, szegény fiú soha többet nem fog egészen kievickélni ebből az ügyből. Azután azt hiszem előbb-utóbb szanatóriumba fog kerülni, az lesz a vége. Nem normális. Isten óvja őtet!

Október

6. Szombat

Szakad az eső, így úgy látszik vége a szép időnek. Eddig igazán olyan volt, mint nyáron. Jaqui írta, hogy Rezső egész egészségesen tért haza, annak igazán örülök. Így a süketség nem igaz. Olyan szép volt ez a meleg őszi idő, ez mindég az én kedvenc időszakom volt. De valahogy ezidén nem élveztem úgy, mint máskor, és az úgy bosszantott. Régente olyan jók voltak azok a szeptember délutáni séták, naplemente, felhők, színezetek. Egyszóval az egész hangulat olyan poetikus volt, olyan ideálokkal telt gondolatokat és érzéseket adott az embernek. Ezidén meg hiába kerestem az ideálokat, azok bizony már nincsenek. Evvel nem az akarom mondani, hogy specielle Imréről van szó, abszolúte nem, hanem úgy

minden, az egész élet (persze abból kifolyólag) olyan mindennapi „terre a terre” [lélektelen] mai napság. Persze a belső életről van szó. Ezidén mindenben dezillozionálódtam [kiábrándultam]. Először: szerelem, az úgy látszik, mai napság nem létezik (egy párat kivéve). Hűség, önfeláldozás, hazaszeretet szintén eltűntek. Egymásután a fronton és etappeoknál lévő férjek beleszeretnek különböző zsidónék, lengyel grófnék stb. stb. Tehát nem képesek arra a mai férfiak, hogy egy asszonyba koncentrálják érzésüket, egyáltalán egy nagy érzésre képtelenek. Úgy látszik, azt nem lehet kívánni. A fiatal fiúktól már pláne. Hella azt hiszi, hogy Manó igazi nagy érzése mais [de] hát nem, hogy volt a Szebasztiáni leány. És így van mindegyikkel, egytől-egyig. Tehát ennek az idealisztikus gondolatnak, hogy engem egyszer valaki igazán fog szeretni, csak engem, annak vége, nem is várom, nem is követelem, és soha nem is fogom elhinni. Önfeláldozás férfiaknál egy ismeretlen dolog, szeretném tudni, hogy valaha volt-e. Ha úgy olvasom ezeket a Dahn-könyveket, mindég gondolom, hogy lehetséges-e, hogy régente ilyen emberek éltek? Kik feláldozták önmagukat másokért? Vagy csak Dahn fejében született? Inkább nem gondolok rá, és elhiszem, hogy voltak, minek „Entteuscholjam” [ábrándítsam ki] önmagamat, hisz most nincs senki, ki bebizonyíthatná. Tehát higgyük, hogy legalább szép volt, ha már nem is az.

Hazaszeretet. Az sincs. Van egy ember, ki először nem a maga javát keresné minden állami és politikai dologban. Legyen az most hiúság, nagyravágyás, pénz. Mind mind először maguk és csak később a többi. A haza az az idealisztikus valami, amiért régente trombitaszó mellett mentek az emberek örömest a halálba, most a fő cél ölni a legszörnyebb, embertelenebb módon. Mérges gázokkal stb. És miért? Hazáért? Dehogy, pénzért, meg egyesek ambíciójáért. Talán régente sem volt hazaszeretet? Azt is csak egyes költők eszelték ki? Ki tudja? Én már semmi szépben sem merek hinni, mindig félek, hogy kisül, hogy nem igaz.

Legalább azt hittem, hogy barátság létezik, igazi szép barátság, hát nemhogy abban is csalódtam! Szegény kis Stefanie példája másra tanított. Azt nem hittem, hogy leányok között a barátság el tud fajulni, át tud ütni egy más érzésre, mely leányok közt nem szabadna, hogy létezzen. Tehát itt sem szerethet az ember gondolkodás nélkül, itt is vigyázni kell érzéseire, analizálni kell őket. Istenem, hát semmi sem mehet természetesen, semmi sem lehet jó, mert más nem is lehet. Muszáj, hogy az ember mindenben arra gondoljon, hogy hátha van valami benne, aminek nem kellene lennie.

Egyszóval sok mindenre jöttem rá tavaly óta. Olyanokra, amire jobb szerettem volna nem rájönni. Addig boldog az ember, amíg csukott szemmel jár, addig, amíg az ember vár valami nagy, monstruózus boldogságot, hogy miért, azt nem tudom. De mikor az ember tudja, hogy az nincs, egyáltalán nem lehet, így persze az kicsit lehűti az imaginációt [ábrándozást]. Hát persze, hogy némelykor

boldog az ember, nagyon boldog, de az a bizonyos ismeretlen valami, amire az ember vár és örül, az nincs. És ennek a tudata egy nagy ürességet hagy az emberben, és így nagyon sok minden elveszti a „scharm”-ját. Ha Mama és Hella nem volnának, kik mutatják nekem, hogy mégiscsak vannak jó és nemes, önfeláldozó lelkek, kik képesek egy nagy érzésre, önfeláldozásra, hazaszeretetre és barátságra, akkor bizony még jobban lógatnám az orromat.

10. Szerda
Micsoda pertraktációt írtam én múltkor! Óriási!
Vasárnap itt volt Berchtold Ily gyermekeivel. Ella nagyon jól mulatott. Hétfőn itt volt Laló és István. Az öreg agaszírozott, simpfelt Hellára stb. Szerettem volna valamit a fejéhez vágni. István hercig. Most igen sok baj van Bátyúval, nem tudja Papa bérbe adni, mert olyan rossz karban van a birtok, hogy már vagy 5 év óta nem hozott semmit, így nem kell senkinek. Az bizony pech. Örökösen mégsem lehet egy birtokra csak ráfizetni. Adja Isten, hogy elsimuljanak ezek a gondok nemsokára. Papa már olyan nervozus, hogy szörnyű.

15. Hétfő
Ma ebédre itt voltak a csörgőiek és Podmaniczky Ellen. Utóbbi kevésbé antipatikus, mint Pesten szokott lenni. Van egynéhány egész jó vonása. Lilly affektál, hogy az már kicsit sok. Ellen mesélte, hogy úgy látszik Tima, Kuri igaz, mást nem tudott. Egész jó volt a mai nap, másra terelte eszemet, az utóbbi időben olyan „wrechid” [nyomorult] voltam már, hogy szörnyű, igazán egész megijedtem magamon, én, aki mindég olyan rózsásan láttam mindent és túl sok szépet és jót hittem mindenről és mindenkiről. Persze akkor annál nagyon az „Enttäuschung” [csalódás] mikor az ember kezd gondolkozni és szétnézni.

22. Hétfő
Most jövünk haza Boldogkőről, hol két napot töltöttünk, nagyon élveztem, minden olyan simán és csendesen ment, most már én nemigen szeretem a hecceket, előbb igen. Rezső bizony nem néz jól ki és szörnyű nervozus, mindég olyan „hastig”-an [izgatottan] beszélt, de most már pláne. Nem tud egy percig nyugton maradni szegényke, folyton járkál, gesztikulál, beszél, egész kellemetlen nézni. Azután meg majdnem kopasz, pedig annyi haja volt neki előbb. Szegény gyerek szörnyet szenvedett, rettenetesen bántak velük, az evés borzasztó, minden teli poloskával és tetűvel, 40-45 fokos hidegek, azután az egész hazajövetel alatt az a félelem, hogy még visszafogják. Egy fülgyulladást kapott, és elhitette az orvosokkal, hogy süket. Mivel Oroszországban nagy rend most nincs, így nem sokat törődtek és Rezső átcsúszott, de végig remegett, hogy még visszafogják, vagy pedig a mostani demokráciai rendszer mellett a titulája miatt fognak vele kellemetlenkedni. De szerencsére minden jól ment és haza került. Manó is ott

volt, az egy olyan kedves fiú és feltűnő csinos. Megkapta a kis ezüstöt, egész schneidigen [nyalkán] viselkedett a kicsi.

Rém jókedv uralkodott Boldogkőn, olyan, amilyen a háború óta nem volt. Monstre croquett-partikat rendeztünk, ami nagy hecc volt. Este meg zene nélkül, mivel nem volt gramofon, táncoltunk. Tegnap este a két fiú és Jaqui bácsi meséltek a harcterekről, nagyon érdekes volt. Rezső úgy az orosz helyzetről nemigen tud semmit, úgy látszik túlságosan el voltak a világtól csukva.

25. Csütörtök
Ma ebédre átjött [Almásy] Pali és Lizi. Egy holt sánta lóval lépést vánszorogtak be. Lizi egész más, mint hittem. Először abszolúte nem csinos, de különben egész kedvesnek látszik. A modora jó, rém csendes, de abszolúte nem ostoba. De nekem az az érzésem, hogy „stille Wasser sind tief" [lassú víz partot mos]. Pali rém szerelmes, folyton csókolja a kezét, amellett szegény fiú unappetitlichebb [gusztustalanabb] mint valaha, nem irigylem Lizit. Az bizony nem néz ki szerelmesnek. Azt igazán nem értem, hogy egy titula miatt hozzá tud az ember egy ilyen szörnyhöz menni.

30. Kedd
Paliék szombatig maradtak. Lizi igazán egész kedves. Modora igazán jó, azután princípiumjai [itt: jellemzői] is. De nekem az az érzésem, hogy avval a sok princípiummal azért pakolódzott mind ki, hogy jó impressiót [benyomást] csináljon. Én azt hiszem, a kicsikénél minden szó és minden mozdulat ki van számítva. Lehet, hogy nincs igazam és csúnya tőlem, hogy egy ilyen kis 17 éves gyereket ennyire gyanúsítom, de hát én már nemigen tudok a jóban hinni.

Szombaton jöttek a Kaas leányok,[517] fanírtak [hervadtak] és csúnyák szegénykék, de különben kedvesek. Főleg Rózsa. Nagyon jó leány lehet. Kár, hogy még akar hercigeskedni, az már nem áll neki. Hogy én milyen „mauvaise langue" [rossznyelvű] vagyok! De hisz ezt Bibyn és Mamán kívül sem olvassa senki.

Az idő és a színezetek gyönyörűek! Istenem miért nem tudom már úgy élvezni, mint régen!? Egyáltalán miért nem tudok már semmit sem élvezni, nekem minden mindegy. Még Boldogkőt sem élveztem úgy, mint régen szoktam. Ha látom a többit örülni, izgulni? Gondolom, hisz én is elvégre csak 19 éves vagyok, nekem is kellene. Akkor próbálok, de nem megy, nevetek, beszélek, de bent minden olyan mintha meg volna halva. És egy ilyen jókedv után olyan rém fáradt vagyok. Ez már mindég így lesz? Semmit sem fogok már élvezni tudni? 20

[517] Báró Kaas Ivor és Lónyay Ilona gyermekei: Clémence/Klementina (1883–1958), később dr. sédeni Ambrózy Gyuláné; valamint Rózsa (1886–1945), később dr. maygadesseni báró Boemelburg Konrád felesége.

éves korban lezárni az életet az mégis csak egy kicsit korai?! Semmit sem várni az élettől, semmire sem örülni, az olyan rossz. Valamit csak kell majd tennem az életben, hogy legyen célja az egzisztenciámnak. Férjhez menni szerelem nélkül, attól fázik a hátam, pedig talán meg kell, hogy történjen. Vagy ha nem megyek férjhez, úgy 25 éves koromban belépek a vöröskeresztbe, azt már elhatároztam, ápolni ott szeretnék. Az legalább egy hasznos munka. You don't live for nothing [ne élj hiába]. Na de az még messze van. Addig hát csak csináljuk tovább, ki tudja még mi lesz.

Az olaszokat rémítően elvertük, egy második Gorlice, de talán még nagyobb 30.000 fogoly és 1000 ágyú. Már lent vagyunk a velencei síkságon. Hát ez egy jó dolog. Hála Istennek!

November

3. Szombat
Ködös, nedves idő, tipikus Hubertus-nap. Semmi különös. Én most sokat rohangászok a házban, az egész jó, legalább foglalkozik az ember. Több betegünk volt, szegény kertésznek erős vérmérgezése, bevitték az újhelyi kórházba.
Hella írja, hogy az egész Eszterházy Franci-házasság csak rémhír volt. A családja nem akarta a honvédhuszárokhoz átengedni, így avval fenyegetőzött, hogy elvesz egy zsidónét, ha nem engedik. Elérte célját, most kint van a fronton. Ez egy egész schneidig fiú lehet, érteném, ha Hellának megtetszene.

7. Szerda
Mama meg én egy napig Bélyben voltunk. Mici néniéknél ettünk Újhelyen, Ella és Andrássy kisasszony is velünk voltak. Bélyben minden a régiben van. Minden kép, minden hamutálca pont ugyanazon a helyen áll. Gemütlich volt ott lenni, az embernek eszébe jutott az egész gyermekkora. A [Sennyey] leányok sem igen változtak. Mária a beszédesebb, de csúnyább, szörnyű ungraciósan [közönségesen] mozog, igazán teljes vénlány benyomást tesz. Ilona csinosabb, eszesebb, de annyira hallgatag, hogy kétségbeejtő. Ő legalább lovagol és hajt, meg a házat vezeti. De Mária igazán semmit sem tesz, sportot nem űz, semmit sem olvas, így szeretném tudni, hogy mit csinál. Mégis csak furcsa lehet így teljesen geistig anregung [szellemi élénkség] nélkül élni, soha egy betűt sem olvasni. De azt ezek a leányok sohasem tették, olvasás náluk nem egzisztált. Sokféle ember van a világon, ahogy Som[ssich] Laci mondja.

10. Szombat
Tegnapelőtt voltam 20 éves. Bizony, bizony, vénülünk. Papa ma jön vissza Beregszászról. Mama és mi ketten holnap készülünk Pestre. Onnan Biby lemegy Zsuzskóval Boldogfalvára egy hónapra, én meg Mama tovább megyünk egy-két

napra Taródházára. Rossz lesz Bibyt olyan soká nem látni. Nem is szeretek rá gondolni.

15. Csütörtök, Taródháza
Vasárnap mentünk fel Pestre. Itt egész jól telt az idő. Hétfőn délután Hellánál teáztam, jó volt őt látni, kiöntötte nekem a szívét szegényke, peches az a leány! Biby Timánál volt, az úgy látszik már egészen Auersberg Cary[518] menyasszonya, csak még nehézségek vannak. Kedden Timánál teáztunk mind a ketten, a Keed fiú is ott volt, sokat nevettünk. Biby kedden este lement Boldogfalvára Zsuzskó francianéjával, kit felküldött érte. Én tegnap Széchényi Katalinnál déjenueroztam, az a kis Imre igazán hercig fiú, annyira olyan, mint a másik, hogy egész elérzékenyültem. Mariette nénivel hosszasan beszéltem telefonon, most majd kimegy Stockholmba. Szegényke, mert Imre vissza akar jönni, és persze azt meg kell akadályozni. Mikinek szabadsága van. Azt beszélik, hogy Zichy Magdával pancsolják [pletykálják]. Nem tehetek róla, de akármilyen csirkefogó az a Miki, mégsem szeretném. Különben csak Margittal ettünk többnyire, meg Tonikáékat láttuk naponta. Most itt vagyunk egy-két napra, ma várjuk Margit nénit és Toni bácsit.

19. Hétfő, Ormánd
Taródházáról tegnap jöttünk ide. Rém gemütlich volt ott minden, simán ment, semmi összekapás nem volt hála Istennek, szerintem az a legborzasztóbb, ha a családtagok nem értik meg egymást. Szerintem az legyen a fő, hogy a család együtt jól legyen és összetartson. Szombaton voltam Tanán, Agathi jól néz ki, beemol és azt hiszem, nemsokára el is jegyződik az Almásy Jánossal.[519] Tegnap nagyon kellemesen utaztunk. Kocsin jöttünk ki Kanizsáról. Itt is minden nagyon jól megy. A gyerekek jól néznek ki, de nem szépek, a legrosszabb korban vannak.

26. Hétfő, Kis-Bózsva
Csütörtökig voltunk Ormándon. Margit néni mindenáron akarta, hogy ott maradjak és egy kicsit meg is haragudott, hogy nem tettem. De bizony én most nem tudok, jó idegrendszer kell egy ormándi séjourhoz, másodszor Mamának is kellek, így ha Mama és Margit néni közt kell választani, természetesen a Mamát választom. Ormándon végig minden jól ment, kivéve azt a kis intermezzót, hogy én nem akarok ottmaradni. Visszajövet három napot töltöttünk Pesten. Főleg fogorvos, különben Timánál teáztam, ott volt P[odmaniczky]. Ellen Edelsheim

[518] Mikes Klementina 1918. május 4-én ment hozzá az V. kerületi Egyetem (ma: Károlyi) utcai Károlyi-palota kápolnájában herceg Auersperg Károly jogászdoktorhoz (1892–1944).
[519] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy János (1893–1968), később elveszi galánthai herceg Esterházy Mária Rózát feleségül.

Lilly és Gagern. Hellát csak egy percig láttam a templom előtt. Bandi elment a harctérre, így anyját kellett istápolni. Mira belém csimpaszkodott, és egy egész délután nem engedett el, szörnyen untam. Agyontelefonáltak, mindenféle ostoba, modortalan vicceket csináltak, hogy menyasszony vagyok és egy ismeretlen férfihang mindég beleordított valamit, egyszóval szörnyűek szegények.

Imre felelt Papa levelére, kedvesen, hogy bár sok köze nincs hozzá, de mivel Sándor papa jó barátja, elfogadja tőle, sőt hálás. Örülök neki.

Miki, Magda végleg elváltak, a fiú rájött, hogy pancsolni akarják, kikérte magának és kámforrá vált. Kellett ez nekik?

Papa fent vadászik Kőkapun, szerdán készülnek mind ide teára. Sándor papa is állítólag itt van. Mamsi nincs jól, úgy látszik, meghűlt az úton, adja Isten, hogy ne legyen semmi. Biby jól érzi magát Boldogfalván, hát az jó.

28. Szerda

Ma van Biby 19-ik születésnapja. Mennyit gondolok rá, bárcsak itt volna. Ma teára itt volt Sándor papa. Ilyenkor feléled az emberben megint minden. Istenem, csak ne érezne az ember semmit. Imre levelében Papának igazán nem áll semmi, mint egy hálálkodás és simpfelés a pesti tratschokra, de egy igen tisztességes levél. Szegény Sándor papa igen le van törve, szerintem Imre mindezt csak azért tette, hogy őt szekírozza, az bizony nem áll. Azt kezdem hinni, hogy csak azért, mert félt a pesti pancsolásoktól és így biztosítani akarta magát. Amilyen szamár, kitelik tőle. Nahát megint, egy kis felkavarása az érzéseknek, bárcsak már messzi mögöttem állna mindez. És Mariette néni, ki Margit néninek előadást tart, hogy a legfőbb kívánsága lett volna, ha Imre engem elvett volna és hogy Mama miért nem engedett oda egy hónapra tavaly nyáron. Bizony akkor sem lett volna belőle semmi.

Es wär zu schön gewesen es hat nicht sollen sein. [Túl szép lett volna, ha igaz lett volna.]

December

3. Hétfő

Inkább hideg van. Papa Bátyúba ment. Az oroszokkal egy hét óta fegyverszünet van, és jelenleg folynak a béketárgyalások. Istenem, de jó volna, ha lenne belőle valami. Az „Entente” persze pukkadozik és fenyegetőzik az oroszokra, de azok eddig még nem reagálnak, remélhetőleg nem is fognak.

14. Péntek

Az oroszokkal és románokkal a fegyverszünet megtörtént. A többi még nem, de mivel jelenleg az anarchia és a szocializmus vezet, így azt hiszem, hogy a kormányok már nemigen tehetnek semmit a nép ellen, a nép meg természetesen

békét akar. Most lesz majd csak a nagy felfordulás. Itt is nagy izgalmak vannak az „általános és titkos” miatt. A munkásság forradalommal fenyegetőzik, ha nem kapják meg.

Biby Zsuzskóval hétfőn lesz Pesten, Mamsi vasárnap akar felmenni érte. Itt bajok vannak. Rózának egy csúnya gennyes mittelohrentzündungja [középfülgyulladása] van, még nem tudni, mi lesz belőle. Volt egy kevés hó, lehetett gaszlizni de most megint olvad. 10-én volt Széchényi György és Zichy Asta esküvője nagy pompával Pesten,[520] csomó nyoszolyóleánya stb. Hát 70 millióval! Különben Pesten már nagy bajok vannak: fűtés, evés, kocsi stb. Nem csodálnám, ha lenne egy felkelés. Én sokat festek és olvasok, igen gemütlich, csak persze Biby hiányzik.

31. Hétfő

Rég nem írtam. De nem is nagyon érdekes, ami történt. Roza nagyon rosszul lett, végre beküldtük Újhelybe kórházba. Mama egy hétig Pesten volt Bibyért. Ott voltak Zsuzskóék és Margit néniék. Egész gemütlichen voltak. Csak az ormándi házaspár közt van baj. Anti bácsi kitárta szívét Mamsinak, adja Isten, hogy elsimuljanak a dolgok.

Karácsony igen gemütlich volt, háború óta nem volt még ilyen. Sok a hó, kitűnő a toboggan [bob] pálya. A béke az orosszal úgy látszik már nagyon előrehaladt, a többivel még nem. Mariette néni az ünnepeket kint töltötte Stockholmban Imrével, hírlik, hogy a feleség is kiment. Talán nem igaz. Sokat olvasunk, meg festek. Biby eléggé élvezte Boldogfalvát, csak azt mondja, hogy a tónus [hangnem, beszédmodor] kezd romlani az a sok Iréne, Idus stb. Nem értem Zsuzskót, hogy ezt élvezi. Karácsonyra igen szép holmikat kaptunk, főleg a könyveknek örültem.

Eszerint vége ennek az évnek, vajon mit hoz a jövő.

[520] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi György (1889–1938) főhadnagy, országgyűlési képviselő, haláláig a Korunk Szava című katolikus társadalmi kéthetilap felelős szerkesztője és kiadója, valamint zichi és vásonkeői gróf Zichy Anasztázia Auguszta/Asta (1891–1969) esküvője 1917. december 10-én Budapesten, a Mária Kongregáció kápolnájában (VIII. kerület, Horánszky utca 20.) volt.

1918

Január

8. Kedd

Múlt héten Mama Bélybe ment, útközt kitett minket Perbenyiken. Ott maradtunk egy nap, scheerezések voltak, ami nagy hecc. Másnap átküldtek Bélybe, ott szintén egy napig maradtunk, nagy volt a jókedv. Ott volt egy Fiáth fiú is, ki szerintem nagyon udvarol Ilonának, remélhetőleg lesz belőle valami. Onnan ismét Perbenyikbe mentünk. Szerintem elég lett volna, de Biby élvezte, így hát jó. Ott ismét scheerezés és nagy filozofálás, pertraktálás, trécselés, „á n'en plus finir" [vég nélkül]. Rém kedves leányok, meg kell hagyni, de egyrészt gyerekesek, másrészt meg főleg Mária, igen képzelődő. Azt hiszik, hogy hősnők, hogy az ő kis pechesen sikerült eseteik szegénykék valami világra szóló ügy, mindég azon ruminálnak [rágódnak] és dicsérik magukat, hogy milyen jól és őrületes erővel győzték le önmagukat és fájdalmukat. Ez mind ugyan helyes és talán úgy is van, de ha valamit annyit repetálnak és folyton egész nap, beszéd közben örökösen arra céloznak, akkor a dolog bizony veszít a scharmjából. De én azt hiszem, hogy ezt ők főleg gyerekségből teszik, játszanak vele, ez nekik egy majdnem mondhatnók, mulatság. Örülök, hogy itt vagyok megint, igazán nem szeretek elmenni, mindég kiábrándul az ember valamiből.

Ellának mandulagyulladása van, nagy láza volt az éjjel, most unberufen egy kicsit jobb.

18. Csütörtök

Az elmúlt 10 nap igen kellemes és jó volt, ahogy itthon mindég. Olvasás, sétálás, rajzolás, disznóölés, ruha- és kalapigazítás stb. Egyszer voltam Papával és Mamával Kázméron ebédre. Ma este várjuk meg őket vacsorára.

Az utóbbi időben igen furcsa lelki stádiumokon mentem keresztül, most kezdek hála Istennek megint egyensúlyba kerülni. Az utóbbi fél évben túl sokat olvastam, mindent akartam tudni, mindenhez érteni, egyszóval tanulni, tanulni, amennyit és ahol, és ahogyan csak lehetett. Nem sikerült. Összezavartam mindent, kezdtem kételkedni mindenben, magamban, másban. Rájöttem végül, hogy ez így nem megy, tanulni csak szisztematikusan lehet, így összevissza nem, tehát feladtam. Azt hiszem minden életben van ilyen „Sturm und Drang periode" [viharos és stresszes időszak], azután megnyugszik az ember, és nem kíván több lenni, mint ami.

Február

15. Csütörtök
Tegnap este értünk haza Pestről, hol három hetet töltöttünk. Margit néni és Lajos bácsi is velünk jöttek ide. A farsang rém mulatságos volt, de most három hetet leírni, hol mindenhol történt valami, az nem kicsiség, azt sem tudom, hol kezdjem.

Farsang Pesten, január 24–február 14.

Tehát csak nagyjában. Kilencszer táncoltunk, azokat egymásután le kellene írni. Így hát 1. Szirmay-bál: eleinte nem akartak meghívni, de azután egynéhányan lemondták, így végül mentünk. Nekem egy kék ruhám volt, Bibynek egy rózsaszín. Tartott este 8-tól reggel hatig. Egész hecc volt, de nem a legmulatságosabb. Úr nem volt sok, és nem is nagyon érdekesek, leányok közül egy sem, kivel jól lettem volna, egyszóval semmi különös.

2. Apponyiéknál egy tánc, tea: elég jó volt, sok úr: Széchényi Mihály,[521] Kuhn Kuri, Haller István, főleg utóbbi rém kedves, sokat táncoltunk Sir Rogert Sz. Mihállyal, gyalog jöttünk vissza, H. István is velünk, diskuráltam vele hazáig.

3. Wenckheim Józsi-bál. A Casinóban adta, kezdődött egy ülő szufléval, én Haller Istvánnal ültem, sokat nevettünk, végül még komolyra is fordult a diskurzus. 11-kor zárórára átmentünk a Széchényiekhez, és ott folytatódott reggelig.

4. Radvánszky-bál a Casinóban. Sok úr, óriási animo, nagyon megbarátkoztam a kis Mailáth Lacival;[522] végre Mailáth István is bemutatkozott, sőt egészen meg is barátkoztunk később. Biby életre-halálra flörtölt Jakabffyval.

Ezután volt egy négynapi pauza, mely alatt egyszer a Casinóban vacsoráztunk, mind leányok négyen a két Mailáth, Etelka és Mariette és mi, urak Rezső, Haller István és Gágern. Én Istvánnal nagyszerűen mulattam, annyit nevettem, hogy szörnyű. Másnap ugyanazok, plusz Mailáth István és Lívia,[523] ettünk az Astoriában. Haller István meg volt hűlve és grantig, így nem volt olyan hecc.

5. Széchényi Emil-bál nagyon multaságos volt. Hella és Ilma is ott voltak. Széchényi Mihály ott kezdett udvarolni Hellának. Haller István és Edelsheim Lily nagyon úgy néznek ki, mintha teljesen tisztában volnának egymással. Azt hiszem, meg is lesz. Egész jó volna, tetszik nekem, hogy Istvánnak ez az abszolúte nem csinos leány tud tetszeni és tudja értékelni nagy jóságát. Mailáth István és Ilma között is kezdődött egy kis flört.

[521] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Mihály (1895–1959).
[522] Székhelyi gróf Mailáth László (1897–1963).
[523] Székhelyi gróf Mailáth Lívia (1888–1970).

6. Mi adtunk egy bált a Casinóban. Hála Istennek igen jól sikerült, az animo kolosszális volt. Minden a legsimábban ment. Büfé alatt Haller István mellett voltam, kaptam tőle egy virágot, igen jól mulattam. 11-kor volt folytatás Szirmayéknál reggelig. Hella is ott volt. Mihály folytatta udvarlását, mely igen komoly jellegű lett. Szegény fiú, olyan rém kedves.

7. Pirèt-bál igen szép és mulatságos volt. Mihály Hellát megkérte, nem egyeztek teljesen meg, Mihály előbb Cájának udvarolt, és még nem mondta meg Cájának, hogy vége minden köztük, úgy Hellával elhatároztuk, hogy annak először meg kell történni, ami előtt Hellával folytatja. Ilma és M. István egész jól haladtak, de tisztán flört lábon.

Vasárnap délután Helláéknál volt egy tánc tea. Egész jó, nem történt semmi különös.

8. Bissingen Nóra-bál.[524] Nagyon mulatságos. Sokat voltam Mihállyal, mivel mint elefánt, felhasznált. Igen jól iuseenáltuk [szerveztük] az ügyet, hogy Cájával beszéljen, de a szamár fiú elrontott mindent. Én először kivonultam vele, azután Hella és Cája. Nem messze tőlünk letelepedtek. Erre mi odamentünk hozzájuk. Hella meg én kimentünk a büfébe, és otthagytuk a kettőt. De Mihály, ahelyett, hogy leült volna, szintén kiment, így nem sikerült. Elég baj is volt. Én flörtöltem a kis Mailáth Lacival és Széchényi Imrével.

9. Bissingen Gégé-bál. Hella ott volt, Mihály nem. Ahelyett Ilmánál fölmelegedtek az ügyek. Nekem az a szerencsétlen Gagern kitárta szívét, rém mód sajnálom szegényt, de nem tehetek róla, olyan antipatikus nekem. Istvánnal ültem, azt élveztem, sok hülyét beszéltünk, mondtam neki, hogy gazdaságot fogok tanulni. Mondta, hogy ő is, de mivel úgyis megbukik, úgy a legegyszerűbb, ha engem elvesz és majd én gazdálkodom, ő meg figyel. Egész praktikus kis beosztás.

Másnap volt még egy bál Széchényi Krisztáéknál, de oda nem voltunk híva. Beszéltem utána Hellával, mondta, hogy ott mindent megbeszélt Mihállyal. Elhatározták, hogy egy évig fognak várni, és csak azután határozni. Úgy látszik Ilmával is komolyabb jelleget vett a dolog, egész jó volna, ha Mailáth István elvenné.

Különben ott volt az egész család, sok leányt láttam, Hellánál háromszor, Ilmánál kétszer voltam. Timánál déjenueroztunk. A két Hadik-leány ügyeit töviről hegyire hallottam, kíváncsi vagyok, mi lesz belőle. A perbenyikiek nem voltak ott, mivel kanyarósak. Most szörnyen jól esik ismét itthon lenni, csak az a pech, hogy jövő héten Ormándra kell menni Pexy nénivel vagy egy hónapra. Biby meg én nagyon meg vagyunk hűlve. Nagyszerű volt ez a három hét, teljesen helyre-

[524] Gróf Bissingen-Nippenburg Mária Eleonóra (1896–1978), később gróf Salm-Hogstraeten Hermann, majd futaki gróf Hadik Mihály felesége.

hozta a kedélyemet, Bibyét meg elrontotta. Szörnyű, egyszer az egyik, egyszer a másik. Nekem bizony nem tetszett meg egyik sem, rém kedvesek, főleg Haller István, de tetszésről szó sincs.

22. Csütörtök, Ormánd
Itt vagyok ma reggel óta, és maradok március végéig. Az a hét otthon rém gemütlich volt, rengeteget nevettem. Margit nénivel és Lajos bácsival utaztam el. Utóbbi Pesten maradt. Magda mesélte, hogy Károlyi Margit és Eszterházy Móric el vannak jegyezve,[525] az igazán jó volna. Semmi új. Anti bácsi Bécsben, nem tudjuk, hogy mikor jön.

Március

1. Péntek
Úgy látszik, mégiscsak közeledünk a béke felé Oroszországgal és Romániával, állítólag még a héten kötik meg. Szörnyű egy Wirtschaft lehet Oroszországban, csak a bolsevikizmus ne csússzon át mihozzánk is. Anti bácsi Kievbe utazik, de Holmban megakadt, mivel épp Kiev előtt nagy harc folyik a németek és bolsevikiek között. Teljes felesleges kis kirándulás Anti bácsi részéről. De hát des Menschen Wille ist sein Himmelreich [Eltökélt szándékban (rejlik) az üdvözülés].

18. Hétfő
Már rég nem írtam. Igen kellemesen telt itt az idő; két napra Hetesen voltunk, azt igen élveztem, ott volt az egész Somssich család. Gyula eljegyzését ünnepeltük. A menyasszony igazán egész kedves, nagyon szép az arca, persze a modora nem kifogástalan, de hihetetlen jó egy gazdatiszt-leánynak; öltözködése és fésülése szörnyű. Igen nagy jókedv uralkodott, még táncoltunk is. Marie néni és Attems Margit[526] magyarázták Margit néninek, hogy milyen jó volna megint csak Laci meg én. De ami a legfurcsább, az az, hogy most egyszerre Laci is nekiállt udvarolni, amit eddig sohasem tett, diskurált, táncolt velem egy ropogós csárdást. A többi elephantierozott a qui mieux, mieux [ki jobban, jobban]. Végül Margit néni megmondta a nőknek, hogy nyugodjanak meg, nem lesz ebből semmi. Én meg Lacinak magyaráztam, hogy találtam neki egy feleséget. Azt hiszem, megértette, de a kurizálást azért nem hagyta abba. Visszajövet Sárdon[527] Somssich

[525] Esterházy Móric és gróf Károlyi Margit 1918. március 24-én házasodtak össze Budapesten, a Reviczky utcai Károlyi-palota dísztermében.
[526] Heiligenkreuzi gróf Attems Móricné szül. saárdi gróf Somssich Margit (1870–1944).
[527] A mai Somogysárdon található Somssich-kastélyt 1755–60-ban építtették, Somssich Miklós 1911-ben neobarokk átépítéseket kezdeményezett az épületen.

Miklóséknál ettünk, az egy igen szép hely. Amióta ide visszajöttünk, mindég vannak vendégek. Béla bácsi itt van csütörtök óta. Thilda és László bácsi itt voltak egy napra. Somssich Gyula tegnap ment el, szintén egy napig volt itt. Ma reggel Kállay Ella néni ért ide. Én még egy hétig maradok, azután Ella néni visz fel Pestre. Már nagyon örülök haza.

29. Nagypéntek, Bózsva
Szerdán este értünk haza. Ella néni és a fiúk is velünk jöttek. Ormándon az utolsó hét nem volt nagyon kellemes. Anti bácsi hazajött, és ő és Margit néni közt bizony nem megy jól a dolog. Anti bácsi jövő héten ismét kimegy Kievbe, hogy miért, azt a jó ég tudja, kijelentette, hogy nem tud otthon maradni. Múlt szombaton egy Schnepf [szalonka] vadászat is volt, ott voltak a berényiek és Lajos bácsi. Pesten csak két napig voltam. Főleg komissióztunk, Szirmayéknál voltunk egy teán, és este Mariette néninél ettünk. Miki ott volt. Mesélték, hogy Editke most kiment Imréhez, annak a legnagyobb kétségbeesésére, azt üzente neki, hogy fulladjon a tengerbe. Mariette néni sürgönyzött a német határon lévő tisztnek, hogy ne engedjék keresztül, úgy mint már az ősszel egyszer. Mivel a válóper előtt 6 hónapig nem szabad együtt lenniük. Ha most odajön, kezdhetjük elölről. A Szirmay-teán Rezső, Manó és Istvánnal voltam főleg, Haller István is ott volt. Itt d[isznó]. hideg van, ma reggel 7 fok.

Április

2. Kedd
Az ünnepek igen kellemesen teltek. Itt volt Haller Ferenc és Marika is. Igen vígan voltunk, sok croquette, tenisz, tánc. Ferenc két szarvastehenet is lőtt. Tegnap este mentek vissza Kassára. Ferenc egy rém kedves ember, Marika olyan mint volt, bolond, gyerekes és ostoba. Nagyon szerelmesek egymásba, hercigek együtt. Ella néni a fiúkkal már holnap reggel megy el. Ma kissé melegebb van, talán csak jön a tavasz, de főleg eső kellene.

16. Kedd
Marikáék és Louise-Anne itt voltak vasárnapra, Hallerék aznap este mentek vissza, Louise-Anne meg ma reggel. Bibyt is elvitte Nagyidára pár napra. Múlt héten a csörgői leányok voltak itt, Marcsi vőlegényével, meg Mici néni. A mátkapár igen boldognak látszik. Én most gazdaságot tanulok, igen érdekel.

30. Kedd
Vasárnap ismét itt voltak Marikáék, meg ebédre Széchényi György és Asta. Utóbbi rém kedves, de igen csúnya. Igen vígan voltunk, croquette, bridge és a szokásos foglalkozások. Az idő gyönyörű, a legideálisabb tavasz, minden tele

virágokkal, úgy élvezem. Ma itt voltak a rekvirálók, főszolgabíró stb. ebédre. Rekvirálni ugyan nem rekviráltak semmit, mert így is-úgy is kevés van, meg az a kis többlet, ami volt zsír meg búza, azt eldugtuk a kammerliba, Ella tanulószobája mellett. Így minden simán ment. De állítólag nemsokára szarvasmarhát is visznek, az bizony szomorú. Egyáltalán hova jutunk még, ha ez a háború még sokáig tart? Nemigen lesz még egyhamar vége, még ez az olasz offenzíva meg a nyugati front. Pedig már nyakig volnánk valamennyien vele. A drágaság hallatlan, egy egyszerű kalap 100-150 korona. Ruha 1500-on alul nem kapható. Egy pár kesztyű 40-50 K, és így tovább minden. Mi köreinkben még csak megy valahogy, de a szegényebb osztály nem tud megélni, hisz az természetes. Nem csoda, hogy azután vannak forrongások, csodálom, hogy még több nincs.

Május

3. Péntek

Tegnap voltam Ellával Astánál Újhelyben, a kis Windis[ch]grätz gyerekekkel hoztuk össze Ellát. Egész gemütlich volt, Asta olyan kedves. Vetítettképeket néztünk meg, melyet a 10. honvéd bakák mutattak be jótékony célra. Az 1916 őszi román harcokat ábrázolta. Szörnyű volt, de igen érdekes. Zichy Magda és Somssich Jancsi el vannak jegyezve.[528] Hála Istennek most legalább hat die arme Seele Ruh [pihen a szegény lélek]. Az a férjhezmenési vágy már egész beteges volt. Tehát úgy látszik, hogy Editke stockholmi kirándulása ismét balul sült el. Nem hiszem, hogy csak oly rövid ideig mutatkozott volna ott, mivel most írja Hella, hogy a Margitszigeten egy hotelban lakik, és ki van írva, hogy „gr. Andrássy Imréné". Tegnap olvastam az újságban, hogy az a hotel leégett, de senkinek sem történt semmi baja. Énnekem már igen furcsa, és nem keresztény felebaráti gondolatom jött, hogy bárcsak bennégett volna. Avval egy iszonyú örömet okozott volna sok embernek és főleg a férjének, ki fellélegzett volna és száguldott volna haza Magyarországra. De így legalább az a jó megvan, hogy nem tudott kijutni, majd csak elválasztják őket.

25. Szombat

Most tértünk vissza Pestről, hol a májusi „saison" minden izgalmait végigéltük. Igen mulatságos, de izgalmakkal telt volt. 11-szer táncoltunk. Veszem ismét a bálokat egymás után. Első nap ruhapróba stb. Este meg a Park Clubban ettünk, másnap aztán Mailáth-bál: igen sokan, óriási animó, rossz büfé. Igen sokat táncoltunk, de nekem semmi flörtöm nem volt, csak úgy általában. Hunyady Ferenc

[528] Saárdi gróf Somssich János László (1882–1931) és Zichy Magdolna (1894–1943) grófnő 1918. június 27-én házasodott össze Budapesten.

délután még a versenynél bemutatkozott, és este ültünk egy ideig együtt. Egész kedves fiú, a mamák közt feltűnést keltett, hogy együtt ültünk, mivel Juliska állítólagos vőlegénye volt, és utóbbi rubeolában [rózsahimlő] feküdt. Így nekem simán ment, de Bibynek annál kevésbé. Vay Mikivel (ki már télen udvarolt és tetszett Bibynek) kiülte a quadrille-t és az alatt megkérte. Bibynek azért még volt annyi lélekjelenléte, nem vesztette el a fejét, és kikosarazta. Utána szegény gyerek egész le volt törve, valóban igazán nem értem, hogy szeretheti annyira azt az igazán lehetetlen embert. Hazajövet meg lett mondva Mamának, később Papának, Lajos bácsinak. Nagy riadalom volt a családban, szörnyülködés, de igen helyeselték Biby eljárását. Hát bámulatra méltó is, adja Isten, gyorsan elfelejtse, mint ahogy az ember mindent elfelejt.

Apponyi-vacsora a Park Clubban és utána tánc. Mi csak arra voltunk híva, egész jó, csak 12-ig tartott. Vasárnap Király-díj.[529] Igen szép volt, rengeteg ember, csak d. hideg, úgyhogy valamennyien meghűltünk. Este a Park Clubban az urak adtak egy vacsorát, és Gagern és Mailáth István közt ültem. Gagern úgy látszik akkor kissé verbrandelt [feltüzelt] volt belém, mint ahogy ő sokszor szokott. Mondott rengeteg szépséget, szörnyű agaszant szegény, de az ember úgy sajnálja. Rengeteg volt az úr, 2-ig lett meghosszabbítva a záróra, igen mulatságos volt egy óriási quadrille, szóval igen jó.

Sztáray-bál: Rengeteg ember, rém kicsi hely, de nagyon mulatságos. Quadrille alatt nem fértünk el, így Mailáth István, Apponyi György,[530] Mailáth Mária[531] és én a lépcsőn kis privát quadrille-t organizáltunk. Hozzá jött még Mailáth Etelka,[532] Sennyey Mária, Rezső és Mailáth Mariette néni,[533] rém hecc volt, a mamák igen meg voltak botránkozva, hogy miért, azt nem tudom. Biby Mikivel quadrillozott, de beszélgetni hosszabban nem engedte Biby. Ilma, Mailáth István, Kája Odescalchi Béla[534] flörtök folytatódtak.

Wenckheim Rika-bál: Nagyon szép. Hunyady Ferenc és köztem kis flirt támadt, egész muli [mulatságos] volt. Rém sokat táncoltunk, nagyon szép volt a ruhám.

Andrássy Kája-vacsora a Park Clubban. Ültem Hunyady Ferenc és Hadik Bandi közt, nagyon jól mulattam. Utána tánc 12-ig. Sokan átmentek még folytatásra Ilmáékhoz, mi már nem.

---

[529] A Magyar Lovaregylet tavaszonként megtartott egyik – államilag is támogatott – futama, melyet 1896 óta indítottak.
[530] Nagyapponyi gróf Apponyi György (1898–1970).
[531] Székhelyi gróf Mailáth Mária (1897–1919).
[532] Székhelyi gróf Mailáth Etelka (1899–1945).
[533] Székhelyi gróf Mailáth Istvánné szül. zichi és vásonkeői gróf Zichy Mária (1870–1966).
[534] Herceg Odescalchi Béla (1890–1954) lótenyésztő.

Széchen-soirée: Előtte egy igen mulatságos vacsora a Park Clubban az összes urakkal. Énnekem Haller István és a kis Tholdalagi[535] jutott. A soirée igen szép volt, rengeteg nép, Auguszta főhercegné, Zsófi és a kis József. Utóbbiakat gőzerővel mulattattuk. A leány igazán kedves. Különben semmi érdekfeszítő. Flörtölni nem lehetett.

Karácsonyi-bál: Oda csak én voltam híva. Nem sokat táncoltam, mivel nem voltam jól. Iti és A[pponyi]. György kanoníroskodtak [próbálkoztak] a szó szoros értelmében egész este. Egész jól mulattam velük. Quadrille-t Györggyel táncoltam, igen mulatságos volt. Felmentünk a nagyterembe a lépcsőkön végig, azután ott fent one-steppeltünk tovább. A második büfé és a cigányozás alatt folyton Hunyady Ferenccel voltam. [Szirmay] Juliska, ki addigra már felépült, dühös pillantásokat vetett rám. Igen sajnálom szegény leányt, különösen hogy Ferenc nem is szándékozik egyáltalán sohasem elvenni, de én arról igazán nem tehetek, hogy néha velem ül.

Sigray-vacsora, Park Club. Biby a vacsorára, én csak utána voltam híva. Biby Mailáth Laci és Dusa között ült. Majdnem az egész estét Mailáth Istvánnal töltöttem, az aztán egy ember, az igazán tudna nekem tetszeni, de ő Ilmába szerelmes, így minden hiába. Ilma ugratja, a szamár meg hagyja magát.

Egy általánosan fizetett, de Széchényi Emiltől rendezett táncolás a Park Clubban. Én csak vacsora után jöttem, de igen élveztem, sokat táncoltam és „Millieuse" (M. Laci)-vel ültem.

Szirmay-bál: Leírhatatlan animeaux [hangulat]. Én Hunyady Ferenccel, Juliska leírhatatlan dühére ültem vagy másfél órát, egész komolyan diskuráltunk és egész megbarátkoztunk. Később ismét „Millieusével" pöszmötöltem, meg igen sokat táncoltam. Bibyt rengeteget táncoltatták, Mikivel csak pár szót váltott.

Ilma-vacsora (Park Club). Gagern és Dusa közt nem volt nagyon jó. Utána Hunyady Ferenccel és Millieusével üldögéltem. 12-kor átmentünk Bissingenékhez, hol én, lehet mondani egész idő alatt, vagy két órát Haller Istvánnal ültem egy legutolsó szalonban. Igen jó volt. Eleinte gazdálkodtunk, később filozofáltunk, végül személyes ügyek lettek belőle. Sajnos Mama jött értünk, még kidrukkoltunk egy one-steppet, amely kitűnő volt, olyan nagyszerűen táncol az a fiú, azután vége. Sztárayékkal és Mailáthékkal utaztunk haza. Közben még számtalan déjenuer volt a Casinóban, hol rendszerint Hunyady Ferenc mindég hozzám ült. Rengeteget nevettünk együtt.

Az öreg Eszterházy Musi meghalt,[536] így Miki sajnos nem járt a világban, nem is láttam, mivel kanyarója volt és oda sem lehetett menni. Imréről nincs

[535] Nagyertsei és gelenczei gróf Tholdalagi József (1899–1944).

[536] Galánthai és cseszneki gróf Esterházy Imre (1840–1918) 1918. május 9-én hunyt el Pozsony-

semmi. A végén már mindenütt kialakultak a párocskák. Az egyedüli biztosak azt hiszem Kája és O. Béla, Louise-Anne és Mailáth József.[537] Különben Ilma, Mailáth István, Z. Lilly, Wenckheim Anti, Gy. Mária és Z. Pali, Hella és Festetics Gorgi.[538] Annak igen örülök, mivel Hellának nagyon tetszik. Haller István és E. Lilly folyik, de István nekem azt mondta, hogy nincs szándékában elvenni. Gyerek-flörtök: Apponyi György és Hátczi, Károlyi István és Mailáth Etelka, Mailáth Gigi és Mira. Wenckheim Baby rohan kézzel-lábbal Bandi után, az szerelmes Keglevich Marittába és degantírt [deranzsált, zavarban van] ha Babyt látja. Hunyady Ferenc udvarol mindenkinek, még Julikának is. Utóbbi azért mégis dühöng főleg rám, hogy miért, azt nem tudom, mikor Marittára, Hellára vagy Zichy Lillyre, még Tonikára is éppoly joggal tehetné.

Június

16. Vasárnap
Már jó rég nem írtam, de nem lehetett. Hazajövetelünk után egy hétig minden jól ment. Egyszer Biby meg én Aztánál voltunk délután, csináltunk egy kis pikniket az erdőben, ott uzsonnáztunk, egész gemütlich volt. Károlyi László, István és Manó itt voltak (azaz Radványban) három napig. Örökösen velünk voltak. Itt vacsoráztak naponta. Egy kirándulást csináltunk a 3 fiú meg mi ketten Kőkapura, meg pisztrángot fogni a Rostallói tóban. Egész mulatságos volt, csak a fiúk szamárkodtak és elkéstünk, már vártak ránk a vacsorával, stb. Este meg végtelen bridge, én már szörnyű álmos voltam. Két napra rá lefeküdtem állítólagos hűlés miatt. Köhögtem, fájt a torkom. Kanyaró lett belőle, 11 napig feküdtem, igen rosszul voltam, 40 fok láz, tüdőcatarus [tályog]. Tegnap keltem fel. Ma feküdt le Biby, valószínűleg szintén kanyaróban. Rém unalom. Csekonics Erzsébet[539] és Mailáth József szintén kanyarósak. Valóban nem csoda, hogy megkaptuk. Juliska még hámlott, mikor már megint táncolt, és Hunyady Ferenc még egy hétig sem feküdt, majdnem természetes. Szegény Mamsit sajnálom, nem tud kijönni az ápolásból, ha az egyik javul, kezdi a másik. Szegény éjjel-nappal velem volt. Adja Isten, hogy a gyerek ne kapja szintén meg, de az több mint valószínű.

24. Hétfő
Biby szerencsésen átesett a kanyarón, egy nap igen rosszul volt szegény. Szegény angyal Mamsi agyonápolta magát rajtunk. Jancsi bácsi itt volt pár napig.

---

ban, a rédei családi sírboltban temették el.
[537] Székhelyi gróf Mailáth József (1895–1939).
[538] Wchynitzi és tettaui gróf Kinsky Zdenkóné szül. tolnai gróf Festetics Georgina (1856–1934).
[539] Nagyalásonyi Barcza Lajosné szül. zsombolyai és janovai gróf Csekonics Erzsébet (1900–1974) publicista.

26. Szerda
Tehát ismét kezdődnek az izgalmak. Pesten lázadás van, állítólag lövöldözés, cseh ezredekkel lövetnek a munkásokra. Állítólag Károlyi Mihályt letartóztatták. Mindezt Papa tegnap Kassán hallotta. Újságokat nem kapunk. Azt beszélik, hogy a posta és a vasút sem fog járni. Szép kis dolog. Ha a bolsevikizmus itt is kezdődik, akkor az csúnyább, mint akármilyen háború. Az olasz offenzíva nem akar előre haladni. Rém sokat beszélnek az emberek, hogy miért nem. Borzasztó viszonyok vannak ebben az országban. Most megyek Papával a postára, talán csak megtudunk valamit. Ez a háború mire visz!

Július

2. Kedd
A kassai hírek persze túlzottak voltak, volt ugyan lövöldözés, egy gyárnál négy munkást meg is öltek, de más semmi. Az általános sztrájk tartott egy hétig. Újságot szombat óta ismét kapunk. Károlyi Mihály még vígan diskurál a parlamentben. A Piavénál bizony nagyon megvertek, beleszorítottak a megdagadt folyóba, odapusztult megint rengeteg a mi szegény katonáink közül. A kassai 34. gyalogezred szintén ott harcolt, az egész környékbeli parasztfiúk mind vagy elestek, vagy megsebesültek. Szörnyű! Az élelmezéssel van most baj. Kifogyott a búza, aratni nem lehet, kaptunk ugyan egy keveset a Vilyi pusztáról,[540] de az nem elég, már több cselédasszonynak két hét óta nincs kenyere. Egész lázadás-féle van a majorban. De honnan venni, mikor senkinek sincs? Tegnap nekünk már csak egy kenyerünk volt, és vagyunk 22-en a házban. A kis kondásfiú, ki mindennap másutt kosztol, tegnap idejött, mivel az egész faluban senkinek sem volt mit enni adni. Csak legalább krumpli legyen, bár az is megfagyott, úgy mint a bab és a kukorica. Nem tudom mi lesz a jövő télen, ha nem lesz béke.

14. Vasárnap
Múlt héten Biby meg én 3 napig Perbenyiken voltunk, egész jól mulattunk, csak a család volt ott, sok szép zenét hallottunk. Stephanie egy áldott jó lény, csak ne volna olyan ostoba. Tegnap Papa, Mama meg Ella és én Enyickén voltunk, Ella szörnyen élvezte Tivit, Louise-Anne is ott volt, így nekem is igen gemütlichen telt az idő. Ott hallottuk, hogy szegény Bissingen Cary elesett,[541] igazán szörnyű, hogy Jaquit hogy sajnálom! Azt mondják, hogy Haller István is elesett volna,

[540] Füzérradvány területén, a kastélypark szomszédságában Károlyi Ede gróf építtetett ki egy gépészetileg kitűnően ellátott majorságot, mely gőzmalommal, marhaistállóval, kályhagyárral, gyümölcsössel, téglaégetővel, pálinkafőzdével is el volt látva.
[541] Gróf Bissingen–Nippenburg Károly (1891–1918) főhadnagy bombatámadástól való sebesülése következtében 1918. július 6-án halt hősi halált Terminén.

már 4 hete nincs róla hír, de talán fogságban van. Ez a háború mindég szörnyebb lesz, hát sohasem lesz már béke?

17. Szerda
Radvánszky Dóra itt van tegnap óta, holt unalom szegény leány. Ma egy igen mulatságos kirándulást csináltunk Károlyiékkal (az egész család, kivéve szegény Istvánt, ki a fronton van) Kőkapura. Én igen élveztem, emlékeztetett a régi időkre, Fannyt ismét itt látni. Furcsa, hogy az ember mindég a régi idők emlékének örül. Pedig most is igen jó. Úgy szeretek itthon lenni. De ez a háború olyan nyomasztó, azután egynéhány kis emlék, mely ugyan már állítólag el van felejtve, de azért mégiscsak megmásítja az embert. A Mama azt állítja, hogy én nem vagyok igazán fiatal. Igaza is van. De mai napság kevéssé fiatalok még az én koromban. Mi úgy 18 éves korunkban lezárjuk ifjúságunkat. Szomorú, de azt talán a kor hozza magával, gyorsabban élünk.

19. Péntek
Tegnap voltunk Dórával Csörgőn, egy óriási társaság volt ott: S. Ivánka Klára, Forgách Erzsébet meg Marcsi jövendőbeli sógornéja, Dőry Margit.[542] Utóbbi egész kiválóan csúnya. Egész mulatságos volt.

24. Szombat
Amíg Dóra itt volt, itt voltak még a csörgőiek. Másnap Dóra elutazott Homokosra. Délután átjött Károlyi László és Fanny, meg Fruzsina lóháton. Kedden Mama elment Ormándra, csak jövő kedden jön haza. Olyan üres a ház nélküle, csak már megint itt volna. Tegnap voltunk mindhárman Papával Sárospatakon, olyan gyönyörű az a kastély,[543] csak kár, hogy a bentlakók[544] olyan svábok lettek. A gyerekek alig tudnak magyarul. Szegény Rákóczi megfordulhat a sírjában. Csodálom, hogy a régi kuruc szellemek nem jönnek vissza rendreutasítani őket. Pedig csak Mária magyar! Nem értem őtet!

A nagyvilágban a horreurök folytatódnak, a Piavénál, a nyugati fronton mindenütt. Oroszországban meg még szörnyűbb, mint másutt. A nyomorult cári családot mind kiirtották. A cárt agyonlőtték a bolsevikiek, a kisfiút szintén valahogy megölték. Az asszonyt és a nagyleányt szintén kivégezték.[545] Borzasztó! Mint a vadállatok. A francia forradalom semmi sem volt e mellett.

---

[542] Jobaházi báró Dőry Margit (1895–1988), később Heinrich Lieben felesége.
[543] Az egykori Rákóczi-vár és -várkastély 1875-től volt a Windischgrätz család tulajdonában.
[544] Herceg Windischgrätz Lajos (1882–1968) 1918-ban közélelmezési miniszter, az 1925-ös, hírhedt ún. frankhamisítási botrányt követő per fővádlottja, valamint felesége, sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Mária.
[545] II. Miklóst minden családtagjával és közvetlen szolgálóikkal együtt 1918. július 17. hajnalán lőtték agyon a bolsevikok brutális kegyetlenséggel a jekatyerinburgi Ipatyjev-házban, ahová

30. kedd
Mama sajnos csak holnap este jön, úgy látszik Ormándon meglehetős bajok vannak, sőt még válni is akarnak. Az igazán egy abszurdum. Szegény Mamsi, kellemes egy kis séjour lehetett.

Mi vasárnap Ellával Radványban voltunk ebédre. Froró és Klára aznapra lejöttek egyedül László-tanyáról. Egész jó volt. Délután a tanulóifjúság az autógarázsban egy előadást tartott. Hihetetlenül jól sikerült. Tegnap Biby felment három napra László-tanyára a leányokkal lovagolni. Rém passióval [kedvvel] ment, remélem élvezni fogja szegényke. Itthon Hauskreutzok [háztartási gondok] tornyosulnak fejemre. Zsír fogy, a disznó csak szeptemberben lesz jó. Most keresek mindenütt zsírt, de bizony most senkinek sincs.

Augusztus

1. Csütörtök
Mama tegnap megjött, és elhozta magával Margit nénit is. Úgy látszik, hogy javulnak bár a helyzetek, de azért még rém rossz és unerquicklich az egész. Biby igen jól mulat László-tanyán, csak holnap jön le.

4. Vasárnap
Igazán borzasztó! Biby és Klára László-tanyán megkapták a skarlátot. Mama felment hozzájuk. Frorót ma reggel elküldték Fótra. Mama a betegekkel ma készül le Radványba. Rémítően féltem őket. Istenem segíts! Tegnap mindkettőnek 40 fokos láza volt. Szegény kis Titkém, Istenem csak gyógyuljon meg!

Este fél 7.

Froró nem akart elmenni, így átköltözködött a blokkházba. Ma nem mertek lejönni, Mama féltette őket, mert szeles az idő. Ma délután ismét felment az orvos. Ma reggel Bibynek 39,3 Klárának 39,4 láza volt. Mama mondja, hogy Biby olyan vörös, mint egy rák. Az orvos szerint komplikáció nincs. De azért mégis szörnyű betegség. Szegény Mamsi, milyen borzasztó lehet neki ezidén ugyancsak kitelik az ápolásból. Istenem, csak már volna javulás! Most megint készülünk a postára feltelefonálni. Már úgy félek előre. Mit fogunk hallani. Istenem, gyógyítsd meg őket!

6. Kedd
Hála legyen Istennek, jobban vannak. Tegnap éjjel megjött Fanny, ma várnak egy pesti orvost. Bibynek ma reggel 37-je van, Klárának 38,1. Vasárnap nagyon

Tobolszkból szállították át őket még április 30-án. Az 1977-ben lebontott ház helyén ma a 2003-ban, a cári család emlékére szentelt Vér temploma áll.

rosszul voltak, Biby azután kiköpte azt a sok malacságot a torkából, az orrán keresztül is kijött, utána jobban lett. Naponta kétszer telefonálunk velük a postáról.

10. Szombat
Csütörtök reggel Margit néni sajnos már elment, olyan szomorú nélküle. A betegek hála Istennek jól vannak, Biby ma először fürdött. Kedd óta láztalan. Fruzsina Radványban van, a betegek és a szegény Mama László-tanyán, és ott maradnak 12-ig. Rém szomorú lesz olyan soká Mama és Biby nélkül. No de a fő, hogy átestek szerencsésen rajta, hála Istennek. Tegnap itt volt az öreg Lalló, együtt szomorkodtunk betegjeink felett, azután később mesélte Papának, hogy Pesten beszélt Sándor papával, ki neki nagy örömmel mondta, hogy a válás úgyszólván megvan, a Payer család beleegyezett egy pár millió fejében és most reméli, hogy a válóper simán és gyorsan fog menni. Ha sikerül, akkor csak azt mondhatom, hogy hallatlan disznaja van annak a szemtelen Imrének.

18. Vasárnap
A betegek hála Istennek jól vannak. Mi minden nap telefonálunk Mamával a postáról. Múltkor Komlós mögött, a feljárónál találkoztunk Mamsival, tegnap meg felmentünk egész a Bodó-rétig. Elég jókedvűek, csak szörnyen unják magukat. Fanny jövő héten elmegy 10 napra Bozenba[546] Istvánhoz. Rossz helyen van, úgy látszik szegény fiú. Sándor papa azt az elválási esetet Gábor bácsinak is mesélte, így lehet valami a dologban, ha fűnek-fának meséli. Adná Isten!

19. Hétfő
Tehát megvan. Tegnap írt Sándor papa, hogy Imre tegnap érkezett haza Homonnára. Elválasztották teljesen, a leánynak már a nevet sem szabad hordani. Örülök neki nagyon. De az a tény, hogy ő most itt van megint nem messze, ott a hegyek mögött, borzasztóan izgat. Olyan nervozus vagyok, hogy szörnyű. Istenkém, mi lesz most. Valószínűleg megint egy nagy disappointement [csalódás]. Hogy mi összekerüljünk, az túl szép volna. És egyáltalán miért is kerüljünk össze, semmi ok sincs rá. Isten kezében vagyunk, valahogy csak lesz. Sosem volt, hogy valahogy nem lett volna. Ahogy Toncsi bácsi mondja.

30. Péntek
Egyformán múlnak napjaim. A betegek hála Istennek jól vannak, Biby tegnap már felkelt. Tegnapelőtt itt voltak teára Csörgőről, Lilly, Marcsi, Dőry, H. Anne, Péter, egy kis Bernides leány és angolnéja. Igen élveztem őket. Különben nagyon sokat rajzolok a tanárral, és azt hiszem, sokat profitálok. Fanny két napra

[546] Dél-Tirol fővárosa, ma: Bolzano (Olaszország).

fenn volt László-tanyán, de most ismét elment István végett. Utóbbi bár most Radványban van.

Szeptember

9. Hétfő
Sokat láttuk Fannyt és a két gyereket. Egyszer Papa meg én ott voltunk déjenuerre, másnap Kőkapun rákásztunk. Kedden jött le Mamsi, nagyszerű, hogy megint itt van. Lalló és a gyerekek pénteken itt voltak teára, szombaton meg vacsorára. Tegnap a templomban láttuk őket. Mamsi holnap megy ismét László-tanyára, és ha igaz, Isten segítségével csütörtökön jönnek le. Csak ne jöjjön közbe semmi. A háborús viszonyok szomorúak. Verik a németeket, terjed a szocializmus, mi lesz még ebből?

17. Kedd
Hála Istennek nem jött közbe semmi, és csütörtökön lejöttek, sápadtak, soványak, de különben egészségesek. Nagyon élvezem Bibyt és Mamsit. Különben más nem történik, minthogy egy nap mi ülünk Radványban, másnap ők ülnek itt. Csak a két leány van most ott. Croquette, bridge, egyszóval a szokott foglalkozások. Gyönyörű az idő, a legideálisabb ősz, csak még egy kicsit így maradna.

Október

2. Szerda
Már két hete nem írtam, pedig volt mindenféle hecc. Voltunk Mamával Homokoson, ott a házbelieken kívül Mailáth Marie néni[547] és Mária, mint urak meg Vay Miki, Miklós, Serényi Laci,[548] Weiss és Liptay László voltak. Agarászat délelőtt, mely nyúl és „runn" [róka] dolgában teljes eredménytelen volt. Kint egy déjenuer, melyet a tiszalökiek hoztak, rém sok, de piszkos, és nem nagyon jó. Este cigánnyal tánc. A táncosok mind jók voltak, így igen élveztük. Reggel 5-ig tartott. Biby és Vay Miki dolog hála Istennek igen jól végződött. Tudniillik Miki múlt hóban Perbenyiken quasi megkérte Máriát, Bibyről meg igen wegwerfend [lenézően] nyilatkozott Máriának, hogy sohasem tetszett neki, csak hecc volt az egész, stb. Ezt Mária nekünk elmondta és így Biby hála Istennek kiábrándult ezen lehetetlen alakból. Homokoson egész normálisak voltak együtt, de semmi diskurzus nem folyt.

Múlt héten itt volt Mailáth Mama, Mária és Pál két napra, estére István és Rezső bejöttek Kőkapuról. Egész jó volt, olyan kedves az a fiú. Mailáth Pál dafür

[547] Székhelyi gróf Mailáth Józsefné szül. sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Mária (1863–1932).
[548] Kisserényi gróf Serényi László (1897–1945).

[azért] nem nagyon szimpatikus, most hogy többet látok belőle, rém eingebildet [öntelt] egy majom, adja az öreget, blazírtat [egykedvűt], életuntat és az egész csak 19 éves! Mária kedves és jó, csak ne volna az is olyan eingebildet.

Két nap óta zuhog, kár a gyönyörű időért. Ma itt volt Laleto uzsonnára. Különben rajzolok, festek, azt rém mód élvezem. A tanár még pár napig lesz itt.

5. Szombat

Most jövünk Boldogkőről, hol két napig voltunk örökös mulatságok közepette. Ott volt Szirmay Erzsi, Pussi, Zichy Edi, ki most jött vissza az orosz fogságból, meg Rezső, Manó. Igen jól mulattunk, sokkal jobban élveztem, mint Homokost, bár táncban nem lehetett összehasonlítani ezt a három fiút az ottani táncosokkal, de diskurzusra ezek sokkal többet értek, főleg Edi, ki különben egy haszontalan kis alak lehet, azt hiszem még olyanabb Imrénél (ami nagy szó), de flörtre rém kedves és mulatságos. Első este tánc és Edi diskurzus között telt el, tartott reggel 5-ig. Másnap 11-ig aludtunk. Ebéd előtt egy táv-versenyfutást csináltunk a ház előtt, hogy felmelegedjünk. Délután egy vadászat rendeződött a vadaskertben, gyalog mentünk oda szörnyű úton, ott a Standon [lesen] Edivel voltam. Nagyon jól mulattunk, annyit diskuráltunk és nevettünk, hogy persze ránk nem jött semmi. Eredménytelen vadászat után teljes sötétben vonultunk mind haza, felbuktunk, beleestünk egy árokba. Egyszóval nagy hecc. Este a tánc ismét újból kezdődött, Pálffyék is átjöttek, tartott reggel 5-ig ismét. Én megint tánc és Edi flört közt váltakoztam. Haszontalan egy alak azt hiszem, teljes gemüt [ész] és melegebb érzés nélkül. De mulatságos, ami a fő, nekem elvégre egész mindegy, hogy milyen a karaktere. Ma reggel Göncre mentünk, ott ettünk, most értünk haza. Nagyon élveztem.

7. Hétfő

Gyönyörű idő. A legszebb bózsvai ősz. Papa ma ment Sárközre Lacikához vadászni. Ott lesz Sándor papa is. Múltkor írta Lacika, hogy Imre 10-én ér haza Homonnára. Szeretném tudni, hogy hol volt és mit jelent ez az utazgatás. Kíváncsi vagyok, hogy Papa mit fog mesélni. Azt mondják, hogy a volt feleség ismét felvette régi foglalkozásait, így talán csak nem fog Imrének többé eszébe jutni ismét összebarátkozni vele. Sokat beszélnek a békéről, és igen komolyan, adná az Isten! Ilyen béke-kilátások eddig még nem voltak. Nem nagyon jó béke lesz miránk nézve, ha úgy sikerül, ahogy most kezdik. De akármilyen is, csak legyen.

16. Szerda

Ella tegnap óta beteg, úgy hisszük, elrontotta a gyomrát. Adja Isten, hogy ne legyen más. Ormándon az egész ház két hétig spanyolbetegségben feküdt. A sze-

gény Zichy Andor spanyolbetegségben meghalt,[549] a szegény kis Inkey Béla[550] Berényből vörhenyben meghalt, Eszterházy Péter meg szintén, nem tudom miben meghalt, talán elesett szegény fiú.[551] Szörnyű ez a rengeteg rossz hír. Gábor bácsi az izgalmas viszonyok miatt megint felment a Hauptquartierbe, hogy talán kidrukkoljon [kikényszerítsen] valamit Magyarországnak vagy Erdélynek. Szegény Zsuzskó meg ismét vár egy babyt. A béke felé talán közeledünk, rengeteget beszélnek, hogy Ausztriát széjjeldarabolják, lesz külön Cseh- és Horvát-, meg Lengyelország. Egyszóval borzasztó! A harctereken sajnos silányan megy a dolgunk. Talán csak béke lesz, akárhogy is, adná Isten. Froró írta, hogy Klárának spanyolbetegsége volt, és igen rosszul érezte magát szegény gyerek.

17. Csütörtök

Tegnap este jött meg Papa és Toni bácsi. Bizony nemigen jó hírekkel, a béke problematikus, a forradalom valószínű, a szétdarabolás kilátásba van helyezve, a harctereken vernek, a spanyolnátha dühöng, egyszóval nem mondhatnánk rózsás helyzetnek. Eszterházy Péter is spanyolban halt meg, úgyszintén Apponyi Mansi.[552] Sándor ott volt a vadászatokon, Imre 10-én jött vissza Stockholmból egy hónapi szabadságra, azután ismét visszamegy. Így nem hiszem, hogy látni fogom e hónap alatt. Nem marad más hátra, mint várni, de mindevvel az ember lassankint elvárja az életet, és amire vár, úgysem lesz meg soha. Istenkém, mire jó ez az egész, csak arra, hogy az embernek elrontsa az életét. Miért nem lehet az ember egy fa, vagy valami, ami nem érez, aminek minden mindegy, egy helyen áll, és mit sem törődik az emberek dolgaival.

Szegény Toncsi bácsi igen rosszul néz ki, szemlátomást bêssiroz minden tekintetben. Gyönyörű meleg idő. Tehát már az 5. könyvemet végzem.

Mikor fog már a jó Isten nyugalmat és békét ennek a feldúlt világnak adni?!

18. Péntek

Maritta és Zsiga tegnap este jöttek meg. Igen nagy jókedv uralkodik. Maritta olyan kedves. Toni bácsi sajnos már holnap reggel elmegy. Tegnap írta Hella, hogy látta Imrét, épp olyan, mint volt, csak szerinte külsőleg kissé megváltozott, de úgy látszik előnyére. Különben nagyon drukkolt, hogy hogyan fogják Tavarnán fogadni, és nagyon örült, hogy minden úgy volt, mint régen. Istenem régen!

---

[549] Gróf Zichy Andor 1918. október 13-án hunyt el Budapesten, a Kerepesi-temetőben temették el.

[550] Pallini báró Inkey Béla (1913–1918).

[551] Galánthai és fraknói gróf Esterházy Péter (1898–1918) huszárhadnagy 1918. október 11-én halt meg Tímárpusztán, a gannai családi kriptában temették el.

[552] Zágorjei, zicsi és zajki báró Rubido-Zichy Ivánné szül. nagyapponyi gróf Apponyi Gizella (1886–1918) csillagkeresztes hölgy 1918. október 15-én halt meg Budapesten.

Milyen jó is volt régen! Örülök annak, hogy Tavarnán kedvesek voltak vele. Talán így majd nem fog többet félni a saját társaságától. Két hét múlva visszamegy Svédországba. Csak ne volna az olyan messze! Ki tudja, hogy mikor jön megint! Várni, örökösen csak várni! És mire? Valószínűleg semmire!

22. Kedd
Marittáék tegnap reggel mentek el, igen élveztük ittlétüket. Különben semmi új, a béke még mindig bizonytalan.

25. Péntek
Izgalom, lárma, a kormány lemondott, Károlyi Mihály akar új kormányt alakítani. Rémes kis viszonyok! Wilson velünk nem tárgyal, hanem átadja az ügyet a cseheknek, diktálják azok nekünk a békét! Ami sok az sok! Szétbomlás, Galícia már elment, úgyszintén Csehország és Horvát-Szlavónia. Mi lesz még? Szörnyebb lesz a béke, mint a háború volt. Gyönyörű meleg idő. A spanyoljárvány dühöng országszerte, de főleg Pesten. Talán csak megkönyörül az Isten ezen a szerencsétlen országon és megadja nekünk a nyugodt békét.

29. Kedd
A király, királyné és gyerekek Gödöllőn vannak.[553] Az összes főhercegek szintén Budára menekültek. Bécsben éhínség van, így félnek a lázadástól. Andrássy Duci külügyminiszter,[554] Károlyi Mihály ordít, kiabál, senki sem tudja, hogy mit akar, a király pedig mégis pártolja. A szegény boldogfalviak tényleg menekülnek. Gábor bácsi egy szalonkocsival elment értük és Taródházára viszi őket. Úgy látszik, Erdélyt már nem tudjuk megmenteni, úgyszintén a felső megyéket sem. Mi, specielle azt mondják, még kicsúszunk Tótországból. Szörnyű szomorú, hogy mi lesz még a szegény országunkkal??

Mi most két napig Garanyban voltunk Paliéknál. Egész gemütlich volt. Szakad az eső, az ég is siratja szegény hazánkat.

[553] A király hónapok óta, legalább 6-8 hétre tervezett első hosszabb gödöllői tartózkodásának – mely 1918. október 23-án kezdődött – a Monarchia összeomlása vetett véget. A kialakult súlyos helyzetre tekintettel az uralkodópár október 26-án éjjel utazott vissza Bécsbe, a kastélyban hagyva két legidősebb gyermeküket, akiket október 31-én vittek utánuk.

[554] Ifj. gróf Andrássy Gyulát 1918. október 24-én nevezték ki az Osztrák–Magyar Monarchia közös külügyminiszterévé, hivatalát mindössze hat napig, a birodalom teljes összeomlásáig láthatta el.

31. Csütörtök
Pesten véres tüntetések, a Lánchídnál ütközött össze a katonaság és a tömeg. 5 halott és 72 sebesült.[555] Hadik János a miniszterelnök.[556] A horvátok be akarnak törni a Dunántúlra, az oláhok Erdélybe, és itt áll ez a szerencsétlen ország lángoló határokkal, a mi katonáink pedig ott véreznek az olasz fronton Ausztriáért és a csehekért! Andrássy Duci békeajánlatát Wilson nem akarja elfogadni, egyáltalán mint külügyminisztert sem ismeri el. Szerinte beszéljünk a csehekkel és horvátokkal. Az embernek megáll az esze! Mi lesz még! És azok a szerencsétlenek ott Pesten csak tovább pártoskodnak, verekednek, mikor ebben a veszélyben össze kellene állani, mint egy ember. József főherceget tették meg most mint „homo regis”-t,[557] most Pesten van. Talán ő tud majd rendet csinálni, hisz mindenki szereti őt.

Imszi szegényke másodszor kapta meg a spanyolt, nagyon rosszul volt vele. Egyáltalán Ormándon unerquicklich viszonyok vannak, szegény Margit néni, úgy sajnálom. Most Ella néni ott van Lacival. Zsuzskó nem akart elmenni Boldogfalváról, hogy okosan tette-e vagy nem, azt nem tudom. Szörnyű időket élünk! Talán csak még megsegít a jó Isten!

November

1. Péntek
Teljes felfordulás. Pesten a nép bevette a platzkommandót [helyőrségi parancsnokságot] Egész Pest városa, katonaság, csendőrség, postahivatalnokok, az összes vidéki városok „in fact” Magyarország csatlakozott a „Nemzeti Tanács”-hoz,[558] a katonákat mind hazaküldik. Újhelyen szintén zendülés van, a katonák betörtek a zsidókhoz, megittak minden bort, a zsidókat megverték. Állítólag Tiszát agyonlőtték,[559] a király pedig Győrbe menekült. Utóbbi két hír nem

[555] Az 1918. október 28-án történt „lánchídi csata” során a rendőrök a Nemzeti Tanács követeléseit József főherceg elé tárni szándékozó tömegbe lőttek.
[556] Futaki Hadik János (1863–1933) grófot 1918. október 29-én jelölte ki IV. Károly király miniszterelnöknek, de kormányt nem tudott alakítani az őszirózsás forradalom kitörése miatt.
[557] Vitéz Habsburg–Lotharingiai József Ágost (1872–1962) tábornagyot, a magyar hadsereg főparancsnokát IV. Károly király 1918. október 26-án homo regius-szá, vagyis teljhatalmú helytartójává nevezte ki, és rajta keresztül bízta meg gróf Károlyi Mihályt kormányalakítással október 31-én.
[558] 1918. október 24-én alakították meg Károlyi Mihály gróf vezetésével három párt együttműködésével, ez a testület irányította az október 30–31-i polgári demokratikus forradalmat.
[559] Gróf Tisza István volt miniszterelnököt 1918. október 31-én a XIV. kerületi Hermina út 45. szám alatti Róheim-villában lőtték agyon ismeretlen fegyveresek felesége és Almásy Denise grófnő jelenlétében. Geszten, a családi kriptában helyezték örök nyugalomra.

autentikus. Istenkém, csak már meglenne a külső és belső béke. Talán a jó Isten megkönyörül rajtunk!

3. Vasárnap
Tehát „köztársaság” vagyunk. Pesten teljes, de vértelen forradalom volt. Kormányoz egy „Nemzeti Tanács” nevezetű, 20 tagból álló társaság (melyből 12 zsidó!), Károlyi Mihály miniszterelnök. A kabinette megalakult, csupa Kunfi és Búza Barnák stb. De azért hála Istennek, hogy így van, evvel úgy látszik a bolsevikizmust „ezerszer unberufen” megakasztották. Papa holnap készül Zsadányba,[560] a „Nemzeti Tanács”-nak felesküdni. Rém furcsa ez az egész! Ki hitte volna ezt a háború elején! Az olaszokkal szemben megszűnt a háború, leraktuk a fegyvert. Hogy idebent még mi lesz a nemzetiségekkel, az még bizonytalan. Tótország akarja a Felvidéket, Csehország Tótországot, így még minden bizonytalan. Adja Isten, hogy magyarok maradhassunk. Már borzasztóan várunk híreket Ormándról és Boldogfalváról. Talán csak átsegíti őket az Isten egészségben ezeken a szörnyű napokon és nem lesz bántódásuk. Az oláhokról az újságokban consequent [következetesen] nincs semmi, Ormánd pedig olyan közel van Horvátországhoz, hogy az ott garázdálkodó „zöld káder” (a horvát „vörös gárda”) mely rabolt, gyilkolt és Somogyba is betört, talán veszélyeztethette őket is. Adja Isten, hogy a legrosszabbon túl legyünk és ne legyen visszaesés, ha úgy van, akkor legyen hála a jó Istennek!

5. Kedd
Az ormándiak sürgönyöztek, hogy jól vannak, így ott hála Istennek nem történt semmi. Boldogfalváról még nincs hír. Tegnap Papa Zsadányban volt egy gazdaösszejövetelen, felesküdtek a Nemzeti Tanácshoz és megalakították a nemzetőrséget itt a Hegyközben az Ukrajnából jövő bolseviki katonák ellen. Azok Újhelyt 7 helyen felgyújtották, de mivel zuhogott az eső, elaludt. Gálszécset egy század ilyen katona teljesen felgyújtotta és kirabolta, úgyszintén Eperjest. Oda a kassai 5-ösök aztán elmentek, és állítólag harmincat a forradalmárokból tüstént agyonlőttek. Tehát ilyen portyázó bandák ellen szervezkedik a vidék. Ma Papa és Pásztor Kassára mentek puskákért, még egy gépfegyverről is álmodoznak. Adja Isten, hogy ne legyen az egészre szükség. Állítólag Károlyi Mihályra rálőttek, azt beszélik, hogy vagy a fiatal Tisza, vagy egy Almásy, az csak Alajos lehet, mivel Tisza agyonlövésénél Denise egy stráflövést kapott,[561] talán azt akarta az a vad fiú megbosszulni. Tegnap nem kaptunk postát, mivel a postás beteg, de Papa

[560] Bodrogzsadány (ma: Sárazsadány része), Lónyay-birtok volt ekkor.
[561] Zsadányi és törökszentmiklósi gróf Almásy Denise Gabriella Júlia Mária (1890–1950) valóban megsebesült az arcán egy golyótól a Tisza-gyilkosság idején. A grófnő anyai nagyanyja és Tisza István édesanyja édestestvérek voltak.

hozta a hírt, hogy az általános fegyverszünet az egész világon megvan. Tehát ez az a béke, amit 4 év óta lesünk, és mire mindannyian örülünk. Bizony másnak képzeltük azt.

8. Péntek
A helyzetek kezdenek lassanként kialakulni. Meg kell hagyni annak a kormánynak, hogy ügyesek és energikusak. A rendet úgy-ahogy helyreállították. Azóta nem hallani excessusokról [kilengésekről] semmit és sehonnan. A posta jobban fungál, mint előbb. Gábor bácsiékról hála Istennek van már biztos hír. Nagyon meg voltunk ijedve, mert azt a hírt kaptuk, hogy ők ide jönnek. De az a sürgöny után két napig semmi. Nem tudtuk elképzelni, hogy mi lett velük. Míg ma reggel sürgönyöztek, hogy szerencsésen Pestre érkeztek. Hála Istennek szegénykék.

Gyönyörű idő van, a legszínpompásabb ősz, amit csak el lehet képzelni.

Hella írt tegnap Homonnáról, ők ott töltötték a forradalom napjait. Írja, hogy nagy lövöldözés és lárma volt a városban. Imre Pestre ment, valami értékeket akar kivinni Svédországba. Mindenesetre kellemesebb most semleges országban lenni, mikor olyan szomorú viszonyok vannak otthon! Imre meg persze mindég a kellemesebbet választja! De lehet, hogy szülei küldték, így hiába szidom szegény fiút! Miki Mingivel[562] tart, hát csak csinálja. Diplomatikus a hatalommal menni, még ha zsidó hatalom is.

10. Vasárnap
Bizony csak szomorút hallani mindenünnen. Ormándon eddig hála Istennek nem történt semmi, csak a katonák lövöldöznek a levegőbe a vonatokból és az országutakon. Imre még nincs jól, nagyon elővette a spanyol. Anti bácsi mindezen zűrzavar dacára Bécsbe akar menni mindenáron, azt a vén skatulyát hazakísérni és családját védtelenül hagyni azon az elhagyatott pusztán. Szegény homokosiak bizony rém rosszul jártak, a katonák körülöttük garázdálkodtak, Tiszalököt teljesen kifosztották, így Szirmayék a skarlátos beteg gyerekeket az ágyból húzták ki, és kocsin Szerencsre szöktek. Házukat aznap este meg is támadták, de Tokajból gépfegyveres katonák mentek a forradalmárok ellen, egész csata alakult ki az ablakok alatt. 3 nap egymás után kísérelték meg a kastélyt kifosztani. De úgy látszik most már csend van. Perbenyikiek kocsin szöktek Fehértóról[563] Perbenyikre. Szerencsen látták őket Szirmayék.

Szomorú, borzasztó szomorú viszonyok! A szétdarabolás is úgy látszik kikerülhetetlen. Erdélyt Oláhországhoz csatolják, a tót megyéket meg a cseheknek. Azok már Nyitrába és Trencsénbe be is vonultak. Erdélyben az oláhok úgy lát-

[562] Gróf Károlyi Mihály miniszterelnök beceneve.
[563] A Szabolcs vármegyei Ófehértón található Mailáth-kastélyban jelenleg iskola működik.

szik raboltak, gyilkoltak, hála Istennek, hogy Zsuzskóék nincsenek ott! Arról van szó, hogy később mi is Pestre mennénk, mégis unheimlich itt egyedül a hegyek között! De jelenleg a személyforgalom a vonatokon be van szüntetve, amíg a katonák haza nem kerülnek. Édes jó Istenem, mi lesz még? Azt sem hittük volna, hogy Magyarország végét meg fogjuk élni!!

És ezt nevezik ők békének!

14. Csütörtök

A felfordulás mindég óriásibb lesz. Németország, Schweiz, Svédország, Franciaország, Anglia, Olaszország „in fact" Európa lázong, forrong, lövöldöz, kiabál, császárt kidob,[564] Foch generálist[565] megöl. Mindenki köztársaság lesz. Egyszóval rémes! Itt betör a cseh, oláh, szerb. Katonaság alig van, egypár matróz verekedik a csehekkel. Mi lesz még ebből? Ma Papa, Mama meg én Velejtén voltunk, ott volt Sándor papa és Margit. Mariette néni csak ma este ér oda Homonnáról. Két nap múlva Pestre mennek. Helláék két nap előtt mentek Pestre Mikivel. Mikiről visszaveszek mindent. Mihályhoz ugyan bezupázott, hanem csak azért, hogy egy gépfegyvert és 6 huszárt szerezzen és azokkal jött Homonnára rendet csinálni, és őket Pestre vinni. Teljesen beláthatatlan, hogy mi lesz még, csak a Jóisten segíthet még rajtunk. Imre Pesten van, Svédországba persze nem tudott kimenni.

16. Szombat.

Tehát ismét szökésről van szó. A csehek jönnek előre, ott közben rabolnak, fosztogatnak. Kassáról a 9-es honvédek már mentek ellenük, de mi az? Károlyi László felajánlott nekünk egy lakást a Múzeum utcai házban. Így talán felmegyünk. Papa ma Újhelybe ment Sándor papával beszélni, ki ma utazik. Alig várjuk viszsza. Istenem, megint szökni!

17. Vasárnap

Az egész világ egy nagy bolondokháza, és mi benne mind őrültek. Mingi és Comp[ániája] pedig kötni való közveszélyesek. Tehát Papa tegnap visszajött és magával hozta a velejteieket, mivel azoknak már nem volt csatlakozásuk Miskolcon, úgy késett a vonat. Itt izgalmat gerjesztettek, hogy a csehek Iglón vannak, nekünk is kell menni tüstént, rögtön, pakolni, elásni, elfalazni stb. Tehát óriási felgerjedés. Úgy volt, hogy mi ketten, Biby meg én a velejteiekkel utaznánk ma

[564] Az első világháború lezárultával négy császárság (a német, az osztrák, az orosz és a török) története ért véget.

[565] Ferdinand Foch (1951–1929) francia marsall, 1917-től a francia hadsereg, majd az antantcsapatok főparancsnoka, a háborút lezáró fegyverszünetet az ő részvételével kötötték meg, de nem ölték meg.

Pestre. Rohantunk, mindent bepakoltunk, mire elkészültünk mindennel, kisült, hogy mégsem megyünk, hanem csak mind együtt szerdán. De a dolog még szóbeszéd tárgya volt estig. Míg végre eldűlt, hogy itt maradunk. Hála Istennek! Blitz ungelegen [hirtelen kellemetlenség] lett volna Mariette néninek. Így most az a terv, hogy szerdán megyünk mind fel egy kis időre, bár azt hiszem, hogy a cseh most már nem fenyeget. De Laleto nagyon akarja, hogy a palotájába üljünk, nehogy egy zsidót tegyenek bele. Csekonics Margiték is hívnak. Milyen jó lett volna azokhoz menni! No de most már késő. Egyszóval a feje tetején áll minden és mindenki, ha nem volna olyan rém szomorú, az ember hahotázna. A szerbek elfoglaltak mindenfélét: Szabadkát, Zombort, Pécset. A románok most már 32 megyét kívánnak. A tótok tudom is én mennyit, az osztrákok szintén egy párat, úgyhogy tegnap kiszámítottuk, a tényleges Magyarország csupán 13 megyéből állna. Tehát 13 megyének elnöke lesz jó Mihály! Ha neki az mulatság! Sokféle ember van a világon!

Mariette néniék ma reggel elmentek Kassára, és onnan a személlyel Pestre, mi ha igaz, szerdán követjük őket.

19. Kedd

Terv-változás. Papa ma ment egyedül Pestre. Szétnézni, tudakozódni stb. Mégsem lett volna okos az egész családnak hűbelebalázs módjára Pestre száguldani ebben a hidegben és szörnyű vasúti viszonyokkal. Cseh hála Istennek nincs, az iglói dolog csak pletyka volt. Rózsahegynél jött egy vonat, azt a kassai huszárok megállították, 5 darab csehet agyonlőttek, a többit jól megpofozták és kikergették. Azóta úgy hírlik, hogy egészen elhagyták az országot. Pesten azok a híresek szombaton „egyhangúlag” kikiáltották a köztársaságot véglegesen. Csengő, tüzes beszédeket mondottak az önálló, független Magyarországról, az ország millió népéről, mely fellélegzik a nagy felszabadulás órájában, stb. stb.[566] Arról persze nem beszéltek, hogy maholnap ország több nincs, és a milliónyi népnek román, cseh, szerb és osztrákká fog kelleni átváltozniok. A mi szegény hazánk! Ezer év után most ez a zsidó társaságnak meg egy lelketlen bolond árulónak[567] teljesen ki van szolgáltatva. Aki tervszerűleg tönkreteszi és szétdarabolja bennlakóival együtt. Stephanie írja, hogy él még a „magyarok Istene”, az nem hagyja pusztulni országát. Ki tudja, talán elfordul tőlünk, elundorítja, hogy egy magyar ember egyik legjobb családból hogy pusztítja, árulja hazáját.

Egész éjjel havazott, magasan fekszik a hó, minden fehér, mint egy tündérvilágban.

---

[566] A Monarchia utódállamai közül utoljára Magyarországon, 1918. november 16-án kiáltották ki a köztársaságot az Országház épülete előtt.

[567] Itt és a következő sorokban Károlyi Mihályra utal Márta.

22. Péntek
Papa tegnap este jött haza. Bizony nem jó hírekkel. Úgyhogy holnap akarunk Pestre utazni. Tudniillik a szénhiány oly nagy, hogy pár nap múlva a hír szerint az összes vasutak megszűnnek. Erre azt beszélik, hogy ki fog törni országszerte a bolsevikizmus. A jó Isten mentsen meg tőle! Pestre egy óriási kvantum [itt: létszámú] francia és angol katonaság jön, így állítólag az a legbiztosabb hely, ha egyáltalán van még biztos hely ezen a világon. Bármerre is néz az ember, csakis veszedelmet lát. Tetejébe ez a spanyol megint csak kezdődik. Szegény Gábor bácsiék szörnyű napokon mentek keresztül. Istenem mi lesz még?

A forradalom alatt Pesten, november 24.–január 24.

24. Vasárnap, Budapest
Tehát itt volnánk. Szegény kis Bózsvát otthagytuk. Isten tudja, hogy jól tettük-e. Tegnap reggel indultunk kocsin be Kassára, 10 fok hideg mellett. Ott egy fülkét kaptunk, és minden simán ment Miskolcig. Ott három órát vártunk, a tolongás olyan nagy volt, hogy nyolcan ültünk egy fülkében, és reggel 4-kor, csekély 8 óra késéssel, fűtetlen vonatban értünk ide. Itt szerencsére kaptunk kocsit és minden jól ment. Ma egész nap pakoltunk. Reggel itt volt Gábor bácsi, Zsuzskó hat gyerekkel. Ella nagyon élvezte. Délután Csekonics Margit és Erzsébet, azután Ella néni és Frigyes. Itt, amennyit eddig láttunk, teljes a csend eddig unberufen. A franciák még nincsenek itt, ha igaz, holnap jönnek. Szén állítólag szintén holnap jön. Hogy igaz-e, nem lehet tudni, annyit hazudnak mai napság. Tehát itt volnánk, a jó Isten majd megsegít minket továbbra is.

25. Hétfő
Ma Zsuzskóékat sokat láttuk. Teára Hellánál voltam. Azok a híres franciák még most sem jöttek, és kezdik rebesgetni, hogy egyáltalán nem is jönnek, az egész felültetés. Az ember már igazán nem tudja, hogy mi vagyunk bolondok? Ők bolondok? Azt hiszem mindenki.

26. Kedd
Olyan borzasztó minden, az ember kezd már igazán kétségbeesni. És mi minden vár még reánk?! Francia nincs, szén nincs. Tudja Isten mi lesz. Itt mesélnek mindenfélét, hogy a szocialisták felborítják még ezt a kormányt is, teljes radikalizmus, kommunizmus, egybekötve persze bolsevikizmussal is. A zsidók „pogromtól” félnek, állítólag azután mi kerülnénk a sorra. Máskülönben pedig azt mondják, hogy az itteni boltosok fel vannak háborodva, mivel senki sem vesz semmit. A különböző szerb, román stb. nyomul be mindenütt. A katonatisztek állítólag összebújnak, és megint királyságot akarnak. Olyan a kavarodás, hogy senki sem ismeri ki magát. Itt állunk a tél előtt, se fűtőanyag, se ennivaló, amel-

lett disznó hideg. Hogy ebből csakis anarchia lehet, az világos. Istenkém, segíts rajtunk!

27. Szerda
Ebédre itt volt Tony bácsi és Gábor bácsi. Délután Zsuzskónál voltunk varrni ruhát a szegény gyermekek részére. Különben tele van minden spanyollal és rémhírrel. Beszélnek örökösen vörösgárdáról stb. Tudja a jó ég! Máskülönben állítólag mindenki elégedetlen, a boltosok, a polgárok, minden cseléd. Francia még mindég nincs, egy pár tiszt jött ide, de a többi még most sincs itt. Zavargási hírek jönnek mindenünnen. A csehek állítólag bolsevikisták, a románok dettó. Sötét, szörnyű sötét az állapot.

28. Csütörtök
Ma van Biby 20. születésnapja. A jó Isten tartsa őtet, és adjon neki egy boldog életet és napsugarat mindez sötétség után. Újság nincs. Stagnál minden. 10 db francia tiszt van itt 40 főnyi legénnyel. A többi 2-3 napon belül nem várható. Pexy néni és a gyermekek ma jöttek meg ide. Mi ma délben Papával és Lacival meg Gábor bácsival ettünk a Casinóban, a Somssich gyerekek meg itt. Délután én meg Mama Pexy néninél voltunk pakolni segíteni. Teára itt volt Marika, egy pár hét múlva várja gyerekét, de amellett épp olyan bolond, mint volt. Semmit sem tudni, olyan bizonytalan minden.

30. Szombat
Én tegnap feküdtem. Hella volt nálam teára. Biby fent varrt Zsuzskónál. Egyforma minden. Jön az ellenség mindenfelől, katona nincs. Ahova ellenség jön, ott kiüt a bolsevikizmus. Fent a tótok gyújtogatnak, rabolnak, ugyanúgy lent az oláhok. Ahol magyarság van, ott eddig, Szabolcsot kivéve, rend van. De felülről minden el lesz követve, hogy ott is baj legyen.

December

2. Hétfő
Kétségbeejtő állapotok. Az ember olyan deprimált, hogy már nem tud gondolkodni. Papa a nervozitás azon fokán van, hogy már egész unheimlich. A franciák hír szerint egyáltalán nem jönnek. Itt mindenki a közeli bolsevikizmusról beszél. Az embernek teljesen az az érzése, hogy egy vulkán tetején ül. Ma itt volt Gábor bácsi délre, délután Lallo és István. Uzsonnára és estére pedig Pexy néni és Ella néni. Együtt ülünk, nézzük egymást és próbálunk másról beszélni. Istenkém segíts rajtunk és őrizd meg szegény Mamsit minden bajtól!

4. Szerda
A helyzet nem változik. Kivéve, hogy a franciák ismét kilátásba vannak helyezve. Tehát itt vagyok két hét óta egy városban Imrével és nem tudtam meglátni. Ki nem akartam menni, Mama kétszer volt. Hívta ide teára, meg is ígérte, de kedves szokása szerint persze nem jött. Holnap megy Stockholmba. Tehát kezdhetjük elölről a várást! Na de ez a legkevesebb ezekben a szörnyű időkben. Ma itt volt nagy Fanny tea.

6. Péntek
A felső megyéket Pozsonytól Ungvárig átvették a csehek, állítólag szén ellenében, de az kétes! Francia nincs, nem is lesz. Szén sincs, állítólag bajok lesznek emiatt. Károlyi Mihály el akar lépni Franciaországba, de azt mondják, a pártja nem engedi. Csak maradjon itt abban az egérfogóban, melybe mindnyájunkat belecsukott. Tegnap Szécsenéknél voltam ebédre, uzsonnára Biby meg én Hellánál. Ma ebédre Margit néninél, egész délután Zsuzskónál varrtunk.

8. Vasárnap
Egy állapot. Semmi kilátás semmire. Mihályék úgy látszik mégis meglógnak. Tegnap Csekonics Erzsébetnél teáztunk. Ma a Casinóban ettünk Pexy nénivel. Ide jön most teára az Erdélyi Társaság.

10. Kedd
Margit néni mindkét gyermeke magas lázban fekszik, nem tudni még, hogy mi a bajuk. Tegnap ismét óriási rémhírek keringtek, de estig hála Istennek jobbra fordult a dolog. Tudja a jó ég, hogy mi lesz. Azt mondják, hogy most vagy két hétig ismét talán csend lesz, de azután? A csehek persze Kassát is átveszik, állítólag már ki is ürítettük mi katonailag, tehát mi is csehek leszünk.

14. Szombat
Egy állapot. Minden nap 100 rémhír, 1000 izgalom. E héten minden napra be volt mondva a pogrom. Ma azt mondják, hogy holnap lesz. Az emberek mind tisztára meg vannak bolondulva. A nervozitás és izgalom napról-napra nő. Hát az igaz, hogy az idegek ily nagy feszültséget sokáig nem bírnak. A földpolitika miatt is vannak rém heccek. Laci, ki az „OMGE” elnöke,[568] teljesen megkergült, úgy fél, hogy mindent odaígér, csak őt ne bántsák. Gyász egy alak! Itt mi rengeteg emberrel vagyunk együtt, persze főleg a család. Tegnap itt Lacinak borzasztóan nekimentünk, mind olyan ordítás volt, hogy csak úgy rengett belé a ház. Margit nénivel majdnem egész nap együtt vagyunk, a gyerekek hála Is-

[568] Gróf Somssich László 1918. április és november között volt az Országos Magyar Gazdasági Egyesület elnöke.

tennek már jól vannak. Mariette néniék is sokat jönnek. Ma Biby, Lajos bácsi és Margit néni az Operába mentek. A kormány inog, tudja Isten mi jön helyébe, a kommunizmus nagyon lábra kap.

17. Kedd
Ugyanaz. A pogrom minden napra kilátásba van helyezve, eddig hála Istennek még nem volt, mert az nem fog a zsidóknál megállani. Megalakult a vörös gárda. A vasmunkások kommunisták lettek kb. 15 000 ember bis zu den Zähnen bewaffnet [állig felfegyverezve]. A kormány már igen gyenge lábakon áll. Mackensen seregét internálták, őt magát vezérkarával Fótra, Laletóék izgulnak. A csehek Kassa előtt állanak, vagy már ott is vannak. Minálunk eddig csend van, de már nagyon agitálnak az újhelyi szocialisták. Mindezek a rossz dolgok dacára hallottam valami jót, vagy jobban mondva valamit, ami nagy örömöt okozott nekem, ti. Margit néni elmondta nekem, hogy múltkor Imre Mamának engem nagyon kidicsért, mondta, hogy szeret engem, és egy magas polcra állít. Ez egy igen kellemes tudat. Szegény kis csacsi! Bárcsak átlátná, hogy én talán mégis valamit segíthetnék rajta. Hisz Isten tudja, én mindent megtennék és odaadnék érte. God bless him my dear little boy. [Isten áldja az én kedves kicsi fiamat!] Csak ne volna egy olyan csirkefogó! Azt hiszem fél tőlem, azért nem akar eljönni. Hisz ő mindég félt attól, hogy egy jó, vagy inkább szolid influence [befolyás] alá kerülhetne. Mama nem akarta nekem elmondani, félt, hogy ezután még inkább beleélem magamat. Margit néni kikottyantotta. Hisz énnálam már minden mindegy, jobban úgy sem szerethetem, mint ahogy szeretem, reményt meg úgy sem kelt bennem. Imre beszédére nem lehet adni, hiszen that he means what he says [komolyan gondolja, amit mond], de soha energiája nem volna, hogy azt kivigye vagy valamit tenne, ami őt az ő kényelméből és immorális lump életéből kihozná. Bár tudja, hogy egy tisztességes elem kontaktusa jót tenne neki. De ha az ember olyan mélyen benne van az immoralitásban jobban mondva a piszokban, nehéz abból kiásni és teljesen, vagy jobban mondva részben (mert egészen úgysem tenné) avval szakítani. Isten óvja és áldja meg őtet, és bocsássa meg neki ezt az ő lehetetlen életmódját.

Mi sok embert látunk. Tegnap Zichy Máriánál voltam teára, tegnapelőtt Hellánál. Itt tegnap Marikáék voltak. Ma én és Margit néni kint ettünk Mariette néninél. Utóbbi kérdezte Margit nénit, hogy nekem nincs-e valami courmacherem és hogy szeretné tudni, hogy miért soványodtam én tavaly óta annyira le. Az teljesen ok nélkül nem lehet. Margit néni persze azt mondta, hogy nem tudja. Bizony az én soványságom szegény Mariette nénit is illeti egy kicsit. Ha ő akkor májusban másként viselkedett volna, talán nem lett volna így. Azután később bizony szomorkodott, hogy helyettem Editke lett a feleség, és Margit néninek panaszko-

dott, hogy Mama nem hagyott engem Imrével összejönni. Moutarde aprés diner [eső után köpönyeg]. Igaz, múltkor láttam Editkét egy kalaposboltban. Hol volt annak a jó Imrének a szeme? Szörnyű egy alak, igazán még csinosnak sem lehet nevezni, és a modora! Quel pire des pire [rossznál is rosszabb]!!

19. Csütörtök
Mindég csak ugyanaz, semmi változás sincs. A pogrom még mindég fenyeget, az ember már nevet rajta. Csak ne süljön el egyszer mégis. Itt szemközt a munkanélküli vas- és fémmunkások beletelepedtek a lovardába. Egész gemütlich kis szomszédság; ma reggel itt nagygyűlést tartottak, szeretném tudni, mit sütöttek ki azok a híres kommunisták.

20. Péntek
Unerquicklich. Na de talán lesz még jobb idő. A kommunisták itt gyűléseznek ma reggel ismét az orrunk előtt. Istenem, bárcsak haza mehetnénk. A csehek még nincsenek Kassán, talán azután hazamehetünk, múlik az idő és semmi. Az ember vegetál, vár örökösen, és így telnek a hetek, lassacskán már két hónapja lesz, hogy ez a disznóság tart. Az az egy, hogy legalább jól kiélvezzük családunkat. Egész nap együtt vagyunk velük. Ma itt voltak ismét csomóan teára, köztük Hunyady Ferenc is. Kaptam megint egy meleg kézcsókot és rotyogtam [csevegtem] vele vagy egy órát. Azt találom, hogy kicsit megkomolyodott, már ideje is. Az a szerencsétlen Gagern is itt volt. Hogy mennyire unom azt az embert!

Istenem, olyan messze van az a Stockholm!

22. Vasárnap
Szegény Schell Franci tegnap reggel spanyolban meghalt.[569] Állítólag tüdőpestis. Szegény fiú, olyan kár érte. Mindég csak a tisztességes emberek halnak meg és estek is el a háborúban, a többi mind meg megmarad. Úgy látszik, a tisztességes embernek már semmi keresnivalója ezen a földön. Különben semmi új nincs. Nagyon izgatottak voltak a kedélyek múlt héten, most unberufen kissé lecsendesedtek a kedélyek.

Tegnap Bissingen leányoknál voltunk teán, igen élveztem. Vera megmutatta összes rajzait, van egy pár igazán nagyon szép. Rengeteg zsenialitás van abban a leányban.

24. Kedd
A mai karácsonyestét Margit néninél töltöttük, Lajos, Toni és Béla bácsik is ott voltak. Igen gemütlich volt. Rengeteget ettünk, nevettünk, zongoráztunk és bridgeztek. Egyszóval egész jól telt el az est, persze hazagondoltunk a szép régi

[569] Bauschlotti báró Schell Ferenc (1892–1918) 1918. december 21-én halt meg Budapesten.

bózsvai karácsonyokra, de az ember mai napság örül és hálás a jó Istennek, hogy él és együtt lehet egészségesen. Kaptunk a forradalom dacára igen szép holmikat az angyali Mamsitól. Tegnap este az egész család, Margit néniéket és Lajos bácsit beleértve Csekonicséknál volt vacsora után, igazán egész gemütlich volt. Különben minden a régiben. Igazán az ember nem tudja elképzelni, hogy mi lesz. Tegnap teán itt volt Apponyi György és István.

26. Csütörtök

Tehát vége a mi szép kis kuruc hazánknak, az új demarkációs vonal Pozsony, Komárom, Rimaszombat, Kassa, Ungvár. Valószínűleg mi is belekerülünk. Tudja Isten, örüljön neki az ember vagy sem. Állítólag jobb a cseh, mint a bolseviki zsidó. De hogy az embernek ne legyen többé hazája?! Ott fent az a szép emlékekkel telt kuruc világ! Egyáltalán mindennek vége, ami volt. Pedig csakis az a szép. Olyan rém csúf és terre a terre ez a mostani világ. Mindenki csak a pénzre utazik, haza nincs, vallás nincs, tradíció nincs, erkölcs nincs. Istenem, hát akkor mi van? A jó Isten nem engedhet meg egy ilyen utálatos emberiséget, ennek nem lehet jó vége! Megint minden tele van rossz hírekkel, hogy az antante nem avatkozik bele az orosz viszonyokba, úgy látszik az ő hadseregük is már meg van mételyezve. Itt állítólag csak 4-ig van szén, akkor majd vége a villanynak és a víznek. Igaz-e, nem igaz? Annyit hazudnak. Lajos és Béla bácsik holnap reggel utaznak haza Taródházára. Szombathelyen úgy mondják, megalakult a vörösgárda és azok a falura járnak rabolni. Nem nagyon heimlich. Isten óvja őket. Itt a városban im grossen ganzen [nagyjából] hála Istennek csend és rend van. Úgy lövöldöznek néha, ma mikor a hídon át mentem Budára, a Gellérthegyen lődöztek. Este is mindég hallunk lövéseket itt a múzeum körül. Valószínűleg ezek a vöröskatonák. Az újság szerint is minden nap agyonlőnek pár embert, a rendőrség már nem is foglalkozik vele. Múltkor egy úrnak egy vöröskatona el akarta venni a bundáját, az meg lelőtte. Később elment a főkapitányságra és bejelentette, azok azt mondták, hogy ők az ilyen lupaliákkal [csekélységekkel] nem törődnek, ez mindennapi dolog, mindenki vigyázzon a saját bőrére, és lője le azt, aki megtámadja, teljesen középkor.

30. Hétfő

A csehek tegnap bevonultak Kassára. Szalmásy, ki ma jött hazulról, azt meséli, hogy már Zsadányban is vannak. Bózsván vörös gárda alakult a faluban, Gönci Pista is belépett. Fehér gárda is van közte, a kertész. Komikus egy társaság, akár a gyerekek. A pálházi parasztok hajtóvadászatot rendeztek minálunk, lőttek három szarvastehenet. Gemütlich!! Itt egyforma, legújabban holnap lesz pogrom. A fémmunkások tovább gyűléseznek itt a lovardában. Hogy miről folyik a vita

az nem tudatik, némelyek azt állítják, hogy kommunisták, mások, hogy éppen nem. Még ezt sem tudják, úgy, mint semmi egyebet.

Angliában és Németországban szavazást rendeztek és mindenütt túlsúlyban a fehérek győztek. Adja Isten, hogy ez jó hatással legyen. Beszélik, hogy a vörös hadsereg Galíciából be akar hozzánk törni. Remélhetőleg csak tratsch. Mi éldegélünk tovább, mindennap van valami. Szombaton Csekonicséknál tea. Sok leány, fiú. Leányok a frivol budaiak, kik még most is táncolnak a haza romjain. Hácsi, Széchényi Sándor, Apponyi Marika,[570] Biss.-fiúk: Kargok, Gerliczy, Almásy Dénes és Haller István. Utóbbival betelepedtünk egy kanapéba és egész idő alatt diskuráltunk. Egész jó volt. Kedves fiú. Tegnap Szirmayéknál voltunk én egy Rosty nevezetű ifjúval társalogtam sokáig. Politizáltunk, mint ahogy mai napság mindég szokás. Ma Ella néninél voltunk teára. Különben semmi. Lajos és Béla bácsik nincsenek itt, így fél gemütlich. Ma Szalmásynak kellett volna hozni egy evés koffert, de szerencsésen ellopták. Pech!

Tehát csehek vagyunk, legalább azt hiszem, lehetetlen, hogy ne jöjjenek Újhelyig. Ma állítólag megjött ide egy Berthelot nevezetű francia generális.[571] Szegény ördögöt jövetele alatt a vörösök Aradon kis híján agyonlőtték, kíváncsi vagyok, hogy tényleg itt van-e?!

31. Kedd

Tehát ma van ennek a dicstelen esztendőnek a legutolsó napja, nem is telt el izgalom nélkül. Marika, Ferenc ebédre, meg Toni bácsi. Ebéd után megjeleni Hadik Bandi vészhírekkel, hogy: az egyes honvédkaszárnya lakói vörösök lettek, a nemzetőrség hozzájuk pártolt, mire a rendőrség jött, kipakolták a fegyver- és munícióraktárt. A csendőröket lövöldözéssel fogadták, agyon is lőttek egy párat, erre elmentek a 32-esekhez, azok is csatlakoztak hozzájuk és így együtt az egész kompánia, vagy 3000 ember a vár ellen vonult, hogy Festetics honvédelmi minisztert lemondassák.[572] Ennyi történt eddig (délután 3-ig). Erre Marika és Ferenc összepakoltak és elmentek. Ide sok ember volt hivatalos uzsonnára, de addigra már összetelefonálták az egész várost, hogy maradjon mindenki otthon. Teára ide jött Hella, Bandi és Haller I. Addigra már a vörösök a Lánchídhoz értek, de át nem mertek menni, mivel ott a túlsó felén várták őket a Festetics katonái gépfegyverekkel. Egy ideig farkasszemet néztek egymással, azután a

[570] Nagyapponyi gróf Apponyi Mária/Marika (1899–1967), később herceg Rohan Károly Antal felesége.

[571] Henri Mathias Berthelot (1861–1931) francia tábornok, a romániai francia katonai misszió vezetője.

[572] Tolnai gróf Festetics Sándor (1882–1956) őrnagy, politikus, máltai lovag 1918. december 29. és 1919. január 19. között volt hadügyminiszter sógora, Károlyi Mihály kormányában.

vörösök megunták, látták, hogy nem megy és elszéledtek. Csekonics Margit és Erzsébet is idejöttek, de alig voltak itt pár percig, jött értük Endre, hogy Sándor azt üzeni nekik, hogy térjenek tüstént haza, mivel ma éjjel nagy hecc lesz. Az elszéledt bolsik fognak lődözni. Mi az alatt igen cosyan üldögéltünk itt Helláékkal és Haller Istvánnal úsztattunk, Bandi addig fújt, míg én össze nem úsztam szerencsésen Imrével.

Vacsorára itt volt az egész ormándi család és Toni bácsi. Mindenek dacára egész kellemesen töltöttük az estét, az ember úgy elfásul már, teljes fatalista lesz, a jó Istenre bíz mindent. Hallottunk egy pár lövést, de eddig unberufen más semmi sem volt, pedig már 12-re jár az óra. A villamosok is járnak, hát adja Isten, hogy ne is legyen semmi. Reméljük, hogy az új esztendő jobb legyen, mint a múlt, és főleg, hogy megélhessük azt.

Istennel!

1919

Január

1. Szerda, 2 óra reggel
Most 2 óra előtt, 12-kor írtam, hogy eddig nincs semmi. Akkor kezdődött, 12-től fél kettőig rém lövöldözés volt ott a Lánchíd tájékán. Puskalövések egyesek, azután sortüzek, majd gépfegyver meg ágyú. Gábor bácsi itt maradt éjjelre, Papa, Mama, mi ketten meg Gábor bácsi mostanáig ott álltunk a szalonban a nyitott ablaknál és hallgattuk ezt a szörnyű csatát. Istenem, ki győzött? Festetics vagy a vörösök? Mit fogunk mi holnap reggel megtudni? Most már egy idő óta csend van. Adja a jó Isten, hogy ne legyen több semmi, és hogy ne a vörösök kerekedjenek felül. Most ismét hallottam egy lövést, csak ne kezdődjék újból. Istenem, könyörülj meg rajtunk!

11 óra délelőtt

Semmi, az újságban nincs szó róla, senki sem beszéli, így tudja Isten mi volt ez az éjjeli lődözés. Kár volt azért a sok patronért. De azt hiszem, mégiscsak Festeticset akarták megijeszteni. Hát hála Istennek, hogy semmi.

10 óra este

Kisült, hogy mégis egy bolseviki puccs volt a kormány, főleg Károlyi és Festetics ellen, fel akartak menni a várba és azokat megölni. Szerencsére nem sikerült, először a csendőrök és az 1-es honvédhuszárok állították meg őket, ekkor elszéledtek és a kaszárnyák raktárait kezdték fosztogatni, míg a franciák állítólag jöttek és rendet csináltak. Ma már teljes a nyugalom mindenütt. A Casinóban ettünk, délután Helláéknál voltunk, teára itt volt Zsiga és Maritta, vacsorára kint voltunk Zichyéknél. Nagyon gemütlich volt, olyan kedves az a két fiú. Eljöttek velünk idáig, mint garde [kísérő], de olyan csendes és nyugodt volt minden, hogy tényleg felesleges volt, de egész jó volt velük eddig diskurálni.

3. Péntek
Tegnap ismét óriási riadalom volt. Délután itt voltak csomóan teára, este Keglevich Maritta[573] elvitt a Hungáriába vacsorázni. Egész jó volt minden, én Apponyi Györggyel ültem, 10-kor záró óra lévén felmentünk még Lincsi grófné[574] szobájába és ott kaptunk csokoládétortát, cigarettát stb. Fél 11-kor bejön Papa az ajtón, és azt mondja, hogy mindenki menjen tüstént haza, mivel 1200 tengerész

[573] Buzini gróf Keglevich Maritta (1892–1980), később ifj. jobaházi Dőry Miklós felesége.
[574] Feltehetően cziráki és dénesfalvi gróf Cziráky Lászlóné, majd zsombolyai és janovai gróf Csekonics Gyuláné szül. beodrai gróf Karátsonyi Margitról (1884–1960) van szó.

felment a várba és elfogta Festeticset és most jönnek vele le. Persze ez a rend teljes felbomlását jelenti. Persze nagy rémület, mindenki rohant a kabátokért és futott haza. Papa meg én rohantunk az utcán, ahogy bírtunk. Találkoztunk egy anyával és két gyerekkel, azokat is még jól megijesztettük és futtattuk őket mentől előbb haza. Mire ideértünk, itt fogadott Mama és Laleto avval, hogy az egész nem igaz. A Hadikok feltelefonáltak Edelsheimékhez a várba és azok mondták, hogy semmi a világon nem történt. Az egész azt hiszem, egy vicc volt, amit egy alak csinált, meg akarta ijeszteni a Casinót. Tudniillik 10-kor, mikor az öregurak kijöttek, a kapu előtt várta őket egy (Lalló szerint) kesztyűs úr evvel a hírrel és ajánlotta mindenkinek, hogy mentől előbb menjen haza. Frigyes ezt Margit nénihez megtelefonálta, hol Papa, Mama volt. Papa lóhalálában futott értem a Hungáriába, ott az egész társaságot jól megrémítette, szerencsére hiába. Valószínűleg valami csirkefogó akart viccet csinálni.

Lalló meséli, hogy a franciák körülvették a fóti kastélyt, szegény öreg Mackensennek nem szabad kimenni a házból. Még Lalletót is csak nagy bajjal és igazolvánnyal engedték ki. Szörnyű egy dolog ez.

8. Szerda

Az események egymás hátán torlódnak, ahogy István mondja. A franciák foglyul ejtették szegény Mackensent és se szó se beszéd elcipelték erőszakkal Szaloniki felé. Állítólag jelenleg Futakon van. A szpáhik azért még most is Fóton vannak, a nép efölött el van keseredve, és agyonütéssel és lövéssel fenyegeti szegény Laletót. Itten riadalmak követik egymást. Tegnap nagy kommunista tüntetés volt bemondva. Az egész város izgult, a vár tele volt gépfegyverrel, ágyúval. Délelőtt 3 repülőgép keringett itt a fejünk felett. Nem volt semmi. Éjjelre volt bemondva a bolseviki uralom, rablás-gyilkolással egybekötve. A Hadikék úgy megrémültek, hogy összepakoltak és felmentek Lenke nénihez éjjelre. Nem volt semmi. A vonatokat lassan mindenfelé beszüntetik, minálunk csend van, ma jött Szalmásy Feri. Újhelyre csak még 13-ig megy vonat. Szó van arról, hogy mi most hazamenjünk.

12. Vasárnap

Egyforma egymásutánban következnek az izgalmak és riadalmak. Kommunista gyűlések, bolseviki forradalmak stb. Hála Istennek eddig nem következtek be, de elegendő ahhoz, hogy ungemütlich-é tegye az életet. Mi persze nem hiszünk már semmit sem el, de Papa komolyan veszi úgy, mint itt az összes urak, mindég a Casinóból jönnek a rémhírek. Mi már félig-meddig útrakészek voltunk, tegnap akartunk hazamenni, de hírül hozták, hogy Újhelyt dúl a bolsevikizmus, így itt maradunk. Persze kiderült, hogy a fele sem igaz, hogy vonat is fog járni, így valószínűleg hét vége felé mennénk. Ha nem is nagyon biztos, otthon talán mégis

biztosabb, mint itt, mivel itt előbb-utóbb mégis ki fog törni valami, élelem nincs, így valószínű. A csehek Nagymihályt szállták meg. Újhelyre előreláthatólag nem jönnek. Mingi ma lett köztársasági elnök, a Nemzeti Tanács nevezte ki, senki a világon nem kívánta, és külföldön még a macska sem ismeri el. Tegnapelőtt Katusék egy óriási teát adtak,[575] meghívtak vagy 550 zsidót és egy pár „antante”-ot.

17. Péntek
Most pár napig jóltevő csend uralkodott, egész furcsa, ha pár nap rémhír nélkül telik el. De most ismét kezdenek beszélgetni. Hadikék hétfőn utaznak Bécsbe, mivel itt túl bizonytalannak tartják a dolgot. Hát nem is gemütlich. Németországban jól elpáholták a vörösöket, Liebknechtet és Luxemburg Rózsát[576] agyonütötték. Ott hamarosan rend lesz. De itt?! Rémes ez az itten szétszedett és amellett teljes hazafi érzés nélküli ország. Mintha kiölték volna a népből a haza szeretetét. Most az ukrainok jöttek előre Csapig. Így Bátyú el van zárva. Jancsinak ma kellett volna Bózsváról megjönni, nem jött. Újhelyen tényleg bajok voltak, de most már állítólag helyreállt a rend. A csehek megszállták Göncöt. Mi ez a pár nyugodt nap alatt egész jól éreztük magunkat. Volt egy nagy Fanny-tea, mely aránylag egész mulatságos volt. Azután egy vacsora Zichyéknél. Egy déjenuer Helláéknál. Egy tea Mancinál, ma meg Pexy néninél. Zsuzskó mindhárom gyermeke spanyolban fekszik, de hála Istennek jobban vannak. A két ormándi gyerek is hűléssel ágyban van. Utálatos, nedves, hideg idő van.

26. Vasárnap, Kis-Bózsva
Tehát szerencsésen ismét itthon lennénk. Pesten az utolsó hét aránylag nyugodtan telt el. Hadikék mindég tologatták utazásukat, úgyhogy valószínűleg csak tegnap vagy ma mentek. Az ukrainokat (500 db) Csapon elfogták. A csehek visszamentek Göncről és Zsadányról is, de itt azt beszélik, hogy egy páncélautón tegnap Komlóson voltak. Múlt héten egypár keresztény és székely gyűlés volt, tüntetni akartak, de a dicső kormány bolsi matrózokkal széjjelverette őket. Persze hogy félnek, hogy a tisztességes elem felülkerekedik, mert akkor nekik persze hogy végük. Undok egy társaság. Voltam szegény Jaquinál, olyan rém szomorú az az egész kis lakása. Azután kint ettünk egyszer Mariette néninél, Mikivel sokáig diskuráltam. Egész jó volt. Tegnapelőtt meg egy Bissingen-teán voltam, az mulatságos volt. A legjobb az egész pesti ottlét alatt. Pexy néni és

[575] Károlyi Mihály köztársasági elnök és felesége 1919. január 10-én a Sándor-palotában este 6 órakor kezdődően vendégül látta az antant-misszió 50-60 tagját, ahol külpolitikai és gazdasági kérdésekről folyt a társalgás. A rendezvényen részt vett Apponyi Albert gróf is.
[576] Karl Liebknechtet (1871–1919) és Rosa Luxemburgot (1871–1919), Németország Kommunista Pártjának alapítóit az ún. Spartakus-felkelés véres megtorlása során, 1919. január 15. éjjelén gyilkolták meg Berlinben brutális kegyetlenséggel.

Zsuzskóék utolsó este nálunk voltak búcsúzni, rossz volt őket otthagyni ebben a bizonytalan időben egy forrongó városban, hol éhség, sötétség, hideg és evvel kapcsolatban persze nagy bajok várhatók. Azt mondják, hogy februárban bizton lesznek tüntetések, azután meg ellentüntetések, mindez meg persze nem megy lárma és vér nélkül.

Utazásunk hihetetlen jó és sima volt. Újhelyen rend van, a vasúti munkások fel vannak fegyverezve és ők tartják fenn a nyugalmat.

Február

13. Csütörtök

Két hét óta itthon vagyunk, nagyon gyorsan telik az idő. Eleinte sok varrni és stoppolni valónk volt, míg mindent rendbe szedtünk, ami Pesten széjjelment. Azután egy kicsit meg is voltunk hűlve. Most sokat festek. Kőkapun vadásznak vagy 10 nap óta, Laleto, István, Manó és A. György, meg Papa. Vasárnap itt voltak déjenuerre, egész jól mulattunk a fiúkkal. Gaszliztunk, kicsit táncoltunk is.
A nagyvilágban folyik szünet és fenntartás nélkül a rombolás és pusztítás munkája, a vallás és erkölcsök, hagyományok, szóval minden szépnek és jónak kiküszöbölése. Olyan szomorú, undorító és lehangoló, hogy az ember legszívesebben bele sem néz egy újságba. Margit néni Pesten ül, ismét volt egy krach [veszekedés] ő és Anti bácsi közt, úgyhogy utóbbi elment, úgy látszik, vissza a Potockánéhoz.[577] Lajos bácsi most szintén Pesten van. Hella úgy látszik, egész meg van elégedve Bécsben, azt írja, hogy sok embert lát. Pesten folyik a tánc a teákon. Bolond egy népség, bizony nem sajnálom, hogy nem vagyok ott. Elég volt ebből az üres életből két hónap, különösen mikor az ember deprimált. Talán majd csak megsegít a jó Isten.

Itt a parasztok mulatnak és házasodnak. Bálok, lakodalmak csak úgy követik egymást. Cseh nincs, és úgy hírlik nem is lesz. Demarkáció Komlós. Kassán nagy az elkeseredés, fenyeget az éhínség. Ott azt mondják, több az olasz, mint a cseh. Két olasz generális is van. Mi lett ebből a szép országból!

26. Szerda

Perbenyiken voltunk 10 napig, nagyon élveztük. Stephanie szerintem nagyon az előnyére megváltozott, olyan kedves jó leány. Én két napra átmentem Bélybe, ott tánc volt, meg nagy jókedv. Csak ne lennének azok a fiúk olyan rémes alakok. Perbenyiken egy nagyon mulatságos színdarabot adtunk elő, én férfi, Pál

[577] Feltehetően a lengyel Małgorzata Maria Elżbieta Potocka szül. Radziwiłł hercegnőről (1875–1962), Franciszek Salezy Stanisław Potocki herceg feleségéről van szó.

asszony, annyit nevettünk, hogy majd megpukkadtunk. Minden este tánc. Pál nagyszerűen táncol. József mint korrekt vőlegény, többnyire visszavonult.

A földosztás megkezdődött, olyan őrültség az egész, a vagyonos osztályról nem is szólva, a kisgazdák teljes tönkretevését jelenti. Adja Isten, hogy beletörjön a bicskájuk azoknak a disznóknak! Pesten nagy kommunista pogrom volt, Kun Bélát kis híján agyonütötték (bárcsak tették volna egészen) és az egész kommunista egyesületet szétugrasztották.

Március

6. Csütörtök

A farsang utolsó két napjára ismét Perbenyiken voltunk. Sajnos Stephanie nem volt ott, nagyon hiányzott nekem. Pestre ment, mivel Woracziczky ott volt, de úgy látszik ismét nem sikerült az ügy. Kár, szerettem volna, hogy az a jó leány egy férjet kapjon. Nem éppen azt a hülye Woracziczkyt kívánnám neki, de ha nincs más! Perbenyiken ismét kosztümírozás Máriával, Pállal én az ilyen kis travesztieket [átöltözéseket] szívből unom. Tegnap tértünk haza. Zuhog az eső, egy víz a rét. Szomorú, ködös idő. A rombolás a világban szisztematice folyik tovább. Osztják a földet, vagyonadókat gyártanak, beszédeket harsognak szünet nélkül. A pénzt le fogják bélyegezni, éhínség lesz maholnap, stb., stb., stb. Az ember már nem is szeret reá gondolni.

15. Szombat

Nagyon fáj az ujjam, beleszúrtam egy késsel a konyhában (mivel most főzni tanulunk), meggyűlt, a doktor fölvágta, alig tudok írni. Pali, Lizi itt voltak vagy 4 napig. Igen kedvesek, Pali egész rührend volt, annyi jó tanáccsal hozakodott elő ujjamat illetőleg. Két üveg aszút hozott nekem vérszegénység ellen. Szegény fiú, egész meg voltam hatva.

Különben egy stádium minden, Kassán már napok óta valami baj lehet, folyton hallunk ágyúzni, persze nem tudni, hogy mi, mivel a demakáción túl van. Eddig egész májusi meleg volt, most ismét zuhog. Persze történik úgy mindenféle a családban, amiről én még itt sem beszélek, csak annyit írhatok bátran, hogy szeretetem és bámulatom Mamsi iránt még nagyobb, ha ugyan az lehetséges, mint amilyen volt. Azt hiszem, ha lámpával keresnének, nem találnának egy második olyan valakit. Az embernek néha megáll az esze, ha ezt a jóságot látja. Pedig mennyi baja, gondja van, amellett mindég egyforma, csakis reánk gondol, önmagára soha. Áldja meg a jó Isten minden nap és adjon neki nyugalmas, boldog életet, amilyent ezen a szomorú, felfordult földön csak találni lehet. Sokszor gondolom, hogy mivel érdemeltük mi azt meg, hogy a jó Isten nekünk egy ilyen anyát adott? Soha nem adhatunk neki elég hálát érte!

22. Szombat
Újabb stadium. A dicső kormány lemondott,[578] de helyette egy még dicsőbb következett. Kihirdették a „proletárdiktatúrát”. Kunfi miniszterelnök, Mihály eddig még megmaradt,[579] különben Kun Béla, Vágó és ilyesmifélék miniszterek.[580] Mi ma Pestre akartunk menni, Újhely előtt találkoztunk Berchtold Kázmérral, ki nekünk ezeket mesélte, így hazajöttünk. Mi lesz még? Tudja Isten? István meg egy kis Berchtold fiú Radványban vannak pár nap óta. Már kétszer itt voltak vacsorára. Újból kezdődik a komédia, de most sokkal csúnyább kiadásban, mivel most már a legcsúnyább „crass” [durvaság] került felszínre. Most tért vissza a pakkunk Újhelyből, melyet előre küldtünk ma reggel. Alig tudták kihozni a városból, mindenáron el akarták szedni. A város tele van katonákkal, fegyveres civilekkel. Egyszóval egy új forradalom. Istenkém mi lesz még? Talán a jó Isten megsegít még minket!

23. Vasárnap
A felfordulás rémes lehet. Papa ma Radványban volt a fiúknál. Tegnap jött egy ember Pestről, István írt. Fanny Olaszországba akar szökni. Lalló a családot ide akarja hozni. Másrészt azt beszélik, hogy a vörös hadsereg a magyar határon van, ha ez igaz, úgy az a legislegborzasztóbb. Másrészt megint azt mondják, hogy Pest lángban áll. Istenkém, mi lehet a családdal ott. Jancsi elment Pestre, talán elhozza Pexy nénit. A csehekről megint hírlik, hogy előre jönnek Hollóházára, tele van katonákkal, mások mondják, hogy visszamennek, és Szaláncot is kiürítették. Semmit sem lehet tudni. Posta, távirda nem jár. Most már más nem marad hátra, mint várni, imádkozni és a jó Istenben bízni.

24. Hétfő
Istvánék tegnap itt voltak vacsorára. Szomorúan ültünk és néztük egymást. Nem tudtunk másra gondolni, mint erre a „szovjet kormányra”. A fiúk szegénykék ma elutaztak. Szegény István egész kétségbe volt esve. Egy újságot kaptunk, melyben le van írva az egész válság. Tehát ismét Mingi csinálta az egészet. A franciák egy jegyzéket hoztak neki a békekonferencia megállapodásáról. Hogy a demarkációk politikai határok, ők meg (a franciák) megszállnak egy nagy darabot az országból az orosz vörösök visszatartása miatt. Erre lemondott az egész

[578] Berinkey Dénes (1871–1944) és 1919. január 19. óta működő kormánya március 21-én mondott le az antant Vix-jegyzékében foglalt elfogadhatatlan követelések miatt.
[579] Károlyi Mihály egy tisztán szociáldemokrata kormány kinevezését tervezte, ám azoknak a kommunista párttal való egyesülése 1919. március 21-én ezt meghiúsította. A Tanácsköztársaság megszületésével a köztársasági elnöki cím is megszűnt.
[580] Az újonnan felállt tanácskormány tagjai: Kunfi Zsigmond (1879–1929) közoktatásügyi, Kun Béla (1886–1938) külügyi és hadügyi, Vágó Béla (1881–1939) belügyi népbiztos volt.

társaság és átadta a hatalmat a proletároknak. A börtönben, ahol be voltak csukva, vették át a kommunisták a kormányzást. Most teljes vörösterror van, várják a „fegyveres orosz testvéreket”. A franciák megszállnak egy nagy részt az országból, úgy hiszem, védelem az oroszok ellen. A proletárkormány a nagybirtokok, bankok, bányák kommunizálását kijelentette, és kitűzte, mint célt „a polgárok és gazdagok teljes tönkretevését”. Saját szavaik. Talán a jó Isten még megkönyörül rajtunk és szegény hazánkon.

25. Kedd
Hírlik, hogy az orosz bolsik már a Kárpátokban vannak, továbbá hogy a kommunista csapat elindult Miskolcról a csehek ellen. Továbbá hogy Vixet[581] vezérkarával a pesti bolsik elfogták és hogy emiatt egy antante csapat közeledik Pest felé. Igaz-e vagy nem igaz? Tudja Isten!

26. Szerda
Jancsi tegnap este jött haza Pestről. Margit néni Ormándra készül, Ella néni Bereckre, Mariette néniék Sopronba. Gábor bácsiról nem tudjuk, hogy mik a terveik. Ma sürgönyöztünk nekik. Pest csendes, mivel statárium van, és mindenkit agyonlőnek, aki rendetlenkedik. A boltokat kommunizálták. A vörösök Galíciába küldtek 120 vagont, az körülbelül 5000 ember lenne. A csehek, úgy mondják már kifelé is mennek Kassáról, így úgy látszik félnek vagy a vörösöktől vagy a ragálytól. Hogy mi lesz velünk, azt egyedül a jó Isten tudja. Talán még megkönyörül rajtunk.

27. Csütörtök
Semmi új. Kommunisták jöttek Újhelyről Pálházára, de ott úgy látszik, nem mentek sokra, mert nagyon hamar visszamentek. Hírlik, hogy Kassa és Szalánc közt egy egész hadosztály francia és cseh csapat van, hogy igaz-e, nem tudom. Meleg, nedves az idő. Csendesen éldegélünk úgy fizikailag, különben egy izgalomból a másikba potyog az ember. Ugyan most már annyira beleszokik az ember, hogy már nem is nagyon alterálja [zavarja] semmi. Paliék Garanyból Terebesre, onnan meg Enyickére szöktek. Hogy miért, azt nem nagyon értem, hisz nem történt semmi, de ők már olyan rémültek szoktak lenni. Az én ujjaim, most már kettő, még mindég fájnak, olyan unalmas, az ember semmit sem tud tenni, és épp a jobb kéz. Nyílik egypár nyomorult kis ibolya, de nemigen tudnak kibújni így nap nélkül, ebben a folytonos esőben.

[581] Fernand Vix (1876–1941) francia vezérkari alezredes, az antant budapesti katonai misszójának vezetője. A nevéhez kötődően elhíresült, a román–magyar demarkációs vonal leírását tartalmazó jegyzék el nem fogadása miatt ért véget a Károlyi-féle köztársaság története.

31. Hétfő
Olyan rémes minden, az ember nem tud gondolkodni, mintha fejbe verték volna. Hírlik, hogy Károlyi Józsit ki akarták végezni, de szerencsére idejében elment. Károlyi Györgyöt[582] a toloncfogházba csukták. Úgyszintén azt mondják, hogy Apponyi Albertet[583] és Györgyöt is, meg valami Csekonicset. A terror olyan egészen, mint a francia forradalom alatt, ha valaki csak egy szót szól a mostani rendszer ellen, úgy főbe lövik, ha valakinél egy puskát találnak, szintén, ha valaki egy hírt terjeszt, mely ezeknek nem kedvez (pl. hogy az antante jön, vagy a bolseviki nem jön Oroszországból) akkor szintén. Egyszóval még írok egy darabig ebbe a könyvbe, de ha akármiféle házkutatásokról lenne szó, tűzbe dobom. Bár, hogy evvel a könyvvel mit árthatnék a proletárdiktatúrának, nem tudom?? Mingi bizony szépen lejáratta magát, bárcsak még egy kicsit jobban tenné. Laleto kiment, a többi Fóton van. A családról semmit sem tudunk. Sándor papáék Zichy Jaquiékkal együtt Fülesre mentek. Hella tegnap írta nekem, hogy Hubert Hohenloval[584] eljegyezte magát, úgy örülök neki. Adná Isten, hogy boldog legyen. Olyan jó boldogságról hallani ebben a cudar, romlott, utálatos világban. A jó Isten nem hagyhatja ezt így, amin nincs az Isten áldása, az nem prosperálhat. És ezek még az Istent is megtagadják! Azért nem fog tartani.

Április

2. Szerda
Szürke, esős idő, úgy, mint minden más is szürke és kilátástalan körülöttünk. Ezek az alakok iszonyúan berendezkednek, és egész unheimlich, hogy milyen rendben megy minden. Eleinte mindent kommunizáltnak jelentették ki, de mikor látták, hogy a parasztok milyen dühbe estek, hogy a földjeiket elveszik, így most újonnan megnyugtatásként minden parasztház és 50 hold földig megmarad. Ez nem kommunizmus! Hír jön jó és rossz szüntelen, többnyire se ez se az nem igaz. Rém szomorú egy világ. Mi éldegélünk, foglalkozunk mentől többet, hogy ne legyen idő gondolkozni. Az ujjam (a másik) ismét nagyon fáj, azon koncentrálódik a konverzáció, hogy ne beszéljünk a viszonyokról. A családról semmi. Most írja Berchtold Kázmér, hogy Újhelynél folyik a harc, mi lesz ennek a vége, tudja a jó Isten. Most csakis ő segíthet még mirajtunk, bízunk is benne, ha nem is adja nekünk vissza eddigi életünket, talán ad majd erőt a másik élet elviseléséhez.

[582] Nagykárolyi gróf Károlyi György (1871–1954).
[583] Nagyapponyi gróf Apponyi Albert (1846–1933) miniszter.
[584] Dr. Hohenlohe–Waldenburg–Schillingsfürst Hubert Fülöp herceg (1893–1969), IV. Károly király öccsének, Miksa Jenő főhercegnek sógora.

10. Csütörtök
Egy állapot. Valami angolt küldtek Pestre Kun Bélával tárgyalni, hogy az mire jó, nem tudom. Margit néni Hetesre ment, mivel Ormándot lefoglalták. Anti bácsi Lengyelországban, semmi hír felőle, leírhatatlan egy viselkedés. Gábor bácsiék 15-én Taródházára készülnek, eddig Pesten voltak és nagyon el vannak keseredve szegények. Az újságok tele vannak rémes esetekkel, hogy világforradalom, stb., de eddig hála Istennek még hazugság. Az ember abszolúte nem ismeri ki magát. Újhelyen akasztanak vígan, ki csak egy szót is szól ezen rend ellen. Azt mondják, hogy óriási már az elkeseredés. Talán csak segít rajtunk a jó Isten.

Rengeteg az ibolya, szép meleg idő.

11. Péntek
Terjed a ragály. Münchenben is kikiáltották a proletárdiktatúrát, állítólag Salzburgban és Hamburgban szintén készülnek. A vörösök bevették Ogyesszát. Az itteniek triumfálnak és még nagyobb a terror. Mi lesz még? Istenkém mi lesz még?

13. Vasárnap
Valóban semmi új, hír ugyan jön rengeteg, de az ember már nem hisz semmit. Többnyire úgysem igaz, bár valami többnyire van benne. Újhelyen az akasztófa a főtéren áll, egész úgy, mint régente a guillotine Franciaországban. Szép meleg idő pár nap óta, de most ismét beborul. Ágyúzást hallottunk ma délután. Hella írt egy hosszú levelet, rém boldog hála Istennek, 22-én akarnak esküdni. Sándor papáék kimentek Bécsbe, Imre is ott van. Úgy félek, hogy mindnyájan majd kimennek Svédországba és soha nem látom őket többé. Eddig mindég egy olyan biztos érzésem volt, hogy összekerülünk még egyszer, de úgy látszik a régi élettel ez is elúszik. Az nem baj, hát másképp lesz majd minden, [mint] ahogy az ember remélte. Isten óvja őtet, és adjon neki egy boldog életet, bár én is szerettem volna azt az életet neki, ha lehet, boldoggá tenni, de ha a jó Isten nem akarja – én belenyugszom. Még egy kis csalódásom is volt, bár már megszoktam ezen a téren, hogy nem is csodálkozom már rajta, nem alterál. Tudniillik Margit néni úgy álmodta, vagy komponálta, hogy Imre engem Mamának kidicsért, mert most megkérdeztem Mamát, és ő azt mondja, hogy semmi sem igaz és ő soha nem mondott ilyesmit Margit néninek. Tehát nem úgy van, kár volt örülni, na de most már mindegy…

19. Szombat, (a nagyhétben)
Gyönyörű meleg idő. A nagyvilágból semmit sem tudunk, nem írnak róla az újságok. Csak úgy látszik a béke még nincs meg, Münchenben meg harcok folynak. Különben semmit nem írnak a külvilágról. Mindég csak ugyanaz áll benne, a „régi bűnös rendszer vétkei, a burzsoázia letörése, a proletár rendszer gyönyö-

rű, igazságos elvei” stb. stb. stb. Rémes, az ember már nem is olvassa, úgysem áll benne semmi új, és ha más szavakkal is, az értelme nap nap után ugyanaz. Itt mi a „front”-ot képezzük, a vörös elvtársak naponta kocsikáznak Újhely, Komlós, Telkibánya között. Hogy miért kell így ide-oda száguldani minden vezetés, ok, cél, terv nélkül, nem tudom. Tegnapelőtt 7 ilyen vitéz beállított, befogatta a szürkéket és elvitette magát Telkibányára. Ma az orvosnál voltam Mamával Pálházán, egy nagy társaság vörös volt, kik Komlósról jöttek. Két szanitéc hölgy is volt közte – nadrágban! Bejött a doktorhoz, míg ott voltunk, először Bódinál érdeklődött, hogy kik vagyunk, gazdagok vagyunk-e, Stephanieval rokonságban? (mert ti. az az ő – szanitéchölgy – jó barátnéja! Szegény Stephanie!) Bódi mindenre azt mondta, hogy nem. Mire hozzánk jött, és kért a doktortól ópiumot, mert az elvtársaknak hasmenésük van. Én majdnem elkezdtem nevetni. Pukkadnának meg azok az elvtársak szanitéc elvtársnéval együtt! Béla bácsi írt, Zsuzskóék e héten mentek oda, azt mondják, hogy Pesten már tarthatatlan. Margit néni Ormándon. Isten tudja, hogy mire fog ez még kifejlődni?!

Vagy 3 nap óta sokat lövöldöznek ágyúval is úgy Terebes felé. Azt beszélik, hogy sok a cseh és francia, de nem tudni biztosan, még Hollóházáról sem engednek ki senkit, az egyik konyhaleány, ki oda való, hazament három nap előtt, és nem jött vissza, úgy látszik nem eresztik.

22. Kedd

A konyhaasszony visszatért Hollóházáról, a vörös elvtársak kis híján agyonlőtték, mikor kiment az erdőn keresztül, csak négy nap múlva jött vissza, mikor már a vörösök elmentek Komlósról. Egyáltalán, ma éjjel az összes, itt a falvakban tanyázó vörösök elmentek Beregszászra, mert úgy hírlik, hogy ott az oláhok jönnek előre. Rengeteg mindenfélét beszélnek, az ember nem ismeri ki magát egy kicsit sem. Hideg északi szél, reggel havazott is. Ma van Hella esküvője,[585] a jó Isten áldja meg őtet!

24. csütörtök

A terror óriási. Tegnap Újhelyen három embert akasztottak, 22-őt túszul elcsuktak (közte Sennyey Istvánt), melyeket zavargások esetén tüstént agyonlőnének. Az oláhok jönnek előre, a székelyek hozzájuk csatlakoztak. Az antant hadat üzent Kun Béláéknak ultimátumban, melyben kijelentette, hogy vagy a kommunisták mennek, vagy az antant jön. Az elvtársak az utóbbit választották és elindultak az antant csapatok ellen. Vonat, posta, távírda nem fungál többet. Így nem tudunk semmi továbbit. Zuhog az eső, naponta járok a doktorhoz az ujjaim miatt.

[585] Hadik–Barkóczy Hella és Hohenlohe–Waldenburg–Schillingsfürst Hubert Bécsben házasodott össze 1919. április 22-én.

26. Szombat
Berchtold Kázmért bekísérték Újhelybe. Különben semmit, de semmit nem tudunk, mivel be van szüntetve minden. Zuhog az eső. Talán segít rajtunk még a jó Isten.

30. Szerda
Soha, de soha nem lehetünk elég hálásak a jó Istennek, hogy megengedte, hogy átéljük nagyobb baj nélkül ezen rettenetes napokat. Annyira össze vagyok zavarodva a sok izgalomtól, hogy nem is tudom, hogyan írjam le ezt az egészet. Tehát: szombaton Mailáth Józsit, Kázmért és még 25 „burzsoát" összefogdostak túszul Újhelyen, Beregszászba a románok bevonultak, visszaállították a régi tisztviselőket (polgármester stb.), de a szerencsétlenek egy napra kimentek a városból, a vörösök bevonultak, összefogdosták az újonnan kinevezett tisztviselőket, egynéhányat helyt, négyet meg Újhelyen felakasztottak, a többit mint túszt elcsukták. Ugyanaz történt Munkácson. A románok persze visszajöttek másnap, de addigra elhurcolták a vörösök ezen szerencsétleneket. Mivel Újhely sem volt már biztos, így a túszokat, 75-öt bevagonírozták, és Pestre akarták szállítani, de már a miskolci vonal is veszélyeztetve volt a románoktól, így azok a szerencsétlenek az újhelyi állomáson állva maradtak bevagonírozva. Azt beszélik, hogy Berchtold Kázmért hétfőn hazaengedték volna. Adná Isten! Szombaton a pálházi vöröskatonák, vagy 15 darab, elmentek, mi már jubiláltunk, de korai volt. Mikor vasárnap délelőtt a doktorhoz mentünk, hemzsegett Pálháza a vörös elvtársaktól. 100 drb, egy gépfegyver egy hadnagy és egy autó, melyen két parlamenter jött a csehekkel beszélni. A csehek nem álltak velük szóba, így Pálházán maradtak egy napig. Mi már elkezdtünk drukkolni, hogy Papát talán elviszik.

Hétfőn délután tea alatt jött egy levél Pásztortól Papának, melyben írja, hogy egy pálházi gazdának dicsekedett az egyik sofőr elvtárs, hogy milyen szép csizmái és kesztyűi vannak, melyeket ő Mesner úrtól (egy újhelyi gentry) vitt el, és hogy ugyanabban a járatban eljönnek majd nemsokára ide mihozzánk is. Pásztor ajánlja, hogy a ruhákat tegyük biztos helyre. Minekünk ez a dolog nagyon furcsának tűnt, ruharendelet nem volt, így ruhákat nem vihetnek. Mert nem tudtuk, hogy túszul ejtették, így ez csak azt jelentheti, hogy Papáért is eljönnek. Tehát Papának szökni kell. Biztonság kedvéért még Jancsit elküldöttük Pásztorhoz közelebbi hírekért. Vacsora alatt jött Szalmásy, hogy óriási ágyúzás folyik Tokaj vagy Miskolc tájékán, kimentünk hallgatni. Tényleg nagy lövöldözés volt, mely aztán szünet nélkül tartott reggelig. Jancsi fél tízkor tért vissza, Pásztor üzente Papának, hogy mindenesetre menjen, mivel kihallgatta a két parlamenter beszédét, kik azon tanakodtak, hogy Papát vigyék-e el, vagy sem. Az egyik „dafür" [mellette] volt, a [másik] „dagegen" [ellene]. Úgy 12 tájt lefeküdtünk. Alig fek-

szem egy darabig, hallok egy autót, rohanok az ablakhoz, és mondtam Mamának, hogy jó lesz Papát felébreszteni, hátha jönnek. Hallgattam, az autó Telkibánya felé elhaladt. Papa azért felkelt, felöltözött és reggel négykor elindult Szalmásyval gyalog a hegyekbe, először Kemencepatakra Jurishoz. Nagy volt a köd, így nem látta meg senki, mikor az országúton átment. Mi itthon persze rém izgalmak közepette éltünk. Egész nap lestük a teraszon, hogy nem jön-e valaki. Minden hangnál az ablakhoz rohantunk. Az ágyúzás tartott tovább Tokaj vidékén. Délelőtt Szalmásyné hírül hozta, hogy a nagybózsvai pap fia, ki vörösgárdista volt, hazaszökött Tokajról. A románok francia tüzérséggel egész éjjel lövették a tokaji hidat, a vörösök szétszaladtak. A doktor délelőtt jött, megígérte, hogy ahogy hall valami gyanúsat Pálházán miránk nézve, estig megüzeni Pásztor fiával.

Ebéd alatt megjelent a pálházi vörös hadnagy, és mivel Papa nem volt itt (hivatalosan Szikszóra ment), Mamával akart beszélni. Kért egy nyerget, mivel neki állítólag van egy lova, és amíg itt van, szeretne lovagolni, megígéri, hogy ha elmegy, a doktornál hagyja. Mivel a vörösöknek nem szabad ellentmondani, így kénytelenek voltunk odaadni. Csak Bódi ügyetlenkedett és egy régi helyett Papa egyik új nyergét vitte el. Délután 3 órakor kezdődött egy óriási ágyúzás Újhely felől, mely este 7-ig tartott, az ablakok is remegtek belé. Kisült, hogy a csehek támadtak, az újhelyi vörösök lövöldöztek a 3 nyomorult ágyújukkal amíg csak lehetett, azután megszöktek. Vacsora után jött Jancsi, hogy itt van egy elvtárs, kér egy lovat a hadnagya részére. Nagy alarm van Pálházán, egyik patrouilleu-kat a radványi vadaskertben a csehek megtámadták, 14-et agyonlőttek, a 15. visszaszökött és hozta a hírt, hogy Radvány felé jönnek. Tüstént kell egy ló, ha nem adunk, majd meglátjuk, mi lesz a következménye. Így kénytelen-kelletlen az egyik igáslovat odaadtuk. Igaz, elfelejtettem: ebéd után tért vissza Szalmásy, Papa szerencsésen Kemencepatakra ért. Szalmásy bement Jurishoz, Papa kint maradt az erdőben. Juris kiment Papához, beszélgettek egy darabig, aztán Papa és Szalmásy nekimentek az erdőnek, 4 órát jártak, majd ha Papa hazaér, valószínűleg ma este, megírom a többit.

Az éjjel nyugodtan telt el. Ma reggel 7-kor ismét jött egy elvtárs, visszahozta az igáslovat, hogy a hadnagy úrnak az egyik szürke kell. Jancsi és Szalmásy rém ügyesen csinálták, kikeresték a legvadabb szürkét, arra ráültették a vöröst. Persze a ló ágaskodott, rúgott, ledobta az elvtárst és hazaszökött. Megmagyarázták a vörösnek, hogy ez a legjámborabb, hát még milyen lehet a többi. Az dégouval [undorral] nem kért többet a mulatságból és elvitte a kis postalovat. A hadnagy ígérte, hogy Pálházán hagyja nyergestül, ha elmegy. Ebéd után jött Szalmásy, hogy Újhelyt bevették a csehek és a pálházi vörösök elmentek, de a

hadnagy elvitte a lovat is. A hegyeken keresztül szöktek Liszkatolcsvára.[586] A doktor még Kovácsvágásig utánuk küldött, hogy a hadnagy adja vissza a lovat, de az nem volt hajlandó. Most itt volt Pásztor, eljött megnyugtatni minket, hogy minden veszély elmúlt, Papa jöhet haza, a csehek ma délelőtt 11-kor vonultak be Újhelybe. Minden kommunistát agyonlőnek, az újhelyi utálatos direktórium (a fő gazemberek) sajnos megszöktek, de remélik, hogy Miskolcon már elvágták őket a románok. Ma már csak Miskolcról szólt az ágyú. Tehát legyen még egyszer hála a jó Istennek és remélhetőleg már nem lesz több ilyen rémes idő. Csak okultak már Beregszászon és Munkácson, és nem mennek ki Újhelyből még egy fél napra sem. Az volna mostan már csak az egyedüli veszély, de nem hiszem, hogy megtegyék. Papát várjuk, úgy hisszük, hogy nemsokára haza fog jönni. Olyan rém kedvesek voltak az itteni emberek: Pásztor, doktor, a cselédek olyan nagyszerűen viselkedtek, ilyen nagy bajban látni csak, hogy milyen kiváló nép között lakunk. Úgy vigyáztak mind reánk, hogy egész megható volt.

Május

1. Csütörtök

Papa tegnap este hála Istennek szerencsésen hazakerült. Leírom a levelet, melyet Mama tegnap reggel írt neki (ti. egy kerülő itt volt tegnap reggel és hozta a hírt, hogy Papa jól van, vele küldtünk pár sort.)

1919. ápr. 30.
Mi mind jól vagyunk, a vörösök folyton jönnek, nyereg, ló miatt, minden kell nekik. Tegnap 2-szer, ma már egyszer voltak itt, végeredményben elvitték a postalovat és a maga egyik új nyergét. Más újság nincs, a helyzetről valószínűleg többet tud, mint mi. – Mindenki, a cselédek stb. nagyszerűen viselkednek. A pálháziak állítólag már marshbereitek [útrakészek] *de még itt vannak."*

Erre Papa válaszolt, nem küldte már el, mivel maga bejött estére:

„Köszönöm levelét. Mondják, hogy maguknak nem lesz bántódásuk. De azért persze nyugtalan vagyok. Tegnap este 9-kor már nekiindultam innen haza, de útközt találkoztam „valakivel", ki a maguk sorsa felől megnyugtatott, és kimondta, hogy ellenem ki van adva az elfogatási parancs. Erre azután visszafordultam. Azt is mondta, hogy valószínűleg már ma este hazamehetek. De ez persze nem biztos. Azért arra kérem, a küldöncnek adjanak át egy szivacsot és 1 szál gyertyát a Rolla félékből, mert ha lemegy a nap, teljes sötétben ülök itt. Bízzunk a jó Istenben, ki irántunk mindég oly

[586] Ma: Tolcsva község.

jó volt. Végettem ne aggódjanak, ha a vörösök erre találnának jönni, úgy neki vágok az erdőnek. Puskám van, és hozzá elég töltény is. Küldöncben teljesen megbízhatnak. Írjon angyalom, senki sem sejti, hogy itt vagyok. Egész egyedül lakom itt az alsó vendégszobában, egy lépés és kint vagyok az erdőben. Kicsiről nem ír, eszerint jobban van a náthája. Tehát remélhetőleg ma este vagy holnap otthon leszek már. Mindnyájukat sokszor csókolja Menyus.

P.S. Kázmért állítólag hazaeresztették. Ha valami baj készülne, rögtön értesítsék a „szarvasmarha őrzőt" (Pásztor), és azt, ki engem ide hozott. Tegnap reggel mondtam Schuchschneidernek (Szalmásy) is, hogy menjen „Maison de Pol" [Pálházá]*-ba és értesítse a „szarvasmarha őrzőt". Jancsi el ne menjen a háztól egy tapodtat sem. Sokszor csókolja Menyus.*

Waldbott Edy ellen is ki van adva az elfogatási parancs. Itt bujdosik valahol az erdőben."

A mai nap jóltevő csendben telt el, hála Istennek. Mesélnek rémhistóriákat Mailáthékról, hogy a leányokat is elfogták volna. Nem tudom elhinni. Holnap bemegy Szalmásy Újhelybe, talán megtud valamit róluk.

3. Szombat

Tegnap délben váratlanul betoppant Pali. Délután Papa és ő Újhelybe mentek és biztos híreket hoztak a környékbeli ismerősökről. Marie nénit tényleg bekísérték, de kihallgatás után ismét visszaengedték. A leányokat nem bántották. József Fehértón volt, így nem fogták el. Józsi papát és Pált elvitték, úgyszintén Kázmért. Három napig álltak az állomáson egy vagonba bezárva, azután Kőbányára vitték, hol egy kaszárnyaudvarba zárták őket. Egy vöröst lefizettek, és az hozta a hírt, hogy elég jól vannak. Ma azt beszélik, hogy már Pest is elesett és a tószok jönnek vissza. Nem igen tudom elhinni, de lehet. Szegény perbenyikiek! Vastag Micit és Ernőt is el akarták vinni, de ők egy kocsiba bújtak és ott töltötték az éjjelt. Sennyey Bélát bekísérték és visszaengedték. Schmolovszky a börtönben megbolondult és szegény S. István állítólag meghalt. Ez egy kis csinos csokra a gazságoknak. Ők, a „direktórium" megszöktek négy vonattal, egy ékszer, egy ló és autó, egy élelem és az utolsó pedig saját becses személyeikkel. De azt beszélik, hogy Miskolc után elcsípték őket. Adná Isten! Garanyt, Velejtét teljesen kirabolták, bútort, szőnyeget, matracot, mindent. Szegény Pali egész odavan. Ma elment ő és Papa Garanyba. Mi annyira élvezzük a nyugalmat, nem is tudjuk elhinni, hogy megint helyreállt a rend. Az ember annyira megszokta már, hogy baj van, hogy alig tudja megérteni, hogy ez a teher nem nyomja már a vállainkat. Legyen hála a jó Istennek, és ne engedje meg, hogy ilyesmi valaha megint visszatérjen.

11. Vasárnap
Olyan furcsa az élet! Még alig pár napja az a rémuralom, és most megint úgy élünk, mint régen. Egy darabig alig tudtuk elhinni, de most már kezdi az ember elhinni a jót, és lassan megfeledkezni a rosszról. Múlt hétfőn Zichy Béla és Lizi megjöttek teára. Másnap Popper elvitt mi kettőnket Enyickére, ott háltunk, másnap egy nagy társaság érkezett teára. Andrássy Manó és Márys, egy fiatal Sardunja ménage,[587] Haller István (ki nagy bajjal szökött Óvárról Kassára), meg Louise-Anne és Bözsi néni. H. István és én egy kanapén ültünk elmeséltük egymásnak bajainkat és folyton azon csodálkoztunk, hogy lehetséges az, hogy most itt ültünk, teázunk, diskurálunk, cigarettázunk és egy pár nap előtt még az akasztófa virított nekünk. Alig tudtuk elhinni. Louise-Anneval átmentünk Nagyidára, ott két napig maradtunk. Nagyon élveztem. Máryék és Haller István egyszer ott voltak déjenuerre. Tegnap délre Louise-Anne és mi visszamentünk Enyickére déjenuerre és délután Popper elkísért Szkárosig és úgy haza. Pali, Lizi még itt vannak, holnap mennek haza egy napra, azután ismét vissza. Pest úgy látszik még mindég azok a szörnyek hatalmában van. A szegény túszok még nem tértek vissza. Gyönyörű idő.

15. Csütörtök
Lizi hétfőn otthon volt, Papa meg Újhelyen. Pali itt maradt, mivel meg volt hűlve. Garanyban nagy a rendetlenség, még sok minden hiányzik. Lizi meséli, hogy sok spárgája és kötelei voltak, azokat elvitték és avval akasztották fel azokat a szerencsétleneket Újhelyen. A garanyi faluban 30 cigánygyerek maradt árván és evés nélkül. (Most Pali eteti őket.) Szüleiket a bolsik kivégezték, mivel rájuk sütötték, hogy a csehekkel paktálnak (egyszer Terebesen volt kettő, ennyi az egész). A férfiakkal megásatták sírjaikat és agyonlőtték őket. Az asszonyokat Újhelyen lőtték főbe azok a vadállatok. És a sok gyerek éhen veszhet. Ez a proletárdiktatúra! Papa beszélt Újhelyen Ciaffi őrnaggyal,[588] azt mondják egész kedves. A túszok még Kőbányán vannak, de azt mondják, elég jó dolguk van. De ami rémes az a szegény kis Mailáth Pál, ki teljesen elveszett, senki sem tudja, hol van. Nem a túszokkal ment, hanem egy későbbi vonattal gonosztévők közt. Teljesen eltűnt. Úgy sajnálom szegényeket. Adja Isten, hogy hazatérjen az a szegény kis fiú. Tegnap Papa, Mamsi és Pali ménage Kassán voltak. Mindenféle vészhíreket hoztak. Hogy: a vörösök megverték volna a cseheket Losoncnál,

[587] Feltehetően meanbergi és hohensteini báró Sardagna Béla (1894–1934) huszárfőhadnagyról és első feleségéről, báró Versbach von Hadamar Melittáról van szó, akik 1918. november 5-én kötöttek házasságot Bécsben.
[588] Amedeo Ciaffi olasz ezredes 1919. január 12-től május 2-ig volt a megszállt területek ungvári katonai parancsnoka.

sőt még Miskolc elestéről is beszélnek. Nem tudom elhinni! Adja Isten, hogy ne legyen igaz, hisz ez rémes volna, újból a vörösök kezébe kerülni. Talán csak kassai tratsch.

16. Péntek
Papa, Pali Újhelyen voltak. Ciaffi azt mondta nekik, „que le danger est passé, le general aprit toute ses précautions" [a veszély el van hárítva, és a tábornok minden előkészületet megtett]. Úgy látszik valami cseh ezredekben valami bolsevik lázadások mutatkoztak. Csúnya egy betegség ez a bolsevikizmus. Szegény kis Pálról semmi, annyit gondolok szegény gyerekre. Hideg északi szél.

17. Szombat
Pali ma délután elment. Louise-Anne és Popper érkeztek teára. Mindenféle fekete hírekkel, hogy Németországban kitörőfélben van a bolsevikizmus. A francia feltételeket nem fogadhatja el Németország. Ha elfogadja, kiüt a bolsevik világ, ha nem, úgyszintén. Egyszóval fekete kilátások. A pestiek még tartják magukat. Losoncnál tényleg megverték a vörösök a cseheket. A csehek egyáltalán nem akarnak verekedni, gyáva népség, megfut minden kis támadás elől. Csak a románok tehetnének valamit. Kun Béla nem akar lemondani, bízik a német vörösökben. Csak a jó Isten ne engedje meg, hogy ilyesmi ismét kezdődjön.

20. Kedd
Lizi és Zichy Béla tegnap elmentek. Louise-Anne még itt maradt holnapig. Itt megint mindenféle bolsi támadásokról beszélgetnek, sőt megint Miskolc elestéről! Aradon állítólag kormány alakult Károlyi Gyula elnöklése alatt.[589] Zuhog az eső minden nap, vagy háromszor, azután megint gyönyörű napsütés. Olyan utálatos ez a bizonytalanság. Csak már bevennék Pestet.

21. Szerda
Louise-Anne ma elment. Elkísértük a szkárosi tetőig, hol Popper várt reá. Miskolcra nem lehet többet sürgönyözni, tudja Isten, mi van ott. Azt beszélik, hogy hogy nem vörösök, hanem valami piros-fehér-zöld katonák vették volna be a várost. Ágyúzást nem hallottunk, így nemigen értem, a dolgot. Popper adott egy kassai újságot, mely szerint nagyon készülődnek a vörösök Miskolcnál és Losoncnál. Másrészt Franchet d'Espérey[590] tárgyal Károlyi Gyulával Aradon és

[589] Nagykárolyi gróf Károlyi Gyula (1871–1947) Aradon alakított a tanácskormány ellenében kormányt 1919. május 2-án, de itt internálták, kiszabadulása után, május 30-án Szegeden alakított ismét kormányt, itt kérte meg Horthy Miklóst a Nemzeti Hadsereg felállítására. Később, 1931–32-ben az ország miniszterelnöke volt.
[590] Louis Franchet d'Espèrey (1856–1942) francia tábornok, a délvidéki megszálló csapatok parancsnoka.

szerinte 2-3 hét múlva beveszik Pestet. Most kelnek át a románok a Tiszán. Az ember nem ismeri ki magát. A németek új tárgyalásokat kezdtek a franciákkal. Isten mentsen a vörösöktől!
Papa ma Garanyba ment és onnan Palival tovább Bélybe és Lónyára készül. Hideg van, de különben szép az idő. Mamsi nagyon meg volt hűlve, most már hála Istennek jobban van, de igen rosszul érezte magát. A jó Isten óvja őtet minden bajtól és adna neki egy nyugodt jó életet, amilyet egy ilyen angyal mint ő, megérdemel.

24. Szombat
Úgy látszik igaz volt. A vörösök bevették Miskolcot, sőt még Szikszót is. De állítólag a csehek megint visszafoglalták. Nem egész biztos, de úgy látszik, hogy így volt a dolog. Egy kassai újság szerint Almásy Imrét Szolnokon agyonlőtték a vörösök, vele együtt egy Szapáryt és egy Waldeckot. Rémes! Mi történhetik ott, ahol még ezek a vadállatok crassálnak [garázdálkodnak]. Isten óvja azokat a szegényeket!

26. Hétfő
Megint izgalmak. Popper írt ma reggel, hogy Tizit[591] holnap nem küldheti úgy, ahogy meg volt beszélve, mivel megváltozott a helyzet „és úgy látszik, ők utaznak”. Tehát valami baj lehet. Papa, Mama elmentek Enyickére megtudni, hogy mi van. Azt beszélik, hogy a csehek visszavonulnak, sőt még Kassáról is elvitték a trainjüket. Csak az a furcsa, hogy senki sem tudja, hogy ki elől futnak. Némelyek szerint vörösök, mások szerint oláhok és székelyek kombinálva. A vörösöket úgy mondják, körülzárták Pesten és Kun Béla lemondófélben van. Valami baj van, de hogy mi, azt nem lehet tudni. Most ért ide egy perbenyiki kocsi, hogy Marie néni, Erzsébet és József holnap Kassára mennek. Mária és Stephanie az alatt ide jönnének. Újhelyen teljes a rend, a csehek összefogdossák a volt kommunistákat és viszik őket el. Mi lehet az a misteriózus [titokzatos] sereg, akik elől futnak a csehek? Mi persze megint pakolunk, az ember már nem jön ki az izgalomból. Talán a jó Isten még megsegít minket úgy, ahogy eddig megsegített. Bízzunk benne!

[591] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Tivadar (1908–1984) autóversenyző, író, filmproducer, fotográfus.

Június

1919 – Menekülés a „vörösök” elől az Alföldre: június 1.–július 18.

7. Szombat, Ófehértó
Már egy öröksége, hogy nem írtam, de annyi izgalom volt. Tehát Papa, Mama múltkor Enyickéről nyugodtabban tértek haza. Miskolc ugyan a vörösöké (egész komisz vörösök, semmi piros-fehér-zöld) de a románok átvették a csehek frontját és tartják. Tehát másnap megjött Stephanie és Mária. Egy pár nagy jó gemütlich napot töltöttünk ezekkel a kedves leányokkal. Szombaton bejött József Perbenyikre menet és már inkább „louche” [zavaros] híreket hozott. Mesélte, hogy szegény Marie nénit megoperálták, de különben egész jól van. Vasárnap Pálházán voltunk egy nagy táncünnepélyen. Hétfőn József ismét benézett visszamenet Kassára, és megerősítette a már szállingózó híreket, hogy a vörösök jönnek előre, már Szerencset is elfoglalták, proponálja, hogy menjünk át mind Perbenyikre, mert bezárnak a vörösök. Így délután felpakolództunk 3 kocsira és elindultunk. Újhelyen pánikot gerjesztettünk, de simán mentünk keresztül a városon és a bodrogi réven is. Este értünk Perbenyikre, ott letelepedtünk egy napra. Ella beteg lett, 39 fokú lázzal, egy falikoláris [=pharyngitis] torokgyulladással. A vészhírek folytatódtak, a vörösök jönnek előre, a románok visszamentek Tokajnál és felrobbantották hátuk mögött a hidat. A csehek szaladnak. Papa kétszer bement Csapra igazolványért, hogy szükség esetén átmehessünk a Tiszán ide. Ágyú szólt szünet nélkül. Szerdán reggel beállított egy beregszászi volt túsz, kit szabadon engedtek, és úgy szökött haza. Mailátékról jó híreket hozott, a túszokat szabadon bocsátották. Nekünk mesélte, hogy Gábor bácsit is elfogták Taródházán, ő is Rákospalotán volt elcsukva, de már kiengedték. Szegény Zsuzskó! És mi minderről nem is tudtunk. Most sem tudunk az egész családról semmit. Jobb nem is rájuk gondolni. A jó Isten óvja őket! Ugyanez a túsz mondta, hogy a vörösök már Pataknál állanak, ellentállás nincs. Ez a hír több oldalról meg lett erősítve, még Sennyey Béla is átjött szegény kétségbeesve. Ellának 38,8 fokú láza volt. Kihúztuk az ágyból, egy üveges batárba ültettük szegény Mamával és úgy nekiindultunk 4 kocsin auf gut Glück [jószerencsével] a záhonyi hídnak.[592] Igazolványunk nem volt, mivel a cseh nem számít román területen. Amerre mentünk, paniqueot [pánikot] terjesztettünk. Dobogó szívvel értünk úgy fél 9 tájt a hídhoz. A csehek átengedtek, a románok megállítottak. Vagy egy órát álltunk a hídnál. Papa gyalog bement a faluba a hadnagyhoz, az nem volt ott. Papa és egy káplár visszatértek és bevitték az egész karavánt a faluba, a káplár egy feltűzött

[592] 1910–11-ben épült meg az első állandó jellegű, acélszerkezetű híd Záhony és Csap között a Tiszán, melyet 1944-ben felrobbantottak.

szuronnyal felült a mi kocsinkra, a pakkok tetejére. Ott megint álltunk. Végre megjött a hadnagyunk, ki eleinte rém goromba volt, hogy semmi szín alatt nem enged tovább, stb. De mégis bevitt magához egy Pálma néni-féle majorba, hol egy kis kastély volt. Ott azután kijelentette, hogy tovább nem enged, itt kell hálnunk, megvizsgálták pakkunkat, miközben elemeltek egyet-mást. Egy szobát kaptunk, hová a beteg gyereket befektettük. Mi a gangon ültünk egy darabig, hol ettünk egy kis roládot, alig tudtuk megmenteni a vieille elől, ki majd mind megette egymaga. Úgy 12 tájt egy újabb román csapat érkezett, így betelepedtünk a szobába, hol azután bent is háltunk, ki-ki a maga módja szerint széken, földön, hegyes kanapén, két széken, Mama meg én egy chaise longeau-n [sezlonon] feküdtünk, bajtársaink nagy irigységére. Hadnagyunkhoz bejött egy másik tiszt és ők 1-ig diskuráltak a mellékszobában. Óriási rémületet keltett nálunk, hogy ők „patre karucca”-ról beszéltek. A mi négy kocsinkról. Már láttunk, hogy vagy elviszik, vagy visszaküldenek a vörösök közé. Később meg „garde communiste”-ről volt szó, ami minket szintén izgatott. A katonák pedig azalatt elkommunizálták Mama kis piros sachját [táskáját]. Tehát mi az éjszakát úgy-ahogy eltöltöttük ezen kedélyes kis szobában. Ella láza hála Istennek lement. Mindennek dacára sokat nevettünk, Stephanie kolosszális humorja tartotta bennünk a lelket. A poloskák csíptek. Reggel fél 5 tájt jöttek hadnagyunkat felébreszteni, Stephanie megszólalt: „le levé du Tyran” [felkelt a zsarnok]. Erre mind elnevettük magunkat. 5 felé mi is feltápászkodtunk, Pálma néni intézőjénél kaptunk egy igen jó reggelit, főleg a sligovic [szilvapálinka] tett jót. 8 felé nekiindultunk Mándok felé, hová tyrannusunk már előrement megtudni, hogy átengedhet-e bennünket. Egy Odescalchi-féle majorban ismét megálltunk és vártunk hadnagyunkra. Az egy idő múlva meg is jött, és már a kocsiból kiáltotta: „Mehetnek, ha menekültek.” Erre megéljeneztük. Nem volt nehéz konstatálni menekült mivoltunkat. Csak ránk kellett nézni. Odescalchi Miki eljött értünk és bevitt Tuzsérba ebédre. Ott megmosakodtunk, kaptunk egy igen jó ebédet. Agyonnevettük magunkat a kutyákon és Margit nénin, ki mindég bö- bömbölő ágyúkat vélt hallani. 3 órakor ismét útnak indultunk, Miki velünk jött Kisvárdáig. Ott vagy két óráig álltunk, míg személyazonossági igazolványainkat kiállították a román kommandón. Este fél 10-kor érkeztünk ide egy nagyon szép, holdvilágos kocsikázás után, csak a lovak már kidűlőfélben voltak. Az egy rém kedves ház egy igen szimpatikus vidéken. Itt most megállapodtunk egy időre. Tudja Isten, hogy meddig maradhatunk nyugodtan.

9. Hétfő, (Pünkösd)

Itt igen kedélyesen megvolnánk, jön hír jó-rossz. Papa szombaton Nyíregyházán volt, honnan inkább deprimáltan tért haza. A vörösök Újhelyen vannak. Most

csak az a kérdés, hogy a románok tartják-e a Tiszát. A közvélemény az, hogy igen. Adná Isten. Tegnap Vay Laci itt volt lóháton. Szerinte a románok átkeltek a Tiszán és átvették Csapot a csehektől. Kassát a franciák tartják, hír szerint. Egyszóval nemigen tudni semmit. Mi takarítunk, sétálunk, nevetünk, meg sorban náthásak vagyunk. A gyerek is köhög, de különben jól van, hála Istennek. Mi lehet most Bózsván? Szeretném tudni, hogy oda, a hegyek közé is bemennek-e azok a gazemberek. Állítólag mindenkit besoroznak.

14. Szombat
Múl szerdán itt voltak Berkeszről Mártha néni, Gábris bácsi, Abris b. Laci. Egész mulatságos volt. Mindenféle hírek jöttek, hogy Miskolcot, Szerencset a románok bevették, igaz-e nem igaz? Talán. Állítólag egy csomó vöröst elfogtak volna. Kun Béla az újság szerint egy újabb ultimátumot kapott, hogy mondjon le 72 óra alatt, különben igen szigorúan lép fel az „antente”.

15. Vasárnap
Ma Laci és Vay Miki voltak itt. Most olvassuk az újságban, hogy a csehek Kassa külvárosait visszavették a vörösöktől. Tehát így sül ki, hogy a vörösök már Kassán is voltak. A szegény leányok persze izgulnak. Eszerint Marie néninek valószínűleg Prágába kellett szöknie. Szegények, úgy sajnálom őket! Papa ma Berkeszre ment.

18. Szerda
Hétfőn mindnyájan Berkeszen voltunk, én nagyon élveztem, csónakáztunk, táncoltunk. Miki bőszül udvarol Máriának, ami inkább izgalmat okoz, nem tudván, hogy az az alak mire képes, ha megérti, hogy nincsenek kilátásai. Különben naponta kocsikázunk, stoppolunk, olvasunk és rengeteget alszunk. Kassát a csehek visszavették. Dunántúl ellenforradalom van. Aggódunk a család miatt, főleg szegény Gábor bácsiért, ki bár állítólag szabadon, de mégis Pesten van még, hol már óriási az éhínség. Én Margit nénit féltem ott egyedül avval a két gyerekkel. Talán megóvja őket mind a jó Isten!

22. Vasárnap
Szerdán este óriási kétségbeesésünkre betoppant az egész bélyi család: Papa, Mama, Anna, János, Mária, Moki néni és egy csomó gazdatiszt. Nem volt tényleg nagy öröm idejövetelük, mivel sem evés, sem hely nem lett volna hosszú időre, de szerintem a leányok nem nagyon szépen viselkedtek velük. Utóvégre mai napság össze kellene tartani az egyenrangú embereknek és segíteni egymáson, ahogy csak lehet. Hisz ellenségünk mindenki, most még magunk közt is veszekedjünk? Egyszóval a lehető leggorombábbak voltak az itteni leányok velük, ami két öreg dámával szemben még kevésbé illik. Hisz elvégre állítólag

jó modorú, civilizált emberek lennénk. Szegény bélyiek rém levertek, szomorúak, jól esett volna nekik egy kis kedvesség. De hát ennyit beszéltek az itteniek, míg átmentek Baktára Dégenfeld Pálhoz,[593] egy igen szép nagy kastélyba,[594] hol hála Istennek igen jól érzik magukat. Itt két napig voltak. Mándokról is kidobták őket, azért jöttek ide. Furcsák az emberek. Azért nem lesz ebből az országból soha semmi, mert örökösen egymást marják azok, kiknek legislegjobban össze kellene tartani, főleg most. Ezen inkább unerquicklich két nap után szombaton délután bejött lóháton Laci. Kocsikáztunk és táncoltunk vele kb. 12-ig. Ő jó híreket hozott, melyek szerint a vörösöket Miskolcig visszaverték. Úgyhogy hazamenetelről van szó. Olyan kedves jó fiú ez a Laci.

24. Kedd

A vasárnapi újság szerint a túszok szabadon vannak és jönnek haza. A két Mailáth nevezve is van. Hazamehet Gábor bácsi? Mikor a Dunántúlon olyan a felfordulás! Kanizsán ismét leverték állítólag az ellenforradalmat és 300 embert kivégeztek volna. Annyit gondolok Margit nénire. A miskolci hír ismét meg van cáfolva, azt beszélik, hogy még mindég van vörös a Bodrogközön. Csak a csehek mentek volna előre Füzesabonyig. Ezt majd a jövő alkalomkor ismét megcáfolják és jön valami más. De haza nem lehet menni, nem eresztenek senkit ki. Tegnap Berkeszen voltunk. Nagyon élveztem a csónakázást, meg egy hosszú diskurzust Lacival. Ma éjjel négy oláh itt garázdálkodott, egy csomó cselédet kirabolt. Azt hiszem ezek nem lehetnek reguláris csapatok, csak olyan lógósok. De elég baj az is. Ágyút hallani, hogy hol és mit jelent, nem tudni.

26. Csütörtök

Tegnapelőtt estefelé Baktán voltunk Sennyeyéknél. Gyönyörű ott a kert és olyan gemütlich régi ház. Csupa boltívekkel. Tegnap ismét óriási izgalom volt. Épp ebéd végén jöttek a hírrel, hogy a két Sennyey leány és János[595] gyalog haladtak át Baktáról avval, hogy ott egy román rekvirálóbizottság van, kik már az ő 3 pár lovukat kocsistul, szerszámostul elvitték, és most jönnek ide. Erre óriási szaladgálás, befogták az összes lovakat, mieinket, ittenit, az itt lévő Sennyey-lovakat és carriére-be [szabadjára engedve] rohantak ki az erdőbe. Alig voltak kint, már meg is jöttek az oláhok. Két tiszt és vagy öt szuronyos. Mi azalatt az összes értékesebb dolgokat eldugtuk, mert hírlett, hogy Levelek felől másik rablóbanda közeledik. Én elmentem a két Sennyey leányért, kik teljesen kimerülve a

[593] Hoheneybachi és dürnaui gróf Degenfeld-Schonburg Pál (1871–1952) huszárkapitány, református főgondnok.

[594] A mai baktalórántházi Barkóczy-, Károlyi-, majd Degenfeld-kastély volt a Tiszántúlt megszálló román haderők egyik főhadiszállása 1919-ben.

[595] Kissenyei gróf ‘Sennyey János (1902–1993).

szaladástól az intézőnél ültek. Itt eldugtuk őket a mi szobáinkban, itt fent a toronyban, hogy a románok meg ne lássák őket, mivel akkor rájöttek volna, hogy ők hozták ide a vészhírt. Rengeteget rekviráltak itt a gazdaságokból. Pechünkre megtaláltak egy hajtókocsit és követelték a hozzá tartozó lovakat. Az intéző próbált hazudni, de erre letartóztatták. Így vissza kellett hozatni lovainkat, csak a Sennyeyek maradtak kint. Sok izgalom után végre kisült, hogy a mieinket nem vitték, csak az itteniekből egy párt. A tisztek itt vacsoráltak Papával és Mamával. Mi itt fent külön Stephanie szobájában, azután a lépcsőn ültünk sötétben és igen sokat nevettünk mindennek dacára. A románok itt háltak, úgyszintén a három Sennyey gyerek. Ma reggel ezek is, azok is elmentek. Szegény Mária tegnap este elkezdett sírni, teljesen oda vannak az idegeik mind a kettőjüknek. Hát nem is csoda. Bizony már ráférne mindnyájunkra egy kis nyugalom. Semmit sem tudunk az úgynevezett harcterekről, sem Pestről. Az embernek az az érzése, hogy egy kínai fallal van körülvéve, és Isten tudja, mi történik odakint.

29. Vasárnap
Valahogy mostanában mindég csak rossz hírek jönnek. Le is vagyunk hangolva valamennyien. Papa pénteken Kisvárdán volt, és végre megtudtuk, hol vannak a vörösök. Pozsony, Trencsén, Orló, Abaújszántó, Mihályi, onnan fel a határig, Ungvár, Csap, Záhony. Az ungvári és csapi csehek tehát el vannak vágva, nincs összeköttetésük a kassaiakkal. Előbb Eperjes is a vörösöké volt, de most a csehek Kassát óriási harc után bevették. Szántón is volt ütközet. Úgyszintén Mihályinál. Ott állítólag most fegyverszünetet kértek a vörösök. Tehát még nagyon messze vagyunk a végétől. A rekvirálókapitányt lefizették és így visszaadta a jószágot. De most egy új lórekvirálás fenyeget, mert a múltkori jogtalan volt. Hogy ez mind mit jelent, tudja Isten! Állítólag a románoknak menni kell és francia jönne helyette, ezért visznek noch zu guter letzt [még ráadásul] annyit. A szovjet még igen feszt állhat a lábán, ha ennyi tért nyertek. Az embernek megáll az esze. Ezek a szegény leányok már egész letörőfélben vannak. Mama, Papa rém nervozusak, úgyszintén az egész Sennyey család. Szomorú egy társaság. Talán még megsegít a jó Isten!

Július

1. Kedd
Ezerszer unberufen javul a helyzet. Újság szerint a németek aláírják a békét. Ha ez igaz, ez fordulópont. Kun Béla visszahívja csapatait a cseh oldalról, tegnap este meg már az hírlett, hogy a szovjet felborult és a vörösök áttértek a fehérekhez. Az oláhok átmentek a Tiszán és azt beszélik, nemsokára kap a civil is igazolványt a Tisza átlépésére. Mi nem merünk még egészen hinni, de azért emel-

kedett a hangulat. Ma éjjel nagy pergőtűz volt Tokaj vidékén. Az nem stimmelne a többi hírrel, nem értjük a dolgot. Stephanie szerint a visszavonuló vörösökre leadnak egy kis pergőtüzet. Bizony nem ártana. Mentől kevesebb marad belőle, annál jobb. Milyen vérengző lesz az ember!

5. Szombat
Ha már semmi más nem, de a német béke biztos. Ami talán a fő, csütörtökön délelőtt átjött Laci és itt maradt tegnap estig. Tegnap ismét izgalom volt, egy román tiszt és egy sereg legénység házkutatást rendeztek itt. Nálunk persze semmit sem találtak, de a kertésznél egy bajonettet, ami nagy izgalmat gerjesztett, őt és a fiát letartóztatták, nagy kihallgatás volt, de végül szabadon bocsátották. A román itt ült sokáig, inkább nehezen ment a konverzáció, mert nemigen értett franciául. Érdekeset nem mondott, vagy nem tud, vagy nem akart beszélni. De valószínűbb az első. Pesten ellenforradalom, Dunántúl is és végig a Tisza partján. Kapával, kaszával mennek azok a szegények neki a vörösöknek. Tehát talán felébred ez a mi szegény demoralizált, kifáradt nemzetünk is? Talán még ő is megszereti ezt a szegény szétdarabolt hazát? Visszajönne még ide is a hazaszeretet? Pedig az már minden rétegben kiöltnek látszott. Jobban gyűlölte már most is a magyar a magyart, mint akármelyik külső ellenséget. De hát azok a vörös zsidók teszik ki Magyarországot! Teljesen elfelejtették-e már, hogy régente volt egy nemzet, melynek fiai hősök voltak, kik meghaltak ezrével, százezrével ezért a darab földért, melyet most mindenkinek inkább „gönnolják” [kívánják] csak a magyarnak nem. A magyarok maguk kívánják másnak. Olyan rém szomorú ez a hazátlanság ez a hazaszeretet nélküliség, mindég csak az embereket, azokat a ronda erkölcstelen embereket nézik és nem ezt a gyönyörű darab földet, melyet a jó Istentől kaptunk és melyet szeretni kellene minden érző szívnek.

9. Szerda
Minden nap 25 más hír. Az ember már teljesen konfúzus. Vasárnap délután beállított 4 román tiszt „vizite”-re. Egy kapitány és három főhadnagy. A kapitány összehazudott fűt fát, de néhány dolog más oldalról is meg lett erősítve. Pl. hogy az „antente” elismeri, és tárgyal Kun Bélával! Nem tudjuk elhinni! A csehekkel békét kötöttek a vörösök és visszavonultak a demarkációs vonalig, mely az Újhely–Csap vasúti sín, tovább pedig Hidasnémetinél vonul el. Azután következik egy semleges zóna, aztán vörös. Azok rém magasan hordják persze most az orrukat, de atrocitások nincsenek. Mindamellett hallani ágyút szüntelen. A románok kiváló modortalanok voltak, de egész jóakaratú alakok. Sokat nevettünk rajtuk. Hétfőn Berkeszen voltunk, amit igen élveztünk. Laci velünk jött ide. Tegnap Sennyey Mária itt volt déjenuerre. Rengeteget nevettünk, mivel Mama és Laci megbeszélték, hogy utóbbi mindnyájunknak sorjába fog udvarolni, hogy

Sennyey Mária egész konfúzus legyen, és ne tudja senkire se ráfogni, hogy az a Laci flörtje. Délután megjött a Szigeti intéző, ki Perbenyiken volt, nagy bajjal át tudott jönni a Tiszán, ott találta Mailáth grófot és Pált, kik két napra miutánunk érkeztek Perbenyikre. Perbenyik semleges zóna. Újhelyen a nagyállomás vörös, a kicsi cseh.[596] Bózsva cseh. Olvasott „Népszavát" „Vörös Újságot". Azok szerint a szovjet még soha nem volt olyan erős, mint most. Schluss Effectnek [csattanónak] közölte velünk, hogy újhelyi hír szerint Prágában kikiáltották a szovjet kormányt. Ha ez igaz, úgy jól nézünk ki. Na de mi már a világon semmit sem hiszünk el. Vacsora előtt Laci ellopta Stephanie sétabotját, mely tényből nagy kergetőzés lett. Lacit kineveztük vörösnek, Toni a kisállamok voltak, én az antante fekete csapatjai, Stephanie meg a „Taug". Mária pedig az antente. Én megszereztem a botot, de Maria dugta zsebre, mivel bár semmit sem erőlködött, de mégis az „antenteé" a haszon. Úgy élveztük ezt a szaladgálást, mint a kisgyerekek. Este zongorázott Mária, azután a holdat néztük. Igen élveztem, Laci egy kiváló, kedves fiú, mindnyájan a szívünkbe zártuk.
Papa, Mama ma Nyíregyházára mentek, tudja Isten, milyen hírekkel jönnek vissza. Laci ma reggel elment.

16. Szerda, Berkesz
Leírhatatlan sok izgalom volt. Papa, Mama Nyíregyházáról inkább leverten tértek vissza. Semmi kilátás semmire. Másnap a Ligeti intéző kihívatta a két leányt magához, és közölte velük, hogy a múltkor nem akarta kisütni, de utóvégre úgy van, hogy Mailáth papa azt üzente nekünk, hogy menjünk el és hagyjuk a leányokat egyedül Fehértón. Röviden kidobott, éspedig egy inkább goromba módon. Estefelé Baktán voltunk, ott találtuk Márta nénit és Lacit, kik rengeteget nevettek ezen az eseten, hogy mi a leányok miatt mentünk Fehértóra és most az öreg kidob. Márta néni hítt ide. Így múlt pénteken délután Mama, Ella és én ide átjöttünk, a két leány szegény rémesen sírtak és kétségbe voltak esve. Itt nagy hallóval fogadták a kidobott alakokat, rengeteget nevettünk. Másnap Tony és a két Mailáth leány átjöttek, nagyon lehangolva szegénykék. Vay Miki is átjött déjenuerre, ebéd után először Máriát, azután Tonyt egy óra leforgása alatt újból megkérte. Szegény Tonynak bizony nem volt kellemes újból ezen az eseten átesni. Adja Isten, hogy szegény gyereknek majd egyszer egy jó idő is megjöjjön és igazi mély boldogság, amilyent ő meg is érdemel. A Mailáth leányok este hazamentek. Hétfőn Laci és mi ketten zuhogó esőben átmentünk Fehértóra. Ott kezdődött a román izgalom. 4 román Laci kocsijával ide akartak jönni a mi szürkénk elrablása céljából. Laci nagy bajjal lebeszélte őket, így elmentek a zsi-

[596] Sátoraljaújhely városát éppen a vasútvonalak könnyebb ellenőrzése miatt vágta ketté a trianoni határ, a Ronyva patakon túli terület ma Slovenské Nové Mesto néven község Szlovákiában.

dóhoz, attól vittek lovat. Mi az alatt egy lovászt menesztettünk ide egy levéllel, melyben ecseteljük a helyzetet, kérjük, hogy a lovakat dugják el, és a Papa mutassa meg azon papírt mely szerint tilos a rekvirálás. De a dolog nem így ment. Mire ideértünk, az izgalom a tetőfokát érte. Gábris bácsi beszélt először velük, letagadta ittlétünket. Erre a románok rém gorombák lettek vele, Márta néni megijedt, és kiküldte Papát. Így meghazudtolta Gábris bácsit, a románok kivitték Papát egy tanyára, ahol lovaink el voltak rejtve. Mi az alatt itt nagy izgalomban vártunk. Márta néni Lacit lóra ültette és küldeni akarta Demecserre egy román tisztért. De erre Papa megjött. Laci kint várt lóháton a kertben a fák alatt, engem meg Márta néni minden öt percben menesztett hozzá egy üzenettel. A románok itt álltak a ház előtt, így én az utolsó üzenet után már nem mertem visszajönni, így kint maradtam Lacival teljes sötétben. Elszívtunk egy cigarettát és elhatároztuk, hogy ilyesmihez már kommunista és román kombinált világ kell, hogy mi itt a sötétben kuksoljunk. Sok ide-oda után végre mégis csak elvitték a lovakat kocsistul, szerszámostul együtt, még Papa, Mama egyetlen kabátjait is ellopták. Tehát most itt ülünk két lóval, egy kocsival, de szerszám nélkül. Szegény Papa szaladgál naponta Nyíregyházára, de nem hiszem, hogy elérhet valamit. Szegényke már olyan fáradt és sovány, hogy rossz ránézni. Mi tegnap Lacival kilovagoltunk, rém hecc volt, kitűnő érzés újból lovon ülni. Este tánc, Miki is átjött egy percre. Lacit mindég jobban megszeretjük. Ma reggel ismét izgalom. A Mailáth leányok átküldtek egy lovászt, tudatván, hogy értük jöttek Perbenyikről. Az egész családjuk otthon van. Üzenik, hogy minket is várnak oda. Az egész kidobás semmis, le lesz tagadva (pedig mégis úgy volt). Bózsva vörös, így nem lehet odamenni, mi ülünk „ad infinitum" [végtelenségig] Perbenyiken?! Abba a szülők nem nagyon akartak belemenni. Így a két leány ma ide megjött, akartuk, hogy bevárják Papát, ki Nyíregyházán van, és holnap menjenek vele át. De a könyvelő, ki velük volt, ez ellen erélyesen tiltakozott és a két leányt ma egyedül elvitte. Unheimlich egy história. Csak ne legyen semmi bajuk! A román állítólag visszavonul, a vörös offenzívázik. Egyszóval az embernek megáll az esze. Talán segít a jó Isten!?

23. Szerda, Deregnyő

Tehát most itt volnánk, hova mindenüvé mászkál az ember! Ma egy hete mentek át a Mailáth leányok Berkeszen. Ebéd előtt megjött Sennyey Béla és Moki néni. Rengeteg izgalom volt a románok miatt, kik nagy tömegben jöttek, és mindenfélét vittek. Este Papa visszatért Nyíregyházáról és visszahozta a két szürkét, melyeket nagy boldogsággal fogadtunk. A kocsi, szerszám odavan. Vacsora után átjött Miki, igen mulatságos esténk volt, tánc, diskurzus 12-ig. Csütörtök délelőtt Lacival kivittünk egy kocsit lovakkal egy tanyára, gyalog jöttünk vissza. Nagy-

szerű lovaglásunk volt estefelé. Vacsorára jött Miki, újból tánc, diskurzus. Péntek éjjel a románok kirabolták az egész nyeregkamrát. Ebédre 11 román tiszt egy generálissal auságolták magukat. Miki és Sennyey Béla is eljöttek. 3 óráig vártunk reájuk, tovább nem bírtuk, ettünk nélkülük. Négyre végre megjöttek. Rémes egy társaság, modortalan „au possible" [végtelenül]. Nem nagyon élveztük őket. Egy igen jó esténk volt Lacival, beszélgettünk vagy 12-ig. Másnap reggel írt Sennyey Béla bácsi, hogy ő jó híreket kapott, és aznap délután indul Tuzsérra családostul, mi is csatlakozzunk. Mi (a fiatalság) igen nehéz szívvel vettük ezen elhatározást. Reggel még fürödtünk mind a tóban. Egy igen nehéz és érzékeny búcsú után elindultunk Tuzsérra. Laci megígérte, hogy lovon átjön oda. Tuzséron egy höchst ungemütlich [nagyon kellemetlen] esténk volt. Vészhírek: Bózsva vörös, a vörösök támadnak, stb. Volt annyi huzavona, hogy menjünk-e át Bélybe, vagy vissza Berkeszre. 12-kor lefeküdtünk. Alig fekszünk, nagy lódobogás, és belovagol Laci és Miki. Eltévedtek, azért jöttek ilyen későn. Laci még bejött Papához, de mi már nem láttuk. Egész éjjel szólt puska, gépfegyver, ágyú. Reggel, épp ami előtt elkészültünk volna, az a két ostoba Vay-fiú, ráültek lovaikra és elmentek. Hagytak egy levelet Papának, hogy nincsenek megmosva, sem borotválkozva, így mennek, és hogy mi is jöjjünk vissza, mivel ebben a nagy puskázásba nem tanácsos belemenni. Mi nagyon sajnáltuk, hogy nem búcsúzhattunk még el tőlük. Lacit szívünkbe zártuk, de Mikit is megszerettem, az au fond egy egész jó fiú. Mindennek dacára nekiindultunk Sennyeyékkel egészben 11 kocsi. Záhonyon vígan keresztüljutottunk; onnan Csapra mentünk, a román ágyúk előtt haladtunk el, kik az országút mellett voltak felállítva. Csapon megtudtuk, hogy egyenesen nem mehetünk Bélybe, és hogy Bózsva cseh. Nagy örömmel indultunk neki a kerülőútnak. Útközt izgalom volt, hogy egy román patrouille kergetne, a lovakat el akarná rabolni, de valótlannak bizonyult. Majdnem fel Ungvárig mentünk, Nagykaposon álltunk vagy két órát. Ott a legrózsásabb híreket hallottuk Bózsvát illetőleg, csak Bélybe nehezen lehet jutni a felrobbantott hidak végett. Mivel már késő volt, úgy benéztünk ide. A Laborcon egy repülőhídon kellett keresztülmenni, a lovakat kifogni, igen lassú dolog és izgalomként az egyik Sennyey-ló beleesett a vízbe. 9-re értünk ide. Másnap Papa és Sennyey Béla Aburán[597] voltak. Ott feldöntötték összes reményeinket. Bózsva vörös vagy semleges, mindenféle esetre igazolvány kell hozzá. Sennyeyék tegnap reggel elmentek. Papa Nagymihályban volt, onnan igen lesújtó híreket hozott. Bózsva tiszta vörös, Radványban állanak a vörös ágyúk, oda nem lehet menni. Most itt ülünk, és nem tudjuk mi lesz. Talán a jó Isten csak megint egyszer megsegít minket, ahogy már annyiszor tette. Bízzunk benne.

[597] Abara (ma: Oborín, Szlovákia).

Tegnap, tegnapelőtt nagy ágyúzás volt Tokaj tájékán, ma csend. Talán csak nem a vörösök győztek?

Ország járó szellő, könnyeink felissza,
De azért nem adja a kedvünket vissza.
Bús, szomorú nóta terem már itten
Az is úgy végződik: „Verje meg az Isten”
„Verje meg az Isten”.

Kuruc nóta
1918–19
Nincs már nékem puskám
Az olasznak adtam
Amikor a hazát könnyezve feladtam.
Katona gúnyámat az osztrák letépte
Miért két karom a határát védte
Úgy fizetett érte.
Zokogástól hangos Duna, Tisza partja
Kacagó ellenség osztozkodik rajta.
Suhog az őszi szél Késmárk felett sírva
Nagymagyarországot most teszik a sírba
Így volt ez megírva.

Augusztus

2. Szombat, Deregnyő
Itt ülünk vagy két hét óta mindenféle kisebb-nagyobb izgalmak között. Nagy harcok voltak Tokajnál és rapityára verték a vörösöket; persze azt csak most tudtuk meg, eddig mindenféle kósza hírek szállingóztak, melyekből nem ismerte magát senki sem ki. Tény az, hogy sok vörös átpártol a szegedi fehérekhez és csatlakoztak, úgyhogy a győzelmet azoknak lehet köszönni, nem a románoknak. Papa, Tony múlt héten Garanyban voltak, Paliék igen kedvesek és adtak mindenféle ennivalót, az itteni szakácsnét is elhozatták így egész jól berendezkedtünk. Vasárnap Pali és Lizi átjöttek lóháton. Voltak Bécsben, Brünnben, Fenyőházán, Galíciában, az ő szökésük is eléggé mozgalmas volt. Kedden Moki néni és Senynyey Béla voltak itt, Nagymihályra menet. Szerdán Papa, Mama és én Garanyba mentünk. Én ott maradtam, a szülők tovább mentek Kázmérra, mivel Dankót múlt vasárnap haza küldtük és szerdára kellett neki Kázmérra visszajönni. Délután tértek vissza a szülők Garanyba igen jó hírekkel. Juris és Pokomándy voltak

Kázméron, ők a hegyközi gazdasági szövetkezetnek az elnökei. Bózsva persze kommunizálva volt, a ház lepecsételve, csak az ebédlő volt kinyitva és ott tanyázott két ízben három napig két vörös század. Nem emeltek el mást semmit, mint Papától hat inget egynéhány lovaglóostort és két pár sarkantyút. Nagyszerűen viselkedett a cselédség. Vörös már sehol sincs csak 40 darab Komlóson, így az intézők ajánlották, hogy őmiattuk várjunk még pár napig, míg a 40 vörös odébbáll, és csak akkor menjünk haza, valószínűleg a jövő hét első napjaiban. Pali, Lizi rém kedvesek voltak, annyira velünk éreztek örömünkben.

Tegnap reggel váratlanul betoppantak Mailáth Mária és Pál. Igen jókedvűek, egy kellemes napot töltöttünk, este fél 12-ig táncoltunk és diskuráltunk. Pál mesélt Gábor bácsiról, négy napig a főkapitányságon volt bezárva, onnan Rákospalotára került, hol három hetet töltött. Jól volt, csak nagyon aggódott Zsuzskó miatt. A Mailáthékkal együtt engedték szabadon, még aznap utazott Taródházára. Tegnap délre még Sennyey B[éla]. is itt volt, délután Papával Nagymihályra ment, Papa este megint haza. A Mailáth gyerekek ma reggel elmentek.

6. Szerda, Kis-Bózsva

Hála legyen a jó Istennek ismét hazatértünk. Vasárnap este Deregnyőn behajtott Pali és hozta azt a hírt, hogy a dicső szovjet lemondott, egy szocialista kormány lépett a helyébe Garamival, de állítólag csak interim [ideiglenesen]. A vörös hadsereg széjjelbomlik. Azon kívül, hogy állítólag a románok megszállták Újhelyt. Erre megijedtünk. Ismervén a románokat, tudtuk, hogy lakatlan házban egy gombostű sem marad, ha azt a románok lakják. Így el lett határozva, hogy hétfőn reggel auf gut Glück hazamegyünk, pedig Pokomándy üzenetét kellett volna bevárni, és kocsikat, melyeket ő értünk küldött volna Garanyig. Szó nélkül elindultunk hétfőn reggel 10-kor, Garanyban kérdezősködtünk kocsi után, nem volt. Velejtén megálltunk, ettünk, 2 tájt folytattuk utunkat, ott már hallottuk, hogy Újhelyen a direktórium megszökött, románságról szó sincs, fehér gárda tartja fenn a rendet. A cseh–magyar határt képezi a mihályi[598] malom. Ott szó nélkül keresztülmentünk. Mikóházától kezdve kissé furcsa volt a helyzet. Az országút tele volt haza szállingózó vörösgárdistákkal, ki-ki gyalog, kocsin, fegyverrel, fegyver nélkül, némely nagy ruck [háti] zsákkal, egyik még két csirkét is vitt a karja alatt. Vilyipusztán bementünk Pokomándyhoz. Kurilla is ott volt, nagy örömmel fogadtak. Mesélték, hogy aznap akartak értünk küldeni. Ott kaptunk egy kis uzsonnát és úgy 6 óra tájt itthon voltunk. Itt nagy csudálkozást idéztünk elő. A szobák le voltak pecsételve, és a bútorokon kívül, de semmi sem volt. Mindent eldugtak a legutolsó apróságig. Úgyhogy tényleg azon a pár apróságon

[598] Alsómihályi (ma: Michaľany, Szlovákia).

kívül nem hiányzik abszolute semmi. Igazán angyalok ezek a mi embereink. Tegnap és ma reggeltől estig szaladgáltunk és pakoltunk. Kiszedtünk minden szükségeset. Borzasztóan élvezzük itthonunkat. Adja a jó Isten, hogy ne kelljen innen többet elmenni. Ágyúzást hallottunk tegnap is és ma is, hogy az mi, azt nem tudni.

A vörösök még mindég szállingóznak hazafelé. Újhelyen egy 1000 emberből álló fehér gárda van, gépfegyverekkel, Miskolc meg román. Így talán Isten segedelmével egy kis időre nyugalmunk volna, bár sohasem lehessen tudni. Egész délelőtt konyha és csirke körül telik el, különben pakolás szünet nélkül, mindenütt találunk valamit a holmijaink közül.

Az itt lakó elvtársak egész tisztességesek voltak, egy egész zászlóalj, de egy igen megbízhatatlan zászlóalj lehetett vörös szempontból, mindegyiknek a nemzeti színű kokárda a zsebében volt.

8. Péntek

Még mindég folyik az elrejtett holmik kipakolása, igazán hihetetlen, hogy menynyire pontosan elpakoltak mindent a legutolsó csekélységig, úgyhogy egynéhány kis tárgyat kivéve minden megvan. A vörösök még mindég vonulnak Pálházán át, ma egy fehér csapat jött ki Újhelyből és egy Pálházán tartózkodó 30 tagból álló vörös társaságot lefülelt. Pesttől el vagyunk vágva, mivel körbe románok vannak, de hírlik, hogy a szocialista kormány már lemondott és a szegedi lépett volna a helyébe, sőt még az igen merész állítók azt beszélik, hogy Andrássy Duci volna ott miniszterelnök. Reméljük a legjobbat, de hinni már nem hiszünk semmit. Amíg itt vörös uralom volt, járt pár napig a posta így kaptunk egy kártyát Margit nénitől, jól vannak, a gyerekeknek szamárhurutjuk van, Béla bácsi nála volt pár napig. Úgy látszik, szegények nagyon izgultak miattunk, tudván, hogy mi itt a harcnak terét képezzük. Hivatalosan a posta útján érdeklődtek hogylétünk után, választ nem kaptak, mivel arra már a román elvágta az utat és a szovjet hála Istennek végre megbukott.

17. Vasárnap

Papa Bátyúba ment. Mi éldegélünk nyugodtan, élvezzük az itthont, tisztaságot, rendet, nyugalmat. Egy fehérgárda alakulófélben volt, Papa a Hegyköz parancsnokává lett kinevezve, de ebbe belepfuscheráltak [belekontárkodtak] a csehek avval, hogy elfoglalták Újhelyt. Azok nagyon félnek a fehérgárda megerősödésétől. Beszélnek sokfélét, hogy József főherceg katonai diktátor Pesten, 1800 zsidót kivégeztetett, Zsófia főhercegné[599] hozzámegy egy angolhoz, az lesz király, stb. stb. Hiszi, aki akarja!

[599] Feltehetően József Ágost főherceg harmadik gyermekéről, Habsburg–Lotharingiai Zsófia Klementina Erzsébet főhercegnőről (1899–1978) van szó, aki nem ment férjhez.

21. Csütörtök
Semmi különös, gyönyörű meleg idő. Mindennapi foglalkozások, konyha, stoppolás, olvasás, rajz és most ismét kezdem a gazdaságot. Rémes dolgokat mesélnek, hogy a kommunizmus utolsó napjaiban rémes dolgok történtek volna Pesten. Állítólag rengeteg hullát találtak a parlament és más nagyobb épület pincéiben. Agyonkínzott emberek, szegeket vertek a fejükbe, keresztre feszítették őket. Sok pap és apáca volt a halottak között. Mikor a románok bevonulása után a fehérek ezekre a rémtettekre rábukkantak, kezdődött volna a pogrom, melynek azután egyszerre 1800 zsidó lett volna az áldozata. Azóta nap-nap után folynának a kisebb-nagyobb zsidóüldözések. Ideje, hogy végre rájöttek, hogy ki az okozója mindennek a sok bajnak.

25. Hétfő
Egyre többet jönnek a rémtettek hírei Pestről, mindég több holttestet találnak fel. Rengeteg asszonyt, a „szovjet" ház pincéje tele van velük. Úgyszintén egy Batthyány-palota. Állítólag szegény Széchényi Györgyöt és egy Eszterházyt is ott találtak meg.[600] A legtöbb éhen halt, a többit agyonkínozták. A francia forradalom kismiska mindezekhez képest, inkább az inkvizícióhoz hasonlít. A jó Isten adjon örök nyugodalmat mindezen szegény mártíroknak! A gyilkosaik majd úgyis megkapják kellő büntetésüket, ha nem ezen a földön, úgy a túlvilágon.

Szeptember

1. Hétfő
Most ritkán írok, mert nem történik semmi különös. Az mindég jó jel manapság, csak így maradjon továbbra is. Festek, rajzolok majd egész nap. Tony múlt héten Bélyben és Perbenyiken volt, igen élvezte. Széchényi György kivégzése szerencsére nem igaz. Maria írta, hogy Piret Erzsébet és Karg Gyuri,[601] meg Bissingen Lili és Bissingen Ernst[602] el vannak jegyezve. Na also wieder zwei ältere Mädchen glücklich angebracht [így ismét két öregebb leány révbe ért]. Örülök, hogy Erzsébet talált egy férjet, az egy jó leány.

8. Hétfő
Múlt héten volt egy zsidó Pesten, az hozott Kállay Ella nénitől egy hosszú levelet, így végre kaptunk biztos hírt a családról. Gábor bácsiék Taródházán vannak,

[600] Ez hamis hír.
[601] Bebenburgi báró Karg György (1893–1969) főtörzskapitány és báró Piret de Bihain Erzsébet (1895–1980) Budapesten kötött házasságot 1919. november 8-án.
[602] Gróf Bissingen-Nippenburg Ernő Károly (1885–1959) és gróf Bissingen-Nippenburg Lívia Mária (1893–1962) 1920. február 15-én kötöttek házasságot Temesvajkócon.

úgyszintén Toni bácsi is. Margit néni a proletárdiktatúra alatt 2 hónapot Iharoson töltött, most visszament Ormándra, neki és a két gyereknek szamárhurutja van. Anti bácsi a lengyel hadseregben harcolt Varsó alatt! Igazán azt kezdem hinni, hogy az az ember egy kicsit meghibbant. Józan gondolkodású egyén csak nem hagyja családját egy felfordult országban egyedül, hol az életüket kockáztatják, ő pedig szerelmének hadseregében harcol az orosz bolsik ellen; ha már olyan harci kedve van, úgy szállott volna síkra a magyar bolsik ellen. Mi már úgy kezdünk vélekedni, hogy nem volna nagy veszteség a családra nézve, ha most már „pour tout de bon" [egész komolyan] Lengyelországban ütné fel sátorát valahol Potocka grófné árnyékában és mi nem látnánk többé. Gyenge egy alak! Csak szegény Margit néni is így vélekedne és ne vágyódna többé utána.

Csomó gyermek született mostanában, csak hogy véletlenül ki ne haljon az emberiség, Magdának egy kis fia,[603] Asztának leánya,[604] Timának fia,[605] Wenckheim Lillynek fia,[606] Ivánka Klárinak leánya,[607] és szegény Sennyey Fiáth Ilonának egy kis halott fia. Hella másállapotban van, bizton örül neki, úgy szereti a gyerekeket.

Dunántúlon és Pesten nagy zsidóüldözésről beszélnek. A politikáról kár beszélni, minden egy káosz és naponként változik, amellett a hírek többnyire nem igazak. Így hát nem foglalkozunk evvel a témával, örülünk hogy élünk. Én festek szünet nélkül, szombaton a postamesterné itt volt és szegény szerencsétlen egész nap állott nekem modellt. Ugyan ő azt állította, hogy élvezi. Hát akkor jól van. Én élveztem, azt tudom, mégis csak más az élő modell után festeni, mint csak úgy fejből.

Louise-Anne és Mailáth József végre deklarálva vannak és nagy a boldogság. Januárban lesz az esküvő.[608]

22. Hétfő

A tegnapi nap úgy múlt el, mint egy álom, nem is tudom elhinni, hogy igaz volt. De először leírom a múlt heti eseményeket. Múlt hétfőn megjött ide Sennyey

---

[603] Zichy Magdolna és Somssich János elsőszülött gyermeke, György 1919. június 20-án született Somogybükkösdön.

[604] Téves. Zichy Auguszta és Széchényi György második fia, Ferenc 1919. augusztus 15-én született Kálózon.

[605] Wolf Engelbert Siegfried von Auersperg (1919–1942) 1919. május 24-én született Bécsben.

[606] Feltehetően zichi és vásonkeői gróf Zichy Aladárné szül. gróf Wenckheim Ilona (1885–1972) második gyermekéről, Zichy József Ferdinándról (1919–1981) van szó, aki 1919. október 19-én született Vajtán.

[607] 'Sennyey Klára és Ivánka Géza leánya, Erzsébet 1919. július 21-én született Pátkán.

[608] Bauschlotti báró Schell Lujza-Anna (1894–1979) és dr. székhelyi gróf Mailáth József (1895–1939) huszárfőhadnagy 1920. január 8-án házasodtak össze Nagyidán.

Mária és itt maradt csütörtökig. Egész jó volt, kedves leány, hihetetlen egyszerű gondolkodású és rém csekély műveltségű, de talán jobb neki így. Csütörtökön bekísértük őtet Újhelybe, hol Sennyey Lilinél ebédeltünk, ki most anyjával ott lakik, mivel Csörgő tele van cseh tisztekkel. Igen csinos volt Lily, jól öltözve, de szegényke stein unglücklichnek [kő szerencsétlen] néz ki. Nem csodálom. Kár érte. Pénteken kaptunk egy levelet Gábor bácsiéktól, ismét a zsidó hozta Pestről, melyben írják, hogy mennek haza Boldogfalvára. Hála Istennek! Szombaton írt Berchtold Ily, hogy vasárnap jönnek ők ide ebédre, és magukkal hozzák Imrét, ki most Velejtén van. Oly furcsa az élet, akárki másra gondoltam volna inkább, mint Imrére. Azt hittem feszt Stockholmban ül. Már igazán oly ritkán gondoltam mindezekre az eseményekre, úgy éreztem, mintha az már egy messzi, régi világhoz tartozott volna, egy világban hol a madarak énekeltek, hol oly melegen sütött a nap és az ember nagyon-nagyon fiatal volt. És tegnap, mikor ide megjött Almásy Palival, mikor újra megláttam c'était comme une bouffé du passé, plein de jeunesse et de printemps [mint a múlt, az ifjúság és a tavasz fuvallata]. Úgy éreztem mintha két évig álmodtam volna. Berchtoldék is megjöttek, így jó sokan voltunk. És így elmúlt a nap, magam sem tudom, hogyan. Mellettem ült ebédnél. Ebéd után egy darabig túl messze volt tőlem, hogy beszélgethessünk, később beültünk a szalonba és ott maradtunk végig. Pali persze lábatlankodott, és nekem tüstént beadta, hogy valami kellemeset mondjon, hogy Imre egy svéd dámának a vőlegénye. Hisz lehetséges, egy verlobungsringje [jegygyűrűje] is van, de bántam is én azt tegnap, a fő, hogy ott volt és beszélgethettem vele. Ha vele vagyok, az az érzésem, hogy minden mindegy, csak a jelen, oly fiatalnak érzem magam, az emberre ráragad az ő nagy vitalitása. Uzsonna után Berchtoldék elmentek, mi meg az istállóba mentünk be és ott azután beszélgethettünk egyedül és Pali nélkül egy hosszú ideig. Furcsa volt őtőle mindent hallani, amiről annyit beszéltek két év előtt az emberek. Legfeljebb egy óráig tartott, de jó volt. Tudja a jó ég, hogy mi van abban a fiúban, hogy az embert annyira facinálja [megigézi], soha még nem láttam egy fiút a mi uraink közül, ki oly respectussal [tisztelettel] bánna és beszélne egy leánnyal, mint ő. Mintha az ember egy felsőbb lény volna és personificált [megszemélyesített] jóság, ez önkéntelen persze hat az emberre, és ha vele vagyok, úgy teljes igyekezetem arra megy, hogy az is legyek, persze nem felsőbb lény, csak egy jómodorú leány. Vele nem is lehet az ember más, mely oly természetesnek veszi, hogy az kell lenni. És mindez olyan nyugodtan és természetesen megy, még a külső dolgokban is, ahogy az embernek felad egy kabátot, felszedi a zsebkendőjét, stb. Nem az, ahogy a legtöbb, vagy modortalan és szemtelen, vagy pedig a túlzásba viszi a chevalreskséget [lovagiasságot]. Hiába, akármit mondanak az emberek, nekem tetszik. Fél hétkor elmentek. Novemberben visszamegy Imre Stockholmba, ott rendbe hozza dolgait (talán megnősül),

azután végleg hazajön. Ha megnősül, úgy hát jól van, legyen boldog, de ha nem, úgy én részemről mindent meg fogok tenni és minden követ megmozgatni, hogy összejöjjünk. Lehetséges, hogy hiába lesz minden erőlködés még svéd leány nélkül is, de meg lehet próbálni. A jó Isten talán segíteni fog, hisz ő adta a szívembe ezt a nagy szeretet érette, és mivel ez egy jó érzés és nem egy rossz, így csakis jó következhetik belőle. Lehet, hogy a jó Isten másképp határozott, amit az én véges eszem nem ért meg, de mivel szabad akaratot adott nekem, így magamnak is kell erőlködnöm, sőt kötelességem, mert érzem, hogy ez az egyedüli ember, kit igazán szeretni tudok.

23. Kedd

Tegnap tisztára meg voltam bolondulva, így ma tüzetesebben leírom az eseteket. Szegény Berchtoldék rémes dolgokon mentek keresztül, egész hihetetlen, hogy milyen jó kedvvel és humorral mesélt Kázmér a fogságáról. Meg kell hagyni, akármilyen indolensek [közömbösek] és könnyelműek is a mi uraink, azért „schneid" [virtus] és humor van bennük. Rengeteg bolondságot csináltak ott, kinevették és felhúzták arcba azokat a vörösöket. Naponta egy órai séta volt engedélyezve, akkor párosával mentek körbe a börtön udvarán, és kórusban énekelték: „Menjünk a vérpadra" a „Trarara bumstie" dallamára. Igazán kolosszális. Ily az egész ellenforradalmat végignézte, ahogy a monitorok lőtték a Hungáriát,[609] stb. Rémes napok lehettek. Imre meg a következőket mesélte: Sándor papa, Mariette néni és Margit Bécsben vannak, előbbi beteg. Mikit nem lehetett rábírni, hogy a birtokok után nézzen, még a sajátjával sem törődött, mely Dél-Somogyban van a szerbektől megszállva. Szerb területen egy bizonyos határidő van engedve, ha addig a birtokos nem jelentkezik, úgy elkobozzák. Ez megtörtént Miki birtokával. Erre fel Miki kámforrá vált. Szegény beteg, kétségbeesett Sándor papa beült és sürgönyzött Imrének, hogy jöjjön rögtön. Erre az meg is jött lóhalálában. Közölték vele az eseményeket. Ő összepakolt egy kis koffert és útra kelt. Már vagy egy hónapja utazik, először Zalában volt, onnan Aradra, most Velejtén, ma megy Homonnára, ott mindent rendbe hoz, és úgy megy vissza. Karácsonyra ide akarja hozni a családot, mivel az hírlik, hogy Bécsben kommunizmus lesz. Ma itt román izgalom van, 12 román rekvirál Nagybózsván, és állítólag kissé garázdák.

[609] A szállodát ekkor Szovjetháznak hívták, mert a román offenzíva idején a Tanácsköztársaság vezetőinek egy része lakóhelyül használta. 1919. június 24-én három monitor is lőtte az épületet.

24. Szerda
Tegnap délután itt volt az egész román társaság, házkutatást rendeztek, mindent feltúrtak (fegyver után), este a faluban teljesen berúgtak, azután ma reggel elmentek Pálházára, hol folytatják ténykedésüket. Garázda egy népség.

Október

2. Csütörtök
Múlt szombaton ide érkezett Mailáth Mária. Marie néni, József és Pál Nagyidára menet itt hagyták. Igen kellemesen telt az idő, minden délután valamelyik hegytetőre felmásztunk, különben rengeteget zongorázott Mária. Tegnap délre Marie és Pál is ide jöttek és ma reggel mind a hárman elmentek. Milyen majom az a Pál!!

Sok érdekeset nem meséltek, politikai helyzetről nemigen ösmeri ki magát senki, annyi tény, hogy a csehek közel állnak a bolsevikizmushoz. Egy rém szomorú eset az, hogy szegény kis Mailáth Mariette meningitisben [agyhártyagyulladás] meghalt.[610] Szegény gyerek olyan kedves volt, mennyit nevettünk mi együtt tavaly májusban Pesten, ők is a Bristolban laktak.

5. Vasárnap
Mária ittléte alatt Sennyey Béla és Széchényi Mici néni itt voltak kétszer menet és jövet Kassára. Azután itt ebédelt múlt hétfőn egy honvédtiszt, ki a polgárőrséget, jobban mondva a fehérgárdát alakítja, összecsődítették a nagybózsvai gazdákat és azoknak tartott egy előadást. Érthetetlen, hogy mennyire nem tudnak ezek az emberek a néppel beszélni, hisz minden egész helyes volt, amit mondott, de nem így kell a dolgokat a parasztoknak beadni. Na de hát megalakult az őrség, Papa a feje, adja Isten, hogy ne legyen rá szükség. A csehek úgy látszik igazán nagyon közel állanak a bolsisághoz, állítólag ma éjjel egy csomó Pálházán keresztül szökött, mivel Terebesnél valami tót ezredek dobják őket ki. De a tót ezredek is mondhatni bolsik, tudja a jó ég, mi lesz!? Tegnap kaptunk 5 hónap óta megint legelőször postát. Nagyon élveztük, levelek a családtól, kártya Hellától, újságok, egyszóval egész civilizált viszonyok.

Ezek az ostoba kisgazdák okoskodnak és agitálnak a Friedrich-kormány[611] ellen, soha nem lesz ebből az országból semmi, mindég csak pártoskodás, veszekedés, személyeskedés, mit akarnak utóvégre most?! A fő, hogy rend legyen,

[610] Székhelyi gróf Mailáth Mária (1897–1919) 1919. szeptember 12-én hunyt el.
[611] Friedrich István (1883–1951) kormánya 1919. augusztus 15. és november 24. között működött.

nyugalom, egy kis jólét, azután lehet majd privát nézetekről és felfogásokról diskurálni, ha senkinek más dolga nincs.

10. Péntek
Tegnapelőtt ismét nagy izgalom volt, hogy ne jöjjünk ki a gyakorlatból. Hála Istennek nem volt baj, de rosszul is végződhetett volna. Tudniillik Mama begyújtott a kandallóba, a kémény nem volt kitisztítva és kigyulladt a rém szárazságtól. A teljesen kiszáradt zsindelytetőre ráhullottak a szikrák, és három helyen égni kezdett. Csúnya momentum volt. Szegény Dankó összelőtt tagjai dacára felment a tetőre és kézzel oltotta. Szerencsére egy perc alatt az egész falu népe itt volt, gőzerővel hordtuk fel a vizet a padlásra, a parasztlegények leöntötték vele a tetőt, és így hála Istennek nem volt más, mint egy nagy ijedtség. Épp hogy eloltottuk a dolgot, behajtott Mailáth Stephanie. Még egész hülyék voltunk az ijedtségtől. Szegény Mama főleg, ki azt mondta, hogy ez már tényleg irónia, megmenekültünk a bolsi pusztítástól és most ő saját kezűleg felgyújtja a házat.

Stephanie egy napig volt itt, ma reggel ment tovább Nagyidára. Elkísértem őt Nyíriig, hogy az utat mutassam neki, és gyalog jöttem haza. Mama, Tony ma hajnalban bementek Kassára.

18. Szombat
Szerdán ebédre átjöttek Zichyék Enyickéről, Mabel grófné, Edy és Tizi. Egész mulatságos. Kár, hogy az az Edy egy olyan csirkefogó, különben egy kedves fiú volna. Rém jókedvű, egész gyerekes. Táncoltunk, felmásztunk a Szárhegy tetejére, Tony és Edy egy flörtöt kezdtek, mely abból állt, hogy erőművészeti triqueeket [trükköket] csináltak majd egész nap, este pedig Edy one-step figurákat tanított Tonynak. Rengeteget nevettünk mindez alatt. A kicsi hercig és eszes, de rém altklug [koravén]. El van kényeztetve azt hiszem, ő sem fog sokkal többet érni, mint fivére, ha felnő. Rém furcsákat mond a kicsi, mikor este átöltöztünk, hozzám jön, végignéz: „Beautiful evening dress! Decidedly you look near me like a sunflower near a bunch of cowl” [Gyönyörű estélyi ruha! Tényleg úgy nézel ki mellettem, mint egy napraforgó egy csokor csuha mellett.]

Utálatos hideg idő van.

November

2. Vasárnap
Hideg eső, hó, kedves váltakozásban. Postát megint szerencsésen nem kapunk, mivel a főszolgabíró okoskodik: nem Újhelynek, de Telkibányának akarja irányítani ebből óriási confusio [kavarodás] és a végeredmény „nulle”. Petróleum kifogy, gyertya kevés, az esték hosszúk. Tojás, vaj ritka, a főzés akadályokba ütközik. Különben megvolnánk. A külvilágról hála a szolgabírónak, nem tudunk

semmit. Göncről minduntalan betoppannak ide különböző karhatalmi tisztek. Mesélnek mindenfélét, többnyire nem igaz. Tegnap este megjött Radványba Károlyi István, ma láttam a templomban, megsoványodott, ennek folytán csinosabb, különben olyan, mint mindég. Ezek a napi események. Rengeteget olvasok, ma éjjel azt álmodtam, hogy ide jöttem látogatásra Imrével, mint az ő felesége. Mondhatom, hogy egy igen kellemes álom volt, és kedélyem felborzolódott, mikor felébredtem.

3. Hétfő
Zuhog! A tető lyukas, ennek folytán becsurog a víz. A szegény „vielle" minden éjjel egy „dousche"-t [zuhanyt] kap. István és Hirsch (korrepetitor) voltak itt tegnap teára és vacsorára. Meséltek rengeteget, szökést, politikát, helyzetet. A szökésük mozgalmas és igen kellemetlen lehetett. A mostani politikai helyzet pedig úgy látszik unberufen nem kétségbeejtő. Egyszóval talán még helyrezötykölődünk Isten segítségével. István nem éppen előnyére változott. Jobb modorú is lehetne. Árt neki ez a sok hoffierozás [udvarlás], mindég csak olyan emberekkel van körülvéve, kik neki udvarolnak.

5. Szerda
Tegnap ebéd alatt váratlanul betoppant Lizi, Pali és Sztáray Mária. Első dolgom volt itthoni nagyon előnytelen frizurámat megváltoztatni. Estére Istvánt és Hirschet is áthívtuk. Igen vígan voltunk. Tánc, bridge. Paliék ma délután ismét hazamentek. Érdekes híreket nem hoztak. Sztáray Mária elmesélte összes nyári szenvedéseiket, egyszer cseh, egyszer vörös, örökösen ágyútűz, gépfegyver. Egyszóval konstatáltuk, hogy ők voltak körülbelül azok, kik a legtöbb bajban voltak. Mária csinosabb lett, de nekem nem túl szimpatikus. A „fast"-ságnak [olyan mintha] a quintessentiája [lényege]. Lizit ellenben mentől többet látom, annál jobban megszeretem, kedves kis lény. Megint szó esett Imre házasságáról. Lizi szerint egy svéd grófné a pretendens [jelölt], de ő nem bízik még egészen az ügyben. Hát majd meglátjuk. Én már kezdek kicsit fáradt lenni.

11. Kedd
Tegnap Tony meg én Garanyba készültünk. Mihályiban a cseh posztok lefogtak, elszedték dovolenkáinkat, inkább szemtelenek és kellemetlenek voltak, úgyhogy jobbnak láttuk visszafordulni. A mi kocsinknak kellett volna Papát a csörgői állomásról hazavinni. Így hát elmentünk Csörgőre, ott ismét cseheket találtunk, azok szerencsére nem bántottak, ott megtudtuk, hogy a vonat többnyire csak 7 óra tájt szokott megjönni. Így miután Lizinek egy küldöncöt menesztettünk, Tony meg én gyalog haza indultunk, Bódit meg ott hagytuk. 2 és fél óra járás és bőrig ázás után szerencsésen hazaértünk. Este Papa megjött Bátyúból és inkább el volt szörnyülködve mikor kirándulásunkat megtudta. Palitól egy lovász is

még megjelent, melyben ő (Pali) megígéri nekünk, hogy ma 11-kor lejön értünk Mihályiba és keresztülvisz. Így ma ismét elmentünk, de az eredmény ugyanaz volt. Rengeteg diskurzus és pertraktálás után kereken kijelentették a posztok, hogy nincs az az eset, mely szerint átengednek. Így ismét csak itthon vagyunk, és konstatáljuk, hogy Pali egy óriási szamár.

Igaz, vasárnap itt voltak Sennyey Lily és Marcsi teára. Lily a fiatalabbik, Kossuth menyasszonya[612] és sugárzik a boldogságtól szegényke, jó rá nézni.

Ma éjjel megint a változatosság kedvéért zuhogott, úgyhogy a rét egy tenger, most meg egy orkán fúj. Már rég nem éltem egy ilyen minden kritikán aluli időjárást.

15. Szombat

Horthy bevonult Pestre! A románok mennek kifelé. A csehek is már kezdenek fészkelődni. A Bodrog hídját felszedték, mondván hogy mivel ők építették, el is viszik, egy deszkát sem hagynak itt. Hát csak menjenek Isten hírével. Talán, talán még is lesz valami ebből az országból?! Esik, havazik folyvást. Istvánnal találkoztam csütörtökön az országúton, nagyon érdekelte a csörgői gyaloglásunk. Tegnap délután Mamával Újhelyen voltunk Sennyeyéknél. Egész mulatságos volt. Marcsi férje és Waldbott Klemens[613] is ott voltak, sokat nevettünk. Szuroksötétben jöttünk vissza, Bódi nem látott és izgult. Különben disznóölés, tyúkházépítés, szántás, vetés folyik. Bátyúból 3 pár igáslovat csempésztek át nagy bajjal a cseheken keresztül, most azok képezik a fő érdeket, igen szép nagy lovak. Csak ne lenne most már olyan korán sötét, egy lámpa van a szalonban, a köré csoportosulunk uzsonnától kezdve valamennyien. Ki-ki a maga ízlése szerint foglalkozik. Mama, vielle és gyerek passziánszoznak, Papa többnyire fel s alá sétál, mi ketten meg olvasunk. Annyi könyvet kiolvastam már, hogy maholnap már nem akad új a házban.

17. Hétfő

Tegnap Marcsi és férje itt voltak teára, de szép az az asszony! Gyönyörű! A férje kevésbé, de egész mulatságos. Tegnap megint kaptunk egypár levelet a családtól, jól vannak hála Istennek. De Vaspatakról[614] inkább gyenge hírek érkeztek, a románok el szándékozzák kommunizálni, az bizony egy csapás volna. Szegény

[612] Kissennyei gróf ‘Sennyey Erzsébet (1898–1968), valamint udvardi és kossuthfalvi Kossuth Lajos (1890–1988) tartalékos huszárhadnagy, miniszterelnökségi osztályvezető 1920. január 26-án kötöttek házasságot Csörgőn.

[613] Bassenheimi báró Waldbott Kelemen (1882–1945) császári és királyi kamarás, a Magán Erdőtulajdonosok és Gazdálkodók Országos Egyesülete, az Országos Fagazdasági Tanács, valamint a Magyar Szőlősgazdák Országos Egyesületének elnöke, a Máltai Lovagrend tagja.

[614] Vaspataka (ma: Železník, Szlovákia).

Papa most szándékszik fűt fát megmozdítani, adja Isten, hogy sikerüljön. Fagy és minden tele van hóval. Egész szép! És nagyszerű a levegő.
Most olvassuk, hogy szerb rablók szegény Thassyt megölték és Layát súlyosan megsebesítették.[615] Hisz ez rémes! Annak a szegény asszonynak már igazán csakis szomorúsága és búja van. Taródházáról ma ismét két levél jött. Hírlik, hogy a hó végén Anti bácsi mégis kegyeskedik hazanézni. Már erősen ideje. Csak most ne legyen ismét valami óriási crach [baj]. Horthy bevonulása Pestre[616] valami gyönyörű, és rém megható lehetett. Adná Isten, hogy egy szebb és jobb jövő virradjon most majd erre a szerencsétlen országra.

19. Szerda
Istenem, de szép lehetett a hadsereg bevonulása Pestre. A polgármester[617] így fogadta Horthyt: „Él még a magyarok Istene! Áll Buda még! Éljen a hadsereg! Éljen a haza!" Tehát még ilyet is hallunk egyszer! Hisz már úgy hittük, hogy eltemettük és behantoltuk ezt a szegény hazát. Horthy gyönyörűen beszélt, magyarán megmondta, hogy mit várhatnak tőle a bolsik, ha mozgolódnak.[618] A csehek rabolnak, a román kormány megbukott,[619] és valami parasztkormány akar alakulni, a szerb hadseregben anarchia van. Úgy látszik, hogy körülöttünk lassan bebolsizik mindenki. Mi inficiáltuk [fertőztük meg] őket. Csúnya egy ragály ez. Nem lesz épp gemütlich egy bolseviki koszorúban benn ülni. Majd meglátjuk!

Egész délelőtt havazott, most minden fehér, olyan rém csend van, egy nagy sétát tettem, a csend egész nyomasztó volt, egy hangot nem hallottam végig.

22. Szombat
Térdig ér a hó. Egy valódi Tündérország. Egész nap ródliztunk. Ella nénitől kaptunk levelet, tehát Ormándon bizton lesz crach. Anti bácsi csak rövid időre tér haza! Hogy ez már megint mit jelent?! Ezen a téren még sok baj lesz. Layáról írja, hogy nemcsak Jenő, de a szegény pici is meghalt. Laya állítólag talán megmarad. Szegény asszony! Majdnem jobb volna neki is meghalni. Ez egy rémes tragédia. Szegénykének neki bizony csak rosszat hozott az élet. Ha

[615] Thassy Jenőt és négyesztendős kisfiát, Endrét 1919. november 10-én Drávatamásiban lőtték le. A háromhónapos várandós Inkey Layát is súlyosan bántalmazták, de ő és magzata (Thassy Jenő /1920–2008/ író, újságíró) túlélték a támadást.
[616] Horthy Miklós, a Nemzeti Hadsereg fővezére 1919. november 16-án vonult be a fővárosba Soós Károly vezérkari főnökkel, a későbbi honvédelmi miniszterrel.
[617] Dr. losonczi Bódy Tivadar (1968–1934) 1918 és 1920 között volt Budapest polgármestere.
[618] „Katonáim, miután betakarították a földekről az Isten áldását, fegyvert fogtak kezükbe, hogy rendet teremtsenek a hazában. Ezek a kezek nyitva vannak testvéri kézszorításra, de büntetni, sújtani is tudnak, ha kell." (Részlet Horthy Miklós bevonulási beszédéből).
[619] Feltehetően Artur Văitoianu (1864–1956) kormányára gondol, mely 1919. november 30-án köszönt le.

legalább a gyerek életben maradt volna. Az ember egész elborzad. A Szirmay leányok unverdrossan [fáradhatatlanul], történjen bármi, táncolnak, most az amerikai misszió tisztjeit választották ki, és azokkal mulatnak. Azok teljesen meg vannak bolondulva. Friedrich lemondott, helyette Huszár a miniszterelnök.[620] Csak ezek a mi szerencsétlen uraink maradnának nyugton. Hogy lehet most még békétlenkedni. Apponyi Albert akart miniszterelnök lenni,[621] most aprehendál és kellemetlenkedik és a pártok gyűlésén tüntetőleg ő, Duci, Hadik Jancsi, Bethlen István[622] és Teleki Pali[623] kivonultak. Most persze jönnek már az újságokban szarkasztikus cikkel egy „grófi Blokk"-ról, mágnásokról, kik nem tudják megérteni, hogy ők már idejüket múlták, kik ismét bemutatják, hogy a haza érdeke az ő legkisebb gondjuk, csak személyes ambíció és hiúság, stb. stb. Na tessék! Miért kell mindég okoskodni és avval ilyen kis blamage-okat [kellemetlenséget] szerezni maguknak. Sohasem fog benőni a fejük lágya???

24. Hétfő
Tegnap Papa, Mama, Tony Göncön voltak egy zászlószentelésre. Igen szép lehetett, beszédeket mondtak, a katolikus és protestáns pap megáldotta a zászlót, a *Himnusz*t és a *Szózat*ot énekelték. Horthynak 45.000 embere van már fegyveresen, úgy számítják, hogy 200.000-re fog felmenni. Egész a Tiszáig minden meg van szállva. Most majd jön a többi. Talán megkönyörül a jó Isten és segíteni fog. Most várni kell és bízni a jó Istenben és katonáinkban.

26. Szerda
Tehát nagy vita, tárgyalás és beszélgetés után megalakult egy „koncentrációs" kormány. Huszár az elnök, de vannak mindenféle alakok a kormányban, mint például Nagyatádi Szabó![624] Hogy az mire való, egy ilyen zsidóktól lefizetett egyénnek egy tárcát adni?! De az „antante" a híres elfogadja, tárgyal vele. Egyszóval ismét beléptünk azon országok sorába, melyekkel szóba állnak. Hírlik, hogy a csehek szedik sátorfájukat, folyton hírlik, bárcsak már igaz volna.
Tegnap István és Hirsch itt voltak vacsorára. Olvad, pancs van.

[620] Sárvári Huszár Károly (1882–1941) 1919. november 24. és 1920. március 15. között volt miniszterelnök.
[621] 1919. november 18-án dőlt el végleg, hogy – bár addig majdnem biztosnak tűnt – mégsem Apponyi Albert lesz a miniszterelnök.
[622] Bethleni gróf Bethlen István (1874–1946) politikus, 1921 és 1931 között miniszterelnök.
[623] Széki gróf Teleki Pál (1879–1941) 1920–21-ben, majd 1939-től haláláig miniszterelnök.
[624] Nagyatádi Szabó István (1863–1924) kisgazda politikus, bár már a Friedrich-kormányban is volt földművelésügyi miniszter rövid ideig, sőt ezt a tárcát későbbi kormányokban is megkapta, a Huszár-kormányban a közélelmezésért felelős tárca nélküli miniszter volt.

28. Péntek
Ma van Tony 21-ik születésnapja. A jó Isten tartsa őtet, és adná, hogy mindezek a remények, melyek most körülötte a levegőben repkednek, úgy teljesüljenek, vagy elsimuljanak, avagy átváltozzanak, hogy boldog legyen. Bárcsak elhárít-hatna az ember tőle minden rosszat. Azt sajnos bizony nem lehet. Még sok baj, komplikáció, tárgyalás lesz, míg ez az eset szerencsés véget ér. Hogy az mi lesz, azt a jó Isten tudja. Hogy tényleg boldog lesz, ha megtörténik, ahogy ő azt hiszi? Képes lesz-e az a fiú arra, hogy őt boldoggá tegye? Ki tudja? A jövőbe nem lehet látni. Des Menschen Wille ist sein Himmelreich. Ő tudhatja legjobban, hogy mit akar. Csak tudná az ember, hogy a másik mit akar. Mire készül. Fog-e jönni, és mikor? Egyszóval lógunk a bizonytalanságban és Mama meg én nem tudjuk, hogy kívánjuk-e vagy sem. Szörnyű volna Tony kétségbeesését látni, ha nem sikerülne, úgyhogy nem is szeretek arra a lehetőségre gondolni, ha pedig sikerül és később jön a kétségbeesés. Bár ich hab nicht zu sagen [egy szavam se lehet], az én szívem választottja sem ér sokkal többet, ki tudja talán kevesebbet? Bízzunk a jó Istenben, ő majd elintézi a dolgokat úgy ahogy a legjobb.

29. Szombat
Tegnap teára behajtott váratlanul az egész Mailáth család: Marie néni, Stephanie, Maria, Csampa kisasszony énektanárné és komorna. Este nagy zenélés volt, amit igen élveztünk.

December

1. Hétfő
A szombati nap egész jól telt el. Diskurzus, délután kocsikázás, este zene, bridge. Vasárnap délelőtt elment Marie néni, Stephanie és a komorna. Délután ismét egész váratlanul betoppant Mailáth József, Pali és Edy. Egy igen mulatságos estét töltöttünk tánc és bridge közt. Ma délelőtt először távugrás a ház előtt, utána Mailáthék elutazása. Pali, Edy itt ettek, azután még a két fiú bokszolt, ami igen furcsa volt, és háromkor elmentek. Igazán egész hecc volt ez a pár nap, megszakította a csendet, és megrövidítette a hosszú estéket.

4. Csütörtök
Tegnap Göncön voltam Papával. Sok érdekfeszítő eseményt nem tartalmazott kirándulásunk, a kocsikázás szép volt és ott rengeteg jó dolgot ettünk. Voilà tout [ennyi az egész]. Ma Pálházán ki van plakatírozva, hogy 24-30-ig mindenkinek be kell vonulni. Ez a kijelentés nem váltott ki egy óriási lelkesedést, sőt ellenkezőleg. Bizony itt másfajta nép van, mint a Dunántúlon. Na de reméljük a legjobbat. Mindig több hír fut be, mely mindenféle biztos jelekről szól, miszerint a csehek a legislegközelibb jövőben ajánlják magukat és meg sem állanak Zsol-

náig. De azért még itt vannak. Újságot megint nem kaptunk már egy jó ideje. Tudja a jó ég, hogy mi történik odakinn.

7. Vasárnap
Tegnap délelőtt megjelent Zichy Edy Garanyról és Perbenyikről hazamenet. Délután egy óriási heccet csináltunk, először célbalövés, Tony hihetetlenül jól lő. Utána fáramászás (Tony, Edy), a fa tetején cigarettázás és egy mozifelvonás előadása. Fogócska vagy egy óráig. Tony egész hosszában elterült a sárban. Végül akadályverseny be az istállóig minden kerítésen keresztül. Uzsonna után bridge, este meg Edy mesélt orosz fogsági élményeiről vagy 11-ig. Ma reggel hazament. Inkább aggasztó hírek vannak Erdélyről. Hírlik, hogy ott valami forradalom-féle ütött ki, az erdélyi románok a nagyrománok ellen. Más hír szerint megint egyszerű, komisz bolsevikizmus, nem tudni. A románok lecsukták a Tiszát, még minden csónakot is átvittek, így a kiszivárgó hírek nem egész megbízhatók, valami baj lehetett, az biztos. A jó Isten óvja a boldogfalviakat. Bárcsak ne mentek volna haza.

10. Szerda
Gyakrabban kapunk postát, ami határozottan előny, sőt csodák csodája, ma kaptunk egy levelet Angliából, az öreg Schrubsoletól, tegnapelőtt két sürgönyt Pestről. Mi ez?? Az ember már kezdi azt hinni, hogy civilizált világban él ismét. Úgy elszoktunk mindettől 9 hónap óta, hogy úgy örülünk minden ilyen kis civilizáció „glimps”-nek [pillantásnak] mint a gyerekek. De ami határozottan hátrány, azok a hosszú esték és az az egy szál gyertya, mely a szalon asztal közepében díszlik, körülötte zsúfolódunk valamennyien és nem látunk semmit. A gyertya ára azon felül megnevezhetetlen, úgyhogy vagyonokat égetünk el esténként. Az erdélyi hír úgy látszik nagyon „kezera” [hamis] volt, vagy legalábbis nagyon túlzott. Igaz, hogy csak a miskolci újságokban fedeztetett fel, a pesti lapokban szó sincs róla. A híres békeszerződést nemsokára készülnek aláírni, az egy gyászos kis dokumentuma lesz az antante-i rövidlátásnak és igazságtalanságnak. Na de talán majd aztán…

13. Szombat
Papa Újhelyen volt, hírt nemigen hozott. Pesten ismét hála Istennek veszekesznek a szocialisták, követelőznek, stb. A franciák kellemetlen cikkeket írnak rólunk gehässigek [gyűlölködők] mint a vénasszonyok. 14 vármegyéről van szó és amellett 18 milliárd hadisarcról. Igen logikus, kedves beosztás. Istenkém, miért van annyi gyűlölet ezen a világon?

17. Szerda

Gyűlölet és szomorúság. Amerre néz az ember, de hát az már úgy van ezen a szürke világon. Szegény kis Titkém! Bárcsak segíthetnék neki, bárcsak építhetnék számára egy új kis várat a helyett, mely most benne összeomlott. De ilyenben nem lehet egymáson segíteni, itt egyedül kell átküzdeni az egész harcot önmagával. A jó Isten óvja, áldja és segítsen neki. Jobb így talán, mint belerohanni egy új életbe és akkor, mikor már végleg le van kötve, akkor süljön ki az egész eset. Az egy teljes verpfuscht [elrontott] életet jelentene, így pedig egy csomó álom, illúzió és fiatalság kiölése, de azért talán később még jöhet valami szép, jó. Talán még az igazi nagy boldogság következik majd, mely egész más lesz, mint amit ő most álmodott. Adja Isten, hogy úgy legyen. Sorozás volt Pálházán hétfőn, Ékes és egy kis főhadnagy (ki bárónak nevezte magát, de modora abszolúte nem arra vallott) itt voltak hálásra. Ha őket hallja az ember úgy csakis mindenféle jó vár reánk. Adja Isten. Anti bácsi otthon van, de januárban ismét elmegy. Tudja Isten, milyen kellemes kis scénák [jelenetek] folyhatnak most ott. Különben semmi új. Pesten verekszenek és kibékülnek felváltva. Hideg, fagy, kevés hó és szép napos idő.

21. Vasárnap
Havazik, hideg van, fúj a szél. 2 nap óta van egy lámpánk, ami egy valódi jótétemény, bár soká nem fog tartani az eset, mivel csak 10 liter petróleum van. Na de az is valami, legalább pár napra megszakad a félhomály. Különben sok új nincs. A szocialisták kellemetlenkednek, és már most próbálják „unterminálni" [aláaknázni] ezt az alig-alig összetákolt országot. A kisgazdák haragusznak Horthyra, mivel katonái a falvakban komiszkodnak, ami igaz is, úgyhogy a feketén látók parasztlázadásokról beszélnek. Ments Isten! Még az is?! Úgy hiszem, már igazán elég volt az izgalmakból. A csehek kivonulását persze még beszélik, de valahogy nem sül el. Sándor papáék e napokban Velejtére értek, nincs persze a két fiú. Azok valahol haszontalankodnak, kedves, régen felvett szokásuk szerint. Laletóék 2-án készültek ide vadászni. Furcsa összeállítás lesz ezidén. Semsey László,[625] Hadik Jancsi, Horthy Jenő, na és Sándor papa és Papa.

25. Csütörtök, karácsony
A tegnapi karácsonyest igen gemütlichen telt el. Pálffy Lalo és Jetti néni itt vannak. A gyerek kapott egy pár kis cadeau-t [ajándékot], aminek nagyon örült. A fa egész szép volt. Ma szegény Tony fekszik torokgyulladásban, rém krantig mivel már örült a jó ennivalókra és cigarettákra és most nem élvezheti. Adja Isten, hogy ne tartson sokáig, csúnya a torka, de láza nincs. Pálffyék azt a hírt

[625] Dr. semsei gróf Semsey László (1869–1943) huszárhadnagy, politikus, országgyűlési képviselő.

hozták, hogy Kun Béláékat kiadják az osztrákok és katonai fedezet alatt Pestre hozzák majd őket. Igazán ideje! Bárcsak Károlyi Mihályt is elcsípnék. Eddig 14 kommunistát akasztottak fel, most még 5 van halálra ítélve.[626]
Szegény Margit nénitől tegnap egy oly szomorú levelet kaptunk. Az az Anti bácsi igazán egy utálatos ember. Két hétre jött haza, abból is a felét Pesten töltötte. Otthon csak kellemetlenkedett. Mi lesz ennek a vége? Úgy sajnálom szegény Pexy nénit és a gyerekeket.

28. Vasárnap
Szegény Titke 4 napig fekszik, de ha igaz, úgy holnap felkel. Hála Istennek ma már jól van, láztalan. Két napig inkább rosszul volt és a buta doktor úgy megijesztett minket, hogy diphteritis gyanús és be is oltotta. Hála Istennek nem volt igaz, csak egyszerű torokgyulladás. Pálffyak tegnap elmentek. Olyan rém kedvesek voltak az egész betegség alatt, igazán angyalok. Ma csakhogy már jól van. Én most itt egy vendégszobában lakom, mivel a jó doktor rémhíreire mindnyájunkat elkülönítettek.

31. Szerda
A szomorú év utolsó napját nem nagyon vígan töltjük eddig. Szegény Szalmásy Feri tegnap este meghalt. Fej tuberkulosisba. Tegnap itt volt Csurilla, de már nem tudta megáldoztatni, nem bírt nyelni. Szegény fiú, Isten nyugosztalja!
Tony fent van, de még nincs egészen jól, fájnak és kissé meg vannak dagadva a mirigyei. A torka nem egész tiszta. Szegényke szomorkodik, fél, hogy 6.-án nem mehet Enyickére. Adná Isten, hogy mehessen, a lelkiállapota nagyon megkívánná. Egyszóval nem nagyon emelkedett a hangulat.

Egy kommunista puccsra jöttek rá, mely abból állott volna, hogy karácsony napján az Operát, Gellért-szállót, királyi palotát és Mátyás templomot a levegőbe röpítsék, a fővezért, összes minisztereket megöljék. Csinos kis terv, a fő cinkosok le vannak tartóztatva. Azt mondják, Leninig vezetnek ezek az összeesküvés fonalak.

Tehát bevégeztük volna ezt az esztendőt is hála Istennek. Nem mondhatnám, hogy sok jót tartalmazott volna, de hálásaknak kell lennünk, hogy rosszabb nem volt. Adja a jó Isten, hogy a jövő esztendő jobb legyen. Főleg azért imádkozom, hogy Tonynak lelki nyugalmat és sok-sok boldogságot hozzon, meg Mamának egy kellemes boldog jó időt. Áldaná meg a jó Isten ezt a két lényt, kit legjobban szeretek a világon, és mentse meg szegény hazánkat.

[626] A Tanácsköztársaság bukása után is az országban maradt egykori kommunista karhatalmi különítményesek, a Szamuely Tibor vezette „Lenin-fiúk”, illetve Cserny József csoportjának ez év folyamán elfogott tagjairól van szó. 1919. november 25-én kezdődő perük halálra ítélésükkel zárult, az ítéletet december 18-án és 20-án a Margit körúti katonai fogházban hajtották végre.

Istennel!

1920

Kis-Bózsva

2. Péntek
Szilveszter estéjén úsztattunk, mivel a hagyomány azt megkívánja. Tony Széchényi Mihállyal én meg a kis Széchényi Imrével. Már úgy látszik, a családban maradok, ha ugyan a legkisebb tagját keresem is ki. Tegnap volt szegény Feri temetése. Rém szomorú volt. Szegény Szalmásyné egész le van törve, borzasztó volt őtet nézni. Tony unberufen jól van, csak egészséges legyen 6-ig. Szép napos idő.

3. Szombat
Szegény Tonynak ismét fehér foltok támadtak a torkában. Ma le is feküdt, bár hála Istennek láza nincs, csak elővigyázatosságból, 6. miatt. Esik az eső, olvad a hó, köd, pancs. Ma reggel a béresgyerekek részére készítettünk valamit, bizony nem lesz sok, de hát több mint a semmi. Más újság nincs. A nagyvilágban veszekesznek, a kisgazdák egymás közt, a szociáldemokraták a kormánnyal. De ők (a S[zociál]. D[emokraták].) már kissé alantabb adják, mivel nagy a gyanú, hogy kompromittálva vannak ebben a szörnyű kommunista tervben. A gyönyörű találmány értelmi szerzője hír szerint ismét Károlyi Mihály. Leírhatatlan, hogy milyen gonosz az az ember. Miért akar minden áron nyomort hozni erre az országra?

Hellától kaptam egy kártyát, ő nem tud semmit Imre eljegyzéséről, hallotta, hogy egy Hellen Douglas nevezetű svéd grófnéval nagy barátságban volt, vagy van, az egy 25 körüli nem nagyon csinos fiatal leány. Tavaly a „Társaság”-ban volt képe, és egy hosszú cikk, melyben Imre is szerepelt, hogy sokat megy hozzájuk „lunch”-re [ebédre]. Már akkor támadtak gyanúim, de oly kevéssé csinos a kép szerint, hogy nem tudtam hinni. De Imre ízlése, Editke után ítélve nem a legjobb. Persze ez egy egész más dolog, egy dáma, úgy hiszem, igen jó családból. Hella nem hiszi, hogy volna valami, én meg remélem, hogy nem. Bár én múltkor, mikor itt volt, eljátszottam kisded játékomat. Egy olyan megjegyzést tettem, teljesen akaratlanul, mely után csak két dolog történhet. Vagy eljön még ide és akkor akar valamit, vagy veszi a kalapját és akkor soha többet nem látom. Nem tudom, hogy nem az utóbbi eset fog-e megtörténni. Na de majd meglátjuk. Ha eddig vártam, úgy még egy kevés nem numerál [számít]. Most már csakis egy „either or”-ról [vagy-vagy] lehet szó, és azt meg majd megtudom nemsokára. Nem hiába jött ő múltkor ide! Sok függ attól, hogy milyen benyomást tettem reá, és hogy hatott reá az én kijelentésem. Vagy úgy megijedt tőle, hogy meg

sem áll Svédországig és elveszi Hellen Douglast vagy más ilyen előkelő hölgyet. Vagy gondolja magában: „Mást úgysem igen kapok, ez hozzám jönne, a szülők örökösen rágják a fülemet, hogy egy magyart vegyek el, nősülni akarok, evvel tehetek, amit akarok, holt szerelmes, tehát miért ne?” Ezek az én kis kombinációim. Hogy helyesek-e, azt tudja Isten?!

4. Vasárnap
Tony feküdt egész nap, újból kezdődött a história. Tegnap este ismét 37,6 volt, így minden reménynek vége, hogy holnapután eljuthasson a bálba. Szegényke, igazán túl bosszantó. Egyszer van egy ilyen kis hecc és akkor kell neki épp betegnek lennie. Pedig milyen jót tett volna neki. Na de hiába lamentálunk, nem változtathatunk a helyzeten. Ma már ismét láztalan hála Istennek, de a torka csúnya és fáj. Ozsonnára betoppant Sándor papa, igen jól néz ki és jókedvű. Ő, Mariette néni és Margit most Homonnán vannak, Sándor papa szavaival élve: „Fiaim kámforrá váltak.” Azok valahol haszontalankodnak. Na, na!! Nem tudom nem lesz-e a svéd grófné mindennek a vége. Papa és Sándor most felmentek Kőkapura, holnap kezdődnek a vadászatok.

10. Szombat
Mégis úgy van. Imi gyerek eljegyezte magát egy szép, fiatal svéd grófnéval. Most már holtbiztos. Isten áldja, és tegye boldoggá. Schluss, punktum, Ámen. Én tegnap este tértem haza Enyickéről, hol sajnos egyedül voltam, Tony nélkül. De mondhatom, hogy kolosszálisan mulattam. Már rég nem élveztem valamit ennyire. Első nap Enyickén volt bál, kezdődött négykor és tartott kettőig reggel. Igen szép és jó volt. Louise-Anne, József beemolnak; ott voltak Semsey Rolla és Laya, 3 darab Farkas nevezetű leány (csúnyák, rosszul öltözve, geniertak), meg Mária és én mint leányok, na meg Stephanie és Erzsébet, de az utóbbi nem számít. Fiúk: Edy, Mailáth Pál, István, Laci, Schell Péter. Mária meg én rémesen viselkedtünk, nem törődtünk senkivel és ununter brochen [megszakítás nélkül] evvel az 5 fiúval ültünk és táncoltunk, de jó volt, meg kell hagyni. Volt még sok más ember. Paliék, egy Pallavicini ménage, Prichradnyék[627] stb. stb., de azokat mi nem is láttuk. Együtt vacsoráztunk, cigányoztunk, táncoltunk végig. Vacsora után Stephanie és Lizi is hozzánk csatlakoztak, és így folytattuk 2-ig. Másnap déjenuerre a fiatal Schell Gyula ménage megérkezett Pestről nagy bajjal a határon keresztül. Kora délután velük mentem át Nagyidára. Ott Mária, Péter és Steph-el négyesben sétáltunk, persze Steph meg én hátul, tisztes távolságban. Uzsonnáig Máriával beszélgettünk, elmesélte a kisded eseteket, rém boldog

[627] Breznói Prihradny Arthur (1845–1898), valamint westburni és duddingstoni Hamilton Dundas Elizabeth Mary (1846–1914) gyermekei: Henry, Béla, Lydia és Elsa.

szegényke és meg kell hagyni, hogy Péter is egy igen kedves, jó fiú. Ozsonnára megint összeült a megszokott társaság a 3 Mailáth, Péter, Mária meg én. Este volt a Brautsoirée [menyasszony-búcsúztató]. Az is igen jó volt. Először tánc, utána vacsora egy kis asztalon, megint csak mink együtt, annyit nevettünk, hogy sírtunk belé. Stephanie csinálta az „animo”-t. Utána tánc, flört, tánc 12-ig. Popperékkel szánon hazamentünk. Másnap reggel 10-kor indulás egy nagy coachban [kocsiban] 4 lóval. Igen szép. Ott gyülekezés. Louise-Anne gyönyörű, József nagyon jól nézett ki. Brautjungfer [koszorúslány] a 3 Mailáth leány, Führerek [vőfélyek] Pál, Millieuse és Péter. Én Mailáth Istvánnal als „plebs” [mint köznép] leghátul. Az enyickei coachon mentünk mi ifjúság tízen. A templom disznó hideg volt, a bundámat elszedték, majd megfagytam, szegény jó István erőlködött, hogy visszaszerezze, de nem sikerült. Déjenuerre, igen jó evés, de a megszokott társaság elválasztatott nagy szomorúságunkra. Mária, Millieuse, Péter a másik sarkon. Szép, megható beszédek, elérzékenyült társaság, Stephben bennrekedt az „animó” és könnyek jelentek meg helyette. Délután tánc zongora mellett, később önkéntes cigányok jelentkeztek, mire lent egy hideg gangon végig, mint a bolondok tánc, de az volt a legmulatságosabb. Ötkor az ifjú pár elutazása. Ének, zene vacsoráig, utána detto [ugyanaz]. Holtfáradtan kora lefekvés. Én Nagyidán aludtam a két leánnyal. Reggel kora kelés, és nyolckor az összes Mailáthok elutazása. 9-kor én visszamentem Enyickére, ott déjenuer után tüstént haza teára. Itt Tony hála Istennek jól [van], de szegényke desperál. Én őrültül mulattam, kis Mailáth Pál udvarolt mint egy canonnier, rém fura volt. Mailáth István szép, mint egy Achilles, táncol, mint egy angyal, Millieuse folytatja régi kis flörtünket, Péter zerfliesst aus dankbarkeit [hálától olvadozva], hogy annyit elephantirozok [közvetítek] és folyton a kezem csókolta, úgyszintén Edy, kivel Bruderschaftot [barátságot] kötöttünk Vayék révén, also [tehát] meg lehetek elégedve a „sikerrel”.

12. Hétfő

Szombaton teára egy nagy társaság volt itt. Laleto, István, Sándor papa, Horthy Jenő, Keglevich Gyula.[628] Lizi, Pali már déjenuerre jöttek, és csak tegnap délután mentek el. Sándor közölte velem a történteket. Imre egy szót nem szólt otthon, kiment Svédországba, onnan két sürgönyt menesztett, az elsőben tudatja eljegyzését, a másikban hogy esküvője december 15-én már megvolt és nemsokára hazatér. Szegény Sándor desperát. A leányt Stellának hívják 17 éves és állítólag nagyon szép.[629] Na dann wird diese arme Kleine schon was erleben! [No,

[628] Buzini gróf Keglevich Gyula (1855–1950).

[629] Andrássy Imre gróf második felesége a göteborgi Stella Monica Amalia Kuylenstierna (1902–1998) volt, akivel 1919. december 16-án házasodtak össze Stockholmban, három gyermekük

akkor az a szegény kicsi már megtapasztalta!] Au fond sajnálom azt a szegény kis éjszaki csillagot.

14. Szerda
Ach Gott ja! Das leben ist nicht so einfach [Istenem, igen, az élet nem olyan egyszerű]! Tegnap István és Hirsch itt voltak vacsorára, jó volt az evés, rengeteget zabáltam, és azt élveztem. Ich werde so „terre à terre", als nur etwa möglich [Olyan alantas leszek, amennyire csak lehet]. Ma eső, köd a természetben, úgy, mint családi körünkben. Papa Csörgőre ment. Istenkém micsoda egy angyal a Mamsi, bárcsak jó, kellemes életet adna neki a jó Isten! Bizony ráférne.

15. Csütörtök
A mai „sensacio" az volt, hogy 4 disznót átcsempésztek „innomerable" [számtalan] cseh poszton keresztül Bátyúból jövet. Egy hétig utazott, és hihetetlenül jól jött meg. Ma tornyosul a zsír, szalonna, háj, bödön a konyhában és mozgósítva vannak a béresasszonyok. Zsúfolva a konyha, óriási sürgés-forgás. Én is működtem délelőtt, délután. A szakácsné, mint egy generális commandieroz [vezényel] a konyha közepén.

Paliék holnap akarnak egy táncot adni Garanyban, de eddig semmi hír, úgy félek, hogy nem sül el, pedig weiss Gott jó volna Tonynak. Adná Isten, hogy elsüljön, ha már a múltkori nem ment, talán csak ez fog menni. Dezidiert félek.

17. Szombat
Tehát megvolt, és nagyszerűen mulattunk. Pali csütörtök este megjelent, eljött értünk, hogy átvigyen a határon. Igazán rührend szegény. Tegnap délután neki is indultunk, simán átjöttünk. Ott találtuk a következő társaságot: Rohrer papa, mama, Lizi, Schell Péter, Mailáth István, Laci, Eddie, Sztáray Mária. Eddie és István jövet a vonaton fáztak és kiittak tudja Isten hány üveg bort (melyet Palinak hoztak, au fond lehetetlen egy viselkedés!) úgyhogy olyan álmosak voltak, hogy alig lehetett velük beszélni. Eddietől még érthető ez a viselkedés, úgysem vár az ember tőle mást, de István?! Egyszóval megjöttünk, diskuráltunk egy darabig és Péterrel, aztán egy kedves, jó fiú! Fél 7 tájt tea. Utána ismét társalgás.

---

született.

„Végül sikerült meglágyítanom a szüleimet. Kihirdettük az eljegyzésemet. A rokonság elborzadva értesült a fejleményekről. Egy tizenhat éves lány eljegyzi magát egy elszegényedett balkáni gróffal. Aki ráadásul még katolikus is. […] Az esküvőt a katolikus templomban tartottuk. Utána a szülői házban vacsoráztunk. […] Mama elérzékenyült, a nyoszolyólányok és vőfélyek eljárták a koszorútáncot, s végül elérkezett az indulás pillanata, kimentünk a pályaudvarra." (Stella Kuylenstierna-Andrássy, *Ég a puszta – Gróf Andrássy Imréné memoárja,* ford. Kúnos László, Corvina, Bp., 2015, 11.)

Nyolc felé érkezett Dőry Marcsi,[630] férje[631] és Sennyey Lali.[632] Öltözködés és a tánc megkezdése. Tonynak meg nekem igen jó dolgunk volt. Mindég külön ültünk a 4 fiúval. 10-kor buffet, én Istvánnal, utána is egy darabig együtt ültünk és táncoltunk. Nékem szimpatikus, nem lehet mondani, hogy nagyon mulatságos volna, de van benne valami. Külsőleg feltűnően csinos, és nagyszerűen táncol. Reggel fél hatig tartott, tánc, evés, cigányozás felváltva. Cotillon is volt, meg egy Sir Roger, mely quadrille-szerűen végződött egy nagy chainennel [láncban] végig az összes szobákon, csigalépcsőkön föl-le. Végül egy korhelyleves és a fiúk elutazása. Mi lefeküdtünk, 11-ig aludtunk, 12-kor kocsira ültünk és egyenesen haza. A határon nehézség nélkül keresztül. Most itt ülünk inkább álmosan, de nagyon élveztük. Rohrer papa egy rém mulatságos ember, külsejére nézve úgy néz ki Eddie szavaival élve, mint egy „elázott díjbirkózó", iszik mint a lyuk, de furcsa dolgokat mesél. Millieusevel agyonnevettük magunkat rajta. Tony jól nézett ki és nagyszerűen mulatott, hála Istennek. Mailáth Istvánnal próbálok coquetírozni, csak úgy pour fair quelquechose [hogy csináljunk valamit], de nem nagyon fog. Most igen rossz „Fahrwasser"-ben [korszakában] van az a fiú, a nyáron azt a szamárságot csinálta valami bolseviki hölggyel, kit mindenütt cipelt magával, és mint a felesége szerepeltette. Kisült, hogy egy közönséges agitátorné és szélhámosné, ki lopott csalt és lehetetlen életmódot folytatott, persze soha nem volt a felesége. Gyuri papa szétugrasztotta az esetet, most István búsong és lumpol és iszik szünös-szüntelen. Eddie társasága is nagyon hátrányos, az még belelovallja a két Mailáth fiút. Így István komorabb és unalmasabb, mint valaha. Én most egy nagyon rossz „Verfassung"-ban [lelkiállapotban] vagyok, előbb mindég jómodoroskodtam és kedveskedtem mindenkivel, most flörtölök, és nem törődöm a világon senkivel, úgy hiszem, meg vagyok egy kicsit bolondulva.

19. Hétfő

Tegnap izgalmak tornyosultak reánk, hála Istennek kedélyes keretben. Szakácsné kellemetlenkedett, rosszul főzött stb. összeszidatott, mert rend van. Este gyerek és „vieille" közt volt baj, de az is elsimult. Ma Papa Göncre ment. Rémhírek keringtek, hogy a csehek bevették Miskolcot, ez az egész terület még az övék lesz. Eddig még valótlannak bizonyult. Nem is értem, mi értelme volna annak, ezen nációnak még többet adni. Békedelegátusaink már Párizsban vannak, de a csehek és románok utánuk száguldottak, nehogy véletlenül kidrukkoljon valamit Apponyi Albert[633] az „antante"-tól. Sok baj lesz még, míg rend lesz!

---

[630] Jobaházi báró Dőry Andorné szül. kissennyei gróf 'Sennyey Mária (1899–1983).

[631] Jobaházi báró Dőry Andor (1894–1972). 1927-ben Budapesten elvált 'Sennyey Máriától.

[632] Kissennyei gróf 'Sennyey Lajos (1903–1969), 'Sennyey Mária testvéröccse.

[633] Apponyi gróf volt a magyar békedelegáció vezetője Párizsban és Versailles-ban 1920 janu-

20. kedd
Tehát átadták a békefeltételeket. Rémes! Minden úgy marad, Clemenceau szerint, mint eddig volt. Cseh, szerb ugyanaz, csak a románok vonulnak vissza Nagyváradig, de evvel szemben az osztrákok megkapják a nyugati megyéket. Lehetetlen! Ez nem maradhat így! Azonkívül csak 35.000 emberből álló hadsereget engedélyez és csak 9 legapróbb kaliberű ágyút. Persze ezt a disznóságot Apponyiék nem írják alá, hisz az természetes. De hogy csináljon az ember valamit 35.000 emberrel? Egyedüli remény, hogy a csehek maguktól felfordulnak, ahogy azt Mailáth István állítja. Adja Isten, hogy igaza legyen. Vasárnap lesznek a választások. Az is egy krajcáros komédia. Mindenki szavaz, férfi, asszony, Róza, szakácsné. Persze nem értik, miről van szó, be vannak gyulladva. Róza attól remeg, ha ő itt választ, úgy a csehek felakasztják. Hogy miért, mi összefüggés van a két dolog közt, azt se ő, sem más nem érti. Ilyen egyéneknek adnak választójogot és beleszólást az ország dolgaiba! Hová süllyedtünk mi?!

25. Vasárnap
Majd mindennap volt valami izgalom-szerű esemény. Szerdán délután beállított itten egy vasutasnak öltözött egyén, melyről kiderült, hogy egy volt vöröstiszt, ki a nyáron itt egynéhány holmit elemelt. Papa feljelentette, mivel természetesen a hadseregből ilyen alakokat ki kell dobni. Idejött kérni, hogy Papa vonja vissza. Nagy tárgyalások folytak, Papa végül megsajnálta és megtette. Csütörtök este 3 fehér tiszt jelent meg, kik Papát arra kérték fel, hogy segítségükre legyen, mivel ők titkos megbízásokban mászkálnak itt a határon és át is járnak a túloldalra. Nem nagyon ügyes alakok lehetnek, mivel nem tudnak csehül, még a „dovolenka” szót sem ismerték. Pedig tudtommal az ilyen megbízásokkal felruházott uraknak az első és fő kötelességük az kellene, hogy legyen, hogy az ellenség nyelvét folyékonyan beszéljék. Mi sőt azon gyanúpörrel éltünk, hogy ezek nem is idevalók, hanem a túloldalra. De Ékes megnyugtatott, szerinte nem valószínű. Pénteken Tony Csörgőn volt Marcsiéknál, igen jókedvűen tért haza, úgy látszik nagyon élvezte. Tegnap este Ékes jött meg. Itt marad holnapig. Ma délelőtt lezajlottak a választások izgalmai. Szavazott mindenki: asszony, férfi. 45 szavazó Kis-Bózsva községben. Jelöltek: Pásztor (totale bebolsizott), Bárczay Ferenc[634] (Ein „Tuh nichts gut”) [tunichtgut, haszontalan], de legalább nem bolsi. Így két rész közül a jobbat választották és Bárczaynak tolták a szekerét, amennyire lehetett. Ezen a mai híres szavazáson Bárczay 9 szavazattal győzött. Na also! Micsoda egy krajcáros komédia! Én nem tudom, de az az érzésem, hogy valami van a levegőben. Das schaut mir alles nicht ganz gehever aus [Ez nekem nem tűnik túl

árjában.
[634] Bárczai Bárczay Ferenc (1875–1954) bózsvai tisztségviselő.

jónak]. Miskolc tele felfegyverzett Horthy-katonával. Itt mászkálnak ilyen titkos megbízású urak. Prágában hír szerint inkább még ma tör ki a bolsi világ, mint holnap. A párizsi kormány lemondott,[635] Apponyi bizakodik, egy külön kompánia van megbízva a magyar kérdés megvizsgálásával. Egyszóval itt készül valami, adja a jó Isten, hogy sikerüljön és legyen áldása rajtunk és katonáinkon.

Február

1. Vasárnap

Egy nem éppen nagyon kellemes hetet éltünk most át. Mama hétfőn reggel Pestre utazott. örültem neki, hogy megy, bizony már nagyon ráfért szegény Mamsira egy kis felfrissülés. De távolléte alatt az izgalmak egymásra tornyosultak. Először Papa egy újságban olvasta, hogy Pesten a spanyol kitört rémes erővel, százával betegszenek meg az emberek naponta és a halálozások percentje [aránya] sokkal nagyobb, mint tavaly volt.[636] Erre sürgönyzött Mamsinak, hogy jöjjön rögtön haza, én persze féltem, hogy ez a sürgöny majd megijeszti szegény Mamsit, ami úgy is volt. Már ezek miatt is nyugtalankodtunk. Szerdán Papa Újhelyben volt, távolléte alatt 4 karhatalmi tiszt állított ide be, mindenféle kérdésekkel Papához. Mivel nem volt itt, mi diskuráltunk egy darabig avval az affektált majom főhadnaggyal. Közölte velünk azon kiváló kellemes hírt, hogy az orosz vörösök teljesen szétverték az ottani fehér hadsereget és Kolcsakovot[637] vezérkarával együtt elfogták. Most egymillió vörös állana az oláh–lengyel határnál és készül errefelé. Persze túlzott az egymillió, de különben azóta sajnos igaznak valósult a hír. Tehát ez sem hatott vidítólag mireánk. Este Papa lázasan tért haza, reumatikus vállfájdalommal. Lefektettük, bevett egy egész gramm aspirint, és éjjel, lebeszélésünk dacára egy másodikat. Reggel négykor rosszul lett ettől és 10-ig egy szuszban hányt. Tonyval ott ültünk és fogtuk szegény fejét. Délelőtt elhívtuk a doktort. Az persze szamárkodott és örökösen tüdőchatarusokat [hurutokat] keresett. Szerencsére az nem volt. 3 napig feküdt, kisebb-nagyobb alterációval, enni alig adtunk neki. Hála Istennek, ma már fent van. Mama tegnap este hazajött, nagyon élvezte kirándulását, Lajos bácsit és Margit nénit sokat látta, mind jól vannak, Margit néni úgy látszik, nem veszi olyan nehezen a dolgokat, mint ahogy hittük, és ami a fő, jelenleg nem gondol válásra. Lajos bácsi jóked-

[635] Georges Clemenceau (1841–1929) 1917. november 16-án hivatalba lépő kormánya 1920. január 18-án lemondott.

[636] A háború alatt kezdődő spanyolnáthajárvány negyedik, utolsó nagy hulláma 1920 januárja és májusa között zajlott le.

[637] Alekszandr Vasziljevics Kolcsak (1874–1920) orosz ellentengernagy, 1918 novemberétől Oroszország főkormányzója, a bolsevikok végezték ki.

vű és élvezi az evést és szivarokat, melyeket most már tud magának szerezni Pesten. A drágaság minden képzeletet felülmúl. A spanyol azt mondják nem is olyan erős, mint ahogy beszélik, nagyon el van terjedve, de nem oly rosszindulatú. A bolsi veszedelem bizony megvan, és hír szerint Horthyt Párizsba hívták, hogy rábírják őt és mindnyájunkat, hogy síkra szálljunk ellenük. Igazán az az „antante" ne doute de rieu [ne kételkedj semmiben], hogy mi menjünk az oláh határt védeni! De lehet, hogy úgy adatik meg, ki-ki a saját határát védje, az már más volna, csak persze adjon az antante felszerelést és a határainkat. Tudja Isten, hogy lesz majd mindez. Talán csak valahogy kiegyeznek és adja Isten, hogy ez a vörös veszedelem ne fenyegessen minket ismét. Tehát ez volt a levegőben. Én mást hittem.

Igazán én már egész megijedek, hogy nerfusaim [idegeim] milyen lehetetlen állapotban vannak. Ha ez így folytatódik, úgy én egy nyűg leszek mindenkinek, magamnak és környezetemnek elrontom az életét. Átlátom, hogy lehetetlen így minden legkisebb oknál oly izgalomba kerülök, hogy minden tagomban remegek, külön-külön érzem minden nerfus szálamat, az egy egész fizikai fájdalom. Csak mit tegyek ellene? Ha tudnám, úgy weiss Gott örömmel megtenném.

Eleget prédikáltam neki! Kibeszéltem a lelkemet, de hiába! Minap oda kentem vagy háromszor a kanapéra, azóta jobb, úgy látszik így kell vele bánni; tehát ezentúl csak az izmai fognak beszélni a Tonynak![638]

4. Szerda

Papa, Mama tegnap Göncön voltak. Semmi új, a spanyol terjed, a bolsi meg bizonytalan. Persze jönnek rémhírek, hogy már Csernovicban lennének, meg Lembergben, de úgy hiszem mindez egyelőre kacsa. Adja Isten, hogy az is maradjon. Elég a hó meg a fagy. Ródlizunk, „Bobsleigh"-zünk [bobozunk], olvasunk, egyszóval egész kellemesen telik az idő, én kalapokat fabrikáltam. Hellától kaptam tegnap egy hosszú levelet, inkább deprimált, semmi otthonuk nincs szegénykéknek, azt sem tudja, hova menjen a kicsit világra hozni. Borzasztó ezek a mai fiatal ménageok, mégiscsak jobb a mostani körülmények között nem férjhez menni. Louise-Anneék is ott ülnek Perbenyiken az egész családdal együtt és nem tudnak hová menni.

8. Vasárnap

Valóban nincs semmi új, csak úgy írok pour faire quelque chose [csináljak valamit]. Perbenyikiek meghívtak egy táncolásra melyet 8-10 körül akarnak adni. A napot meg akarják sürgönyözni, de eddig semmi. Vagy később lesz, vagy pedig a mai viszonyok miatt a sürgöny majd 20-án jön meg, melyben mondják, hogy

[638] Tony kézírása.

9-re örömmel várnak. Spanyol és bolseviki körül csoportosulnak a hírek. Előbbi terjed, de enyhül, utóbbiról pedig őszintén szólva senki sem tud semmit; beszélnek teljesen szétvert oláh hadseregről, bolsevikokról kik már Jasiban és a Dunánál vannak, román királyi családról, kik Schweizba szöktek, Horthyról, ki Londonban tárgyal.[639] Másrészt pedig egy nagy lengyel győzelemről a bolsik felett és román királyi párról ki léleknyugalommal egyetemeket nyit meg Kolozsvárt nagy ünnepségek közepett.[640] Itt a macska sem ismeri ki magát. De hát utóvégre megszokhattunk volna már 6 év óta, hogy soha nem tud az ember semmit addig, amíg ez vagy az az esemény a nyakán van. Tehát ismét csak úgy, mint mindég, bízzunk a jó Istenben. Disznó hideg északi szél.

10. Kedd
Perbenyikről semmi hír nem jött, így most az határoztatott el, hogy Biby meg én Rózával holnap auf gut Glück [vaktában] nekivágunk Perbenyiknek. Hogy fog sikerülni, az még a jövő titka!

15. Vasárnap
A mi perbenyiki kirándulásunk mondhatom jól sikerült. Valóban elindultunk szerdán reggel, fél 10-kor már ott voltunk, gyalog bementünk, a konyha előtt fogad Pál egy rémült arccal és közli, hogy: Marie néni, Erzsébet, Stephanie, Maria meg Széchényi Aladárné[641] spanyolban feküsznek. Csak este 6-kor megy egy vonat vissza, így az egész napot ott kellett tölteni. Délelőtt még Louise-Annéval voltunk, de ebéd után már ő is lefeküdt. Így Pállal maradtunk estig. A visszautazás Csörgőig igen jól ment, ott nagy hallóval fogadtak, Lali és Dessewffy-Molnár Duly[642] is ott voltak. Az éjjelt és az egész pénteki napot Csörgőn töltöttük, Széchényi Mici és Ernő ott voltak déjenuerra. Szombaton délelőtt kis szánokon, melyekbe csak egy ló van fogva eljöttünk ide Dőry ménage és Lalival együtt, itt még délután ródliztunk; tea után a csörgőiek abfahroltak [elutaztak]. Én este már kezdtem magam náthásnak érezni, szerencsére Mama belém öntött egy forró teát, attól rém mód izzadtam és így eddig nem más, mint egy erős nátha. Tegnap feküdtem is, de ma már jól vagyok. Perbenyiken mindennek dacára hétfőn akar-

[639] Erről nincs tudomásunk.
[640] 1920. február 1–2-án avatták fel ünnepélyes keretek között a román királyi család és a kormány részvételével Erdély első román egyetemét, amikor I. Ferdinánd ünnepi beszédet is tartott. Az egyetem, mely 1919 és 1948 között működött az egykori kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem épületeiben, 1927-ben, halála után vette fel az uralkodó nevét.
[641] Csíkszentkirályi és krasznahorkai gróf Andrássy Natália (1864–1951), 1884. június 5-től Széchényi Aladár (1862–1936) felesége, később elváltak. Másodjára 1907. december 11-én kötött házasságot Széchényi Bertalannal (1866–1943).
[642] Dr. parnói báró Molnár Viktorné szül. cserneki és tarkeői gróf Dessewffy Virginia (1891–1973).

nak táncolni advienue que poura [csak azért is] egy őrültség abban az inficiált [fertőzött] házban! De mivel Louise-Anne és a két fiú biztos megkapják, így úgy sem lehet belőle semmi. Mi persze semmi szín alatt nem mennénk. Bélyben is spanyolos egy pár.

17. Kedd
Tegnap Dőryék és Lali itt voltak egész nap, délután óriásai ródli és bobsleghozás, én persze nem, náthámra való tekintettel. Este bridge és zene. Dőry zongorázása valami kiváló. Ma délelőtt mentek el. Marcsi olyan gyönyörű, Dőry meg rossz modora dacára mégis mulattatott engem, olyan furcsán tud előadni. Gyönyörű napos idő, de még egész tél, ezidén úgy látszik nem szándékszik az idő korán kitavaszodni, pedig már alig várom.

18. Hamvazószerda
Hideg, fagy, semmi kilátás a tavaszra, már úgy vágyódom utána, nap után, madarak csicsergése, zöld fák, virágok, be jó volna! Most olyan furcsa bennem minden, valóban nagyon nyugodt, hisz ilyet még nem éreztem, mivel amióta gondolkozni tudok, a szerelem bacilusa bennem ült és soha nélküle nem voltam. Boldogságot hozott, örömöt, rózsás, színes ifjúságot, máskor pedig sötét szomorú, sőt némelykor kétségbeesett momentumokat. De így az még nem volt. Az a nagy érzés, amely egész lényemet megtöltötte akkor, elmúlt. Nincs többé máról holnapra. Miért? Hogyan? Azt nem tudom. Az északi csillag megszüntette. Csak lassan, csodálkozással és ámulattal vettem észre, hogy így van, napok kellettek hozzá, még rájöttem. Bizony jó az Isten! Sőt nagyon-nagyon jó hozzám. Megmentett attól a nyomortól és módfelett szomorú élettől, melybe nyitott szemekkel bár, de mégis gondolkodás nélkül belerohantam volna csak azért, mert abba a szőke hajú fiúba szerelmes voltam, a kék szemeibe, szőke hajába, jó termetébe és mozdulataiba, pedig tudtam végig attól a perctől fogva, mikor jobban megösmertem, hogy rajta az az egész, belülről nincs semmi, se szív, se jellem, és a becsületérzés egy igen „vage” fogalma. Meddig tartott volna az a szerelem, mely csakis külső „charmjain” [vonzerején] alapult? És mi jött volna azután? Hosszú, hosszú sötét éveken át, hisz még akkor fiatal lettem volna. Egyszóval nem így lett, hála a jó Istennek. Most úgy érzem, mintha egy súlyt vettek volna le rólam és szabad lennék. Szabad! Nézhetek másfelé, kereshetek és talán talán egyszer még találhatok is majd valakire, kit ismét szerethetek, talán épp oly vadul, mint azt a csacsi Imrét, és viszonzásul is talán… talán… kapok többet, mint egy pár frázist angyal és a jóság quintesszenciáról, melyet Imre minden találkozásunk alkalmával fejemhez vágott. És ez a pár frázis tartotta ébren azt a szerelmemet több mint 8 éven át! Érdemes volt. Na de ez már elmúlt és jöhet más, egy-

szer, később, talán… talán… *Persze hogy jön, bizton jön! Ich habe gesprochen Howgh!* [Én megmondtam azt].[643]

22. Vasárnap
Tegnap ismét 2 gönci karhatalmi tiszt beállított, csak ma délután mentek el. Mennyi ilyen alakot lát az ember most, és oly furcsa megfigyelni, hogy mindegyik, ami a modort és az edukációt illeti, egész már graduson [szinten] áll. Ezek az utolsók még valahogy a legjobbak voltak, bár rém affektált volt az egyik, csak egyben egyforma valamennyi, az az aufschneidolás [háryjánoskodás]! Mindég a sastollasok hozzák a rémnél rémebb híreket, ami pedig saját állítólagos élményeiket illeti, azok is többnyire hajmeresztő események. Bár Isten tudja, sok rémes dolgon mehettek ezek mind keresztül, főleg azon az olasz fronton. Így hát nem akarom denegálni [kétségbe vonni] szegény ördögöket, hogy sokat szenvedhettek valamennyien, az bizonyos, szegények. Ezek hírei ismét nem voltak rózsásak. Szerintük már 5 millió főnyi bolsi hadsereg áll a határokon, mely jelenleg a Dnyeszter folyása. A legrémesebb atrocitásokat művelnek útjukon, gyilkolnak, rabolnak, egy egész női hadsereg volna állítólag köztük és azok lennének a legvérengzőbbek. Ezen vad nők generálisa pedig hír szerint egy volt magyar tanárnő. Színes egy kis társaság! Mesélik, hogy a csehek bebolsiztak, de azt nem hiszem. Én nem értem, ez a bolsi hadsereg szemlátomást nő, százezer volt még nemrég a számuk, abból 2-3 most már 5 millióra emelkedett. Ha ez így megy tovább, akkor nemsokára milliárdokról lesz szó. Pedig semminemű terület nagyobbításról eddig nem hallottunk. Egyszóval nagyítanak az emberek, mint mindég, de azért Isten mentsen minket ettől a kompániától.

27. Péntek
Ma déjenuerre itt voltak: Mariette néni, Sanyi atyánk és Margit. Egész jól telt el a nap, Mariette néni kedvesebb volt, mint valaha. She wants to make up for the thing she spoiled in one of her raptures and regretted directly after it [Ő jóvá akarja tenni azt a dolgot, amit egy elragadtatásában elrontott és utána rögtön megbánt]. Sőt még egy csendes hangtalan rührscénát organizált [meghatódási jelenetet is rendezett], mely millió csókból és az ő részéről könnyes szemekből állt. Szegény asszony, sajnálom. Szeretem, nem tehetek róla. De csakis ő foghatja meg önnmagát az orránál. Én most azt mondom, hogy hála Istennek. Szegény kis 17 éves északi csillag! Bécsben ők egy babát vettek és avval játszanak most Imre és ő. Na also Gott segne sie! [Hát Isten áldja őt!] Mariette néni hozta a hírt, hogy a szegény kis Pachta Marika[644] Bécsben meghalt. Szegény kis asszony! Mi

[643] Biby kézírása. A howgh az indiánregényekből vett felkiáltás.
[644] Báró Pachta Perciválné szül. Lónyay Sarolta Mária/Mia 1920. február 13-án halt meg Bécsben.

azt képzeljük, hogy spanyol lehetett, melyet gyenge tüdeje nem bírt ki. Nagyon sajnálom őtet, de főleg szegény Sarolta nénit, kinek Marika a szemefénye volt.

29. Vasárnap
Tegnap Papa és mi ketten Csörgőn voltunk. Pali ménage is ott volt. Egy egész gemütlich, jókedvű napot töltöttünk, kivéve Dőry modortalansága, mely néha zavarólag hatott valamennyiünkre. Az a jóember igazán nem tudja, hogy mit lehet és mit nem lehet mondani. Igazán nem hittem volna, hogy zsidó körökben[645] ilyen konverzáció gang und gäbe [bevett szokás]. De úgy látszik ott ilyesmi meg van engedve. Csak látná át, hogy vannak körök, hol ez nem dívik. Paliék Tonyt elvitték Garanyba pár napra, így csak én jöttem egyedül haza Papával. Csütörtökön akarják visszahozni. Ma küldtünk neki egy garanyi kocsival ruhákat. Remélem, hogy jól fog mulatni.

Március

1. Hétfő
Papa ma Göncön volt. Semmi új, sehonnan. Hírlik, hogy a románok már kivonultak volna Szabolcsból. Még mindég hideg van és nem megy el a hó. Olvad ugyan úgy ímmel-ámmal, énekel is már egypár nyomorult kismadár, de tavaszról szó nincs. Festek, olvasok, és ma egy nagy sétát tettem a locspocs dacára. Kíváncsi vagyok, hogy Tony hogy mulat? Remélem jól, szegényke.

5. Péntek
Tonynak a garanyiakkal tegnap kellett volna jönni, de küldtek egy embert egy üzenettel, hogy Tony még pár napig marad, mivel egy Bleyleben nevezetű ifjú jön Garanyba. Ebbe belenyugodtunk, örülvén hogy Tonynak lesz valami kis változása. De nem így lett: tegnap délután kapott Papa egy levelet Pálffy Lászlótól, melyben ez az egy szerencsétlen kis „vage” frázis volt: „Úgy látszik, Kassán felborult a rend.” Erre fel Papa egy óriási rémületben látta már egész Szlovákiát lángokban, a bolsevikizmus dühöngését mindenütt, Tonyt ezen vadak karmai között, tőlünk elérhetetlenül elszakítva, stb. stb. Egyszóval a szokott túlzott izgalmak, hol minden légyből egy elefánt lesz. Menesztett tüstént kocsit, küldöncöt, levelet, és Tonyt ma délben lóhalálában hazatranszportálták. Szerencsére Paliék ismerik Papát és nem ijedtek meg. Persze kár is írnom, hogy szó sem igaz az egészből. Senki nem is gondol bolsiságra, és Kassa nyugodtabb, mint valaha. Tony hála Istennek igen élvezte kirándulását, Nagymihályban is voltak, nagyon

[645] Báró Dőry Andor édesanyja, Dőry Miklósné Kann Daisy Jane (1873–1936) zsidó származású volt.

sokat nevettek, úgyhogy egész felfrissülve tért haza. Ma volt végre egy meleg tavaszi nap, úgyhogy a hó szemlátomást fogy.

7. Vasárnap
Egy igen jó napunk volt. Tegnap teára Lizi, Pali és a Bleyleben fiú átjöttek és csak holnap délelőtt mennek el. Táncoltunk, ugráltunk, nevettünk, egyszóval úgy viselkedtünk mint a 4 éves gyerekek. Ma reggel „cu bande” [csapatostul] a templomban voltunk, tea után meg „blinde Kuh” [szembekötősdi] és ilyesmiféléket játszottunk rivalgások közepette Ellával. Ma végre egy igazi szép, meleg tavaszi nap volt, úgyhogy délelőtt sokáig a ház előtt üldögéltünk. Az osztrák fiú egész kedves és jó modorú gyerek. Szimpatikus nála az a nagy gyerekessége, abban kicsit Eddyre emlékeztet, de nem hiszem, hogy olyan csibész volna. Külsejére nézve nem épp mondhatni csinosnak.

8. Hétfő
A garanyiak ma délután elmentek. Tegnap este megint nagy táncolás volt, és utána diskurzus éjjel 1-ig. Most már két nap egymásután 1-ig maradtunk fent, így nem vagyok nagyon kialudva, meg rém mód fáj a fejem ettől a meleg tavaszi levegőtől. Ma egy egész májusi nap volt.

A cseh viszonyokra nézve a Pali ménage a legjobb barométer. Mikor jól ment a csehek dolga és silányan a mienk, akkor ők teljes cseh barátok voltak, csakis azokat dicsérték, minket szidtak. A csehek szerintük a világ legjóravalóbb népe stb. stb. Horthy hadserege rablóbanda-szerű, félig vörös, inkább a cseh, mint ez a szedett-vedett népség. Most egyszerre, máról-holnapra megváltozott Paliéknál a hangulat, óriási patrióta lett mind a kettőből. Csak a magyarok, azok után sóvárognak, felsorolják szenvedéseiket a cseh régime alatt, mint mártírokat állítják oda magukat és éjjel-nappal csakis a „felszabadító” magyar hadsereget lesik. Egyszerre nincs több szó rablóbandáról. Ennek a „subit” [hirtelen] hazafisági engouement-nak [elragadtatásnak] egyszerű magyarázata az: hogy jó Pali igen kétes, de nehéz pénzt hozó üzletekben van bent a csehekkel az ő javukra és a magyarok rovására. Amíg a csehek feszt ültek, örült pénzének. Most, hogy úgy látszik megingott a cseh pozíció, erősen tart attól, hogy kisülnek kisded manipulációi, melyeket majd becsapott honfitársai nem fogják épp jó szemmel nézni. Ennek folytán őrült mód be van gyullva mind a kettő. Őket vévén barométernek, erősen hisszük, hogy valami készül, vagy baj van odaát. Azt nem hiszem, hogy mi támadjunk, vagy ők bebolsiznak, hanem – adja a jó Isten, hogy igazam legyen – Apponyi valamit kidrukkolt részünkre és csehák barátainknak kotródni kell! Istenem, be jó volna!

10. Szerda
Tegnap kaptam egy hosszú levelet Hellától, Bécsben van és ott is marad valószínűleg az „evenement”-ra [eseményre (gyerekszülés)]. Sajnálom, hogy nem jön Pestre, szerettem volna látni. Imre ménaget látta, az asszony leírása szerint egész gyerek lehet. Szegényke örül Homonnára, hol egy szép családi életet vél találni! Mégiscsak borzasztó, hogy egy ilyen szegény ahnungslos [gyanútlan] gyerek mibe pottyant bele. Adja Isten, hogy ne süljön túl rosszul el. Imre Homonnára menet ide akarja hozni, kíváncsi vagyok a találkozásra, Hella szerint Imre is. Ha a jó fiú azt képzeli, hogy itt egy letört alakot talál, akkor erősen csalódik! Szerencsére változnak az idők és avval a felfogások és érzések is hála Istennek! A családtól is kaptunk egy csomó levelet, jól vannak, Ormándon nagy vendégjárás van, amit Elluci nagyon élvez. Kár, hogy azt a gyereket úgy sehogy sem nevelik. Se nevelőnő, sem komoly tanulás, mindég nagyokkal, viszik látogatásokra, stb. El fog romlani, Altklug [koravén] lesz és elveszti korához illő érdekeit. Pedig egy olyan kedves jószívű kis leány.

Ma megint fúj egy hideg szél és fagy, a tavasz idén nagyon kéreti magát.

14. Vasárnap
Valóban sok új nincs. Ma megint szerencsésen havazik, olyan utálatos ez az idő. Mi rendezgetünk, Papa, Mama generális „trillage”-t csinálnak a ház összes irataiban. Én festek, olvasok. A nagyvilágban úgy látszik változások álltak be az „antanti” felfogásokban. Megsemmisítették az összes eddigi békeszerződéseket és most újból kezdik az egészet, tehát teljes felesleges és hiábavaló volt egy egész évig veszekedni és rosszmájuskodni. De legalább rájöttek, hogy milyen rövidlátó, szívtelen, emeletes marhák. „Mieuse rout tard que jamais” [jobb későn, mint soha]. Bódi szegény múltkor Csörgőről hazajövet majd belefúlt a megáradt Ronyvába. A kocsi (egyedüli utolsó kocsink) összetört. Most jól nézünk ki! Amíg a kovács meg nem igazítja tant bien que mal [jól-rosszul] kb. gyalog járhatnánk. Most rengeteg magyar poszt van itt mindenütt, most azok nem engedik át az embert a határon. Mindég bajosabb lesz oda átjutni. Igazán már erősen ideje, hogy azok a csehek kipusztuljanak. Igaz, Horthy a kormányzónk egy idő óta, most kormányváltás van, valami ismeretlen nevű ember a designált [kijelölt] miniszterelnök.[646] De úgy látszik, elég békésen folynak eddig a dolgok Pesten.

Oly furcsa Tony és az én naplómat összehasonlítani. Tonyé gyönyörűen van írva, egy egész regény. Tényleg könyvnek passierozhatna [beillene], ezek az ő saját érzései és szegény kis szomorú regényének esetei állnak benne. Olyan poétikus, és sajnos nagyon patetikus. Míg az a csomó könyv, melyet én telefirkáltam

[646] Simonyi Semadam Sándor (1864–1946) 1920. március 15-től július 19-ig volt miniszterelnök.

olyan unalmasnak tűnik mellette. „Matter of fact” [tények] és Tony szerint ez a sok politikai esemény leírása disznó unalmas. De talán 1000 év múlva érdekes lesz. De Tony az övét elcsukja és rajtam kívül senki sem látja. Míg az enyém inkább köztudomású. Egyszóval ki-ki a maga módja szerint. Tony leírja önmagát, hogy majd az utódok elképzelhessék, hogy milyen is volt a szegény kis nagymama. Hát nagyon csinos volt, az tény. Vannak napok, hol szépnek is lehetne nevezni. A termet persze nem jó, de azért nem is zavarólag rossz. Most én is leírjam magamat unokáimnak? Azt igazán nem tudom, hogy tegyem. Egy díszmagyar fényképet már beragasztottam, azután megítélhetik. Olyan buta az ember, itt írok unokákról, de ahhoz először férj kell, később gyerek, és csak azután unoka!!??

16. Kedd

Tegnap arra ébredtünk, hogy ismét egy fehér lepel teríti a földet. Nem nagy lelkesedéssel fogadtuk ezt az „Anblick”-ot [látványt], de ma már szerencsésen minden elolvadt. Egész délután egy kapával felfegyverkezve canalisatiókat [csatornákat] csináltam.

„Majd leírom, hogy milyen volt, van és lesz. Szóval mint süvölvény: – Aufgedungen [dagadt] *arc, bibircs bibircs mellett, miteszer miteszer mellett, kampós orr, zsíros, hátrahúzott haj kemény copfba fonva; tehát nem díszes! Jelenleg: – Nagyon jó termet; szép kék beszélő szemek, kedves mosoly, megnyerő modor, szóval lehet mondani némelykor nagyon csinos, szép kerek, jó lábak és mindenki igen igen szereti. Amilyen majd lesz: – Egy vén szipirtyó, vagy esetleg egy nyájas nagymama.”*[647]

23. Kedd

Tony ezen kijelentései után ismét én veszem át a szót. Perbenyikre akartunk menni tegnap, de mindenféle hírek folytán itthon maradtunk. Papa Miskolcon és Újhelyben volt. Úgy látszik, valami készülne itt, sok katona van már, és hír szerint még több jön, páncélvonat, ágyú stb. Miért, és mi lesz, persze nem tudatik. A jó Isten segítsen bennünket és legyen áldása katonáinkon, mert ha most beletörne a bicskánk a dologba, akkor örökre vége.

Elég szép idő, tyúkházépítés, kertben tisztítás, szőnyegvarrás, útigazítás, mindez folyik nagy hévvel és lelkesedéssel. Így bevégzem mai prózaikus feljegyzéseimet és elmegyek Tony poézisát meghallgatni.

[647] Tony kézírása.

24. Szerda
Gyönyörű meleg tavasz. Annyi madár énekel, there is such a joyous note in their voice [olyan örömteli a hangjuk], kimondhatatlan nagy boldogság, melyet úgy látszik, ki kell énekelniük ebben a napsugaras, átlátszó levegőben. Az ember önkéntelenül meg kell, hogy álljon, hogy meghallgassa őket, és feltámad a lélekben az a régen elmúlt fura érzés, mely teljes abszurditásában mégis oly szép volt hajdan. Hogy egy igen nagy boldogság, valami gyönyörű várna még reánk, valami ami: „That will overwhelm you and sweep you nearly of your feet. [Az eláraszt téged, és szinte ledönt a lábadról.]" Olyan ostoba, de az megvolt régen mindég, most csak néha-néha úgy visszajön, és az nemcsak mutatkozik úgy egy kicsit, itt „peeps in" [bekukucskál], mutatja magát, hogy el ne felejtse az ember, hogy hisz még fiatal. Már rég nem éreztem, úgy látszik megifjodom. Tényleg, mióta ez az Alpdruck [lidércnyomás] lement rólam, azóta úgy látszik egy bizonyos lelki elaszticitásra [könnyedségre] tettem szert. És ma, mikor oly melegen sütött a nap és a kis madarak oly „triumpfierend"-an [győzedelmesen] harsogták ki szerelmi dalaikat, mely úgy látszik, kis szívüket csordultig megtölti, rám jött ismét az az érzés, hogy bizony szép ez a világ és fiatal vagyok, még talán van még a jövőben valami szép. Ugyan mi is?? Később majd vissza fogok gondolni erre az időre, és konstatálni, hogy ez és csakis <u>ez</u> volt életem legboldogabb ideje. Épp azért, mert vágyódtam még valami ismeretlen után és vártam valamit az élettől. Régente csak szeretni vágytam, és meg is tettem weiss Gott szívvel lélekkel, viszonzás lehetőségére nem is gondoltam, és, ismét csak weiss Gott, soha egy mákszemnyit sem kaptam, az már tény. Úgy látszik, kiadtam egész felhalmozott érzéseimet, mert most már inkább azt szeretném, hogy <u>engem</u> valaki szeressen, úgy igazán. Lesz az még egyszer valaha?? Persze itt csakis szerelemről van szó, mert szeretetet azt bizony kapok eleget, sőt többet, mint amennyit érdemlek Mamától és Tonytól. Sokkal többet. Teljes elnézést sok hibámmal szemben, a legönzetlenebb, legszebb és melegebb szeretetet. Akinek ilyesmit adott a jó Isten, annak semmi után sem szabadna vágyódni, de hát az ember fiatal és szerelmet akar. Az már az élet, és az ellen tenni nem lehet, mindég olyan volt, van és lesz, amíg asszonyok és férfiak lesznek ezen a világon.

Érdemes volt legszebb és legnemesebb érzéseimet ráruházni arra a fiúra, teljes önzetlenül és viszonzásul csakis szívtelenséget kapni? Nem fogok és nem is akarok soha rosszat mondani róla, nem is akarok reá haragudni. Talán nem is tudnám, túlságosan szerettem, hogy azt tehessem, de néha-néha úgy egész bent dans le fond de mon âme [lelkem mélyén] mintha egy kis keserűség rejtőzne. Annak nem szabad lenni, nem is engedem, és Isten segítségével talán el is fogom érni, hogy nyugodtan és egész „revenu" [visszatérés] nélkül tudjak visszanézni azokra az elmúlt évekre, melyek alatt mint egy „Hampelmant" [paprikajancsit]

cibált engem egy kötélen amerre ő akart, és én teljes adorációval [áhítattal] mindent gyönyörűnek találtam. Tehát csak semmi keserűséget iránta Istenem, csak azt nem, nem haragudni, meg sem vetni, nyugalmat, Gleichguldigságot [közömbösséget] és többet nem hátra nézni. Csak előre, ismét megifjodni, maga mögött hagyni a dezillúziókat, az elsöpört álmokat, remélni, várni és élvezni a jelent. Istenem segíts, hogy ezt elérhessem.

Rémhírek keringenének, melyek szerint a csehek, azok a disznók, Újhelyt el akarják foglalni, azért koncentrálnak ide katonaságot, csak kivernénk, elvernénk őket, azokat a kutyákat. Ha Pali ezt a tervet tudta, és múltkor itt nem mondta, akkor ő egy közönséges hazaáruló és egy disznó.

25. Csütörtök

Tegnap este betoppant Ékes; mindenünnen a legellentmondóbb és legőrültebb hírek keringenek. Beszélik, hogy a csehek támadnak, – hogy mi támadunk, – senki sem támad, – sok muníciót, felszerelést kapunk az antanttól, – semmit sem kapunk – javul a helyzet a békekonferencián – sőt napról napra rosszabbodik, stb. stb. Az ember sehogy sem ismeri ki magát, akárkivel találkozik, valami más újságot közöl. Igaz, német, angol, japán szövetség a legutóbbi pozitív újság! Őrület. És azt követelik az embertől, hogy mindezt elhiggye. Horthy ellen áskálódnak, már most is két pártra szakad a hadsereg, egy Horthy, másik József főherceg. És mint rémkép még mindég ott lebeg horizontunkon Károly király kilátásba helyezett visszahívása.[648] A parlamentben és másutt veszekednek, becsületbe vágó rágalmakat vágnak egymás fejéhez, mindenki úgy látszik gazember mai napság, és ordít, kiabál, hogy bebizonyítsa, hogy felebarátja még nagyobb disznó, mint ő. Egyszóval lélekemelő látvány.

István itt van pár nap óta. Kőkapun tanyázik, magával hozott Pestről egy úgynevezett „barátnét”, magyarul cocotte. Hír szerint egész meg van kergülve, kocsikázik livrées [libériás] és sallangos kocsikon. Ha Laleto ezt látná! Bár nem árt az öregnek, ha egy kicsit fizetnie kell.

26. Péntek

Próbálgatunk mozogni, de nem lehet. Holnap akartunk Perbenyikre menni, de úgy látszik, a csehek nem engednek senkit sem át.

31. Szerda (a Nagyhétben)

Mégis csak elmentünk múlt szombaton Perbenyikre. Kisült, hogy Dőryék otthon vannak, és így könnyű az átkelés. Hajnalban indultunk, minden nehézség

[648] A magyar legitimisták vagy karlisták csoportjának – ifj. Andrássy Gyula gróf vezetésével – politikai célja az volt, hogy a legitim uralkodó visszatérjen a magyar trónra, ennek eredménye volt IV. Károly király 1921-ben végrehajtott két sikertelen visszatérési kísérlete.

nélkül passzíroztuk úgy a magyar, mint a cseh posztokat. 10-re Perbenyiken voltunk. Ott találtuk az egész vollzählig [hiánytalan] családot, 3 napot töltöttünk velük. Louise-Anne nagyon en beauté [szép] és ő meg férje az egyedüliek, kik megelégedettek és boldogok ebben a társaságban. A többi mind savanyodik és crispált [ideges], folyton együtt ül az egész család és módfelett agassierozza [idegesíti] most már minden egyes tag a másikat. Ungemütlich egy kompánia. Veszekednek és bissigeskednek [marják egymást] örökösen, ha ezt nem teszik, úgy mély csend uralkodik. Nem irigylem Louise-Annét, de ő oly energiával lép fel, hogy dominálja valamennyit, úgyhogy félnek tőle kivétel nélkül és minden szavára hallgatnak. Ez az egyedüli mód tűrhetővé tenni az ottlétet. Mária szegény kétségbe van esve, amit nem csodálok, Stephanie ostobább, mint valaha, Erzsébet cvieder és örökösen spionál és raportieroz [kémkedik és kombinál], Pál teljes abnormál búskomor, kiállhatatlan, gorombáskodik mindenkivel, mindenkit lekritizál, nem tesz semmit egész nap, szóval a legantipatikusabb fiú, kit valaha láttam. Így természetes, hogy Mária a haját tépi ebben a társaságban! Én egy óriási náthát szereztem, mely még jelenleg is floreszkál [javában tart]. Tony egy napra Bélyben is volt, ott azt mondja, hogy jótevő volt az ottani gemütlich hangulat Perbenyik után. Tegnap hajnalban indultunk haza, Csörgőn reggeliztünk, szegény Marcsi 3 hétig feküdt Pesten spanyolban, oly rosszul néz ki. Azt tudtuk meg, hogy aznap reggel 6 óta elzárták a magyar határt és semminémű igazolvány nem számít. Tüstént nekivágtunk posztjainknak, Marcsi, Lali velünk jöttek, azok rém kedvesek voltak, persze átengedni nem volt joguk, de Lalit és engem beengedtek Mikóházára a hadnagyhoz, míg Tony és Róza ott maradtak a posztoknál zálogul. Nagyon élveztük Marcsiékkal együtt ezt a kalandos kis átkelést, és nehézség nélkül itt voltunk ebédre. Én lefeküdtem, mert náthám kissé túl kellemetlenné vált. Vacsorára itt volt István és Sibrik,[649] előbbi úgy látszik kezdi már unni cocotte-ját, ki múltkor berúgott és teljes lehetetlenné vált. Mivel ti. eddig a tisztességes kis leányt adta. Hogy az hogy lehetséges, azt nem egész értem, mivel egész ittléte tanúsítja hangosan lehetetlen mivoltát. De hát így fejezték ki múltkor az urak. Tehát most lehetetlen (amióta berúgott) és István nem élvezi. Értse meg, aki akarja ezeket a „nuance”-okat [„kis” különbségeket].

Szlovákiában bajok vannak. Ungvár, Munkács, Beregszász forrong, kommunista tüntetések csak úgy követik egymást. Az innen meglépett bolsik mind odaszöktek és most ott umolják [szítják] a tüzet. Nagy az izgalom az ott lakók között. Ha a csehek nem tudják elnyomni, akkor elég nagy felfordulás lesz. Emiatt zártuk mink oly hermetice [teljesen] el határunkat.

[649] Szarvaskendi és óvári Sibrik György (1892–1978), tolnai gróf Festetics Róza férje.

Április

3. Nagyszombat

Mindenki elment a feltámadásra. Én itthon maradtam, és csak úgy unalomból elővettem egy régi naplómat és elolvastam kis szerelmi históriámat, végignéztem azt a pár kis beragasztott fényképet, és elfogott a vágy az elmúlt, bizony rég elmúlt szép idők után. Milyen gyerekesen van az az egész kis egyszerű mindennapi história írva! Milyen ártatlan, romlatlan, naiv illúziókkal telt gyerek is voltam én akkor! És az egész csakis rövid 3 év előtt történt, 19 éves koromban. 3 év! Mennyit tud az tenni! Mennyi illúziót megölni, mennyi álmot elűzni, mennyit rontani egy lelken. Az a mi kis flörtünk Imrével milyen gyerekesen tiszta és ártatlan volt. Azok a mi beszélgetéseink milyen egész mások, mennyivel szebbek voltak, mint azok, melyeket most folytat az ember, sőt még ahhoz képest is, melyet én ezidén ősszel vele beszéltem. Olyan öntudatlan és fanciérement [örömtelien] jó. Mert most többnyire tudja az ember, hogy mit akar, vagy mulatni, és akkor öntudatosan kokettál és abban leli örömét, vagy pedig úgy mint én múltkor vele, elvesztett fejjel a fejéhez vágja magát. Igen, már legyünk őszinték, múltkor én a fejéhez vágtam magam. De akkor régen! Akkor az az igazi szép leányos, ártatlan módon ment a dolog. Az a nyár Velejtén, hol Mariette néni pancsolt kézzel-lábbal és mi ketten pedig mint a kisgyerekek, nem törődvén avval, hogy Mariette néni mit akar, a többiek mit szólnak, nem gondolván előre, élveztük a jelent, egymást, fiatalságunkat, a szép nyári időt. Nem kerestük egymás hibáit, csak a jó oldalaink után mentünk, azokat néztük és meg is találtuk, hisz van jó mindenkiben. Imre meglátta bennem az ártatlan kis leányt és az felébresztette benne a chevalrességot [lovagiasságot] és így nyugodtan diskuráltunk Hintergedanken [hátsó gondolat] nélkül. Azok a beszélgetések délutánonként a pipázóban meg a szalonban, az a hosszú séta alkonyatkor, hol örökösen Hella és ő közti chimérikus [képzeletbeli] házasságokat szőttünk, a naplementét bámultuk, azok a fiatalos viccek, hogy ki lesz előbb kész az öltözködéssel, azok a nevetések. Az mind oly egyszerűen, „unconcious”-an [öntudatlan] ment, úgy ahogy most már nem mehetne semmi. Most túlságosan tudja már az ember, hogy maga mit akar, ismeri érzéseit, egy bizonyos emberösmeretre is tett szert, úgyhogy látja mindjárt, hogy a másik mit akar, mire céloz, egyszóval ismeri az emberek romlott mivoltát, és evvel az ösmerettel saját lelkünk is romlik. Igen. Néha elfogja a vágy az embert régi lelke után, melyet már nem fog visszakapni soha. Hisz nem törülheti ki semmi azokat az emlékeket, tapasztalatokat, nem adhatja senki sem vissza az illúziókat. Vagy talán van valami, az az egy talán? Újból szeretni, igen az talán visszaadhatnak valami keveset a régiből, egy olyan kis utóízt. Utóvégre nincs mit panaszkodnom, mert poétikus volt az az egész kis história, az a szép

fiú, az itteni romantikus vidék, azután azok a pesti találkozások Mariette néni kis szalonjában, meg az a vacsora a Park Clubban, vagy a hall egy sarkában, hol oly jól éreztem magam, mintha egyedül lettünk volna csak mi ketten, dacára a sok embernek, a kis közös megértő pillantások közös viccek, nála az a gondos aggodalma irántam, nem fázom? nincs huzat? nem bánt-e a villany fénye? És ahogy szóltam, hogy igen, a villany bántja a szememet, rögtön felugrott, eloltotta, kérdezte, hogy most jó? stb. Végül meg az a kis kikérdezés-féle, hogy van-e flörtöm, kivel beszélek legtöbbet, kivel táncolok, ki tetszik. És mikor mondtam, hogy Mikivel voltam főleg, oly jól esett mikor elégedetlenül összeráncolta homlokát és inkább „bourru”-en [mogorván] rám szólt: „Tehát maga nagyon szereti a Mikit ugye!?” Erre én olyan gyerekesen szabadkoztam hogy: „Persze hogy nagyon szeretem a Mikit, de magát jobban, mivel magát jobban ismerem.” És erre a gyerekes vallomásra kaptam egy megelégedett mosolyt, mely után 2 és fél évig nem láttam, és az idő alatt elrepült gyerekes naivságom, úgyhogy múltkori találkozásunk utolsó szavai azok voltak: „Higgye el, ha egy asszony igazán nagyon szeret valakit, akkor nem kér mást boldogságul, mint azt, hogy boldoggá tudja tenni azt a férfit, kit szeret, viszonzás után nem sóvárog.” Igen, ezt mondtam, ő elpirult, megszorította a kezemet, megértette, hogy mit akarok, nem szólt semmit, elment és – elvette a csillagot. Tehát most legyen boldog.

4. Húsvétvasárnap

Mire volt jó tegnap azokat a régi dolgokat felkavarni, azt igazán nem tudom. Az ilyesmi egész felesleges, ennek folytán térjünk más témára.

Tegnap este Mama és Tony a templomba menet kis híján összetalálkoztak Istvánnal és a cocottal, kik szalonkalesről jöttek, előttük mentek kocsin, mikor meglátták a mi kocsinkat, hajtottak, mint a bolondok, a raktárnál letették a hölgyet lóhalálában és azután mintha semmi sem lett volna, mentek tovább a templomba. Egész Szodoma-Gomora válik, hála Istvánnak, ebből a vidékből, hisz már az országút sem biztos.

Reggel esett az eső, de délutánra kiderült és egy gyönyörű napos, friss húsvétvasárnap volt ma. A fák kezdenek zöldülni, nyílnak már itt-ott az ibolyák, lágy meleg, tavaszias a levegő. Kaptunk Mamától ma reggel ajándékokat: harisnyákat, kesztyűt, szappant, a gyerek egy kis meglepetést rendezett mindnyájunknak; egy felvirágzott kosárban hozott nekünk egynéhány cigarettát, amelyet elcsent és cukkerlit, melyeket névnapjáról megspórolt szegényke. Igazán oly rém hercig tud némelykor lenni. Egész meg voltunk hatva. Egyszóval jó húsvétunk volt, ha elgondolom, hogy milyen volt a tavalyi, csakis hálát tudok adni a jó Istennek, hogy megengedte, hogy még ilyen jót és kellemeset is megélhessünk.

Konstatálom, hogy ebben a könyvben mást sem teszek, mint szegény Almásy Palit szidni, ha róla van szó. Igaz, hogy van hibája és főleg fogyatkozásai elég, de nekem utóvégre hálásnak kellene iránta lenni, így „I must make him justice" [igazságot kell szolgáltatnom neki]. Az Imre-ügyben igazán meg kell neki hagyni taktfollan [tapintatosan], jószívűen és gentlemanlike [úriemberként] viselkedett velem szemben. Hogy tudja a dolgot, ahhoz kétség nem fér, soha egy szóval nem mutatta, és múltkor, mikor észrevette, hogy Imre ittléte hogy hat reám, tüstént megmondta nekem, hogy el van jegyezve, nehogy hiú reményeket tápláljak. Akkor haragudtam reá, de most csakis hálás, sőt nagyon hálás vagyok neki. „Na also" [tehát] így eleget tettem lelkiismeretemnek és igazságérzésemnek. Palinak sok a hibája, de velem kedves volt und das darf ich nicht vergessen [és ezt nem szabad elfelejtenem].

7. Szerda
Az utóbbi napok alatt azon izgalmak váltak aktuálissá, melyek múlt november óta fenyegetnek, hogy ti. kifogyott a búza, nincs konvenció, és nem tudja az ember, hogy honnan szerezzen. Papa rém izgalomban volt, egész rosszul nézett ki. Tegnap Miskolcra ment és ott hála Istennek szerzett 32 mázsát. Tegnap este tért haza, magával hozta Ékest, ki most mindég a legfeketébb hírekkel van telve. Nekem az a gyanúm, hogy ennek a feketén látásnak az oka csupán az, hogy Ékes nem tudja megbocsátani a hadvezetőségnek, hogy neki nem adott valami „leading" [vezető] szerepet, és ennek folytán őszerinte az egész hadsereg kormányzótól lefele az utolsó bakáig nem ér semmit. Épp, hogy nem bolsik stb. Persze megint személyes hiúság minden. Ha Ékes „Generalstabsschef" [vezérkari főnök] volna, akkor meg vagyok győződve, hogy arról beszélne, hogy és mint hódítja majd meg egész Európát. Így pedig még a diósgyőri munkássággal sem tudna a hadsereg megbirkózni.

8. Csütörtök
Tony meg én gereblyéztünk és a kiserdőt tisztítottuk reggel 10-től mostanáig. Úgyhogy oly fáradt vagyok, alig tudok mozogni. Tegnap gyalog voltunk a postán, mely egy heti szünet (az ünnepek alatt nem járt vonat) után ismét megindult. Hella írt, a gyerek még most sincs meg és ő szegény már alig bírja cipelni. Remélem, hogy mostanáig már csak megjelent az a kis majom.

11. Vasárnap
Tehát nagyszombaton reggel megszületett az a kis majom.[650] Fiú, és Hella és Hubert az ő szavaival élve „es geht beiden Gottlob ausgezeichnet" [Hála Isten-

[650] Hans-Hubert von Hohenlohe–Waldenburg–Schillingsfürst (1920–1924) herceg 1920. április 2-án született Budapesten.

nek mindkettőnknek kiválóan ment]. Tehát ezen átesett volna szegényke, hála Istennek. Gyönyörű meleg idő. Semmi hír sehonnan.

17. Szombat
Csupa babonából nem írtam le, hogy Margit néni, Lajos bácsi, Elluci, Csekonics Margit és Erzsébet 15-ére ausagolták magukat. De szerencsére mindennémű akadály nélkül megjöttek csütörtök este. Oly jó ittlétük, és annyira élvezzük őket egyévi távollét után, hogy ki sem tudom mondani. Lajos bácsi angyal, mint mindég, Margit néni hála Istennek igen jó hangulatban van, Elluciból pedig egy igen szép és kedves nagyleány lett. Tehát most itt vagyunk és élvezzük egymást, amennyire csak lehet.

22. Csütörtök
Ezen igen kellemes hét is a végét érte. Nevettünk, táncoltunk, egyszóval egy valódi lelki fürdőt vettünk, mely mindnyájunknak igen jót tett. Vasárnap itt voltak Berchtoldék gyerekestül. Kedden mi voltunk Erzsébettel Csörgőn, visszajövet eltörött az egyik hámfa és elszakadt az istráng a rossz úton, úgyhogy igen későn értünk haza. Szerdán délután Dőry ménage és Sztáray Mária voltak itt teára. Lajos bácsi nagyon élvezte a szép Marcsit. Ma reggel Csekonicsék, Lajos bácsi és Tony elutaztak Pestre. Úgy örülök, hogy Tony így egy pár napot tölthet Pesten. Mama, Margit néni, Elluci meg én szombaton készülünk fel. Mostanáig tartott, míg ki-ki el tudta mondani a múlt évi élményeit. Csúnya volt, és bizony sok rosszon ment át mindenki. A jó Isten óvjon miket ilyesmitől. Margit néni Pestről Ormándra akar vinni egypár hétre. Rossz lesz Mamsit és Tonyt oly soká nem látni. De mindég repetáljuk egymásnak, hogy nem kell oly Schwerfällignek [nehézkesnek] lenni, az a sok együtt ülés sem ér semmit.

Május

Versenyszezon Fóton, május 1–22.

1. Szombat, Fót
Tehát most itt vagyunk és maradunk két hétig. Le kellene írnom az elmúlt hetet, de a jó ég tudja, hol kezdjem. Szombaton tényleg útra keltünk, igen jól utaztunk, de pechemre az egész Andrássy családdal. Mariette néni, Imre és Margit. Imre rosszul volt, fájt a füle, foga, de azért diskuráltunk eleget. Én próbáltam neki egyet-mást beadni, nem tudom megcupfierozta-e [felfogta-e]. Múlt vasárnap volt az a híres „urak bálja”, melyről már annyit rotyogtak az emberek. Tényleg igen mulatságosnak (is) mutatkozott, mivel 52 úr és szigorúan csak 21 leány volt jelen. „Cotillon” és trerepett. Valami, amit még soha nem láttam és ennek folytán nagyon érdekelt. A cotillon körül voltak nehézségek és konfúziók, úgyhogy vég-

eredménykor Bessenyey Gáborral[651] táncoltam, amit nem túlságosan élveztem, extra csokrokat is kaptunk, én Hunyady Ferenctől szegfűket és Istvántól (Isti) gyönyörű gyöngyvirágokat. Óriási animo volt és mi kettőnket majd széttéptek. Tonyt majdnem legtöbbet táncoltatják az összes leányok között.

Hétfőn este volt egy nagy vacsora az „Országosban", hol én Hunyady Ferenc (legújabb neve Furi) és Radvánszky Doktor[652] között ültem. Furi bőszül udvarolt, egész jól mulattam. Kedden este csak Csekonicsékkal vacsoráztunk, de megint vagy 5 fiúval. Nekem Rezső öntötte ki a lelkét egész este. Az egy jó fiú. Szerdán délután kint teáztunk Mariette néninél, a két fiú is ott volt. Imre begins to be provoking [kezd bosszantó lenni] örökös allúzióival [célozgatásaival] arra, hogy én schwärmolok [rajongok] érte. Unalmas kezd már lenni avval az a szamár. Stella szegény pici gyönyörű lehet a képe után ítélve. Este vacsora és tánc az Országosban, Furi mindég bőszebbül udvarolt, konverzációnk intimebb lett, végre kiöntöttem neki, hogy egész életemen át csak egy emberbe voltam szerelmes, és még most sem tud nekem senki más sem tetszeni. Ő erre inkább dühös lett, én nem értem, hogy lehetnek ezek a férfiak mind oly beképzeltek! Azóta Tonyra vetette magát.

Csütörtök este Bethlen Margitnál volt egy kis soirée. Haller Ferenccel diskuráltam végig. Mesélt Berkeszről nem nagyon kellemes dolgokat. Úgy látszik Laci mégsem oly megbízható, mint ahogy hittük. Mindent eltrécsel anyjának, és persze ahogy az tudja, tudja mindenki. Ferenc kedves, és most az én férjhez adásomon töri a fejét. Minden ezen murik közt háromszor voltam Hellánál, ki szerintem nem oly boldog, mint ahogy én azt reméltem, szegényke. Nem annyira a férj a baj, mint a [olvashatatlan szó] és más körülmények. Azon kívül minden déjenuer az Országosban azzal járt, hogy egy pár fiú odacsücsült. Furi Tony canonnierjának lép fel mindég erélyesebben. Tegnap két csokor szegfűt adott nekünk búcsúképpen. Délután Fanny kihozott bennünket ide. Mamsi ma reggel hazautazott.

Itt eddig nem lehet elmondani, hogy nagyon mulatságos, mindenki köt és hangosan felolvas a legunalmasabb dolgokat örökösen valaki. Tony meg én nem merünk összenézni, mert biztosan kipukkadnánk. De most végzek, valami gyereketetésen kell részt vennünk.

23. Vasárnap. Kisbózsva

Istenkém! Most 3 hetet kellene leírnom! Az már majdnem túl soknak tűnik, különösen, amikor annyi minden történt. Először a kéthetes fóti tartózkodást kel-

[651] Dr. nagybessenyői Bessenyey Gábor (1897–1972) újságíró, történész.

[652] Feltehetően dr. radványi és sajókazai báró Radvánszky Albert (1880–1963) jogtanácsos, politikus, koronaőr.

lene papírra vetni. 3 hét előtti szombaton hagytam abba: tehát akkor délelőtt ezen az amerikai „food” gyermekebéden kellett szerepelnünk, mivel aznap egy schweizi és egy svéd misszió-beli tag kijött a dolgokat megnézni. A schweizi egy férfi volt, egy kis unansehnlich [jelentéktelen] unalmas ember, a svéd egy igen kedves és csinos fiatal leány. Az utóbbival sokat beszélgettem, mivel egész nap ott volt, nagyon jó modorú és ladylike [úri nő] igen jól öltözve. Tehát ez a nap ezen két idegen mulattatása körül telt el. Másnap (vasárnap) délután a versenyeken voltunk Adussal. Igaz, szombat este a két kisebb Bethlen István-fiú[653] kijött egy napra Fótra. Nagyon kedves, jókedvű két fiú. A versenyekre is elvittük őket. Ott igen jól mulattunk, csomó úr, Furi, Teleki Béla,[654] Schell Pali stb. Furi váltakozott Tony és köztem, de aznap inkább Tony fele gravitált [vonzódott], úgy látszik még nem nyelte le egészen a múltkori „Országos” diskurzust. Érthetetlen a férfinem beképzeltsége! Este Hoyos Max[655] volt kint Fóton vacsorára. Éjjel egy holdfogyatkozás[656] lévén, Fanny, Adél, a két leány és mi ketten a fél éjjelt kint töltöttük a teraszon abból a célból, hogy ezen égi tüneményt meglássuk. A dolog maga nem volt semmi különös, olyan, amilyent már sokat látott az ember, de különben az az éjjel és a holdvilágos kert gyönyörű volt.

Hétfőn délután Margeurite mamával bent voltunk a Park Club megnyitásán, az öreg dáma ottléte szükséges volt, mivel elnök. Nekünk egész jól telt az időnk, mivel több leány (Semseyék, Juliska) és fiú ott volt. Így flörtölhettünk megint egyszer, valami, amit Tony meg én nagy passzióval és szerencsére elég jó sikerrel teszünk. Hertelendy, O[descalchi] László, Piret Eugéne, István. Végül a főhercegek is megjöttek, Bissingen Gina[657] meg én a kis Zsófit egy jó ideig mulattattuk. Kedden reggel lovagoltam Fannyval. Délután Adussal Alagon voltam Irmánál, ott egy egész társaság ült együtt, O[descalchi] Béla, Horthy Jenő, Csekonics Gyula.[658] Teáztunk, Irma egy teljesen bolond benyomását teszi, úgy van öltözve, hogy rémes. O. Béla erősen „unrasiert” [borotválatlan] volt, de különben éppoly csinos, mint mindég, olyan charm [vonzerő] van abban az emberben, próbáltam vele kicsit kokettálni, de nem lehet mondani, hogy nagyon fogna. Táncol velem néha, és mindég nagyon vigyorogva köszön, de avval Schluss.

---

[653] Bethleni gróf Bethlen István (1904–1982) és bethleni gróf Bethlen Gábor (1906–1981).
[654] Széki gróf Teleki Béla (1896–1969).
[655] Stichsensteini gróf Hoyos Miksa Viktor (1874–1956) tartalékos hadnagy, agrárpolitikus.
[656] 1920. május 3-án a fővárosból is észlelhető teljes holdfogyatkozás volt.
[657] Gróf Bissingen–Nippenburg Georgine (1897–1976).
[658] Zsombolyai és janovai gróf Csekonics Gyula (1875–1957) tartalékos huszárhadnagy, országgyűlési képviselő, a Lovaregylet elnöke.

Szerdán reggel Gödön voltunk lóháton Kisséknél,[659] bőrig áztunk menet is, jövet is, ott egy igen jó reggelit kaptunk, és az egész számos családot egy darabig élveztük. Délután bementünk Pestre egy „Move”[660]-gyűjtésre. Juliska hívott az urnájához, egy darabig gyűjtöttünk, később tea volt Szirmayéknál egy kis tánccal egybekötve, nem volt túl mulatságos. Este az Országosban ettünk Csekonicsékkal, Furi, Teleki Béla, Hanna és Ginával. Sibrik mellém deponálta magát, nem mozdult el onnan, úgyhogy én rém mód untam ezt az estét. Másnap még Csekonicsékkal reggeliztünk az Országosban, Csekonics Margit Sibriket valahogy kitette, úgyhogy nélküle jobb volt. Délután visszamentünk Fótra.

Péntek délután verseny. Igen kevés ember, úgyhogy meglehetősen unatkoztunk. Szombat Fóton nyugalomban telt el. Vasárnap volt a Király-díj. Zuhogó esőben mentünk, és szakadt végig. Az eső dacára igen sok ember volt, olyannyira, hogy alig fértünk el a tribünön. Uzsonnáztunk mind együtt és hamarosan beültünk a vonatba, ott legalább nem áztunk. Pesten a Múzeum utcába mentünk, átöltöztünk, és este Manci vitt minket a Radvánszky-bálba. Elég jó volt, bár nem sok úr. Nekem nem volt quadrille-om, az volt az egyedüli jelentős esemény. Aladár papával társalogtam egész este alatt, míg a quadrille tartott. Furi megint felvette az udvarlást ugyanazon a flecken [ponton], ahol abbahagyta. Én azt hiszem, hogy az a szegény fiú egy kicsit bolond. A modora tényleg minden kritikán aluli, nem lehetne rosszabb. Azon kívül azt hiszi, hogy neki mindent szabad tenni és mondani, kizárólag azért, mert ő Furi. Eingebildet [beképzelt], hogy az már kicsit túl sok. Én úgy vagyok vele, hogy nem is tudom, hogy szimpatikus-e nekem vagy sem, némelykor egész kedves, ha komolyan beszél, máskor meg az idegeimre megy. Ő maga oly nervozus, hogy némelykor minden tagja remeg bele. Egyszóval inkább antipatikus, mint szimpatikus, bár egész jól mulattam vele, de komolyan venni sehogy sem lehet. Szóval a Radvánszky-bál lezajlása után ismét kimentünk Fótra és magunkkal vittük a két Apponyi leányt. Fóton az idő a bálra való előkészületekkel telt el, asztalbeosztások, cédulaírások stb. Ülő szupé [vacsora] volt, ki-ki megkapta papíron, hogy kit vezet. Marguerite mama konfúziót konfúzióra halmozott, úgyhogy azokat a szerencsétlen listákat 25-ször kellett újból írni, de végre mégis elkészültünk, és ütött a nagy nap estéje. 9 tájt özönlött be a vendégsereg vagy 90 ember és megkezdődött a muri. Ez volt egyike a legmulatságosabb báloknak melyet én valaha mitmacholtam [résztvettem]. Szép nagy terem, egy enfilade [összenyíló] szalon, sok ember és nemcsak ma-

[659] Nemeskéri Kiss Pál (1856–1928) felesége, muraszombati, széchyszigeti és szapári gróf Szapáry Vera (1863–1936) és gyermekei: Sándor, Géza és Margit.

[660] A Magyar Országos Véderő Egyesület 1918. november 15-én alakult meg Gömbös Gyula vezetésével. Kezdetben a Nemzeti Hadsereg katonai segítése, a határok védelme volt a célja, később egyre inkább a szélsőjobboldali politika erősítésében vett részt.

mák leányok és fiúk, hanem sok öregúr, fiatal és közép asszony, a nagy könyvtárban gyönyörűen terített jó vacsora, polírozott asztalokon ezüst szervizzel, óriási animo, egyszóval egy monstre success [hatalmas siker]. Quadrille-oztam Schell Palival, vacsoráztam egy külön asztalon, névleg az én asztalom, hol persze összeválogattam kedves embereket. Nyolcan voltunk, 4 pár. Én Furival, Csekonics Erzsébet, Schell Pali, Andrássy Miki, Keglevich Maritta, Széchényi József meg Háchi. Utóbbi leány után nem vágyódtam, de József Erzsébettel üzentette, hogy szeretné Háchit, így kénytelen voltam őt venni. Tony István asztalánál ült, Odescalchi László[661] vezette, másik oldalán Széchényi Feri.[662] Igen jól mulatott ő és én is. Reggel hétkor volt még habos kávé és nevetés. Gyönyörű volt a napfelkelte, az egész kert harmatba mártva. Ezen óriásian sikerült bál után nyugalomra tértünk, de este nyolckor ismét autóra ültünk és beszáguldottunk a Park Clubba egy piquenique-re [batyubál], hol mérsékelten mulattunk, az urak ki lévén állva és nem akarózván táncolni. Furival enyelegtem sokáig, Széchényi Ferivel vacsoráztam és quadrille-om ismét nem volt, hogy azt miként vittem véghez, azt nem tudom. Úgyhogy leültem Zichy János Géza[663] mellé (már megtanultam, hogy kell ügyeskedni) és vele csevegtem egész mulatságosan egy jó ideig, in fact [azaz] a quadrille végéig. Éjjel autón vissza Fótra, útközt Istvánt szidtuk, ami azért nem hiszem, hogy sokat használ. Igen rossz Verfassungban [lelkiállapotban] van az a fiú.

Csütörtök este egy Zichy Edina-bálra[664] mentünk be Pestre, hol ismét egész kiváló jól mulattam. Quadrille Hertelendyvel, vacsora Kuhn Kurival és Széchényi Józseffel. Az volt egyike a legmulatságosabb estéimnek. József egy dezidiert kedves és jó fiú, kivel nagyon szeretnék jobban megismerkedni, tetejében feltűnő csinos. Csárdásoztam Liptay Lászlóval, ki nagyon jól táncol, rengeteg komplimentet [bókot] kaptam, hogy milyen jól nézek ki, jól táncolok, stb. Az ilyesmi persze mindig élvezetteljessé tesz egy estét. Reggel felé még Furival volt nagy tárgyalás, Isten tudja, az a fiú nem tud nekem tetszeni. Reggel hatkor értünk haza. Másnap alvás, délután verseny, Csekonics Erzsébet ott lévén, egész jó volt. Szombaton semmi, volt mindenféle izgalom, mivel Kája meghívott minket egy táncra Fruzsina nélkül, Orczyék pedig egyre Frorót [akarták] nélkülünk, és Fanny mindkettőt lemondta, mivel csak együtt mehetünk szerinte.

Vasárnap reggel Mama eljött Fótra, délután a versenyen voltunk, hol egy inkább katzenjammeres [másnapos] társaság volt egybegyűlve. Furi krantig és két-

[661] Herceg Odescalchi László (1893–1967).
[662] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Ferenc (1901–1963).
[663] Zichi és vásonkeői gróf Zichy János Géza (1894–1976).
[664] Zichi és vásonkeői gróf Zichy Rafaelné szül. őrgróf Pallavicini Edina (1877–1964), a Magyar Katolikus Nőegyesületek Országos Szövetségének elnöke.

ségbeesett, a többi álmos, de én azért egész jól megvoltam és mulattam is meglehetősen. Hétfőn reggel Mama visszament Pestre, Tonyt magával vitte, mivel az nem érezte magát egész jól, és Mama félt, hogy ott Fóton beteg találna lenni. Én még egy nap ott maradtam. Csónakáztunk, a faluban voltunk a szegényebb embereket meglátogatni. Kedden reggel autón bementünk Pestre, Adus, a két leány meg én, először svéd raktárban voltunk, hol Hella anyja osztogat. Egész kedves, szimpatikus dáma. Tonyt sajnos az ágyban találtuk 38 fokos lázzal és torokgyulladással, szegényke 3 napig feküdt is. Én az alatt Csekonics Margittal majd minden délután kint voltam a Park Clubban, hol egy csomó ismeretlen emberen kívül egynéhány fiú mindég volt. Első nap Bethlen Bandi[665] meg Eszterházy Jonny,[666] így mi négyen külön… teáztunk, stb. és egész jól megvoltunk. Másodszor még jobb volt, akkor Erzsébet, Bissingen Gina meg én körül voltunk véve urakkal. Prónay György[667] (kivel sokat beszélgettem és igen kedves), Mocsonyi Sándor,[668] Gagern meg Odescalchi Károly.[669] Akkor rengeteget nevettünk. Egy délután Mamával kint voltam Mariette néninél, Stellát is láttam, ki egy csinos kis beteg verébnek néz ki, de valahogy azt hiszem nem lesz az a ménage olyan nagyon rossz, kezdek rájönni, hogy Imre talán egy egész kicsivel, de mégis többet ér, mint hittem. Adja Isten, hogy jól menjen a dolog. Én Mikinek a fóti bálon megmondtam, hogy Imre engem impacientál allúzióival [idegesít célozgatásaival], úgy látszik az hatott, mert most egész normális volt. Pénteken adott Csekonics Erzsébet egy teát, hol egész jól mulattunk. Szegény Tony is feltápászkodott addigra és elment, és úgy látszik igen örült annak, hogy utolsó impressziója Pestről nem volt egy büdös meleg hotelszoba. Egy izgalom volt még, ti. egy este az Országosban vacsoráztunk színház után (mivel Froro Erzsébetet és engem meghívott egy páholyukba a *Cigány grófné* operettre[670]) és ott egy mellékasztalnál ült Vay Miki egy Perényi nevezetű ménagéval (hol Miki az asszonynak életre-halálra udvarol, sőt a rossz nyelvek szerint már több az udvarlásnál) meg Laci. Utóbbi azután odajött hozzánk és én kissé nekimentem, hogy mit jelent az a sok tratsch, mikor mi úgy bíztunk benne, stb. stb. Ő beszélt egy csomó wischi waschi [zagyva] semmitmondó dolgokat és bevégezte avval,

[665] Bethleni gróf Bethlen András (1902–1970) újságíró.
[666] Galánthai gróf Esterházy János (1900–1967).
[667] Tótprónai és blatniczai báró Prónay György (1887–1968) huszárfőhadnagy, jogász, államtitkár.
[668] Foeni Mocsonyi Sándor (1888–1926) tartalékos főhadnagy, követségi titkár.
[669] Szerémi herceg Odescalchi Károly (1896–1987).
[670] Vincze Zsigmond (1874–1935) *A cigány grófné* című háromfelvonásos operettjét 1920. március 13-án mutatták be a budapesti Király Színházban Fedák Sári és Rátkai Márton főszereplésével, június 23-án pedig századszorra tűzték műsorra.

hogy én írjak neki. Azt én még aznap éjjel meg is cselekedtem, reggel 9-kor a levelet egy küldönccel elküldtem, és az tévedésből Vay László bárónak[671] vitte, és az az alávaló ember, bár tudta, hogy nem neki szól, elolvasta, nekem ugyan visszaküldte, és miután én Lacival találkoztam délben az Országosban, és mondtam neki, hogy írtam, elküldtem neki Mohorára,[672] persze még nem tudván, hogy a másik elolvasta. Az az alak elment a csurgói bálra és ott fűvel-fával közölte levelem tartalmát. Nem értem, hogy nem szégyellte magát. De szerencsére rosszul értette, és azt meséli, hogy Tony biztosan, de valószínűleg én is el vagyunk jegyezve. Persze azóta mindenki avval fogad, hogy vagy gratulál, vagy érdeklődik melegen. Furcsa emberek léteznek ezen a földön. Most kíváncsi vagyok, Laci mit fog válaszolni. Szombaton utaztunk haza, szegény Tony még rém gyenge volt. Egy sima út után, hol nem kellett átszállni, este 10-kor itt voltunk. Én még éjjel egyig meséltem Papának. Meg kell hagyni, hogy igen jól mulattunk ezen 4 hét alatt.

26. Szerda
Vasárnap reggel óta ma estig itt ült a nyakunkon Pali és halálig untatott. Először az embernek sok dolga van úgy egy városi szezon után stoppolás, varrás stb. Másodszor ki van fáradva és Pali dadogását reggeltől estig végighallgatni az kétségbeejtő. Hála Istennek elment. Rém meleg van és nem akar esni, ami igen hátrányos a terményekre.

29. Szombat
Tegnap kaptam Lacitól egy igen hosszú és goromba levelet. Egyrészt exkuzálja magát, másrészt engem legorombít. Igaz, hogy én is elég goromba voltam szóban és írásban is. Ő éppúgy válaszol. De azért még nem tudni, hogy miképp volta az egész dolog, úgy látszik, Laci nem akarja Mikit bemártani, másrészt meg Ferenc úgy látszik nagyított és brodírozott [megszépített] egyet-mást és ebből lett a nagy patália. Most írtam neki egy békülékeny levelet, kíváncsi vagyok a válaszra. Én nem tehetek róla, nekem az a fiú rém szimpatikus, olyan kedves és matter of fact charackternek [tárgyilagos jellemnek] ismertük tavaly, így nem tudok abba belenyugodni, hogy ő Mikivel együtt Tonyt ily ronda módon ugratta és kinevette volna, és később elmondta volna másoknak, hogy Tony szerelmes Mikibe. Azonkívül azt véltem kivenni úgy Ferenc, mint az ő szavaiból, hogy Laci azt hiszi, hogy ich hab es auf ihn abgesehn [őrá célzok]. Erről is írtam neki, és erre kaptam a legnagyobb injuriákat [sértéseket]. Remélem, hogy most

[671] Vajai báró Vay László (1890–1966) miniszterelnökségi államtitkár, Bihar, majd Hajdú vármegye főispánja.
[672] A 18. században épült mohorai Zichy–Vay-kastély ma magántulajdonban van.

kibékül a fiú. Leszidott, hogy az én koromban tilos volna az embereket oly komiszoknak vélni. Pedig, hogy tartsa meg az ember mai nap a bizalmát az emberekben, amikor mindenütt csak disznókat lát. Az ember már annyira megszokta, hogy mindenütt vár reá egy dezillúzió. Tony meg én Lacit egy oly magas polcra helyeztük, hogy akkor, amikor ezeket a dolgokat hallottuk róla, egész elkeseredtünk, hogy ha még ő sem olyan, ahogy mi azt hittük, akkor egyáltalán van-e ember, kiben lehet bízni? Mert Laci oly kedves volt. Ha nem szerettük volna őt annyira, úgy nem kezdtem volna ezen goromba korrespondenciát, mert hisz az ember kapaszkodik illúzióiba és mindég reméli, hogy rájön arra, hogy első impressziója [benyomása] volt a helyes. Tony még mindég nem bízik a dologban, én valahogy inkább azt hiszem, hogy Laci Mikit nem akarja rossz világításba helyezni. Egyszóval már alig várom válaszát, pedig az még vagy két hét múlva lesz csak itt.

Június

5. Szombat
Már két hete, hogy itt vagyunk és csupa foltozással és stoppolással telik az idő. Most már mindent bevégeztem, aminek nagyon örülök. Berchtoldék voltak itt egyszer teára, és most két napig Ékes egy kis neveusejével [unokaöccsével] ki egy egész hercig kis kölyök és Ella nagyon élvezte őtet. Szegény Ella most fekszik egy hűléssel, adja Isten, hogy ne tartson soká. Oly gyönyörű most itthon minden, még egy pár rózsa is nyílik, ami itt ritkaság. Mondhatom, hogy nagyon élvezem most az itthonlétet a pesti mulatozás után.

27. Vasárnap, Ormánd
Mondhatom, hogy csúful elhanyagoltam szegény naplómat egy idő óta, de az mindég csak akkor történik, amikor jól érzem magam, így csakis jó jel. Azután most már unom az egész hosszú történeteket leírni, de rendes személy lévén mégis megteszem. Tehát akkor haza kell másznom emlékezetemmel és megmagyaráznom, hogy ezen két kis virágot egy konyhaleánytól kaptam, ki menyasszonyi koszorújából adta nekem avval a kívánattal, hogy nemsokára az én fejemet is díszítse a mirtusz.

Windis[ch]grätz Mária 3 gyerekkel volt nálunk egyszer, Ella nagy boldogságára. Dőry, ki most Máriának csapja a szelet, szintén megjelent hoch zu Ross [lóháton]. E hó 14-én útra keltem Papával, két napot töltöttem Pesten, mely rövid idő alatt mégis véghezvittem azt, hogy egy bálba elmentem. Semsey Rolla[673]

[673] Dr. semsei gróf Semsey Lászlóné szül. cserneki és tarkeői gróf Dessewffy Karolina Mária (1870–1950) csillagkeresztes palotahölgy.

rendezte a Gellért Szállóban, hol reggel 6-ig táncoltunk. Úr dolgában nagyon rosszul álltunk, úgyhogy kénytelen kelletlen Woracziczky Olivérrel[674] töltöttem az éjjel nagy részét és egész jól mulattam. Másnap este az Országosban vacsoráztunk egy csomó úrral, Furi és Eszterházy Jonny jutottak nekem. Előbbiről az a hír van elterjedve, hogy Semsey Ily vőlegénye.[675] Nekem ugyan letagadta, de nem bízom egészen benne. Aznap este igen jól mulattam. 17-én értünk ide, azóta igen gemütlichen megvagyunk, kétszer lovagoltam, amit módfelett élvezek. Inkén voltunk kétszer, hol Szegedy és Rohonczy kombinált és összeházasodott család lakik.[676] Szerintem egész kedvesek. Rohonczy nagyon jól lovagol. Szegedy Mincy[677] egy elvált fiatalasszony, mint szépség szerepel, én nem találom oly gyönyörűnek, de egész kedves. Lajos bácsi csütörtök óta itt van. Papa és Margit néni pénteken felmentek Pestre, utóbbi Mamával és a két leánnyal holnap este jön. Tehát ez a történtek lezárása dióhéjban. Most majd igyekezni fogok többször írni, akkor bővebben is lehet.

Július

8. Csütörtök

Az igyekezetem úgy látszik nem túl nagy, mivel megint majd két hete nem írtam. Tehát: múlt hét hétfőjén Mama, Tony meg a gyerek Margit nénivel megérkezett. Tony pesti tartózkodása alatt szintén szert tett egy bálra, hol úgy látszik igen jól mulatott. Lajos bácsi érkezésük utáni napon elment. Elsején volt az itteni gyerekek vizsgája, Imre Pesten, Ella Kanizsán. Múlt vasárnap Józsi, Teréz és a két fiú itt voltak teára. Óriási gyerekheccelés volt, hol a mi Ellánk fényesen mulatott. Hétfőn az egész napra itt volt Széchényi Júlia és József, a leány feltűnő csinos, de nekem nem nagyon szimpatikus. A fiú kicsit majom, de azért nekem eléggé tetszik éppúgy, mint májusban Pesten. Jó gyerek lehet. Kedden Rohonczy ménage gyermekkel voltak itt uzsonnára, Ella megint heccelt. Tegnap mi voltunk Inkén, hol a berényiek is voltak, Ella brillírozott ügyességével és egy bizonyos pozíciót szerzett magának a gyerekek között. Tehát amint látni, minden nap ist was los [történik valami]. Béla bácsi két nap óta itt van. Szegényke rém megvé-

[674] Pabieniczi gróf Woracziczky Olivér (1885–1965), Magyarország első belgiumi nagykövete 1922-től.

[675] Semsei gróf Semsey Ilona/Ily (1895–1978), később gróf Ortenburg Ferenc Károlyhoz ment feleségül.

[676] Az inkei Szegedy–Ensch-kastély gazdag műgyűjteményéről is híres volt, itt lakott felsőpulyai báró Rohonczy Imre (1884–1956) és felesége, mezőszegedi báró Szegedy–Ensch Éva (1892–?).

[677] Mezőszegedi báró Szegedy–Ensch Mária (1897–1967), először trauteneggi Rzemenowsky Eduárd lovag (1920 áprilisában váltak el), majd gróf Széchényi Andor Pál felesége. Hosszú évekig gyengéd viszonyt folytatott Bethlen István miniszterelnökkel.

nült és összement. Ma írta M. Mária hogy Széchényi Toinette és Almásy Imre el vannak jegyezve.[678]

12. Hétfő
Csütörtökön a Rohonczy ménage volt itt vacsorára. Fél 9-kor jöttek és éjjel 3-kor mentek el, mivel különböző kocsi konfúziók voltak. Mondhatom, hogy 2 után már majd elnyomott az álom. Pénteken Józsi volt itt egész nap a kis Péterrel, este meg Toni bácsi jött meg. Szombaton Margit néni kettőnkkel Marcaliban volt. Én kiválóan mulattam flörtöltem Józseffel egész nap, teára Somogyvárról Erbach Erzsébet[679] és Széchényi Imre átjöttek. Imre egész ugyanaz, mint az Andrássy-fiúk, vele is társalogtam egy jó ideig. Júlia nem tud nekem nagyon tetszeni, cvider [kiállhatatlan] egy kis alak lehet, de a két fiú kedves, meg a somogyvári Imre szintén. Der hat mich so angehimmelt [annyira rajongott irántam]. Mama és Béla bácsi ma elmentek Bogátra két napra. Toni bácsi Marcaliba, Margit néni, Tony meg a három gyermek Inkére teázni, én itt maradtam egyedül. Papa ír többször hazulról, ott minden rendben van, csak utolsó sürgönyében azt mondja, hogy maradjunk itt addig, míg el nem jön értünk. Bizton Ékesék valami monstre támadásról regélnek. Das kennt man schon! [Ezt már ismerjük!]

19. Hétfő, Taródháza
Most itt vagyok Mamával és Ellával szombat este óta. A múlt hétvége izgalmakkal telt volt, mivel Tonynak és nekem keléseim támadtak, melyek fájdalmasak és kellemetlenek voltak, különösen mivel ülni nem tudtunk. Imre keze meggyűlt, Szekeres felvágta. Margit néni pedig mindnyájunkkal Pestre akart menni valami díjugratást megszemlélni. Ellucinak ígértetett ez a mulatság a vizsga után. De bajos volt persze egy ilyen maródi társasággal nekiindulni ebben a hőségben, tisztán nur auf die Jux [csak szórakozásból]. Pénteken teára Furi és Széchényi Zsiga[680] Ormándon voltak. Furi ismét sok ostobát összehordott, egész mulatságos volt. Szombat délelőtt volt persze nagy huzavona, hogy ki menjen Pestre, melyikünk egészséges, stb. Végre Margit néni, a két gyerek és Tony, kinek már múlófélben voltak a kelései, nekiindultak. Mama engem idehozott, mivel én 5 ilyen kellemes „ass”-al [keléssel] vagyok ellátva. Itt igen gemütlichen megvagyunk. Vasárnap délután itt volt Agathi, kiöntötte nekem a szívét szegényke. Rém meleg van, Lajos bácsi gazdálkodik velem és tanít mindenfélére. Olvasok

[678] Széchényi Antoinette és ifj. Almásy Imre esküvőjét 1920. szeptember 15-én tartották a pósteleki (ma: Békéscsaba része) Széchényi-kastélyban.
[679] Herceg Erbach–Schönberg Viktorné szül. sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Erzsébet (1888–1977).
[680] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Zsigmond (1898–1967) utazó, vadászíró.

sokat. Egyszóval igen jól megvagyunk. De most végeznem kell, mivel Mama és Béla bácsi kint ülnek a kertben, és hívnak ki.

29. Csütörtök
Édes jó Istenkém!!!! El vagyok jegyezve Hunyady Ferenccel!!! Ki hitte volna azt valaha. Soha nem gondoltam volna, hogy én neki igent mondok, ha meg is kér. De elsősorban soha nem hittem volna, hogy megkér. És mind a kettő megtörtént. Olyan izgatott vagyok, hogy nem tudok csendben maradni, írni sem. Majd egyszer később. Gott im Himmel hätt' ich dass je geglaubt?! [Istenem valaha hittem volna?]

Augusztus

1. Vasárnap
Mégis csak le kellene írnom, hogy miképpen történtek az esetek. Most, hogy kicsit nyugodtabb vagyok, esetleg sikerül. Tehát, kezdem a múlt hétnél, hogy a dolgokat rendben egymás után leírjam. A múlt hét csütörtökén tértünk ide vissza és magunkkal hoztuk Agathit is. A pesti társaság nagyon „high up" [feldobva] tért haza. Cigányoztak, versenyeken voltak, flörtöltek. Tony hála az egeknek belebolondult egy infjoncba és most arra gondol. Adja az ég, hogy ebből ne legyen ismét egy disappointment [csalódás]. Múlt hétfőn ért ide Ella néni, mink pedig már akkor nagyban készülődtünk az itteni cigányozásra, mely azután múlt kedden, 27-én meg is tartatott. Délután érkeztek a vendégek: Széchényi Géza ménage, Klára, Lajos, Széchényi Andor,[681] Pál, Júlia, József, Endre, Csekonics Erzsébet és Endre, Széchényi Imre, Jankovich Jóska,[682] Rohonczy Minci, meg… Furi. Teáztunk, üldögéltünk kint a füvön, nevettünk, flörtöltünk. Gyönyörű meleg nyári nap volt. Furi amint megjött, tüstént el is ment Pepach-hal Varászlóra fürödni és csak estére jött vissza. Én azalatt nem is sejtvén, hogy sorsom ezen éjjel alatt fog eldűlni, kokettáltam Széchényi Józseffel, ki meglehetősen reagált. 8 tájt visszavonultunk öltözni. Én először Agathit fésültem meg és próbáltam kicsinosítani, amennyire csak lehetett. Azután én magam szépítéséhez fogtam. Egy egész új kék ruhám volt, melyet akkor vettem fel először. Nagyon szép kék színe volt. Ahogy elkészültem, lementem a teraszra, hol már egynehányan ültek. Egy padon ült Furi Csekonics Erzsébettel. Én ránéztem, mire felkelt, otthagyta Erzsébetet és hozzám jött. Előttem felült egy asztalra. Ahogy a cigány megszólalt, a többiek bementek és csak egyedül maradtunk kint mi ketten. Mindég sötétebb lett. Bent szólt a cigány. Furi egy oly hangon kezdett hozzám beszélni, mint

[681] Sárvár-felsővidéki gróf Széchényi Andor (1864–1943) császári és királyi kamarás.
[682] Pribérdi, vuchini és dunaszekcsői gróf Jankovich–Bésán József (1896–1972).

ahogy eddig még nem tette, vagy legalább idáig nem vettem észre. Furi szemrehányásokat csinált nekem, hogy májusban miért intettem őt mindég le. Igaz, hogy tettem, de dühös voltam reá, mivel meg voltam győződve, hogy ugrat. Soha nem vettem komolyan, még akkor sem volt a leghalványabb sejtelmem, hogy mit akar; csak nagyon izgatott lettem. Lassan felkelt a hold. Mi bementünk táncolni. Később a csarnok egy sarkában újból kezdtük beszélgetésünket, én mindég izgatottabb lettem. Kimentünk a teraszra. Már magasan járt a hold. Leültünk egy sarokba, és hosszabb huzavona után végre Furi már egész kétségbeesetten rám szólt: „Maga nem lehet olyan ostoba, hogy most már meg ne értse, hogy mit akarok.” Erre végre megértettem. Első impresszióm egy óriási rémület volt. Féltem a jövőtől, az elhatározástól, ettől az igen szótól, melyet ki kellett mondani, mely majd örökre lepecsételi jövőmet. Tudtam, hogy azt az érzést, melyet addig szerelemnek ismertem, nem éreztem Furiért, féltem tőle, karakterétől, de talán legjobban féltem attól, hogy még meggondolja és elmegy, és soha nem látom többé. Szemeim előtt fekete lett minden. Furi bevitt az ebédlőbe és megitatott velem egy pohár pezsgőt, azután még tisztábban megkérdezett, hogy határoztam-e. Mire minden tagban reszketve kinyögtem neki, hogy határoztam. Azután elmúlt az éjjel, magam sem tudom hogyan, táncoltam, beszélgettem, hallgattam a cigányt, mint egy álomban. Később derengett, megjött a hajnal, felkelt a nap, a vendégek elmentek és én az ágyamban találtam magamat, mint egy alvajáró. Szerdán délre még ott volt Széchényi Imre és Pepach, bolondoztak, kiseperték a hallt, a korridorokat. Én alig hallottam őket. Délután megjött Furi, hogy Mamával beszéljen, csak pár percig maradt, mi egymás közt alig beszéltünk. De Mamát hála Istennek nagyon megnyugtatta, egészen megváltoztatta nézetét Furiról, mely eddig bizony nem volt nagyon jó. Margit néninek elmondtuk és ő aznap délután teljesen felizgatott kedélyemet majdnem teljesen megnyugtatta. Csütörtökön, neve napom lévén, elhalmoztak virággal, reggel az ágyam már egész tele volt velük. Aznap kezdett a boldogság belopózni a szívembe, mert a szerelem azt hiszem bár öntudatlanul, már rég ott lehetett. Este Furi meg Gencsy (ki nála vadászott Varászlón) eljöttek vacsorára. Az volt eddigi életem legszebb estéje. Elluci egy nagy csokor gyönyörű fehér rózsát tett elém az asztalnál. Ebéd után pedig Margit néni kis szalonjában ültünk, mellettünk a fehér rózsák, a mellékszobában pedig Gencsy a leggyönyörűbb magyar nótákat játszotta. Akkor kezdtem megérteni, hogy az élet nagyon, de nagyon szép is lehet néha. Akkor láttam csak, hogy a jó Isten milyen boldogságot adott nekem, hogy mennyire félreismertem Furit, csak a külső, felvett modora után ítéltem meg és annyira „prejudiced” [előítéletes] voltam ellene, hogy nem, nem vettem észre, hogy mindez alatt milyen karakter és milyen jó szív van. Istenem! Csak boldoggá tehessem őtet, csak soha ne csalódjon bennem.

Ez az est örökké emlékemben fog maradni. Mesélt nekem életéről, azt az egész Juliska-esetet is elmondta nekem, melyet az emberek mindig felhasználtak, ha rosszat akartak rá mondani. Másnap délelőtt elmentünk együtt sétálni és a képnél voltunk. Imádkoztam teljes szívemből a jó Istenhez, hogy áldja meg őtet és engedje meg nekem, hogy őt boldoggá tehessem. Péntek délután ment el Gencsyvel Lengyeltótiba.[683] Olyan elfogult vagyok, ha itt van, hogy alig tudok beszélni, de az talán jobb lesz később. Mama tegnap Agathival Földvárra ment. Utóbbi azután Mária-telepen[684] maradt, hol anyja van. Mama Papával jött vissza este. Papa hála Istennek egész jól veszi a dolgot, pedig nagyon féltem attól, hogy nem fogja helyeselni, mivel eddig ő volt az, ki legtöbbet simpfelt Furira. Tony és Ella néni ma este mennek Földvárra egy cigányozásra. Furi kedden jön Papával beszélni.

2. Hétfő
Ma kaptam tőle egy levelet. Istenem, milyen angyal ez a fiú! God bless him a thousand times and grant me to be able to make him happy. Life can be beautiful sometimes. More beautiful than I ever dreamt it could be. [Ezerszer áldja meg őt az Isten és adja meg nekem, hogy boldoggá tehessem őt. Az élet néha gyönyörű lehet. Sokkal gyönyörűbb, mint valaha is álmodtam volna.]

13. Péntek, Kisbózsva
Azt mondják: „Que les heureux n'aut pas d'histoire" [a boldognak nincs története]. Ennek folytán nemigen tudom, hogy folytassam a dolgot. Azt az utolsó ormándi hetet leírni majdnem lehetetlen. Túl szép volt. Olyan, mint egy gyönyörű álom. Az egész hetet együtt tölteni falun, meleg, napos nyári időben, azok a séták, hosszú délutáni beszélgetések a pipázóban, lovaglások estefelé, vadászatok a varászlói tavakon, vacsora után pedig üldögélések kint a holdvilágos teraszon. It was glorious. [Ragyogó volt.] Mint egy gyönyörűen írt vers. Margit néni, Ella néni és Biby keveset voltak ott, sokat jártak a környékben és szegény kis Biby körül is szövődött egy álom, mely nagyon félek, hogy csak álom marad. Én mindég jobban beleszerettem Furiba, úgyhogy most már nem látok, nem hallok. A jó Isten valóban igen jó hozzám, hogy ily nagy boldogságot adott nekem, egy ilyen nagyszerű embert, mint férjet. Biby még Ormándon maradt. Mi múlt hétfőn mentünk fel Pestre, hová Furi már előttünk ment. Ott két napot töltöttünk és délben, este láttam Furit Mama és Lajos bácsi gardageja [őrizete] alatt. Egy délután Mama még a Park Clubba is kivitt minket. Én mindég szerettem a Park Clubot, de most még jobban, mint valaha. Szép volt az a két nap, egy ijedtséget

[683] A lengyeltóti Lengyel–Inkey–Zichy-kastélyt Zichy Béla korszerűsítette 1914–15-ben.
[684] Ma Balatonmáriafürdő község része, nevét alapítója, gróf Széchényi Imre feleségéről, gróf Andrássy Mária Johannáról (1865–1953) kapta.

leszámítva, mely ott ért. Tudniillik változatosságképpen és főleg, hogy valahogy ki ne jöjjünk a gyakorlatból, megint egyszer igen puskaporos a levegő. Bolsi veszedelem fenyeget, a cseheknél proletárdiktatúra készül, mi fegyverkezünk. Mindenki fegyveréhez kap, bevonul és kész a harctérre rohanni. Furi már sürgönyzött lováért, puskájáért. Egyszóval ismét felfordulás, pusztulás, halál fenyeget. Hála Istennek eddig semmi, de nyugodtan aludni még most sem lehet. Istenem, csak azt nem! Furit ebben a szörnyű veszélyben tudni, bolsik ellen, hol nem nagyon szokás foglyot ejteni sem itt, sem ott. Úgy szeretem azt a fiút!

Hazajövet itt találtuk az egész Berchtold családot meg Forgách Erzsébetet, kik ide szöktek, mivel a csehek úgy látszik tényleg bolsiznak. Ha nem lesz semmi, úgy hétfőn visszamennek és 30-án lesz Pesten Erzsébet esküvője Waldbott Klemenssel.[685] Mikor lesz az, mikorra én meg tudom mondani esküvőm dátumát. Most 10 napig nem fogom Furit látni! Szeretném az órát előre tolni. Csak már itt lenne… és… Egyszóval nem írom tovább, úgysem tudom, és ilyesmit úgysem lehet. God bless him. [Isten áldja őt.]

Szeptember

1. Szerda

Telnek a hetek. Ich lebe in einem rosigen Licht. [Rózsaszín fényben élek.] Ha pedig Furi itt van im hellen hellen Sonnenschein [ragyogó, ragyogó napsütésben]. Múlt héten itt volt 3 napra. Szavakkal, írásban nem tudom kifejezni ezt a három napot. Mein Glück überwältigt mich manchmal so dass ich nicht denken kann [Néha annyira elönt a boldogság, hogy nem tudok gondolkodni]. A bolsikat hála az égnek a lengyelek csúnyául megverték, erre fel persze a cseh proletárok is tüstént elhallgattak. Így Isten segítségével lesz egy kis pauza a jövő alarm-ig. Tony szegényke kis melankolikus hangzású leveleket ír. Nem mennek a dolgok és én sem adhatok neki egy morzsát sem nagy boldogságomból. Szegény kis Titkém, de talán csak sikerül később. Furi Pesten ül és lesi apja válaszát, addig nem akarjuk deklarálni, de az a válasz csak nem jön.

2. Csütörtök

Épp tegnap reggel írtam, hogy lesz kis pauza a jövő alarmig. Ma már itt van. Tegnap este kaptam egy levelet Furitól, melyben igen vagan, de kétségbeesetten írja, hogy megint rengeteg baj van. Tudja Isten, mit hoz a jövő, a boldogságunkat is félti, egyszóval rémes. Azóta őrült izgalomban élek, csak holnap kaphatok hírt. Csak a jó Isten adná, hogy jó legyen. Az én szegény kis angyali Furim ott

[685] Báró Waldbott Kelemen és gróf Forgách Erzsébet 1920. augusztus 28-án kötöttek házasságot Budapesten.

ül Pesten, izgul, kétségbeesik, méghozzá beteg is, és én semmit sem tehetek. Jóformán nem is tudom, miről van szó. Már alig tudom azt a holnapot bevárni. Ma Andrássy Margit jött ide és keddig itt marad. Szülei Pestre mentek, nem akarták őt egyedül hagyni Velejtén, így ide küldték. Egész jó ez a kis leány itt, csak én oly ideges vagyok, nem tudok még egy összefüggő konverzációt folytatni, örökösen Pestre gondolok, kombinálok, találgatok és vágyódóm őrültül Furi után. Isten óvja őtet és engedné meg, hogy egy kicsit boldogan élhessünk együtt.

6. Hétfő
Hála Istennek nem volt az múltkor semmi különös, csak Furi bosszankodott. Azóta kaptam tőle egy csomó levelet, egyik kedvesebb, mint a másik. Egy angyal az a fiú. Margit még itt van, ha igaz, holnap reggel megy. Szegényke rém kedves, de én kimondhatatlanul unom őtet. Rém gyerek még, rotyog reggeltől estig, mindég rácsimpaszkodik az emberre, ami az ő súlyával nem túl kellemes. Rém wichtig, hogy tudja eljegyzésünket, és örökösen Imrével akarja összehasonlítani Furit. Hála Istennek semmi hasonlat nincs köztük, de persze nem merem Margitnak ezt mondani, mivel neki Imre egy perfectio [tökéletesség]. Was ich an diesem Imre gefressen hatte! [Mit ettem ezen az Imrén!]. És még hozzá 8 évig! És most kaptam helyette egy ilyen nagyszerű embert. Most látom csak, hogy milyen pokol is lett az volna Imrével. Nem tudok elég hálát adni a jó Istennek.

19. Vasárnap
5 napig voltunk Pesten, múlt kedden jöttünk haza Lajos bácsival és Tonyval. Tony igen jól mulatott, de eddig azon a téren, mely őt legjobban érdekli, nem történt semmi. Talán később. Pesten 3 napig láttam Furit, megint egy kis paradicsom volt az a 3 nap. Szeretetem, bizalmam és szerelmem iránta nőttön-nő. Most már félig-meddig deklarálva vagyunk, rengeteg gratulációt kaptunk, de Furi szüleitől eddig semmi hír. Most megint egy hétig nem fogom látni.

November

11. Csütörtök
Most már soha nem írok többet, de valahogy nem tudok. Amit érzek, úgysem tudom papírra vetni. Most már persze régóta deklarálva vagyunk, Furi szülei is írtak. Az anyja úgy látszik, nagyon örül és olyan kedvesen ír. Az egyáltalán egy angyal lehet. Az apja nem lehet nagyon entzückt [elragadtatott], de nyíltan még nem kellemetlenkedik.

Múlt hónapban Pesten voltunk vagy 10 napig, megrendeltünk minden fehérneműt, mely nekem privát használatra kell. Egy cigányozás volt, hol Tony ügye is úgy látszik komolyodni kezdett. Adná az ég, úgy hiszem Jóska egy egész jó fiú lehet. Tony nagyon szerelmes belé. Most Furi itt van egy hét óta és még pár

napig marad. Így jelenleg ismét im hellen Sonnenschein [ragyogó napsütésben] élek és élvezem kimondhatatlanul boldogságomat. God bless him a thousand times. [Ezerszer áldja meg az Isten.]

December

16. Csütörtök
Furit egy hónapig nem láttam, nagyon hosszú volt ez az idő. Tony sincs itthon 3 hét óta. Ormándon volt, hol úgy látszik, igen jól mulatott és privát ügyei unberufen jó fordulatokat vesznek. Én itthon nagyon csendesen és lonelyan [magányosan] éldegéltem. Olyan „einsam" [magányos] tud lenni ez a hely, de ha visszagondolok, hogy milyen volt tavaly, sötét, szomorú, egyedül, minden remény nélkül. Ezidén pedig a csend dacára itt a boldogság a szívemben. Csak a postának éltem. Papa már két hete, hogy nincs itthon, Mama hétfőn ment Pestre és ma este várom Mamát, Tonyt, Béla, Lajos és Toni bácsit, meg Furit. Már alig várom, hogy este legyen. Furi anyjától kaptunk mindketten egy rém kedves levelet, egy angyal lehet, én annyira meg voltam hatva, hogy majdnem sírtam. De úgy látszik a Schwiegerpapa [após] kellemetlenkedik. Szegény Furi persze dühöng. Ma este talán megtudom, hogy és mint volt. Sok hó volt, ma az eső esik, képzelem milyen pancs lesz holnap. Nagy bosszankodásomra egy náthám van, szép leszek piros orral! Mikor már Furi egy hónapig nem látott.

26. Vasárnap
Karácsonyunk nagyon szép volt, körülbelül olyan, mint a régiek szoktak lenni, jókedv, gemütlichkeit [meghittség], egy elég nagy fa, cadeau-k [ajándékok], a három bácsi, egyszóval jó volt. Én egy kicsit elszontyolodtam, mikor elgondoltam, hogy ez az utolsó itthon, és a gyerek-világnak örökre vége. Mert azért meg kell hagyni, hogy a kommunizmust leszámítva nagyon szép volt a mi itthoni életünk. Most jön majd az élet komoly része, de Isten segítségével talán majd jó lesz az is.

Furi egy igen jó hírrel jött, hogy ti. Zichy Béla felajánlotta neki, hogy menjünk Lengyeltótiba lakni, és így az esküvő április közepén lenne. Tehát ha igaz, úgy húsvét után esküszünk.

31. Péntek
Tehát vége ennek az esztendőnek és mennyi boldogságot hozott ez nekem. Bárcsak a jövő év Tonyt tenné boldoggá.

1921

Istennel!

Január

2. Vasárnap
>Istenem! Hogyan tudnám megköszönni, hogy megengedted, hogy nagyon-nagyon boldog vagyok. Boldogságom olykor úgy eluralkodik az estén, hogy alig tudok gondolkodni. Olyan kedves az én kicsi Furim, olyan gyönyörűséges pillanatokat élünk át ketten, a tegnap délután és este tökéletes volt.< Csak őt is igazán boldoggá tehessem mindég, ha valaki megérdemli, akkor ő az. Mindég félek, hogy talán később majd unni fog, vagy agacírozni fogom őtet, annyival eszesebb, mint én, nem volna csoda, ha lassú felfogásom és decidiert, unalmas mivoltom nerfussaira [idegeire] menne idővel. De talán majd a Jóisten segíteni fog és megelégedetté tehetem majd őtet. >A szerelem olyan furcsává teszi az embert, sohasem gondolkodtam sokat korábban, de most vannak pillanatok, amikor szeretnék gyönyörű, okos és brilliáns lenni, hogy elégedett legyen, jobb és nagyobb, mint más asszonyok, hogy megtarthassam. Azt gondolom nem helyes ilyesmikre gondolni az élet ilyen gyönyörű pillanataiban, mint amilyen a mostani. Csak szép és jó dolgokra kellene, és egy asszony sohase képzelje, hogy egy férfit teljes egészében kisajátíthat. A férfiak nem erre vannak teremtve, nekik vannak más szükségleteik, vágyaik és törekvéseik a feleségükön kívül is. Sohasem szabad ezt elfelejtenem és próbálnom kell olyan jó feleségnek lenni, amilyen csak lehetek. Soha ne legyek féltékeny és bárcsak sikerülne, hogy soha nem vegye észre, ha egyszer mégis olyat éreznék. Mert mindenekelőtt emberek vagyunk és az embert nem lehet kényszeríteni arra, hogy ne érezzen ilyesmit.

8. Szombat
Igen, ő az egyedüli szerelmem és három hetet töltöttünk együtt, melyet nem lehet szavakba ölteni. Még mindig elég döbbent és bolond vagyok a nagy örömtől. Azt hiszem csak most kerültünk igazán közel egymáshoz. Adja Isten, hogy soha ne váljunk el egymástól.

A világ újra tele van háborúval, bolsi hírekkel. Az orosz bolsik megtámadták Romániát, fenyegetik a lengyeleket, Európa lerohanásáról beszélnek, stb. Isten ments tőle, és óvja meg az én kedves Furimat és engedje, hogy a közelemben maradjon.<

16. Vasárnap
Tehát megtörtént. Tony Jankovich József menyasszonya.[686] A jó Isten áldja meg őtet és tegye nagyon boldoggá. Még a legnagyobb titok és nekem sem volna szabad tudnom róla, de Mama elmondta. Márciusban lesz deklarálva. Szegény kis Titke igen boldognak látszik. Most szerdán ment fel Pestre Margit nénihez, mi pedig, ha igaz, jövő hét közepén szintén megyünk. Tehát hálát adhatunk a jó Istennek, hogy Tony szíve kívánsága teljesült.

Február

9. Szerda
Három heti pesti tartózkodás után tértünk haza mindketten, mint boldog menyasszonyok. Nagyon élveztük a pesti időt.

11. Péntek
>Azt hiszem, le kellene írnom azt a Pesten töltött három hetet. De akárhogy is, most a legbensőbb érzések annyira összekeveredtek a megtörtént dolgokkal, hogy az ember nem tudja jól szétválasztani. Mindig félénkséget érzek, és ha a mély érzéseimet papírra kell vetni, az számomra áldozat. De a kedvesemet naponta látni az elég boldogság. Azt hiszem, látván őt ilyen elégedettnek és most tényleg boldognak, legalábbis azt gondolom boldogabb, mint elmondható. Enynyit a magánéletünkről. Sok időt töltöttünk bizalmasan együtt. Nem mentünk sokat a világba, melynek én régen örültem, de most nagyrészt elvesztette jelentőségét. Kivéve a táncolást, melyet borzasztóan szeretek, de azokkal a fickókkal való flörtölés, mely nélkül nem múltak el azok az esték, már egyáltalán nem érdekelt. Margit néni szervezett egy cigányozást a két menyasszony tiszteletére. A két másik még akkor nem volt kihirdetve. Óriásian élveztük. Azután egy kisebb cigányozás az Országosban szintén elég jó volt. Mariette nénihez mentünk teára, melyhez Mama ragaszkodott. Furcsa volt. Belépve abba a házba, és annyira benne voltam az elmúlt napokban nyugodt szívvel, az oldalamon lévő kedvesem iránti egész más érzésekkel. Az álom meglátogatása volt, melyről az ember régen álmodott. Olyan nyugodt és nyilvánvalóan boldog voltam, és tiszta szívemből hálát adtam Istennek. Imre olyan volt, mint egy csiga, összevissza beszélt, sőt a végén egy kicsit zavarban volt. Milyen furcsa az emberi természet! Szegény Mariette néni többé-kevésbé könnyezett. Stella kedves, de valójában nem látszik többnek, mint egy gyerek.

[686] Gróf Lónyay Antoinette és gróf Jankovich-Bésán József esküvője 1921. június 15-én volt Budapesten.

Biby és Jóska, Istennek hála, nagyon boldogok. Mondhatni, legtöbbször úgy bánnak egymással, mint két kisgyermek, jobban mondva, Jóska olyan benyomást kelt, mint amikor a nagyobb fiú játszik egy csecsemővel. De ők nagyon boldogok, és adja Isten, hogy mindig maradjanak így. Jóska nagyon jó fiúnak látszik, nagyon kifejező a tekintete. A nagy hallban Mariette néni Margit szereplését mutatta be. Inkább komikus volt. Margit és a kis Zichy Jaqui az örömtől magukból kifordulva, vörösen, átöltözve, hajukat többé-kevésbé leeresztve ugráltak minden férfi nyakába, ha az táncra kérte őket. Azután egy csomó kisgyerek: az összes Hoyos, majdnem holtan a félelemtől, mint egy gép táncoltak, nekiesve mindenkinek, teljesen lehetetlen módon ugráltak. Sokat nevettünk.

Kája, O[descalchi] Károly, Furi és én hétfőn jöttünk haza. Papa Pesten van. Furi vizsgázik. Az esküvőnk Isten segítségével április 9-én lesz és Lengyeltótiba megyünk lakni. Imádkozom, hogy minden rendben menjen. A kelengyém kész, az esküvői ruha majdnem be van fejezve, az összes különféle papír a megfelelő helyen. Meglátogattuk a püspököt, aki össze fog minket adni. Most szakácsot és konyhalányokat keresünk. A dolgok valóban komolyra fordultak.<

Március

5. Szombat

Múlt hónapban mind a két fiú itt volt egy hétig. Tony deklarálva van, nagyon boldogok hála a jó Istennek; és Isten segítségével júniusban lesz az ő esküvőjük Ormándon valószínűleg. Furi meg én ismét egy gyönyörű hetet töltöttünk és boldogságom tetőfokát érte el avval, hogy most Tony is épp oly boldog, mint én. Furi most Pesten van, vizsgázott. Zsigmondy (a Hunyady-jószágigazgató) ma utazik le Soborsinba,[687] 10 napig marad ott, így kb. két hét múlva megtudjuk, hogy Furi apja valóban mit szól mindehhez. Valóban nagyon kíváncsi vagyok, bár egy kicsit félek, hogy ismét valami kellemetlen jön. Pedig szegény kicsi Furinak már igazán elég baja volt ezen a téren. Adja Isten, hogy jól folyjanak le az ügyek. Pesten úgy látszik, valami izgalmak vannak. Nyomdászsztrájk, meg más forrongásokról is beszélnek. Itt persze nemigen tudunk semmit, mivel a sztrájk miatt nincs újság. Már igazán elég volna az izgalmakból. Na de talán még megnyugosznak. Furi csak húsvétra jön megint, és azután készülünk fel Pestre az esküvőre. Adja a jó Isten, hogy ne jöjjön semmi közbe és nyugodtan megesküdhessünk április 9-én.

[687] Soborsin (Săvârşin, ma: Románia) kastélya eredetileg a Forray családé volt. 1895 és 1910 között újította fel és építtette át Hunyady Károly és Nádasdy Irma. A család 1939-ig birtokolta az épületet, később a román királyi családé lett.

11. Péntek
Nem hiába féltem ettől a Zsigmondy-úttól. Ma kaptam egy sürgönyt Furitól, hogy szülei okvetlen feljönnek az esküvőre, és hogy várjunk rájuk április végéig vagy május elejéig! Tehát ismét csak várni és újból várni. Ha jól tudom, már várunk csekély kilenc hónapig, és az idő alatt Hunyady Károly[688] nem találta érdemesnek még egy sort sem írni. Most, hogy már igazán belefáradtunk a várásba, egyszerre jön az esküvőre és azt akarja, hogy még egy hónapig várjunk. Azért, mert jószágigazgatójával beszélt, és mivel az approbál [jóváhagy] engemet, így ő is helyesli. Utóvégre, hogy engemet csak a jószágigazgatója helyeslése után ismer el fia menyasszonyának, az nem mindennapi dolog. Hogy az ember egy lovat csak akkor vesz meg, ha jószágigazgatójának tetszik, és az megnézte, az előfordul. De hogy az ember fia feleségét csak ilyen kondíciókkal acknowledgeolja [ismerje el], az már majdnem egy kicsit sok. Ha egy konyhaleány volnék, akkor esetleg még érteném. Hát most megint vagy két hónapig várni! Mama ma ment Pestre, kíváncsi vagyok, hogy milyen hírekkel fog jönni. Szeretném tudni, hogy Furi hogy veszi ezt a dolgot. Remélem, hogy nem nagyon dühöng szegényke. Én meglehetős desperátus vagyok. Már úgy előkészültem és beleéltem magamat az április 9-be, minden be van pakolva. Most már csak 4 hét lett volna. Furit hetekig nem látni, az ember agyonvágyódja magát utána. Most megint továbbfolytatni ezt az egészet, ami már úgyis 9 hónapja tart. Hogy szegény jó Irma mama[689] ott legyen az esküvőn, annak bizony nagyon örülnék, de férje ottléte kevésbé lelkesít. Kedveskedni valakinek, ki úgy bánt az emberrel, mint egy kokottal az nem épp egy hochgenuss [élvezet]. Na de Furi kedvéért megtennék mindent a világon. Csak ő legyen boldog és megelégedett, édes kis angyalom.

Ich fang schon eine ewige Braut zu sein [már kezdek örökös menyasszony lenni], de talán csak meglesz az esküvő Isten segítségével valamikor.

16. Szerda
Örökös izgalomban élek. Mama csak pénteken tér haza Jóskával, Furi ha igaz, jövő hétfőn. Hogy Pesten mit végeztek, határoztak, nem tudom. Furitól kaptam két levelet, melyeket még Mami érkezése előtt írt. Egészen ijesztően nervozus és desperátus szegény angyal. Ami pedig a Hunyady papát illeti, még argabb [boszantóbb] az eset, mint hittem volna. Én abban az illúzióban ringattam magamat, hogy ő maga sürgönyzött fiának. Fenét! Zsigmondy sürgönyzött Hunyady papa háta mögött. Egyszerűen kijelentve, hogy az esküvő mikor legyen. Tehát még most sem talál érdemesnek minket a létezők és némi beleszólással bírók sorába

[688] Kéthelyi gróf Hunyady Károly (1864–1933), Márta apósa.
[689] Kéthelyi gróf Hunyady Károlyné szül. nádasdi és fogarasföldi gróf Nádasdy Irma (1873–1925) csillagkeresztes palotahölgy, Márta anyósa.

helyezni. Szerintem ez már majdnem egy kicsit sok a gorombaságból. Papa kezd már nagyon haragudni, amit nem csodálok. Nem is értem, miért gondolkoznak még egy percig azon, hogy ezeket a dolgokat regardírozzák [elrendezzék]. Mindennek megvan egy határa. Szegény kis Furit tiszta szívből sajnálom, bárcsak segíthetnék neki. Milyen szép és nyugodt esküvőnk lett volna mindez nélkül. Bárcsak ne utazhatott volna le Zsigmondy. Itthon is annyi baj van, hogy rémes. Papa rém nervozus. Semmi élelem nincs, a benti cselédek alig kapnak enni. Idefent sincs már liszt, hogy mikor kapunk, tudja az ég. A lovaknak nincs mit enni, Tüskéink már csak úgy lézengenek, 3 igásló megdöglött. Szóval kétségbeejtő. Amellett ez a szamár Szalmásy, ki mindenhez inkább ért, mint a gazdasághoz. Tony torkával is volt pár napig baj. Tömte magába a kinineket,[690] ami oly egészségtelen. In short last week was not just very [Röviden, az elmúlt hét nem volt nagyon] élvezetteljes. Talán a jövő jobb lesz. Úgy fel vagyok háborodva Hunyady Károly ellen, hogy nem is szeretek rá gondolni. Szegény Irma mamát sajnálom lelkem mélyéből, bár igazán nem értem, miért hagyja ő magát úgy tirannizálni. Az ő helyében összepakolnék Zsigmondyval, és hagynám Hunyady Károlyt Hunyady Károlynak lenni. Fogadok, ha annak idején egy pár ilyen dolgot csináltak volna vele, nem lett volna belőle az, ami most. De így, mikor megtesznek neki mindent, amit akar, igazán nem csoda, hogy ilyesmire növi ki magát.

Április

6. Szerda

Egy nagyszerű húsvétot töltöttünk. Mind a két fiú itt volt. Kint voltunk Schnepf [szalonka] lesen, nevettünk, csókolóztunk. Szóval nagyszerű volt. Egyedüli kellemetlenség az volt, hogy Tony torka örökösen fájt, szegényke rém unalmas volt és rengeteget elrontott neki. István, Sibrik Pestről jövet elterjesztették azt a rémhírt, hogy a király megjött Pestre, stb. Már láttuk az izgalmak sorozatát, polgárháborút, meg mit nem. Furi erre múlt pénteken Pestre utazott. Hála Istennek minden izgalom nélkül folyt le. Az a jóember jelenleg Szombathelyen ül, hogy mi lesz vele, az a jövő titka.[691] Jóska még itt maradt. Én naponta kint voltam a mátkapárral Istvánnál Schnepf-hajtásokon. Tony torka nem akart

[690] A kinin láz- és fájdalomcsillapító hatású alkaloid, íze nagyon keserű. Elsősorban a malária elleni gyógyászatban használták.

[691] IV. Károly király először – még hívei számára is meglepetésszerűen – 1921. március 27. és április 5. között kísérelte meg visszaszerezni hatalmát, ennek bázisa a szombathelyi püspöki palota volt, ahol zabolai gróf Mikes János (1876–1945) megyéspüspök (1911 és 1935 között) vendégeként időzött. A király a következő évben egy újabb sikertelen trónszerzési kísérletet követően madeirai száműzetése alatt meghalt.

javulni. Így Mama, Tony és Jóska múlt hétfőn Pestre utaztak. Én itthon pakolok. Végigjárok mindent, elbúcsúzom minden fától, bokortól, helytől és próbálok nem elérzékenyülni. Ha igaz, és a jó Isten megsegít, holnapután utazom Pestre Annával és e hó 18-án lenne az esküvőnk. Furi szülei jönnek. Itt izgalmak és bajok vannak mindenütt és minden téren. Nagybózsván kanyaró van, az ember remeg, hogy a gyerek megkapja und wass dann [és mi lesz akkor]? Zsír kifogy, liszt nincs a cselédeknek, iga nincs, hogy bármit is megműveljenek, és last but not least [végül, de nem utoljára] pénz sincs. De bizony per abszolúte nincs. Hogy mi lesz, nem tudom. Nem akarok gondolkozni. Imádkozom, hogy akárhogy is, az esküvőm megtörténjen, az már egy óriási gonddal kevesebb. Ahogy én kint leszek és ez az esküvő tant bien que mal [jól-rosszul] meglesz, le fog esni egy kő szegény Papa szívéről. Borzasztó ez a pénznélküliség, utóvégre nem csoda, mikor már több mint 2 éve a bózsvai fából élünk. Most rém lement a fa ára, és nem is nagyon akarják venni. Szegény szülőknek nagyon unapropos [alkalmatlanul] jöttek ezek a mi eljegyzéseink. Semmi jövedelem és trousseau [kelengye], esküvő mind méreg pénzbe kerül. Az én trousseaum egyedül vagy 250.000 koronába. Most még az esküvő is vagy 100.000. Azon kívül itt is kell élni, azután jön Biby. Szóval szegény Papa est au bout de son latin [a latin tudása végén jár = nincs több ötlete]. Mindenesetre nekem privát van még pár ezer koronám, avval elutazom, és Jancsinak is adok belőle, hogy pakkomat Tótiba vigye. Ezt az itt lévő kevés pénzt nem akarom elvinni. Hogy azután Pesten mi lesz, nem tudom. De majd a jó Isten megsegít valahogy. Bízom benne, ő mindég mindent a legjobban elintéz. Tehát valószínűleg ma írok utoljára, mint leány ebből az otthonomból. Hálát adok a jó Istennek mind azok a boldog, szép évekért, melyeket itt töltöttem és kérem őt, hogy segítsen a jövő életben, hogy mindig megtehessem mindenkivel szemben kötelességemet, és hogy boldoggá tehessem az én jó angyalomat.

16. Szombat, Budapest

Ma volt a civil esküvőnk délelőtt az anyakönyvnél, rideg egy mesterség, igazán nincs az az érzésem, hogy Furi felesége vagyok. Ez az itteni hét sem múlt el izgalmak nélkül. Először a püspök lemondott, másodszor Hunyady Józsi, harmadszor Furi szülei és végül Zichy Béla bácsi beteg lett. Szóval volt elég. Most Furi tanúnak megszerezte Durneiss ezredest,[692] az és Lajos bácsi szerepeltek a ma reggeli funkción [polgári esküvőn]. Holnap lenne a brautsoirée [legénybúcsú] és holnapután az igazi esküvő. Most itt elhalmoznak cadeau-kkal [ajándékokkal], Zichy Béla bácsitól kaptam gyönyörű gyémántbrossokat, a szegény jó anyóstól

[692] Altenstadti báró Schwaben-Durneiss Gyula István (1874–1950) huszárezredes, a 7-es huszárok zászlóaljparancsnoka.

egy diadémet. Ők azért nem jönnek, mert állítólag az apósnak tüdőcsúcshurutja van. Szegény Irma mama! Hogy összepakolnék én az ő helyében és jönnék!

Tehát ha igaz, holnap lépek az oltár elé és kérem a jó Isten segítségét.

Május

2. Hétfő, Lengyeltóti

A könyvnek végén szokott többnyire egy épilogue [zárszó] lenni, tehát az az érzésem, hogy nekem is kellene egy ilyen fajtát írni. Április 18-án volt az esküvőnk, ennek a gyönyörű napnak az emléke örökké meg fog maradni az emlékezetemben. Aznap előtt este volt a brautsoirée a Casinóban, sok emberrel és óriási jókedvvel. Rengeteget nevettünk, és Furi meg én nagyon élveztük a saját brautsoirénkat.

Másnap 11-kor gyülekeztünk az egyetemi templom aulájában,[693] a ruhám nem volt igazán szép, de egész jól festett, a fátyol meg a diadém annál szebb volt, a násznépünk igen jól nézett ki, és bevonulásunk a templomba igen jól festhetett. Mikor az oltár előtt álltam az én angyali kis Furimmal, egy olyan áhítat és boldogság töltötte meg a szívemet, mint amilyet soha nem éreztem. A rektor, ki összeadott minket egy gyönyörű beszédet mondott és utána megesketett. 12-kor volt déjenuer a Casinóban, Széchényi Emil bácsi egy igen szép beszédet mondott, mindenki olyan kedves volt velem. 3-kor indultunk el Furival autón ide. A búcsú a családtól egy fájdalmas elszakadás volt, de olyan rövidre szabtuk, ahogy csak lehetséges. Este 9-kor értünk ide, és azóta két hét telt el, most az én édes jó kis Furim felesége vagyok, és talán még jobban szeretem, mint azelőtt. Olyan kedves, jó és „tender" [gyengéd] hozzám, az első napok jószívűségét soha nem fogom elfelejteni neki. Nagyon boldog vagyok, és nem tudok elég hálát adni a jó Istennek, hogy egy ilyen férjet adott nekem. God bless him my own darling love a thousand times, and might the grant me to be always a good wife to him and make him as happy as one can be on this earth. [Isten áldja meg ezerszer az én drága szerelmemet és adja meg nekem a kegyelmet, hogy mindig jó felesége lehessek, és olyan boldoggá tegyem, amilyen boldog csak lehet ezen a földön.]

Augusztus 11., Lengyeltóti

Milyen hamar is telik az idő! Már négy hónapos asszony vagyok. Úgy látszik, igen gyorsan mennek a napok, ha az ember boldog. Tony június 16-án esküdött és most már, ha igaz, egy kis gyereket is fog küldeni neki a jó Isten. Én is másállapotban voltam két hónapig, de elvesztettem a gyermekemet. Talán jobb így,

[693] Az V. kerületi Kisboldogasszony-templomot egy lebontott dzsámi helyén építtették a pálosok Mayerhoffer András tervei szerint, 1786-ban lett a pesti egyetem tulajdona.

a jó Isten legjobban tudja, hogy mit csinál. Vagy 6 hete voltam beteg, még most sem vagyok egész jól. Az én Furim olyan jó volt hozzám, én azt hiszem, kevés asszony olyan nagyon boldog házaséletében, mint én vagyok.

1922. május 29., Lengyeltóti
Már több egy évnél, hogy megesküdtünk! Milyen boldog egy esztendő volt, azt ki sem mondhatom. Az én kis Furim leírhatatlanul jó hozzám, igazán nem érdemlek meg ennyi szeretetet, kényeztetést, egy önző disznó lesz belőlem. Sokat utaztunk, mászkáltunk az elmúlt év alatt. Voltunk Soborsinban az apóséknál. Hála Istennek, ott is nagyon javult a helyzet, Furi és apja igen jó lábon vannak unberufen. Tonynak április 22-én született egy kis fia, Endre-Gézának[694] hívják. Borzasztó kedves kis majom, Jóska és Tony nagyon boldogok vele. Talán majd nekem is lesz idővel.

[694] Jankovich-Bésán Endre (1922–1981) 1922. április 11-én született (Somogy)gesztiben. A kastély 1823-ban épült, 1927-ben Jankovich-Bésán József építtette át mai alakjára, ma magántulajdonban van.

Hely- és személynév mutató

A mutatóba nem vettük fel a szinte minden oldalon előforduló közvetlen családtagokat: Papa, Mama, Bibi (Titi, Tony). A legfiatalabb leánytestvér, Gabriella ritkábban és többféleképpen (Ella, gyerek, Bipó) szerepel a naplóban, ezért felvettük. Minden személynevet felvettünk, függetlenül attól, hogy sikerült-e azonosítani. Az azonosított nevek közötti könnyebb keresés érdekében a becenevükön vagy keresztnevükön emlegetett személyeket a becenév feloldásán kívül teljes nevén külön is feltüntettük. A helységnevek esetében mellőztük Márta lakóhelyének (Kis-Bózsva, Zemplén vm.) továbbá a közismert városnevek (Budapest, Kassa, Újhely=Sátoraljaújhely, stb.) mutatózását.

Abbázia (Opatija, Horvátország): 24
Ábris bácsi = Vay Ábrahám gr. : (1850–1920).
Abura (Zemplén vm.) = Abara (Oborin, Szlovákia): 295.
Acsádiak = gr. Széchényi Pál (1880–1918) és felesége, mezőszegedi Szegedy Erzsébet (1881–1957): 112.
Ádám = gr. Kendeffy Ádám (1908–1988).
Ádi = gr. Zichy Ádám.
Adél, Adele = Károlyi?: 48, 336.
Adus: 184, 192, 336, 339.
Agathi, Agáti = gr. Ambrózy Ágota.
Ágnes = br. Inkey Ágnes (1872–1950).
Aladár papa = gr. Zichy Aladár? (1864–1937).
Alag: 336.
Alexa néni = gr. Zichy Alexandra (1873–1949).
Almásy Alajos gr. (1895–1945): 143, 147, 177, 258.
Almásy Dénes gr. (1863–1940): 77, 100, 101, 102, 121, 143, 144, 268.
Almásy Denise gr. (1890–1950): 101, 143, 144, 258.
Almásy Ella gr. (1892–1958), ifj. gr. Woracziczky János felesége: 121, 134.
Almásy Imre gr. (1896–1973): 119, 148, 286, 343.
Almásy János gr. (1893–1968): 237.
Almásy Jacqueline gr. (1895–1951): 164, 206, 207, 217, 249, 272.
Almásy Kálmán gr. (1902–?): 143.
Almásy Mária gr. (1889–1970), Pejacsevich Albertné: 220.
Almásy Maritta gr. (1894–1946) Inkey Zsigmondné: 77, 121, 122, 134, 148, 255, 270.

Almásy Pál gr. (1892–): 29, 148, 158, 163, 192, 209, 215, 216, 217, 219, 221, 223, 235, 256, 274, 276, 273, 283, 284, 285, 286, 296, 297, 301, 305, 306, 314, 315, 316, 324, 325, 329, 333, 340.
Almásy Pálné Rohrer Erzsébet (Lizi) (1899–?): 199, 219, 235, 284, 295, 297, 305, 314, 315, 316, 324, 325.
Ambrózi Agerli = gr. Ambrózy Lajosné gr. Erdődy Ágota (1839–1914): 91.
Ambrózy István gr. (1869–1933) botanikus: 94, 98, 104, 106.
Ambrózy Istvánné gr. Migazzi Antónia (1867–1945): 94, 104, 106.
Ambrózy Ágota (Agathi) gr. (1895–1978): 94, 98, 105, 111, 205, 208, 212, 213, 215, 237, 343, 344, 346.
Ambrózy Lajos gr. (1897–1925): 94.
Andrássy Ella: 28, 134.
Andrássy Géza gr. (1856–1938): 28, 36, 44, 82, 142, 186.
Andrássy Gyula (Duci) gr. (1860–1929) miniszter: 37, 43, 256, 257, 298, 308.
Andrássy Imre gr. (1891–1985): 27, 28, 29, 30, 35, 43, 44, 46, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 79, 81, 82, 88, 96, 97, 102, 104, 109, 110, 111, 113, 116, 119, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 134, 139, 140, 142, 147, 148, 149, 153, 155, 158, 166, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 183, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 195, 200, 204, 205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 224–232, 238, 239, 247, 252, 254, 255, 259, 260, 264, 265, 266, 269, 278, 301, 302, 305, 313, 315, 322, 323, 325, 331, 332, 333, 334, 335, 339, 348, 351.
Andrássy Katinka (Katus) gr. (1892–1985) gr. Károlyi Mihályné: 28, 33, 36, 38, 68, 119, 142, 156, 166, 190, 191, 196, 229, 272.
Andrássy kisasszony: 215, 236.
Andrássy Klára (Cája, Kája) gr. (1898–1941): 28, 33, 35, 36, 120, 134, 166, 186, 192, 195, 197, 198, 208, 210, 218, 242, 246, 248, 338, 352.
Andrássy Leontine = gr. Andrássy Aladárné br. Wenckheim Leontine (1841–1921): 71, 184.
Andrássy Manó gr. (1892–1953): 33, 36, 82, 186, 193, 194, 200, 217, 225, 284.
Andrássy Margit (Bocs) gr. (1902–1984): 27, 28, 29, 59, 170, 171, 172, 173, 174, 179, 183, 212, 217, 220, 225, 226, 227, 228, 260, 302, 314, 323, 334, 348, 352.
Andrássy Mihály (Miki) gr. (1893–1990): 28, 29, 30, 33, 46, 47, 61, 70, 73, 75, 88, 119, 134, 142, 176, 177, 179, 183, 185, 188, 191, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 211, 214, 220, 228, 229, 231, 232, 237, 238, 244, 247, 259, 260, 272, 302, 332, 335, 338, 339.

Andrássy Sándor gr. (1863–1946): 28, 29, 44, 46, 47, 70, 81, 84, 93, 97, 102, 114, 142, 170, 171, 172, 173, 193, 199, 208, 211, 215, 217, 220, 221, 225, 230, 231, 238, 252, 254, 255, 260, 277, 278, 302, 311, 314, 315, 323.
Andrássy Sándorné gr. Esterházy Mária (Mariette néni) (1870–1962): 19, 27, 28, 31, 34, 35, 44, 46, 59, 61, 70, 73, 75, 88, 96, 100, 102, 110, 119, 128, 139, 141, 148, 165, 170, 171, 172, 173, 174, 179, 183, 184, 188, 190, 191, 193, 199, 207, 212, 215, 217, 220, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 237, 238, 239, 244, 260, 261, 265, 272, 276, 302, 314, 323, 331, 332, 334, 336, 339, 351, 352.
Anna (Schneider) kisasszony: 64, 76, 80, 100, 105, 106, 107, 108, 113, 114, 134, 141, 148, 154, 155, 156, 157, 355.
Anni kisasszony: 106.
Anti bácsi = gr. Somssich Antal (1880–1958).
Apáti = Gencsapáti (Gyöngyösapáti, Vas m.) gr. Széchényi Rezső birtoka: 95.
Apponyi Adél gr. (1876–1945): 164, 192.
Apponyi Albert gr. (1846–1933) miniszter: 277, 308, 317, 319, 325.
Apponyi Franciska gr. (1879–1958) = gr. Károlyi Lászlóné.
Apponyi György gr. (1898–1970): 246, 247, 248, 267, 270, 273, 277.
Apponyi Gyula gr. (1873–1924): 118, 149.
Apponyi Gyuláné Gladys Virginia Steuart (1891–1947): 118, 149.
Apponyi Mansi = gr. Apponyi Gizella gr. (1886–1918): 255, 337.
Apponyi Marika gr. (1899–1967): 268, 337.
Apponyi Margerite = gr. Apponyi Lajosné gr. Seherr-Thoss Margit (1848–1931): 118, 139, 184.
Apponyi Teréz gr. (1874–1928) = br. Inkey Józsefné.
Attems Margit = gr. Somssich Margit (1870–1944), gr. Attems Móricné.
Atty: 34.
Auersperg Cary = hg. Auersperg Károly (1892–1944): 237.
Auersperg Wolf von (1919–1942): 300.
Auguszta főhercegné = Wittelsbach Auguszta bajor királyi hercegnő (1875–1964) József Ágost főherceg (1872–1962) neje és gyermekei: Zsófia (1899–1978) és József Ferenc (1895–1957): 59, 72, 148, 247.
Azda, Azta = gr. Zichy Anasztázia (1891–1969).
Arz von Straussenburg Arthur br. (1857–1935) vezérezredes, a Monarchia vezérkari főnöke: 183.
Baby = Wenckheim Baby.
Baich Péter br. kapitány (7-es huszár, 1886–?): 116.
Bakta (Szabolcs vm.) = Baktalórántháza: 290, 293.
Bandi = gr. Hadik-Barkóczy Endre (1899–?).
Bánffy Margit = gr. Bánffy Györgyné gr. Bethlen Margit (1858–1929): 138, 183.

Barcha, Barcza = nagyalásonyi Barcza Károly (1894–1963): 157, 189.
Bárczay Ferenc = bárczai Bárczay Ferenc (1875–1954) bózsvai tisztségviselő: 318.
Bátyú (Bereg vm.) = Batovo, Ukrajna, Lónyay-kastély: 38, 61, 66, 68, 71, 82, 84, 95, 132, 142, 143, 145, 149, 163, 166, 169, 224, 234, 238, 272, 298, 305, 306, 316.
Batthyány Gyula gr. (1887–1959): 28, 68, 81, 142, 192.
Batthyány Ilona néni: 183, 187, 191, 192, 215.
Batthyány Susanne = gr. Batthyány Gyuláné gr. Károlyi Zsuzsanna (1882–1930): 68, 81, 191.
Béla bácsi = pallini Inkey Béla.
Béla (vastag): 128.
Bene Gizi (1897–1984) később br. Bakach-Bessenyey Györgyné: 148, 157.
Bene Ily: 148.
Béldy Bába/Barba: 156, 176.
Bély (Zemplén vm.) = Biel, Szlovákia, ‘Sennyey-kastély: 25, 236, 240, 273, 286, 295, 299, 322, 330.
Berchtoldék = gr. Berchtold Kázmér (1877–1946) és felesége gr. Teleki Ilona: 19, 21, 29, 35, 39, 136, 150, 170, 174, 177, 188, 193, 275, 277, 280, 283, 302, 334, 341, 347.
Berchtold Ily = gr. Berchtold Kázmérné gr. Teleki Ilona (1884–1967): 20, 28, 32, 37, 39, 81, 121, 136, 194, 216, 234, 301.
Berchtold László gr. (1906–1987): 39, 275.
Berchtold, Leopold von (1863–1942) osztrák külügyminiszter: 95.
Berchtold Mária gr. (1908–1984): 20, 39, 136.
Bereck = Berkesz (Szabolcs vm.): 276.
Berény (Somogy vm.) = Iharosberény, Inkey-kastély: 76, 77, 142.,184, 244.
Berkesz (Szabolcs vm.) Vay-kastély: 31, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 335.
Bernides leány: 252.
Bessenyey Béla, nagybessenyői (1862–1914): 37.
Bessenyey Gábor, nagybessenyői (1897–1972): 335.
Bessenyey Ida = nagybessenyői Bessenyey Béláné br. Mengersen Ida (1873–1938): 37, 151, 192.
Bethlen Ádám gr. (1881–1958): 156, 180.
Bethlen András (Bandi) gr. (1902–1970): 339.
Bethlen Béla gr. (1888–1979): 151, 152, 156, 157, 158, 165, 169, 179, 183, 184, 189, 191, 192, 207.
„Bethlen István fiúk”: gr. Bethlen István (1904–1982) és gr. Bethlen Gábor (1906–1981): 336.

Bethlen István gr. politikus (1874–1946): 308.
Bethlen Lívia = gr. Bethlen Andrásné foeni Mocsonyi Lívia (1862–1944): 151.
Bethlen Margit gr. (1882–1970) gr. Bethlen Istvánné: 102, 180, 335.
B. Gyula = gr. Batthyány Gyula (1887–1959).
Bipó = gr. Lónyay Gabriella.
Bissek, Bissingen leányok: 196, 272.
Bissingen Ernst = gr. Bissingen Ernő (1885–1959): 299.
Bissingen fiúk: 268.
Bissingen Gégé: 242.
Bissingen Gina = gr. Bissingen Georgine (1897–1976): 156, 336, 339.
Bissingen Kari = gr. Bissingen Károly (1891–1918): 74, 206, 207, 249.
Bissingen Margit gr. (1897–1980): 156.
Bissingen Nóra gr. (1896–1978): 242.
Bissingen Vera gr. (1896–1978) von Hanstein Ágost felesége (1896–1978): 157, 179, 195, 202, 266.
Biss Lilly = gr. Bissingen-Nippenburg Mária Livia (1893–1962): 155, 299.
Bitz, Pitz bácsi: 73.
Bleyleben: 324, 325.
Bocs = gr. Andrássy Margit (1902–1984).
Bodi, bózsvai kocsis: 212, 214, 279, 281, 305, 306, 326.
Bogát (Somogy vm.) = Alsóbogát-puszta, Inkey László kastélya: 24, 68, 71, 72, 145, 343.
Boldogfalva (Hunyad vm.) = Őraljaboldogfalva (Sântămăria Orlea, R.) A Kendeffy család birtoka és kastélya Hátszeg mellett: 22, 33, 34, 71, 73, 86, 94, 96, 107, 108, 118, 119, 120, 122–132, 141, 147, 149, 154, 155, 159, 175, 180, 236, 237, 238, 239, 257, 258, 301.
Boldogkő (Abaúj-Torna vm.) = Boldogkőváralja, Zichy–Meskó-kastély: 31, 40, 164, 168, 223, 234, 235, 254.
Bókay János, ifj. gyermekgyógyász: 24.
Bombelles de la Monte-Sainte-Liée Alajos (Lolly) gr. (1854–1933): 32, 98.
Bombelles de la Monte-Sainte-Liée Zsófia gr. (1869–1937): 32.
Borg báró (Beregszász): 153.
Bornemissza Carola = br. Bornemisza Elemérné kecsetfalvi és cseszeliczei Szilvássy Carola (1879–1948): 180.
Bözsi néni: 284.
Brandis gróf: 174.
Bredow, Leopold (1875–1933) és felesége gr. Hanna von Bismarck-Schönhausen (1893–1971): 199.
Brindlay, Miss (nővérek) angol nevelőnők: 36, 38, 39, 43, 44, 119.

Budrássy Sándor: 28.
Burián István (1851–1922) közös külügyminiszter: 95, 145.
Cebrián Magdi = gr. Cebrián Istvánné báró Vécsey Magdolna (1873–1960): 142.
Cech, Zech = Zech Alfonz br. (1895–1939).
Cenci lányok: 122.
Chiari, Ottokár professzor: 22.
Ciaffi őrnagy: 284, 285.
Choloniewska, Maria gr. (1892–1975): 189, 193, 217, 284.
Chotek Zsófia (1868–1914) Ferenc Ferdinánd főhg. felesége: 38, 39.
Coloniewska Máris = gr. Choloniewska, Maria.
Colorédó: 51.
Courteau, Mademoiselle: 23.
Cruy leány = gr. Crouy-Chanel Mária (1889–1945): 42, 182.
Crouy-Chanel Margó = gr. Crouy-Chanel Margit (1891–1977): 182.
Csáky Gugu és Erzsébet = gr. Csáky Lászlóné gr. Degenfeld-Schonburg Augusz-ta (1877–1965) és leánya gr. Csáky Erzsébet (1900–1974): 27, 101, 143, 144, 148, 151, 164, 178.
Csáky Ö. = gr. Csáky Ödön (1875–1916) huszárfőhadnagy: 108.
Csampa kisasszony, énektanárnő és komorna Perbenyiken: 309.
Csekonics Constence néni = gr. Csekonics Endréné br. Cziráky Konstancia (1847–1922): 144.
Csekonics Endre gr. (1901–1946): 107, 119, 157, 269, 344.
Csekonics Erzsébet gr. (1900–1974): 192, 248, 262, 264, 269, 334, 338, 339, 344.
Csekonicsék: 335.
Csekonics Gyula gr. (1875–?): 336.
Csekonics Manci = gr. Csekonics Sándorné br. Vay Margit (1876–1941): 90, 119, 138, 190, 192, 207, 230, 272, 337.
Csekonics Margit gr. (1848–1936), gr. Károlyi Istvánné: 114, 139, 183, 261, 262, 269, 334, 337, 339.
Csekonics Sándor gr. (1872–1952): 90, 269.
Csernel alezredes = Chernel Gusztáv (1884–1964): 90.
Csopéa = Csopea (Ciopeia, Hunyad vm. R.) Boldogfalvától délre: 22, 126.
Csörgő (Zemplén vm.) = Čerhov, Szlovákia ‘Sennyey kastély: 21, 23, 25, 27, 30, 33, 35, 75, 140, 170, 174, 250, 301, 305, 316, 318, 321, 324, 326, 330, 334.
Csörgőiek= gr. ‘Sennyey Lilly, Marcsi: 35, 85, 136, 172, 173, 178, 201, 216, 223, 226, 234, 244, 252.
Csurilla pap Bózsván: 312.
Cziráky Kuoci gr. = Cziráky József (1883–1960): 119, 120, 121, 122, 185.
Cziráky Maritta gr. és Louisette (1848–1927): 110.

Cziráky Maritta gr. = gr. Cziráky Béláné gr. Esterházy Mária (1856–1940): 121, 187.
Dankó kocsis Bózsván: 80, 88, 145, 166, 296, 304.
Degenfeld–Schonburg Pál gr. (1871–1952): 290.
Deregnyő (Zemplén vm.) = Drahňov, Szlovákia, Lónyay-kastély: 41, 294, 296, 297.
Dersffy Ella: 191.
Dessewffy-Molnár Duly = br. Molnár Viktor (1884–1954) és neje gr. Dessewffy Virginia (1891–1973): 321.
Dieu? doktor: 144.
Dodo (Schell?): 213.
Dohnányi Ernő zeneszerző (1877–1960): 158.
Dorna Vátra = Vatra Dornei, Besztercétől ÉK-re a Kárpátokban: 177, 193.
Douglas, Helen: 313, 314.
Dőry Andor br. (1894–1972): 324, 329, 334, 341.
Dőry Marcsi = br. Dőry Andorné gr. ‘Sennyey Mária.
Dőry Margit br. (1895–1988), Lieben Henrikné: 250.
Dréger ezredes, Drégerék: 55, 56, 59, 63, 72.
Duci = gr. Andrássy Gyula (1860–1929) miniszter.
Dudus (Schell): 210.
Dura, Dusa = Teleki Dusa.
Durneiss ezredes = br. Schwaben–Durneiss Gyula (1874–1950): 355.
Edelsheim Lilly = gr. Edelsheim–Gyulai Ilona (1898–1935) később Barcza Károlyné: 157, 195, 196, 220, 237, 241, 248.
Edina (Boldogfalva): 130, 131, 189.
Edy = gr. Zichy Edward.
Ékes kapitány, őrnagy: 137, 167, 168, 173, 175, 182, 311, 318, 329, 333, 341, 343.
Ékes néni: 181.
Elek = gr. Kendeffy Elek.
Ella = gr. Lónyay Gabriella.
Elli = gr. Pejacsevich Mikó Endréné gr. Esterházy Amália (1880–1957): 173.
Elluci = gr. Somssich Ella (1907–1982) gr. Somssich Antal és malomvízi Kendeffy Margit leánya.
Emilia kisasszony: 109, 133.
Enyicke (Abaúj-Torna vm.) = Haniska, Szlovákia, Zichy-kastély: 37, 249, 276, 284, 286, 287, 304, 312, 314, 315.
Eötvösné = br. Eötvös Józsefné barkóczi Rosty Ágnes (1825–1913): 176.
Eperjes (Sáros vm.) = Prešov, Szlovákia: 81, 258, 291.

Erbach Erzsébet = hg. Erbach-Schönberg Viktorné gr. Széchényi Erzsébet (1888–1977): 343.
Erdődy Rudi gr. (1883–1966): 207.
Esterházy Etus gr.: 183.
Esterházy Franci gr.: 219, 223, 236.
Esterházy Gyula gr. (1868–1916): 147, 151, 165.
Esterházy János (Jonny) gr. (1900–1967): 339, 342.
Esterházy Marie Anne gr. (1894–1980): 190, 196.
Esterházy Móric gr. (1881–1960) miniszterelnök: 44, 55, 206, 218.
Esterházy Musi = Esterházy Imre gr. (1840–1918): 247.
Esterházy Pál gr. (1883–1915): 28, 44, 96, 116, 127, 128, 129, 142.
Esterházy Péter gr. (1898–1918): 255.
Esterházy Toinette gr. (1868–1917): 27.
Fanny = gr. Károlyi Lászlóné gr. Apponyi Franciska (1879–1958).
Farkas leányok: 314.
Fehértó (Szabolcs vm.) = Ófehértó, Mailáth-kastély: 259, 293.
Feilitzsch Cecile br. (1894–1982): 120.
Feilitzsch Berthold Emil (1867–1949): 120.
Ferenc Ferdinánd trónörökös: 38, 39.
Ferike: 102.
Festetics Gorgi = gr. Festetics Georgina gr. (1856–1934) gr. Kinsky Zdenkó (1844–1932) felesége: 248.
Festetics Róza gr. (1901–1948): 157.
Festetics Sándor (1882–1956) hadügyminiszter: 268, 270, 271.
Fiáth Ádám, eörményesi (1892–1978): 201.
Fiáth Lala = br. Fiáth László (1882–1915): 98.
Fiáth Mária (Moki néni) br. ’Sennyey Pálné (1847–1940): 170, 174, 289, 294, 296.
Fiáth Tibor br. (1883–1944): 116.
Filka néni: 133.
Flóra néni = Lónyay Flóra.
Forgách Erzsébet gr. (1891–1942) később br. Waldbott Kelemenné: 25, 250, 347.
Forgács István: 37, 88.
Fót: 206, 334, 337, 339.
Földváry Mädi = gr. Csáky Károlyné Földváry Valéria (1872–1964): 101.
Fráter Loránd: 64.
Frigyes bácsi, felesége Kállay Ella = nagykállói Kállay Frigyes (1877–1944) és br. Vay Ella (1877–1922).
Froro = gr. Károlyi Eufrozina (1899–1993).

Fruglay, Mademoiselle: 26.
Fruli = Lónyay Flóra (1854–).
Fruzsina = gr. Károlyi Eufrozina (1899–1993).
Furi = gr. Hunyady Ferenc (1895–1966).
Fülecs, Füles (Sopron vm.) = Nikitsch, Ausztria, Zichy-Meskó kastély: 89, 277.
Füzérvár: 26.
Gábor = gr. Lónyay Gábor (1861–1917) és fia Gábor (1888–1954), leánya Marika (1891–1920).
Gábor bácsi = gr. Kendeffy Gábor (1875–1962).
Gábris bácsi = gr. Vay Gábor (1862–1931).
Gagern Totó (János) br. (1893–1971) vagy Gyula br. (1891–1913): 231, 238, 241, 242, 246, 247, 266, 339.
Gálszécs (Zemplén vm.) = Sečovce, Szlovákia 258.
Garany (Zemplén vm.) = Hraň, Szlovákia, Almásy-kastély: 217, 256, 276, 283, 284, 286, 296, 297, 305, 310, 316, 324.
Gencsy: 345, 346.
Gerliczy István br. (1895–1961): 196, 200, 268.
Gernyeszeg (Gorneşti, Románia): 49.
Giuni Gini (Schell? Kassa): 37, 38, 102, 177, 208, 231, 337.
Gordon angol nevelőnő Csörgőn: 33, 35.
Göd: 337.
Gönc (Abaúj-Torna vm.) Pálffy László kastélya: 21, 35, 39, 40, 41, 149, 219, 254, 272, 305, 308, 309, 317, 320, 324.
Gönci Pista bózsvai lakos: 267.
Görz = Gorizia/Nova Gorica a mai olasz-szlovén határon: 172.
Gyula = gr. Somssich Gyula (1876–1953).
Grotkass, Lucy: 182, 214.
Gugu, Gugu néni = gr. Csáky Lászlóné gr. Degenfeld-Schonburg Auguszta (1877–1965).
H. Anne: 252.
Habsburg-Tescheni Frigyes főherceg (1856–1936): 83, 98.
Hácsi, Háchi: 248, 268, 338.
Hadik Amália (Ilma) gr. (1894–1967) gr. Mailáth Lászlóné: 157, 186, 207, 208, 209, 213, 214, 224, 229, 241, 242, 246, 247, 248.
Hadik Eleonóra (Hella) gr. (1895–1923) hg. Hohenlohe Hubert felesége: 28, 33, 34, 35, 36, 48, 55, 81, 96, 101, 109, 113, 118, 119, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 135, 136, 138, 140, 147, 148, 149, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 162, 165, 166, 170, 171, 172, 174, 177, 178, 179, 181, 186, 190, 191, 193, 195, 198, 200, 202, 204, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 214, 216, 217, 218, 219, 221, 222,

223, 224, 225, 226, 227, 229, 232, 233, 236, 237, 238, 241, 242, 245, 248, 255, 259, 260, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 272, 273, 277, 278, 279, 300, 303, 313, 320, 325, 333, 335.
Hadik Endre = gr. Hadik-Barkóczy Endre (1899–?): 28, 36, 48, 155, 197, 238, 246, 248, 268, 269.
Hadik Ilona gr.: 48.
Hadik János gr. (1863–1933) miniszterelnök: 44, 257, 308, 311.
Hadik Klára = gr. Hadik-Barkóczy Endre (1862–1931) felesége: gr. Zichy Klára (1875–1946): 138, 148, 191.
Hadik Margit gr. (1899–1978): 147.
Haller Ferenc gr. (1892–1984): 151, 152, 156, 162, 163, 168, 169, 192, 226, 244, 268, 335.
Haller Ilona gr. (1851–1935): 178, 179, 198.
Haller István gr. (1896–1971): 168, 195, 196, 197, 198, 200, 241, 242, 243, 244, 247, 248, 249, 268, 269, 284.
Haller Marika = gr. Haller Ferencné gr. Vay Mária (1896–1935).
Hanna: 337.
Hanstein von, Ágost (1888–1943): 157, 202.
Hantos (Fejér m.) Batthyány-Zichy-'Sennyey kastély: 85.
Haupt-Stummer Gertrud br. (1886–1979): 101.
Hegedüs: 169, 192.
Hella= Hadik Eleonóra (1895–1923).
Henni, Heny = gr. Zichy-Meskó Henrik (1899–1915).
Hertelendy: 336, 338.
Hertelendy Lily = hertelendi és vindornyalaki Hertelendy Eleonóra (1897–1985): 102, 157, 199.
Hertelendy Lora néni = Hertelendy Lászlóné gr. Csáky Eleonóra (1871–1945): 148.
Hetes (Somogy vm.) Somssich-kastély: 184, 243, 278.
Hirsch, korrepetitor Radványban: 305, 308, 315.
Hohenlohe, Hubert hg. (1893–1969): 277, 333.
Hollóháza: 36, 147, 163, 172, 210, 275, 279.
Homokos (Szabolcs vm.) = Tiszaladány–Homokos, gr. Szirmay Ottó birtoka: 222, 250, 253.
Homonna (Zemplén vm.) = Humenné, Szlovákia, Andrássy-kastély: 25, 31, 59, 70, 81, 84, 217, 252, 259, 260, 302, 314, 325.
Horthy István, nagybányai (1858–1937) lovassági tábornok, a kormányzó bátyja: 74, 81.

Horthy Jenő, nagybányai (1877–1953) a kormányzó öccse: 133, 134, 181, 193, 194, 311, 315, 336.
Horthy Miklós, nagybányai (1868–1957) kormányzó: 306, 307, 311, 326, 329.
Horvát Böske: 204.
Horváth Dénes = pusztaszeri és tömörkényi Deák-Horváth Dénes (1883–?): 179.
Hoyos Max = Hoyos Miksa gr. (1874–1956): 336.
Hőhn ormándi gazdatiszt és felesége: 60, 63, 67, 76, 85, 112.
Hunyady Ferenc (Furi) gr. (1895–1966): 177, 245, 246, 247, 248, 266, 335, 337, 338, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 354, 355, 356, 357.
Hunyady József gr. (1873–1942): 186, 355.
Hunyady Károly gr. (1864–1933): 349, 353, 354, 355, 356.
Hunyady Károlyné gr. Nádasdy Mária (1873–1925): 353, 354, 355, 356.
Hunyady Madélaine (1879–1914): 90.
Hunyady Teréz gr. (1882–1973): 150.
Idus (Berger, Boldogfalva): 127, 129, 130, 132, 179.
Igló (Szepes vm.) = Spišská Nová Ves, Szlovákia: 260, 261.
Iharos (Somogy vm.) Inkey-kastély: 24, 77, 176, 300.
Ilma = gr. Hadik Amália (1894–1967) gr. Mailáth Lászlóné.
Iloncsi = gr. Andrássy Ilona (1886–1967), gr. Esterházy Pálné: 28, 127, 128, 142.
Ilona és Anna (‘Sennyey?): 121.
Ilus: 195.
Ily = ‘Sennyey Ily.
Imre = gr. Andrássy Imre (1891–1985).
Imre, Imsi, Imszi = gr. Somssich Imre (1895–1929), gr. Somssich Antal és malomvízi Kendeffy Margit fia.
Inke (Somogy vm.): 342, 343.
Inkey Ágnes br. (1872–1950): 51, 55, 56, 66, 67, 72, 184.
Inkey Antal (Toni bácsi), pallini (1849–1923): 21, 32, 38, 47, 48, 55, 68, 71, 77, 89, 100, 101, 102, 103, 105, 110, 111, 113, 118, 125, 130, 133, 137, 138, 139, 145, 146, 147, 149, 150, 153, 154, 156, 161, 162, 168, 173, 174,175, 176, 177, 178, 179, 183, 185, 186,187, 212, 221, 237, 255, 263, 266, 268, 269, 300, 343, 349.
Inkey Béla (Béla bácsi), pallini (1847–1921) geológus: 19, 22, 40, 48, 50, 52, 53, 54, 56, 58, 61, 66, 73, 80, 82, 86, 89, 91, 93, 94, 95, 96, 97, 101, 103, 104, 105, 112, 116, 117, 145, 150, 154, 158, 160, 161, 165, 172, 174, 187, 212, 244, 266, 267, 268, 278, 279, 298, 299, 342, 344, 349.
Inkey Béla br. (1913–1918): 255.
Inkey Gabriella (Nagymama), pallini (1846–1916) gr. Kendeffy Árpádné: 24, 25, 26, 32, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 44, 47, 48, 49, 50, 56, 62, 65, 67, 70, 73, 75,

82, 86, 89, 93, 94, 98, 101, 103, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 139, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 154, 155, 156, 158, 159, 160, 161, 162, 224.
Inkey József (Józsi) br. (1871–1945): 47, 52, 55, 56, 74, 77, 78, 101, 102, 103, 118, 119, 120, 121, 148, 149, 153, 183, 184, 188, 189, 220, 221, 342, 343.
Inkey Józsefné gr. Apponyi Teréz (1874–1928): 48, 77, 78, 79, 80, 102, 103, 118, 148, 184, 342.
Inkey Ladislaya (Laya), pallini (1889–1968): 23, 25, 35, 72, 73, 98, 99, 100, 107, 108, 109, 113, 115, 118, 119, 145, 161, 162, 202, 307.
Inkey Lajos (1909–1944): 78.
Inkey László (László bácsi), pallini (1861–1952): 25, 31, 77, 95, 96, 137, 138, 143, 144, 145, 147, 161, 193, 244.
Inkey Pál br. (1876–1942): 55, 56, 66, 67, 72, 86, 120, 133, 144, 149, 153, 178, 179.
Inkey Zsiga, pallini (1888–1956): 24, 25, 47, 57, 58, 64, 65, 67, 76, 77, 86, 96, 255, 270.
Inkey Zsigmondné, pallini, gr. Batthyány Antónia (1827–1902): 155.
Irén (Boldogfalva): 126, 127, 129, 130, 132.
Irma (nevelőnő): 21, 28, 101, 102.
Irma: 179.
Irma (Alag) = gr. Pejacsevich Albertné gr. Almásy Mária (1889–1970): 336.
Irma mama = gr. Hunyady Károlyné gr. Nádasdy Mária (1873–1925).
Istványi család (Hollóháza): 143, 147.
Iti: 247.
Ivánka Klára = br. Ivánka Géza (1889–1961) felesége br. ‘Sennyey Klára (1896–1952).
Izike főhercegné = Habsburg Frigyesné hg. Croÿ-Dülmen Izabella (1856–1931): 83.
Jád = Somogyjád: 72.
Jakabffy Tibor Ferenc (1891–?): 157, 192, 211, 241.
Jancsi lovász Bózsván: 170, 173, 275, 276, 280, 281, 355.
Jancsi bácsi = gr. Lónyay János (1860–1937).
Janik László főhadnagy: 128, 129.
Jankovich Jóska = gr. Jankovich-Bésán József (1896–1972): 344, 348, 351, 352, 353, 354, 355, 357.
Jankovics Mizi = jeszeniczei és vadasi Jankovich Ilona, Fáy Zoltánné (1868–1946): 157.
János (Jancsi) kocsis Ormándon: 49, 62, 63.

Jánosi: 122.
Jaqui = gr. Almásy Jacqueline (1895–1951), gr. Bissingen Károly felesége: 148, 149.
Jaqui = gr. Zichy-Meskó Jacqueline (1903–1991): 28, 33, 101, 122.
Jaqui bácsi = gr. Zichy-Meskó Jakab.
Jenő főherceg = Habsburg-Tescheni Jenő (1863–1954): 89, 91.
Jeszenszky István (1854–1916): 153.
Jeszenszky József br. (1888–1956): 168.
Jeszenszky Thilda br. (1885–1969), pallini Inkey Lászlóné: 25, 31, 95, 96, 143, 144, 244.
Jetti néni és férje = Pálffy Lászlóné (Gönc): 31, 40, 149, 21.
Johanna néni (Bécs): 22.
Josika Irén br. (1853–1940): 178.
Jósika Máci br.: 183.
Jóska kaposvári baka: 53, 88.
Jóska = gr. Jankovich-Bésán József (1896–1972).
József Ferdinánd főherceg: 132, 166, 257, 298, 329.
Józsi, kertész Kisbózsván: 46.
Józsi, Teréz és a kis Lajos = br. Inkey József (1871–1945) felesége gr. Apponyi Teréz gr. (1874–1928) és fiuk.
Judit (Boldogfalva): 49, 130, 138, 149, 176, 179, 183, 191.
Júlia néni = gr. ‘Sennyey Júlia (1869–1939).
Juliska = Szirmay Juliska gr. (1895–1983).
Juris, bózsvai alkalmazott, a Hegyközi Gazdasági Szövetkezet társelnöke: 281, 296.
Kaasék: br. Kaas Ivor hírlapíró (1842–1910) és felesége Lónyay Ilona (1848–1934): 192.
Kaas leányok = br. Kaas Clemence (1883–1958) br. Kaas Rózsa (1886–1945) br. Kaas Ivor és Lónyay Ilona leányai: 235.
Kája (Cája) = gr. Andrássy Klára (1898–1941).
Káli = gr. Almásy Kálmán (1902–?).
Kállay Ella = nagykállói Kállay Frigyesné br. Vay Ella (1877–1922) 26, 47, 48, 101, 102, 114, 119, 138, 139, 143, 144, 151, 153, 179, 182, 183, 186, 192, 204, 216, 217, 220, 221, 244, 262, 268, 276, 299, 344.
Kállay Frigyes, nagykállói (1877–1944): 34, 47, 48, 55, 57, 58, 118, 119, 262, 263, 271.
Kann, Daisy Jane (1873–1936), jobaházi Dőry Miklósné: 324.
Karácsonyi néni = gr. Karácsonyi Aladárné pazonyi Elek Margit (1862–1925): 230.

Karátsonyi Margit (Lincsi?) gr. (1884–1960): 270.
Karg György br. (1893–1969): 299.
Kargné = Piret Erzsébet br. (1895–1980): 299.
Kargok: 268.
Károly főherceg, később IV. Károly király: 39, 329.
Károlyi Eufrozina (Fruzsina, Froro) (1899–1993), később gr. Jankovich Dénesné: 29, 30, 206, 219, 220, 250, 251, 252, 255, 338, 339.
Károlyi Fanny = gr. Károlyi Lászlóné gr. Apponyi Franciska. (1879–1958): 29, 30, 37, 48, 120, 193, 206,220, 250, 251, 252, 253, 255, 264, 272, 275, 308, 335, 336, 338.
Károlyi Gyula gr. (1871–1947) miniszterelnök: 285.
Károlyi György gr. (1871–1954): 277.
Károlyi István gr. (1898–1967): 29, 135, 147, 157, 163, 187, 219, 220, 223, 234, 248, 250, 252, 253, 263, 267, 273, 275, 305, 306, 314, 315, 316, 329, 330, 332, 336, 338, 354.
Károlyi József gr.: 277
Károlyi Klára gr. (1903–?): 251, 255.
Károlyi László (Lallo, Laleto) gr. (1859–1936): 31, 37, 38, 48, 135, 137, 147, 163, 166, 168, 172, 181, 188, 193, 194, 209, 210, 219, 234, 248, 250, 252, 253, 254, 260, 261, 263, 265, 271, 273, 275, 277, 311, 315, 329.
Károlyi Luki: 193, 194.
Károlyi Margit gr. (1868–1937) gr. Zay Miklósné: 223.
Károlyi Margit gr. (1896–1975): 206, 207, 220, 230.
Károlyi Melinda gr. (1872–1955): 206.
Károlyi Mihály (Mingi) gr. (1875–1955) miniszterelnök: 38, 68, 119, 249, 256, 258, 259, 260, 261, 264, 270, 272, 275, 277, 312, 313.
Károlyi Zsuzsanna gr. (1882–1930).
Kata: 184.
Katus = gr. Andrássy Katinka, gr. Károlyi Mihályné.
Kázmér (Zemplén vm.) = Kazimír Szlovákia Berchtold-kastély: 26, 33, 41, 43, 81, 136, 143, 154, 203, 218, 240, 296, 297.
Keed fiú: 237.
Keglevich Gyula gr. (1855–1950): 315.
Keglevich Maritta gr. (1892–1980) később jobaházi Dőry Miklósné: 149, 230, 248, 270, 338.
Kemencepatak = Kishuta (Zemplén vm.) határában: 281.
Kendeffy Ádám gr. (1908–1988): 124, 130, 165.
Kendeffy Elek gr. (1909–1976): 23, 122, 132, 165.

Kendeffy Gábor (Gábor bácsi) gr. (1875–1962): 21, 25, 26, 47, 50, 54, 64, 73, 81, 90, 91, 94, 95, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 114, 118, 120, 121, 133, 145, 161, 162, 163, 165, 175, 177, 179, 180, 183, 191, 192, 193, 195, 201, 202, 210, 224, 252, 255, 256, 259, 262, 263, 270, 276, 278, 287, 289, 290, 297, 301.
Kendeffy Gáborné Bánffy Zsuzsanna (Zsuzskó) (1888–1971): 21, 25, 26, 35, 44, 47, 48, 54, 85, 86, 94, 95, 100, 101, 102, 106, 107, 111, 118, 120, 121, 122–138, 141, 145, 147, 149, 154, 155, 156, 158, 159, 162, 165, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 183, 184, 189, 190, 191, 192, 202, 236, 237, 239, 255, 257, 260, 262, 263, 264, 272, 273, 279, 287, 297.
Kendeffy Lajos (Lajos bácsi) (1877–1958): 21, 22, 23, 24, 25, 26, 32, 33, 34, 47, 54, 63, 66, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 78, 80, 81, 83, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 95, 96, 98, 102, 103, 106, 108, 110, 111, 114, 126, 127, 129, 131, 132, 133, 135, 136, 137, 139, 143, 144, 145, 150, 154, 155, 158, 161, 175, 176, 177, 180, 185, 187, 193, 194, 195, 200, 201, 202, 207, 212, 241, 244, 246, 265, 266, 267, 268, 273, 319, 334, 342, 343, 346, 348, 349, 355.
Kendeffy Miklós gr. (1912–1990): 122.
Khuen-Héderváry Károly gr. (1849–1918): 158.
Khuen Szabina Alexia (1863–1942), id. gr. Woracziczky Jánosné: 102.
Kinsky Ulrik gr. (1893–1938): 49.
Kinsky Zdenkó gr. (1844–1932): 99.
Kinsky Zdenko Radslav (1896–1975): 99.
Kissék (Göd) = nemeskéri Kiss Pál (1856–1928) felesége: gr. Szapáry Vera (1863–1936) és gyermekei: Sándor, Géza és Margit: 337.
Kizsi, (Pozsony, Bécs): 19, 32, 117, 221.
Klára = br. ‘Sennyey Klára (1896–1952).
Klára néni = gr. Zichy Klára.
Kolcvár = Cetatea Colţ (Hunyad vm.): 22.
Kolonjewska Maria = Choloniewska, Maria.
Komlós = Füzérkomlós (Abaúj-Torna vm.): 272, 273, 279.
Kornis Klára gr. (1893–1983): 178.
Kosuthkák, Kosuthok, Kossuth: 35, 119.
Kőkapu = Károlyi család vadászkastélya Pálházától DNy-ra: 135, 137, 163, 181, 194, 222, 224, 238, 248, 250, 253, 273, 314, 329.
Körösmező (Máramaros vm.) = Jasynja, Ukrajna: 170, 176.
Kuhn Kuri, Karcsi = Khuen-Héderváry Károly gr. (1888–1960): 183, 184, 192, 196, 197, 200, 218, 223, 234, 241, 338.
Kuoci = Cziráky József (1883–1960).
Kurilla, bózsvai alkalmazott: 297.

Kuther (Boldogfalva): 131.
Laborc = Mezőlaborc.
Laci = gr. Somssich László (1874–1956).
Laci = gr. Vay László (1897–1945) Berkesz.
Laci bácsi: 51.
Lajos bácsi = malomvízi Kendeffy Lajos (1877–1958).
Laló, Laletó = gr. Károlyi László (1859–1936).
Lángocska (Langocska) nevelőnő: 33, 34, 35, 170, 218, 219.
Laya = pallini Inkey Ladislaya, Thassy Jenőné (1889–1968).
László bácsi és Thilda = pallini Inkey László (1861–1952) és felesége br. Jeszenszky Thilda (1885–1969).
László-tanya = Károlyi-család vadász kastélya Füzértől északra: 26, 137, 146, 147, 193, 222, 251, 252, 253.
Lea = gr. Széchényi Leontine (1889–1916).
Lengyeltóti: 346, 349, 352, 355, 356, 357.
Lenke néni = Pejacsevich Lenke (1851–1936) gr. Festetics Andorné: 28, 90, 148.
Leonié = ifj. Pogány Károlyné gr. Teleki Léonie.
Lexi: 133.
Liget szanatórium: 156.
Ligeti intéző: 293.
Lincsi grófné = Karátsonyi Margit gr. (1884–1960): 270.
Liptay László (1888–1942): 253, 338.
Lipthay Tóni = br. Lipthay Antal (1895–1937): 177.
Lipthay Zsófi = br. Lipthay Zsófia (1893–1973).
Lizi = gr. Almásy Pálné Rohrer Erzsébet.
Louise-Anne = br. Schell Lujza Anna (1895–1979).
Lónya (Bereg vm.): 286.
Lónyay Flóra, nagylónyai és vásárosnaményi (1854–?), felsőpulyai Rohonczy Gedeon (1852–1929) felesége: 26, 46, 47, 102, 108, 219, 221.
Lónyay Gábor gr. (1861–1917): 84.
Lónyay Gábor (Gáborka) gr. (1888–1954): 41, 44, 84.
Lónyay Gáborné br. Földváry Sarolta (1863–1946): 84, 324.
Lónyay Gabriella gr. (1909–1966) később horgosi Kárász Imréné: 19, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 33, 39, 40, 43, 46, 48, 49, 62, 64, 66, 73, 74, 104, 105, 106, 108, 112, 116, 118, 125, 129, 134, 135, 140, 141, 142, 145, 148, 149, 150, 154, 167, 174, 181, 189, 194, 203, 218, 234, 236, 240, 245, 249, 251, 254, 262, 287, 288, 293, 306, 311, 317, 325, 332, 341, 342, 343.
Lónyay Ilona, nagylónyai és vásárosnaményi (1848–1934) br. Kaas Ivorné.
Lónyay János (Jancsi bácsi) gr. (1860–1937): 36, 163, 167, 208, 248.

Lónyay Károly gr. (1886–1950): 68.
Lónyay Mária Sarolta gr. (1891–1920) gr. Pachta Percivalné: 41, 44, 84, 323.
Lónyay Pálma gr. ((1890–1967) hg. Odescalchi Jenőné: 203, 288.
Lónyay Róza gr. (1889–1925): 84.
Lónyay Zsigmond, nagylónyai és vásárosnaményi (1888–1950): 102.
Lolly = Bombelles de la Monte-Sainte-Liée Alajos (1854–1933).
Lonka néni (Kassa): 150, 160.
Louisette néni: 144.
Lumniszer (Lumnitzer) orvos: 32.
Mabel = gr. Zichy Béláné Wright Mabel (1869–1926).
Ma fille = francia kisasszony Ambrózyéknál Tanán: 94.
Mailáth Erzsébet gr. (1889–1980): 204, 286, 314, 321, 330.
Mailáth Etelka gr. (1899–1945): 241, 246, 248.
Mailáth Gigi = gr. Mailáth Géza? (1896–1971): 139, 196, 248.
Mailáth György (Gyuri papa) gr. (1854–1924): 317.
Mailáth István gr. (1893–1962): 195, 196, 197, 204, 241, 242, 246, 247, 248, 315, 316, 317, 318.
Mailáth József gr. (1858–1940): 283, 293.
Mailáth József gr. ifj. (1895–1939): 248, 274, 280, 283, 286, 287, 300, 303, 309, 314, 315, 320, 330.
Mailáth Mária gr. (1897–1963) gr. Teleki Béla (1896–1969) felesége: 144, 197, 204, 206, 240, 246, 253, 274, 286, 287, 289, 297, 303, 309, 321, 330, 343.
Mailáth Marie néni = gr. Mailáth Józsefné gr. Széchényi Mária (1863–1932): 209, 253, 283, 286, 287, 289, 303, 309, 321.
Mailáth Mariette néni = gr. Mailáth Istvánné gr. Zichy Mária (1870–1966): 246.
Mailáth Mariette = gr. Mailáth Mária (1897–1919): 22, 196, 241, 303.
Mailáth Laci = gr. Mailáth László (Millieuse) (1897–1963): 241, 242, 247, 314, 315, 316, 317.
Mailáth Lívia gr. (1888–1970): 241.
Mailáth Pál gr. (1899–1983): 197, 204, 253, 273, 274, 283, 284, 285, 297, 303, 309, 314, 315, 321, 330.
Mailáth Stefanie gr. (1891–1952) férje később Sztankovánszky Pál: 199, 204, 205, 206, 207, 209, 212, 213, 214, 224, 230, 249, 261, 273, 274, 279, 286, 287, 288, 291, 292, 293, 304, 309, 314, 315, 321, 330.
Malomvíz (Hunyad vm.) = Râu de Mori, Románia, az ősi Kendeffy kastély, ma rom: 125.
Manci és fia = gr. Csekonics Sándorné br. Vay Margit és fia Endre.
Manó = gr. Zichy-Meskó Emanuel (1897–1979).
Marcsi = gr. Berchtold Mária (1908–1984).

Margeurite mama, a Park Club elnöke = gr. Károlyi Margit? (1868–1937): 336, 337.
Margit: 34, 47.
Margit néni = Vásárhelyi Árpádné Lónyay Margit (1870–1931)? vagy inkább Somssich Margit (1870–1944): 54, 55, 66, 85, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 125, 148, 150, 207.
Máriássy Ödön, márkus- és batizfalvi (1869–1948): 213.
Máriássy Rozália br. (1870–1961) = Schell Gyuláné.
Marie Antoinette: 20.
Marie mama = Somssich Lászlóné Széchényi Mária (1886–1976).
Mariette néni = gr. Andrássy Sándorné gr. Esterházy Mária (1870–1962).
Marika = gr. Pachta Percivalné gr. Lónyay Mária (1891–1920).
Marika= gr. Vay Mária, Haller Ferencné (1896–1935).
Máris = Choloniewska Maria.
Maritta = gr. Almásy Maritta (1894–1946).
Maritta (néni): 112, 113, 115, 144.
Marosújvár (Ocna Mureş, Románia): 22.
Márta néni és Marika = gr. Vay Gáborné és Vay Mária.
Márta néni = gr. Vay Gáborné gr. Zichy Márta (1870–1942): 101, 102, 118, 119, 120, 178.
Márta sebesült katona Boldogfalván: 123, 128.
Mathild: 123, 125, 134, 162, 181, 190, 191.
Max: 120.
Mary Miss angol kisasszony: 143, 144, 148, 202, 204, 209.
Mengersen Mária br. (1876–1942) = gr. Zichy–Meskó Jakabné.
Mezőlaborc (Zemplén vm.) = Medzilaborce, Szl: 94, 99, 115.
Mici néni = br. Mengersen Mária (1876–1942).
Mici néni = gr. Széchényi-Wolkenstein Ernőné br. ‘Sennyey Mária (1867–1945).
Mici (vastag): 204, 283.
Mihályi = Alsómihályi (Zemplén vm.) Michaľany, Szlovákia: 81.
Miholjác = Donji Miholjac, Horvátország: 127.
Mikesék: 22, 180.
Mikes Emma gr. (1899–1929): 176.
Mikes Sofika = gr. Mikes Zsigmondné gr. Béldi Zsófia (1874–1930): 25, 133, 134.
Mikes Tima, Timsi = gr. Mikes Klementina (1897–1984) hg. Auersperg Károlyné: 34, 150, 151, 152, 155, 156, 158, 165, 176, 179, 183, 184, 186, 189, 191, 195, 196, 197, 200, 206, 218, 223, 234, 237, 242, 300.
Miki = gr. Andrássy Mihály (1893–?).

Miki = gr. Vay Miklós (1893–1982).
Miksa főherceg: 186.
Millieuse = M[ailáth] László (1897–1963).
Mimi (Minni) néni = gr. Berchtold Kázmérné, gr. Teleki Ilona (1884–1967).
Mingi = gr. Károlyi Mihály miniszterelnök.
Miri kisasszony Andrássy Sándoréknál: 179.
Miza (Mysa Mira) = Schell Mária Lujza (1899–1982).
Mizi = angol nevelőnő Andrássy Sándoréknál: 227, 228, 229.
Mocsonyi Jones, (János, Jonel), foeni (1893–1930): 196.
Mocsonyi Sándor, foeni (1887–1926): 339.
Mohora (Nógrád vm.) Zichy-Vay kastély: 340.
Moki néni = br. Fiáth Mária (1847–1940).
Monika (Boldogfalva): 122, 132.
Möller István építész (1860–1934): 132.
Möller Istvánné Berger Hermina (1860–1916): 132.
Nádasdy Júlia gr. (1869–1939) = gr. ‘Sennyey Béláné.
Nádasdy Tomi = Nádasdy Tamás gr. (1870–1915): 115.
Nádaska (Abaúj-Torna vm.) = Tornanádaska, Hadik-kastély: 43, 213.
Nagyida (Abaúj-Torna vm.) = Veľká Ida, Szlovákia: 90, 181, 213, 214, 224, 244, 284, 303, 304, 314, 315.
Nagymama = pallini Inkey Gabriella, malomvízi Kendeffy Árpádné.
Nagymihály (Zemplén vm.) = Mihalovce, Szlovákia: 99, 272, 295, 296, 324.
Nákó Berta gr. (1898–?): 199, 230.
Nalác (Hunyad vm.) = Nălaţvad, Románia, Boldogfalvától nyugatra. (Fáy-kastély állt itt.): 123, 128.
Nopcsa Elek ifj. br. (1879–1920) felesége: Coudekerque-Lambrecht Katalin (1891–1964): 139, 182.
Nopcsa Ferenc br. (1877–1933): 91, 101, 102, 118, 119, 121, 132.
Nopcsa Hexi: 124.
Odescalchi Béla hg. (1890–1954): 246, 248, 336.
Odescalchi Jenő Zoárd hg. (1876–1917): 203.
Odescalchi László hg. (1893–1967): 336, 338.
Odescalchi Károly hg. (1896–1987): 339, 352.
Odescalchi Miklós hg. (1902–1945): 288.
Odescalchi Lilly hg.: 187, 208.
Ófehértó: 287–294.
Orczyék: 338.
Ormánd (Zala vm.) = Ormánd-puszta, Zalakomártól délre. Somssich-kastély: 24, 32, 38, 39, 40, 48–80, 83–87, 105, 107, 108, 109, 111, 112, 114, 115, 118,

123, 126, 144, 161, 187, 237, 243, 244, 250, 251, 254, 257, 258, 259, 278, 279, 300, 326, 334, 341, 343, 346, 349, 352.
Ökörmező (Máramaros vm.) = Mizsgirja, Ukrajna: 94, 166, 167.
Pachta Marika = gr. Lónyay Mária (1891–1920), gr. Pachta Percivalné.
Pachta Percival gr. (1882–1938): 41, 44, 84.
Pajor szanatórium = Pajor Sándor (1861–1935) orvos intézete. Budapest Vas utca 17.: 103, 150, 205.
Pál professzor (orvos): 109, 110.
Pál és Ágnes = br. Inkey Pál (1876–1942) és felesége, sztankováni Sztankovánszky Ágnes.
Pálfiék, Pálffyak Pálffy László és családja (Gönc): 21, 35, 37, 38, 39, 40, 41, 254, 311, 312, 324.
Pálffy Lalo = Pálffy László.
Pálffy Muci: 25.
Pali = gr. Almásy Pál (1892–?).
Pallavicini György őrgr. (1881–1946): 28, 77, 221.
Pallavicini ménage: 314.
Pálma néni = Lónyay Pálma.
Park Club (Stefánia út 34–40.): 166, 205, 207, 208, 230, 231, 245, 246, 247, 332, 336, 338, 339, 346.
Pásztor, bózsvai gulyás: 258, 280, 282, 318.
Payer Edit (1898–) gr. Andrássy Imréné: 211, 214, 219, 221, 223, 232, 244, 245, 252, 265, 266, 313.
Pecol, Peccol (Boldogfalva): 118, 119, 120, 121, 124, 125, 131, 153, 175.
Pejacsevich Endre és Elli = gr. Pejácsevich Mikó Endre (1884–1939) és gr. Esterházy Amália (1880–1957): 133, 148.
Pejacsevich Irma gr. = gr. Almásy Mária (1889–1970), gr. Pejacsevich Albertné.
Pepach: 344, 345.
Perbenyik (Zemplén vm.) = Pribenik, Szlovákia, Mailáth–kastély: 163, 204, 208, 209, 240, 249, 253, 259, 273, 274, 286, 287, 293, 294, 299, 310, 320, 321, 327, 329, 330.
Percy = gr. Pachta Percival (1882–1938).
Perényi ménagé: 339.
Perzel pesti fodrász: 148.
Péter bá bózsvai alkalmazott: 104.
Petrozsény (Hunyad vm.) = Petroşani, Románia: 173, 175, 177, 187.
Petsch német nevelőnő: 26, 29, 33, 34, 35.
Pexi, Pexy néni, Margit néni = malomvízi Kendeffy Margit

Piacsovics Elli és férje = gr. Pejacsevich Mikó Endre (1884–1939) és gr. Esterházy Amália (1880–1957).
Piret Erzsébet br. (1895–1980) br. Karg Györgyné: 157, 158, 178, 299.
Piret Eugen = br. Piret Jenő (1889–1965): 157, 196, 207, 230, 336.
Pisil úr, Pospisil: 86, 97, 108.
Pista, bózsvai alkalmazott: 23.
Pletsher, Miss angol kisasszony Velejtén: 173.
Podmaniczky Attila br. (1897–1965): 196, 198, 199, 200.
Podmaniczky Ellen = br. Podmaniczky Ilona (1896–1981): 196, 198, 199, 200, 220, 234, 237.
Podmaniczky Malvin br. (1894–1935): 198, 200.
Pogány Károly ifj. (1848–1925): 133.
Pogány Károlyné gr. Teleki Léonie (1866–?): 133, 178, 271.
Pokomándy, bózsvai alkalmazott, a Hegyközi Gazdasági Szövetkezet társelnöke: 296, 297.
Popper (Nagyida): 214, 284, 285, 286, 315.
Postocky: 170.
Potochkáné grófné = Maria Potocka születettt Radziwill hgnő (1875–1962): 273, 300.
Prichrádnyék = breznói Prihradny Arthur és Hamilton Mary gyermekei: Henry, Béla, Lydia és Elsa: 314.
Prichradny Lidi: 213.
Prónay György br. (1887–1968): 339.
Prónay Zsosi: 156.
Pussi = gr. Szirmay Paulina (1899–1980).
Radvány (Zemplén vm.) = Füzérradvány, Károlyi-kastély: 23, 30, 37, 135, 137, 219, 248, 251, 253, 275, 281, 295, 305.
Radvánszky doktor = br. Radványszky Albert? (1880–1963): 335, 337.
Radvánszky Dóra = br. Radvánszky Teodora (1896–1978): 102, 199, 202, 203, 250.
Révay fiúk: 156.
Rézi (szolgáló Taródházán): 111, 112.
Rezső = gr. Zichy-Meskó Rudolf (1896–1974).
Rohonci Lenci: 34, 107.
Rohonczy család = br. Rohonczy Imre (1884–1956) és felesége Szegedy-Ensch Éva (1892–?): 342, 343.
Rohonczy Minci: 344.
Rohrer Erzsébet (Lizi) (1899–?) = gr. Almásy Pálné.
Rohrer papa: 316, 317.

Rosty: 268.
Róza, alkalmazott Bózsván: 213, 239, 318, 321, 330.
Rózsa = gr. Lónyay Róza (1889–1925).
Ruh Teréz: 78, 80.
Rudi gr. és felesége Liptay Zsófi = gr. Széchényi Rudolf (1891–1931) és br. Lipthay Zsófia (1893–1973).
Saca (Abaúj-Torna vm.) = Šaca Szlovákia Nagyidától északra. Crouy-birtok: 182.
Salamon Andor, alapi (1870–1914): 64.
Sándor papa, Sándor p. = gr. Andrássy Sándor (1863–1946).
Santelli vívóterme: 156, 164.
Sárd = Somogysárd: 243.
Sardunja ménage = br. Sardagna Béla (1894–1934) és br. Versbach von Hadamar Melitta: 284.
Sárköz = Livada, Románia, Szatmárnémetitől ÉK-re: 254.
Sarolta néni = gr. Lónyay Gáborné br. Földváry Sarolta (1863–1946).
Schaller kisasszony (német nevelőnő): 20, 23, 24, 25.
Schell Ferenc br. (1864–1955): 46, 47, 48.
Schell Ferenc (Franci) br. (1892–1918): 46, 48, 121, 157, 266.
Schell papa = br. Schell Gyula (1861–1938): 182.
Schell Gyuláné br. márkus- és batizfalvi Máriássy Rozália. (1870–1961): 141, 150, 160, 181, 203, 210.
Schell Gyula br. jun. (1893–1955): 41, 157, 213.
Schell Gyula ménage = Schell Gyula jun. és rétyi Antos Ilona (1891–1941): 314.
Schell Józsi br. (1868–1930): 41.
Schell Józsi ifj. (1900–1970): 41.
Schell Louise-Anne br. (1895–1979) később gr. Mailáth Józsefné: 41, 142, 155, 160, 163, 181, 182, 198, 199, 200, 203, 204, 213, 224, 244, 248, 249, 284, 285, 300, 314, 315, 320, 321, 322, 330.
Schell Mária Lujza (Mira) br. (1899–1982) később gr. Haller Istvánné: 41, 42, 196, 207, 230, 238, 248.
Schell Pali br. (1898–1979): 42, 213, 336, 338.
Schell Péter br. (1898–1974): 41, 42, 314, 315, 316.
Schell Rózsi néni = br. Schell Gyuláné Máriássy Rozália (1870–1961).
Schell Soffel = Schell Sándorné? gr. Bombelles de la Motte-Saint-Liée Zsófia (1869–1937): 150, 151.
Schmolovszky: 283.
Schönborn Hanna gr.: 196.
Schrubsole: 310.

Semsey Bolla/Rolla: 314, 341.
Semsey Ella: 191, 222.
Semsey Ily gr. (1895–1978): 342.
Semsey László gr. (1869–1943): 311.
Semsey Laya = gr. Semsey Ladislaya (1900–1981): 314.
‘Sennyey Anna gr. (1902–1992): 121, 289, 290.
‘Sennyey Béla gr. (1865–1939): 121, 195, 283, 287, 289, 294, 295.
‘Sennyey Béláné gr. Nádasdy Júlia (1869–1939): 84, 85, 121, 207, 289.
‘Sennyey Béla: ifj.: 296, 297, 303.
‘Sennyey Franci = ‘Sennyey Ferenc gr. (1895–1944): 101.
‘Sennyey Fiáth Ilona = gr. ‘Sennyey Ilona (1892–1971) Fiáth Ádámné (1918): 86, 121, 201, 236, 240, 300.
‘Sennyey István br. (1889–1969): 25, 27, 28, 35, 279.
‘Sennyey János gr. (1902–1993): 289, 290.
‘Sennyey Júlia = gr. Sennyey Béláné.
‘Sennyey Klára br. (1896–1952), Ivánka Gézáné: 27, 29, 35, 102, 153, 157, 203, 250, 300.
‘Sennyey Lali = gr. ‘Sennyey Lajos (1903–1969).
‘Sennyey Lily = gr. ‘Sennyey Erzsébet Melanie (1898–1968) később udvardi és kossuthi Kossuth Lajos (1890–1988) felesége: 140, 153, 157, 167, 174, 211, 252, 301, 306.
‘Sennyey Liza = br. ‘Sennyey Lajosné br. Vécsey Erzsébet (1833–1917): 202.
‘Sennyey Mária gr. (1894–1949): 85, 101, 195, 200, 236, 246, 289, 290, 292, 293, 301.
‘Sennyey Marcsi = gr. ‘Sennyey Mária (1899–1983) férje br. Dőry Andor (1894–1972): 85, 167, 244, 252, 306, 317, 318, 321, 322, 330, 334.
‘Sennyey Mici = br. ‘Sennyey Mária (1867–1945) gr. Széchényi-Wolkenstein Ernő (1864–1935) felesége.
‘Sennyey Mimi/Mini: 153, 211.
‘Sennyey Lajos gr. (1903–1969): 317, 321, 322, 330.
‘Sennyey Pál gr. (1891–1945): 85, 174, 218.
Serényi István gr. (1896–1979): 198, 200.
Serényi Laci gr. (1897–1945): 253.
Sibrik = szarvaskendi és óvári Sibrik György (1892–?) gr. Festetics Róza férje: 330, 337, 354.
Sigray Antal gr. (1879–1947): 119, 121, 207.
Sigray Antalné Harriot Holmes, Daly (1884–1950): 119, 121. 207.
Skáros (Abaúj-Torna vm.) = Szkáros, Eszkáros, Škároš Szlovákia: 284.
Soborsin (Arad vm.) Săvărşin, Románia, Hunyady Károly kastélya: 352.

Sofika és leánya, Emma (1899–1929) gr. Mikes Zsigmondné gr. Béldi Zsófia (1874–1930).
Somogyvár, Széchényi kastély: 24.
Somssich Ágota (1870–?), Véssey Lajosné: 51.
Somssich Antal (Anti bácsi) gr. (1880–1958): 24, 25, 43, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 84, 86, 87, 88, 90, 94, 100, 101, 102, 125, 126, 133, 136, 137, 143, 144, 145, 150, 186, 193, 205, 239, 242, 244, 259, 273, 300, 307, 311, 312.
Somssich Antalné Kendeffy Margit (Pexy/Margit néni) (1880–1949): 21, 22, 23, 24, 25, 32, 38, 43, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 56, 57, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 81, 83, 84, 86, 87, 88, 89, 90, 93, 94, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 111, 115, 116, 121, 126, 129, 133, 138, 139, 144, 148, 150, 154, 155, 160, 161, 162, 165, 183, 184, 193, 195, 205, 237, 239, 241, 242, 243, 244, 251, 252, 257, 263, 264, 265, 266, 267, 272, 273, 275, 276, 278, 279, 289, 290, 298, 300, 312, 319, 334, 342, 343, 345, 346, 351.
Somssich Ella (Elluci) gr. (1907–1982): 23, 24, 25, 80, 104, 125, 129, 148, 165, 257, 264, 272, 326, 334, 342, 343, 345.
Somssich Gyula gr. (1876–1953): 24, 69, 70, 184, 243, 244.
Somssich Imre (Imszi) gr. (1895–1929): 24, 38, 39, 70, 72, 76, 106, 108, 109, 115, 116, 117, 118, 125, 138, 165, 257, 259, 264, 272, 342, 343.
Somssich Jancsi gr. (1882–1931): 90, 125, 245, 300.
Somssich József gr. (1864–1941): 187.
Somssich Laci: 49, 51, 52, 56, 62, 65, 66, 67, 69, 70, 71, 75, 76, 77, 85, 86, 99, 133, 144, 183, 184, 187, 221, 236, 243, 257, 263, 264.
Somssich Laci bácsi = gr. Somssich László (1874–1956): 23.
Somssich Margit (1870–1944), gr. Attems Móric (1852–1926) felesége: 184, 243.
Somssich Marie = gr. Somssich Lászlóné Széchényi Mária (1886–1976): 61, 62, 69, 70, 71, 75, 76, 77,118, 183, 184, 243.
Somssich Miklós, saárdi (1876–1919): 243.
Somssich Miklósné Püspöky Margit (1879–1919): 51.
Sophel = Bombelles de la Monte-Sainte-Liée Zsófia gr. (1869–1937).
Stefanie (Stef, Steph) = gr. Mailáth Stefanie (1891–1952).
Stella = Stella Kuylenstierna (1902–1998), Andrássy Imre második felesége: 315, 323, 335, 339, 351.
Story angol kisasszony Hadikéknál: 47.
Sveheres orvos (Pozsony): 70.
Szalánc (Abaúj-Torna vm.) = Slanec, Szlovákia: 275, 276.

Szalmásy Ferenc, bózsvai intéző és felesége: 51, 85, 93, 153, 267, 268, 271, 280, 281, 283, 312, 313.
Szapáry: 286.
Szapáry István gr. (1888–1914): 54.
Szapáry Lajos gr. (1886–1965): 101.
Szapáry Lajosné gr. Esterházy Mária (1894–1980): 101.
Szapáry Mária = gr. Szapáry Pálné gr. Przezdziecka Mária (1874–1949): 121.
Szebasztiáni Angéla = remete-pogányesti Sebastiani Angéla (1896–1944): 217.
Széchényi Aladárné = gr. Andrássy Natália (1864–1951): 321.
Széchényi Alajos gr. (Lulu) (1892–1915) gr. Széchényi Emil koronaőr fia: 128, 129.
Széchényi Andor gr. (1864–1943): 184, 344.
Széchényi Antoinette (1896–1971): 119, 143, 149, 166, 230, 237.
Széchényi Domonkos gr. (1871–1950): 121, 122.
Széchényi Emil gr. (1865–1932): 49, 241, 247, 356.
Széchényi Ernő gr. = Széchényi-Wolkenstein (1864–1935).
Széchényi Feri gr. (1901–1963): 338.
Széchényi Géza ménage = gr. Széchényi Géza (1860–1930) és gr. Hoyos Terézia (1882–1953): 24, 344.
Széchényi György gr. (1889–1938) 39, 81, 218, 222, 239, 244, 299.
Széchényi Ilona (Ili) gr. (1898–1984): 191, 195.
Széchényi Imre gr. (1899–1922): 187, 189, 237, 242, 313, 343, 344, 345.
Széchényi József gr. (1897–1971): 184, 338, 343, 344.
Széchényi Júlia gr. (1900–1989): 19, 344.
Széchényi Kata gr. (1893–1968): 49.
Széchényi Katalin gr. 237.
Széchényi Klára gr. (1906–1930): 344.
Széchényi Kriszta = gr. Széchényi Antalné gr. Wenckheim Krisztina (1874–1970): 199, 242.
Széchényi Lászlóné Vanderbilt Gladys (1886–1965): 191.
Széchényi Leontine/Lea gr. (1889–1916): 179, 187.
Széchényi Mária = gr. Széchényi Imréné gr. Andrássy Mária (1865–1953): 187.
Széchényi Mária gr. (1887–1972) hg. Windischgrätz Lajos felesége.
Széchényi Mici (Sátoraljaújhely) gr. Széchényi-Wolkenstein Ernő felesége, született br. ‘Sennyey Mária (1867–1945): 35, 137, 167, 174, 178, 193, 204, 218, 303, 321.
Széchényi Mihály gr. (1897–1959): 241, 242, 313.
Széchényi Mimi: 139.
Széchényi Péterné = gr. Esterházy Mária (1882–1927): 134.

Széchényi Rezső gr. = gr. Széchényi Rudolf (1862–1928): 95.
Széchényi Rudolfné gr. Herberstein Mária (1867–1945): 95.
Széchényi Rudolf ifj. gr. (1891–1931): 95, 139.
Széchényi Rudolfné (ifj.) br. Lipthay Zsófia (1893–1973): 95.
Széchényi Toinette = gr. Széchényi Antoinette (1896–1971): 119, 143, 149, 166, 248, 343.
Széchényi Sándor gr.: 268.
Széchényi Zsiga gr. (1898–1967): 343.
Széchényi-Wolkenstein Ernő gr. (1864–1935): 137, 138, 201, 209, 211, 236, 244, 283.
Szécsenék: gr. Szécsen Miklós (1857–1926) neje gr. Mikes Johanna (1866–1930)
Leányuk: Erna (Ernesztina) (1897–1984): 178, 179, 186, 196, 264.
Szécsen Janka gr. (1902–1987): 188.
Szegedy Minci = br. Szegedy-Ensch Mária (1897–1967): 342.
Szekeres orvos (Taródháza): 343.
Szentkereszty Béla br. (1851–1925): 36, 180.
Szentpéterfalva (Hunyad vm.) = Sânpetru, Románia, Boldogfalvától délre: 130.
Szenty orvos (Taródháza): 160, 161.
Szigeti intéző: 293.
Szilágyi br. főhadnagy: 137.
Szilágyi kisasszony: 155, 187.
Szirmayék: 157, 205, 206, 207, 241, 244, 259, 268.
Szirmay Erzsébet gr. (1897–1981): 170, 192, 197, 200, 222, 254, 308.
Szirmay Juliska gr. (1895–1983): 158, 170, 192, 246, 247, 248, 308, 336, 337, 346.
Szirmay Paulina (Pussi) gr. (1899–1980): 222, 254, 308.
Szombathelyi (orvos): 109, 110.
Sztankovánszky Gigi = sztankováni Sztankovánszky Margit (1886–1946): 178.
Sztankovánszky Mici és Elka: 186.
Sztankovánszky Pál (Palcsi) (1890–1945): 51, 133.
Sztankovánszky Tibor, sztankováni (1888–1952): 178.
Sztáray Mária gr. (1899–1969): 157, 170, 174, 305, 316, 334.
Sztáray Puszi: 170.
Sztojanovics Missi = br. Sztojanovits Michaela (1895–1945): 155, 196, 200.
Tain doktor (Bécs): 32.
Tallián: 121.
Tallián Béla br. (1851–1921): 54.
Tana (Vas vm.) = Tanakajd, Ambrózy-kastély: 94, 105, 114, 131, 139, 237.

Taródháza (Vas vm.) = ma Sorkifaludhoz tartozik, Inkey-kastély: 24, 35, 47, 64, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 79, 80–83, 85, 86, 87, 93, 102, 118, 119, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 136, 138, 139, 144, 150, 160, 161, 162, 205, 237, 256, 267, 278, 287, 297, 299, 307, 343.
Tavarna (Zemplén vm.) = Tovarné, Szlovákia, Hadik-kastély. 181, 212, 214, 255, 256.
Teleki Ani = gr. Teleki Ádám (1867–1918) és felesége br. Zeyk Ágnes (1878–1977): 23.
Teleki Béla gr. (1896–1969): 336, 337.
Teleki Domokos gr. (1880–1955): 120.
Teleki Dusa: 121, 230, 247.
Teleki Edina = gr. Teleki Eduardina (1883–1953): 49.
Teleki Gyula gr. (1866–1936): 32.
Teleky Ily = gr. Teleki Ilona (1884–1967) gr. Berchtold Kázmér felesége.
Teleki Pál gr. (1879–1941) miniszterelnök: 308.
Teleki Sándor gr. (1885–1950): 116.
Tercsi kisasszony Ormándon: 60, 96.
Terebes (Zemplén vm.) = Tőketerebes, Trebišov, Szlovákia Andrássy-kastély: 68, 75, 276, 279, 284, 303.
Teréz = br. Inkey Józsefné gr. Apponyi Teréz (1874–1928).
Thassy Jenő (1886–1918): 25, 72, 73, 99, 100, 107, 145, 150, 176, 307.
Tholdalagi József gr.: (1899–1944).
Tima, Timas: = Mikes Klementina (1897–1984).
Tini (ápolónő): 148, 150, 151.
Tisza = Tisza István gr. (1861–1918) miniszterelnök: 22, 37, 43, 79, 80, 82, 84, 95, 114, 115, 144, 175, 176, 257.
Tisza Lajos gr. (1879–1942): 115.
Tisza nővérek = borosjenői Tisza Anna (1863–1918) csíkszentmihályi Sándor Jánosné és borosjenői Tisza Etelka (1858–1931) zeykfalvi Zeyk Károlyné: 189.
Tiszadob (Szabolcs vm.) Andrássy-birtok: 210.
Tiszalök (Szabolcs vm.) Szirmay-kastély: 222, 259.
Tivi, Tizi = gr. Zichy Tivadar (1908–1984).
Toni, Tony bácsi = pallini Inkey Antal (1849–1923).
Toni: 195.
Tonika (Toinette) = gr. Széchényi Antoinette (1896–1971).
Trauttenberg Imre br. (1890–1925): 117, 118, 134.
Tuzsér (Szabolcs vm.): 288, 295.
Vajdahunyad (Hunyad vm.) Hunedoara, R.: 132.
Vajna (orvos?): 34, 102.

Vaspataka (Zemplén vm.) = Železník, Szlovákia: 306.
Vay Ábrahám gr. (1850–1920): 289.
Vay Ádi = gr. Vay Ádám (1895–1930): 33, 101, 134, 147.
Vay bárónő: 25.
Vay Béla gr. (1903–1945): 199.
Vay Gábor (Gábris b.) gr. (1862–1931): 134, 148, 151, 168, 289, 294.
Vay Gáborné gr. Zichy Márta (1870–1942): 27, 38, 90, 101, 134, 151, 289, 293, 294.
Vay László br. (1890–1966): 340.
Vay László (Laci) gr. (1897–1945): 31, 134, 140, 148, 151, 157, 158, 162, 168, 169, 289, 290, 292, 293, 294, 295, 335, 339, 340, 341.
Vay Mariette néni = gr. Vay Ádámné Zichy Mária.
Vay Marika gr. (1896–1935), Haller Ferencné: 26, 27, 33, 36, 38, 90, 101, 102, 119, 120, 121, 122, 128, 129, 134, 138, 139, 143, 144, 148, 149, 152, 156, 162, 163, 165, 168, 169, 192, 226, 244, 263, 265, 268.
Vay Miklós gr. (1888–1954): 222, 223, 253.
Vay Miklós (Miki) gr. (1893–1982): 222, 223, 246, 247, 253, 289, 294, 295, 339, 340, 341.
Vetsera Feri br. (1872–1915): 141.
Vécsey Ferenc br. (1891–1945): 27.
Vécsey László: 36, 119, 120, 121, 144.
Velejte (Zemplén vm.) = Veľiaty, Szlovákia Andrássy kastély: 27, 29, 75, 170, 171, 174, 212, 214, 215, 224, 226, 260, 283, 301, 302, 311, 331, 348.
Véssey Ágota = saárdi Somssich Ágota (1870–?), Véssey Lajosné.
Vrászló = Varászló (Somogy vm.): 344, 345.
Waldbott Edy (Edmund, Ödön) br. (1875–1929): 170, 283.
Waldbott Frigyes (Fritz) br. (1889–1959): 27, 46, 47.
Waldbott Kelemen (Klemens) br. (1882–1945): 306, 347.
Waldeck: 286.
Wasi: 206.
Weib báró: 32.
Weiss Jenő br. (1891–1944): 101, 253.
Wekerle Sándor (1848–1921) miniszterelnök: 218.
Wenckheim Antal gr. (1891–1918): 200, 248.
Wenckheim Baby: 195, 196, 197, 230, 248.
Wenckheim Béla br. (1881–1915): 126.
Wenckheim Denise gr. (1898–1973): 195.
Wenckheim Ilona (Lilly) gr. (1885–1972): 203, 300.
Wenckheim József gr. (1877–1952): 179, 241.

Wenckheim Károly gr. (1876–1926): 105, 109.
Wenckheim Krisztina néni gr. (1849–1924) Wenckheim Frigyes (1842–1912) felesége: 156, 199.
Wenckheim Rieka = gr. Wenckheim Dénesné gr. Wenckheim Friederika (1873–1957): 192.
Widder Ignác doktor (Kassa): 37, 141.
Wiltschekék: 27, 90.
Windischgrätz Mária hg. = Széchényi Mária (1887–1972) Windischgrätz Lajos felesége: 27, 81, 170, 178, 250, 341.
Windischgrätz Lajos hg. (1882–1968): 55, 250.
Wolkenstein Oszvald gr. (1843–1937) felesége gr. Schaffgotsch Mária (1856–1925): 141, 211.
Wolkenstein Oszvald ifj. gr. (1880–1915): 115, 116, 117, 118.
Woracziczky Antal Dénes (1914–1985): 121.
Woracziczky Károly gr. (1888–1961): 102, 196, 200.
Woracziczky Olivér gr. (1885–1965): 102, 196, 342.
Zboró (Sáros vm.) = Zborov, Szlovákia: 94.
Zech Alfonz br. (1895–1939) 198, 199, 202, 203.
Zenke néni: = Almásy Györgyné Zichy Zenaide/Zenke (1865–1924): 143, 156.
Zichy Ádám gr.: 177, 191, 223, 226, 229.
Zichy Aladár gr. (1864–1937): 203, 300, 337.
Zichy Alexandra gr. (1873–1949) gr. Hadik Jánosné: 214.
Zichy Anasztázia (Azta) gr. (1891–1969) gr. Széchényi Györgyné: 239, 244, 245, 248, 300.
Zichy Andor gr. (1858–1918): 207, 255.
Zichy Andor, Magda és Erzsébet = gr. Zichy Andor (1858–1918), gr. Zichy Magda (1894–1943), gr. Zichy Erzsébet (1893–1972): 217.
Zichy Asta = gr. ZichyAnasztázia (1891–1969).
Zichy Béla gr. (1868–1944): 214, 284, 285, 304, 349, 355.
Zichy Béláné Wright, Mabel Elizabet (1869–1926): 134, 214, 284, 285, 304.
Zichy Edi = gr. Zichy Edward (1898–1958): 162, 169, 254, 304, 309, 310, 314, 316, 317.
Zichy Edina = gr. Zichy Rafaelné őrgr. Pallavicini Edina (1877–1964): 338.
Zichy Erzsébet (1893–1972): 157, 178, 218.
Zichy Eta = gr. Zichy Anasztázia gr. Széchényi Györgyné: 218.
Zichy Gyurka = gr. Zichy György (1900–1967): 42, 157.
Zichy János gr. (1868–1944): 41, 42.
Zichy János Géza gr. (1894–1976): 42, 338.
Zichy Jancsi bácsi = gr. Zichy János (1868–1944).

Zichy Jaqui bácsi = Zichy-Meskó Jakab (1872–1948).
Zichy Jacqueline néni = gr. Zichy Rudolfné gr. Péchy Jacqueline (1846–1915): 107.
Zichy Klára gr. (1875–1946), gr. Hadik-Barkóczy Endréné: 28, 36, 90, 155, 204, 339.
Zichy Lilly: 143, 156, 157, 248.
Zichy Lonka néni: 145.
Zichy Mabel (1869–1926) = Zichy Béláné.
Zichy Magdolna gr. később gr. Somssich Jánosné (1894–1943): 138, 197, 198, 199, 218, 237, 238, 245, 300.
Zichy Margit gr. (1874–1963), Zichy Jánosné: 42.
Zichy Mária (1869–1947) gr. Vay Ádámné: 33, 38, 143, 199.
Zichy Mária: 156, 157, 265, 314, 315.
Zichy Márta gr. (1870–1942) = gr. Vay Gáborné.
Zichy-Meskó Emanuel (Manó) gr. (1897–1979): 40, 41, 133, 138, 139, 140, 143, 148, 157, 158, 164, 168, 169, 176, 191, 192, 202, 219, 231, 234, 235, 244, 248, 254, 273.
Zichy-Meskó Henrik (1899–1915): 40, 41, 133, 135, 136.
Zichy-Meskó Jakab gr. (1872–1948): 39, 41, 42, 89, 98, 133, 143, 148, 151, 153, 158, 164, 165, 177, 191, 199, 229, 235, 277.
Zichy-Meskó Jakabné br. Mengersen Mária (1876–1942): 39, 41, 90, 98, 133, 138, 139, 140, 143, 164, 165.
Zichy-Meskó Jacqeline gr. (1903–1991): 27, 28, 33, 40, 42, 133, 138, 139, 156, 165, 166, 179, 191, 195, 196, 223, 232, 352.
Zichy-Meskó Rudolf (Rezső) gr. (1896–1974): 40, 41, 42, 98, 138, 153, 164, 165, 168, 176, 177, 223, 232, 234, 241, 244, 246, 253, 254, 335.
Zichy Mici néni = Zichy-Meskó Jakabné Mengersen Mária.
Zichy Ödön gr. (1874–1967): 90, 91.
Zichy Pál gr. (1896–1974): 42, 139, 147, 157, 158, 162, 248.
Zichy Tivadar (Tizi) gr. (1908–1984): 249, 286, 304.
Zichy Vera: 157.
Zsadány (Abaúj-Torna vm.) Hernádzsadány, Ždaňa, Szlovákia (vagy Bodrogzsadány): 258, 267, 272.
Zsaky = Jacqui.
Zsiga = pallini Inkey Zsigmond.
Zsigmondy jószágigazgató (Soborsin): 352, 353, 354.
Zsófia („a kis Zsófi”) főhg. (1899–1978): 336.
Zsófia főhercegné: 298.
Zsuzskó = gr. Kendeffy Gáborné Bánffy Zsuzsanna (1888–1971).

Képmelléklet

Lónyay Menyhért, Márta dédapja, 1860-ban

Lónyay Menyhért, Márta édesapja, 1880 körül

Lónyay Menyhért hintót hajt a bátyúi kastély előtt

Lónyay Menyhért és testvére, Margit, 1893

Lónyay Márta, 1900 körül

Márta és Bibi 1900 körül

Mama, Márta és Bibi, Kisbózsva, 1900 körül

Mama, Márta és Bibi, Kisbózsva, 1906

Márta 1907 körül

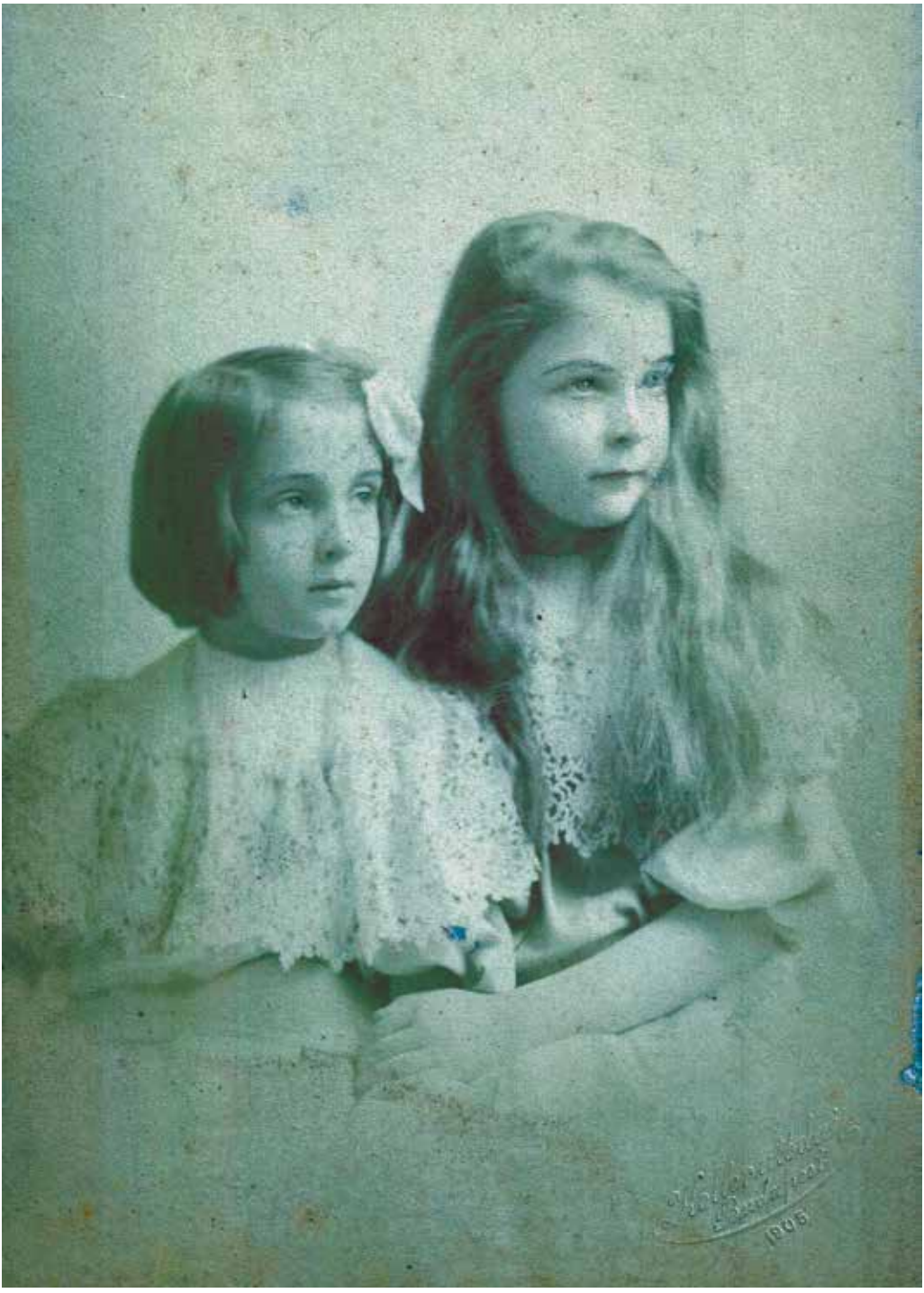

Márta és Bibi 1907 körül

Papa, Boldogkő, 1909

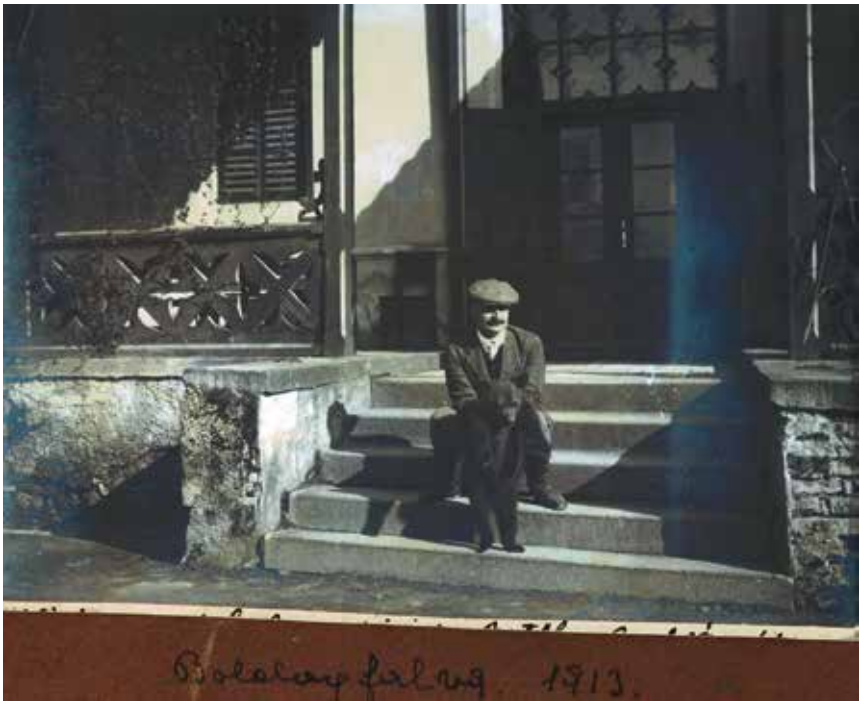

Lónyay Gábor, Boldogfalva, 1913

Lónyay Menyhértné, Kendeffy Lajos, Lónyay Menyhért, Lónyay Márta, Kisbózsva, 1906 körül

Lónyay Menyhért családja körében, Kisbózsva, 1911

Márta és Bibi szobája, Kisbózsva, 1913

Márta íróasztala, Kisbózsva, 1913

Nagymama (özv. Kendeffy Árpádné), 1913

Tony bácsi (Inkey Antal), 1913

Inkey Ladislaya és Thassy Jenő, Abbázia, 1913

Inkey Zsigmond és Almásy Mária

Márta, Kisbózsva, 1915 körül

Balról jobbra: Bibi, Gábor bácsi, Mama, Zsuzskó
Ülnek: Nagymama, Béla bácsi, Taródháza, 1914

A gondozott sebesült katonák. A bal szélen Márta,
a jobb szélen Zsuzskó, Boldogfalva, 1915

Mama, Taródháza

Lajos bácsi (Kendeffy Lajos), Taródháza, 1917

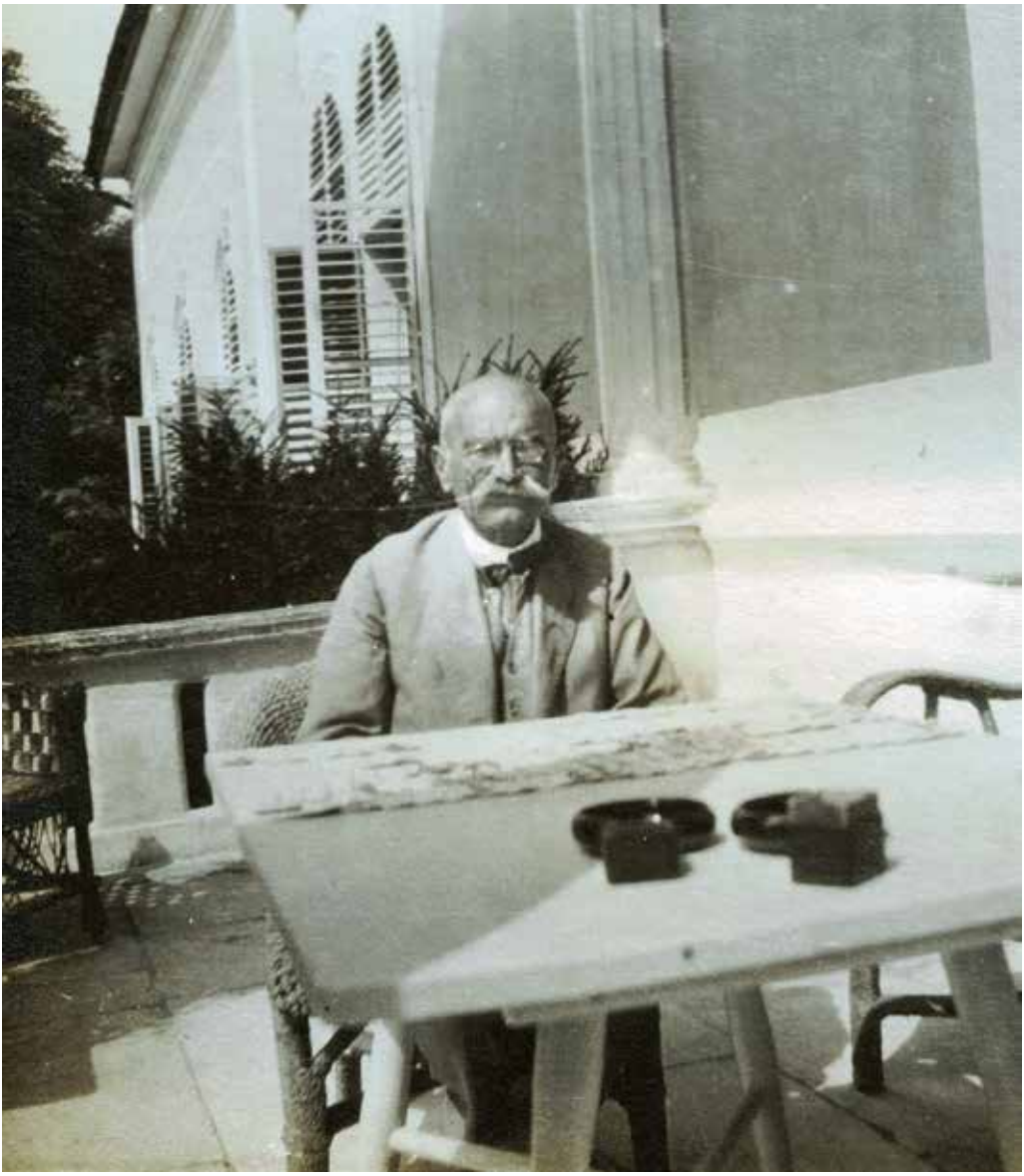

Béla bácsi (Inkey Béla), Kisbózsva, 1917

Márta lovával, Kisbózsva, 1914

Katonavonat a komárvárosi állomáson, 1914

Az utasok egy csoportja, Komárváros, 1914

Sebesült katonákkal az ormándi pusztán.
Középen Pexy néni, Bibi és az orvos. Elöl ül Márta.

Bibi, Somssich Antal és felesége, Taródháza, 1914

Pexy néni (Somssich Antalné Kendeffy Margit), Ormánd, 1913

Pexy néni, Ormánd, 1916

Hadik Hella

Schell Louise Anne és Márta, Kisbózsva, 1917

Márta és Furi (Hunyady Ferenc), Kisbózsva, 1921

Tony és Jóska, Kisbózsva, 1921

Lónyay Gabriella

Az ifjú házasok: Hunyady Ferenc és Lónyay Márta

A boldog Márta férjével, 1925 körül

Papa, 1936

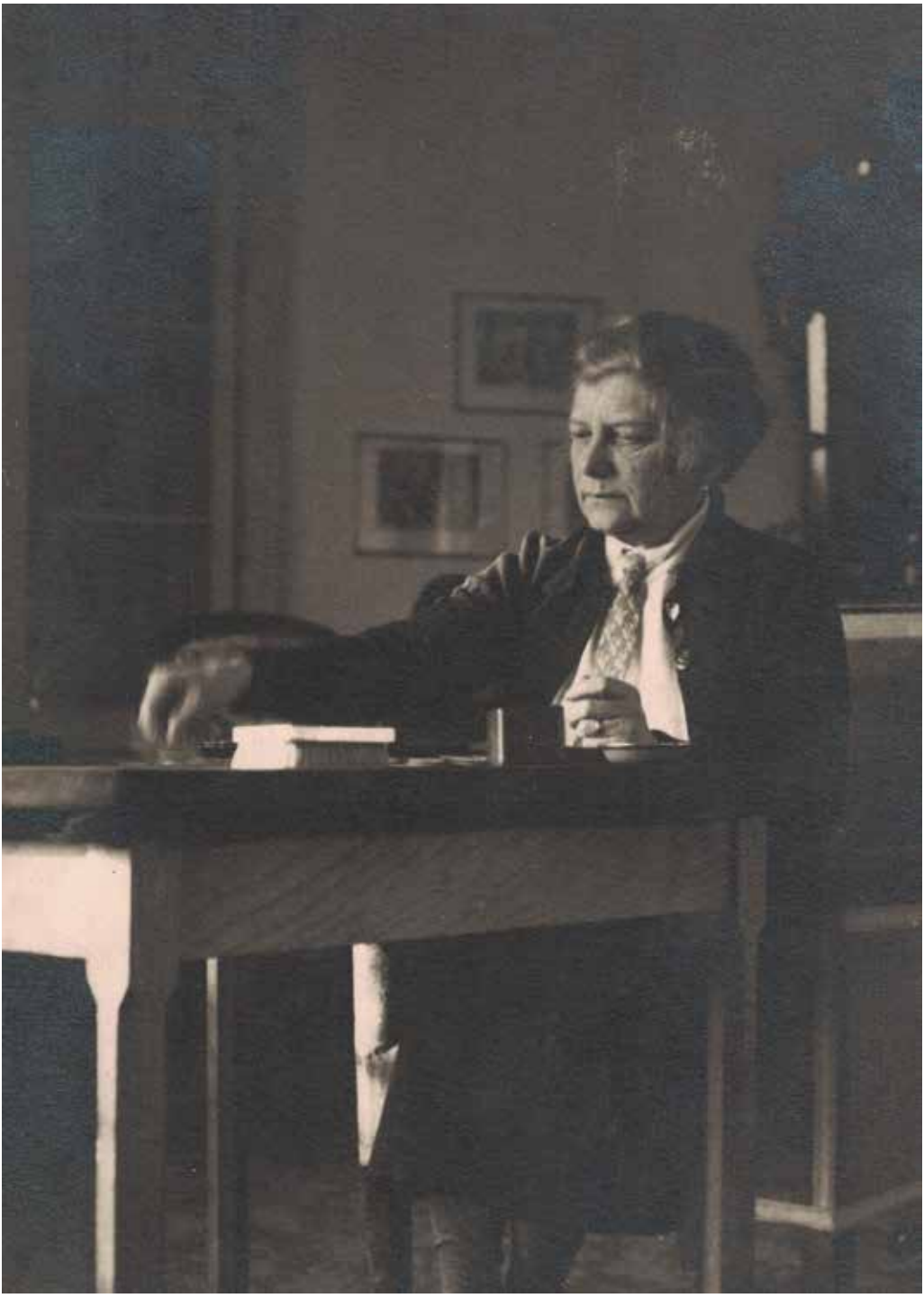

Mama, 1940 körül

Lónyay János, Lónyay Menyhért, Bibi és kisfiai, Kisbózsva, 1926 körül

M. KIR. 205. VÖRÖSKERESZT HADIKÓRHÁZ
PARANCSNOKSÁGA

Igazolvány.

Igazolom, hogy gr. DUNTADY FERENCNÉ
sz. gr. LÓNYAY MÁRTA rom. kat. vallású.
született: 1897. évi november hó 6.-án. Batyu. /Berg vm./
lakik: Budapest, II., Szemlőhegy u 13.sz.
M. Kir. 205 sz. V Vöröskereszt hadikórház caritász szolgálat
vezetője.
Budapest, 1944. évi március hó 3.-án.

Orvos ezredes
kórházparancsnok.

Márta, 1944

Inkey Gabriella és Inkey Béla kúriája, Taródháza, 1914

Somssich Antal kastélya, Ormánd

Somssich Antal kastélya, Ormánd

Lónyay Menyhért kúriája, Kisbózsva, 1914

Lónyay Menyhért sírja, Kisbózsva, 1937

Zichy-kastély, Lengyeltóti, 1922

Mártáék szobája a Zichy-kastélyban, Lengyeltóti, 1922

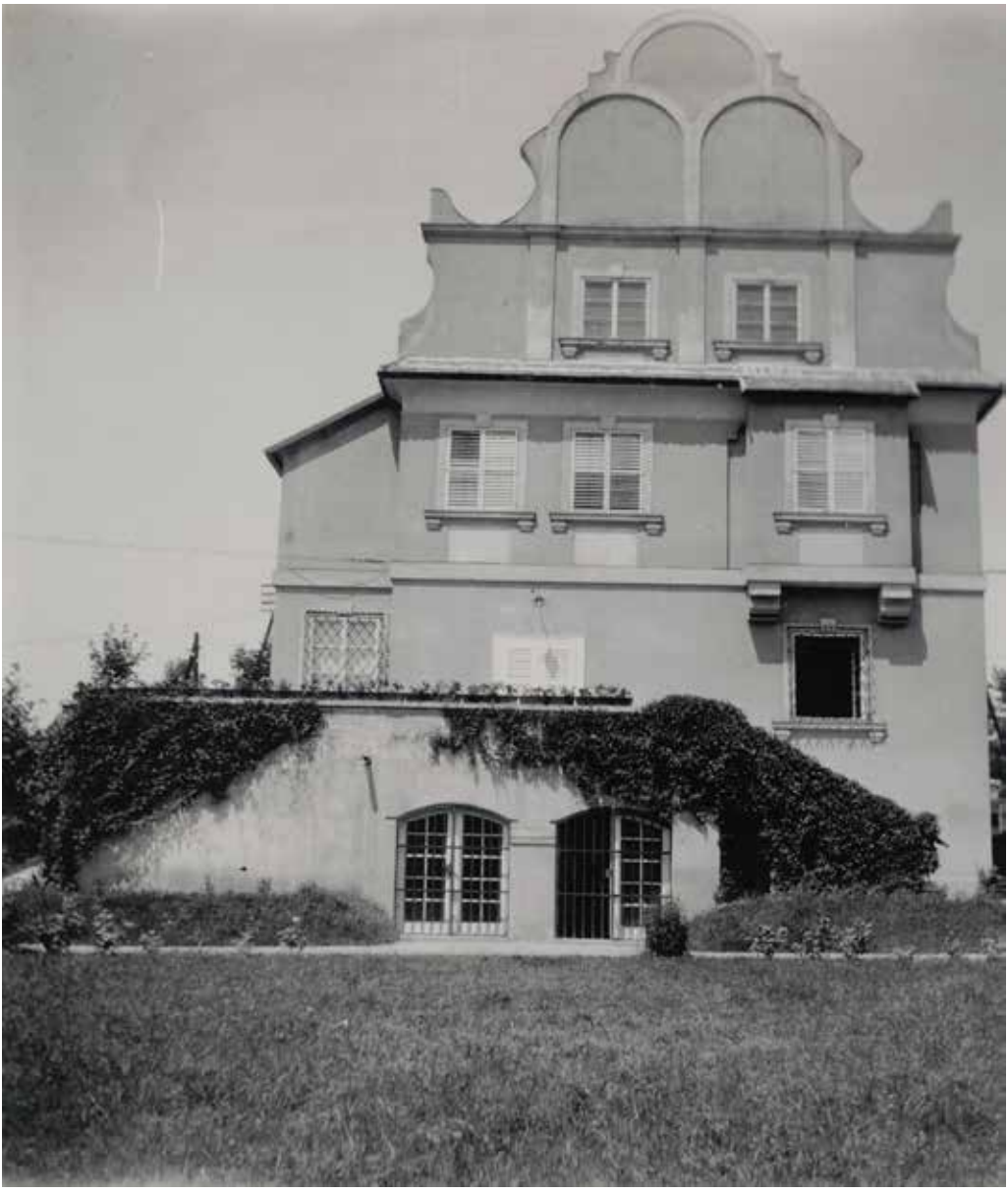

Érmelléki utcai villa, Budapest, 1927

Érmelléki utcai villa, Budapest, 1927

Hunyady-kastély, Soborsin, 1930 körül

Az egykori Lónyay-kastély, Bátyú, 2004

Kendeffy-kastély, Boldogfalva, 2018

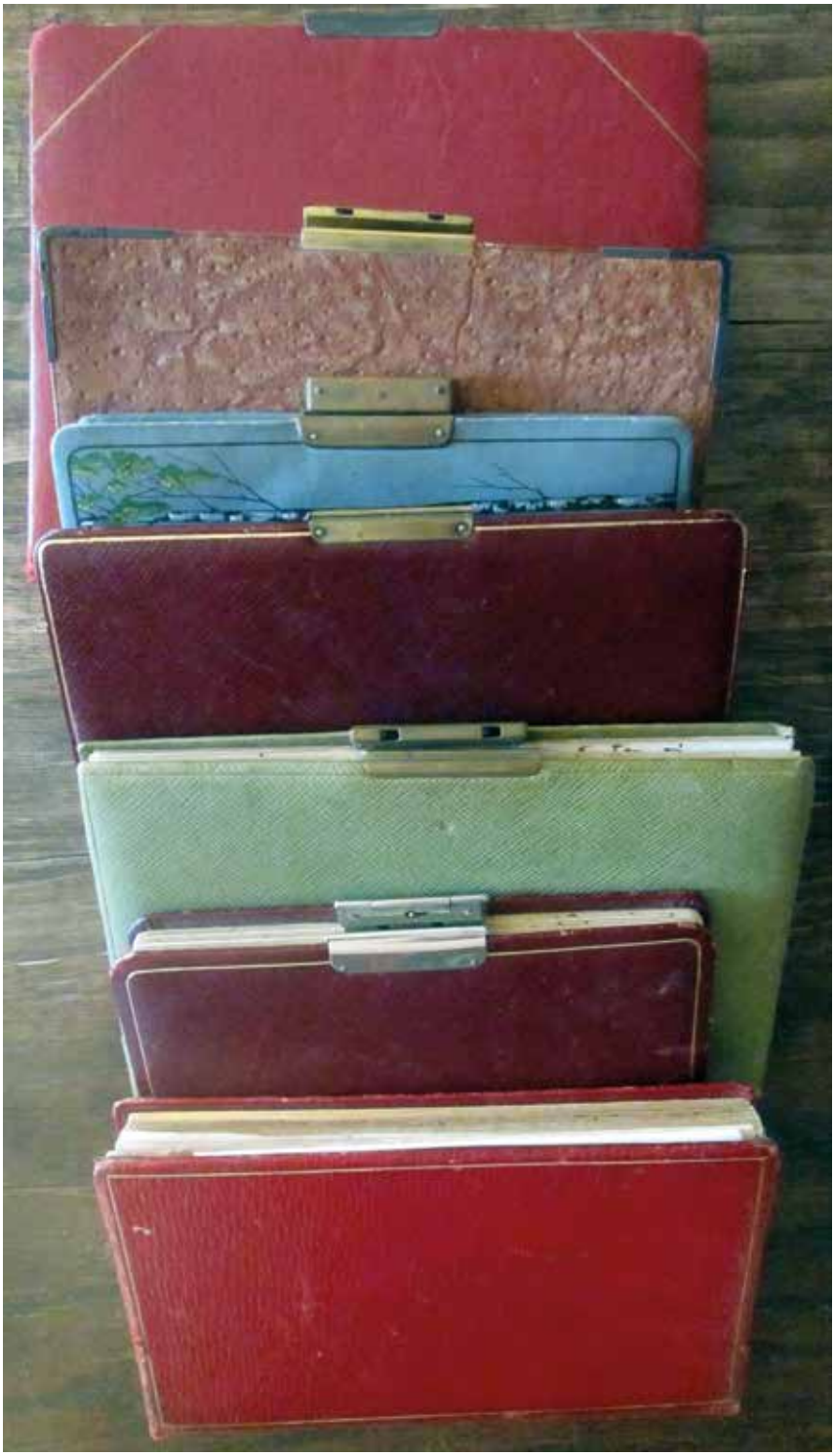

A hét kötet napló

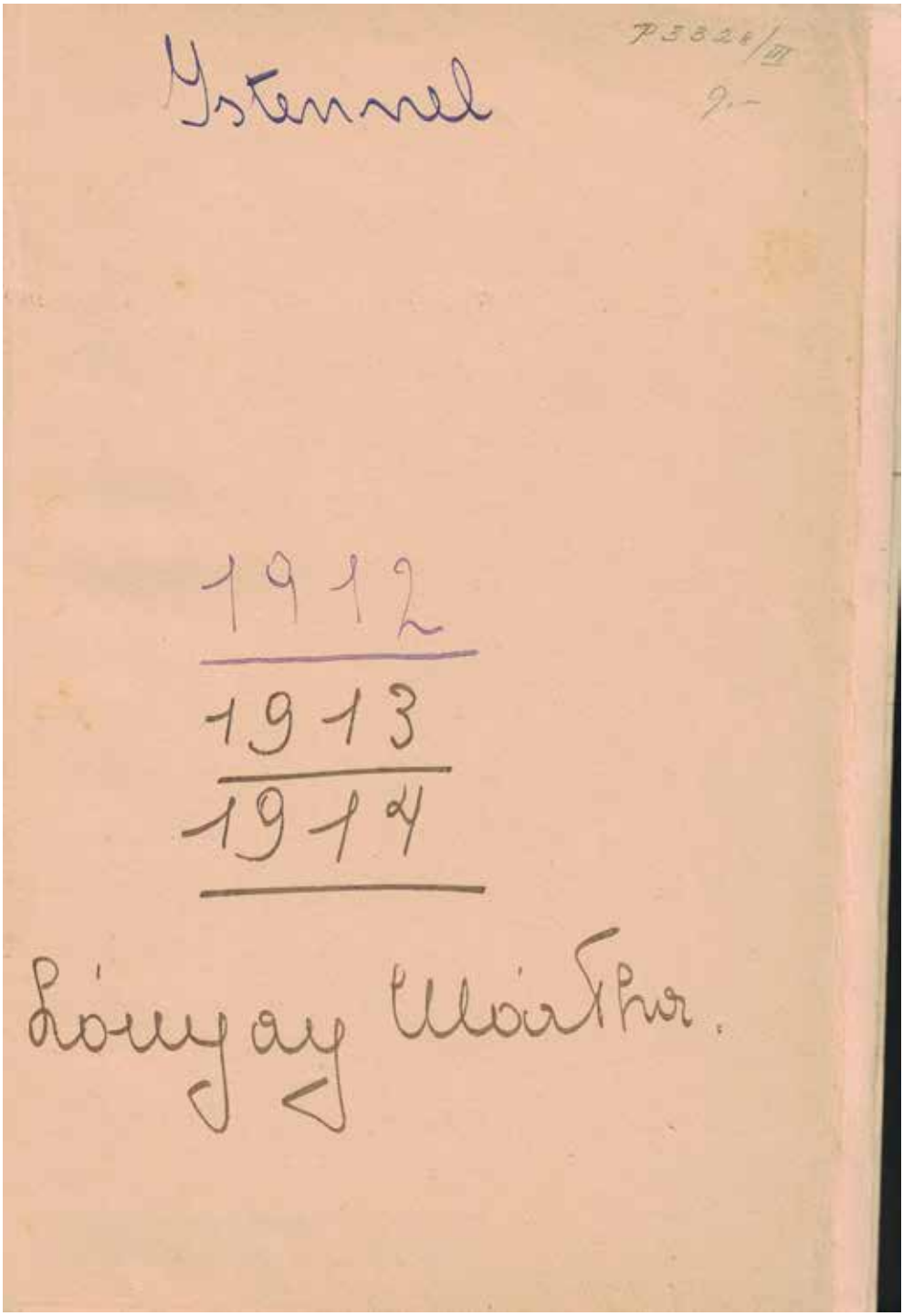

Az első kötet címlapja

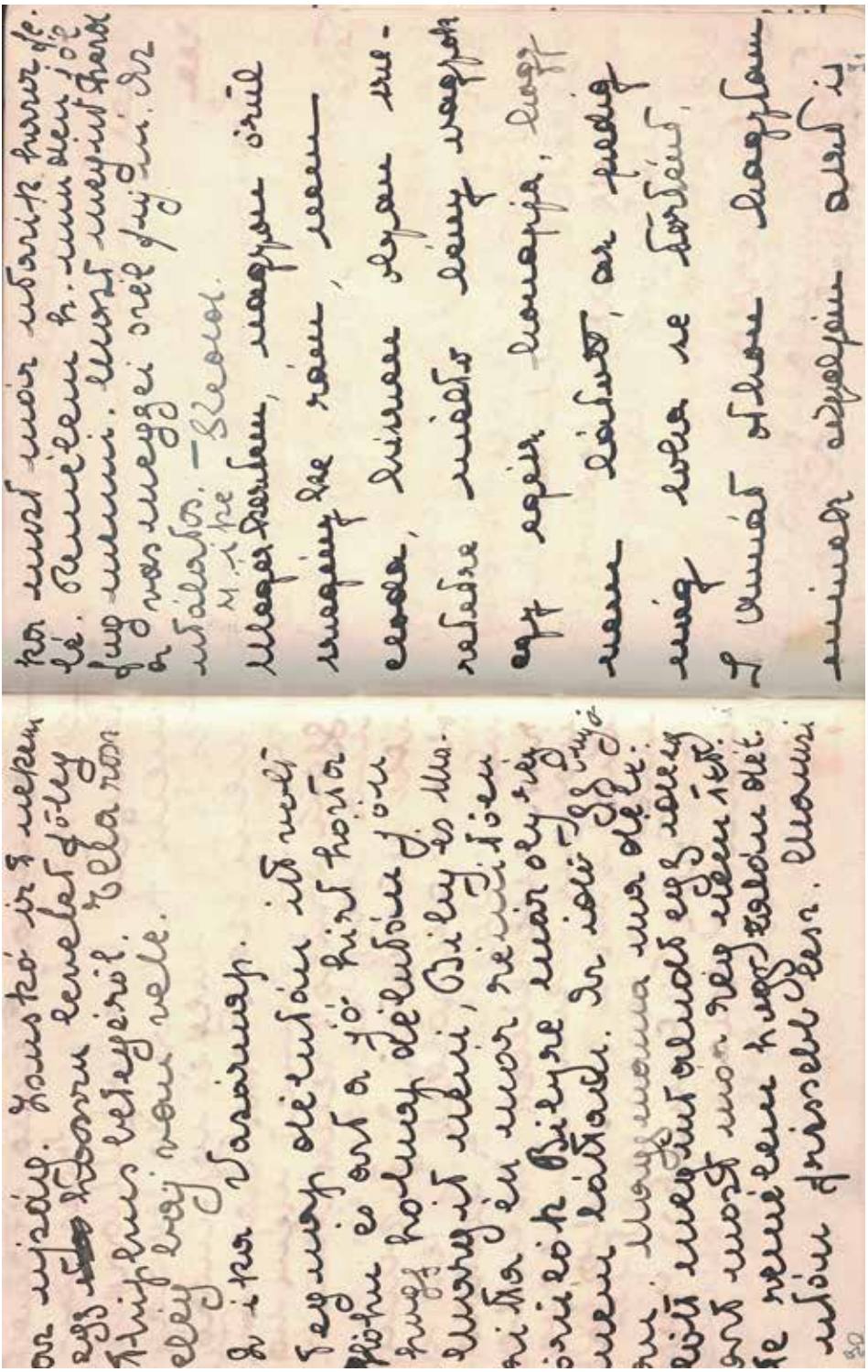

Második kötet: 1915. május 4., Bibi kézírásával

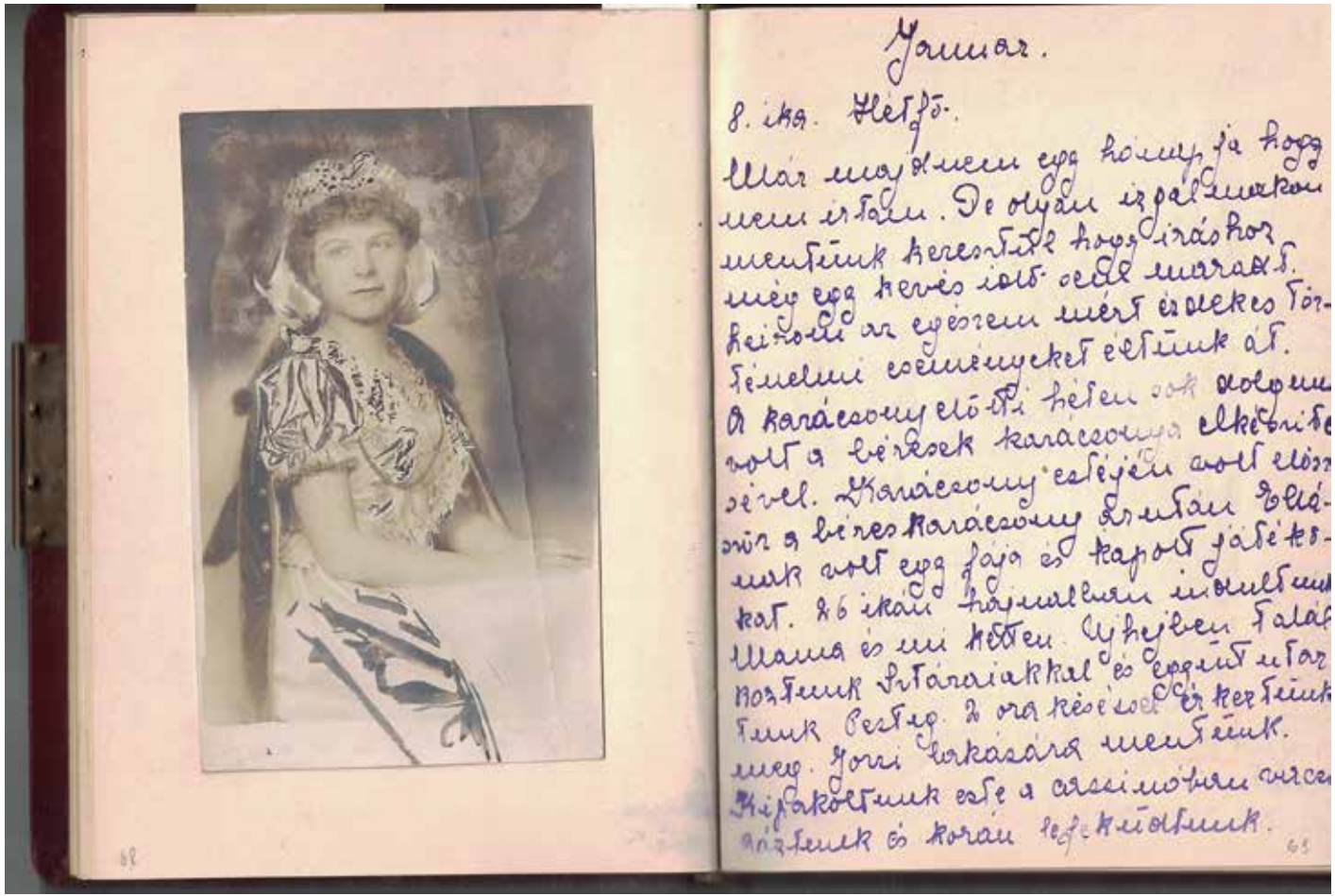

Negyedik kötet: 1917. január,
Márta a királykoronázáskor viselt ruhájában

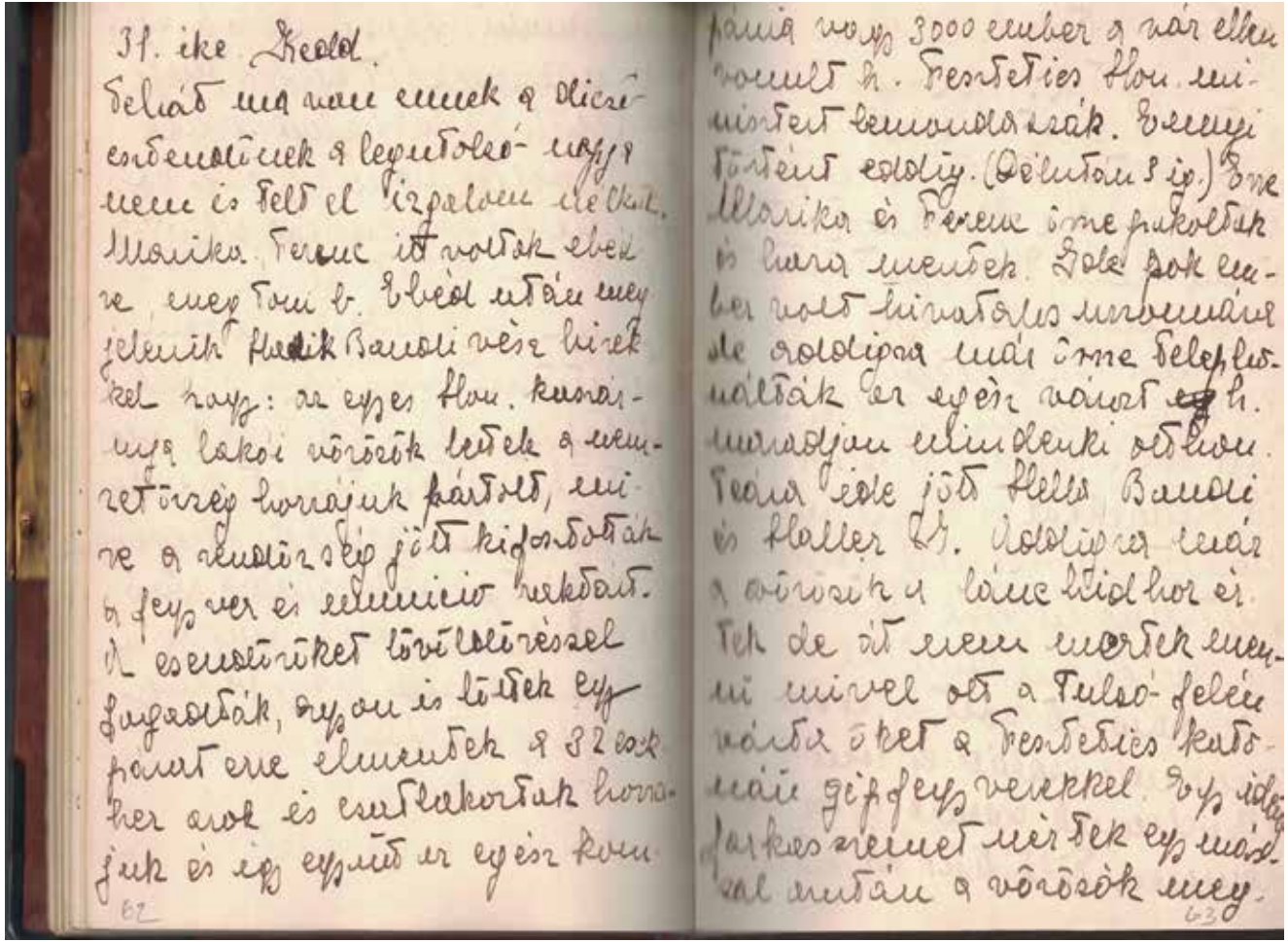

31. ike Szerda.
Szlávó ma nem ennek a diczőrendőrtisztnek a legutolsó napja
nem is felt el izgalom nélkül.
Mariska, Ferenc itt voltak ebéd
re egy fon b. Ebéd után meg
jelentek Hadik Bandi vége hirek
kel hogy: az egyes fiu. kaszár
nya lakói vörösök lettek a szem
szemben hozzájuk pártolt, mi
ne a szomszédsági jött kifosztják
a fegyver és munitió raktárt.
A csendőröket lövöldözéssel
fogadták, egyen is lőtek egy
pantt ere elmentek a 32 ezek
her arok és csatlakoztak hozzá
juk és így egyszer az egész kom
62

pánia vagy 3000 ember a vár elen
vonult h. Szentiványi fő mi
nisztert lemondatták. Szemi
tőtent estéig. (Délután 3 ig.) Ma
Mariska és Ferenc ismét jöttek
és hazamentek. Sok sok em
ber volt hirtelen unbemáne
de estéjére már ismét felszabadul
tak és egész nőnap h.
maradjon mindenki otthon.
Tegnap este jött Hellr Bandi
és Holler Dr. Estéjére már
a vörösök a lánc hidhoz is
tek de itt nem mertek menni
mivel ott a Tulsó-felén
várta őket a Szentiványi kato
nái gépfegyverekkel. Egy idő
darabig szemet mértek egymás
sal mintán a vörösök meg.
63

Hatodik kötet: 1918. december 31.

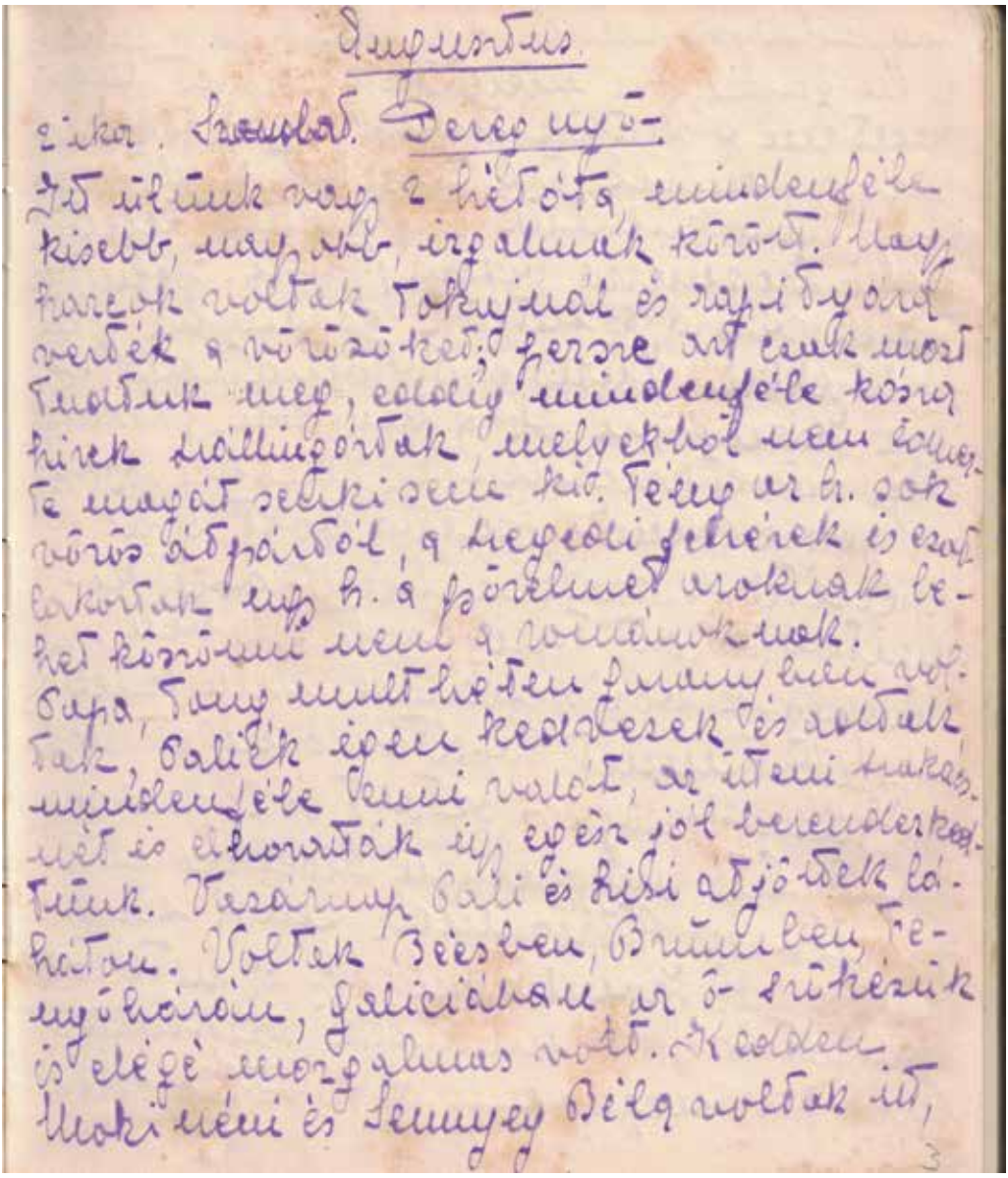

Augusztus.

2-ikor. Szombat. Derecnyő-

Itt ülünk vagy 2 hétóta mindenféle kisebb, nagyobb, irgalmak közöt. Nagy harcok voltak Tokajnál és rajtuk vertek a vörösöket; persze azt csak most tudtuk meg, eddig mindenféle korgó hírek szállingóztak, melyekből nem tudtu magát senki kiszedni. Tegnap is sok vörös ébpárból, a hegyeki fehérek is csak lovon, egy h. a fővelmet arokmak be-het közöni nem a rondmokmok.

Papa, Tony mult héten Szamybun voltak, Balik épen kezdesek és voltak mindenféle bumi volt, az itani takarmányt is elhozták, ugyan jól berendezkedtünk. Vasárnap Bali és Kibi átjöttek lóháton. Voltak Béesben, Brünlben, Tegnyőkeiben, Galiciában az ő-szükeznk is elégé morgalmas volt. Kaldan Uroki néni és Semmyey Béla voltak itt,

3

Hetedik kötet: 1919

volt velem. 3 kor indultunk el Kurival autón
ide. A bucsu a családtól egy fájdalmas elszakadás volt, de olyan vigasztalva szakítunk alig csak lehetséges. Szóval 9 kor érkztünk ide, és az idő a két szép el, most az én édes jó kis Kurim feleségje vagyok, és talán még jobban szeretem mint az előtt. Olyan kedves jó és „tender" korrám az első napok jósivüszteit iránban sohsem fogom elfelejteni neki. Most boldog vagyok és nem tudok elég hálát adni a jó Istennek hogy ily szép feleséget adott nekem. God bless him my own darling love a thousand times, and might he grant me to be always a good wife to him, and make him as happy as one can be on this earth. —

Kengel-Tati. Augustus. 11.

Milyen hamar és szép az idő! Most négy hónapos házas vagyok. Úgy látszik igen gyorsan mennek a napok ha az ember boldog. Tony fiu. 16 iránt eskütt és most már ha ipa egy kis pereket és fog küldeni neki

a jó Isten. Itt és másállapotban voltam 2 hónapig, de elvesztettem a gyermekemet. Talán jobb is a jó Isten legjobban tudja hogy mit csinál. Vagy 6 hete voltam betegágyban más sem vagyok egész jól. Az én Furim olyan jó volt hozzám és az is hisszem kevés asszony olyan magam boldog házas életében mint én voltok. —

Hempel-Tabi 1922 Máj. 29.

Mióta több mint egy évnél hogy megeskütünk! Milyen boldog egy asszonyi hoszt azt ki sem mondhatom. Az ő kis Furim beizbatabban jó hozzám, igazán nem érdemlek meg ennyi szeretetet, kényeztetést, egy ő-szi-szo-ló-ösz belőlem. Sokat utaztunk más-kültünk az elmúlt év alatt. Voltunk Sobrsinban az apszéknál. Itt Istennek itt és magam jól vagyok a helyzet, Furi és apja igyekszik jó-latban vannak úmbernyel. Tanynak április 14 ikén születtet egy kis fiú Andre-Józsának hívják. Borzasztó kedves kis magam, Józka és Tany magam boldog

165

A hetedik kötet utolsó oldala

Lónyay 200 Emlékév

Az emlékév támogatói:

Együttműködő partnerek:

MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA 1825

MAGYAR NEMZETI LEVÉLTÁR

MÁV

DRE RÁDAY LEVÉLTÁRA

ORSZÁGGYŰLÉSI MÚZEUM

Bereg József TIT Kisvárdai Egyesülete 2008

Nemzeti Adó- és Vámhivatal

FETIVIZIG

Legyen világosság!
1 Móz 1,3

Dunamelléki Református Egyházkerület

Pénzügyőr- és Adózástörténeti Múzeum

TOMORY LAJOS MÚZEUM

BEREGI MÚZEUM

PETŐFI IRODALMI MÚZEUM

MTAK 1826

RÁKÓCZI SZÖVETSÉG

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT PEST-MEGYEI 1867 Emlékezünk Régiekről

Szent György Lovagrend I.V.I.S.H.F.S

Ugyan a Lónyay 200 Emlékév központi alakja az 1822-ben született gróf Lónyay Menyhért, de természetesen nem vele kezdődött és végződött a Lónyay család. Az emlékév ragyogó alkalmat teremtett ahhoz, hogy felkutassunk és a nagyközönség elé tárjunk mindent, ami Lónyay. Nagy örömünkre szolgált, amikor a hét kötetből álló napló látókörünkbe került, s lehetőséget kaptunk közkinccsé tételére.

A naplót egy alig 15 éves ifjú hölgy, gróf Lónyay Márta kezdi el írni 1912-ben, aki a néhai miniszterelnök, gróf Lónyay Menyhért dédunokája. A felhőtlen, gondtalan serdülőkort hamarosan beárnyékolja az I. világháború véres valósága, majd az azt követő összeomlás, amit már nagylányként él meg. A napló ugyan nem tekinthető tisztán kortörténeti dokumentumnak, de lenyomata annak az időszaknak, mely a magyar történelem egy nagyon fontos része volt. A szerző nem történetíró, nem tudós, csak egy fiatal lány, aki sokszor nem érzelemmentesen veti papírra nemcsak a nagyvilág történéseit, de a családon, barátokon keresztül a saját szűkebb világának eseményeit is. Mikrovilágának – ami annyira nem is mikro – pillanatképei adalékok lehetnek annak az időszaknak a megismeréséhez, de ugyanakkor a család történetébe is bepillantást nyerhetünk általuk.